46391

Pamet in vera.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere.

Spisal

J. M. Seigerschmied

duhovnik

ljubljanske škofije.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja

v Celovcu.

I. zvezek:

1. Najboljši prijatelj.
2. Naša prava mati.
3. Na svidenje!
4. Slučaj ali kaj?

— 1901. —

Tiskarna

Družbe sv. Mohorja

v Celovcu.

Pamet in vera.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere.

Spisal

J. M. Seigerschmied,

duhovnik ljubljanske škofije.

I. zvezek:

1. Najboljši prijatelj. — 2. Naša prava mati. — 3. Na svidenje! — 4. Slučaj ali kaj?

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1901.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

46391

„Površno znanje nas odvračuje od vere, temeljito znanje nas vodi k nji!“ *Leibnitz.*

030023122

Predgovor.

„Nesrečen je, kdor ne pozna glavnih resnic sv. vere, toda še bolj nesrečen je, ako jih pozna le slabo, površno," je rekel nekdanji francoski minister Talrang (Talleyrand). Kdor dobro ne pozna vsaj poglavitnih resnic sv. vere, je v največji nevarnosti, da izgubi svojo vero, ali da vsaj zaide v versko mlačnost in brezbrižnost (indiferentizem) in s tem v revo, katero je vedno rodilo brezverstvo in verska brezbrižnost. To nas uči že sv. pismo v besedah: „Zaradi tega je bilo moje ljudstvo peljano v sužnjost, ker ni imelo vednosti." (Iz. 5, 13.) „Ker je ljudstvo nevedno, zato nima vere," je rekel slavnoznani učenjak dr. Hettinger. (Apolog. II., 397.)

Ta nevarnost preti tudi našemu narodu zlasti današnje dni, ko od vseh stranij napadajo sv. vero, sv. cerkev in njene služabnike. Posebno nevarni so taki zlobni, po največkrat čisto neopravičeni napadi na cerkvene služabnike, ker priprosti, neuki človek navadno ne zna ločiti resnice od oznanovalca resnice, ki sem ter tja, — in to priznavamo tudi mi, — ni vreden svoje vzvišene službe, ter zavrže ž njim tudi resnico samo. On gleda le na umazano roko, ki mu ponuja denar, in ko odbije umazano roko, odbije tudi denar, dasi je isto vreden, kakor če mu ga ponuja čista roka.

Zato je treba temeljitega pouka v verskih rečeh tudi našemu ljudstvu. Ne pravim, da ga ljudstvo ne dobiva v cerkvi. Pa le prehitro se izgubi, kar človek sliši, in koliko jih noče več poslušati besede božje, koliko jih sploh ne more v cerkev. Gotovo torej ustrežem dejanski potrebi, ako v teh spisih razlagam temeljne resnice naše vere tako, da se bode vsakdo lahko doma poučil o najvažnejših resnicah ter se sam prepričal, kako neopravičeni so ugovori nasprotnikov zoper te resnice.

Dalje naj pa bodo ti spisi vernemu ljudstvu v tolažbo. Tudi pri njih naj se vresničijo besede apostolove: „Karkoli je pisano, je v naše poučenje pisano, da po potrpežljivosti in tolažbi pisem upanje imamo.“ (Rim. 15, 4.) Ako kdaj, potrebuje verno ljudstvo tolažbe zlasti v današnjih burnih časih. Ako vidi, kako neverstvo vedno ponosneje dviguje svojo glavo, kako se tudi najsvetejše meče v blato, ako opazuje toliki nered v človeški družbi, kaj bi ga pač moglo vspešneje vzdrževati na pravi poti, kaj ga izdatneje tolažiti, kakor če vedno bolj in bolj spoznava resnice sv. vere, zlasti one, katere obravnava ta knjiga, ter se prepriča, da so ničevi vsi ugovori nasprotnikov, da so le sleparija in goljufija, ter da je ves njih napor zaman. Kolikor jasneje in globokeje spoznava vernik sv. resnice, s tem večjim veseljem, s tem večjo navdušenostjo se jih oklepa ter iz njih zajema ono tolažbo, katere zaman iščeš v puhlicah današnjega brezvernega sveta.

Navajam večinoma le umstvene dokaze, da čitatelji spoznajo, da zdrava pamet, s katero se posebno ponaša današnji svet, ne nasprotuje veri, marveč, da nas ravno ona uči verovati. Citatelji naj spoznajo, da ni nespametno verovati, kakor pravijo nekateri, ampak da je ravno brezverstvo največja nespamet in nesmisel. Res je, da nekatere resnice presegajo našo pamet, a nikakor ji ne nasprotujejo.

Namen mi je, polagoma obravnavati vse poglavitne resnice svete vere. Zajemam pa snov iz najboljših apologetičnih spisov raznih pisateljev, kakor Hettinger-ja, Hammerstein-a in Paglia: „La ragione guida alla fede“ in drugih, ter tudi iz svoje zbirke, v kateri sem nabral v to stroko spadajoče snovi iz raznih knjig in časopisov.

Ker pa za krščansko vero ne zadostuje samo to, da s svojo pametjo spoznavamo verske resnice, ampak nam je neobhodno potrebna tudi milost božja, zato želim in prosim, da bi Bog in blažena Devica Marija obilno blagoslovila to njima posvečeno delo, da bi vkljub pomanjkljivosti pripomoglo slovenskemu narodu ohraniti njegov najdražji zaklad, sv. vero, ter rodilo obilno sadú za njegov časni in večni blagor!

Zaplana v osmini vnebovzetja Marijinega l. 1900.

Pisatelj.

Prvi del.

Najboljši prijatelj.

I. Dragocen zaklad.

„Kdor je našel prijatelja, je našel zaklad.“
(Sir. 6, 14.)

V bojih, katere so imeli Angleži s prebivalci otoka Ovaihi v Avstraliji, so bili poslednji premagani. Vse je bežalo. Jeden sam prebivalec celega otoka se povrne in hoče odnesti svojega prijatelja, ki je bil padel v boju. Ko se približuje truplu, ga zadene kroglja. Vsled tega pusti mrtvega prijatelja in zbeži. Črez nekoliko časa se povrne, a zopet ga zadene kroglja, — zopet zbeži. Ko pa vidi poveljnik Cook, da se je mož povrnil v tretje in bil zopet zadet, zapove, da naj nehajo streljati in puste možu odnesti prijatelja. Ta res pobere svojega mrtvega prijatelja ter ga hoče odnesti. A komaj ga vzdigne, pade vsled ran mrtev na tla. — Kolik dokaz pravega prijateljstva!

Pač je res, kar pravi že sloveči grški modrijan Sokrat: „Ni je koristnejše, ne prijetnejše stvari, kot je dober prijatelj.“ — „Zvest prijatelj je močna bramba, kdor ga je našel, je našel zaklad,“ uči nas tudi sv. pismo. Zato proslavljajo prijateljstvo največji govorniki, opevajo ga najimenitnejši pesniki. Zlasti pa ne pozabi svet onih prijateljev, ki so celó svoje življenje darovali za svojega prijatelja. Dober prijatelj je v resnici dragocen zaklad (Pridig. 6, 14.); on je lek življenja, posebno kadar človeka zadenejo bridkosti in nadloge. On vstraja pri človeku, dasi ga je vse zapustilo, ga tolaži, mu daje pogum ter ga podpira z vsemi svojimi močmi. Zato se tudi človek v nesreči ozira po prijatelju. A kako težko ga najde!

Kakor pri posameznem človeku, je tudi pri vsem človeškem rodu. Tudi človeški rod se ozira v žalostnih časih po prijatelju, po možu, ki bi ga rešil nadloge. Ako kdaj, velja to v naših časih. Kdo ne vé, koliko je reve in bede v naših dneh? Neznosno je stanje zlasti nižjih stanov. Tudi dandanes se torej ozira človeški rod po prijatelju, po možu, ki bi ga rešil zadrege, pogina!

Ponujajo se mu sicer mnogi, — a kateri je pravi? Tu je liberalec. Kaj hoče? „Liberalizem je odrešenje človekovo po samem sebi. Mi ne verujemo nobene resnice, mi ne izpolnujemo nobenih zapovedij, razen onih, katere smo si sami naredili," je odgovoril liberalen govornik v avstrijskem državnem zboru na navedeno vprašanje tirolskemu poslancu Greuterju (l. 1878.). Liberalizem je proglasil prostost v vseh zadevah; prostost v veri, v tisku, obrti, trgovini itd. Ali je s tem pomagal človeškemu rodu? — Vsakdanja izkušnja nas uči, da ne, da je marveč le povzročil nepopisno bedo. — Vezi sv. zakona je raztrgal in vničil njegovo srečo. Nekdaj tesno združene delavce je osamil ter osamljene izročil v roke brezvestnih izkoriščevalcev. Tovarne je napolnil z delavkami in otroci ter vsled tega povzročil, da so se zmanjšale dnine, a razni mogotci so si polnili svoje žepe. Njegove sadove v šoli nam oznanjajo časniki, ki nam poročajo o nedoraslih hudodelcih, morilcih in samomorilcih. Kaj čuda, ako je sv. oče Pij IX. imenoval tega prijatelja: ‚Kugo našega stoletja.'

Za njim je prišel drug „prijatelj", ali pravzaprav je prvi le izpremenil svoje ime in barvo. To je socijalni demokrat. Po njegovem nauku naj bi postali vsi ljudje jednaki, poneha naj razloček med stanovi in se razdeli premoženje med vse jednakomerno. — Apostoli tega nauka prepotujejo ves svet in ne brez vspeha. Zlasti v mestih najdejo rodovitna tla, a silijo zelo tudi na deželo. Z navdušenjem jih pozdravljajo posebno oni, kateri bi pri tem ničesar ne izgubili, vtegnili pa kaj dobiti. Toda zdrava pamet in izkušnja nas učita, da socijalni demokrat ni naš pravi prijatelj. Koliko so vredni nauki socijalnih demokratov, pokazali so že mnogoteri poskusi. Večkrat so že ustanovili državico, ki je bila vrejena po njihovem nauku, a večinoma ni preteklo niti leto, ko se je zopet razdrla. — Že l. 1824. je ustanovil v Severni Ameriki (Indianija) bogat Anglež Oren naselbino, v kateri naj bi bilo vse skupno. Zbralo se je do 900 naseljencev, ki so hoteli živeti v največji prostosti brez vere, brez zakona, brez osebne lastnine. A koliko časa se je ohranila ta občina? Komaj čez dve leti, in te dve leti je bil veden prepir, vedne zmešnjave. Sedemkrat so izpremenili svojo ustavo. Dné 18. junija 1827 so se naseljenci razšli z bridko izkušnjo, da svet brez osebne lasti, brez vere, brez zakona, z jedno besedo: brez reda ne more obstati. — Ista se je godila s slično državico v Kaliforniji in Avstraliji. Kaj bi pač bilo, ko bi prenehali vsi stanovi? Kje bi iskal bolnik pomoči? Kje slabotni podpore? Komu bi se sploh ljubilo delati? Socijalni demokrat je le prijatelj v besedah, — v dejanju je vse prej nego to.

Na nekem delavskem shodu na Belgijskem se je tudi neki Niewenhuis ponujal delavcem kot prijatelja ter oznanoval svoj rešilni nauk. Tu stopi k njemu kmetič ter ga vpraša: „Ali ste vi g. N., ki se toliko trudite za delavce? To je lepo!" — Seže v žep, potegne listnico ter položi na mizo 4000 goldinarjev. „Ako priložite ravno toliko," pristavi, „imeli bomo 8000 gld., in takoj jih lahko razdelimo med te uboge delavce." In prijatelj delavcev — bogataš Niewenhuis — ni plačal, ampak izginil. — O slovečem vodju socijalnih demo-

kratov Bebelnu je znano, da ima ob Curiškem jezeru v Švici krasno posestvo, ki je vredno do milijona goldinarjev. Da bi bil priskočil na pomoč obolelemu delavcu, o tem še ni bilo slišati ali brati. Vino, ki se pridelјuje v njegovem vrtu, imenujejo okoličani: „Lacrimae stultorum“ (solze bedakov), ker je vse posestvo nastalo iz prispevkov zaslepljenih delavcev, ki v Bebelnu proslavljajo svojega prijatelja, rešitelja.

Kar se je zgodilo za časa francoske prekucije, to se bo zgodilo tudi sedaj, ako bo svet poslušal take „prijatelje“. Oni, ki so tedaj najbolj kričali: „Mi smo vsi jednaki, bratje,“ oni so si najbolj polnili svoje žepe. V imenu „bratoljubja“ so pomorili do 100.000 ljudij, dà, celo iz kože so devali ljudi in strojili njihovo kožo. — Ne, ne; niti prvi, niti drugi, ne liberalec ne socijalni demokrat nista prava prijatelja človeškega rodú, ne neštevilno drugih, ki se mu ponujajo kot taki.

Le jeden je pravi prijatelj vsemu človeškemu rodu. Ta mu je že mnogokrat pomagal in mu more tudi sedaj najizdatneje pomagati. Tega prijatelja pa je pokazal nek služabnik kakor svojemu bolnemu gospodu, tako celemu obolelemu človeškemu rodu. Linro, star pisatelj, pripoveduje o mladem plemenitašu, ki je vse svoje premoženje zapravil v igri in razuzdanosti. Ko je bil zapravil zadnji novčič, se ga je polotila nepopisljiva togota. Začne preklinjati Boga ter zahteva, da naj mu še kaj hujšega stori, če more. Isti večer pade domov grede v jarek ter si zlomi nogo. Vsled tega nevarno oboli. V svoji bolezni zopet preklinja Boga. Tu se mu približa njegov služabnik ter mu reče: „Gospod, jeden najboljših prijateljev vaših je prišel, da se poslovi od vas.“ — „Kdo pa je ta?“ vpraša bolnik; „naj le pride.“ Služabnik pa potegne iz žepa razpelo ter reče: „Glejte, ljubi gospod, ta je vaš najboljši prijatelj, ta noče vaše pogube, ker je za vaš blagor umrl na križu.“

Jezus Kristus je prišel na svet le v našo korist, deloval le v naš blagor in naposled tudi umrl za nas. „Večje ljubezni od te nima nihče, da kdo dá svoje življenje za svoje prijatelje.“ (Jan. 15, 13.)

Jezus Kristus je torej oni najboljši prijatelj, katerega se nam je okleniti z vsem srcem.

2. Prijateljev življenjepis.

„Tvoje priče so nad vse verojetne.“
(Ps. 92, 7.)

Ako se nam kdo ponudi za prijatelja, pač najprej vprašamo, kdo in kaj je. Pameten človek si ne izbere koga za prijatelja kar slepo in brez premisleka, marveč skrbno povprašuje po njegovem stanu, po njegovih lastnostih in drugih okolnostih. Isto storimo tudi mi, ko si izbiramo za prijatelja Jezusa, dasi je odgovor že znan večini bralcev. — V svojem pregnanstvu je vprašal nekoč Napoleon vojaka na straži: „Ali mi moreš povedati, kdo je bil Kristus? Vojak se izgovarja, da še ni imel priložnosti, baviti se s tem vprašanjem, ker je imel preveč drugega opravila. Nekako užaljen in pomilovaje mu zakliče Napoleon: „Kaj! Ti si krščen v katoliški cerkvi, pa ne veš, kdo je bil Kristus? Ti bom pa jaz povedal.“ In z njemu

lastno zgovornostjo mu je Napoleon pokazal Jezusa po navodilu sv. evangelija, ga primerjal s slavnimi možmi vseh časov ter končal z besedami: „Sedaj poznam ljudi — in Jezus Kristus ni bil samo človek, on je bil tudi Bog.“ Mar je bil ta vojak jedini, ki ni poznal svojega najboljšega prijatelja? O, koliko jih je, ki so kakor oni vojak utopljeni samo v posvetna opravila ter si ne dado časa, da bi temeljiteje spoznali Jezusa.

Da torej spoznamo Jezusa, — kar je zlasti potrebno naše dni, odprimo sv. evangelij, ki je njegov življenjepis, v katerem je opisano njegovo življenje in delovanje. V evangeliju najdemo odgovor na naše vprašanje. A morda še nisi prebral tega stavka, ko te že moti drugo vprašanje: „Ali je pa tudi vse res, kar nam pripoveduje sv. evangelij?“ Bodi potolažen, nisi jedini, katerega moti to vprašanje; mnogokrat ga čuješ iz ust različnih ljudij. Ali je torej evangelij resničen? Odgovarjam ti: resničnost sv. evangelija je vzvišena nad vsakim dvomom, zakaj evangelisti so mogli, so hoteli, so celo morali pisati resnico, in ta resnica je prišla tudi nepopačena v naše roke.

1. Evangelisti so mogli pisati resnico, ker so živeli in pisali v času, ko so lahko sami videli in slišali, kar so pisali, ali pa vsaj bili poučeni od takih, ki so vse to videli in slišali.

Sloveči protestantski pisatelj Tischendorff trdi (v knjigi: „Wann wurden unsere Evangelien verfasst,“ str. 128.), da so bili evangeliji spisani v začetku drugega ali koncem prvega stoletja. V tem nas potrjujejo cerkveni in drugi pisatelji. — Evzebij, „oče cerkvene zgodovine,“ kakor ga zovejo, kateremu so bili znani vsi spisi preteklosti, navaja v svoji zgodovini ves evangelij in to z istimi imeni, kakor ga imamo sedaj, ter povdarja, da se splošno priznava kot resničen ves novi zakon, torej tudi sv. evangeliji. — Sto let pred njim piše Origen, največji učenjak svojega časa (roj. leta 185. v Aleksandriji), razlagajoč Jozuetovo knjigo: „Prvi je zatrobil v duhovno trobento s svojim evangelijem Matevž; tudi Marka, Luka in Janez so trobili svoje trobente.“ Tu namreč primerja Jozueta z Jezusom in evangeliste z duhovniki, ki so trobili okoli mesta Jeriha. — Še prej kot Origen pričuje Tertulijan (okoli l. 185. po Kr.) za resničnost sv. evangelija. Ko je namreč krivoverec Marcion hotel popačiti Markov evangelij, se je vzdignil zoper njega Tertulijan ter ga je opozoril na apostolsko cerkev, katera vsa priča za resničnost Markovega kakor tudi ostalih evangelijev. — Klemen rimski piše že l. 96. po Kr. Korinčanom in navaja več izrekov iz evangelija. — Zlasti odločilen in merodajen pa je za nas sv. Irenej, učenec učencev apostolov (umrl okoli l. 202.). V svojem listu do Florina piše: „Ko sem bil še mladenič, sem te videl v Mali Aziji pri Polikarpu. Lahko ti še pokažem prostor, na katerem je sedel pri pouku, kakšen je bil, kaj je govoril ljudstvu, kako je pripovedoval o svojem občevanju z Janezom in drugimi, ki so Gospoda videli, in kaj so govorili; kako je pripovedoval, kar je slišal o Gospodu, njegovih čudežih in njegovem nauku od onih, ki so besedo življenja gledali s svojimi lastnimi očmi in sicer v popolnem soglasju s pismom,“ to je s sv. evange-

lijem (Evzebij: Cerkvena zgodovina. V, 20.). Razen tega pa še navaja 400 izrekov sv. pisma ter izrecno povdarja: „Tako je osigurjena resničnost evangelija, da še celo krivoverci pričajo zanj in da vsakateri izmed njih dokazuje nanj se naslanjajoč svoj nauk.“

Največjega pomena je pa za nas pismo Barnabe, tovariša sv. apostola Pavla, kateremu se navadno pripisuje. Kakor je dokazano, je to pismo iz prvih časev krščanstva, to je iz apostolskih časov. Tu beremo v 4. poglavju: „Varujmo se, da nas ne bo ‚kakor je pisano‘, veliko poklicanih, malo izvoljenih.“ „Kakor je pisano,“ s temi besedami se je navajalo samo sv. pismo. Celo brezverec dr. Credner ni mogel utajiti starosti in pomenljivosti teh besed. — A nasprotniki so si znali pomagati. Te besede, so rekli, niso v izvirniku, ampak so bile pridejane v prestavi. Toda l. 1859. je našel že imenovani Tischendorff izvirnik navedenega pisma in v njem tudi imenovane besede. Torej se je že v apostolskem času navajal (citiral) evangelij.

Ako se je pa evangelij navajal že v tem času, potem je očividno, da je moral že prej biti spisan, ker sicer bi ga ne bili mogli navajati. Torej je moral biti spisan evangelij že v apostolskem času, ko so še živeli oni, ki so videli Jezusa in ga slišali, ali vsaj lahko bili poučeni od takih, ki so ga sami videli in slišali. Evangelisti so torej mogli pisati resnico.

To nam potrjujejo tudi nasprotniki krščanstva. Že najstarejši krivoverci navajajo sv. evangelij, sevé, da ga po svoje razlagajo. Opozarjam tu na besede sv. Ireneja. Judovski zgodovinopisec Jožef Flavij — gotovo za nas nepristranska priča — (umrl okoli l. 94. v Rimu), piše v svoji knjigi („Judovske starožitnosti‘ 18, 3. 3.): „V tem času je živel Jezus, moder mož, ako ga smemo sploh imenovati moža (človeka); ta je namreč delal čudežna dela in učil ljudi, ki z veseljem sprejmejo resnico. Mnogo Judov, tudi mnogo Grkov, je pridobil za se. Ta je bil Kristus (Mesija). In ko je bil vsled zatožbe naših najveljavnejših mož od Pilata obsojen v smrt, ga niso zapustili oni, ki so ga prej ljubili. Zato se jim je živ prikazal tretji dan, kakor so bili prej napovedali o njem. In do sedaj še ni izumrl rod kristijanov, ki se po njem imenuje.“ — Tudi na drugem mestu imenuje Jakopa brata, t. j. sorodnika Jezusovega, imenovanega „Kristus“. (20, 9.)

Temu židu se je pridružil tudi pogan, da potrjuje resničnost sv. evangelija v toliko, da je v resnici živel Jezus, zakaj nekatere prebistre glavice so hotele tudi to utajiti. Ta je rimski zgodovinopisec Tacit. V svoji zgodovini popisuje požar rimskega mesta, katero je dal cesar Nero zažgati, da je pozneje tega hudodelstva obdolžil kristijane. Tacit temu poročilu pristavlja: „V ta namen je dal zapreti neštevilno množico, katero je ljudstvo imenovalo kristijane. Povzročitelj tega imena je bil Kristus, ki je bil pod cesarjem Tiberijem od namestnika Poncija Pilata obsojen v smrt.“ (Analecta l. 15.)

Za resničnost sv. evangelija govori dalje tudi njegova vsebina. Razne okoliščine, ki se v njem popisujejo, nam jasno razodevajo, da je bil pisan v apostolskem času. V 20. poglavju sv. Matevža beremo, da je gospodar najel delavce v svoj vinograd za jeden denar. Zgodo-

vina nas pa uči, da je dnina znašala ravno za cesarja Avgusta (l. 30. pr. Kr. do 14. po Kr.) jeden denar, med tem ko je že za Dijoklecijana (l. 284. do 305. po Kr.) poskočila na 25 denarjev. — Ako pravi Judež, da bi se bilo mazilo Marije Magdalene lahko prodalo za 300 denarjev, nam potrjuje rimski pisatelj Plinij, da je imel balzam ravno za časa apostolov to ceno. — Istotako priča ves jezik in tudi druge okolnosti, da je bil evangelij pisan v apostolskem času. — Posebno pa ne smemo prezreti te-le okoliščine. Stirideset let po Jezusovi smrti (l. 70. po Kr.) je zadela mesto Jerazalemsko ona strašna kazen, katero mu je napovedal Gospod. Kakor je napovedal, ni ostal kamen na kamenu. Evangelisti sicer natanko navajajo Gospodovo prerokovanje, a da se je vresničilo, tega ne pristavljajo. Gotovo pa bi bili to pristavili, ako bi bili pisali še le po tem dogodku, ker bi bili kaj zdatno potrdili Jezusov nauk, ko bi bili pokazali, kako se je do pičice vresničilo njegovo prerokovanje. Ker pa tega niso storili, je očividno, da so morali pisati pred l. 70.

To nam potrjujejo tudi listi sv. apostola Pavla, katere je pisal v letih 51. do 67. Ti listi obsegajo isto, kar učé več ali manj evangeliji. — Priča nam je za resničnost evangelijev tudi evangelist Luka (1, 1.), ki pravi v začetku svojega evangelija, da jih je mnogo izkušalo pisati zgodbo Jezusovih del in da hoče tudi on to storiti. Tu meri na sv. Matevža in druge, ki so zapisali o Kristusu to in ono. — Neovrgljivo je torej kar piše Tertulijan: „Pisatelji evangelijev so apostoli, katerim je Gospod dal nalogo oznanovati evangelij, in možje apostolski, ne sami, ampak z apostoli vred in za apostoli. Med apostoli nam delita vero Janez in Matej, med apostolskimi možmi ga obnavljata Luka in Marka.“ (Adversus Marcionem IV, 2.) Ako so pa že v tem času — namreč apostolskem — bili spisani evangeliji, potem moramo priznati, da so evangelisti res mogli pisati resnico, ker so sami videli in slišali, kar so pisali, ali so to izvedeli vsaj od takih ljudij, ki so to, kar se nam v evangelijih poroča, sami videli ali slišali.

Mar porečemo, da niso imeli v to potrebnih zmožnostij? Ali naj mislimo, da niso imeli zdravega razuma, zdravih očij, ušes, da niso bili dovolj izobraženi? O, ves evangelij nas prepričuje, da jim tega ni nedostajalo. Tako ne piše norec, da bi ves svet občudoval njegov spis. Kako priprosto, mirno, razumljivo je pisan evangelij. Da more človek take dogodke popisati, pač ne potrebuje Bog ve kakih zmožnostij, kake nadarjenosti, izobraženosti.

2. Evangelisti so torej mogli pisati resnico, a to so tudi hoteli.

Tu le vprašam: „Kdo je kdaj lagal v svojo škodo?“ Evangelisti so pa z istim peresom, s katerim so pisali evangelij, pisali tudi — kakor pravi neki cerkveni pisatelj — svojo smrtno obsodbo. Od svojega pisarenja niso mogli pričakovati časti, bogastva, temveč le najhujše preganjanje, zasramovanje, celo smrt. Vsi, razen sv. Janeza, so umrli mučeniške smrti. V najhujših mukah pa so raje darovali svoje življenje, kakor da bi bili le pičico preklicali tega, kar so zapisali in učili. Gotovo pa bi bili to storili, ako bi bili pisali laž. Kdor hoče tu iskati laži, mora pač obupati nad resničnostjo vsega sveta!

Ko bi bili hoteli slepariti ljudi, bi bili pisali vse drugače. Kar bi jim bilo nedostajalo resnice, bi bili nadomestili, kakor to delajo dandanašnji brezverci, z visokoletečimi puhlicami, s krasnim jezikom, z lepimi besedami. A kako mirno pišejo evangelisti. Tu ne najdeš nikake umetnosti, nikakih praznih besedij. Tudi najčudovitejše dogodke pripovedujejo tako, da jim je takoj videti, da jim ni za drugo, kakor da povedó resnico. Celó svojih lastnih napak ne zamolčé. Tu bereš, kako slaba je bila njih vera, kako posvetni njih nazori o Jezusovem kraljestvu, kako so ga vsi zapustili, kako jih je Gospod svaril in opominjal. Dà, celo take reči pripovedujejo o Jezusu, ki bi se nam na prvi pogled zdele zanj poniževalne, kakor: da niti njegovi sorodniki niso verovali vanj, da je padel krvaveč na tla. — Zlasti se nam je čuditi, da so mogli tako mirno popisati Gospodovo trpljenje. Niti najmanjše žaljive besede ne bereš o Jezusovih sovražnikih. Ko bi bili sleparji, bi bili vse drugače opisali krutost Jezusovih sovražnikov. Ne, ne, — evangelisti niso hoteli slepariti.

3. Zdrava pamet nas uči, da so evangelisti hoteli pisati le resnico, da so jo celo morali pisati.

To, kar so zapisali, se je godilo očitno, pred neštevilno množico vsakega naroda, vseh stanov, in ne v kakem skritem kotu zemlje, marveč v Jeruzalemu, glavnem mestu Judeje. Tu so se pa srečavali judovski pismouki in duhovni, rimski vojaki in oblastniki, sirski in egiptovski trgovci. Vse to se je godilo v času, ko je dosegla rimska država vrhunec svoje slave in mogočnosti. Grški jezik in omika sta tedaj vladala po vsem vshodu. Svet v tem času ni bil lahkoveren, marveč skrajno brezveren in dvomljiv. Kako bi bila pač mogla predreti laž, katero bi bil lahko zavrnil ves svet? A ni bilo tako, marveč že ob prvi Petrovi pridigi je sprejelo do 3000 Judov Jezusov nauk. In to število je raslo od dne do dne. Vsi ti verniki so pa sami slišali ali videli, kar so pripovedovali evangelisti, ali pa so bili vsaj po svojih stariših poučeni o tem.

Ko bi bili evangelisti pisali kaj neresničnega, bi ti gotovo ne bili sprejeli njihovega nauka, marveč bi jim bili zaklicali: „Vi ste lažniki! Kje so oni bolniki, katere je — kakor pravite — ozdravil Jezus in to pred nedavnim časom? Mi bi pač morali kaj vedeti o tem! Kje so oni, katere je od mrtvih obudil? Pokažite nam le jednega onih 4000 ali 5000, katere je nasitil v puščavi! Noben človek ne ve kaj o onih čudežih!“ A ni ga bilo, ki bil kaj takega očital evangelistom in apostolom. Tudi največji nasprotniki so priznavali te čudeže, dasi so jih po svoje razlagali. Celo veliki zbor judovski jih je priznal in le to zapovedal apostolom, da naj molčé o njih. „Mar vam nismo zapovedali, da v prihodnje ne govorite več o Jezusu,“ so jim rekli. A neustrašeno jim odvrnejo apostoli: „Kako bi mogli molčati o tem, kar smo videli in slišali?“ — Še za časa cesarja Hadrijana (l. 117. do 138. po Kr.) je pričal učenec apostolov Kvadrat o čudežih ter rekel poganom, da živi še več onih, katere je Jezus ozdravil, celo nekateri, katere je obudil od mrtvih. (Evzeb. Cerkv. zgod. IV, 3.)

In če bi bil molčal tudi ves svet, ne bili bi molčali apostoli.

Nobene reči Gospod apostolom ni toliko priporočal, kakor da naj pazijo na jim izročeno čredo, da naj jo varujejo zapeljivcev. Evangelije so pa brali verniki pri božji službi, kakor nam pričuje sv. Irenej. Mar bi bili apostoli po tolikih opominih to dopustili, ako bi bili evangeliji neresnični? — Priznati moramo torej, da so evangelisti morali pisati le resnico, ker sicer bi jih bil ves svet postavil na laž. — Ako še pristavim, da imamo štiri evangelije, ki se v glavni stvari popolnoma vjemajo, mora nam pač izginiti vsak dvom. Nekateri se sicer radi sklicujejo na razna nasprotja v evangelijih, ali ta nasprotja so le navidezna. Tako n. pr. jeden evangelistov pripoveduje kako postransko okolnost, omenja kako osebo ali kak dogodek, o katerem drugi molči. Ali taka nasprotja nam še le prav potrjujejo resničnost evangelijev, ker nas učé, da so evangelisti pisali vsak za-se, neodvisni jeden od drugega. Ako bi bili hoteli slepariti, bi se bili zmenili in pazili, da bi se bila njihova poročila vjemala tudi v najmanjših postranskih rečeh. — Istotako pričajo za resničnost evangelijev takozvani „zakotni“ ali „nepristni“ evangeliji, katere so spisali krivoverci, da bi ž njimi utemeljevali svoje nauke. Kako bi pa mogli govoriti o ‚zakotnih‘ evangeljih, ko bi pravih ne bilo?

4. Priznam, porečeš, da so evangelisti mogli, hoteli, dà, celo morali pisati resnico; ali kaj pa, če so bili evangeliji pozneje popačeni? Tudi to je nemogoče. — Ako bi bili popačeni, bi jih moral kdo popačiti v prvem času po Kristusovi smrti, ali pozneje. V prvem času je bilo to nemogoče, kakor smo že prej videli, ker so še živeli oni, ki so videli in slišali to, kar so pripovedovali evangeliji, ker so še živeli apostoli. Nemogoče je bilo to tudi pozneje. Čim bolj se je širil nauk Jezusov in množilo število vernikov, tembolj so se množili tudi prepisi evangelijev, ker so hoteli kristijani imeti prepise svetih knjig. Že najstarejši cerkveni pisatelji, Origen, Tertulijan in sv. Hieronim nam poročajo, da so bili prepisi sv. evangelija že takrat razširjeni po vsem svetu. Cesar Dijoklecijan je zaukazal, naj se požgó vsi spisi kristijanov. A vkljub temu se število prepisov ni zmanjšalo, marveč se je še pomnožilo. Verniki so raje dali življenje, kot da bi bili izročili svete knjige preganjalcem. V sredi 2. stoletja, nekako 60 let po smrti sv. apostola Janeza, so prelagatelji preložili evangelije že v sirski in latinski jezik; v 3. stoletju v koptiški; v 4. stoletju v gotski jezik.

Kdor bi bil hotel popačiti sv. pismo, bi bil moral prehoditi ves svet, popraviti vse prepise in prestave. Dà, popraviti bi moral celo spomin vernikov, ker so se ti na pamet naučili nauke in dogodke sv. evangelija, ker so ga vedno brali in poslušali. Popraviti bi moral vse spise cerkvenih očetov in pisateljev, ki evangelij vedno navajajo. Ko bi se tudi danes izgubil ves evangelij, ga vnovič lahko sestavimo iz spisov teh cerkvenih pisateljev. — Kaj pa še le pozneje, ko so se po samostanih množili prepisi v neštevilnih izvodih. Ali je bilo tedaj mogoče popačiti sv. pismo? Naravnost in odločno moramo reči, da ne. — Tudi verno ljudstvo je strogo pazilo na te spise. Sv. Avguštin nam pripoveduje, da se je vsa cerkev vzdignila zoper bralca sv. pisma, ki je izpremenil le jedno črko pri preroku Jonu. Škof Macedonij je

moral iti celo v pregnanstvo, ker je le nekoliko predrugačil besedo v prvem listu sv. Pavla do Timoteja. — In če bi bili tudi verniki in apostoli molčali — ali ni imela cerkev vedno dosti sovražnikov, ki so opazovali vsak njen korak? Opozarjam tu-le na grško-iztočno cerkev.

Vsakemu zdravemu razumu mora biti torej jasno, da je ni knjige na svetu, — kakor pravi sv. Avguštin — katere resničnost bi bila tako potrjena, kot je ona sv. evangelija. — „Ali porečemo, da je evangelij v zabavo izmišljena zgodba? O, tega ne moremo reči. Dejanja Sokratova, o katerih dosedaj še ni dvomil noben človek, nikakor niso dokazana tako, kot so dejanja Jezusova. Evangelij ima tako vzvišen, tako prepričljiv in neposnemljiv znak resničnosti, da bi morali bolj občudovati onega, ki bi ga izumil, kot junaka, katerega si je izmislil.“ Tako govori — ne kak cerkveni oče — ampak jeden najhujših brezvercev in nasprotnikov cerkve, francoski revolucijonar Rusó (Rousseau). — „Tvoje priče,“ moramo vsklikniti s psalmistom, „so nad vse verojetne.“ — Življenjepis Jezusov, t. j. sv. evangelij, je tako resničen, da so prvi kristijani v njem iskali tolažbe v preganjanju, da so z veseljem šli na morišče, da so raje darovali življenje, kakor ga izročili. — Za cesarja Dijoklecijana je bil sv. Feliks, škof tubursk v Afriki, zaprt, ker ni hotel izročiti sv. evangelija preganjalcem. Vse prigovarjanje je bilo brezuspešno. Odpeljejo ga v Rim. Na potu v Rim vpraša ga prefekt venuzijski (v Apuliji): „Zakaj ne izročiš sv. spisov? Ali jih morda nimaš?“ Sv. škof mu odvrne: „Imam jih — a ne bom jih izročil.“ Na to ga obsodi v smrt. Na morišču še zakliče sv. škof: „Hvala tebi, o Bog! Šest in petdeset let imam, devištvo sem ohranil, evangelij sem varoval, vero in resnico oznanjal. Gospod neba in zemlje, Jezus Kristus, tebi se vklonim — tebi čast in hvala na veke.“ Umrl je za sv. evangelij.

„Rad verujem poročilom, katerih priče so se dale zanja umoriti,“ rekel je jeden največjih francoskih učenjakov, Paskal. — Za laž si ne dá nikdo skriviti niti lasú, ne pa da bi še zanjo dal življenje. — „V vsem slovstvu starega veka,“ — pravi kaj lepo sloveči učenjak Tischendorff, — „je malo izgledov, da bi bila kaka knjiga tako zgodovinsko poverjena, kot so štiri evangeliji. Zoper nevero pa, ki ima svoj izvor v poželjivosti in v napuhu, veda nima nobenega orožja.“

3. Kdo je naš prijatelj?

„Kdo si ti?“ *(Jan. 1, 20.)*

Ko je sv. Janez Krstnik ob Jordanu učil in oznanoval pokoro, so poslali Judje (veliki judovski zbor) k njemu duhovne in levite, da so ga vprašali: „Kdo si ti?“ — „In je povedal in ni tajil in je povedal: ‚Jaz nisem Kristus?‘“ (Jan. 1, 20.) Isto so vprašali pozneje tudi Jezusa Kristusa, in tudi Jezus ni tajil, ampak odločno in jasno je povedal, da je Sin božji, pravi Bog. Vse to beremo v sv. evangeliju, čegar resničnost smo spoznali v prejšnjem poglavju.

Nekega dne je vprašal Jezus pri Cezareji Filipi svoje učence: „‚Kdo, pravijo ljudje, da je sin človekov?‘ Oni pa so rekli: ‚Nekateri, da je Janez Krstnik, nekateri pa, da je Elija, nekateri, da je Jeremija ali prerokov kdo.‘ Jezus pa jim reče: ‚Vi pa, kdo pravite, da sem?‘ In je odgovoril Simon Peter in rekel: ‚Ti si Kristus, sin živega Boga.‘“ In Jezus teh besed ni zavrnil kot bogokletstvo, ampak jih je še potrdil. „Blagor tebi, Simon, Jonov sin — mu zakliče — zakaj meso in kri nista ti tega razodela, marveč moj oče, ki je v nebesih.“ In kakor da bi ga hotel poplačati za njegovo izjavo, še pristavi: „Pa tudi jaz ti povem: ‚Ti si Peter, in na to skalo bom sezidal svojo cerkev in peklenske moči je ne bodo premogle‘.“ (Mat. 16, 13.—18.)

Ko ga nekoč vpraša Filip: „Gospod, pokaži nam Očeta in dosti nam je,“ odvrne mu Jezus nekako nevoljen: „Toliko časa sem z vami in me ne poznate. Filip, kdor mene vidi, vidi tudi Očeta. Ali ne verujete, da sem jaz v Očetu in Oče v meni?“ (Jan. 14, 11.) Ali se tú ne imenuje naravnost Boga, ko pravi, da je jednega bitja in narave z nebeškim Očetom? Še razločneje se je razodel Boga v besedah: „Tako je Bog svet ljubil, da je svojega jedinorojenega Sinu dal zanj. Kdor veruje vanj, ne bo pogubljen, kdor pa ne veruje, je že pogubljen, ker ne veruje v ime jedinega Sinu božjega.“ (Jan. 16, 18.) Ko se tedaj imenuje jedinega sinu božjega, naravnost razodeva, da ni v tem pomenu sin božji, kakor smo vsi otroci nebeškega Očeta, marveč da je pravi sin božji, torej tudi Bog.

Boga se imenuje tudi pred vsem ljudstvom. Nekoč so ga Judje obsuli in so mu rekli: „Doklej nas puščaš v nevednosti? Ako si ti Kristus, povej nam naravnost.“ Jezus pa jim je odgovoril: „Pravim vam, a vi ne verujete. Dela, katera jaz delam v imenu svojega Očeta, ta pričujejo o meni. Jaz in Oče sva jedno.“ (Jan. 10, 23.—25.) Judje so tedaj pobirali kamenje, da bi ga kamenjali. Jezus pa jim je odgovoril: „Veliko dobrih del sem vam pokazal od svojega Očeta, zavoljo katerih del me kamenjate?“ Judje pa so mu odgovorili: „Zavoljo dobrega dela te ne kamenjamo, ampak zavoljo bogokletstva, ker se delaš Boga, ki si človek.“ (30.—33.) Judje so torej Jezusa dobro razumeli, da se je imenoval Boga, ker so ga hoteli kamenjati. — Razen tega, da se je imenoval naravnost Sina božjega, pripisoval si je vedno tudi božje lastnosti. Pripisuje si vsemogočnost, ko pravi: „Meni je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji.“ (Mat. 28, 18.) Pripisuje si večnost v besedah: „Preden je Abraham bil, sem jaz.“ (Jan. 8, 58.)

Največjega pomena pa je njegova izjava pred visokim zborom, t. j. najvišjim judovskim sodiščem. Ko mu namreč veliki duhoven Kajfež zakliče: „Rotim te pri živem Bogu, da nam poveš, ali si ti Kristus, sin božji?“ tedaj mirno in najodločneje odgovori: „Jaz sem!“ Da bi pa tej izjavi dal še večjo veljavo, da bi jo nekako še bolj potrdil, pristavi: „In videli boste sinu človekovega sedeti na desnici božje moči in priti v oblakih neba.“ (Mat. 14, 62.) Na to pretrga Kajfež svoje oblačilo in zakliče: „Kaj še potrebujemo prič! Slišali ste bogokletstvo, kaj se vam zdi?“ Jednoglasno so ga obsodili v

smrt, ker se je imenoval Sinu božjega, Boga. Jezus se je torej v najimenitnejšem trenutku življenja, ko se je šlo za življenje in za smrt, jasno in določno imenoval pravega Sinu božjega, Boga. Tega tudi pred Pilatom ni preklical, ko je na vse pritožbe molčal. Zavoljo tega je umrl na križu. To je pričal tudi stotnik pod križem. Ko se je tresla zemlja, ko so skale pokale, ko je otemnelo solnce, je zaklical: „V resnici, ta je bil Sin božji," češ, da se ni samo imenoval Sinu božjega, ampak da je to bil tudi v resnici. Zato tudi sklepa sv. Janez evangelist svoj evangelij z besedami: „To vse je pisano, da verujete, da Jezus je Kristus, Sin božji" — Bog.

Jezus se je torej pred učenci, pred vsem ljudstvom in pred najvišjim sodiščem imenoval Boga. Tu je le troje mogoče. Ali si je Jezus le domišljal to, kar v istini ni bil, ali se je imenoval Boga, dasiravno je sam vedel, da ni to, ali je pa bil v resnici Bog. Kdo pa more prvo dvoje trditi, ako premišljuje Jezusovo življenje in delovanje, njegov nauk in njegove čudeže?

4. Slepar, ali kaj?

„Kdo izmed vas me bo greha prepričal?"
(Jan. 8, 46.)

„Kdo izmed vas me bo greha prepričal?" (Jan. 8, 46.) je zaklical Jezus nekoč svojim sovražnikom, in obmolkniti so morali. Dasi so ga neprestano opazovali, kakor pravi sv. pismo, in mu sledili korak za korakom, vendar niso mogli najti niti najmanjše stvarce na njem, da bi ga mogli obtožiti. Osemnajst stoletij preiskuje svet njegovo življenje, a tudi dandanes še mora prizati, da je bil pravi vzor, poštenjak od nog do glave, ako smem tako reči. Poštenjaka najčistejšega nam razodeva vse njegovo ravnanje, njegov nauk, njegovo življenje.

Ko bi bil Jezus hotel slepariti, bi bil nastopil vse drugače; učil in živel bi bil vse drugače. Najprvo bi se sploh ne bil nikdar imenoval Boga, ako bi si bil hotel kakor sleparji pridobiti ljudstvo. Judovsko ljudstvo je poznalo le jednega Boga, onega, ki ga je rešil egiptovske sužnjosti, ki mu je dal zapoved: „Jaz sem tvoj jedini Bog, razen mene ne imej tujih bogov." Kdor se je imenoval boga, moral je biti pripravljen na največji odpor pri judovskem ljudstvu. In Jezus se je vendar le imenoval Boga. Prišel je na svet, da bi tu ustanovil kraljestvo božje, v katerem naj bi ga ljudje častili, molili, mu služili. Da bi dosegel svoj namen, je moral pridobiti zase ljudi. Ali kako je tu ravnal? Ko so drugi slavni možje porabili vse mogoče pripomočke, le da so dosegli svoj namen, on ni rabil niti jednega takih pripomočkov.

Marsikateri človek se je s tem povspel do slave, da je znal vsako okoliščino porabiti sebi v prid, vedno vodo napeljati na svoj mlin. Dasi je imel Jezus zato najugodnejšo priliko, vendar tega ni storil. Ravno o njegovem času je postalo breme, katero so Rimljani nalagali Judom, neznosno. Po judovskih gorah so bile vedno pri-

pravljene čete, da bi planile nad Rimljane. Judje so pričakovali ravno o njegovem času odrešenika, katerega so jim bili naznanili preroki. Tega odrešenika so si domišljevali kot mogočnega kralja, ki bo na novo ustanovil mogočno judovsko kraljestvo. Le jedne besedice bi bilo treba, in ves narod bi bil v Jezusovem taboru. Toda Jezus ni izpregovoril te besedice, marveč je še pobijal, kakor pri svojih učencih, tako pri vsem ljudstvu, mnenje o posvetnem kraljestvu Odrešenikovem. Ko ga hočejo postaviti za kralja, zbeži. Naravnost napoveduje propad judovskega ljudstva in razdejanje templa jeruzalemskega, na katerega so bili Judje najbolj ponosni. Ali bi bil kak slepar delal tako?

Drugi zopet so s silo delali pot svojemu nauku, kakor Mohamed; Jezus pa ne pozna sile. Brez meča, brez obuvala pošlje svoje učence v svet, jagnjeta med volkove, in ne dá jim drugega orožja, kot potrpežljivost, krotkost in ponižnost. Ko hočejo ogenj priklicati nad mesto, ki ni hotelo sprejeti njegovega nauka, jih on posvari, da ne vedo, čegavega duha da so. Veliko premore med ljudmi zgovornost, velikokrat nadomešča resnico. Jezus si izbere za svoje učence neučene, uboge ribiče, in nje pošlje v svet, da zidajo in razširjajo kraljestvo božje.

Ko bi bil Jezus slepar, učil bi bil tudi vse drugače. Tedaj je ves svet iskal svojo srečo v bogastvu in v vživanju. Jezus pa uči: „Blagor ubogim v duhu, ker njih je nebeško kraljestvo.“ Prvi pogoj, da kdo postane njegov učenec, je, da zatajuje samega sebe. „Kdor hoče moj učenec biti, za menoj hoditi, mora svoj križ nase vzeti,“ oznanoval je strastem udanemu in poslušnemu svetu. — Judom kakor poganom je veljalo pravilo: „Oko za oko, zob za zob.“ Jezus pa je rekel: „Ljubite svoje sovražnike, blagoslavljajte one, ki vas preklinjajo.“ (Mat. 5, 44.) Ali je bil morda tak nauk sposoben, po človeško soditi, da bi pridobil ljudij za Jezusa. Ali bi bil slepar tako učil? Ali bi se ne bil trudil, da bi bil stregel človekovim strastem, njegovim željam?

Jezus pa ni samo tako učil, on je tudi tako živel. On ni delal kakor nekdanji modrijani, ki so sicer lepo učili, a grdo živeli, in s tem postali — kakor pravi Cicero — ljudem v posmeh. Kar je tirjal od ljudij, to je tudi sam izvrševal. Ne kakor modrijan Seneka, ki je poveličeval revščino ob zlati, slonokoščeni mizi, ki je grajal razkošnost na preprogah s škarlatom barvanih; ne, tako Jezus ni delal. Ko je učil revščino, bil je sam do skrajnosti reven. „Lisice imajo svoje brloge,“ pravi sam, „ptice svoja gnezda, Sin človekov pa nima prostora, kamor bi položil svojo glavo.“ Ko je oznanoval ponižnost, bil je sam ponižen, dà, največji, večno nedosegljiv izgled ponižnosti. Niti jedenkrat ne išče hvale ljudij. Svojim učencem prepoved razglašati čudež izpremenenja na gori Tabor. Pred nje poklekne ter jim omiva noge. Za vse preganjanje, zaničevanje, muke in trpinčenje nima druge besede kot: „Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo.“

Kolika je njegova krotkost! Kako mirno prenaša napake svojih učencev. Nikdar se ne vtrudi, ko jih poučuje. Ako jih graja, stori

to z največjo prizanesljivostjo in ljubeznivostjo. Opozarjam tu le na to, kako je ravnal z izdajalcem Judežem in s Petrom, ki ga je zatajil. Kaj lepo piše o tej čednosti zgodovinopisec Janez Müller. Vporabljaje prikazen, katero je imel Elija, ki je zbežal v puščavo ter od Boga prosil znamenja, pravi: „Zemlja se je tresla, a Boga ni bilo v potresu; vihar je nastal, a vihar ni naznanjal bližajočega se Boga; slednjič je zapihljal lahek vetrec, in v ljubi vshodnji sapici je prišel Bog. Tako je bilo tudi pri Jezusu.“ (Obč. zgod. IX, 6.)

Ni je sploh čednosti, katere bi ne našli na Jezusu, in to v največji meri. Tu vidiš pokorščino, tu ljubezen do molitve itd.

Zlasti neskončna je bila njegova ljubezen do človeškega rodu. Posvetni slavni možje se navadno obračajo od priprostega ljudstva. „Odi profanum vulgus,“ „jaz sovražim priprosto ljudstvo,“ je rekel rimski pesnik Tacit. Jezus pa je največjim revežem, velikim grešnikom, najbolj odpiral svoje srce. Tako čisto, tako iskreno, tako nežno, tako močno ni nihče ljubil bližnjega kot Jezus. Najzadnji, najrevnejši človek mu je brat, do katerega je poln usmiljenja. Kolikor večja je reva, toliko večja je tudi njegova ljubezen. Ljubil je svoje prijatelje, pa tudi svoje sovražnike. Prišel je iskat, kar je bilo izgubljenega. Devetindevetdeset ovac pusti v puščavi ter gre za izgubljeno in ne počiva prej, dokler je ne najde ter ponese vesel nazaj v svoj hlev. Kako ljubo ravna s Cahejem, z Marijo Magdaleno, očitno grešnico! Solze mu polijejo obličje, ko gleda na nehvaležno jeruzalemsko mesto ter v duhu vidi strašno kazen, ki ga čaka. O primerjaj, dragi bralec, Jezusa z vsemi milijoni ljudij, z vsemi slavnimi možmi, kakor je to storil Napoleon, in ne najdeš ga, ki bi mu bil podoben, kaj še le jednak. On je vzor, po katerem se jih je veliko ravnalo, a dosegel ga ni nihče. „Kristus ne more imeti naslednika,“ je priznal sam brezverec Strauss (II. str. 770—773), „ki bi ga prekosil ali dosegel le jednako stopinjo v duhovnem življenju. Nikdar in nikoli se ne bo kak človek povspel višje, in nemogoče si je misliti postavodajalca, ki bi mu bil le podoben.“ In Jezus naj bi bil slepar?

„Grešil sem, ker sem izdal nedolžno kri,“ priznal je sam Judež, ki je bil Jezusov učenec, ki je vedno ž njim občeval. Ako bi bil našel na njem le najmanjšo napako, laž ali goljufijo, ali kaj drugega, bi se bil potolažil. A tega ni našel, zato ga je vest gnala v obup, da se je obesil. (Mat. 27, 3.) Brezverni svet je že dosti natančno preiskal življenje Jezusovo. Silila ga je k temu lastna popačenost in napuh, a z jednim svojih najbolj popačenih sinov je moral priznati: „Ako je bilo življenje in smrt Sokratova življenje in smrt modrijana, potem je bilo življenje in smrt Jezusova življenje in smrt Boga.“ (Rousseau.)

5. Dela prijateljeva.

„Ako ne verujete mojim besedam, verujte vsaj mojim delom.“ *(Jan. 10, 38.)*

Jezus se je imenoval Boga. Njegova nad vsakim dvomom vzvišena poštenost, vse njegovo življenje, ves nauk njegov nam po-

trjujejo, da je govoril resnico. Lahko bi si bil Jezus pridobil svet s tem, da bi bil naravnost razodel svojo božjo naravo, in svet bi ga bil takoj molil kot Boga. A Jezus nam ni hotel vzeti zasluženja sv. vere, zato je postal v resnici „skriti Bog“. Vendar pa je svojim učencem in vsemu ljudstvu dosti razodel tudi svojo božjo naravo, zakaj on ni samo rekel, da je Bog, ampak je tudi delal kakor Bog. Dejanja pa, po katerih se je nedvomljivo razodel Boga, so njegovi čudeži.

Čudež je čutni, izvanredni učinek, kateri ne prihaja od naravnih močij, ampak naravnost od Boga samega. Čudeže delati more le Bog, Gospod vsega sveta. Jezus se je sam skliceval na čudeže, ko je rekel: „Ako ne verujete mojim besedam, vsaj verujte mojim delom, da spoznate, da je Oče v meni in jaz v Očetu.“ (Jan. 10, 38.) Janezu Krstniku, ki ga je vprašal po učencih, kdo da je, ali je on tisti, ki ima priti, ali naj drugega pričakujejo, je odgovoril: „Pojdita in povejta Janezu, kar sta slišala in videla. Slepi izpregledujejo, hromi hodijo, mrtvi vstajajo, ubogim se oznanjuje evangelij.“ (Luk. 7, 22.)

Ni je skoraj strani v evangeliju, ki bi nam ne pripovedovala o kakem čudežu. Tu je Jezus izpremenil vodo v vino, tam zapovedal viharju in je potihnil. Sedaj hodi po vodi kakor po suhem, sedaj nasiti na tisoče ljudij in to z malimi kruhi, jedenkrat štiri, drugikrat pet tisoč ljudij, ne prištevši žensk in otrok. Na njegovo besedo zapuščajo hudobni duhovi telesa obsedenih, umakne se bolezen, pa tudi smrt mora izpustiti svojo žrtev. Celo njegovi sovražniki so rekli: „Ta človek dela toliko čudežev. Ako ga pustimo, bodo vsi verovali vanj.“ (Jan. 11, 48.) In sv. Janez pristavlja koncem svojega evangelija: „Je pa še veliko drugega, kar je storil Jezus, in ko bi se vse to posebej popisovalo, menim, da bi ves svet ne mogel obsegati knjig, katere bi bilo treba popisati.“ (21, 25.)

Delali so sicer tudi nekateri sleparji nekako čudovite reči, a kako! Vedno so izvrševali le jedno in isto, ter spretno znali slepariti ljudi. Rabili so pri tem najsmešnejše besede in svoj obraz izpreminjali na vse mogoče načine. Jezus pa dela čudeže Bogu v čast, ljudem v korist, in vedno na najdostojnejši način. On ne kliče ognja iz nebes, kakor so hoteli učenci; on ne prikliče strele z neba na svoje preganjalce; on ne kratkočasi ljudij s svojimi čudeži, ne skoči s templa, ampak dela čudeže v potrdilo svojih naukov, v blagor človeškega rodú. On je storil, kar je hotel. Njemu je pokorna vsa narava, njegova povelja izvršujeta nebo in zemlja. Pri tem pa ne potrebuje nikakih pripomočkov, nobenega orodja. Dostikrat rabi celo take pripomočke, kateri bi morali povzročiti ravno nasproten učinek od onega, katerega je dosegel on. Ko hoče ozdraviti slepca, pljune v prah in z blatom pomaže njegove oči. Kdo je že kdaj z blatom zdravil slepca? Če bi prej ne bil slep, moral bi bil na ta način oslepiti. Kolikokrat je Jezus izpregororil samo besedo, ali se dotaknil bolnika, in takoj je bil zdrav! Mladeniča prime za roko in mrlič vstane; zavpije v grob: „Lazar, pridi vèn“, in Lazar, ki je že štiri dni v grobu, ki že smrdi, pride živ iz groba! Ali more tako delati navaden človek?

Preroki so sicer tudi včasih delali čudeže, ali to le sem in tje in na božje povelje. Jezus pa jih dela vsaki čas. Ko Mojzes vdari na skalo, da bi iz nje pritekla voda, se trese; Jezus pa dela čudež povsem mirno, z največjo gotovostjo, da mu je videti, da je gotov vspeha. „Ali hočeš biti zdrav?“ vpraša bolnika. „Dà!“ — „Bodi zdrav!“ In bolnik je zdrav. (Luk. 5, 12.) Niti jeden izmed tisočerih čudežev se mu ni ponesrečil. — Preroki delajo čudeže v imenu božjem, on pa jih dela sam v svojem imenu in to oblast podeli tudi svojim učencem. „Gospod, v tvojem imenu smo izgnali hudobnega duha,“ poročajo mu učenci. (Luk. 10, 17.) „Neka skrivna moč je izhajala od njega in je vse ozdravljala.“ (Luk. 6, 19.) Za krvotokom bolna žena se je dotaknila samo robu njegovega oblačila in takoj je ozdravela!

Pomisliti moramo tudi, da je Jezus delal čudeže očitno pred vsem svetom. On ni ozdravil le jednega, on ni nasitil le jednega, ampak na tisoče ljudem je delil svoje dobrote. Prijatelji in sovražniki so bili priče njegovih čudežev, zato jih tudi niso mogli vtajiti. V Jeruzalemu je živel sleporojen berač, celemu mestu dobro znan. Jezus ga sreča in ozdravi. Vse se čudi. Duhovni in farizeji se zberó. Pokličejo ozdravljenega, pokličejo tudi njegove stariše. Natančno preiščejo vso reč. Ozdravljeni jim naravnost reče: „Oni, ki me je ozdravil, mora biti od Boga, zakaj odkar svet stoji, še ni bilo slišati, da bi bil sleporojen človek izpregledal.“ Kaj mu hočejo? Preklinjajo ga ter v zadregi pristavijo: „Kaj nam je storiti, ker ta človek dela toliko čudežev; ako ga pustimo, bode vse verovalo vanj.“ (Jan. 11, 47.) Istotako je bilo, ko je Gospod obudil Lazarja.

Kdo bi torej mogel tajiti Jezusove čudeže, ki so povsem dokazani. In če bi tudi o Jezusu ne vedeli nobenega drugega čudeža, zadostuje ta, da je vstal od mrtvih. Ta je najimenitnejši, največji čudež. Njegovi sovražniki so obdali njegov grob s stražo, da zabranijo vsako sleparijo. A ne pomaga jim nič. Kakor je neovrgljivo, da je Jezus umrl, je tudi neovrgljivo, da je vstal od mrtvih. Njegovo smrt nam določno napovedujejo evangelisti v besedah: „Umrl je, izdihnil je svojo dušo.“ Zlasti nam pa mora izginiti vsak dvom o tem, je-li Jezus res umrl ali ne, ako pomislimo, koliko je pretrpel na križu. „Križanje samo bi bilo zadostovalo,“ pravi judovski pisatelj Jožef Flavij, „da bi bil Jezus umrl; zato mu tudi vojaki niso zlomili kostij, ker so ga našli že mrtvega.“ Pilat pa je hotel imeti zagotovilo, da je res mrtev, preden ga je izročil pogrebcem. Vojaki so mu torej prebodli prsi. Ali ni moral že vsled tega umreti? Voda in kri, ki sta tekla iz njegove rane, sta naznanjala, da je prebodeno srce, da je res mrtev. Ko bi Judje le nekoliko dvomili, da še ni mrtev, ne bi bili odjenjali, dokler bi ne bili prepričani, da je Jezus v resnici umrl. Toda oni, ki so postavili stražo h grobu, da bi kdo ne vzel Jezusovega trupla, so bili popolnoma prepričani o njegovi smrti. Sploh pa do naših dnij nihče ni dvomil nad Jezusovo smrtjo. Zdravilstvo samo je priznalo, da bi bil Jezus moral umreti, in če bi bil tudi živ pokopan.

Jezus je umrl, a on je tudi od mrtvih vstal. Potrjujejo nam to priče, ki so ga videle, slišale, in to pri belem dnevu. Pokazal

se je Mariji Magdaleni, sv. Petru in vsem drugim apostolom. Celih 40 dnij je občeval in jedel z njimi. Nevernemu Tomažu se je dal potipati, da bi, kakor pravi sv. Gregorij, njegova nevera podpirala našo vero.

Nesmiseln je ugovor nevercev, da Jezus ni vstal od mrtvih, marveč so apostoli vkradli njegovo truplo. Da bi se ravno to ne zgodilo, je dal Pilat na zahtevo višjih duhovnov in farizejev pred grob postaviti stražo. (Mat. 27, 62. nsl.) Kako nespametno je tedaj, če kdo hoče trditi, da so apostoli vkradli Jezusovo truplo. Tako boječi apostoli naj bi se bili upali in to pri toliki straži, vkrasti Jezusovo telo. Kako korist bi pač imeli od tega? Ako so verovali v Jezusovo vstajenje, potem je bilo to nepotrebno. Ako pa niso verovali, čemu bi se še dalje poganjali za onega, ki bi bil na ta način le navaden človek? Ako so pa dvomili, morali so vendar počakati, da vidijo, kaj da se bo zgodilo, ali bo res od mrtvih vstal ali ne. Recimo pa, da bi se bili dogovorili, da bodo vkradli Jezusovo truplo. Kako bi bili mogli svoj namen izvršiti, ko je cela četa vojakov stražila grob, a oni so bili tako silno boječi, da so se vsi poskrili, ko so vojaki vjeli Kristusa in ga peljali pred sodnike. In sedaj naj bi bili nakrat tako pogumni, da se ne bojé vojakov?

A zopet ugovarja neverec: „Vojaki so pač spali, in tako so učenci lahko odnesli truplo Jezusovo.“ Prazen in smešen ugovor! Če so vojaki res spali, kako so mogli videti, da so apostoli odnesli Jezusovo truplo? Pač so vojaki tako govorili, ali le podkupljeni od višjih duhovnov. Sv. evangelist Matej (28, 12. in nasl.) nam izrecno pripoveduje, da so dali pismarji in višji duhovniki vojakom mnogo denarja z naročilom, da naj govoré, da so prišli učenci po noči ter so ukradli njegovo truplo, ko so vojaki spali. Tudi ta ugovor nasprotnikov naše vere torej ne velja!

In če tudi bi bili apostoli res vkradli Jezusovo truplo, vprašam, kako bi bili pač mogli prepričati svet, da je Jezus res vstal od mrtvih, kako ga prepričati, da je Jezus pravi Bog? Clovek, ki je bil v smrt obsojen, ki je umrl med dvema hudodelcema na križu, naj bi bil Bog? Ali bi bili sami šli v smrt in pretrpeli za Jezusa vse hudo, ako bi bili tako sleparili svet? „Le vstajenje je moglo učence nakloniti k veri v cerkev in bodočnost krščanstva,“ pravi sv. Avguštin. (De civ. Dei 22, 5.) Ne, ne! Jezus je vstal od mrtvih ter s tem storil največji čudež, ki ga nam razodeva kot Boga, ker je le Bogu mogoče delati čudeže. To so spoznali tudi njegovi nasprotniki, zato pa so si z vso silo prizadevali, vtajiti čudeže. Ni je reči, ne v cerkveni, ne v svetovni zgodovini, s katero bi bili tako počenjali, kakor z Jezusovimi čudeži. Že farizeji so jih pripisovali hudobnemu duhu, ker jih niso mogli vtajiti. Neverni svet še vedno na razne načine ugovarja čudežem, češ, da niso mogoči, da se niso zgodili itd. Izmed raznih ugovorov poglejmo si le najpoglavitnejše.

1. Nekateri pravijo, da so čudeži sploh nemogoči. Toda kdo bo to zmožnost odrekel Bogu, ki je vsegamogočen? On je dal zakone v naravi, on jih zopet lahko ustavi. Celo brezverni Rusó (Rousseau) je priznal: „Vprašanje, ali more Bog delati čudeže, je prav za prav

brezbožno, ako bi ne bilo neumno. Ako bi se hotelo onega, ki to taji, kaznovati, izkazalo bi se mu preveč časti; dosti bi bilo ga zapreti.“ Mar nam tega ne potrjuje tudi ves človeški rod? Kaj je storil, kadar vsi zemeljski pomočki niso več pomagali? Zatekel se je k Bogu, molil je ter s tem pričal, da tam, kjer ne more več pomagati nobena človeška roka, še vedno more pomagati Bog. In dandanes, ali nam ni Lurd živa priča, da so čudeži mogoči?

2. Drugi ugovarjajo: čudeži Jezusovi se niso zgodili; evangelistje so se motili v tem, kar so zapisali; oni niso bili zmožni in sposobni vse prav zapisati. Toda vprašam: „Ali je treba zato, da vidim človeka, ki je bil sleporojen, ki pa naenkrat izpregleda; da vidim mrtveca vstati iz groba živega; da vidim, kako je Jezus nasitil toliko tisoč ljudij z nekaterimi kruhi; kako je z jedno besedo ozdravljal bolnike, ali je v to treba posebnih zmožnostij? Ali apostoli niso bili v stanu, vse to spoznati in spričati? Pa ne le apostoli in učenci so videli vse to; vse to se je godilo očitno pred vsem ljudstvom. Ali bi jih ne bili ljudje zaničevali, ko bi bili pripovedovali o čudežih, katerih nihče ni videl, dasi so se, kakor so rekli, očitno godili?

3. Tretji zopet pravijo, da ni vse čudež, kar se nam zdi čudovito. „Kadar se bo veda izpopolnila, znanosti razširile,“ tako modrujejo, „izgubili bodo tudi čudeži vso svojo veljavo. Veda jih bo potem naravnim potom razložila.“ Toda ta obljubljeni čas lahko brez skrbi pričakujemo, ne da bi se bali za čudeže. Naj doseže veda še toliko stopinjo, naj se znanost še tako razširi, tudi najimenitnejši učenjak ne bo nikdar z jedno besedo obudil mrliča, ali s praznim ničem koga nasitil, ali bolezni ozdravljal z jedno besedo. Postavljene so človeškemu znanju in človeški moči meje, katere more prekoračiti jedino le Bog. Cetudi ne poznamo popolnoma naravnih zakonov, toliko vemo za gotovo, da tako daleč nikdar ne bodo segali.

Na druge ugovore, s katerimi so brezverci napadali čudeže Jezusove, nam tù ni treba odgovarjati. Sam jih bo lahko zavrnil, kdor je pazljivo čital predstoječe.

Neovrženo je: Jezus je delal čudeže in s temi se je razodel Boga. Zato je tudi svet vpognil pred njim svoja kolena, zato je razbil svoje malike in se vdal njegovemu nauku. Trije rimski cesarji: Tiberij, Aleksander Sever in Hadrijan so celo hoteli Jezusa prišteti med svoje bogove (malike), ko so čuli o njegovih čudežih. Še celo Mohamedanci častijo Jezusa kot čudodelnika. „Kristus je delal čudeže,“ pravi učeni o. Knabenbauer S. J., „ali pa jih ni delal. Če je delal čudeže, so ga po pravici imeli za Mesijo in ohranili vsako njegovo besedo in delo globoko v spominu. Apostoli in njih nasledniki so gotovo strogo pazili, da se ustno izročilo ni pokvarilo. Če pa Kristus ni storil nikakoršnih čudežev, kako — vprašamo — so mogli ljudje o njih govoriti, kako je mogel kdo o njih pisati, ne da bi mu drugi ugovarjali? Porečeš morda s Straussom: Judje so na podlagi sv. pisma starega zakona pričakovali, da bo Mesija delal čudeže. Jezusa Kristusa pa so imeli za Mesijo, zatorej so si lahko vtepli v glavo, da jih je res storil. No, v tem slučaju bi bili Judje

res pravi bedaki, da so imeli Jezusa za Mesijo, če res ni storil tega, kar so od njega pričakovali, temveč jih je le prevaril."

Toliko o čudežih Jezusovih. Če je sploh kaj dokazano v zgodovini človeštva, so dokazani Jezusovi čudeži. Oni so nam žive priče, da je Jezus pravi Bog, da je nam oznanjeval božjo vero!

A Jezus ni delal samo čudežev in ni samo po njih pokazal, da je pravi Bog, marveč je to potrdil tudi s svojimi prerokbami. Napovedal je namreč ljudem take prihodnje reči, ki so bile popolnoma odvisne od proste volje človekove; napovedal je take dogodke v naravi, ki so se lahko zgodili, kateri so pa tudi ravno tako lahko izostali in na katere nihče ni mogel naravnim potom sklepati, ker so bili znani jedino le Bogu.

Takih rečij je Jezus mnogo napovedal. Prerokoval je svojo lastno usodo, pa tudi usodo svojega kraljestva na zemlji. Z določnimi besedami je napovedal, da ga bo Judež izdal, da ga bo Peter zatajil, da ga bodo vsi učenci zapustili. Kako natančno je popisal svoje trpljenje in svojo smrt (Mat. 16, 21.; 20, 18. 19.), svoje vstajenje (Mat. 12, 39. 40). Zlasti pomenljivo je njegovo prerokovanje o usodi njegovega kraljestva na zemlji, o usodi mesta Jeruzalemskega in o usodi Judov.

„Prejeli bodete moč sv. Duha, ki bo prišel na vas in vi boste moje priče v Jeruzalemu in v vsi Judeji in Samariji in do konca sveta" je rekel apostolom. (Ap. dej. 1, 8.) Kdo bi bil tedaj mislil, da se bodo te besede tako kmalu vresničile, da bo 12 ubogih in neučenih mož oznanjevalo njegov nauk po vsem svetu? Kdo je mogel toliko dejanj, tolikega uspeha pričakovati, ko je videl strahopetne, nevedne učence? In vendar je Gospod to napovedal in to v trenutku, ko jih je same pustil na svetu. In kako sijajno se je prerokovanje vresničilo!

O mestu jeruzalemskem je napovedal, da bo razdejano s templom vred, da ne bo ostal kamen na kamenu. In vse se je do pičice vresničilo. Kdor bere prerokovanje Jezusovo in zgodbo judovskega zgodovinopisca Jožefa Flavija, ki natanko opisuje razdejanje mesta, meni, da bere jedno in isto poročilo. Tako natančno se je vresničilo Gospodovo prerokovanje. Od onega časa pa do danes blodijo Judje po svetu kot žive priče božanstva Jezusovega, brez templa, brez oltarja, brez daritve. Jedini tempel, v katerem so po božji naredbi smeli darovati svoje daritve, je razdejan. Judje imajo le še shodnice (sinagoge), v katerih le molijo, a darovati ne morejo. Vkljub velikemu bogastvu se jim ni posrečilo do danes, da bi si sezidali nov tempel, h kateremu so prej morali nekaterikrat na leto romati. Poskusil je to sicer rimski cesar Julijan-Odpadnik v svojem neizmernem sovraštvu do krščanstva, da bi tako na laž postavil prerokovanje Jezusovo, a ni se mu posrečilo. Kakor nam pripoveduje poganski zgodovinopisec Amian Marcelin, je ogenj delavce deloma požgal, deloma odpodil. „Ko se je Alipij z vso marljivostjo lotil dela in ga je v tem podpiral tudi namestnik one pokrajine, vzdignile so se ognjene kroglje v bližini temelja ter so požgale nekatere delavce in povzročile, da se je delo opustilo." (Am. Marc. 23, 1.)

Nekoč je pruski kralj Friderik II. vprašal zloglasnega brezverca

Volterja (Voltaire): „Ali veste zanesljivo pričo, da je krščanstvo delo božje?“ „Dà,“ odvrne Volter na kratko: „to so Judje.“ Res, tako je. V Judih se je izpolnilo prerokovanje Jezusovo. V njih kot živih pričah se nam oznanja resnica: „Jezus ni samo rekel, da je Sin božji — Bog — on je to tudi v resnici!“

6. Najimenitnejše delo.

„Christus vincit, — Christus regnat, — Christus imperat.“
„Kristus zmaguje, — Kristus kraljuje, — Kristus zapoveduje.“

Cesar na svetu nihče prej in pozneje ni storil, to je storil Jezus: on se je imenoval Boga in on je tudi delal kakor Bog. S svojim življenjem, s čudeži, s prerokbami je potrdil to, kar je govoril in učil. Se večjega pomena ko vse to pa je delo, radi katerega je prišel na svet, in katero je ob največjih zaprekah izvršil, to je: kraljestvo njegovo na zemlji. Jezus je vstanovil svoje kraljestvo: sv. katoliško cerkev. In to kraljestvo je nepremagljivo; nobena sovražna moč ga ni mogla in ga ne more zatreti. In to, da cerkev Kristusova vkljub vsemu preganjanju obstoji, je pravi in veliki čudež! Ko bi noben čudež ne pričal o božanstvu Jezusovem, je že to njegovo delo največji čudež. „Ako se je svet brez čudežev izpreobrnil h krščanstvu,“ pravi najslavnejši laški pesnik, Dante, (Paradiso 24, 106.) „je to tolik čudež, da drugi niso niti njega stoti del.“ Jezus je prišel na svet, da tu vstanovi svoje kraljestvo, sv. katoliško cerkev, katera naj ljudi uči spoznavati Boga, Boga moliti in ljubiti. Ali je to bilo lahko? Nikakor ne, marveč treba je bilo premagati največje zapreke.

1. Prva ovira je bil človeški razum. Kdor pozna človeško naravo, vé, kako globoko je v njej vkoreninjen napuh, ki se zlahka ne odpové temu, kar je po svojem razumu in v svojih razmerah za pravo spoznal. A ne samo to; človek vsiljuje svoje spoznanje tudi drugim, drugim hoče s svojim razumom gospodovati, kraljevati. Le poglej učenjake, kako se krčevito držijo svojih nazorov. Še več; človek noče samo kraljevati s svojim razumom, on hoče celo, da ga svet moli. Kaj je prve stariše spravilo v pogubo? Napuh! Hotéla sta biti kakor Bog. Tudi zgodovina nam pripoveduje o trinogih — rimskih cesarjih — ki so zahtevali zase božje češčenje. Tu pa je prišel Jezus s svojim naukom ter tirjal, da ga človeški rod sprejme, da mu vkloni svoj razum, dasi ga ne more popolnoma razumeti, da vkloni pred njim svoja kolena. Kar se nikomur ni posrečilo za stalno, to je dosegel Jezus; premagal je svet. Trinogi so sicer s silo zatrli človeški razum, da ni razodeval svojega mišljenja. Slepo se jim je moral pokoriti. Modrijani in učenjaki so vstanovili šole, a le malo časa so se ohranile. Največkrat zavržejo že učenci načela in nauke svojih učiteljev. Jezusov nauk pa je ostal isti do danes in ne manjka mu učencev, ki se ga oklepajo z veseljem ter radostno vklanjajo Jezusovemu nauku svoj razum, vedoči, da jedino v njem najdejo resnico. Sedaj pa tudi lahko razumimo, zakaj so poganski učenjaki toliko nasprotovali, in zakaj se tudi sedaj še mnogi učenjaki tako protivijo Jezusovemu nauku. Nočejo izgubiti svojega kraljestva; nočejo, da bi Jezus kraljeval in vladal nad njih razumom. Odtod

prihaja tudi, da ima krivovera toliko pristašev, ker pušča človeku razum, da si po njem vstvarja svojo lastno vero. To je vzrok, da je Lutrova novotarija pridobila toliko ljudij záse, ker sme v nji vsak po svoje razlagati sv. pismo in verovati vsak, kar se mu zljubi.

Pa Jezus je dosegel še več. Svet mu ni samo vklonil svojega razuma, vklonil mu je tudi svoja kolena. Svet je molil Jezusa in ga še vedno moli kot pravega, živega Boga. Kipi in svetišča rimskih cesarjev so razpadla, templi malikov so se porušili, jedino Jezus Kristus je ostal skozi vse veke na oltarjih, in to ne po zakritih kotih zemlje, marveč po vsem svetu. Najkrasnejše stavbe sveta so posvečene njemu. Jezusa molijo, njegovo slavo oznanjujejo največji umetniki, slikarji, kiparji, pesniki, glasbeniki, ter ga poveličujejo v svojih delih. In na kakem prestolu je ta vladar? Na prestolu sv. križa, in na naših oltarjih v neznatni podobi kruha in vina! Ali bi mogel kak človek doseči kaj takega? Primorani smo reči s Tertulijanom: „To je neverjetno — zato je delo božje.“ (Incredibile — ergo divinum.) — Neštevilni sovražniki Jezusovi so se sicer trudili, da bi ga pahnili z njegovega prestola, a njih nezmožnost je le povečala njegovo slavo. Veleum ga je branil zoper veleuma, veda zoper vedo, vladar zoper vladarja. Isto orožje, s katerim so ga napadali sovražniki, je obrnil sebi v prid. Ko je svet menil, da ga je pahnil s prestola, ga je zagledal le še bolj počeščenega na njegovem prestolu. Resnično, ako bi Jezus ne bil storil drugega čudeža, kakor da ga tako časté v njegovem kraljestvu, bi zadostoval že ta, da ga spoznamo vsemogočnega Boga.

2. Drug nič manj nevaren nasprotnik Jezusovemu kraljestvu je bilo poganstvo in ž njim tesno združeno rimsko cesarstvo.

Razen krščanstva še nobena vera ni imela toliko vernikov, kolikor jih je imelo in jih še ima poganstvo. To pa zaradi tega, ker je poganstvo najbolj vstrezalo in še vstreza človekovim strastem in željam. V poganstvu je človek lahko živel kakor je hotel, samo da je opravljal zapovedane daritve. Ako je bil nečistnik, ga to ni mótilo, saj je imel malika — nečistnika; ako je bil tat, imel je zaščitnika malika — tatu. Za vsako pregreho je imel malika, kateri je bil z istim madežem omadeževan. In človek naj bi se poganstvu odpovedal, ki mu je tako vstrezalo, katero so celo največji modrijani zagovarjali. Dasi so nekateri poganstvo na skrivnem zaničevali, vendar so se očitno zanje potegovali ter proglasili največjega nespametneža onega, ki bi se mu odpovedal. Tako so delali Plato, Cicero, Sokrat.

Jezus je pa vendar s svojim naukom dosegel, da so se pogani odpovedali svoji njim tako vstrezajoči veri ter se oklenili Jezusa, ga spoznavali za Boga, njega molili, sprejeli njegov nauk, ki je naravnost nasprotoval njih življenju, njih strastem. Da so nečistniki postali takorekoč angeli v mesu, čisti, — da so maščevanja željni začeli ljubiti svoje sovražnike, da so se takorekoč volkovi izpremenili v jagnjeta, ali ni to največji čudež? Da so pogani molili Jezusa, od njih tako zaničevanega Juda, na sramotnem križu umorjenega, — o to je čudež, ki presega še druge čudeže Jezusove.

A poganstvo ni bilo samo, ž njim je bilo tesno združeno rimsko cesarstvo. Poganstvo je dajalo cesarjem neomejeno oblast nad podložniki, povzdigovalo jih je k časti bogov. Cesarji so nastavljali duhovnike, določevali verske reči. V tem času je bil malone ves svet podvržen Rimljanom. In ravno v tem času je poslal Jezus svoje učence, da oznanjujejo njegov nauk, da razširjajo njegovo kraljestvo, v katerem posvetni vladarji nimajo nikake oblasti, v katerem kraljuje le on, v katerem le njegovi poslanci določujejo v verskih rečeh. Ali se naj čudimo, da se je rimsko cesarstvo vzdignilo zoper kraljestvo božje, da je proglasilo krščanstvo za največje hudodelstvo, da je z najhujšimi kaznimi nastopilo zoper kristijane! Cesarstvo je imelo vojake, imelo je biriče, rablje; poslanci Jezusovi nimajo ne orožja, ne učenosti, ne zgovornosti, ne kakega drugega posvetnega pripomočka; le potrpežljivost, krotkost, le živo vero. In vendar je zmagal Jezus s svojimi odposlanci! Tristo let je sicer divjalo cesarstvo zoper novo vero, a naposled se je moralo vdati.

3. Jezus je prišel, da bi ga svet spoznal kot Boga, da bi ga molil kot Boga, to je dosegel! Toda s tem še ni bil zadovoljen, hotel je še več: da ga svet tudi ljubi.

Koliko se človek mnogokrat trudi, da bi si pridobil ljubezen! Koliko so storili slavni možje za človeški rod, in ta jih časti, jih poveličuje, a ne ljubi jih. Koliko se trudijo stariši za svoje otroke, koliko prijatelj za prijatelja, mož za ženo. Mnogokrat dosežejo ljubezen, a kaj je ta ljubezen? Naj so jo vživali tudi celo svoje življenje, kaj jim ostane po smrti? Kolikokrat jo vgasne že grob! Včasih jim še sledi kaka molitev, kak prijazen spomin, a kmalu tudi to jenja, in človek je pozabljen.

Jeden pa je dosegel ljubezen, katera tudi onkraj groba ne jenja, ki se dan za dnevom oživlja v spominu toliko ljudij. Njemu vedno sledi neštevilna množica, ne da bi se utrudila. Dasi ga ni več na zemlji, vendar jih na tisoče obiskuje one kraje, kjer je nekdaj bival, kjer se je rodil, kjer je učil. Niti koraka ne moreš storiti, da bi ne našel njegovega znamenja. Ob robu prepadov, kakor na bregovih morja; kakor v ravnini tako na najvišjih hribih oznanjuje njegovo znamenje ljubezen človeškega rodu. Ta znak kinča krono vladarjev kakor tudi kočo največjega reveža. In to je znamenje našega Gospoda Jezusa Kristusa! Cesar noben človek ni dosegel, tudi najslavnejši ne, to je dosegel Jezus. Svet ga ne spoznava samo kot Boga, ga ne moli samo, ampak ga tudi ljubi. „Ljubezen do Kristusa nas priganja," rekel je sv. apostol Pavel, in za njim je te besede ponavljalo na tisoče ljudij. Ljubezen do Jezusa silila je mučence v smrt. Ona je rodila device, ona je vstvarila na tisoče svetnikov. Ljubezen do Jezusa sili misijonarje v daljne dežele; ljubezen sili device, da zapusté svet ter se popolnoma posvetijo ubogim, bolnikom, sirotam in drugim. In vprašaj vse te, za koga trpé, odgovorili ti bodo: za Jezusa, za Boga!

Po slavni zmagi je sedel Napoleon I. pri obedu sredi svojih generalov. Ko se vsi drugi veselo zabavajo, sedi Napoleon tih in zamišljen. Dolgo časa si ga ni upal nihče motiti v njegovem pre-

mišljevanju. Slednjič se ojunači general Bertram, ljubljenec Napoleonov, ter mu reče: „Veličanstvo, vi ste tihi in kakor je videti zamišljeni.“ „Dà,“ odvrne Napoleon. „Ali bi smel vedeti, kaj je predmet vašim mislim?“ — „Ah,“ vzdihne Napoleon, „primerjal sem ljudi, ki sledijo meni, z onimi, ki so sledili Jezusu, in našel sem, da meni sledijo le iz strahu, med tem ko so za zastavo Jezusovo šli iz ljubezni. Ljubezen je jedini povod za vse one milijone, ki so se tekom 18 stoletij oklenili Jezusa, in tako bo tudi ostalo do konca sveta!“ Bertram hoče ugovarjati, a nevoljno ga Napoleon zavrne: „Ako niste mojega mnenja, potem obžalujem, da sem vas povišal za generala.“

Napoleon je pač dobro umel besede Gospodove: „Ko bom povišan (od zemlje), bom vse nase potegnil.“ In kar je že tu razodel, izpolnil je Napoleon nekoč v svojem prognanstvu na otoku sv. Helene. „To ljubezen najbolj občudujem, ker sem jo večkrat premišljeval in to mi popolnoma dokazuje, da je bil Jezus Bog. Jaz sem si tudi pridobil ljudi, da so zame umrli. Toda Bog me varuj, da bi primerjal navdušenje svojih vojakov s krščansko ljubeznijo, ki sta si tako različni, kakor njiju nagib. Pri mojih vojakih je bilo treba moje navzočnosti, mojega pogleda, mojega glasu, česar drugemu nisem mogel dati; nobeden mojih generalov ni tega od mene prejel ali uganil; slično tudi ne vem skrivnosti, kako bi si ovekovečil svoje ime in ljubezen. Sedaj sem na Heleni! Kje so dvorniki moje sreče? Ali misli kdo na me? Kje so moji prijatelji? Se en trenutek in moje truplo se povrne v zemljo, da postane jed črvov. Kolik prepad med mojo veliko revo in večnim kraljestvom Kristusovim, katerega oznanjujejo, ljubijo, molijo, kateri na vsem svetu živi! Ali se to pravi umreti? To se pravi živeti! In taka smrt je bila smrt Boga, Jezusa Kristusa.“ (Nicolas: Studien 3, 2.)

Kraljestvo božje na svetu, sv. katoliška cerkev, je najimenitnejše delo prijatelja našega. To delo nam dokazuje, da je on pravi, živi Bog. Človeške roke ga niso mogle narediti. Naredil je je Bog sam, a ravno to je za nas največjega pomena, ravno zato se moramo oklepati svojega prijatelja z vsemi svojimi močmi!

7. Nasprotniki.

„Glej, ta je postavljen v znamenje, kateremu se bo nasprotovalo.“ *(Luk. 2, 34.)*

„Vse na svetu mine,“ pravi že kralj Salomon v svojih pregovorih. Vsaka reč ima svoj čas. Vse nastane, raste, cvete, razpade. Cas je najhujši sovražnik, rekel je sloveč mož, on vse razjé, sčasoma vse vniči. Tudi najmočnejša stvar se mu je morala vkloniti. Mogočna kraljestva je že videl svet, a kje so danes? Kje je babilonsko, kje perzijsko, kje grško, kje slavno rimsko kraljestvo? Vse je vničil čas. Dandanes ni skoraj več sledu za njimi. Samo jednemu kraljestvu čas ni mogel škodovati: kraljestvu Jezusovemu. Svet ga ni zavrgel kot zastarelo reč, kakor je zavrgel druge stvari. Kraljestvo Jezusovo je — po besedah sv. Avguština — kakor Bog v

Sodrugi, udeležite se ljudskega shoda v nedeljo, dné 1. decembra, točno ob pol 11. uri dop., na katerem se stavi zahteva za ustanovitev slov. vseučilišča v Ljubljani.

Socialnodemokratični odbor.

vedno stari, a vedno novi lepoti. Njega ni ukončala ne nesreča ne sreča. Tudi ko bi Jezusovo kraljestvo ne imelo nobenih nasprotnikov, bi gotovo bilo čudežno, da se je ohranilo do danes. Ali ravno kraljestvo Jezusovo je imelo od svojega početka pa do danes najhujših nasprotnikov, dà, nasprotovalo se mu je kot nobeni drugi stvari. Premagalo pa je vsa nasprotstva, in v tem je lep dokaz, da je res božje delo.

1. Sam Jezus je rekel: „Nisem prišel, da bi prinesel mir, ampak boj.“ (Mat. 10, 34.) In res, najhujši boj na svetu je povzročil Jezus, boj med duhom in mesom. Kakor v človeku-posamezniku, tako se bije v vsem človeškem rodu boj med mesom in duhom. Oba hočeta vladati nad človeštvom. Jezus Kristus ima svojo vojno, istotako hudobni duh. Armada strasti, napuha, poželjivosti, sovraštva pod načelnikom satanom se bojuje zoper armado duha ponižnosti, čistosti, pokorščine, zatajevanja, ljubezni z načelnikom Jezusom. Kdo je zmagal? Jezus Kristus, zakaj njegovo kraljestvo stoji še dandanes. Še dandanes svet spoznava Jezusa, veruje vanj, ga ljubi in moli kot Boga, dasi bi ga bili nasprotniki tako radi vničili.

Tri leta so Judje Jezusu dali oznanjati novi nauk; dalje časa pa se niso mogli premagati. Sramotno ga trpinčijo in umoré na križu, meneč, da je s tem vničen on in njegov nauk. A Jezus je premagal smrt in vstal je iz groba, da bi vekomaj živel, kakor v nebesih tako na zemlji, v spominu, v srcu človeškega rodu in v podobi kruha v presv. Rešnjem Telesu. Ker ga je zavrgel judovski rod, je šel k poganom. A komaj se je tu pojavil njegov nauk, je nastal boj kakoršnega prej ni videl svet. Kar je bil pred dolgimi stoletji peval psalmist, to se je sedaj vresničilo. „Zakaj hrumé narodi, in si ljudstva vmišljujejo prazne stvari? Vzdigujejo se kralji zemlje, in knezi se zbirajo skupaj zoper Gospoda in zoper njegovega maziljenca.“ A vresničile so se tudi njegove besede: „On pa, ki biva v nebesih, smeje se jim, in Gospod jih zaničuje.“ (Ps. 2, 2.—4.)

Zgodovina krščanstva nam to lepo potrjuje. Smrtna obsodba se je kristijanom, komaj da so vstopili na plan, razglasila po vsem širnem rimskem cesarstvu. Povsod so pripravljeni biriči, da izvršujejo povelja cesarjeva ter v najhujših mukah pokončavajo kristijane. V gledališčih jih trgajo divje zveri, zavijajo jih v prejo in smolo ter jih zažigajo, da kot žive baklje razsvetljujejo Neronove vrtove. Celih 300 let je skoraj brez prenehanja razglašena ta obsodba. Zlasti strašno so jo izvrševali za cesarja Dioklecijana. Cela mesta so s krščanskimi prebivalci vred požgali in cesar je dal že kovati denar, kateri naj bi ga poveličal, da je vničil cerkev, nevesto Jezusovo. A prenaglil se je.

Ko je cesar Domicijan, kakor nam poroča rimski zgodovinopisec Tacit, zaukazal: „Jutri ne sme več biti modrijana v mestu, sicer ga zadenejo najhujše kazni,“ že drugi dan in še pozneje dolgo časa nisi našel v Rimu modrijana. Vničiti so hoteli vse kristijane; tristo let so divjali cesarji zoper kraljestvo božje, a prazen je bil ves njih trud. „Mučite, trpinčite, zatirajte nas,“ je mogel reči Tertulijan (Ap. c. 50.), „kolikor bolj nas žanjete, toliko več nas je. Kri mučenikov je seme novih kristijanov.“ Da so kristijani tako hrabro prenašali najhujše

muke, da so z veseljem šli v smrt, to je ganilo tudi pogane. Ko so videli, kako se mnogokrat ne meč ne ogenj nista dotaknila kristijanov, kako so jim najbolj divje zveri kakor krotke ovčice lizale noge, ko jih nobena moč ni mogla premakniti iz kraja, kako so ozdravljali bolnike itd., vdali so se sami tem čudežem ter sprejeli Jezusa za svojega vladarja. Podrobneje nas to uči cerkvena zgodovina, ki je velik dokaz, da je Jezus Kristus res pravi Bog, da je katoliška cerkev res božja naprava, in da imamo katoličani res najboljšega prijatelja — Jezusa Kristusa, Gospoda in Izveličarja svojega!

Iz evangelija je znana dogodba, kako je Jezus nekoč zapovedal viharju na morju in je takoj nastala velika tihota. (Mat. 8, 26.) Jednako se je zgodilo tudi v prvi dobi krščanstva. Dolgo je bučal vihar preganjanja. Ladjica, sv. cerkev, je bila v vedni nevarnosti. A Bog je zaukazal, in po njegovi volji je vihar preganjanja ponehal, cerkev je imela mir. Prosto se je smela razvijati in kmalu je prenovila življenje ljudstev, dala je zemlji novo lice. A ta, po tolikih bojih pridobljeni mir ni trajal dolgo. Le prekmalu so se valovi vzdignili znova, in zopet je pretila nevarnost, da se potopi Jezusova ladija, se vniči njegovo kraljestvo.

2. Zoper krščanstvo se sicer niso več vojskovali zunanji sovražniki, ampak iz srede kristijanov so nastopali neprijatelji. Iz raznih nagibov so začeli oznanovati napačne krive nauke. Po raznih krajih so se oglašali krivoverci ter napadali sedaj to, potem drugo versko resnico. Veliko so se trudili, da bi iztrgali Jezusa človeškemu rodu iz srca. Ne bom jih tu našteval posameznih, ki so tekom stoletij oznanjevali svoje krive nauke; zadostuj, ako rečem, da je ni resnice Jezusovega nauka, katere bi ne bili izkušali zavreči ali popačiti. In to se je godilo od prvih časov krščanstva do današnjega dne.

Veliko škode so sicer napravili krivoverci Jezusovemu kraljestvu, a vničiti ga niso mogli. Mnogo pohujšanja je po njih prišlo med ljudstva, veliko število se jih je odreklo resnici in pravemu nauku Jezusovemu, nastale so verske vojske, a kakor vihar ozračje očisti, tako je tudi verski razkol navadno okrepil versko življenje med kristijani in storil, da so se oni, ki so ostali zvesti razodeti božji resnici, tem bolj oklenili svojega najboljšega prijatelja, Izveličarja in Gospoda Jezusa Kristusa. Patriarh Focij je sicer od katoliške cerkve odtrgal skoraj ves vshod, a Jezusove podobe vendar ni iztrgal onim narodom iz srca. Henrik VIII., kralj angleški, je z razkolom in krivovero opustošil vso Angleško, a Jezus še vedno vlada v srcu in razumu angleškega naroda, ki se sedaj zopet vedno bolj in bolj vrača v katoliško cerkev. Luter je sicer povzročil, da se jih je na tisoče odpovedalo katoliški cerkvi, a Jezusu se niso odpovedali.

Koliko škode je na Francoskem pred 100 leti povzročila prekucija. Zloglasni modroslovci, na čelu jim znani bogokletnik Volter (Voltaire), so naravnost napovedali boj Jezusu, hoteči docela zatreti njegovo kraljestvo, iztrgati nauk njegov in vero nanj iz srca naroda. Nahujskano ljudstvo je umorilo kralja, zaprlo cerkve, odpravilo vse, kar je le spominjalo na Boga, še celo teden sedmerih dnij. Ali so

dosegli svoj zlobni namen, ali francoska dežela morda ne pozna več Jezusa, ga več ne moli? Nikakor ne! Poleg toliko nevere in pohujšanja, najdemo ravno v tej deželi velikih dokazov žive in trdne vere. Kdor se hoče o tem prepričati, pojdi meseca avgusta, v osmini vnebovzetja Marijinega, na slovečo božjo pot v Lurd. Tam bo našel na tisoče Francozov vsakega stanu klečati pred podobo bl. Device Marije, Jezusove matere, tam bo našel neštevilno dokazov, kako se ta narod še vedno oklepa svojega najboljšega prijatelja Jezusa Kristusa. Znano je, da nobena dežela ne prispeva toliko za misijone kot francoska. In kaj nameravajo misijoni drugega nego to, da se širi kraljestvo Jezusovo na zemlji. Pač je imel prav zloglasni Renan, ki je moral navzlic svojemu bogokletnemu pisarenju priznati: „Dandanes še bolj ljubijo Kristusa kot tedaj, ko je bival na zemlji.“

3. Kdo se ne spominja žalostnih časov krog l. 1848., ko se je začel širiti liberalizem tudi po drugih evropskih deželah. Namen mu je bil odvrniti ljudstva od katoliške cerkve, vzeti jim vero in tako vničiti kraljestvo Jezusovo. Ali je ta namen dosegel? Veliko škode je sicer napravil, mnogo jih je pridobil in zapeljal, ali do cilja, katerega si je postavil, vendarle ni dospel. — Ta vojska zoper Kristusa in ustanovo njegovo, sv. katoliško cerkev, se nadaljuje do naših dnij in se bo nadaljevala do konca svetá. Nasprotniki neveste Kristusove so iz političnih nagibov povzročili gibanje zoper katoliško cerkev. „Proč od Rima“ je njihovo geslo. Odtujiti hočejo ljudstvo pravi veri, in res so jih mnogo omamili in potegnili za seboj, da so se odpovedali stari, jedino izveličavni cerkvi. Bode-li to škodovalo cerkvi sami, ali more oslabiti kraljestvo božje na svetu? Gotovo ne! Kakor vihar strese z drevja le ovenelo listje in polomi odrevenele veje, vzame tudi to gibanje cerkvi le one ude, ki so bili že bolni, ki so bili že mrtvi, ki niso več imeli živega, dejanskega krščanstva! In ko žalujemo, da se toliko ljudij odvrača od svoje prave matere, sv. katoliške cerkve, gledamo na drugi strani z največjim veseljem, kako se vtrjuje vedno bolj versko življenje, kako Kristusova načela zmagujejo tudi v javnosti ter si pridobivajo vedno več veljave!

Ne, tudi najhujši sovražnik ni mogel in ne bo mogel vničiti Jezusovega kraljestva. Vzel mu je morda kako mesto, kako deželo, kak narod, porušil mu je svetišča, oltarje, razbil križe, raztrgal evangelij. Toda ko razsaja vihar, ko se množe razvaline, se približajo drugi ljudje, ki z veseljem sprejmejo božji nauk ter se oklepajo Jezusa kot svojega vladarja. Odpad jednega naroda nadomesti izpreobrnitev drugega. Če se omikana Evropa odvrača od Jezusa, ga sprejme divji narod onkraj morja. Ako ta narod noče več biti poslušen njegovim zapovedim, vzame Jezus svoj križ ter pošlje ž njim svoje apostole k drugemu narodu, ki se z veseljem vkloni njegovemu kraljestvu. Kar je nekdaj rekel sv. Avguštin, to velja še dandanes: „So nekateri sovražniki, ki trdijo, da cerkev umira, da izginja njeno ime, da se bliža čas, ko ne bo več kristijana. A ko so tako govorili, so umrli sami.“ — „V dvajsetih letih ne bo več Jezusovega kraljestva,“ je rekel že večkrat imenovani zloglasni Volter, a ko je minulo 20 let, je padel sam v grob (umrl l. 1778. v Parizu), cerkev pa je slavnejša, ko kdaj poprej.

Ko je cesar Julijan preganjal kristijane, vpraša nekega dne: „Kaj dela tesarjev sin?“ — „Krsto za-te,“ mu odvrne cerkveni oče Bazilij iz Cezareje. Kmalu potem je Julijan, jeden najstrastnejših Jezusovih nasprotnikov, moral na bojnem polju smrtno ranjen priznati, da je bil brezvspešen njegov boj zoper Jezusa. „Zmagal si, Galilejec!“ je zaklical v zadnjih trenutkih svojega življenja. Krsto mu je pripravil Galilejec in jo še vedno pripravlja vsakemu nasprotniku. Tudi najhujši nasprotnik se mora naposled vdati ter s svojim propadom potrditi, da je Jezus, ki je svoje kraljestvo vkljub najhujšim zaprekam in oviram ohranil do danes, to, kar je sam rekel: „Sin Božji, — pravi Bog,“ ali kakor nam kliče apostol Pavel: „Jezus Kristus je ravno isti včeraj in danes in na veke.“ (Heb. 13, 8.)

8. Jezus v prerokbah.

„Preiskujte pisma, ona pričajo za me.“
(Jan. 5, 39.)

Ako si ljubi Bog koga izbere v kak poseben namen, za kako imenitno delo, mu že naprej pripravi pot. Vse okoliščine mu vravna tako, da more svojo nalogo dobro izvršiti. Mnogokrat ga naznani že naprej, kakor Aleksandra, Cira, Janeza Krstnika. Posebno pa je Bog to storil, ko je hotel poslati na svet svojega Sina — Odrešenika. Njega je napovedal sam, ter je po očakih in prerokih natančno opisal vse njegovo življenje in vse okoliščine njegovega bivanja na zemlji, da ga je svet lahko mogel spoznati, ko je prišel.

Že v raju Bog obljubi Odrešenika, takoj po storjenem grehu, ko napove kači kazen: „Sovraštvo bom postavil med teboj in ženo, med tvojim zarodom in njenim zarodom: ona ti bo strla glavo, ti pa boš zalezovala njeno peto.“ (I. Mojz. 3, 15.) Upanje, da pride Odrešenik, ki bo rešil človeštvo, nahajamo vsled tega pri vseh narodih sveta. Na vshodu ga je napovedalo prerokovanje Balaamovo: „Izšla bo zvezda iz Jakopa in vstala palica iz Izraela.“ (IV. Mojz. 24, 17.) (Več o tem beri v dr. Fr. Lampé: ‚Zgodbe sv. pisma‘ I., str. 285.) — V Rimu je oznanjeval pesnik Virgil boljše čase. Tja do gozdov germanskih, do skrajnih otokov tedaj znanega sveta, so segali žarki te obljube.

Zlasti pa je Bog izvolil judovsko ljudstvo, da pripravlja Izveličarju pot ter njegov prihod oznanja tudi drugim narodom. Napovedan je natanko v predpodobah in prerokbah. „Kar se tiče Jezusa,“ rekel je sloveč učenjak, „je vsa zgodovina judovskega ljudstva le vrsta dogodkov in oseb, ki nam ga predočujejo.“ In sklepa z besedami sv. Avguština: „Kamen, ki se odtrga od gore (pri Danijelu), zagrinjalo v templu, velikonočno jagnje, ali ni bilo vse to predpodoba Odrešenika? Vsakateri izmed imenitnejših Izraelcev je na kak način predpodobljal Jezusa. Abel, umorjen od brata; Izak, ki nese drva na goro Morijo, da bi ga na njem daroval oče; Jožef od bratov prodan; Mojzes, ki reši ljudstvo egiptovske sužnjosti; slednjič Salomon, ali nam s svojo modrostjo ne kaže modrosti Odrešenikove?“

In prerokbe? Kolikokrat in kako natančno ga nam napovedujejo! Zadostovala bi bila jedna napoved Odrešenika, katerega hoče Bog poslati človeškemu rodu. Ali Bog je, da bi med judovskim ljudstvom ohranil in vtrdil vero v obljubljenega Izveličarja, zopet in zopet dal po prerokih oznaniti njegov prihod. Prva obljuba v raju je bila še nejasna in temna; druga, katero je Bog dal Abrahamu, je že jasnejša in določnejša: „Blagoslovil te bom in pomnožil tvoj zarod ... blagoslovljeni bodo v tvojem zarodu vsi rodovi zemlje.“ (I. Mojz. 22, 18.) Kakor se pri solnčnem vshodu na temnem nočnem nebu najprej pokaže rdeč žar in solnce že dolgo, preden je zagledamo, pošilja svoje žarke naprej, da je vedno bolj svetlo, tako je bilo tudi z Jezusom, solncem pravice. Vedno določneje, vedno bolj jasno nam preroki v svojih prerokbah kažejo njegovo podobo.

Natančnejšo obljubo kot Abraham sta prejela Izak in Jakop. Jakop ima 12 sinov, kdo bo sprejel obljubo? Jakop blagoslavlja Juda ter mu napové, da bo iz njegovega rodú prišel obljubljeni Odrešenik. „Juda, tebe bodo bratje hvalili, tvoja roka bo nad zatilnikom tvojih sovražnikov, tebi se bodo klanjali sinovi tvojega očeta. Ne bo odvzeto žezlo od Jude in vojvoda ne od njegovega ledja, dokler ne pride, ki ima biti poslan, in on bo pričakovanje narodov.“ (I. Mojz. 49, 8.—10.) (Glej: Lampé, Zgodbe I, str. 136 nasl.)

Prerok Izaija že pripoveduje, da se bo Izveličar rodil iz Davidove hiše, in da bo devica njegova mati. (Iz. 7, 14.) Mihej naznanja njegovo rojstno mesto Betlehem. (5, 12.) Agej določa čas njegovega prihoda. (2, 7.—10.) Očak Jakop naznani Judu, da bo tedaj prišel Odrešenik, ko bo Juda izgubil kraljestvo, Agej pa pristavlja, da bo tedaj tudi Aaronov rod izgubil duhovsko službo. Prerok Danijel že napoveduje 70 letnih tednov, v katerem času ima Odrešenik priti.

Zelo natančno so preroki opisali Jezusovo življenje, zlasti trpljenje njegovo! O preroku Izaiju pravi sv. Hijeronim, da se mu zdi, kakor da bi popisoval življenje Odrešenikovo, ne pa ga še le napovedoval, da bi ga skoraj primernejše imenovali evangelista nego preroka. Lahko rečemo, da je skoraj ni poteze na Jezusu, katere bi nam ne bili preroki opisali.

Najpomenljivejše pa je za nas to, da so preroki napovedali Jezusa kot Boga. Tako pravi Izaija: „Dete nam je rojeno in sin nam je dan .... in njegovo ime je: Čudoviti, svetovalec, Bog ....“ (9, 6.) „Recite malosrčnim,“ kliče na drugem mestu, „osrčite se, pa ne bojte se: glejte vaš Bog se bo maščeval in bo povrnil: Bog sam bo prišel in vas bo rešil. Tedaj se bodo odprle oči slepih in ušesa gluhih bodo odprta. Tedaj bo skakal hromi kakor jelen in razvezan bo jezik mutastih.“ (Iz. 35, 4.—6.) Kot Boga ga napoveduje tudi prerok Jeremija: „Tiste dni bo Izrael mirno prebival in rešen bo Juda, in to je ime, s katerim ga bodo imenovali, Gospod naš pravični“. (V hebrejskem je za besedo ‚Gospod‘ beseda ‚jahve‘, ki je pri Judih pomenjala Boga.) Isto vidimo tudi pri psalmistu v 2. in 109. psalmu, na katerega se je Gospod sam skliceval.

Jezus je prišel na svet ob istem času, v istih okoliščinah, kakor so preroki napovedali. Do pičice je izpolnil v sebi vsa prerokovanja.

Kdor primerja življenjepis Jezusov s prerokbami, bo menil, da je bilo oboje ob jednem in istem času pisano. Vendar so bile te prerokbe zapisane že stoletja pred Kristusovim rojstvom. Zgodovinsko je dokazano, da je bilo sv. pismo starega zakona, torej tudi prerokbe, že 300 let pred Kristusom, pod egipčanskem kraljem Ptolomejem in na njegovo povelje, preloženo v grški jezik. Zato ima prav sv. apostol Pavel, ko pravi: „Preroki so priča, da pričajo za Jezusa, pričajo, da je Bog.“ Nanje se je sklicaval sv. Peter, nanje Jezus sam. Zaklical je namreč svojim nasprotnikom: „Preiskujte pisma, ona pričajo za me.“ (Jan. 5, 39.) Tako so prerokbe res imenitne priče za Jezusa. Dokler človek živi, morejo ga razne okoliščine podpirati v njegovih namenih. Tu si zamore z besedo in dejanjem pridobiti veljavo. In tudi ko umre, še vpliva na ljudi po svojih prijateljih. Hvaležen spomin mu še ohrani veljavo. A vprašam, kdo je pa že kdaj vplival na preteklost? Kdo si je kdaj sam izbral pradede, dede, stariše? Kdo si je že sam izvolil kraj, kjer naj bi se rodil, kjer naj bi deloval? ‚To je mogoče jedino le Bogu,‘ mora pač vsakdo priznati. Zato je tudi Gospod rekel: „Imate Mojzesa in preroke, ako tem ne verujete, ne boste verovali, če bi tudi mrtvi vstal v življenje.“ (Luk. 16, 31.)

Sloveči pridigar Emanuel Veith, ki je živel na Dunaju, je bil rodom žid. Njegov oče je imel staro sv. pismo, katero je družini prebiral o posebnih priložnostih. Mladi Veith je na ta način kmalu znal na pamet skoraj vse sv. pismo. Stariši ga pošljejo v Prago v šole. Tu obiskuje krščanski nauk. Kako se začudi, ko sliši o mesijanskih obljubah in prerokbah, o katerih doma ni ničesar slišal. Najprej se prepriča, da je res v sv. pismu, kakor je rekel veroučitelj. Ko pa pride v počitnicah domu, je bilo njegovo prvo delo, da je poiskal očetovo sv. pismo in v njem one obljube. A nikjer jih ne najde. Oni listi, na katerih bi imele biti, so bili ali zalepljeni ali celo iztrgani. Ves presenečen hiti k očetu ter ga vpraša po vzroku. Odgovor je bila — zaušnica. Toda ta zaušnica je mlademu Veithu odprla oči, da je začel proučavati mesijanske prerokbe in obljube, da je spoznal Jezusa, Odrešenika, Boga, da se je dal krstiti in postal duhovnik ter sloveč oznanovalec božjega nauka.

Tebi, ljubi bralec, pač ne bo treba takega dokaza, menda zadostuje že to, kar si dosedaj bral. Ako prevdarjaš in premišljuješ Jezusa v življenju, v njegovem delovanju, moraš s Petrom zaklicati: „Ti si Kristus — Sin živega Boga — Bog.“ (Mat. 16, 16.)

9. Jezusove dobrote.

„Pošlješ svojega Duha, in prenoviš obličje zemlje.“ *(Ps. 103, 30.)*

„Reven je, kdor ne pozna Jezusa,“ je rekel cesar Napoleon vojaku, ki mu je izjavil, da ničesar ne vé o Jezusu. O tem nam priča vsa zgodovina, zlasti pa zgodovina časov pred prihodom Jezusa Kristusa. Res žalostni so bili oni časi. „Pokvarjenost je

dosegla svoj vrhunec; polastila se je vsega sveta in vseh mest," piše o njih grški pisatelj Pavzanija (Graec. des. VIII, 2.). Nepopisljiva beda je bila po vsem svetu. V verskih rečeh je vladala strašna zmota. Dasi je človeški rod dobil svoj prvi verski pouk od Boga samega, je te nauke le prekmalu pozabil, ko ga je Bog razkropil po vsem svetu.

Prepuščen svojemu razumu je zašel v vedno večje zmote. Kolikor bolj se je vdajal strastem, toliko bolj mu je otemneval razum. Tako je človeški rod začel častiti več bogov, ter si jih je privzemal iz narave, živalstva, rastlinstva, dà, celo narejal jih sam iz lesa, kamena, raznih kovin. V samem Rimu je bilo, kakor nam poroča Avrelij Viktor, 420 templov s 30.000 maliki. A kake pojme so imeli o svojih bogovih. Ni je pregrehe, katera bi ne bila imela v kakem maliku zastopnika, celo zaščitnika. O svojih malikih so si pripovedovali pogani najgrše reči: nesramnosti, nezmernosti, rope, goljufije itd. Ti bogovi so bili slabši kot ljudje. Na njih nisi našel niti sence plemenitega, vzvišenega, popolnega. Njim so pripisovali vse one strasti, katere vodijo človeka.

Kakoršni bogovi, tako je bilo tudi bogočastje. Beremo, da so malikom v čast prelivali kri nedolžnih ljudij, da so jih častili z najgršimi pregrehami. Pri belem dnevu so se vpričo vsega ljudstva godile reči, katere navadno pokrivate noč in tema. Pri očitnih igrah so predstavljali vse pregrehe in hudobije.

Kakor Bog, tako je bil poganom tudi človek uganka, katere tudi slavni modrijani niso mogli rešiti. Odkod je človek, kam gre, kaj je njegov namen, njegov cilj? To so bila vprašanja, katerim tudi najbistrejši razum ni našel odgovora. Priznati moramo, da so se modrijani zelo trudili, da so tudi marsikaj dobrega imeli na sebi, a kaj, ko so na drugi strani njihove zmote toliko večje. Ako tako proslavljeni govornik Cicero zagovarja laž, samomor, krivo prisego; ako sicer modri Plato pritrjuje starišem, ki so novorojene otroke izpostavljali na ulice živalim v jed; ako uči, da je nezmernost, nesramnost gotove dni dovoljena; ako sicer strogi Kato oznanjuje nesramnost, je-li čuda, da so drugi, ki se niso bavili s takimi vprašanji, padli toliko globokeje, zabredli v tem večje zmote?

Ker pogani niso vedeli, da je človekov cilj v nebesih, ker so menili, da je vstvarjen samo za ta svet, zato so se tudi trudili, da so si čas življenja napravili toliko prijetnejši. Odtod toliko hrepenenje po bogastvu. Ako so šli v boj, šli so le, da bi si pridobili plena in sužnjev. „Vae victis", ‚Gorje premaganim' je bilo njih geslo. Ravno pred Kristusom je dosegel Rim vrhunec svoje slave in bogastva. Koliko bogastva se je nakopičilo v rokah nekaterih, kaže nam že to, da je celo skromni Cicero imel mizo, vredno 12 tisoč goldinarjev. Julij Cezar se je pri javnih igrah vozil v vozu iz samega zlata. Tedaj je veljalo pravilo, da ni bogat, kdor ne more vzdrževati cele legije, to je 12 tisoč mož. Kaligula je skoraj v jednem letu zapravil dvatisoč sedemsto milijonov sesterc (1 sesterca približno 9 do 10 kr.). Navadni zasebniki so prišedši iz vojske v razkošnosti prekosili celo marsikaterega vladarja. O Lukulu je znano, da so njegove pojedine bile nad vse dragocene.

Da se je iz tolikega bogastva razvila največja razuzdanost, je samo ob sebi umevno. Ne dá se popisati, kako ostudno je živel pogan pred Kristusom. Poznavatelj onih časov trdi, da se je v onem času v jednem letu izvršilo več pregreh, kot pozneje v krščanstvu v celem stoletju. In kdo bi se temu čudil? Ako je pogan celo na svojih bogovih videl največje pregrehe, kaj naj bi ga bilo še odvračevalo od hudega? Ako so že otroci gledali največjo gnusobo v templu in po domovih, potem pač ni moglo iz njih vzrasti veliko dobrega. O pokvarjenosti onega časa priča nam zlasti to, da cesar Avgust v celem rimskem cesarstvu ni mogel dobiti šest vestalk, ki se do tridesetega leta niso smele možiti, ampak morale deviško živeti. Razuzdanost je pa mati sebičnosti in sovraštva. Zato vidimo tudi v poganstvu najstrašnejše sovraštvo. Priče tega sovraštva in neusmiljenosti so gledališča, takozvani ‚amfiteatri', s katerimi je imelo rimsko ljudstvo največje veselje. Tu so nastopali borilci (gladijatorji), sužnji, vjetniki, ki so se morali toliko časa med seboj boriti ali bolje rečeno klati, dokler niso vsi popadali. In nad tem se je radovalo rimsko ljudstvo! Kolikokrat se je tu prigodilo, da se je moral bojevati oče zoper sina, sin zoper očeta, brat zoper brata! Cesar Trajan je v 123 dneh dal 10.000 takih gladijatorjev in 11.000 zverij postaviti v gledišče. Včasih pa še to ni bilo dovolj! Spuščali so nanje divje zveri, da so jih raztrgale, ko se niso mogli več braniti. Ako je bil gladijator ranjen, ploskalo je divje, neusmiljeno ljudstvo od veselja ter kričalo: „Sedaj pa ima." (Hoc habet.) Ako se je vdal, da je premagan, je ljudstvo z migljajem jednega prsta glasovalo, ali naj živi ali umrje. Kolika zdivjanost! Toliko torej je človek veljal v poganstvu. In dandanes si nekateri nazaj želé poganstvo! Da bi za igre imeli vedno dovolj zverij, je postava določevala, da se v Afriki ne smejo loviti ne levi ne tigri, na Nemškem ne volkovi, ker so se bali, da bi jih zmanjkalo.

Ta neusmiljenost razodevala se je povsod. Ženska je bila sužnja svojega moža, kateri jo je od očeta kupil kot sužnjo. On je storil ž njo, kar je hotel. Če mu ni več vgajala, jo je spodil ali umoril. Iz najbolj ničevega vzroka jo je pahnil od sebe. Kako žalostno podobo onih časov nam v tem oziru podaja pisatelj Juvenal. „Komaj je začela polt Bibule bledeti, komaj je izgubila zobe, že ji je rekel mož: »Pojdi, ti se prepogosto vsekuješ! Glej, da se izgubiš, jaz hočem nos, ki mi bo prijetnejši ko je tvoj." Drugih podlostij v družinskem življenju nočem popisovati. Le toliko rečem, ko bi ženski spol vedel, kaj se ima zahvaliti Jezusu, večno bi bil hvaležen njemu, ki je bil zlasti njegov odrešenik. Prava, grda nehvaležnica, hudodelnica je žena, ki ne ljubi Jezusa, takorekoč morilka same sebe. Kjer Jezusa ni, tam tudi žena izgublja svoje pravice.

Nič boljše se v poganstvu ni godilo tudi otrokom. Postave same so dovoljevale, kar je sedaj pregreha, celo umor otrok. One so dopuščale, da so stariši otroke izpostavljali na cesto, kjer so jih požrle zveri, ki so po noči prihajale iz bližnjih gorá. Oče je smel otroka umoriti ali prodati, sploh ž njim storiti, kar je hotel. Sam cesar Avgust je zapovedal, da naj vdušijo otroka svoje hčere Julije.

Kaj naj rečem o sužnjih! Teh sploh niso šteli med ljudi, oni so jim bili reč, s katero je gospodar počenjal, kar je hotel. Zakon o prodaji sužnjev se je ravno tako glasil, kakor zakon o prodaji živine. Zakon določuje vrednost sužnjev celo z besedami: „Non tam vilis, quam nullus," to se pravi: ‚Še manj vreden ko nič'. Krutost, s katero so počenjali s sužnji, se ne dá popisati. Po dnevi so morali biti na razpolago vsaki želji gospodarjevi, po noči pa so bili zaprti v temnih, mokrih kleteh (ergastula). Iz najmanjšega vzroka je sužnja zadela najhujša kazen. Kadar se je plemenita Rimljanka oblačila, ali pogovarjala s prijateljicami, zabodla je za kratek čas iglo v meso sužnje, ki ji je stregla. Vedij Pollio, prijatelj cesarja Avgusta, je s svojimi sužnji hranil ribe (murene). Senator Flaminij je dal umoriti sužnja, da bi vstregel želji svojega prijatelja, ki še ni videl človeka umoriti. Ako je bil gospodar umorjen, pomorili so vse sužnje. Isto se je zgodilo pri pogrebih bogatinov. Ko je bil Pedanij Sekund, prefekt rimskega mesta, umorjen, umorili so 400 sužnjev.

Kako kruto je ravnal pogan z dolžnikom, s tujcem, zlasti pa z revežem! V celem širnem cesarstvu ni bilo bolnišnice, ne sirotišnice, ne kaj drugega takega. Cesar Galerij je dal vse reveže pobrati in v morju vtopiti. Za slabo znamenje so smatrali, če je kdo srečal reveža. Da bi mu kaj dal, o tem ni niti govora. „Malo zasluženja ima, kdor revežu dá; kajti ono, kar dá, izgubi in le podaljša njegovo revo." (Plautus, Trium act. 1. sc. 2.) Celo proslavljeni Plato je tirjal, da naj se reveži kar izženó iz države. (De legibus. Dialog. 11.)

Ista žalostna podoba se nam kaže tudi v javnem življenju. Vladar je bil vsemogočen. On je določal, kaj je prav, kaj ne. Podložniki so bili sužnji, ki so mu bili le toliko časa pokorni, dokler je nosil žezlo. Ako so pa le mogli, so ga pahnili s prestola, umorili ali pregnali iz dežele. O pravičnosti ni bilo niti govora. Pohlepnost po premoženju je povzročila, da je bilo vse na prodaj. Na prodaj je bila čast, nedolžnost, poštenost, življenje, celo vlada. Odtod toliko prekucij, toliko umorov.

Do skrajnosti reven je bil postal svet pred Jezusom. Zato je povsod odmeval klic po Odrešeniku. Ker človek v svojem razumu ni našel rešitve, zato je obrnil svoje oči proti nebu. „Kdaj bo prišel ta čas, kdo bo učitelj?" zdihuje Plato v svoji knjigi. (Apol. Sokr.) „Že želim videti tega moža. O, da bi vendar odvzel temoto ali kar je že, na vse sem pripravljen, kar mi bo zapovedal, samo da postanem boljši. Čakati je treba, da pride in nas pouči, kako se naj ravnamo nasproti bogovom in ljudem. Le bog nam zamore dati pojasnila." (Ap. Sokr.)

To pojasnilo nam je dal Jezus Kristus, učivši človeški rod spoznavati Boga, kakšen in kaj da je. Pokazal mu je, da je samo jeden Bog, da je najpopolnejše, najvišje, neskončno dobrotljivo, usmiljeno, pravično, vsevedno, povsod pričujoče bitje. Jezus je učil moliti Boga, ki je duh, v duhu in v resnici, on je rekel, da njemu ne zadostuje samo zunanja daritev, marveč mu je treba darovati notranji dar vere in pokorščine. V Bogu je spoznal svet po Jezusu Kristusu dobrega Očeta, ki skrbi za vsako stvar, zlasti za človeka. Ko se je

prej človek le s strahom ali z zaničevanjem bližal svojim malikom, učil ga je sedaj Jezus: „Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca.“ Do njega mu je vzbudil zaupanje, ko mu je klical: „Prosite, in se vam bo dalo, iščite in boste našli. Ako vi, ki ste hudobni, veste svojim otrokom dajati dobrih darov, koliko bolj bo vaš oče nebeški dobrote delil njim, ki ga prosijo.“ (Mat. 7.) Ko so pogani v svojih malikih gledali vse pregrehe, je pokazal Jezus človeškemu rodu Boga — najsvetejšega, ki ima dobre lastnosti v najvišji meri.

Jezus je človeškemu rodu pa tudi kar najpopolnejše pojasnil naravo njegovo. On mu je odgovoril na najimenitnejša vprašanja: odkod je, kaj je njegov namen, kaj njegov cilj. „Vi ste podoba božja,“ je klical človeškemu rodu, „vsi otroci jednega Očeta, ki je v nebesih; vaš namen in cilj ni ta zemlja, ampak nebesa.“ Po svojem apostolu uči ljudi: „Ali ne veste, da so vaši udje tempel sv. Duha, ki prebiva v vas in katerega ste prejeli od Boga? Vi niste sami svoji, zakaj odkupljeni ste za visoko ceno. Poveličujte in nosite Boga v svojem telesu in duši, zakaj njegovi ste.“ (I. Kor. 6, 19.) Oznanuje, da je duša neumrjoča in njena cena neskončna, ko kliče: „Kaj pomaga človeku, če si ves svet pridobi, na svoji duši pa škodo trpi!“ (Mat. 16, 26.) V kratkih besedah mu poda navodilo, kako mu je ravnati z bližnjikom: „Storite ljudem vse, kar hočete, da bi vam storili; v tem je postava in preroki.“ Poganom je veljalo pravilo: „Oko za oko, zob za zob,“ in maščevanje jim je bila nekaka sveta dolžnost. Jezus pa uči: „Ljubite svoje sovražnike in blagoslavljajte one, ki vas zaničujejo in preklinjajo.“

Ni ga stanu od cesarja do berača, kateremu ne bi bil določil dolžnostij ter dal navodil, kako naj jih izpolnuje. Svetu, zatopljenemu v poželjivost, v zemeljsko grudo, oznanuje njegov cilj: nebesa, ter ob jednem kaže minljivost vsega posvetnega. Uči ga ponižnosti, ubožnosti, krotkosti, čistosti ter poudarja: „Bodite popolni, kakor je vaš oče v nebesih popolen.“ Dalje pravi: „Ne nabirajte si zakladov na zemlji, ker jih rja in molj konča in ker jih izkopljejo tatje ter vkradejo; temveč nabirajte si zakladov za nebesa, kjer jih ne konča ne rja ne molj, in kjer jih tatje ne izkopljejo in ne ukradejo.“ (Mat. 6, 19. 26.)

Ko uči čednosti, katerih svet prej ni niti poznal, ne napoveduje samo, da bo človek v njih užival veselje, mir, zadovoljnost, marveč mu kaže tudi neskončno plačilo v nebesih. „Veselite se in veselja poskakujte, ker vaše plačilo je obilno v nebesih; zakaj oko še ni videlo, uho ni slišalo, in nobeno človeško srce še ni občutilo, kar je Bog pripravil njim, ki ga ljubijo.“ (Mat. 5, 13; I. Kor. 2, 9.)

Toda čemu bi dalje opisoval vzvišeni nauk Gospodov; zadoščaj, da rečem, da ga ni vprašanja v življenju, na katero bi ne bil Jezus dal popolnega odgovora, da je ni zahteve človeškega srca, ne razuma, kateri bi ne bil z njim zadostil. Ni ga nauka, ki bi tolažil nižje, razsvetljeval višje, poučeval ljudi v njihovih dolžnostih in jih vodil po pravem potu, kakor nauk Jezusov. Francoski učenjak Zufroa (Jouffroy) piše o katekizmu, ki obsega Jezusov nauk: „Berite to knjigo in našli bodete v nji rešitev vseh vprašanj.“ Sloveči modroslovec

Žobert (Jaubert) je rekel na smrtni postelji: „Vsi nauki modrijanov niso vredni toliko, ko jedna stran katekizma.“ In pritrdil mu je tudi predsednik francoskega senata, Troplong. V zadnjih trenutkih svojega življenja je priznal: „Ko je človek veliko bral, se veliko učil in dolgo živel, spozna, da je jedino resničen vendar le katekizem — Jezusov nauk. Zato pa je tudi ostal vse čase jednak. Osemnajst stoletij ga je svet rabil, a ni zastarel. Osemnajst stoletij ga je svet premišljeval in preiskaval, a ni mu mogel ničesar dodati, ničesar odvzeti.“ — „Pazite dobro,“ je rekel učeni brezverec Hegel, „jeden sam nauk stoji še danes na nogah, in to je nauk Jezusa Kristusa.“ Veselo oznanilo (evangelij) ga je imenoval svet, ko se mu je vprvič oznanoval, ker je pregnal temoto, ki je vladala na svetu, prinesel luč, prinesel veselje. Veselo oznanilo je tudi še dandanes, kamor zasveti, ker deli mir, veselje in zadovoljnost njim, ki se ga oklenejo. Neizmerno dobroto nam je torej izkazal Gospod naš Jezus Kristus, ki nam je podal svoj nauk. Na veke bi mu morali biti za to hvaležni ter ga ljubiti kot svojega najboljšega prijatelja.

A to še ni vse. Kakor je poganska zmota povzročila najostudnejše življenje, tako je luč Jezusovega nauka izpremenila obličje zemlje, predrugačila vse zasebno kakor očitno življenje. Ko je svet zaslišal Jezusov nauk in zagledal njegov vzvišeni izgled, je začel zapuščati dosedanje pregrehe in oklepati se čednostij, za katere doslej niti vedel ni. „Mi, ki smo se nekdaj radovali nad nesramnostjo,“ piše sv. Justin, „smo se sedaj oklenili jedino le čistosti; prej vdani raznim vražam, sedaj častimo jedino le Boga; mi, ki smo prej iskali bogastvo in premoženje, sedaj še ono, kar imamo, razdelimo med uboge; mi, ki smo se prej sovražili, sedaj molimo za svoje sovražnike.“ Plinij mlajši, cesarjev namestnik v Bitiniji, je našel v svoji pokrajini toliko kristijanov, da ni vedel, kaj bi ž njimi počel. Vprašal je cesarja Trajana za svet. V tem pismu popisuje kristijane: „To je, kakor pravijo, njih napaka ali zmota, da se gotove dni zbirajo pred solnčnim vshodom, da prepevajo pesmi Jezusu, katerega imajo za Boga, s prisego se zavežejo, ne h kakemu hudodelstvu, ampak da ne bodo kradli, da ne bodo prešestovali, svoje dane besede ne prelomili, da ne bodo vtajili, kar jim je kdo izročil; potem se zberejo pri navadnem in nedolžnem obedu. Stvar se mi zdi ovaževanja vredna, zlasti zaradi števila obtoženih, zakaj osebe vsake starosti, obojnega spola in vseh stanov so sumljive in obtožene.“ (Pismo 97.)

V skrajno popačen svet je prišel Jezus in svet je izpremenil svoje obličje. Mesto napuha je nastopila ponižnost. „Mi ne iščemo ne kraljestva, ne bogastva, ne časti. Ni nam v mislih, da bi prejadrali morja, da bi zadostili svoji pohlepnosti po premoženju, skrbi za prazno čast ne poznamo,“ piše Tacijan. (Govor do pog. 11.) „Ako prve kristijane hvalijo, zardé; ako jih imenujejo mučence, pravijo, da to ime zasluži le Gospod, prvi mučenec.“ (Evzeb. 1. c. 10.) Tertulijanu je morala žena obljubiti s prisego, da po njegovi smrti ne bo vzela pogana, ker ti ne poznajo ponižnosti, ker se jim zdi preveč poniževalno, obiskavati reveže, jim umivati noge itd. (Lib. II. ad uxor. c. 4.)

Največja skromnost je pri učencih Jezusovih stopila na

mesto prejšnje razkošnosti. Ko se je prej Rimljanka vsa lesketala v dragih kamenih, zlatu in biserih, so se kristijani začeli prav priprosto oblačiti. Priprosto je bilo pohištvo, priprosto orodje. „Vedno se hočem spominjati, da je naš Gospod rabil pri jedi malovredno skledo, da je na travi sedel s svojimi učenci, da ni poznal niti najmanj napuha, dasiravno je bil Gospodar vsega sveta.“ (Klement Aleks. „Paedag.“ c. 3.) Mesto nezmernosti je zavladala v kristijanih največja treznost, celó strogi posti. Zbirali so se sicer pri takozvanih „agapah“, to je pojedinah ljubezni, a te niso bile nezmerne, ampak to, kar je ime napovedovalo. „Naj stanejo kolikor hočejo,“ piše Tertulijan (Apol. 38.), „mi imamo vendar dobiček, ker s tem storimo veliko dobrega. Z njimi olajšamo revo naših ubožcev, katere imamo za ljudi, nad katerimi ima Bog največje dopadenje.“ — „Tu ne trpimo nič nesramnega, nič podlega, jemo le toliko časa, dokler smo lačni, pijemo le toliko, kolikor je za čiste ljudi dostojno; nasitimo se le, da po noči lahko zopet vstanemo k molitvi.“ Mi ne delamo nikomur krivice, nikogar ne žalimo. Pri zborovanjih smo isti kakor doma.“ (Minucij Feliks, Octav.)

Posebno čudovita je izprememba gledé na čistost. Prej najpodlejša nesramnost, sedaj najčistejše življenje. Prej niso mogli najti niti 6 vestalk v celem cesarstvu, sedaj pa je na malem cerkvenem polju vzrastlo na tisoče devic. Tertulijan pravi: „Vi nam oponašate prejšnje življenje. Ali ne spoznate, da s tem dajate čast veri, ki nas je predrugačila? Ko ste zadnjič kristijanko osramotili, mesto da bi jo vrgli med leve, ste sami priznali, da je zanjo hujša kazen, ako izgubi čistost, ko pa vse muke, še celo smrt.“ (Apol. č. III.) Pri prvih kristijanih je vse razodevalo čistost. Pajčolan je zakrival obličje (devičino) in to tudi v cerkvi. Na glavi nisi našel niti najmanjšega krasu, ali ničemurnosti, vsaj v prvih časih ne. Sploh so se le malo pokazale na ulicah. Med kristijani ni bilo slišati tudi izpodtakljive besedice. Ni čuda, da so jih pogani občudovali, in ravno vsled tega sprejemali nauk Jezusov.

Prej je vse drvilo za bogastvom, sedaj pa se kristijanje z veseljem oklepajo revščine. Kar imajo, vse prodajo, sebi prihranijo le najpotrebnejše. Med njimi je bilo vse skupno, zlasti delež ubožcev, udov in sirot. Kako lepo proslavlja uboštvo Tertulijan: „Vi nas grajate,“ kliče poganom, „da smo revni, a revščina prej zasluži čast kot zaničevanje. Kako morete revnega imenovati onega, ki ničesar ne potrebuje, ki ne poželi tuje lastnine. Kolikor manj prtljage ima popotnik, toliko lažje potuje. Zato je na potu življenja kristijan (seveda pravi) najsrečnejši človek. Revščina mu deli mir in ne čuti teže bogastva. Naše jedine želje so nedolžnost in zatajevanje, ker raje smo krepostni, ko pa zapravljivci.“ Kolika izprememba! Ali jo je mar povzročil kak človek? Koliko so pa dosegli modrijani, tako bistroumni, sedaj tako proslavljeni možje? „Noben modrijan ni mogel vplivati na svoje vrstnike,“ pravi Volter, „Jezus pa je vplival na ves človeški rod.“ O, za koliko ima svet zahvaliti Jezusa, za koliko žena, za koliko otroci, za koliko sužnji in reveži. Otrok je sedaj postal dragocen dar božji, za katerega bodo morali stariši dajati od-

govor Bogu. Zato je mesto prejšnje krutosti nastopila skrb in ljubezen do otrok. „Mi ne stopimo v zakon," piše sv. Justin, „če pa stopimo, potem pa le zaradi tega, da se posvetimo vzgoji otrok; mi živimo le zanje, da jih poučimo v svetem nauku." Kako lepo piše sv. Hijeronim krščanski materi: „Kakor hitro se bo spomin tvoje hčere zamogel vaditi, uči jo psalme; evangelij, pisma apostolov naj bodo zaklad njenega srca; vsak dan naj ti nekaj iz sv. pisma na pamet pove, to naj ti bo šopek cvetic, katerega naj ti vsako jutro prinese; to naj bo njen prvi kinč in njen najlepši kras; to njene navadne igre, s katerimi naj se peča zvečer, preden gre spat in zjutraj preden vstane. Obvaruj jo vseh knjig, ki v krščanstvo vpeljujejo poganske šege. Kaka zveza more biti med podlimi pesmimi poganstva in čistimi glasovi prerokov? Kako se moreta družiti Horac in David, Virgil in evangelisti? Ni dovoljeno ob jednem piti iz keliha Kristusovega in vragovega." (In danes!)

Preobširno bi bilo, da bi tu opisoval prekrasno vzgojo otrok v prvih časih krščanstva, ki je nadomestila prejšnjo krutost. — Cesar vsega nam ne kaže ta-le dogodek: Modest, rimski prefekt, je videl ženico z otrokom hiteti mimo vojaških čet, ki so šle morit kristijane, zbrane pri službi božji. „Kam tako hitro?" jo vpraša. „Grem h kristijanom." „Ali ne veš, da grem jaz tje, da jih pomorim?" „Vem, a ravno zaradi tega hitim, da ne zamudim priložnosti in tudi svojemu otroku dam priložnost, umreti za Jezusa." Ali se bomo čudili, da so se tudi otroci vneli v ljubezni do starišev, da so mnogi celo svoje mlado življenje darovali za svoje nesrečne poganske stariše, ako jih vse prošnje niso mogle izpreobrniti?

Žena je postala možu ljubezniva pomočnica, celo sestra v čisti ljubezni. Svojemu možu je bila pokorna, v vsem ponižna, krotka, zlasti, ako je bil mož še pogan. Vsi so bili jednega srca in jedne duše. Skupaj so trpeli, skupaj šli na morišče, skupaj umirali. Za kristijane ni bilo hujšega udarca, kot če je kdo izmed njih odpadel od Jezusa. Bridke solze so prelivali; prosili so onega, katerega tudi sedaj niso jenjali ljubiti, in molili toliko časa, da so ga zopet privedli nazaj na pravo pot. Ni čuda, ako je rekel Tertulijan poganom: „Ako o nas govorite, vpijete: ‚Glejte, kako se ljubijo!' Temu se čudite, ker ste v tem toliko za nami. Glejte, kako so pripravljeni jeden za drugega umreti, vi pa ste pripravljeni, jeden drugega vdušiti. Svoje podložne imenujemo otroke, jednake svoje brate, predstojnike pa svoje očete."

Veliko ljubezen razodevajo prvi kristijani zlasti do svojih trpečih sobratov. Lajšajo jim bolečine, obiskujejo jih, tolažijo ter jim dajejo pogum. Nobena bolezen jih ne more odvrniti. Ko je v Egiptu razsajala kuga, so pobirali kristijani po ulicah poganske bolnike, katere so njihovi zapustili, nosili jih v svoje hiše ter zanje skrbeli kakor za svoje brate. (Evzebij VIII, 22.) Komaj so kristijani dobili prostost, že so začeli zidati sirotišnice, bolnišnice in druge dobrodelne zavode. Tudi osodo sužnjev so izdatno zboljšali, četudi suženjstva niso mogli takoj in povsod popolnoma odpraviti. Po nauku, da smo pred Bogom vsi jednakopravni, vsi otroci jednega in istega očeta, je dobil tudi suženj svoje pravice. Gospodar sedaj ni smel več tako svoje-

voljno ravnati ž njim. Kristijani so se celo sami podajali v sužnjost, da so druge rešili sužnjosti. Sv. apostol Pavel imenuje sužnja, na katerega se ošabni Rimljan niti ozrl ni, „svojega duhovnega sina, svojega preljubega brata!“ Hermes, rimski prefekt, je na dan svojega krsta oprostil 12.000 sužnjev. Jednako je storil Hromacij svojim 14.000 sužnjem, katere je vrhu tega še bogato obdaroval.

Ko je Jezus s svojim naukom prerodil družino, se je prerodila tudi država. Kakor je nebeški učenik z jedne strani opominjal ljudi: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega,“ tako je tudi z druge strani opozoril oblastnike, da imajo svojo oblast od Boga ter jo morajo tudi po njegovi volji izvrševati. Trinoštvo in prekucija ste postali na ta način nemogoči. Kdor hoče spoznati dobroto, katero je Jezus v tem oziru izkazal človeškemu rodu, mora primerjati zakone pred Kristusom z zakoni, ki so se dali na podlagi Jezusovega nauka.

Velik vpliv v javnem življenju za človeštvo ima delo. Delo pa je bilo poganom sramotno. Opravljali so je le sužnji. Prosti meščan se je sramoval, opravljati dela priprostega moža. Vsled tega je nastala nepopisljiva reva. Premoženje se je nabralo le v rokah nekaterih, ki so ga v največji razkošnosti zapravljali, večina ljudstva pa je životarila v lenobi in revščini. Odkar je pa Jezus sam delal v delavnici svojega rednika — tesarja, je postalo delo častno in sveto. Vse se je poprijelo dela, s tem pa je nehala revščina, prišlo je med ljudi splošno blagostanje.

A kdo bi mogel opisati vse one krasne sadove, katere je rodil Jezusov nauk! Kdo bi mogel zadostno popisati dobrote, katere je delil Jezus človeškemu rodu, in katerih mu nihče ne more odreči. Jezus je središče zgodovine; pred njim poganstvo, za njim krščanstvo. Ali je morda svet kar na slepo izpremenil svoje življenje, opustil grešne razvade, brez vzroka, brez učitelja? Kaj takega misliti, bi bila največja nesmisel. Jezus Kristus je izpremenil obličje zemlje, on je vplival na človeški rod ne samo prve čase, ampak vedno, do danes. Sreča vlada, kjer on vlada; kjer njega ni, tam izgine tudi sreča.

Poglejmo v Carigrad, kjer je bilo nekdaj središče rimskega cesarstva, — kaj vidite sedaj tam? Isto pogansko pokvarjenost, strašni propad velikega kraljestva: ljudstvo, ki veruje najsmešnejše bajke koranove (turške vere), ljudstvo pogreznjeno v največjo nevednost. In zakaj? Ker se nad nekdanjo sv. Zofijo (največjo cerkvijo v Carigradu) ne sveti več križ Jezusov, ampak turški polumesec.

Poglejmo na Francosko. Za časa prekucije je ljudstvo razbilo križe Jezusove, porušilo njegove cerkve. Kaj je bila posledica? Največja zdivjanost, krutost, najstrašnejše trinoštvo. Kri je tekla v potokih. Brat je moril brata. Nekdo je celo želel, da bi mogel glave celega naroda združene v jedni glavi z giljotino (s sekiro) odsekati. Na oltarju je zdivjano ljudstvo častilo živo, razuzdano nesramnico. To je svet brez Jezusa! In ali nam današnji čas ne kaže istega! Kolikor bolj se svet odtujuje Kristusu, toliko večja je razuzdanost, toliko večja razlika med stanovi, med bogatinom in revežem, toliko večja sužnjost, toliko večja zdivjanost. Kaj je svet brez Kristusa, nam dan za dnevom oznanjujejo bolnišnice, norišnice, ječe!

In če dandanes svet toži nad svojim neznosnim stanjem, če išče prijatelja, pač boljšega ne more najti, kot je Jezus Kristus, ki je ne samo jedenkrat, ampak že tolikokrat najizdatneje pomagal človeškemu rodu. Tu je le treba, da se ga človeški rod oklene z ono ljubeznijo, s katero so se ga oklepali prvi kristijani, in človeški rod bo ozdravel. „Dajte nam takih mož, takih žená," rekel je sv. Avguštin, (Ep. 138 ad Marcell.) „kakoršne tirja Jezusov nauk, takih starišev, takih otrok, takih služabnikov, takih kraljev, takih sodnikov, takih vojakov, takih meščanov, takih državljanov, kakoršne zahteva krščanstvo, in brezdvomno bo imelo krščanstvo največjo korist." In to velja še dandanes. Jedini lek za oboleli človeški rod je: „Nazaj h Kristusu, najboljšemu prijatelju, Bogu, ki je vse svoje življenje daroval zanj, ki še sedaj pod revno podobo kruha živi sredi ljudstva, da mu kot dobri prijatelj pomore!"

10. Zvest do smrti.

„Večje ljubezni od te nima nihče, da kdo dá življenje za svoje prijatelje."
(Jan. 15, 13.)

V Ameriki je bil za bojev, ko so se amerikanske državice borile za svojo prostost, poklican med vojake neki posestnik, oče mnogih otrok. Velika žalost je vsled tega nastala v družini, katero je navdajala skrb, kdo bo zanjo delal, ko ji bo odvzet dobri oče. To je videl prijatelj tega moža ter se mu ponudil, da pojde mesto njega med vojake. Sel je in bil v vojski ubit. Družina je spoznala veliko dobroto, katero ji je izkazal ta prijatelj, zato mu je v znak hvaležnosti postavila spomenik, križ, in nanj zapisala besede: „Za nas je umrl." Mislimo si samo, da bi bil ta posestnik zabredel na napačna pota in tako svojo družino spravil v nesrečo. Kako hvaležna bi morala biti družina prijatelju, ako bi bil očeta le z lepim opominom in naukom odvrnil s slabih potov in ga tako rešil. Ali on je storil več. On se je zanj podal v vojsko ter je zanj umrl. Ni čuda torej, da se je družina leto za letom zbirala ob prijateljevem grobu, ga ovenčala, molila za svojega dobrotnika in prelivala solze hvaležnosti.

Toda kaj je ta prijatelj, če ga primerjamo najboljšemu svojemu prijatelju — Jezusu Kristusu. Jezus je človeški rod, ki je bil skrajno pokvarjen in beden, s svojim naukom privedel k lepšemu življenju, k sreči in blagostanju. In s tem še ni storil vsega. Kar je rekel: „Večje ljubezni od te nima nihče, da kdo dá svoje življenje za svoje prijatelje," to je tudi storil. Ako bi se človeški rod tudi bil po Jezusu izpreobrnil, izpremenil svoje življenje, vendar bi ne mogel mirno gledati v bodočnost, v večnost, zlasti ker mu je Jezus določno napovedal, da je neumrjoča njegova duša, in da bo moral odgovarjati večnemu Sodniku. Vedno bi ga bil težil spomin na storjene grehe, in to še veliko bolj kakor prej. Človeški rod je zato potreboval rešitelja, pomočnika, ki mu ni le prinesel nov, blažilen in izveličaven nauk, marveč mu je odvzel tudi težko breme, katero ga je trlo, mu je dal pripomočkov za boljše, srečnejše življenje.

Zgodovina nas uči, da se je človeški rod vedno zavedal, da je nagnjen k slabemu, da temu nagnjenju rad vztreza, da greši. Ta zavest ga je vedno težila. Vedno je hrepenel po spravi z Bogom ter je to željo razodeval s svojimi daritvami, s katerimi je hotel potolažiti razžaljenega Boga. Darovali so ljudje pridelke zemlje, prelivali kri živalij in ljudij, najdragocenejše reči so pokladali na oltarje. Da bi vrednost daritve še povečali, so se mučili celo sami, darovali svoje lastne otroke. Koliko stoletij se je neprestano dvigal dim žgavnih daritev iz templa jeruzalemskega! A dasi je svet vničil najdražje mu reči v zadoščenje za svoje pregrehe, vendar je spoznal, da te nikdar ne morejo zadostiti večni pravici, da ž njimi ne moremo zadostovati za storjeno krivdo. Tu so veljale besede psalmistove (48, 8.—10.): „Ne more odkupiti brat; ali more odkupiti človek? Ničesar ne more dati Bogu za spravo, in ne more dati odkupila za svoje življenje, četudi bi se trudil vedno, da bi živel do konca.“ Svet je spoznal, da s svojimi omadeževanimi rokami ne more darovati Bogu dopadljivega daru. In naj bi mu tudi daroval, kar bi bil hotel, ali bi bil daroval kaj svojega? Ali ni vse božja last?

Dar, s katerim se je zadostovalo božji pravici, je moral priti iz brezmadežnih rok. Dar je moral biti popolen, prostovoljen, do katerega Bog takorekoč ni imel nobene pravice. Dar je moral biti neskončne vrednosti, ker je bil razžaljen Bog, neskončno bitje. Tega pa človeški rod sam nikakor ni mogel darovati, zato se je oziral k Bogu in zdihoval po odrešeniku, ki je mogel priti le od zgoraj. In Odrešenik je prišel — Jezus Kristus, Bog in človek v jedni osebi, ter se je na lesu sv. križa daroval za človeški rod. Kot Bog je daroval dar neskončne vrednosti, najčistejši, popolnoma prostovoljen dar. Kot človek pa je nadomestil ves človeški rod ter ga tako storil deležnega svoje daritve, popolnoma ga je spravil z Bogom.

Umrl je že včasih kak človek za človeka in svet ga je proslavljal. Koliko hvaležnejši bi moral biti še le Jezusu, s koliko večjim veseljem se okleniti tega svojega najboljšega prijatelja. „Vi ste moji prijatelji, ako storite, kar vam zapovem“ (Jan. 15, 15.), kliče nam Jezus, večni, vsemogočni Bog, ki nam more in tudi hoče pomagati v vseh, tudi najobupnejših okolnostih, ako se ga le oklenemo z vsem srcem. To je že pokazal v dejanju, ko je bival še na svetu, ko je ljudem delil toliko dobrot, zanje delal čudeže, ko je samega sebe daroval na lesu sv. križa. Kako prav je imel neki bolnik, kateremu so prijatelji svetovali, da naj z zelo grenkim zdravilom, da bi je lažje izpil, napije svojemu najboljšemu prijatelju. Ozrl se je namreč na križ in vzdihovaje rekel: „Tebi Jezus, svojemu najboljšemu prijatelju napijem, ki si iz ljubezni do mene izpil kelih trpljenja.“ Ali je mogoče, da bi se človek ne odzval toliko ljubeznivemu povabilu tega najboljšega prijatelja: „Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi,“ da bi ga ne sprejel za svojega prijatelja?

In vendar je tako! Mesto da bi se ga svet oklenil z vso ljubeznijo, kliče še v svoji zaslepljenosti: „Proč z Jezusom.“ — V tolikih deželah se je moral Jezus že umakniti iz šol, iz zbornic, iz sodišč, iz delavnic, iz družin. In kake so posledice? Dan za dnevom

nam poročajo časniki o umorih, samomorih, tatvinah, ropih, goljufijah in drugih hudodelstvih. Ni ga skoraj leta, da bi ne padla kaka kronana glava pod bodalom hudodelnika. Celo nedorastli otroci segajo po samokresu, vrvi, ali po čem drugem, da si vkončajo svoje življenje! Zdi se, da se vedno bolj in bolj bližamo onim časom, ki so bili ravno pred prihodom Jezusa Kristusa. — Svet drvi v svoji poželjivosti in v svojem napuhu vedno bolj in bolj nazaj v poganstvo. O, le kliči, nehvaležni svet: „Proč z Jezusom.“ Pride dan, ko bodeš v skrajni revi in bedi svoje oči povzdigoval k svojemu Odrešeniku, ter ga moral priznati kot svojega najboljšega prijatelja.

A kaj bomo storili mi, ki z lučjo sv. vere gledamo in spoznavamo v Jezusu pravega, živega Boga, svojega najboljšega prijatelja, — ali se ga ne bodemo oklenili z vsem srcem, mu služili v celem svojem življenju?

Neki misijonar je obiskal ječe v mestu Turinu na Laškem. Tu najde jetnika v smrt obsojenega. Na tleh je ležal s križem v roki in se je bridko jokal. Ko zapazi misijonarja, se obrne k njemu ter mu reče: „Vi morda mislite, da sem žalosten zaradi bližajoče se mi smrti in se jokam radi trpljenja, ki me čaka? O ne, to ni vzrok moji žalosti. Jaz le žalujem in prelivam solze, ker sem bil 40 let sovražnik sv. križa. Sedaj pa ne najdem nikogar, ki bi mi delal družbo. Zapustili so me prijatelji, ker se bojé, da bi jih ne prijeli kot moje tovariše. Zapustili so me sorodniki, ker se me sramujejo. Sedaj nimam drugega prijatelja, kot Jezusa križanega. Ta me tolaži, dasi sem ga vse svoje življenje žalil.“

To bo podoba človeškega rodú, ako se bo odtujil Jezusu, h čemur ga preganjajo njegovi takozvani „prijatelji“. Zato naj se človeški rod, dokler je še čas, povrne h Kristusu, kajti „jedino zdravilo za vsa zla v človeškem rodu je, da se povrnemo k Jezusu v zasebnem kakor javnem življenju.“ (Papež Leon XIII.) „Brez prijatelja ne moreš živeti,“ pravi Tomaž Kempčan, „in če Jezus ne bo tvoj prijatelj, boš zelo žalosten in otožen. Nespametno ravnaš, če na drugega zaupaš ali se v drugem raduješ. Bolje je, da te ves svet zaničuje, kot da žališ Jezusa. Življenje brez Jezusa je strašen pekel, z Jezusom sladki raj. Najrevnejši je on, ki živi brez Jezusa in najbogatejši, ki z njim biva v prijateljstvu.“ (II, 8.)

Ako pa vprašaš: „Kje najdem na zemlji Jezusa?“ ti odgovarjam: „V njegovi cerkvi.“ — „Kdor vas posluša, mene posluša,“ je rekel Jezus svojim učencem, svoji cerkvi. V njegovi cerkvi živi Jezus vedno med nami. Kdor posluša njegovo cerkev, posluša Jezusa. Kdor njo ljubi, ljubi Jezusa, najboljšega svojega prijatelja, vsemogočnega Boga, ki nam more in hoče pomagati. Kar je sv. Peter zaklical velikemu zboru judovskemu, to velja še dandanes: „V nikomur drugem ni izveličanja (rešitve), kakor v Jezusu.“ (Dej. ap. 4, 12.) Zato se z živo vero, s trdnim zaupanjem oklenimo Jezusa, da se tudi mi prepričamo, kako resnične so besede, katere je rekel cesar Karol VI. vojvodu Evgenu Savojskemu. Ko je namreč ta šel v boj zoper Turke, izročil mu je cesar razpelo (križ) z besedami: „Izročite se,

moj ljubi vojvoda, varstvu in svetu tega vsemogočnega gospoda in zmagali boste!“

* * *

Spoznali smo torej, kje nam je iskati, in kje za gotovo najdemo — pravega prijatelja.

Težko je najti dobrega prijatelja. „Mnogo ljudij imenujejo usmiljene; zvestega moža pa, kdo ga najde?“ vprašuje modri v pregovorih (20, 6.). Sveto pismo v vznesenih besedah povzdiguje pravo prijateljstvo, ki veže ljudi na tem svetu. Koliko več vredno je, če si pridobimo prijatelja, ne zemeljskega, ki nas vsak čas lahko zapusti, marveč nebeškega, ki nam ostane zvest do smrti, dà, vso večnost! Kako imenitno je, da imamo za prijatelja ne človeka, ki sam slaboten nam ne more pomagati, ravno ko njegove pomoči največ potrebujemo, marveč Sinu božjega samega, vsemogočnega Boga, ki nam vselej hoče in more pomagati! On nam je odprl svoje ljubezni polno srce, on se je popolnoma daroval za nas, samo da nas reši večnega pogubljenja, da nam odpre vrata nebeška.

Hočemo pa, da nam je Jezus pravi prijatelj, potem moramo biti tudi mi pravi prijatelji njegovi, bratje njegovi, s tem, da se oklepamo njegovega izveličavnega nauka ter izpolnujemo njegove zapovedi. Saj nam sam kliče:

„Moji prijatelji ste, ako storite, kar vam jaz zapovem; odslej vas ne bom več imenoval hlapcev, ker hlapec ne ve, kaj dela njegov gospod, marveč imenoval sem vas prijatelje, ker sem vam oznanil vse, karkoli sem slišal od svojega očeta.“ (Jan. 15, 14. 15.)

Drugi del.

Naša prava mati.

I. Znamenja prave matere.

„Le Bog nam more dati pojasnila.“
Plato. (Apol. Sokr.)

Deveden pride človek na svet. Dasi mu je Stvarnik dal razum ter bi mogel sam spoznati Boga in večnost in neumrjočnost, pa tudi še druge naravne resnice, vendar kakoršen je človek sedaj, potrebuje pouka tudi v najnavadnejših rečeh. Brez pouka bi ostali nerazviti, niti govoriti ne bi znali, kakor nas uči izkušnja pri gluhorojenih. Clovek ni prišel in tudi sedaj ne pride sam po sebi do spoznanja potrebnih resnic, ampak učiti se jih mora od koga drugega.

Ako pa potrebuje človek v čem pouka, potrebuje ga pred vsem v verskih rečeh. Želja in hrepenenje po takem pouku in spoznanju je globoko vcepljeno v človeško srce. Že slavni rimski govornik Cicero pravi: „Ni ga naroda tako divjega, ki bi ne vedel, da mora spoznavati boga, dasi ne vé, kakošnega bi spoznaval.“ — „Prehodi,“ piše zgodovinar Plutarh, „ves svet in našel boš mesta brez zidovja, brez kralja, brez slovstva; a mesta brez bogov, brez svetišč ne najdeš.“

Clovek je po svoji naravi veren. Prvi verski pouk je prejel od Boga samega. Bog je dal človeku razum, da je mogel spoznavati naravne resnice, natorno postavo; dal mu je vest, da postavo, položeno v njegovo srce, tudi izpolnuje. A po grehu Adamovem se je človeku otemnil razum, volja mu je opešala in ni več spoznaval pravega Bogu, niti mu ni več hotel služiti. Zašel je na kriva pota, namesto resnici se je udal zmoti. Zgodovina človeštva nas to uči.

Clovek je sicer še nekoliko vedel in se zavedal, da mora biti Bog, a kakšen da je, kake dolžnosti da ima do njega, tega pa ni mogel spoznati. Mnogo se jih je sicer trudilo, da bi našli resnico, a so morali priznati, da jim je to nemogoče. Celo tako proslavljeni

grški in rimski modrijani tožijo, da ne morejo najti resnice. „Sam bog zna," toži Cicero, „katero teh mnenj je pravo. Veliko vprašanje je sploh, katero mnenje je resnici najbližje." Grški modrijan Plato naravnost pravi: „Meni se je vedno zdelo in se mi še vedno zdi, da ne more pobožnosti učiti drugi kot tisti, katerega je bog sam poučil." In, ali je morda dandanes bolje v tej reči? Le poglejmo učenjake kako nasprotuje jeden drugemu. Kar danes trdi, jutri že sam zopet podere. „To je posledica, če človek sam premišljuje in išče," pravi nemški učenjak Hegel, „da oznanuje jeden večjo nesmisel kot drugi." „Kaj je resnica?" je vprašal Pilat Jezusa, in tako še vedno vprašuje človeški razum, ker sam resnice najti ne more. Kar je rekel slavni učenjak Diboa-rajmon (Du-Bois-Reymon): „Ne vemo, in ne bomo vedeli," to velja o človeškem razumu.

Zato je tudi obrnil človeški rod svoje oči proti nebu ter od tam pričakoval odgovora na najimenitnejša vprašanja, od tam pouka v najvažnejši reči. „Treba bi bilo, da bi prišel učitelj iz neba, ki bi človeški rod učil," rekel je s Platonom. „Bilo je treba," pravi sv. Tomaž Akvinski, „da je Bog sam poučil človeka." In to se je tudi zgodilo. „Velikokrat in po mnogih potih," pravi sv. apostol Pavel „je nekdaj govoril Bog očakom po prerokih, poslednjič te dni nam je govoril po Sinu, katerega je postavil deležnika vseh rečij, po katerem je tudi vstvaril svet." (Hebr. 1, 12.) Jezus Kristus je poučil človeški rod v vsem, dal mu popolni odgovor na vsa važna vprašanja.

A Jezusa ni več med nami, šel je v nebesa. Kdo nas bode učil resnice? Ali morda jedino sveto pismo, kakor trdé luteranci? Nikakor ne, zakaj sv. pismo ne obsega vsega, kar je Jezus učil. Kaj jasno nam to napovedujejo besede sv. Janeza evangelista, s katerimi končuje svoj evangelij: „Je pa še veliko drugega, kar je storil Jezus; ko bi hoteli vse to zapisati, menim, da bi na cel svet ne šle vse knjige, katere bi bile v to potrebne." (Jan. 21, 25.) In sv. pismo je mrtva knjiga. Tu se lahko tolmačijo besede na vse mogoče načine, zlasti ker so včasih zavoljo nepoznanih okolnostij in nam neznanih takratnih razmer težko razumljive. Sam Jezus je moral učencem razlagati sv. pismo stare zaveze ter jim napovedovati njega pomen. Pa tudi sveto pismo nove zaveze potrebuje razlagalca, ki nam je gotovo in z zadostno veljavo pojasnuje. Saj vemo, kako napačno so krivoverci umeli in obračali besede sv. pisma.

Zgodovina nas uči, kam bi prišli, ako bi bilo sv. pismo naš jedini učitelj resnice. Po besedah sv. Ireneja so krivoverci ravno s sv. pismom potrjevali svoje zmote, ker so je napačno razlagali. „Ako je nastal razkol," pravi sv. Avguštin, „in različna mnenja, ki so pogubavala duše, zgodilo se je to radi tega, ker se dobro sveto pismo ni prav razumelo." In sv. Hilarij († 368) pravi: „Pomisli, da ga ni krivoverca, ki bi ne trdil, da potrjuje sv. pismo njegove bogokletne nauke." Med protestanti je samo o 4 besedah sv. evangelija, namreč o besedah, s katerimi je Jezus Kristus postavil presv. Rešnje Telo: „To je moje telo," do 200 različnih razlaganj. Istotako razlagajo izvirni greh na 20 načinov. Kako bi torej moglo biti sv. pismo

jedini učitelj človeškega rodu? Sploh pa tega tudi Gospod nikdar ni rekel in nikjer ni zapovedal, da naj se zapišejo njegovi nauki. In vendar je hotel, da postane deležen ves človeški rod darov, katere je prinesel iz neba, resnice namreč in milosti. Saj je rekel: „Vsi bodo poučenci božji," ali: „po Bogu bodo vsi poučeni, Bog bo vse učil." (Jan. 6, 45.) Moral je torej na kak drug način preskrbeti za človeški rod.

To pa je naš Izveličar storil, ko je v svoji očetovski skrbi in ljubezni za človeški rod vstanovil cerkev ter jo postavil učiteljico in mater človeškega rodu.

Pred svojim vnebohodom je Gospod zaklical svojim apostolom in učencem: „Pojdite in učite vse narode, krščujte jih v imenu Očeta in Sina in sv. Duha ter jih učite izpolnovati vse, kar sem vam zapovedal." (Mat. 28, 19. 20.) Da so pa mogli apostoli in učenci to povelje tudi izvršiti, pripravljal in poučeval jih je ves čas svojega triletnega delovanja. Vedno jih je imel okoli sebe ter jim razlagal skrivnosti božjega kraljestva. Apostoli so tudi povelje Gospodovo izvršili, kakor nas uči ustno izročilo, razdelili so si ves tedaj znani svet med seboj ter povsod oznanovali nauk božji — večno resnico. A s tem naročilom cerkev še ni bila vstanovljena.

Kolika nevarnost bi bila za resnico, kako težko bi se bila ohranila čista in jedina, ako bi bili apostoli razkropljeni in med svetom prepuščeni sami sebi. Kako kmalu bi se bilo moglo zgoditi, da bi bili zapustili pravo pot ter učili jeden ta, drugi zopet drug nauk. Treba je bilo apostole združiti v jedno celoto. Dasi po vsem svetu razkropljeni, naj bi vendar ostali jedini v jednem nauku, jednih in istih zakramentih. To vêz pa je dal Gospod svojim apostolom in njihovim naslednikom v apostolu Petru in njegovih naslednikih, ko ga je postavil prvaka in poglavarja apostolov, poglavarja svoji cerkvi.

„Ti si Peter — skala, in na to skalo bom sezidal svojo cerkev" je zaklical Gospod v slovesnem trenutku Petru, „in peklenske moči je ne bodo premogle. Tebi bom dal ključe nebeškega kraljestva; karkoli boš zavezal na zemlji, zavezano bo tudi v nebesih; in karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih." (Mat. 16, 14.—19.) Da je s temi besedami Gospod postavil sv. Petra poglavarja svoji cerkvi, je popolnoma neovrgljivo. Govoril je te besede v slovesnem trenutku, ko je Peter pri Cezareji pričal in spoznal vero, da je Jezus Kristus Sin božji. Kot nekako plačilo za njegovo izpoved mu je Gospod razodel visoke namene, katere ima ž njim.

Glavna stvar pri vsaki stavbi je temelj, in Gospod imenuje Petra temelj, na katerem bo postavil svojo cerkev. Zavoljo tega mu je že prej izpremenil ime. Mesto Simona ga je imenoval Petra (skalo). V zgodovini beremo, da so izročili kralju ali vojskovodji ključe mesta ali trdnjave v znamenje, da je zanaprej on v njej gospodar, on vrhovni poglavar. Ključe nebeškega kraljestva na zemlji, to je svoje cerkve, je izročil Jezus Petru, torej ga je postavil za poglavarja svoji cerkvi.

Kar je Gospod takrat le obljubil, to je izpolnil po svojem vstajenju. Na trikratno vprašanje Gospodovo: „Peter, ali me ljubiš?" je zatrjeval Peter Gospodu, da ga res ljubi. In na trikratni odgovor mu je Jezus

vselej rekel: „Pasi moje ovce, moja jagnjeta.“ (Jan. 21, 15.—17.) Kralji so se imenovali pastirje svojih narodov, in v sv. pismu se tudi rabi beseda ‚pasti‘ v pomenu ‚kraljevati‘. Ako je tedaj Gospod rekel Petru, da naj pase njegove ovce, ga je določno imenoval pastirja svoji čredi t. j. poglavarja svoji cerkvi.

Razen tega je Gospod o raznih priložnostih odlikoval sv. Petra pred drugimi apostoli ter razodel, da ga je določil za kaj posebnega. Kakor je zgornje besede zaklical jedino le Petru, tako mu je dajal prednost ob raznih priložnostih. Njemu jedinemu je rekel: „Jaz sem za te prosil, da ne odjenja tvoja vera, in ko se boš ti izpreobrnil, podpiraj svoje brate.“ (Luk. 22, 32.) V njegovo ladijo je stopil, ko je učil ljudstvo, le njemu je naročil, da naj gre kot drugi ribič lovit ljudi, za njega le in za-se je plačal davek. Njemu je prvemu umival noge, njemu se posebej prikazal po svojem vstajenju, njemu napovedal mučeniško smrt. Sploh je, kakor nam kaže sv. pismo, občeval največ z njim. In sv. Peter je tudi v tem pomenu razumel besede in naročila Gospodova, ter se je vedno vedel kot prvak apostolov. Pri vsakem važnejšem dogodku je imel on prvo in odločilno besedo, kakor nam pričuje sv. pismo in cerkveni očetje. Tako je bilo, ko so volili apostoli na mesto umrlega Judeža novega apostola, tako pri jeruzalemskem zboru. Po prihodu sv. Duha on prvi oznanuje nauk Jezusov. Njemu je razodel Bog v posebni ljubezni, da je prišel čas, da naj se tudi pogani sprejmejo v sv. cerkev. In sam Peter je krstil stotnika Kornelija, pogana.

Tudi apostoli so Petra takoj in povsod priznavali kot svojega poglavarja. Sv. Pavel ga pride obiskat ter pri njem biva 15 dnij, ker se je spodobilo, kakor pravi sv. Ambrož, da je želel videti Petra, ki je bil prvi med apostoli, kateremu je Gospodi izročil skrb za cerkev. (In cap. I. ad Galat.) Evangelisti imenujejo sv. Petra vedno na prvem mestu (Mat. 10, 2.), ne zaradi starosti — sv. Andrej je bil starejši od njega, — ne kakor da bi bil prvi poklican za apostola, — to je bil sveti Andrej, — ne zaradi njegovih lastnostij, — saj je Jezus posebno čislal sv. Janeza zaradi njegove deviške čistosti, — ampak zato, ker so vedeli in priznavali, da je on med apostoli prvak, njih glava, poglavar sv. cerkve. Isto pripoznavajo in učé tudi vsi cerkveni očetje in pisatelji. Kaj lepo piše sv. Hijeronim: „Izmed dvanajsterih apostolov je bil jeden odbran, da bi se s tem prišlo v okom vsakemu razkolu, ko bi bil odločen poglavarjem.“ (Liber 1. in Jovin.) Isto prepričanje nam oznanujejo tudi najstarejši spominiki iz prvih časov krščanstva, ki nam kažejo sv. Petra stoječega ali sedečega v sredi apostolov.

Nihče torej ne more oporekati, da bi Jezus ne bil postavil sv. Petra poglavarja svoji cerkvi, in res je, kar trdi učenjak Schelling, da je treba vse strankarske zaslepljenosti, ko bi hotel kdo vtajiti dokazovalno moč Kristusovih besed, s katerimi je postavil Petra prvaka med apostoli, ali da bi jim hotel podtikati kak drug pomen. (Philosophie der Offenbg. II.. 4.) Postavil je torej Jezus poglavarja svoji cerkvi, postavil je apostole, učitelje človeškega rodú. A tudi s tem še ni dovršil svoje cerkve, ki naj bi bila mati vsega človeškega rodú. Naslednik sv. Petra je rimski papež, nasledniki drugih apostolov

so katoliški škofje. Apostoli sami pa niso mogli izvršiti težavne naloge, ki jim je bila dana; sami niso mogli oznanjati resnic svete vere toliko ljudem, niso jih mogli sami dosti vtrditi v veri, jih navajati k bogoljubnemu življenju, ker niso mogli dolgo ostati v jednem kraju. Zato je dal Jezus svojim apostolom pomočnike, mašnike in dijakone, katerim pa ni poveril vseh pravic apostolov-škofov. In določil je, da svoje pravice izvršujejo odvisni od škofov. O njih nam pripovedujejo apostolska določila (Constitutiones apostolicae l. 1. c. 28.) kakor tudi sv. pismo (Dejanje apostolov 12, 2. in I. list do Timoteja 4, 14.) V apostolih in njih pomočnikih, s poglavarjem Petrom, je bila vstanovljena sv. cerkev, mati človeškega rodú (učeča cerkev). Ali vsi ti so bili le slabotni ljudje, podvrženi zmoti. Kdo jim je porok, da bodo ostali pri jednem nauku, da bodo povsod učili jedne in iste verske resnice, povsod delili jedne in iste zakramente, kakor jim je naročil Jezus Kristus? Kdor opazuje ljudi, takoj lahko spozna, koliko zmot je med njimi. In tako slabotni ljudje, ubogi, neučeni ribiči naj učé in izpreobrnejo človeški rod! Kdo jih bo zaupljivo poslušal; kdo s prepričanjem sprejel od njih in po njihovih naslednikih njegov nauk, njegove zakramente? A vendar naj bi pripeljali vse ljudi do večne resnice.

Vse to je Gospod dobro vedel, zato jim je obljubil pomoč, ki jih bo varovala zmôte. Podelil je namreč svoji cerkvi dar nezmotljivosti. Kakor samemu Petru je obljubil tudi vsem apostolom svojo milost, ki jih bo podpirala, da ne bodo mogli proglasiti kot Jezusov nauk, kot Jezusovo zapoved, česar on ni učil. Sv. Petru je obljubil, da njegove cerkve ne bodo premogle peklenske moči. Skalo ga imenuje ter s tem jasno razodeva njegovo neomahljivost v veri, ker skala je trdna, je močna. Naj jo tudi obdajajo viharji, naj tulijo krog nje vetrovi, naj pluskajo nanjo valovi morja, ona stoji mirno in nepremakljivo. Tako trdnost v veri, v Jezusovem nauku, je Jezus obljubil tudi Petru, sicer so besede Jezusove brez pomena in laž. Ali pa kdo drzno poreče, da je kaj neresničnega trdil večni Bog?

Petru je Jezus dal oblast zavezovati in razvezovati. Ali bo Odrešenik dopustil, da njegov namestnik to oblast krivo izvršuje? Njemu je izročil v pašo svojo čredo. Paša Jezusove črede so pa Jezusovi nauki in zakramenti. Ali bo Jezus dopustil, da bi Peter in njegovi nasledniki njegove ovčice vodili na slabo, dà, strupeno pašo, pasli jih s krivimi nauki? Zato je tudi rekel apostolu-prvaku: „Jaz sem molil za-te, da ne odjenja tvoja vera, in ti, ko se boš izpreobrnil, potrdi svoje brate.“ (Luk. 12, 32.) Isto milost je obljubil Jezus tudi vsem apostolom vkup. Ko jim je naročil težavno nalogo, da naj gredo po svetu in učé vse národe, zagotovil jih je svoje pomoči ter jim rekel: „In glejte, jaz sem z vami vse dni, do konca sveta.“ Kjer je pa Jezus, tam ni zmote, ne laži, ker on je večni, neskončno resnični Bog.

Da bi to svojo obljubo še bolje potrdil, jim je obljubil in tudi poslal sv. Duha, duha resnice. (Jan. 14, 16.) Dvakrat imenuje Jezus sv. Duha: duha resnice in pravi, da bo na veke ostal pri njegovi cerkvi ter jo učil vse resnice. Kdo bi tedaj mogel dvomiti, da je

cerkev nezmotljiva, da ne more zaiti s pota resnice? Tega so se zavedali tudi apostoli. Na prvem zboru v Jeruzalemu so izrekli: „Nam in sv. Duhu je dopadlo, da vam ne naložimo nobenega drugega bremena (namreč judovskih obrednih zakonov).“ (Dej. ap. 15, 28.) Svojo sodbo tu imenujejo naravnost „sodbo sv. Duha“. Posvetovali so se sicer med seboj, vse naravne pripomočke so vporabili, da bi našli resnico, ali končni sklep jim je delo sv. Duha, ki jih varuje zmote.

Z darom nezmotljivosti pa je imela cerkev vse one lastnosti, katere jo vsposabljajo za učiteljico človeškega rodu. Zato je Gospod določil, da se jej morajo pridružiti vsi ljudje, ker je ona redna pot v izveličanje. Bog sicer more človeka tudi izvanrednim potom izveličati, a redno pot v izveličanje je le Jezusova cerkev. „Kdor vas posluša, mene posluša,“ je rekel Jezus svojim apostolom; „kdor vas zaničuje, mene zaničuje, kdor pa zaničuje mene, zaničuje njega, ki me je poslal.“ (Luk. 10, 16.) „Kdor ne posluša cerkve,“ pravi na drugem mestu, „naj ti bo kakor pogan in očitni grešnik.“ (Mat. 18, 17.) Mnogokrat je Jezus povdarjal, da je vera vanj prvi pogoj izveličanja. „Kdor veruje in se dá krstiti, bo izveličan; kdor pa ne veruje, bo pogubljen.“ (Mat. 16, 16.) „To je večno življenje, da spoznavajo tebe, jedino pravega Boga in Jezusa Kristusa, katerega si poslal.“ (Jan. 17, 3.) Jezusa Kristusa nas pa uči spoznavati jedino le njegova cerkev, kateri je izročil to nalogo.

„Oni ne more imeti Boga za očeta,“ pravi sv. Ciprijan, „kdor nima cerkve za mater.“ In sv. Avguštin nam kaj razločno naznanja isto v besedah: „K izveličanju in večnemu življenju ne more priti, komur ni Jezus glava. Nihče pa nima Jezusa za glavo, kdor ni v njegovem telesu, ki je cerkev.“ (De unit. Ecl. 19.)

Kako neobhodno potrebno je torej, da najdemo pravo Jezusovo cerkev, da se je oklenemo! Ali jo moremo najti? Ko je Jezus Kristus hotel, da vsi ljudje postanejo deležni njegovih darov, katere je izročil svoji cerkvi, je moral pač cerkev tako ustanoviti, da jo vsakdo more najti. Ako bi bilo to nemogoče, potem bi bile brez pomena, dà, krivične njegove besede: „Kdor ne posluša cerkve, naj ti bo kakor pogan in očitni grešnik.“

Zato pa mora biti Jezusova cerkev vidna. Katekizem naš nam pravi, da je katoliška cerkev „vidna družba vseh pravovernih kristijanov, ki verujejo iste nauke, prejemajo iste zakramente in imajo rimskega papeža za zvojega vidnega poglavarja“. — Mnogo so sicer luteranci govorili, da je cerkev nevidna, ker je vera, ki združuje vernike, nevidna, a temu nasprotujejo določne besede Jezusove in apostolov. Jezus imenuje svojo cerkev *mesto*, zidano na visoki gori, ki ne more biti skrito; *luč*, postavljeno na svetilnik, da vsem sveti. (Mat. 5, 14. 15.) Imenuje jo *mrežo*, katero vržejo v morje in v katero se vlové razne ribe. (Mat. 13, 47.) Primerja jo *hlevu* in *čredi*. (Jan. 10, 16.) Sv. apostol Pavel govori o cerkvi kot *nevesti* Kristusovi, *telesu* Kristusovem. Vse to so pa imena vidnih rečij, torej mora biti vidna tudi reč, katero nam naznanjajo! Jezus Kristus je svoji cerkvi dal vidnega poglavarja, sv. Petra, katerega nasledniki, rimski papeži,

so istotako vidni; dal ji je apostole, vidne ljudi, in škofje (mašniki), njih nasledniki so istotako vidni. Verniki, ki sprejemajo njegov nauk ter ga očitno kažejo, so vidni ljudje. Vidni so tudi zakramenti, katere delijo vidni cerkveni služabniki. V vidni osebi je Jezus odrešil svet, tako zopet nadaljuje in mora v vidnih ljudeh nadaljevati svoje delo, ko je hotel, da se vsi ljudje udeležé njegove milosti in resnice. Jezusova cerkev mora torej biti vidna.

A vidnih cerkvâ, oziroma družb, ki se imenujejo tako, je dandanes mnogo na svetu. Vse trdé, da so prave, da učé resnico. Jezus je pa ustanovil samo jedno cerkev. „Samo jedna prava cerkev je, ker je Jezus Kristus ustanovil samo jedno cerkev.“ (Katekizem.) Vedno govori Odrešenik le o jedni, o svoji cerkvi. Le jeden nauk je oznanoval, le jedne zakramente postavil. Le apostolom in njihovim naslednikom je podedil dar nezmotljivosti. Razločno je rekel, da je še veliko ovac, ki niso iz tega hleva, in da bo tudi te privedel v svoj hlev, da bo „jeden pastir in jedna čreda.“

Resnica je le jedna. Kdo poreče, da je oboje resnično: da je Jezus v sv. Rešnjem Telesu resnično pričujoč kot Bog in človek, in da ni. Kdo bo trdil, da je laž Bogu ravno tako všeč kot resnica. Ne; resnica je le jedna, zato more le jedna cerkev biti prava, le jedna dobra, le jedna izveličavna. A katera je ta? Ali jo je mogoče najti? Ako je Jezus hotel, da vsi postanejo udje njegove jedino izveličavne cerkve, potem ji je moral dati znamenja, po katerih jo moremo spoznati. Ta znamenja, dragi bralec, lahko najdeš že v tem, kar si dosedaj bral. Ako je Jezus Kristus cerkev ustanovil za vse ljudi, ako ji je dal le jeden nauk, jedne zakramente, jednega poglavarja, ako ji je postavil učitelje-apostole s poglavarjem, svetim Petrom, ako je dal njim in njihovim naslednikom imenitno nalogo, da človeški rod vodijo k izveličanju, potem mora prava cerkev Jezusova imeti te lastnosti, t. j. biti mora: jedina, sveta, katoliška ali vesoljna, in apostolska, kakor te uči tudi katekizem. Poglejmo torej vsako znamenje posebej in poiščimo, katera cerkev je prava, katera je naša prava mati.

2. Naša prava mati je jedina.

„Jeden Gospod, jedna vera, jeden krst.“
(Efež. 4, 5.)

Baron Litvic (Lüttwitz) je šel v Parizu, tako nam poroča sam v svoji knjigi „Hemd des Glücklichen“ str. 75.—78., k najvišjemu protestantskemu pridigarju, da se ž njim pomeni o neki verski reči. Baron je bil protestant. „Kaj pa ste?“ me vpraša stari častitljivi gospod, tako pripoveduje sam baron, ter mi našteje več veroizpovedanj, ki se vsa imenujejo protestanska. „Ostrmel sem. Tedaj so razen naše, vseh zmot očiščene cerkve (lutrovske), še druge cerkve, ki so tudi proste vseh zmôt in pri tem vendar učé nauke, našim povsem nasprotne! To so nam zamolčali. Rekli so nam, da se ni izpolnila obljuba Kristusova, da njegova cerkev, to je katoliška, ne bo nikdar

zabredla v zmoto. Ona je vkljub zatrdilu, da jo bo duh resnice vodil na veke, zabredla v zmôte. K sreči je prišel Luter, ki je popravil to, kar je bilo v cerkvi popačenega. Tako so mi vedno pravili! — A sedaj čujem, da je na tisoče takih môž, ki vsi trdijo, da imajo prav, da uče resnico, in vendar učé jeden nasprotno drugemu. Zakaj so nam zamolčali resnico?“ To in poznejši razgovor s pastorjem je presenetil barona tako, da je vskliknil: „Vi me silite, da postanem katoličan.“ In stari, že ob kraju groba stoječi protestantski pridigar mu odvrne: „Jaz vas niti za trenutek nočem zadržavati, da postanete katoličan; mi imamo toliko ločin, da sami ne vemo na čem da smo. Le mirno prestopite v katoliško cerkev!“ To je baron tudi storil, ker se je prepričal, da protestantsko veroizpovedanje ne more biti pravo, ker je razcepljeno na tisoče ločin, in da je jedino prava Jezusova cerkev le katoliška cerkev, ker je jedina.

„Vsako kraljestvo, katero je samo zoper sebe nejedino (razdeljeno), bo razdejano, in hiša, ki je sama zoper sebe, bo razpadla,“ je dejal naš Gospod Jezus Kristus. (Luk. 11, 17.) Jezus je ustanovil cerkev, kraljestvo božje na zemlji, ki naj bi trajalo do konca sveta, torej je moral svoji cerkvi vtisniti in dati znak jedinosti. Zato je vedno povdarjal jedinost v svoji cerkvi, za to je vedno prosil nebeškega Očeta. Še pred svojim trpljenjem moli: „Pa ne prosim samo za nje, ampak tudi za tiste, kateri bodo po njihovi besedi verovali v mene, da bodo vsi jedno, kakor ti Oče v meni in jaz v tebi.“ (Jan. 11, 20. 21.) „Skrbno ohranite jedinost duha v zvezi miru,“ opominja apostol Pavel Efežane (4, 3.—6.). „Jedno telo in jeden duh, kakor ste poklicani v jedno upanje svojega poklica. Jeden Gospod, jedna vera, jeden krst, jeden Bog in Oče vseh.“ Pred ničim ne svari isti apostol vernikov tako, kot pred razkolom. V listu do Galačanov (1, 7.—9.) pravi in opetovano poudarja, da bodi iz cerkve izobčen oni, ki bi drugače učil, kakor je učil on, in ki bi motil evangelij Jezusov.

Jedinost cerkve učé tudi cerkveni očetje. „Dasi po vsem svetu raztresena,“ pravi sv. Irenej, „cerkev vendar zvesto ohranjuje oznanjeni izveličavni nauk, kakor da bi prebivala v jedni hiši, in veruje jedno in isto, kakor da bi imela jedno dušo, uči jedno in isto, kakor da bi imela jedna usta. Akoravno so jeziki različni, je moč izročila vendar jedna in ista. V Germaniji ustanovljene cerkve verujejo in učé isto, kar one v Hiberniji (Španiji), ali Galiji (Francoskem), ali na vzhodu, ali v Egiptu, ali v Libiji, ali v središču sveta, in kakor jedno in isto solnce razsvetljuje ves svet, tako razsvetljuje tudi luč, nauk resnice, vse ljudi, ki hočejo spoznati resnico.“ (Adv. haeres. I, 3.) Resnica je le jedna, milost le jedna, katero je Jezus izročil sv. cerkvi. Kam bi prišli, ko bi vsak lahko veroval, kar bi hotel, in prejemal zakramente, kakoršne in kakor bi hotel. Na ta način bi se morala izgubiti resnica. Zato je Gospod tudi svoji cerkvi dal poglavarja, da bi, kakor pravi sv. Hijeronim, vbranil razkol.

Prava cerkev Jezusova mora torej biti jedina. Da je le katoliška cerkev jedina, spoznamo po tem, ker „1. ima skupnega poglavarja; 2. njeni udje verujejo iste nauke in prejemajo iste zakramente.“ (Katekizem.)

Preiskuj vsa stoletja, poprašaj vse katoličane vseh časov, preberi njihove knjige, prehodi ves svet od jednega tečaja do drugega, vse čase in povsod boš slišal jeden in isti nauk, videl deliti jedne in iste zakramente. V katoliški cerkvi se je vse čase in povsod priznaval le rimski škof (papež) za poglavarja sv. cerkve. Dokler se sv. cerkev ni konečno izrekla o kakem nauku, prepušča učenjakom vso prostost, da ga razlagajo, če tudi različno. Kakor hitro se pa je cerkev odločila za jedno ali drugo, sprejmó pokorno njen nauk vsi pravi katoličani. Pri tem si pa sv. cerkev nikdar ni nasprotovala. Res je, da je svoj nauk razvijala tekom časa ter natančneje določevala obseg naukov, a nikdar ni tajila ali izpremenila take verske resnice, ki je bila prej proglašena.

Zlasti so napadali katoliško cerkev, ko je proglasila nauk, da je papež v verskih rečeh nezmotljiv, in sicer takrat, kadar slovesno kot poglavar in najvišji učenik cerkve proglasi kak nauk za versko resnico. Rekli so nasprotniki papeževe nezmotljivosti, da cerkev uči nove reči, katerih niso učili ne apostoli ne Kristus. Prilika nam bo stvar razjasnila.

Nauk Jezusov je podoben velikemu posestvu, katero je Jezus svoji cerkvi zapustil. Določil je, da mora to posestvo ostati neizpremenjeno, da se mu ničesar ne sme dodati, ne odvzeti. Sredi posestva je skala in na njej trden grad, — temeljne resnice sv. vere. Okoli gradu so njive, gozdovi in travniki, druge resnice Jezusovega nauka. Noben dedič ne sme gradu prodati, ne podreti, a olepša ga lahko ter dozida. Če tudi se posestvo ne poveča in ne zmanjša, vendar se lahko na njem napravijo novi nasadi, novi gozdovi. Verska resnica ostane vedno ista, a pojavlja in vporablja se v življenju sedaj na ta, sedaj na oni način. Na posestvu se tudi lahko prigodi, da nov dedič dá na novo premeriti posestvo ter narediti natančen obris o celem posestvu. Ali se morda s tem posestvo izpremeni? Gotovo ne, ampak s tem se le dožene, kaj da spada k posestvu, kaj ne. Ali morda na ta način gospodar in njegova družina v prvič izvé, kaj je njegovega? Tudi ne. Posestnik je že prej poznal svoje posestvo, le obseg posestva nekaterim njegovih poslov še ni bil znan tako dobro kakor sedaj, ko se je napravil obris. Slično je v katoliški cerkvi. Ako katoliška cerkev proglasi kak nauk kot razodeto resnico, kot nauk Jezusov, s tem ne izpremeni prvotnega svojega posestva, to je izročenega ji nauka, ampak le natančneje določi njegov obseg, ker ga nekateri njenih udov še niso dosti poznali.

Včasih se tudi prigodi, da si sosedi prilastujejo kak del posestva. Ako v tem slučaju dá posestnik po meričniku določiti ter sodnijsko dognati mejo, gotovo ni predrugačil svojega posestva. Jednako tudi cerkev ni premenila svojega nauka, ako ga nasproti krivovercem natančneje določuje. In če sodnija določi, da je ta ali oni del res lastnina tega gospodarja, s tem oni del ni še le zdaj postal njegova lastnina, ampak je to bil že prej. Istotako ne postane nauk razodeta verska resnica še le tedaj, ko ga cerkev kot tako proglasi, ampak to je bil že prej. Razloček je le v tem, da ga prej cerkev ni naravnost določila kot razodet nauk, sedaj ga pa je. Tako je v katoliški cerkvi, in jedino le v njej.

Vsaka druga cerkev je pa svoje posestvo izpreminjala, zmanjšala ali zvečala. Poglejmo k protestantom. Razcepljeni so na tisoče ločin. Celo Luter je rekel: „Skoraj je že toliko ločin in ver, kolikor glav.“ On sam in drugi (Kalvin, Cvingli) so zavrgli mnogo razodetih resnic, zavrgli so večino sv. zakramentov, zavrgli poglavarja svete cerkve, nauk o potrebi dobrih del in druge. Kar so pa oni začeli, nadaljevali so njih dediči. V vsaki ločini se izpreminjajo veroizpovedanja kakor listje na drevju. Tako daleč je že prišlo, da v jedni in isti deželi, v jednem in istem mestu, v jedni in isti hiši niti dva ne verujeta več istega. „Luter bi se v grobu obrnil,“ rekel je badenski svètnik okrožnega sodišča, Reinhold Baumstark, „ko bi tam slišal, kaj se v njegovem imenu oznanuje.“ Sloveči protestant Buchman (Populärsymbolik I., 7.) piše o protestantizmu: „Dandanes najdeš v knjigah in šolah najrazličnejše in najbolj si nasprotujoče nauke; dogodi se, da se v isti cerkvi isti nauk oznanuje in zametuje, ali vsaj najrazličneje razlaga.“ A nikdo naj ne misli, da ta prepir velja samo nebistvenim rečem, ali bolj jasno povedano, da velja le lupini in ne jedru! „Niso malenkosti, za katere se prepiramo,“ pravi protestant Wigand, „ampak najimenitnejša poglavja krščanske vere!“

Slično je tudi pri anglikanih, v pravoslavni cerkvi itd. O anglikanski cerkvi piše dr. Viljem Henrik Anderdon: „Videl sem, da ne verujeta in učita istega niti dva duhovnika.“ V pravoslavni cerkvi je že v začetku tega stoletja naštel nadškof Dimitrij Rostowski do 200 ločin. In če bi tudi ruski car s silo zatrl vse, ki so se dandanes znatno pomnožile, vendar njegova cerkev še ni prava, ker nima pravega poglavarja, ker ni v zvezi z rimskim papežem. Vse druge cerkve so nejedine, in kar jih še nekako veže med seboj, je le skupno sovraštvo do katoliške cerkve, ki je kot jedina cerkev tudi prava cerkev Jezusova. „Kako žalostno se je pri nas izpremenilo vse,“ piše dné 11. aprila 1821 svoji družini bivši protestant, sloveči pravnik Karol Ludovik pl. Haller, „in to v 30, 40 letih! Mi nimamo več skupne vere; vsak si dela za-se vero ali pa sploh nima nobene; vsak si razlaga sv. pismo po svoji domišljiji ali je pa naravnost zametuje. Celo naši pridigarji so nejedini med seboj in ne vedó, kaj bi verovali in kaj učili. Kar trdi jeden zjutraj, to drugi zavrača že popoludne. Odkritosrčno povem: jaz ne morem dalje živeti v tej mešanici, ker vidim na njej vsa znamenja zmôte in nasprotno najdem le v jedini cerkvi. Moje srce se hoče in mora držati le trdnega in to najdem le v katoliški cerkvi. Le ona ima znamenje neizpreminljivosti v nauku, le ona je jedina,“ — torej naša prava mati!

3. Prava mati je sveta.

„Dobro drevo rodi dober sad.“
(Mat. 7, 17.)

Franc Lotrinški je premagal Kalvince v vojski pri Dre (Dreux) in oblegal mesto Ruan (Rouen). Med obleganjem vjamejo vojaki v taboru tujca ter ga peljejo kot ogleduha pred vojvodo. A ta človek

je bil še več kot to. Po dolgem izpraševanju je povedal, da je mislil vojvodo umoriti. „Kaj sem ti pa storil hudega," vpraša ga vojvoda, „da me hočeš umoriti?" „Nič," odvrne kalvinec; „hotel sem vas le umoriti, ker ste največji sovražnik naše vere." „Ako ti tvoja vera dovoljuje me umoriti, zapoveduje mi moja, tebi odpustiti. Sodi sam, katera je boljša," reče na to vojvoda in kalvinca izpusti.

„Iz njihovih sadov jih boste spoznali," je rekel Jezus Kristus. „Vsako dobro drevo rodi dober sad, in vsako slabo drevo slab sad." (Mat. 7, 17.) In tudi pravo Jezusovo cerkev moremo spoznati iz njenih sadov. Jezus je ustanovil svojo cerkev, da bi vodil ljudi k večnemu življenju, v nebesa. V nebesa pa po besedah Jezusovih ne pride nič nečistega, ampak le svetniki. Česar pa človek nima, tega tudi drugim dati ne more. Ako naj cerkev vodi ljudi k svetosti, mora biti sama sveta. Svet mora biti njen začetnik, njen nauk, njeni zakramenti, pomočki k svetosti. Ona mora imeti tudi ude, ki so v resnici postali sveti.

O pravi cerkvi Jezusovi pravi sv. apostol Pavel: „Kristus jo je posvetil, ker jo je očistil v kopeli vode z besedo življenja, da bi napravil sam sebi častito cerkev, katera nima ne madeža, ne grbe ali kaj drugega takega, temveč je sveta in brezmadežna." (Efež. 5, 26. 27.) S tem seveda ni rečeno, da so vsi udje Jezusove cerkve svetniki, ker to je na svetu nemogoče, ampak le to, da v Jezusovi cerkvi more vsak doseči svetost in jo je tudi mnogo ljudij že doseglo. V tem pomenu ‚sveta' pa je jedino le katoliška cerkev.

„Da je rimskokatoliška cerkev sveta, spoznamo po tem: 1. sveti so njeni nauki; 2. napeljuje svoje ude k svetosti z najkrepkejšimi pripomočki, zlasti s svetimi zakramenti; 3. živé v njej vedno svetniki, katerih svetost spričujejo tudi čudeži." (Katekizem.)

Svetost Jezusova je pač vzvišena nad vsakim dvomom, on pa je začetnik katoliške cerkve. Vsi njeni udje so po sv. krstu posvečeni in mnogo jih tudi ohrani to svetost do konca, ker jih v tem vodi nauk katoliške cerkve in jih podpirajo njeni zakramenti. Kakor zvezde na nebu našega duha povzdigujejo h Bogu, o katerem pričajo, tako nas vodijo nauki katoliške cerkve k svetosti. Ona nas uči, da nas je ustvaril Bog, neskončno popolno bitje, čegar popolnost smo posnemati dolžni. Ona nam kaže Jezusa, večnega Boga, ki se je za nas včlovečil, da bi nas rešil greha ter nam pridobil izgubljeno svetost in popolnost. Ko nam kaže našo slabost, uči nas z jedne strani ponižnosti in zaupanja na božjo pomoč, z druge strani pa nas svari pred nevarnostmi, ki nam pretijo. Kar je Jezus rekel o sebi, to velja tudi o katoliški cerkvi: „Jaz sem luč sveta, kdor hodi za menoj, ta ne hodi v temi, ampak imel bo luč življenja." (Jan. 8, 12.)

In zapovedi katoliške cerkve, ali ne merijo vse na to, da bi nas posvetile? Vsem brez izjeme napovedujejo, kaj jim je storiti, kaj opustiti, ako hočejo postati sveti. Ona tirja od nas ponižnost in krotkost, pokoro in zatajevanje, dela krščanske ljubezni, da moremo v sebi zatreti korenino vsega hudega, poželenje mesa, poželenje očij in napuh življenja. Vsaka njenih zapovedij je navodilo v borbi zoper izkušnjave in nagnenje v greh. Kdor pa hoče po krajši poti priti

do popolnosti, tega pa uči evangelskih svetov: prostovoljne ubožnosti, čistosti in pokorščine.

Boj je naše življenje in v vsakem boju se kdo rani. Če tudi človek hrepeni po popolnosti in se zanjo trudi, vedno ima še napake in grehe na sebi. Sv. cerkev nam pa daje zdravilo za te rane, ona vzdigne zopet njega, ki je padel. Za vsako rano ima kako drugo zdravilo. Koliko nagiba k svetosti, k poboljšanju, zajema katoličan iz službe božje, iz raznih pobožnostij, praznikov itd. V sedmerih zakramentih nam deli ob vsakem važnejšem trenutku življenja neštevilne milosti, ki nas posvečujejo. Koliko pomore k svetosti zlasti spoved. „Prepričan sem," je rekel sloveči lord Ignacij Spenser, „ko bi se bil mogel spovedati v mladosti, da bi bil ohranil nedolžnost in nikdar ne izgubil svoje pobožnosti." „Vir vsega dobrega, kar more katoliška cerkev storiti, je v spovednici," je priznal angleški protestant Hallam. Sam Luter je moral priznati, da je spoved jako dragocena in koristna reč. „Vsem kristijanom bi moralo biti žal, ako bi spovedi ne bilo in zahvaliti morajo Boga iz vsega srca, da jim je dana in dovoljena." „O, ko bi imel tisoč ust in v vsakih ustih tisoč jezikov," je rekel protestantski bogoslovec Krogh Thoning, „vse bi porabil v to, da bi zaklical: „Naša cerkev mora zopet imeti spoved!" Koliko moči pridobi zopet katoličan v najsvetejšem zakramentu, kjer prejme delivca vse milosti in svetosti.

Kdor hoče postati svet, doseže to v katoliški cerkvi. Koliko vzgledov imamo za to! Na milijone jih je doseglo svetost v katoliški cerkvi. Kdo bi jih mogel našteti; zadoščaj, ako rečemo, da ga ni stanu od kralja do berača, da je ni starosti od otroka do sivega starčka, v kateri bi ne našli svetnikov. Vsak čas, vsako stoletje ima svoje, in tudi današnjemu času jih ne nedostaja. Ako sploh kaka cerkev, se mora katoliška po vsi pravici imenovati sveta!

Kaj pa druge? Ali je svet morda protestantizem? Že njegov začetnik je vse prej nego svetnik. Nobenemu protestantu še ni prišlo na misel, da bi Lutra prišteval med svetnike. In nauk, katerega so ti možje skovali po svojih strasteh, naj bi bil svet? „Ako bi protestanti poznali nauk svojih ustanoviteljev," je rekla grofica Hahn-Hahn, bivša protestantinja, „bi kmalu ne bilo drugih protestantov, kakor onih, ki bi protestirali (ugovarjali) onim naukom." In tudi sadovi, katere rodi protestantizem, so vse prej ko sveti. Sam Luter je že tožil: „Vedno hujši postaja svet v naši cerkvi; prej je bil obseden od jednega hudobnega duha, sedaj od sedmerih." Pri protestantih si sme sv. pismo razlagati vsak po svoje. Odtod je prišlo, da piše sam Luter: „Večji del naših si dela meseno prostost iz evangelija, meseno poželjivost in nezmernost; ne mara se več postiti in moliti, nima nobene koristi iz evangelija, se sploh nič ne briga za dušo in tudi v njem ne išče tolažbe." „Sedaj še le spoznam nezmerno škodo," priznal je Kalvin, „katero smo napravili cerkvi s svojo prenagljeno sodbo in nepremišljeno hitrostjo; na prostost navajeno ljudstvo je raztrgalo vse vezi in ne išče več naše pomoči, ko išče Jezusa." Da v protestantovski cerkvi, ako sploh moremo tako reči, ni svetnikov, se nam ni čuditi. Kaj bi pač vernike vnemalo k svetosti, ker

zametujejo dobra dela, ker ni zakramentov, ker ni evangelskih svetov. Cemu bi se človek tudi trudil, ako je po Kalvinovem nauku vsak že naprej odločen za pekel ali nebesa?

Ali je pri Grkih ali pravoslavnih v tem oziru kaj bolje? Najlepše nam opisuje ondotne razmere grofica Svethin: „Posebno znamenito dejstvo je popolna, neozdravljiva neplodovitost, ki vlada v pravoslavni cerkvi. Dokler je bila s katoliško cerkvijo jedno telo, ni nikdar jenjala roditi slovečih škofov, občudovanja vrednih talentov, in bogatih zakladov čednosti in modrosti. Skoraj bi rekla, da se je vzhod pogreznil v temo, odkar se je ločil od katoliške cerkve.“ Slično je v anglikanski in drugih cerkvah. Niti jedna vseh teh se ne more imenovati sveta. Sveta je le katoliška cerkev. To nam tudi potrjujejo, in ne najmanj, vzroki, zavoljo katerih ljudje večinoma zapuščajo katoliško cerkev, ali se v njo povračujejo. Anton Ulrik, vojvoda brunsviški pravi: „Še nikoli nisem videl, da bi bil katoličan postal protestant, da bi pobožneje živel, ampak le, da bi užival večjo prostost in stregel svoji poželjivosti. Zavoljo tega ga ni redovnika ali duhovnika, ki bi bil prestopil, da bi si ne bil pred vsemi drugimi verskimi rečmi vzel žene; nasprotno pa vidimo pri mnogih protestantih, ki so prestopili v katoliško cerkev, da so postali pobožni, goreči in vzgledni služabniki božji, nekateri so celo zapustili svet in se popolnoma posvetili službi božji.“ Grof de Mestr (Maistre) piše: „Imamo imenike mož, odličnih po stanu in službi, duhovitosti in nadarjenosti, ki so vkljub predsodkom svoje vere in vzgoje dali čast resnici ter se povrnili v naročje katoliške cerkve. Poskusite napraviti imenik onih, ki so katoliško cerkev zapustili, našli boste sploh razuzdance, neumne glave ali propadle ljudi.“ (Rosenthal I. 1, 29.)

Zlasti nam priča za svetost sv. katoliške cerkve tudi smrtna postelja. „Niti jeden izgled nam ni znan,“ piše sloveči ameriški pravoslovec Peter H. Burnett, „da bi bil katoličan na smrtni postelji izpremenil svojo vero, a na tisoče protestantov je to že storilo.“ Zato je tudi Melanhton rekel stari ženici, ki ga je vprašala za svèt, ali naj bi prestopila k novi veri: „Ljuba ženica, le ostanite pri stari veri. V novi veri je sicer lahko živeti, a v stari je lahko umreti.“ Umreš pa lahko le v oni cerkvi, ki nam daje zagotovilo za srečno večnost, ki je sveta. In če katoliški cerkvi očitajo, da se v njenih deželah zgodi več pregreh kot v drugih, se pač to ne more zapisati na račun cerkve, ker ona ne uči hudobij, ampak jih izkuša zatreti z vsemi svojimi močmi. Sploh pa taka trditev tudi nikakor resnična ni. Ne, nikdo ne more odreči svetosti katoliški cerkvi, zato je pa tudi ona jedina Jezusova cerkev, naša prava mati.

Henrik IV., kralj francoski, se je razgovarjal o verskih rečeh s protestantskimi in katoliškimi bogoslovci. Ko opomni nek protestantski učenjak, da se človek more tudi v katoliški cerkvi izveličati, vpraša ga kralj: „Kaj? Vi priznate sami, da se more človek v katoliški cerkvi izveličati.“ Ko mu ta pritrdi in pristavi, da mora v njej seveda pošteno živeti, se obrne kralj h katoliškim učenjakom, rekoč: „In vi, moji gospodje, ali mislite, da se morem izveličati, ako ostanem protestant? Mi pa izjavljamo,“ odvrnejo ti, „da ste dolžni prestopiti v

katoliško cerkev, ako ste jo spoznali za pravo, in da vam potem v protestantski ni upati izveličanja.“ Na to odvrne kralj: „Pamet tedaj tirja, da se podam v katoliško in ne v protestantsko cerkev, zakaj v oni se morem po mnenju obeh strank izveličati, v tej pa le po mnenju jedne stranke; razum mi tedaj veleva, da si izvolim to, kar je bolj varno,“ — in postal je katoličan.

„Kaj, cerkev je sveta!“ sliši se mnogokrat, „in vendar je imela in ima nevredne služabnike, papeže, škofe, mašnike!“ Res je, a to ne jemlje cerkvi svetosti, zakaj ona ni v tem pomenu sveta, da bi bil in moral biti vsak njen ud svet, ampak le, da more vsak ud svet postati, ako le hoče ter se za to potrudi, ker ga k svetosti vodijo sv. nauki in sv. zakramenti. Tu se nam ni ozirati na osebe, ampak le na nauk, katerega oznanujejo, in zakramente, katere delé. Denar je denar, naj prihaja iz čistih ali umazanih rok. Tudi med apostoli je bil izdajalec. Sam Jezus je napovedal v prilikah, da bo imela njegova cerkev pšenico in ljuliko — dobre in hudobne ude. Ravno to, da dostojanstvo sv. Petra, kakor pravi sv. Leon Veliki, tudi v nevrednem nasledniku ne preneha, ravno to nam je dokaz, da je katoliška cerkev božje delo. Sploh pa je itak znano in dostikrat se je trdno dokazalo, da je vse pretirano, kar se govori o pokvarjenih papežih in drugih služabnikih sv. cerkve. Kaj je tista mala peščica nevrednih služabnikov proti nepregledni množici mučencev in svetnikov! Isto velja gledé na nedostatke, ki so se včasih vrinili v cerkev. Teh ni zakrivila cerkev, ampak pregrešni in nevredni udje, cerkev pa jih je vselej odločno odpravila. Mnogokrat se pa tudi imenuje nedostatek ali zloraba kaj takega, kar to v istini ni.

4. Prava mati je vesoljna.

„In gospodoval bo od morja do morja,
in od reke do krajev zemlje.“ *(Ps. 71, 8.)*

Ko je sloveči jezuit P. Fr. Weninger misijonaril v mestu Sen Lui (St. Louis) v Ameriki, pride k njemu zelo izobražena gospa ter mu pripoveduje sledeče: „Bila sem vneta luteranka. Prišla sem k vaši pridigi, a le iz radovednosti. Sovražila sem katoličane in nisem pustila, da bi se kdo mešal v moje verske reči. Bila sem trdno drevo, ki ne pade na prvi mahljej. Vi ste pa rekli s prižnice: »Ako je v tej cerkvi kak protestant, ki mi more dokazati, da so bili protestantje prej kot katoličani, in da niso bili vsi prvi protestanti prej katoličani s svojim začetnikom vred, ki je bil katoliški duhovnik, potem sem tudi jaz protestant.« Tedaj so se mi odprle oči, spoznala sem, da sem bila dosedaj v zmoti. Zato hočem postati katoličanka.“ Ali gospa ni sodila prav?

Jezus Kristus je vstanovil svojo cerkev za vse čase, za vse kraje, vse ljudi; vsem je prinesel resnico in milost, za vse je umrl na križu. Zato mora trajati Jezusova cerkev od Jezusa do danes, mora biti najstarejša, ona je morala svoje apostole razpošiljati po vsem svetu in mora tudi biti sposobna, da vse narode sprejme v

svoje naročje, ali z drugo besedo: Jezusova cerkev mora biti vesoljna ali katoliška.

„Da je rimsko-katoliška cerkev vesoljna, spoznamo po tem: 1. traja od Jezusa Kristusa sem vse čase; 2. sposobna je, pridružiti si vse narode, in si za to tudi vedno prizadeva; 3. razširjena je po vseh delih sveta in se razširja še vedno dalje.“ (Katekizem.)

Že prvi kristijani so imenovali svojo cerkev katoliško ali vesoljno. S ponosom se imenujejo katoličane. „Ime mi je kristijan,“ piše sv. Pacijan (Epistola 1. ad Sempronium), „priimek moj katoličan.“ „Mi se moramo okleniti le krščanske vere,“ piše sv. Avguštin, „in le one cerkve, ki je katoliška in se tudi katoliško imenuje ne samo pri svojih udih, ampak tudi pri nasprotnikih. Celo krivoverci in razkolniki ne govore, če hočejo ali nočejo, ako govore s svojimi ali z drugimi, o katoliški cerkvi drugače kot o katoliški. Nihče bi jih ne razumel, ko bi jo imenovali drugače, kakor jo imenuje ves svet.“ (De vera religione VII.)

Kar je psalmist napovedal o Jezusovi cerkvi: „Gospodoval bo od morja do morja, od reke do krajev zemlje, molili ga bodo vsi kralji zemlje, služili mu bodo vsi rodovi“ (Ps. 71, 8. 11.), to se je izpolnilo le v rimsko-katoliški cerkvi, ki je zares vesoljna. Ona je kamen, ki se je po besedah preroka Danijela (2, 35.) odtrgal od gore, postal velik hrib in napolnil vso zemljo. Jedino le katoliška cerkev traja neprenehoma od Jezusa do danes; ona je najstarejša. Nihče ne more dokazati, da tega ali onega leta po Jezusu Kristusu ni bilo na svetu nobenega katoliškega škofa, papeža ali duhovnika, kaj še le vernika. Papeži so si neprenehoma sledili jeden za drugim, cela vrsta nam je znana od Petra do sedanjega slavno vladajočega Leona XIII. Vse čase so katoliški škofje, duhovniki učili isto, kar danes verujemo, delili iste zakramente, katere še danes prejemamo.

Ali prava naša mati, sv. cerkev, ni samo v vsakem stoletju bivala na svetu, marveč se tudi vedno bolj razširjala in rastla. Že v apostolski dobi je mogel reči apostol Pavel, da se njih nauk oznanuje po vsem tedaj znanem svetu. Kjerkoli se je odkril nov svet, bila je tudi cerkev takoj tam. Ostala pa bode tudi do konca sveta; saj tega nas zatrjuje Jezus sam: „Glej jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 20.) Kakor ga pa ni časa, v katerem bi ne bilo katoliške cerkve na svetu, tako ga tudi ni kraja, kamor bi ne bila poslala že svojih misijonarjev. In da tega ni storila brez vspeha, priča nam število katoličanov, ki ne presega samo števila vernikov jedne, ampak vseh drugih krščanskih cerkvâ.

Vesoljna je pa katoliška cerkev tudi gledé na svoje nauke milosti, zapovedi. Njen nauk vztreza vsem potrebam človeškega duha in srca. V svojih zakramentih nam deli milosti v najimenitnejših trenutkih našega življenja. Naši duši nudi hrano v toliki meri, da more vsak vstreči svoji potrebi. Njene zapovedi, kakor so tudi priproste, vendar nas vodijo do najvišje popolnosti. A dasi je katoliška cerkev vesoljna, razširjena po vsem svetu, vendar ni izpremenila nikdar svojega obličja, nikdar odstopila od onega, kar je Jezus učil, kar so apostoli oznanovali. Ni pa tako pri drugih krščanskih cerkvah.

Pri vseh teh veljajo besede Tertulijanove: „Vi ste poznejši od nas, in zato je kriva vaša vera. Vi niste od Kristusa.“ Pri vsaki drugi cerkvi lahko imenujemo začetnika in čas, kdaj se je začela. Grška cerkev je stara 900 let, protestantska 350, druge še manj. Protestantom je bil začetnik Luter, Kalvin in drugi. Angličansko cerkev je ustanovil kralj Henrik VIII.

Neki protestantski pridigar je nekoč v šoli vprašal: „Katera je prava cerkev?“ Neka deklica vstane ter reče: „Katoliška cerkev.“ „Kako pa prideš ti do tega odgovora?“ jo vpraša čudeč se pridigar. In deklica mu odvrne: „Katoliško cerkev je ustanovil Kristus, evangelsko pa Martin Luter.“ Pač veljajo tu besede pesnikove: „Česar ne najde vsa modrost učenjakov, to najde otrok v svoji priprostosti.“ — „Ne vidim rad onih, ki menjavajo svojo vero,“ je rekel pruski kralj slovečemu grofu Frideriku Leopoldu Stolbergu, ki je bil prestopil iz protestantske v katoliško cerkev. Dobro mu je odvrnil grof: „Tudi jaz jih ne vidim rad, in tudi jaz bi ne bil menjal svoje vere, ako bi je ne bili menjali pred 300 leti moji predniki.“

Pa poreče kdo, da se je v katoliško cerkev vrinilo vse polno nedostatkov, in da je bilo treba, da so nastopili takozvani „reformatorji“ (prenovitelji), ki so prenovili katoliško cerkev. Ako so jo pa prenovili, potem mora biti boljša tista, katero so oni ustanovili. Toda kolika nespamet bi bila, trditi kaj takega. Res, da so se mnogokrat vrinili v cerkev razni nedostatki, a te je odpravila cerkev vedno sama.

Vprašam, kako so pa reformatorji popravili cerkev? Ali mar s tem, da so zavrgli večino sv. zakramentov, sv. daritev, dobra dela? Ali mar s tem, da so tajili nauke, katere je prej veroval ves svet? In kdo jih je poslal? Ali Bog? Potem so morali s čudeži potrjevati svoj nauk, a pri reformatorjih zaman iščeš čudežev. Jezus je svoje božje nauke potrjeval s svetim svojim življenjem. Svetosti niti sence ne najdeš na onih reformatorjih. — Dobro jo je pogodil nek slikar, odločen katoličan. Vozil se je v družbi raznih nekatoličanov, ki so se norčevali iz katoliške vere in zasmehovali zlasti sv. Rešnje Telo. Jeden, kalvinec, je trdil, da kruh in vino le pomenita njegovo telo in kri; drugi, luteran, je rekel, da kruh in vino še le tedaj postaneta telo in kri Jezusova, kadar ju vernik zavžije. V naglici nariše slikar podobico. Na njej je bilo videti Jezusa v sredi med Lutrom in Kalvinom. Pri Jezusu je zapisal besede: „To je moje telo, to je moja kri;“ pri Lutru: „To bo moje telo;“ pri Kalvinu: „To pomenja moje telo.“ Spodaj pod podobo pa je zapisal besede: „Kateri teh treh ima prav?“ Ali je treba odgovora na to vprašanje? Menimo da ne. In tudi slikar ga ni dal, zasmehovalci pa so obmolknili.

Ali bodo reformatorji popravljali Jezusovo večno resnico? Ali se je morda Jezus lagal, ko je svojim apostolom obljubil, da ostane pri njih do konca sveta? Zato je dobro povedala neka deklica svojemu očetu, ki jo je silil v protestantsko cerkev: „Ali je Bog pustil svojo cerkev 1500 let tavati v megli, dokler ni prišel Luter? Vse druge cerkve so mlajše od katoliške, zatorej tudi niso prava Jezusova cerkev.“

A te cerkve tudi niso vesoljne gledé na kraje, ker niso razširjene po vsem svetu. Res je, da se tudi razne verske ločine trudijo, da bi se razširile po svetu, ali zaman, zakaj nedostaja jim blagoslova božjega. Koliko stori Angleška za razširjanje svojega veroizpovedanja. Na milijone darujejo v ta namen, zlasti pa vsepovsodi razširjajo svoje izdaje sv. pisma. Ali le-to samo ljudem ne bo odprlo očij, ne jih privedlo v njihovo cerkev. Jeden prvih protestantskih duhovnikov, generalni superintendent Hoffmann je v zadnjem času rekel: „Meni se vidi, da je le katoliška cerkev poklicana v to, da bo naredila pot evangeliju, kakor v drugih deželah, tako tudi v Evropi, ter s svojo gorečnostjo in tesno zvezo premagala vpor divjih narodov.“ Pač dobro jo je pogodil Tertulijan, govoreč o krivovercih: „Oni ne ljubijo, da bi izpreobrnili pogane, temveč le, da bi naše pokvarili, izpodkopali naše stavbe, ter svojo postavili na njo.“ Ali ni tako še dandanes?

Morda pa kdo poreče: „Kako se more trditi, da je katoliška cerkev vesoljna; saj je tudi krivovera razširjena po vsem svetu, in kako hitro se je širila tudi ona!“ Res se je krivovera v začetku širila vedno, rekel bi bliskoma, a to le zaradi tega, ker jo je vse podpiralo. Podpiral jo je njen nauk, ki vstreza človeškim strastem. Kdo bi se čudil, ako se je protestantizem tako naglo širil, saj je odpravil spoved, post, dobra dela sploh. Podpirali so novo vero večinoma tudi posvetni mogočneži in vladarji. „Luter je dal knezom bogate samostane in opatije, duhovnikom žene, in priprostemu možu neomejeno prostost,“ pravi protestantski pridigar Buchmann, „in to je veliko pripomoglo stvari.“ Na Angleškem sta Henrik VIII. in kraljica Elizabeta na najkrutejši način preganjala katoličane. Krivovera je dala knezom oblast v cerkvi in to najvišjo, zato so jo ti podpirali. Komu ni znano, kako se širi ruska cerkev? Koliko katoličanov mora na cesarjevo besedo zapustiti svojo pravo mater! A vkljub tem ugodnostim vendar število katoličanov presega število udov drugih krščanskih cerkvâ.

Katoliška cerkev se je vedno širila in se še širi, in to ob najraznejših ovirah. Ovira ji je bil že njen nauk, ki je naravnost nasproten človeškim strastem. Celo rimsko cesarstvo se je z vso silo vprlo zoper njo, preganjalo jo na vse mogoče načine skozi stoletja, a ona se je širila vkljub vsemu preganjanju, prestopila meje rimskega cesarstva in se kmalu utrdila tudi pri drugih narodih. Preseljevanje narodov je raztrgalo veliko rimsko cesarstvo, in dočim so se vsi narodi delili in spreminjali, se je ona vedno bolj razprostirala. Pri tem je ni mogla ovirati ne posvetna oblast, ne različnost jezikov, ne različnost šeg in navad, ne mnogi predsodki, ne sovraštvo, katero je vladalo med narodi. V svoje naročje je sprejemala učene in neučene, visoke in nizke, staro in mlado. O, ko bi katoliška cerkev drugega znaka ne imela, kakor tega, bi zadostoval že ta, da jo spoznamo za jedino pravo cerkev Jezusovo.

Kaj še le, ako pristavimo, da je pri tem ostala vedno jedina! Do te vesoljnosti in jedinosti se ni pospel noben drug nauk. To je spoznal Friderik, knez Schönburg-Waldenburški, ki je vsled tega tudi prestopil iz protestantske v katoliško cerkev. Preden je pa storil

ta korak, je moral na očetovo povelje pred protestantskim pridigarjem zagovarjati svoj prestop. „Kaj? Vi hočete postati katoličan," vpraša pridigar kneza, „saj je protestantizem dandanes svetovna vera?" „Nikakor ne," odvrne knez, „saj šteje katoliška cerkev več udov, ko vse nekatoliške, krščanske cerkve skupaj in le v njej je povsod isti nauk, med tem ko je protestantizem razcepljen v neštevilne ločine; ona je resnično katoliška ali vesoljna," — torej naša prava mati.

5. Prava mati je apostolska.

„Kdor vas posluša, mene posluša."
(Luk. 10, 16.)

Pri zadnji večerji je Gospod Jezus Kristus izpremenil kruh in vino v svoje telo in svojo kri ter je postavil sv. mašo. Oblast, izpreminjati kruh in vino v njegovo presveto telo in kri ter darovati nekrvavo daritev sv. maše, je dal tudi svojim apostolom, rekoč: „Storite to v moj spomin!" — Po svojem vstajenju je Jezus apostolom dal drugo oblast. Naročil jim je namreč: „Kakor je oče mene poslal, tako tudi jaz vas pošljem." In ko je to rekel, je dihnil vanje ter nadaljeval: „Prejmite sv. Duha; katerim boste grehe odpustili, so jim odpuščeni, katerim jih boste zadržali, so jim zadržani." (Jan. 20, 21.—23.) In zopet jim je dejal: „Meni je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in sv. Duha, in učite jih izpolnovati vse, karkoli sem vam povedal." (Mat. 28, 19. 20.) S temi besedami je Jezus razločno izročil svojim apostolom trojno službo: duhovniško, učeniško in pastirsko. In te oblasti ni dal samo apostolom. On je apostolom dal sv. Petra za poglavarja. Ali je hotel, da preneha ta oblast z apostoli in s Petrom? Gotovo ne! Ako je hotel, da vsi ljudje postanejo deležni milosti in resnice, da cerkev ostane do konca sveta, kakor je obljubil sam, je moral tudi to oblast izročiti naslednikom, kakor apostolovim, tako Petrovim.

Ako je bil potreben že apostolom poglavar, koliko bolj je bil potreben njegovi cerkvi še le pozneje, ko so nastopili razni krivoverci, ko se je sv. cerkev razširjala po vsem svetu. Torej le tista cerkev je prava cerkev Jezusova, ki ima poglavarja: naslednika Petrovega, katera ima pastirje: naslednike apostolov, ki isto učé kar so učili apostoli in delé iste zakramente, katere so delili apostoli. Te lastnosti pa ima samo katoliška cerkev. „Da je rimsko-katoliška cerkev apostolska, spoznamo po tem: 1. njeni predstojniki: papež in škofje so pravi nasledniki apostolov; 2. uči prav tisto, kar so učili apostoli; 3. deli iste zakramente, ki so jih delili apostoli." (Katekizem.)

Poglavar katoliške cerkve je rimski škof, t. j. papež, ki je pravi naslednik sv. Petra. Že od apostolskih časov je bila škofovska služba navezana na kako mesto. Apostoli so namreč šli na povelje Gospodovo oznanovat njegov nauk. Kjerkoli je več ljudij prejelo evangelij, so ustanovili občino, kateri so postavili poglavarja ter mu izročili za oni okraj vso apostolsko oblast. Tako je bil tudi

sv. Peter najprej škof v Antiohiji. Izbral si je pa sv. Peter najprej to mesto, ker je bilo zelo obljudeno, in ker so se tam shajali ljudje vseh onih krajev, ki so že bili prejeli Jezusov nauk.

Ko se je pa sv. cerkev vedno bolj razširjala proti zahodu, je sv. Peter prišel v Rim. Tam je vladal novo ustanovljeno krščansko občino ter je s tem določil Rim za sedež cerkvenega poglavarja. Da je sv. Peter res bival v Rimu, priča nam sam v svojem pismu: „Pozdravlja vas sv. izvoljena cerkev v Babilonu in Marka, moj sin.“ (I. Petr. 5, 13.) Beseda „Babilon“ pomenja pa tukaj Rim. O asirskem Babilonu, ki nam je znano iz zgodeb stare zaveze, sv. Peter ni mogel govoriti, ker sploh tam ni bil in tudi judovski zgodovinar Jožef Flavij pravi, da so bili v onem času od tam izgnani vsi Judje. Istotako ni mogel misliti na egiptovski Babilon, ker ne priča noben spominik, da bi bil sv. Peter kdaj tam. Imenovali so pa Rim Babilon zavoljo njegove velikosti in obširnega obsega; in ne le za to, marveč tudi zaradi malikovanja in ker so Rimljani preganjali kristijane, kakor so bili nekdaj Babilonci stiskali Jude. Tudi sv. Janez evangelist primerja v svojem skrivnem razodetju večkrat Rim Babilonu. Ustno izročilo nas uči, da je Peter celih 25 let vladal rimsko cerkev in za to priča vsa krščanska zgodovina. Tako piše Tertulijan: „Kako srečna je rimska cerkev, kateri so apostoli delili ves nauk s svojo krvjo; kjer je Peter postal podoben svojemu Izveličarju, kjer je Pavel bil kronan s smrtjo Janezovo.“ (De praesc. 36.) Zgodovinar Evzebij piše: „Da je bil v Rimu Pavel obglavljen, Peter križan, to pričajo zgovinski spominiki; to potrjuje celo zanesljiv napis na rimskem pokopališču.“ (Cerkvena zgod. I., 25.) Simon Peter je šel v Rim leta 42. do 43., ko je bil v Antiohiji vladal cerkev. Ako pa je bil sv. Peter celih 25 let rimski škof, in to do svoje smrti, potem je rimski škof naslednik sv. Petra: poglavar Jezusove cerkve.

Kot takega ga je pripoznavala cerkev že v prvih časih. Izmed drugih naj navedem tu le pisatelja Ireneja, ki pravi: „S to, namreč z rimsko, cerkvijo se mora skladati vsaka cerkev, to je vsi verniki, zavoljo njenega odličnega prvaštva, ker se je v njej ohranilo apostolsko izročilo.“ (Adversus haereses III, 3.) V istem času preti papež Viktor cerkvam v Mali Aziji, da jih bo izobčil, ako ne bodo pokorne njegovim naredbam. Sv. Ciprijan imenuje rimsko cerkev: „mater, korenino in vir resnice; drevo, ki razprostira svoje veje po vsem svetu; solnce, ki razpošilja svoje žarke na vse strani.“ Tolika je bila že tedaj veljavna rimska cerkev, da je vzbudila celo sum cesarja Decija, ki je po besedah sv. Ciprijana v Rimu raje slišal o tekmecu v kraljestvu, ko pa o volitvi mašnika božjega. (Ep. ad Ant.) In ne samo posamezniki so priznavali, da je rimski škof poglavar sv. cerkve, ampak tudi škofje, zbrani na zborih. Že prvi vesoljni cerkveni zbor v Niceji (l. 325.) je izrekel: „Rimska cerkev ima vedno prvaštvo.“ Očetje kalcedonskega zbora (l. 451.) imenujejo rimskega škofa: „velikega duhovna vesoljne cerkve,“ sami sebe imenujejo „sinove“, papeža pa njihovo „glavo“.

Neovrženo je torej, da je rimski škof naslednik sv. Petra, poglavar prave cerkve, in kot tak nezmotljiv, kadar kot najvišji učenik in

poglavar vesoljne cerkve proglaša kak nauk kot razodeto resnico. Kristus je govoril sv. Petru: „Ti si Peter (t. j. skala), in na to skalo bom zidal svojo cerkev, in peklenska vrata je ne bodo zmagala.“ (Mat. 16, 18.) In ob drugi priložnosti mu je dejal: „Simon, Simon, glej, satan vas je hotel imeti, da bi vas presejal kakor pšenico. Jaz pa sem prosil za-te, da ne jenja tvoja vera; in ti, ko se boš nekdaj izpreobrnil, potrdi svoje brate.“ (Luk. 22, 31. 32.) Te besede veljajo sv. Petru, pa tudi vsem pravim naslednikom njegovim, rimskim papežem.

Prava Jezusova cerkev more biti le katoliška cerkev, ker le ona priznava rimskega škofa za svojega poglavarja. V njej imamo celo nepretrgano vrsto vseh rimskih škofov od Petra do današnjega slavno vladajočega Leona XIII. Zato moramo tudi mi, in še z večjo pravico kakor sv. Avguštin, reči: „Kar me veže na katoliško cerkev, je nepretrgana vrsta škofov od apostola, kateremu je Jezus izročil svojo čredo, do sedanjega papeža.“ — „Vse vladarske hiše so od včeraj,“ je priznal protestantski zgodovinar Makulej (Macoulay), „ako se primerjajo z vrsto rimskih cerkvenih vladarjev.“ Z ničemur katoliška cerkev ne more tako jasno dokazati, da je prava Jezusova cerkev, kakor ravno s tem, da ima poglavarja, naslednika sv. Petra. „Kjer je Peter, tam je cerkev,“ dejal je cerkveni oče, sv. Ambrož, zakaj na Petru kot temelju je Jezus sezidal svojo cerkev.

Zlasti nas v tem še potrjuje nezmotljivost, katero je Jezus posebej obljubil sv. Petru, in ki se očividno razodeva v njegovih naslednikih, rimskih papežih. Dasiravno je sv. cerkev proglasila še le l. 1870. na vatikanskem cerkvenem zboru, da je papež nezmotljiv, kadar kot najvišji učenik in vrhovni poglavar vse cerkve proglaša kak nauk kot razodeto resnico, vendar s tem ni kaj novega napovedala. O tem je bila cerkev prepričana že od prvih časov. Ako se morajo po besedah sv. Ireneja vse cerkve skladati z rimsko cerkvijo, potem je s tem gotovo tudi povedano, da rimska cerkev ne more izgrešiti prave poti v nauku in v zakramentih. — Sv. Hieronim († l. 420.) govoreč o nekem Rufinu pravi: „Katere vere pa je? Gotovo one, katero ima rimska cerkev? Ako se naša vera vjema z rimsko cerkvijo, potem smo katoličani.“ Sv. Ciprijan († l. 258.) pravi o rimski cerkvi, da v njej zmota nima vstopa. Sv. Avguštin († l. 430.) piše krivovercu: „Nihče ti ne poreče, da nimaš prave vere, ako oznanuješ, da se je treba okleniti rimske cerkve.“ Posebno važne pa so besede Petra Zlatousta († l. 450.): „Pred vsem te opominjam, častiti brat,“ piše opatu Evtihu, „da pokorno poslušaš, kar ti piše sv. oče, rimski papež, zakaj sv. Peter, ki na svoji stolici živi in predseduje, ponuja resnice sv. vere vsem, kateri po njej hrepenijo.“

Celo Grki so priznavali nezmotljivost rimskega papeža. V 7. stoletju piše Maksim, škof carigrajski: „Vse gleda na Rim kakor na solnce, da bi od tam prejelo sv. vero. Tu je temelj vesoljne cerkve, ki ima ključ prave vere in vsakemu odpira pravo vero.“ Isto nas uči vsa zgodovina. Nihče ne more dokazati, da bi bil kak papež zapovedal vsej cerkvi, da mora kako zmôto verovati kot razodeto resnico, da bi bil kako pregreho oznanjeval za čednost ali narobe.

„Cloveški zakoni se dajo predrugačiti, a večni zakoni so neizpremenljivi," je rekel Gregorij XVI. ruskemu carju Nikolaju, ki ga je hotel pregovoriti, da odobri njegove naredbe zoper katoličane. In tako so ravnali vsi papeži. „Nikdar se Rim ni vklonil krivoveri," priznal je nemški pisatelj Herder. „Videl si cesarje in kralje," piše nemški pesnik Schiller, „videl si odlične državnike, ki so v sili žrtvovali svoje pravice, postali nezvesti svojim načelom ter se umaknili sili; kaj takega pa se je le redko ali nikoli prigodilo papežu. Če tudi je v revi blodil sem in tje, če tudi ni imel pedi zemlje na Laškem, nobene mu udane duše in je moral živeti ob milosti tujcev, vendar je stanovitno varoval pravice apostolske stolice in cerkve."

Onim, ki pravijo, da so se nekateri papeži zmotili, tako n. pr. Honorij I., najbolje odgovarja sloveči profesor na vseučilišču v Washingtonu v Ameriki, J. Schroeder. „Ne spominjajte nas le predobrega, a premalo opreznega Honorija I., ki ni dosti odločno nastopil zoper krivovero monoteletov, in se je dal prevariti zvitemu Grku Sergiju. Jeden njegovih naslednikov kakor tudi 6. cerkveni zbor mu je to očital v ostrih izrazih. Istotako nas ne bodete oplašili z Vigilijem; priznamo, da ni bil dosti odločen vsled težavnega položaja. Tudi ni potrebno vas še le poučiti, da sta Štefan VI. in Janez XXII. imela osebne nazore, ki jih sedaj zametuje vsaka bogoslovska knjiga. Ravno tako dobro vemo tudi mi kakor vi, da rimska kongregacija ni razumela Galilejevega nauka in ga je vsled tega zavrgla. Pripoznamo tudi, da so v političnih rečeh večkrat napačno ravnali tudi papeži. To pač najbolje dokazuje Pastorjeva zgodovina papežev, in vendar smo ponosni na tega vrednega učenca velikega Janssena (zgodovinarja).

Vsi ti ugovori prav nič ne zadevajo nezmotljivosti papeževe. Le dokažite nam, da je kak papež, bodisi že Aleksander. VI. ali Pij IX., Janez XXII. ali Leon XIII., da je od 259 papežev le jeden zapovedal vsej cerkvi, da mora zmoto verovati kot versko resnico; ali da je le jeden papež imenoval kot apostol ali oznanovalec sv. vere kako pregreho čednost ali narobe. Dà, še več! Dokažite nam, da je le jeden papež koga proglasil za svetnika, ki ni kot svetnik živel, ali vsaj kot svetnik umrl; da je le jeden papež potrdil pravila kakega reda, dasi so nasprotovala naravnemu zakonu. Ali na kratko: pokažite nam, da je le jeden papež dovolil Filipu Avgustu, francoskemu kralju; Filipu, knezu Hesenskemu; Henriku IV., nemškemu cesarju; Henriku VIII., angleškemu kralju, ali komu drugemu, — če tudi za ceno celega cesarstva — da sme odgnati cerkveno mu poročeno ženo! Ako nam kaj takega dokažete, potem smo premagani." Ali to je nemogoče. Zato pa je katoliška cerkev jedina prava cerkev Jezusova, ker ima nezmotljivega poglavarja, naslednika sv. Petra.

Pa tudi njeni škofje so pravi nasledniki apostolov. Vsak škof ima svojo oblast od prejšnjega, pravilno posvečenega škofa, in če bi tako dalje zasledovali vrsto škofov v kakem kraju, prišli bi naposled do apostola, ki je prvega škofa posvetil in mu izročil apostolsko oblast. Razen tega pa tudi vsi škofje vladajo svoje škofije v zvezi in odvisnosti od papeža, od katerega prejmejo svojo oblast in poslanje. Ako pregledamo zgodovino slovenskih škofij, bodemo videli, da so

vsi škofje nasledniki sv. Mohorja, ki je bil učenec sv. Marka, s katerim je šel v Rim, od koder ga je sv. Peter sam poslal v pastirstvo.

Apostolska je katoliška cerkev tudi zató, ker oznanjuje isti nauk, katerega so oznanovali apostoli ter deli iste zakramente, katere so delili apostoli. Podlaga vseh naukov katoliške cerkve je še vedno apostolska vera ali veroizpoved. Ako se je tekom časov tej apostolski veroizpovedi kaj dodalo, ni to nič novega, ampak je le bolj natančno razlaganje apostolskih naukov. Da sv. cerkev tudi še dandanes deli iste zakramente, pričajo nam zlasti starodavni in častitljivi spominiki v katakombah, nekdanjih pokopališčih prvih kristijanov. Nekoč je prišlo v te katakombe več angličanov (22). Ko so tu na grobnih spominikih brali o sv. krstu, o birmi in drugih zakramentih, so spoznali, da je katoliška cerkev prava Jezusovo cerkev, ker ima iste zakramente, katere so prejemali že prvi kristijani. To spoznanje jih je prešinilo tako, da so prestopili v katoliško cerkev, ker so jim ti spominiki pričali, da je jedino le katoliška cerkev apostolska.

Apostolska ni nobena drugih cerkvâ. Apostolska ni protestantovska cerkev, ker je zavrgla mnogo naukov, ki jih je pred Lutrom veroval ves krščanski svet kot apostolske. Zavrgla je večino svetih zakramentov. In tudi ustanovitelji niso bili nasledniki apostolov, saj niti škofje niso bili. Apostolska tudi ni grška cerkev, ali pravoslavna. Dasi ima pravilno posvečene škofe, vendar ti svoje službe ne morejo izpolnovati, ker niso v zvezi z apostolskim sedežem. Isto velja o angličanih. Slično je tudi pri vseh drugih verskih ločinah. Apostolska je jedino le katoliška cerkev; ona je torej prava cerkev Jezusova, in naša prava mati.

6. Naša mati — vedno zmaguje.

„V svetu bodete imeli bridkosti, toda zaupajte: jaz sem premagal svet.“ *(Jan. 16, 33.)*

Komaj je prišel Jezus na svet, že mu napoveduje starček Simeon trpljenje in preganjanje. „Glej, ta je postavljen v znamenje, kateremu se bo nasprotovalo,“ je rekel njegovi materi Mariji, ko ga je prinesla v tempel. In tudi Jezus sam oznanja svojim apostolom trpljenje in preganjanje, vedne boje, a tudi vedno zmago. „Nisem prinesel miru, ampak meč. Prišel sem razdvojit človeka zoper njegovega očeta, in hčer zoper njeno mater, in nevesto zoper njeno taščo.“ (Mat. 10, 34. 35.) Se predvečer pred svojim trpljenjem zagotavlja svoje učence: „V svetu bodete imeli bridkosti, toda zaupajte, jaz sem premagal svet.“ (Jan. 16, 33.) Jezus torej z določnimi besedami napoveduje boj in zmago svoji cerkvi. Ako iščemo njegovo cerkev, jo bodemo mogli spoznati tudi po vednih bojih, vedni zmagi.

Komaj je stopila v svet, že je povzročila boj, kakoršnega prej svet ni videl. Ako bi bilo kaj moglo vničiti cerkev, storili bi to tristoletni boji, krvavo preganjanje, v katerih je toliko trpela naša cerkev. Kakor nam pripoveduje zgodovinar Tacit, je cesar Dijoklecijan nekoč zaukazal, da ne sme biti v mestu drugi dan noben

modrijan, sicer ga zadenejo najhujše kazni. In že drugi dan in tudi še dalj časa potem nisi videl v Rimu modrijana. Tristo let pa so rimski cesarji preganjali cerkev Kristusovo; na vse mogoče načine so mučili kristijane, a cerkve niso mogli zatreti. „Mučite, trpinčite, morite nas," mogel je vsklikniti Tertulijan; „kolikor bolj nas žanjete, toliko več je nas." Naposled so cesarji vendar morali odjenjati, nastala je velika tihota. A to ni trajalo dolgo časa.

Za poganskim cesarstvom je nastopilo „sveto rimsko cesarstvo", a tudi njegova zgodovina je takorekoč veden boj med državo in cerkvijo. Dokler so se posamezne države razvijale pod cerkvenim varstvom, imela je cerkev prvo in odločilno besedo, spoštovali so jo vladarji kot svojo mater. Komaj pa so se vtrdile in stale na močnih nogah, jim je že bila mati na poti. Začeli so jo pahati za vrata, in če se jim ni vdala, bil je boj. Spominjam tu le na boj med cesarjem Henrikom IV. in papežem Gregorijem VII. Slično je bilo na Angleškem pod kraljem Henrikom II. Pozneje je sto let trajal boj med cerkvijo in Hohenštaufovci.

V 16. stoletju je nastopil Luter, in posvetni vladarji so večinoma stopili, zlasti na Nemškem, na njegovo stran. In mar ne vidimo istega tudi današnje dni?

Veden boj je imela cerkev tudi z učenjaki. Kar so začeli aleksandrijski modrijani, to so nadaljevali Arij, Focij in drugi. Nedostaje prostora, da bi našteval vse krivoverce; v cerkveni zgodovini najdeš njihova imena; tukaj zadošča, ako rečem, da ga ni stoletja, v katerem bi ne bil nastopil kak učenjak zoper katoliško cerkev, da je ni resnice, katere bi ne bil skušal zavreči kak krivoverec. V preteklem stoletju se je združila na Francoskem cela vrsta učenjakov, da zatró katoliško cerkev. Na svoj prapor so ti nasprotniki cerkve zapisali besede: „Vničite nesramnico!" Z vsemi silami so delali zoper cerkev, pred sodnike vlekli vsakega, ki ji je ostal zvest. Zastonj!

In v XIX. stoletju! Koliko so se trudili takozvani učenjaki, da bi jo zatrli, s kolikimi „dokazi" so hoteli dokazati, da ni Boga, kako so napadali in še vedno napadajo cerkev, papeža, duhovnike, verske resnice. Res nevarni so postali po svojih spisih, katere morejo po novih iznajdbah v tiskarstvu in ob novih poštnih zvezah na milijone takorekoč na dan razširiti vsepovsodi. Spominjam tu le na Straussov in Renanov popis življenja Jezusovega, spominjam na neštevilne knjižure, v katerih na najdrznejši način napadajo in sramoté katoliško cerkev in njene naprave.

Dostikrat je zoper katoliško cerkev, ustanovo Jezusovo, nastopilo celo ljudstvo, ono ljudstvo, katero je Jezus toliko ljubil, kateremu je izkazal toliko dobrot. Ravno priprostemu, revnemu ljudstvu je tolikokrat razodel svojo največjo ljubezen; s svojim naukom mu je izkazal največje dobrote, je tolažil, delal zanj čudeže. In vendar je to ljudstvo tolikokrat napadlo cerkev Jezusovo. Storilo je tako, kakor na veliki petek judovske množice, ki so vpile na glas: „Na križ ž njim!" dasi so prej od Jezusa sprejele le dobrote. Ta izgled je posnemalo ljudstvo tudi v poznejših časih. Kolikokrat je podrlo

Jezusova svetišča, porušilo njegove oltarje, preganjalo in moriło njegove služabnike. Spominjam le na francosko prekucijo, na boje za časa Lutra.

Vidimo torej, da je bil vedni boj zoper katoliško cerkev. Mnogokrat se je zdelo, po človeško soditi, da je prišel njen konec, da je premagana. Vse je nastopilo zoper njo, vse jo preganjalo, a zastonj! Vničile, podrle je niso vse te sovražne sile!

Najhujše so sv. cerkev preganjali posvetni oblastniki. Zakaj? Ali ni ravno cerkev podpora njihovemu prestolu? Mar ne uči ravno katoliška cerkev, da so vladarji namestniki božji, da vladajo v božjem imenu? Cerkev jih je mazilila in oni so jo vendarle preganjali. Ali ni to čudež? Poišči v poganstvu le jednega vladarja ali državnika, ki bi bil nasprotnik poganstvu! Poišči ga pri vseh drugih veroizpovedanjih, prepričan bodi, ne najdeš ga. Katoliški, krščanski vladarji pa preganjajo in zatirajo katoliško cerkev, sinovi svojo mater! Najodličnejše družine so dajale poganstvu in krivoveram duhovnike. Ko bi se bil tedaj našel človek, ki bi bil take reči govoril o duhovnikih, kakor se govori v katoliških državah zoper katoliško duhovščino, zadela bi ga bila najhujša kazen!

Največji modrijani starega veka so spoštovali in zagovarjali, če tudi le po zunanje, v svojih spisih poganstvo. Beri Homera, Sofokla, Platona, Aristotela, Cicerona, pri vseh najdeš, da z največjim spoštovanjem govoré o svoji veri. Naj si je krivoverec še tako napačno učil, vendar ne boš našel učenjaka, ki bi mu bil tako nasprotoval, tako podlo ž njim ravnal, kakor ravnajo mnogi takozvani učenjaki s katoliško cerkvijo in njenim naukom. In da se je celo ljudstvo dostikrat obračalo zoper katoliško cerkev, katera mu je izkazala toliko dobrot, ki mu je sezidala šole, bolnišnice, sirotišnice in druge dobrodelne zavode, ki mu je dala prostost, rešila ga suženjstva, — od kod to?

Mnogokrat je to povzročila nevednost. Kar je Jezus rekel o svojih preganjalcih, to velja tudi o nasprotnikih sv. cerkve: „Ne vedó, kaj delajo.“ Drugi vzrok je pa resnica, katero ima jedino le katoliška cerkev. „Resnica bôde v oči,“ pravi že star pregovor. Resnica nasprotuje pokvarjenemu človeškemu srcu, njegovim strastem, zlasti napuhu in meseni poželjivosti. „Ako slišim koga zaničevati vero in katoliško cerkev,“ je rekel sloveči španski državnik Danozo Cortes, „potem si mislim, ta ni izpolnoval ali šeste, ali sedme zapovedi božje.“ Slavni francoski matematik in zvezdoslovec Peter Bugve (Bouguer) je priznal na smrtni postelji: „Jaz sem bil le zato brezverec, ker sem bil nravno pokvarjen.“ „Zatiraj svojo strast,“ je dejal jeden največjih francoskih učenjakov, Paskal, „in jutri boš veren katoličan.“ Ker bi posvetni vladarji radi vse imeli pod svojim žezlom, ker se učenjaki nočejo odpovedati svojim napačnim duševnim proizvodom, ker nočejo vkloniti svojega ošabnega razuma cerkvi, ker človek noče zapustiti svojih pregreh, zato napada cerkev, ki mu je v tem na potu. A dasi je bil v cerkvi veden boj, vendar se nobeden izmed njenih nasprotnikov ne more ponašati, da bi bil v tej

borbi kdaj zmagal. Vedno se je cerkev bojevala, a vedno je tudi zmagovala, in vedno so se uresničevale besede Jezusove: „Peklenske moči je ne bodo premogle.“

Kolikokrat so ji bili dnevi že šteti, a vendar stoji še dandanes. Vladar jo je branil zoper vladarja, učenjak zoper učenjaka, ljudstvo zoper ljudstvo. Kadar je pretila cerkvi kaka nevarnost, vzbudil ji je Jezus moža, ki jo je rešil nevarnosti. Tako je v prvih časih branil cerkev zoper krivoverce po cerkvenih očetih. Za časa Henrika IV., ko je bilo v cerkvi mnogokaj pokvarjenega, je poklical na stol sv. Petra Gregorija VII. Za časa Lutra in drugih „reformatorjev“ je poklical na delo v svoj vinograd razne redovnike, zlasti jezuite, ki so prenovili ves vinograd. Če se je tudi odtrgalo mesto, ali dežela ali cel narod od katoliške cerkve, nadomestil ga je takoj drug narod, ki se je z vso vnemo oklenil prave svoje matere. Če tudi je kje kako zaslepljeno ljudstvo podiralo svetišča, porušilo oltarje, raztrgalo evangelij, prišel je zato drug narod, ki je zopet pozidal svetišča, postavil oltarje ter z veseljem sprejel nauk sv. cerkve. „Vkljub mnogim ranam,“ piše francoski akademik Vitet, „katere je prestalo krščanstvo, vkljub vsemu mrazu, katerega je pretrpelo, je vendar povsod polno življenja in svetlobe. Drevo, ki se ima posušiti, ne prinaša takih sadov, nima takih vej. Tu je soka v obilici, ki kipi iz korenin; tu izpoznavamo na gotovih znamenjih večno mladost.“

Večkrat omenjeni protestantski zgodovinar Makulej (Macaulay) je priznal: „Nobenega znamenja ni videti, da bi se bližal konec katoliške cerkve. Mnogokrat trdé, da je svet od dné do dné bolj prosvitljen in da je to povzročil protestantizem. Želeli bi, da bi bilo tako. A imamo tehtne vzroke, da dvomimo nad resničnostjo teh trditev. Ako se je izvršil v svetu preobrat, izvršil se je vedno le v korist katoliške cerkve.“ — Pred takozvanim kulturnim bojem na Nemškem, ko so hudo preganjali katoliško cerkev, klicali so iz Berolina vatikanu v Rim: „Gezählt ist deiner Tage Zahl; es kommt dein Tag, es kommt dein Fall;“ to je: „Šteto je število tvojih dnij, pride dan tvoj in tvoj padec.“ A komaj se je končal kulturni boj ter je nemška država morala odnehati preganjati katoličane, že piše nek protestantski list: „Rim je v slavi in vse se ga oklepa.“ „Moč Rima nad duhovi ni manjša,“ je pisal nek protestantski cerkveni list v isti dobi, „ampak še večja; Rim dobiva iz svojih izgub nove moči. Kdo ve, ali ni zanj nastopila nova doba?“

Že pred 1400 leti je pisal sv. Avguštin: „Nekateri sovražniki sv. cerkve trdijo, da cerkev umira, da se izgublja njeno ime, da je celo blizu čas, ko ne bo več kristijanov. A ko so to govorili, so sami pomrli.“ In to je vedno veljalo in velja še danes. Koliko so se bojevali rimski cesarji, a vsi so umrli in to večinoma strašne smrti, cerkev pa je vse preživela. Vsi so morali priznati z Julijanom-Odpadnikom: „Zmagal si, Galilejec!“ Kako žalostno je končal Henrik IV. Njegov lastni sin ga je pahnil s prestola ter mu vzel krono. Nič bolje se ni godilo tudi njegovemu sinu Henriku V. Vresničile so se besede papeža Kalista II., katere je pisal Henriku V.: „Ti imaš sicer na svoji strani veliko vojakov, cerkev je temu nasproti na slabem;

v resnici so pa vendar močnejši na njeni strani: apostoli namreč in Bog sam.“ Henrik se je moral naposled od vseh zapuščen vendar vdati zahtevam sv. cerkve ter ji pustiti njene pravice.

Sto let je trajal boj med cerkvijo in Hohenštaufovci. Nemški cesar Friderik II. je nekoč vskliknil: „Še imam svojo krono in noben papež in noben cerkveni zbor mi je ne bo zbil z glave brez krvavega boja.“ A že njegov vnuk Konradin je izgubil glavo in krono. Friderik II. sam pa je umrl nagle smrti. O njem piše protestantski zgodovinar Leo, da nam njegovo življenje najlepše svedoči, „da so v boju s cerkvijo najmogočnejši trinogi le slabi dečki.“

Kako je počenjal Napoleon I. s sv. cerkvijo! Z dnevom, ko ga je izobčil sv. oče Pij VII. iz cerkve, je zatonila njegova zvezda. Premagan od nadvojvode Karola v bitki pri Aspernu, je bežal v čolnu črez Dunavo. Stoječ v čolnu je zabodel meč v dno čolna rekoč: „Tajerang [Talleyrand] (tako se je zval njegov minister), vendar je bilo res, kar si mi svareč rekel: Sire (gospod), ne žalite papeža!“ Naposled je pregnan na otoku Sv. Helene izpoznal: „Narodi ginejo, prestoli se rušijo, samo cerkev ostane večna.“

Tudi učenjaki so morali priti več ali manj do tega prepričanja. Ne bom popisoval žalostnega konca vseh krivovercev, kakor Arija, ki je končal svoje življenje na jako žalostnem prostoru. Naj omenim tu le nekatere. „V 20. letih bo imel Bog delopust“ je bogokletno govoril sloviti Voltér (Voltaire), nam že znani francoski modroslovec in brezverec, a v resnici je v istem času on dosegel delopust, dohitela ga je smrt. — Luter je koncem svojega življenja rekel: „V življenju sem bil za-te, papež, kuga, a v smrti bom tvoj konec.“ Luter že dolgo v grobu leži, cerkev pa še vedno trdno stoji. — Ista je bila usoda dr. Argensa, francoskega učenjaka, učenca Voltérjevega, ki je pisal pruskemu kralju Frideriku II.: „Spisujem knjigo, s katero bom vničil prazno vero, kateri so dali ime vera.“ — Francoski pisatelj Renan je spisal knjigo o Jezusu, ki so jo razširili v tisočerih izvodih. Menil je, da bo vničil vero v Jezusa, a naposled je moral priznati, da ljudje Jezusa sedaj ljubijo še bolj kot tedaj, ko je živel. — „Gospoda moja,“ rekel je modroslovec Fichte svojim učencem, „v petih letih ne bo več krščanske vere; razum je naša vera.“ Fichte je umrl l. 1814., cerkev pa še vedno živi in njena vera se oživlja vedno bolj.

Če nas naše dni plaši pogled v prihodnost, zlasti ako opazujemo, kako se širi socijalna demokracija, kateri je katoliška cerkev trn v peti, se nam ni bati ničesar. Kakor se je dosedaj vedno izpolnovala obljuba Jezusova: „Peklenske moči je ne bodo premogle,“ tako se bodo izpolnovala do konca sveta. — Kar je rekel Atanazij za časa arijanizma svoji žalujoči preganjani čredi: „Otroci, ne žalujte, saj je le mal oblaček, ki bo kmalu prešel,“ to velja tudi glede na prihodnje nevarnosti. — Jezus je s svojo cerkvijo do konca sveta; zapovedal je viharju na morju, in nastala je velika tihota; zapovedal bo tudi temu oblačku in drugim, in izginili bodo, — a ladija sv. cerkve bo mirno plavala dalje po morju tega sveta ter pričala s svojimi boji in zmagami, da je prava Jezusova cerkev in naša prava mati,

da je delo božje po besedah Gamaliela v velikem judovskem zboru: „Če je ta naklep in to delo od ljudij, se bo razdrlo, če je pa od Boga, ga ne bote mogli razdreti.“ (Dej. ap. 5, 38.)

Ko so l. 1874. posebno na Nemškem brezverni državniki preganjali katoliško cerkev, ko so katoliške škofe, mašnike, redovnike zapirali in izganjali iz dežele, je začel neki švedski protestantovski duhoven (pastor) premišljevati o preganjanju katoliške cerkve. „Čudovito,“ pravi sam pri sebi, „da vedno preganjajo katoliško cerkev. Ali ni Kristus napovedal pravi cerkvi preganjanja? Gotovo! To je v sv. pismu. Katoliška cerkev mora torej biti prava!“ Te popolnoma dosledne misli pastorju niso več šle iz glave, noč in dan mu niso dale miru: „Preganjana katoliška cerkev mora biti prava Kristusova cerkev. Ako je pa temu tako, potem sem na napačni poti in stopiti moram v pravo cerkev, postati moram katoličan.“ Da bi stvar temeljiteje proučaval, delal je duhovne vaje pod vodstvom katoliškega duhovnika. Kar mu je že prej bilo jasno, to mu je sedaj postalo še jasneje; kakor klic iz neba donelo mu je v duši: „Jaz moram postati katoličan.“ In to je tudi izvršil. Šel je v Inomost, postal katoličan in 54 let star se je začel učiti katoliškega bogoslovja, da je kot duhovnik storil še veliko dobrega v katoliški cerkvi, katero je po njenem vednem preganjanju in vednih zmagah spoznal kot svojo pravo mater.

7. Materine dobrote.

„Iz njihovih sadov jih bodete spoznali.“
(Mat. 7, 17.)

V mestu Lieš (Lüttich) je bival tvorniški delavec, ki je rad poslušal socijaliste. Dné 14. avg. 1890 je moral ostati popoludne doma, ker so v tvornici snažili stroje. Zaradi tega je bil nevoljen, ker mu je odšlo na ta način pol dnine. Ker ni vedel, kaj bi počel, vzame v roke časopis; bil je nek socijalistični list. Tu bere, da je delavec uboga stvar in da je temu največ kriva cerkev. „Pri vsakem koraku lahko zapaziš,“ je bral v listu, „da cerkev ničesar ne stori za delavca.“ — „Kaj? Pri vsakem koraku!“ pravi Peter (tako je bilo delavcu ime) sam pri sebi, „no, o tem se pa hočem prepričati.“ Nevoljen vzame klobuk ter gre iz sobe. Na stopnicah sreča uda Vincencijeve družbe. Ravno je prišel obiskat ubogo vdovo ter ji prinesel podporo. V mestu je 300 udov te družbe, katera ima namen, podpirati ubožce.

Ko Peter stopi na ulico, sreča moža srednjih let v spremstvu nekega dijaka. „Mi smo hoteli ravno k vam, gospod Peter!“ ga nagovori starejši. „Gospod baron, mati je doma,“ odvrne Peter in gre dalje. Ta dva gospoda sta bila uda družbe „Patronage“ (patronaž) imenovane, ki šteje 60 do 70 udov, profesorje, dijake, odvetnike, zdravnike, trgovce. Ti vsak teden poučujejo do 1200 dečkov in jih tudi zabavajo na razne načine. Isto delajo tudi gospe iz vseh stanov pri 1500 deklicah. Ta dva gospoda sta ravno prinesla izpričalo za Petrovega sina. Malo korakov še je storil Peter, a že je lahko

spoznal, kako ljubeznivo pomaga katoliška cerkev njegovemu stanu, zakaj na njenem polju so se rodile te družbe. Vkljub temu gre dalje. Pride do cerkve sv. Jakopa in vstopi: „Kaka krasota! kaka potrata!“ zagodrnja nevoljen, dasi je vzvišena lepota in sveta tihota v prazni cerkvi blagodejno vplivala nanj. Ko ogleduje po cerkvi, obvisijo njegove oči na krasnem, pobarvanem oknu. Zraven grba škofijskega in lieških vojvodov, so se svetila znamenja rokodelskih bratovščin: dleto, kladivo, kôt, zidarska žlica, in to blizu oltarja. Nekako ponosno veselje obide njegovo srce. „Kdo časti še tako naš stan,“ pravi sam pri sebi, „in kje je palača, ki bi bila odprta tudi nam tako, kakor je odprta hiša božja? Mar mestna hiša? Kaj imamo od nje? Tja gremo, kadar nam je naznaniti smrt ali rojstvo. V prvem slučaju ne vidimo ničesar od žalosti, v drugem se nam pa preveč mudi. A tu sem v hišo božjo pa lahko pridemo, kadar hočemo, in ostanemo, kolikor časa hočemo, ta hiša je ravno toliko naša kakor bogatinova. Tu se lahko veselimo, tu smo domači otroci.“

Ko se zopet ogleda, zapazi dva redovnika — šolska brata. Po dnevnem trudu v šoli sta prišla iskat počitka in moči v molitvi. „Glej, tu sta dva, ki morata več prenesti ko ti,“ govori Peter sam pri sebi. „Ti bežiš iz hiše, kadar ti delajo otroci prevelik nemir, ti pa se prostovoljno bavijo ves ljubi dan s petdeseterimi ali še več otroci. Ako mi otroci odrastejo, mi bodo pomagali, ti bratje pa sprejemajo vsako leto nove otroke in ko jih odgojijo, jih izpusté. Mnogokrat nimajo od tega drugega plačila kot nehvaležnost. In tako delajo vse svoje življenje.“ Nekaj mu prigovarja, da naj moli za dobre brate, a Peter ne moli, ampak gre dalje.

Zamišljen gre po ulici, ko zapazi mal voziček z jednim konjem. Bil je voziček redovnic, imenovanih „Male sestre ubožcev“. Peter je poznal sestri: jedna je bila grofova hči, druga delavčeva. Videl je, kako je delavčeva hči pošiljala grofovo hčer od vrat do vrat pobirat mile darove za onemogle delavce, katere so oskrbovale te sestre. Pri pogledu na sestri se spomni Peter brezštevila pobožnih devic, ki lajšajo revo človeškemu rodu, bodisi kot matere sirot, kot postrežnice bolnikov, kot varuhinje norcev, kot pomočnice in vodnice padlih, kot žrtve ljubezni do bližnjega. — „Vsa čast tem sestram. Te so prave prijateljice narodove, te imajo srce za nas! Le vleci živalica!“ reče in pogladi konja. „Oni, ki te sestre zaničujejo in obrekujejo, se morajo pač sramovati pred teboj.“ Ves ganjen pride Peter v jezuitsko cerkev. V kotu je sedel star oče, redovnik, v spovednici, k njemu stopi Peter.

Ko zapusti cerkev po opravljeni spovedi, pravi sam pri sebi: „Stari oče ima prav. Dosedaj nisem bil moder. Dosedaj sem delal za svojega gospodarja, to je bilo sicer prav. Delal sem za ženo in otroke — tudi to je bilo prav! Ali za Boga? Vedel sem, da me čaka za vsak korak, ki ga storim za Boga, neskončno plačilo, ki je več vredno kot vse bogastvo. Tako me uči cerkev, a jaz sem mislil, da ona ničesar ne stori za delavce.“ Peter se vrne domov. Vsa vesela ga sprejme žena. „Ali veš,“ mu zakliče, „zakaj je dobil naš sinček lepo podobo? Poglej sem! Dobil je podobo in še prvi

red, ker je najbolje odgovarjal na vprašanje; no dečko povej, katero je že bilo.“ — „Vprašanje: ‚Kateri so štiri vnebovpijoči grehi?‘: 1. Radovoljni uboj, 2. mutasti ali sodomski greh, 3. zatiranje ubožcev, vdov in sirot; 4. delavcem in najemnikom zaslužek zadrževati ali pritrgovati.“

Peter pohvali otroka in si misli: „Tedaj uči katekizem kakor bogatinovega otroka tako delavčevega, da vpije kakor umor v nebesa, ako se nam pritrguje zaslužek.“ — Hotel se je vsesti; na stolu je ležal socijalistični list. Peter ga zmečka in zažge ž njim pipo. A v svoji gorečnosti je bil pozabil, da ni tobaka v pipi. — „Kaj sem že hotela reči? Ze vem! Sosed, ki nam je bil dolžan 20 frankov, je svoj dolg poravnal in pridjal pol franka. Tega sem odločila za tobak.“ Že je hotel deček iti po tobak, ko ga vstavi Peter. „Ne tako, Liza; tega pol franka pojde drugam.“ Vzame ovitek, dene vanj pol franka ter napiše: ‚Naj prejme milostljivi gospod škof. Za sirotišnico Salezijancev pošilja to svoto delavec, ki ve, koliko da stori cerkev za delavca.‘

Zadostovati bi morala prav za prav že ta resnična dogodbica, da spoznamo, kje je prava Jezusova cerkev, ki ima srce za narod, kakor ga je imel njen ustanovitelj Jezus Kristus. Le katoliška cerkev je prava Jezusova cerkev, ker je največja dobrotnica človeškega rodu. Mnogokrat se sicer sliši, da cerkev kaže le na nebesa ter ž njimi tolaži uboge, za ta svet pa ničesar ne stori. A nič ni bolj napačnega ko to. Priča nam o tem francoski modroslovec Monteskie (Montesquieu): „Cudovito! Krščanska vera, katere predmet je sicer sreča prihodnjega življenja, vtemeljuje tudi srečo sedanjega življenja.“ — Na katerokoli polje se ozremo, povsod vidimo neštevilne dobrote, katere je delila človeškemu rodu. Ne bom vnovič popisoval preobrata, katerega je povzročila Jezusova cerkev, ko je s svojim naukom izpreobrnila poganski svet v krščanski, prenovila obličje zemlje. To sem storil že v prvem delu.

Poglejmo le v naslednje čase, ko je cerkev zadobila popolno prostost, zlasti ko je imela največ vpliva, namreč v srednjem veku, in tudi na sedanji čas. Na dnevnem redu so dandanes takorekoč socijalni demokrati. Ti se zaletavajo v cerkev in ji očitajo, kakor je mislil tudi oni Peter, da cerkev ni ničesar storila za delavski stan. — Ti možje pač prav nič ne poznajo zgodovine, sicer bi vedeli, da je ravno katoliška cerkev bila vedno najboljša mati delavskega stanu. Ona je delo, katero je bilo v poganstvu sramotno, povzdignila do časti. „In nikdar, ne prej, ne slej, ni bilo delo v toliki časti, v tolikem varstvu, kot v drugi polovici srednjega veka,“ piše dr. Ratzinger.

Da bi popolnoma zatrla krive poganske nazore o delu, je cerkev v svojih apostolih sama delala, z oznanovanjem sv. vere je združevala delo. Ustanovitelji redov, tako sv. Avguštin, sv. Bernard in drugi so svojim redovnikom razen molitve in drugih pobožnih vaj zapovedali tudi delo. In od samostanov so se narodi učili dela. Kakor je katoliška cerkev skrbela za čast dela, tako je tudi skrbela za njegov napredek. — V samostanih nam je iskati začetek kakor poljedelstva tako tudi rokodelstva. Kdo je, vprašam, v večjem delu Evrope iz-

premenil velikanske gozdove v rodovitne njive in travnike? Kdo je osuševal barja? „Doline," odgovarja nam na to vprašanje švicarski liberalec dr. Dändlicker, „v katere prej ni nikdar stopila človeška noga, preobrazili in obljudili so večinoma samostani." Zlasti so bili to benediktinci, katoliški redovniki, kakor priznava francoski zgodovinar Guizot. Toda čemu bi iskali dokazov v daljnih časih, dosti nam jih nudi sedanji čas.

Poglejmo v Afriko, Azijo, Avstralijo, Ameriko. Kdo uči ondi dela, zlasti poljedelstva, divje narode? Mar niso to katoliški misijonarji? „Njihovo delo je najkrasnejše, kar mi ga je kdaj prišlo pred oči," izjavil se je poveljnik francoske mornarnice v Indiji, Lefevre-Dubua, o misijonišču v Bagamoji. „Oni izpreobračajo zamorce z delom in imajo pravo pot. Pokrijte Afriko z drugimi Bagamojci in dali ste ji krščansko civilizacijo." Od samostanov so se učili narodi kmetijstva, vrtnarstva, vinoreje, rokodelstva. In dokler je imela cerkev kaj vpliva, je delo tudi cvetelo. „Razmere nemških kmetov so bile tedaj — v srednjem veku —" piše A. Huber („Geschichte Osterreichs" III, 496.), „v vsakem oziru veliko boljše kakor v naslednjih stoletjih. Kako dobro se jim je godilo, razvidimo že iz tega, da je v mnogih krajih prišlo meso po dvakrat na dan na mizo in da se je delavcem, ki so bili sicer dobro plačani, dajalo pogosto tudi vino. Zgodovina 14. in 15. stoletja nam poroča o toliki povzdigi obrtnije in o tolikem splošnem blagostanju rokodelcev, kakoršnega ne najdemo več v nobenem času."

Nekateri mnogo govoré o tlačanstvu in roboti, kakor da bi bila cerkev kriva vsega tlačenja, ki se je včasih godilo. Najprej moram opomniti, da ni bilo tlačanstvo toliko zlo, kakor ga nekateri opisujejo. Dà, bilo je dostikrat celó kmetu v korist, ker je varovalo njegovo posestvo zoper napade klativitezev kakor tudi zoper lahkomišljeno zapravljanje naših časov. „To je v onem času priznal tudi največji zaslepljenec," piše učeni Roscher. (System der Volkswirtschaft II, 200—201.) Cerkev ni nikdar podpirala gospodarjev v njihovi surovosti, ampak je vedno branila kmeta in kolikor mogoče olajševala tlačanstvo. Z gospodarjem, ki je tlačana umoril, je cerkev ravnala tako, kakor z vsakim drugim morilcem. Po njenem trudu je izgubil gospodar pravico, da sme prodati tlačana. Ko so bile tlačanom zaprte vse javne službe, ni ona zapirala vrat svetišča tlačanom. Kjer so pa bili tlačani pod cerkvenim gospodarjem, tam je bila njihova osoda zelo mila. Tak tlačan je le tri dni v tednu delal za gospodarja, tri dni je smel delati zase. Tako ugodno je bilo stanje teh tlačanov, da piše Nikolaj Vogt o onem času, da še v njegovem času tlačani niso hoteli biti prosti, in da so se celo sami podali v tlačanstvo cerkvenih gospodarjev, kakor priča tudi protestantski zgodovinar Hurter. („Inocenc III." III, 586.)

Kako je cerkev vedno branila delavski stan, zlasti kmete, zoper surove plemenitaše, nam priča zlasti njena naprava, takoimenovani „božji mir" („treuga Dei"). Pod kaznijo izobčenja je bilo namreč zapovedano, da se gotove čase, n. pr. adventni, postni čas, od petka do pondeljka, vse praznike, ni smelo nositi orožje ter je bilo prepo-

vedano vsako nasilstvo. In izobčenja so se tedaj bali tudi najbolj divji plemenitaši! Kako pretirano pišejo sovražniki katoliške cerkve o stanju delavskega stanu v srednjem veku, pričajo besede slovečega protestantskega zgodovinopisca Raumerja: „Zdi se nam, da je stanje tvorniških delavcev vkljub vsem zakonom novo tlačanstvo, v primeri s katerim se mora nekdanje tlačanstvo imenovati veselo življenje.“ — „Jaz menim, da je bilo tlačanstvo preteklih časov,“ piše nemški učenjak Grim (Deutsche Reichsalterthümer str. 318.) „v mnogem lažje in ljubeznivejše, kot žalostno stanje naših kmetov in tvorniških delavcev.“ Da je postalo tlačanstvo toliko ugodno za delavca, to je po besedah zgodovinopisca Ch. Meyerja, jedna največjih zaslug katoliške cerkve.

A čujmo še socijalnega demokrata. Po zgodovinskih dejstvih prisiljen mora priznati socijalni demokrat Kautzky v listu „Vorwärts“ v jeseni l. 1893.: „V srednjem veku so delavci trpeli veliko manj kot dandanes, dasi so delali več ur na dan. Cetudi je delavec na dan delal po 10 do 12 ur, je vendar v tednu delal le 40 do 48 ur, ker je imel vsled obilnih praznikov le po 4 delavne dni. To, kar je dandanes le želja delavcev, za katero se morajo boriti, to je bilo pred 500 leti, v temnem srednjem veku, že pripoznano dejstvo. Delavci so pred 500 let lažje delali in manj časa delali, a vendar je bil njihov zaslužek večji kot dandanes. O tem pričajo razne prepovedi razkošnosti iz 14. in 15. stoletja. Dandanes bi bile take prepovedi nepotrebne.“

Koliko je cerkev storila za delavca, rokodelca in obrtnika po „cehah“, ki so se izcimile iz cerkvenih bratovščin, napoveduje nam isti socijalni demokrat, ko priznava, da je ravno v srednjem veku veljal pregovor: „da ima rokodelstvo zlato dno.“

Istotako je cerkev mnogo storila za promet in trgovino. Samostani so zidali ceste, napravljali mostove, za one čase neprecenljiva dobrota, in varovali potnike. Reči smem: kar so dandanes gostilne, to so bili one čase samostani, a s tem razločkom, da v gostilnah moraš dobro plačati, v samostanih pa so večinoma brezplačno sprejemali potnike. — „Več, kakor bi kdo mislil, je storila katoliška cerkev za oživljenje in varnost prometa,“ piše profesor Mihael. „Na to nas spominjajo razne ustanove za zavetišča (hospice) iz najdavnejših časov in to v najbolj oddaljenih gorskih vasicah.“

Najlepše sadove pa je rodila katoliška cerkev v skrbi za trpeči človeški rod, za uboge bolnike in sirote. Od apostolskega časa do danes je največjo svojo skrb posvetila tem. Ona je sezidala neštevilne bolnišnice, sirotišnice, norišnice, katerih prej svet niti poznal ni. Koliko je ustanovila redov, kateri naj bi olajševali revo in bedo človeškega rodu. Lahko rečem: Ni je potrebe v človeškem rodu, kateri bi se ne bil posvetil kak cerkveni red. — Nedostaja mi prostora, da bi natančneje popisal te prekrasne sadove, zadostuj da rečem: Cerkev je bila vedno mati ubogih, zapuščenih in trpečih ljudij. Navedem naj tu le besede angleškega socijalista Hydeman-a: „Katoliška cerkev je na Angleškem (dokler je ni zatrl protestantizem in jo oropal posestva), darovala ubogim več kot polovico svojih do-

hodkov. Dandanes ohranjena poročila mnogih samostanov pričajo, da se je velik del njihovih dohodkov porabil v prenočevanje potnikov, za hrano in obleko ubogih in za mnoge druge namene. Resnica je, da so bili duhovniki in menihi najboljši poljedelci na Angleškem in da je bila toliko časa, dokler je imela katoliška cerkev oblast in posestvo, beda in reva neznana. Ako temu pristavimo, da je cerkev skrbela za zboljšanje kmetijstva, za napravo cest (neprecenljiva dobrota za one čase), tudi še gorečnost in skrb duhovnikov za reveže in bolnike, za zboljšanje nravnega življenja, za ustanovitev šol, potem lahko razvidimo, koliko blagoslova so delili človeštvu toliko obrekovani duhovniki, redovniki in redovnice. Po reformaciji (odpadu Angleške od katoliške cerkve) so izgubili popotniki, kateri so prejemali v samostanih prenočišče in hrano, in otroci, katere so tam poučevali, vse te dobrote. Kakor hitro je posestvo katoliške cerkve prešlo v roke novih gospodarjev, je postalo orodje tlačanstva."

A te besede ne veljajo samo za Angleško, veljajo povsod. Zato je pisal protestantski list v Berolinu, „Reichsbote" l. 1894.: „Le prerado se pozabi, da se je ljudstvo v srednjem veku samo podalo v varstvo katoliške cerkve, da bi se obvarovalo pred nasilstvom, zakaj cerkev je bila v onem času jedina oblast, pred katero se je vklonila vsaka sila. Istotako pozabijo, koliko blagoslova so delili samostani kmetijstvu in vedi. Kdor si natančneje ogleda zgodovino srednjega veka, bo našel povsod cerkev kot gojiteljico in pospeševalko kulture. Ona je gojila kmetijstvo, ona obrt, vedo, ona ustanavljala šole itd." In kakor je bilo nekdaj, je še sedaj in ostalo bode zanaprej!

Poglejmo še, koliko velja ugovor takozvanih učenjakov, da cerkev ni ničesar storila za napredek v vedi (učenosti), češ: vera in veda si nasprotujeta. Tudi oni, ki to trdé, ne poznajo kar nič zgodovine. Smelo trdim, da še nobena država ni toliko storila za vedo kot katoliška cerkev. Ona se ne boji napredka v vedi, marveč sme vse upati od njega. „Njeni vspehi potrjujejo cerkveni nauk in njeni največji mojstri so večinoma pobožni možje." Ali ni sam Pasteur, jeden najimenitnejših zdravnikov na Francoskem, priznal, da ga je preiskovanje, da ga je veda (učenost) privedla do vere bretonskega kmetiča, ki je na Francoskem najbolj veren. — Kako lepo piše sloveči nravoslovec Volta svojemu prijatelju: „Jaz sem vedno imel katoliško vero za jedino pravo in jo še vedno imam. Neprestano hvalim Boga, da mi je vlil to nadnaravno vero. Vendar pa nisem nikdar zanemarjal, da bi si ne bil z naravnimi pomočki vtrdil svoje vere in odstranil dvome, ki so me nadlegovali. Pazljivo in temeljito sem pretehtal vse vzroke, kateri mojemu razumu potrjujejo katoliško vero. Želim, da bi ves svet izvedel to mojo slovesno izjavo, ker se ne sramujem evangelija, in da bi le prinašala obilne sadove."

Ne, katoliška cerkev ne ovira napredka v vedi, marveč ga je vedno pospeševala in ga še vedno pospešuje. Ona je pravzaprav vsem brez izjeme odprla dom učenosti (vede). Pri poganih je bila veda posebna pravica imovitejših državljanov. Cerkev pa pri pouku ne dela razločka. Kamorkoli je stopila, povsod je zraven cerkve

tudi odprla šole vsem brez razločka. Sam protestantski zgodovinar Raumer priznava, da je zasluga katoliške duhovščine, da so se ustanovile in ohranile šole. „Ne država, ampak družba Jezusova (jezuitje),“ piše profesor Paulsen, „so ustanovili katoliško šolstvo in je uredili.“ „Ves učni red tako proslavljenih pruskih šol,“ piše učenjak Fr. Pfalz, „ima svoj izvor v jezuitskih šolah.“ — Cerkev je ustanovila in vzdrževala večino vseučilišč, na katerih se sedaj šopiri brezverstvo. Cerkev sama je podpirala dijake. Papež Urban V. je sam vzdrževal na vseučiliščih na tisoče dijakov.

In kaki so bili vspehi teh šol? „Samostanske šole bile so tekom dolgih stoletij,“ odgovarja nam francoski pisatelj Montalamber (Montelembert), „vedno odgojiteljice velikih značajev, kar nedostaje novodobni omiki.“ Vprašam le: „Ali ima brezverska veda take učenjake kakor so zv. Albert Veliki († 1280), sv. Tomaž Akvinski († 1274), sv. Bonaventura († 1274)? Ne! O sv. Tomažu Akvinskem priznava celo najslavnejši pravoslovec sedanjega časa, dr. Rud. pl. Ihering, govoreč v svojem slavnem delu („Zweck im Recht.“): „Jaz bi te knjige morda ne bil spisal, ako bi bil poznal njegova dela, zakaj to, za kar se jaz potegujem, to je on povedal že popolnoma jasno in natančno določeno.“ — Zv. Alberta Velikega imenuje nravoslovec Jessen ustanovitelja zahodnega nravoslovja, ker je prvi za Aristotelom in Theophrastom znanstveno razpravljal o živalstvu, rastlinstvu in o rudninah.

Kdor pravi, da katoliška cerkev ni ničesar storila za vedo, naj mi odgovori na sledeča vprašanja: Kdo je ohranil stare klasike, dela učenih Rimljanov in Grkov? Mar niso bili to samostani, ki so za preseljevanja narodov ohranili te zaklade pogube? Dokler ni Gutenberg izumil tiska, so prepisovali menihi dela grških in rimskih klasikov in drugih pisateljev. Menihi lorški so nam ohranili Livija, korvejski Tacita. „Brez samostanskih arhivov,“ piše protestant Raumer, „bi ničesar ne vedeli o dogodkih srednjega veka.“ — Vprašam dalje: Kdo je izumil tisek? Bil je to Gutenberg, odločen katoličan. In cerkev je bila zopet prva, ki je gojila in pospeševala njegovo iznajdbo. Kdo je izumil uro? Cerkveni zgodovinar Kasijodor. Kdo je bil najumnejši fizik in kemik srednjega veka? Frančiškan Roger Bako. Kdo je povzročil popolen preobrat v zvezdoznanstvu? Katoliški kanonik Nikolaj Kopernik. Kdo je izumil strelovod? Ne Franklin, ampak redovnik Prokop Diviš.

O jezuitih piše protestantski pesnik in pisatelj Herder, da se jim ima vsaka veda kaj zahvaliti. („Terpsichore“ III. 19.) Glasbi dal je podlago Guido Areški, ki je izumil sekirice in določil temeljne zakone v glasbi. — Koliko so za zemljepisje storili katoliški misijonarji! Po njih je izvedel svet o neznanih deželah. Zemljevid, kateri je bil Krištofu Kolumbu nekako kažipot pri njegovem odkritju Amerike, je napravil frančiškan Mauro v Benetkah.

„V srednjem veku je bilo zdravilstvo v rokah redovnikov,“ piše dr. Reich, „zlasti benediktincev. Oni so ustanovili zdravniško šolo v Salernu na Laškem, ki je bila za razvitek zdravilstva velikega pomena.“ Z jedno besedo: temelj skoraj vsega današnjega napredka

v vedi nam je iskati v katoliški cerkvi. „V časih," piše protestantski zgodovinar Hurter, „ko daleč na okrog ni bilo slišati o zdravnikih, bolnišnicah, zavetiščih, našel si vse to pri samostanih. Tu so bile višje šole, kjer se ni učilo samo bogoslovje, ampak tudi pravo, zdravilstvo, lepe vede in umetnosti in marsikatere neobhodno potrebne znanosti in to brezplačno. V samostanskih arhivih so se ohranili ostanki grške in rimske učenosti. Brez njih bi le malo vedeli o spominikih naših očetov, dà, ne razumeli bi celo materinega jezika." („Inocencij III." III. str. 646—647.)

Kaj sta bila sv. solunska brata Ciril in Metod nam Slovanom, to vé vsakdo! Preobširno bi bilo, da bi na tem mestu našteval vse njune zasluge.

In dandanes! Ali ne šteje katoliška cerkev največjih učenjakov med svoje ude? „Velikani vednosti," je rekel protestant Klavdij, „stojé zraven oltarja in prižnice s klobukom v roki. Kar pa ima klobuk na glavi in viha nos mimo oltarja gredé, to je le lahka četa." Omenjam tu le P. Sechi-ja iz družbe Jezusove, ki je bil jeden prvih zvezdoznancev našega časa. Isto vidimo tudi v umetnosti, kiparstvu, slikariji, glasbi.

Dobro jo je pogodil neki slikar. Napravil je sliko, ki nam kaže sv. Tomaža Akvinskega držečega v roki svojo „Sumo" (najimenitnejše njegovo delo). Okoli njega stoji šest učencev. Stari Perugino vpira se na učenca svojega Rafaela (slikar), zraven stoji Dante (pesnik), zraven njega Buonarotti, Pergolese in Bramante. V teh možeh je zastopano slikarstvo, pesništvo, glasba, kiparstvo, stavbarstvo. Vse umetnije so, kakor nam hoče slikar povedati, žarki bogoslovja, hčere katoliške cerkve. Zato je moral priznati zloglasni brezverec Voltaire: „Splošno je priznano, da se ima Evropa sv. stolici zahvaliti za svojo civilizacijo, za del svojih najboljših zakonov in skoraj za vse svoje vede in umetnosti." — „Brez katoliške cerkve bi bila Evropa skoraj gotovo plen trinogov, prizorišče večnega prepira ali celo mongolska puščava," piše pisatelj in pesnik Herder.

„Kaj bi bili brez papeža?" vpraša zgodovinar Janez Müller ter odgovarja: „To, kar so Turki, ki so ostali v svojem barbarstvu." „Obrni stvar kakor hočeš," piše zgodovinar Fallmeyrer, „resnično je in ostane: Vsa zahodnja Evropa je v svojem bistvu delo latinske cerkve, sv. stolice, rimskega papeža. Vse mišljenje, gibanje in ravnanje evropskih držav priča od svojega začetka do te ure, odkod da so prišle. Brez katoliške cerkve bi se bilo že davno izgubilo krščanstvo." — Res je, kar pravi Montalembert: „Prva je katoliška cerkev, potem še le vse drugo: Cerkev v zboljšanje in preosnovo vseh rečij, cerkev pred vladarji in ustavami, cerkev pred vsem, ker le ona more vse preobraziti in rešiti."

Kaj pa druge cerkve? O, tu zaman iščeš takih sadov! Tu ne najdeš one nesebične ljubezni do bližnjega, one skrbi in gorečnosti za blagor kakor posameznika, tako celega človeškega rodu. Le povprašuj po zavodih, katere je napravila posvetna oblast in jih tudi oskrbuje po svojih služabnikih, in oglej si zavode katoliške cerkve. Našel boš velikansk razloček. „Narodi, ki se ločijo od katoliške

cerkve," pravi zloglasni brezverec Voltaire, „so mogli le nepopolnoma posnemati velikodušno ljubezen do bližnjega."

Kaj je novodobna umetnost in veda, ki se je ločila od cerkve, ali ni očitno poganstvo, ki nima na sebi nič vzvišenega, ampak goji le poželjivost in druge strasti? Kaj je novodobna šola, priča vodja pouka na otoku Ceylon, Mr. N. W. Green: „Jaz sem vedno dajal prednost samostanskim šolam pred državnimi; le v zavodih, kakoršni so ti, v katerih je združena omika srca in duha, moremo govoriti o pravi vzgoji." — „Klobuk z glave," piše nekatoliški list ameriški („Ilinois-Staatszeit." Nr. 171, 1893), „pred možmi in ženami, ki so brez državne podpore sezidali take šole; klobuk z glave pred učitelji, katerih ne vabijo plače, ki so kot odgojitelji iz dna svojega srca dosegli take uspehe."

Malo natančneje naj opišem sadove reformacije, ker se dandanes ljudje toliko vabijo v protestantizem. Kdor le količkaj pozna zgodovino, mora vedeti, da je protestantizem bodisi na Nemškem, ali Angleškem ali drugod, rodil najžalostnejše sadove. Odpad od katoliške cerkve je provzročil propad delavskega stanu, propad šole, vsega javnega življenja. Knezi in mogočneži so se kaj marljivo posluževali Lutrovega nauka o svoji neomejeni oblasti nad podložniki. Največ je pri tem seveda trpel kmet. — Ako je sam Luter učil, da jim ni treba imeti nikakega potrpljenja in usmiljenja s kmeti, da naj jih pretepajo kakor pse, dokler se morejo gibati s kako žilo („Lutrova dela" 16, 90—99), potem si lahko mislimo, kako se je godilo kmetom. „Odiranje kmetov in odrtija sta sedaj dovoljeni kakor sta bili prej prepovedani," piše angleški socijalist Hyndmann. „Protestantizem je bil naravnost vzrok bede angleškega ljudstva." Nauk reformatorjev, da dobra dela niso potrebna, je zatrl vse dobrodelne zavode, zlasti samostane. „Zatiranje samostanov" pa je po besedah socijalnega demokrata Marxa, „pahnilo ljudstvo v proletarijat." Sam Luter piše: „Pod papežem je kar snežilo miloščin, sedaj nikdo niti vinarja ne dá." (Zbrana dela 43, 164.) Nauk o neomejeni prostosti je raztrgal vezi, ki so združevale ljudi v katoliški cerkvi in razvila se je najgrša sebičnost. Vsak je začel skrbeti le zase, za bližnjega mu ni bilo več mar. Raztrgale so se cehe obrtnikov, ki so bile nepopisljive vrednosti za obrtni stan. — Najtesnejša je bila prej vez med gospodarjem in delavcem, in delavec je bil ud gospodarjeve družine. Jeden je skrbel za blagor drugega. Reformacija je raztrgala to vez. Gospodarju je postal delavec orodje, katero je izkoriščeval kolikor mogoče, delavec pa je zopet gledal le na svojo korist.

Glede umetnosti in vede priznava nemški pesnik Goethe, da je protestantizem prestrigel peruti umetnostim. Melanhton, prijatelj Lutrov, piše: „Naša doba je postala železna, vede se bodo izgubile, ako jih ne vzamejo vladarji v oskrbo." — V tej dobi so propadle tudi šole, nižje kakor višje.

Današnji prosvitljeni vek katoliški cerkvi mnogokrat očita, da ona pospešuje praznovero in nestrpljivost, da je sežigala krivoverce in čarovnice. Nepristranska zgodovina nam priča, kako neopravičena

so taka očitanja. Istina pa je, da najdemo ravno pri drugovercih, kar tako radi očitajo nam.

Kdo n. pr. ne pozna prazne vere naših brezvercev, kako se boje številke 13. Luter je ravno s svojim naukom, da sme vsak verovati kar hoče, odprl vrata prazni veri. — O sežiganju čarovnic piše protestantski zgodovinar Mentzel, da niso bile nikjer pogostejše obsodbe čarovnic, in da niso nikjer toliko mučili starih žená, o katerih so trdili, da občujejo z vragom, kakor ravno v protestantskih deželah. Sam Luter uči, da se ne sme trpeti krivovercev, ampak da naj se kaznujejo, umoré. (Lutrova dela 39, 250—256.) Spominjam samo, kako kruto sta delala Henrik VIII. in Elizabeta, angleška kraljica, s katoličani. Ni je muke, ni je kazni, katere bi ne bili vporabljevali pri njih. Toda dovolj! „Reformacija je bila korenina vseh zmôt," piše dr. Ratzinger, „katere danes izpodjedajo temelje krščanske družbe."

Kakšne sadove rodi odpad od katoliške cerkve, nam dosti priča vsakdanja izkušnja. Vedno številnejši umori in samomori — in to tudi nedorasle mladine — vedno večji propad v nravnosti, ločitve zakonov, vse to nam kaj glasno kliče, kam jadramo, ako se ločimo od temelja resnice in s tem tudi pravega napredka, od katoliške cerkve. — „Na njihovih sadovih jih boste spoznali," je rekel Jezus Kristus. „Dobro drevo rodi dober sad, slabo drevo rodi slab sad". Ako to vporabljamo na katoliško cerkev in njene sadove, moramo priti do zaključka, da je le ona jedino prava cerkev Jezusova, naša prava mati. Tako je sklepal tudi angleški pisatelj, protestant Fitz William: „Ne morem si kaj, da ne vprašam samega sebe, ali ni vera, ki tako trajno in na čudoviti način deli človeku srečo — božje delo?"

Leta 1866. se je pojavila na čeških bojiščih kolera. Tudi grad nekega vojvode so izpremenili v bolnišnico, kamor so prinesli tudi mnogo pruskih vojakov. Ker je nedostajalo zdravnikov, je bilo kaj slabo za te bolnike. Tu pa pride župnik onega kraja. Nevstrašen stopi med bolnike ter jim zakliče: „Ali je kaj katoličanov tu? Jaz sem katoliški duhoven in želim deliti sv. zakramente nevarno bolnim. Kdor jih želi prejeti, naj vzdigne roko!" — In plazil se je med bolniki po tleh, jih izpovedoval, jim delil sv. popotnico in sv. poslednje olje. K njemu so se zatekali tudi protestanti, zakaj protestantski pastor mu je rekel: „Castiti gospod, ako kateri mojih vernikov želi vašega blagoslova, prosim vas, nikar ga ne odrekajte; jaz imam doma ženo in otroke; potem lahko razumete ..." Razumi pa tudi ti, dragi bralec, in sodi: kje je tvoja prava mati!

8. Lurd — priča naše matere.

„Modrost je opravičena po vseh svojih otrokih." *Luk. 7. 35.*

„Bilo je leta 1884. Nekega krasnega jutra sem prišel v Lurd (Lourdes)," tako nam pripoveduje F. Maria Albério iz mesta Notre-Dame de Divielle, „in se takoj napotil k jami, kjer je bila ravno pridiga. Prav blizu mene je stal mož visoke postave, jako lepo oblečen

in ves v solzah. To me je presenetilo, ker se na onem mestu prav nič ni slišalo pridige in se na takih obrazih redkokdaj vidijo solze. Po končani pridigi vprašam onega moža: ‚Vi ste gotovo jeden izmed onih srečno ozdravljenih, ker sem vas videl tako ganjenega.‘ — ‚Dà, gospod!‘ odvrne tuji mož; ‚naša ljuba Gospa lurška me je ozdravila najhujše bolezni. Ona me je ozdravila.‘ In z ljubeznivo odkritosrčnostjo mi je povedal svojo dogodbo.

‚Jaz sem doktor Montpellierskega vseučilišča in sem bil kakor večina mojih tovarišev popolnoma neveren gledé na čudeže sploh, zlasti pa zastran onih v Lurdu. Že štirideset let nisem več izpolnoval svojih verskih dolžnostij, bil sem prostomislec, brezverec v pravem pomenu besede. Prepričan, da so vsa ozdravljenja le sleparija, hotel sem si vendar sam ogledati stvar. Bilo je navzočih veliko bolnikov. Šel sem h kopeli. Ravno je hotela vstopiti mlada deklica; prosim jo, naj malo počaka, da jo preiščem. Ubogo dete je bilo popolnoma hromo. Bila je to bolezen, katera se ne ozdravi nikoli ali le redko, nikdar pa ne naenkrat. Četrt ure jo preiskujem in izprašujem. ‚Ako pride ta ozdravljena ven, potem se moram vdati,‘ rečem sam pri sebi. Položé jo v vodo in črez pol ure pride ven, ne da bi se še kakor prej dve leti vpirala na dve osebi, ker ni mogla sama storiti niti koraka, ampak čisto sama. Bila je zdrava — popolnoma zdrava! Bil sem presenečen, kakor omamljen, in vendar — ali morete verovati gospod — se nisem vdal. Ozdravljenje morda ne bo trajno, sem govoril sam sebi, gotovo se bo bolezen povrnila v nekaterih dneh.

Zapustil sem Lurd sicer ganjen, a vendar ne še veren. Leto pozneje pridem, kakor da bi me nekaj vleklo, zopet v Lurd. Komaj pridem do jame, čujem, kako se dve kmetski ženi pogovarjati o ozdravljeni deklici. Hitro se obrnem. ‚Kako stara je bila deklica?‘ vprašam, ‚in kako bolezen je imela? Kateri dan je bila ozdravljena? Iz katerega kraja je bila doma?‘ Nisem mogel dalje dvomiti, bila je to ona čudovito ozdravljena deklica. ‚Ali je ostala zdrava?‘ pristavim. ‚Ali se ji bolezen ni povrnila?‘ — ‚Ne ljubi gospod, ona je najbolj čvrsta ženjica v celi vasi in se nikdar ne vtrudi.‘ — Bil sem kakor Pavel na potu v Damask, popolnoma pobit. Spoznal sem, da ima dobra, le predobra lurška mati usmiljenje z mojimi dvomi, da je črez leto dnij dala, da sta oni ženici za menoj govorili in zavrnili moj zadnji ugovor. Bil sem premagan — skesan in veren sem pokleknil pred spovednika. Naša ljuba lurška Gospa me je ozdravila hujše bolezni, kot je bila dekličina.“

A ne samo temu zdravniku so se odprle oči, ni samo on prišel k pravi veri, ampak tudi nešteto drugih in celo drugovercev. Neštevilo jih je spoznalo v Lurdu, da ti čudeži pričajo za katoliško cerkev in njeno vero. Zato so to vero sprejeli, oziroma se je oklenili z novo gorečnostjo.

Jezus Kristus je pričal s čudeži, da je poslan od Boga, da je sam Bog. Njegovo življenje je polno najraznovrstnejših čudežev. Jednako je hotel, da tudi njegova cerkev s čudeži priča, da je od njega ustanovljena. Pred svojim vnebohodom je rekel svojim učencem: „Pojdite in oznanujte evangelij vsej stvari. Kdor veruje in se dá

krstiti, bo izveličan, kdor pa ne veruje, bo pogubljen. Onim pa, ki bodo verovali, bodo sledila ta znamenja: v mojem imenu bodo izganjali hudobne duhove, govorili nove jezike, prijemali kače, in ako pijejo kaj strupenega, jim ne bode škodovalo; pokladali bodo na bolnike roke, in bodo ozdraveli.“ (Mark. 16. 15.)

Torej je Jezusova cerkev tam, kjer so čudeži. Seveda s tem ni rečeno, da bode vsak oznanovalec evangelija delal čudeže, ali da jih bo vsak videl, ker bi postali čudeži na ta način vsakdanji ter izgubili svojo veljavo kot izvanreden učinek. Ko je Jezus svoji cerkvi obljubil čudeže, je le rekel, da se bode mogla pri oznanovanju svojega nauka vedno sklicevati nanje, da se bodo v njegovi cerkvi ob vsakem času čudeži godili. Na čudeže se pa more sklicevati jedino le katoliška cerkev. V njej so se vse čase godili in se še godé najraznovrstnejši čudeži. Spominjam tu le na sv. Frančiška Ksaverija, v novejšem času na Don Bosko-ta. Katoliška cerkev nikogar ne proglasi svetnikom, če njegova svetost ni potrjena s čudeži.

Prav posebej je Bog hotel današnjemu brezvernemu svetu dati pričo za svojo cerkev v lurških čudežih. V Lurdu se je pokazala blažena Devica Marija ter je svojo prikazen potrdila z neštevilnimi čudeži. Da ti čudeži govoré za katoliško cerkev, je priznal celo skrajno liberalni francoski časnik „Journal des Dèbats“. Ko je namreč začela od tarbskega škofa sestavljena komisija preiskovati čudeže, je pisal ta list: „Jasno je, da je slovesna izjava božanstva v prid kake vere najsijajnejši dokaz za njeno resničnost, za njeno prednost pred drugimi, za njeno nedotakljivo pravico dušnega vodstva, in da se jih bo veliko oklenilo nje, kakor iz vrst brezvercev, tako tudi drugovercev.“ Zato je pozivljal list vlado, da naj zabrani vso stvar. A ni bilo treba tega poziva. Kakor od strani francoske vlade, tako se je od strani vede storilo vse, da bi zavrgli Lurd in njegove čudeže. A zaman.

Prava učenost, prava veda, je čudeže v Lurdu potrdila. Iz vseh krajev sveta prihajajo zdravniki vsakega veroizpovedanja v Lurd ter preiskujejo na lici mesta čudežne dogodke. In prisiljeni so priznati, da se ta ozdravljenja ne morejo razlagati naravnim potom. — Dr. Boasari (Boissarie) je nabral 300 zdravniških izpričeval, v katerih zdravniki potrjujejo, da se lurška ozdravljenja ne dadó razložiti naravnim potom. Pri ozdravljenju Ludovika Brouriette, ki je imel črno slepoto, je rekel zdravnik dr. Dozous: „Ne morem tajiti, to je čudež, pravi čudež, četudi ni po volji meni in drugim zdravnikom. To me sicer bega, a vendar moram priznati, da je tu delovala neka višja moč.“ Ko je popolnoma in za stalno ozdravela sestra Julijana, ki je imela hudo, naravno neozdravljivo jetiko, je rekel imenovani dr. Boissarie: „Tu ni govora o kakem počasnem ozdravljenju ali okrevanju, to je bilo v pravem pomenu besede vstajenje od mrtvih.“ — Dr. Imbert Gurbejir (Gourbeyre), profesor zdravilstva v Clermontu na Francoskem, je rekel: „Zdravnik, ki taji čudeže v Lurdu ali jih hoče naravnim potom razložiti, je ali lažnik ali nevednež.“ Že 20 let je v Parizu pri odvetniku Mr. Tourquet-u položenih 15.000 frankov (zadnje čase je nek gorenje-avstrijski kmetič dodal še 1000 gold.) za onega,

ki bi mogel dokazati, da so čudeži v Lurdu neresnični, ali da se morejo razložiti naravnim potom. A že 20 let se ni nihče oglasil. — Ako ti čudeži niso resnični, zakaj jih nihče ne ovrže, saj se niso godili v davnem času, morda v ‚temnem' srednjem veku, ampak se dogajajo takorekoč prav pred našimi očmi. Ozdravljeni večinoma še živé in tudi priče njihovega ozdravljenja. Med temi so tudi drugoverci. Kdor katoličanom ne verjame, lahko popraša te, dasi so tudi katoličani razsodni in dostikrat še večji brezverci kot drugoverci.

Ker lurških čudežev nihče ne more ovreči, moramo reči, da so pravi čudeži — priče božjega bitja, ki ondi deluje. Ker pa Bog ne dela čudežev v potrdilo laži, zato mora biti tam in jedino le tam resnica, kjer se godé čudeži. — Gode se pa v naročju katoliške cerkve — torej je katoliška cerkev prava; njen nauk je pravi Jezusov nauk, njeni zakramenti Jezusovi zakramenti. Čudeži v Lurdu oznanujejo današnjemu svetu prereSno resnico, katero zametuje lahkoživni svet, takozvani materijalisti, da s smrtjo še ni vse končano.

Čudeži v Lurdu, ki so neovrženo dokazani, nas učijo, da so čudeži mogoči, kar so hoteli nekateri utajiti, in da so torej mogoči in resnični tudi čudeži, s katerimi je Jezus pričeval: da je Bog, večna resnica, katero smo dolžni poslušati, poslušati torej tudi njegovo cerkev, po kateri nam govori.

Čudeži, ki se dogajajo v Lurdu, nam potrjujejo tudi največjo skrivnost naše svete vere, resnico o pričujočnosti Jezusa Kristusa v zakramentu sv. Rešnjega Telesa. Tej skrivnosti se najbolj upira človeški razum. Največ čudežev v Lurdu pa se je dogodilo med sv. mašo, pri in po sv. obhajilu, ali pri procesiji s sv. Rešnjim Telesom. — Ko sem gledal veličastni prizor, ko so nosili sv. Rešnje Telo mimo bolnikov, ko so blagoslavljali bolnike, spominjal sem se onih prizorov iz sv. evangelija, ko je hodil Jezus po svoji domači deželi med bolniki in jih je ozdravljal. Nobeno oko v onem trenutku ne ostane suho. Mašnik pride s sv. Rešnjim Telesom k bolnikom ter vsakega posebej blagoslavlja, drug mašnik pa kliče besede, katere so nekdaj klicali Jezusu bolniki in trpini: „Jezus, sin Davidov, usmili se me! — Gospod otmi nas, mi poginemo! — Gospod, oni, katerega ljubiš, je bolan! — Gospod, ako hočeš, me lahko ozdraviš! — O Jezus, ozdravi naše bolnike! — Gospod, le reci besedo, in bom zdrav!" In to je trenutek, ko se godé največji čudeži. Kakor se je nekdaj godilo, ko je Jezus prišel med bolnike, isto se godi v tem trenutku v Lurdu: „Slepi vidijo, hromi hodijo, gluhi slišijo, gobavi (na duši) se očiščujejo." Celo knjigo bi lahko napisal, ko bi hotel popisati vse čudeže, ki so se zgodili med procesijo s sv. Rešnjim Telesom ali pri sv. maši ali pri in po sv. obhajilu.

Vpričo sv. Rešnjega Telesa je izpregledala slepa deklica Marija Lujiza Moreau (Moro) iz mesta Alençon. Drugi dan je ozdravela mati 10. otrok po imenu Fracq. Na pol mrtvo so jo postavili na cesto, ko je nancijski škof nesel mimo presv. Rešnje Telo. Dež je lil kakor iz škafa. Ko pride mimo škof s sv. Rešnjim Telesom, žena vstane, poklekne — in žena je zdrava. Bosa, le slabo oblečena gre za sv. Rešnjim Telesom. Ljudstvo to videč je klicalo: „O Jezus,

odpusti mi moje grehe! Ozdravi mi otroke! Reši Francosko!“ Tako je bilo prepričano, da gre Jezus med njimi v presv. Rešnjem Telesu. Tako nam pričajo tudi čudeži, ki so se dogajali in se še dogajajo v Lurdu, da je naša sv. cerkev, prava cerkev Kristusova, — naša prava mati!

9. Sklep.

Slovečega o. Avguština Henzelerja je neka protestantska družba prosila, naj ji odgovori na vprašanje: „Zakaj sem katoličan?“ in to z ne več kot 150, in ne manj kot 100 besedami. In Henzeler je odgovoril: „Jaz sem katoličan, ker katoliška cerkev sama dokazuje, da je jedina od Kristusa ustanovljena cerkev, in to:

1.) S svojo starostjo: ona je od vseh krščanskih cerkvâ prva, torej jedina prava.

2.) S svojim plodovitim delovanjem. Krščansko civilizacijo vseh narodov so začeli od apostolske stolice poslani misijonarji, ne pa misijonarji drugih cerkvâ.

3.) S svojimi vednimi boji in zmagami. Oboje je Kristus svoji cerkvi napovedal.

4.) S svojo upravo. Zavoljo jedinosti v veri je postavil Kristus Petra, poglavarja svoji cerkvi. Kje je ta uprava? Kje vsled tega jedinost v veri?

5.) S svojimi duhovniki, ki so nasledniki apostolov v pastirski, duhovniški in učeniški službi. Kjer so apostolski duhovniki, tam so tudi od Jezusa postavljeni pripomočki izveličanja. Kjer so pravi učitelji, tam je pravi nauk. Vse to so zgodovinska dejstva, s katerimi katoliška cerkev dokazuje, da je jedina prava cerkev Kristusova.“

O tem smo se lahko prepričali v posameznih poglavjih tega spisa. Ne preostaja nam drugega, nego da tudi mi izrečemo željo, katero je izrekel slavni slikar Overbek: „O da bi vsi spoznali v katoliški cerkvi svojo pravo, duhovno Evo, mater vseh živih, in da bi vsi na njenih prsih pili mleko čiste resnice in oživljajoče milosti Kristusove, ki kroži kakor kri po njenih žilah. Ona je očetovska hiša, v kateri vsi v jedinosti jedó jagnje, in zunaj katere ni dovoljeno ne zaklati ne jesti jagnjeta; ona je skrinja zaveze, v kateri je ohranjena postava božja s pravim imenom in večnim duhovništvom; ona je jedini tempel, v katerem hoče Bog, da ga molimo združeni v jedni veri, jednem upanju, jedni ljubezni. Ona je jedini oltar, na katerem se sme darovati. Oh, da bi prišel zaželjeni dan, da bo v resnici jedna čreda in jeden pastir.“

Tretji del.

Na svidenje!

I. Hrepenenje po svidenju.

„. . . V tvojih prsih
Zapisano je neumrjoče življenje.“ . . .
(Joung: „Ponočne misli,“ 7. noč.)

Leta 1809. je služil pri 12. štrasburškem pešpolku desetnik z imenom Peter Pitoa (Pitois). Peter je bil najhrabrejši vojak vsega polka. Prsi mu je krasil zaslužni križec častne legije. Kako se je zató vse čudilo, ko pripeljejo po bitki pri mestu Wagram tega vojaka vklenjenega v tabor. Pred bitko je bil namreč samovoljno zapustil svoj polk. Vse ga poprašuje, čemu da je to storil. A na vsa vprašanja ne odgovori drugega nego: „Ni mi žal.“ Vojno sodišče ga obsodi v smrt. Zadnji večer pred smrtjo ga obišče neznan častnik. Prime ga za roko ter mu reče: „Videl sem te v bitki pri Slavkovu (Austerlitz). Tedaj si se mi priljubil in zato sem prišel v zadnji tvoji uri k tebi. Odkrij mi svoje srce! Ali mi nimaš ničesar povedati?“ — „Ne,“ odvrne Peter. „Ali se ne bodeš nič poslovil od svojega očeta, sestrâ?“ — „Oče so mi umrli, sestre pa nisem nikoli imel.“ — „Od svoje matere,“ vpraša dalje častnik. „Oh, ne izgovarjajte mi tega imena,“ zakliče Peter in poskoči kvišku. „Kadar je slišim, se moram jokati in mož bi se pač ne smel jokati.“ — „Ti si prestrog,“ mu reče častnik; „tudi jaz bi se ne sramoval solz ob spominu na svojo mater.“ — „Kaj, tudi vi ljubite svojo mater? O potem vam hočem povedati vse! Odkar sem na svetu, sem ljubil samo jedno bitje, svojo mater. Ljubil sem jo bolj, kakor navadno ljubijo ljudje; ona mi je bila vse. Ko sem šel k vojakom, bi bil skoraj obupal. A ona me je potolažila rekoč: »Moj sin, ako me ljubiš, stori svojo dolžnost!« Šel sem, a nisem pozabil teh besed. Vojaku je pred vsem zapovedana pokorščina, in pokoren sem bil, boril sem se kakor lev. Kdor me je videl v boju, si je pač mislil: »Ta mož pozna svojo dolžnost,« a bolje bi bilo, ko bi bil rekel: »To je sin, ki resnično ljubi svojo mater.« Tu dobim poročilo, da mi je mati nevarno zbolela.

Rad bi jo bil vsaj še enkrat videl živo. Prosil sem za odpust, a ga nisem dobil. Bridko sem se jokal, a spomin na materine besede me je potolažil. Kmalu pa izvem, da mi je mati umrla. Tu se pa nisem mogel več premagovati. Zapustil sem polk ter šel na materin grob. Čemu? Pri nas je vera (vi jo imenujete prazno vero), da tisti, ki vtrga prvo cvetlico, katera vzraste na novem grobu, ne more nikdar pozabiti v njem bivajoče osebe. Matere nisem hotel pozabiti nikdar, zato sem šel, da si pridobim ono cvetlico, naj mi je tudi pretila smrt. Po dolgem čakanju se je razcvetela prva cvetlica — potočnica (‚ne zabi me‘). Vtrgal sem jo ter šel nazaj k polku. Sedaj sem vam povedal vse. Samo jedno prošnjo še imam do vas. Cvetlico, katero sem vtrgal na materinem grobu, nosim na prsih. Prosim vas, ne dopustite da bi mu jo vzeli, ker bi sicer umrl brez tolažbe.“ — Častnik mu obljubi, da mu stori to uslugo. Storil pa je še več. Ta častnik je bil namreč vojskovodja Napoleon I. sam. Drugi dan je sam oprostil vojaka ter ga povišal v častnika svoje telesne straže.

Kolika ljubezen! Dasi je vojaku pretila smrt, vendar si je hotel pridobiti pripomoček, ki naj bi pripomogel, da bi bil vsaj v duhu vedno pri svoji materi, ker mu ni bilo mogoče bivati s telesom pri njej. In podal se je v toliko nevarnost, da si pridobi pripomoček, s katerim si je hotel ohraniti nerazvezljivo zvezo s svojo materjo.

Ljubeča srca ničesar bolj ne želijo, kakor da bi bila vedno skupaj. Zato se tudi ob vsaki ločitvi slišijo besede: „Na svidenje!“

Bridka nam je ura ločitve, toda oslajuje jo upanje, da se zopet vidimo. Vsakemu človeku pa bije enkrat ura ločitve, ki je najbridkejša, najhujša. Na vsaka vrata potrka žena s koso, ki pretrga vezi tudi najiskrenejše ljubezni. Ali za vedno? Ni je hujše ločitve, kakor je ločitev pri grobu, kamor so ti položili dragega ranjkega očeta, ljubo mater, ljubljeno osebo. Kaj, ali tudi tu veljajo besede: „Na svidenje!“? Dà!

„Križ nam sveti govori,
Da zopet vid'mo se
Nad zvezdami.
Da vid'mo v raju večnem se
Nad zvezdami.“

Jezus Kristus sam, večna resnica, nam to napoveduje v besedah: „Ne čudite se temu, ker pride ura, ko bodo vsi, ki so v grobeh, slišali glas Sinu božjega in bodo prišli, kateri so dobro delali, v vstajenje življenja, kateri so pa hudo delali, v vstajenje obsodbe.“ (Jan. 5, 28. 29.) — In razen tega, kolikokrat govori Jezus o večnem življenju! Toda, ko bi nam tudi sveta vera ne oznanjala večnega življenja, napoveduje nam je dovolj razločno in določno naše lastno srce. Naše srce hrepeni po večnem življenju, da bi samo večno živelo, pa da bi tudi svoje drage zopet videlo.

Človeku je prirojen nekak nagon, neko teženje po večnem življenju. Vsak človek, katerega strasti in hudobije niso popolnoma pokvarile, ljubi življenje in želi, da bi vedno živel. Kako se trese človek za svoje življenje v trenutku nevarnosti! Kako je vesel, ako

je minula nevihta, ako se je polegel vihar na morju, ter mu je prizanesel. Pravi vojak je sicer pripravljen dati življenje za domovino, a vendar-le želi, da bi se živ povrnil iz bitke. — Poglej bolnika! Koliko se trudi, kaj vsega ne použije, samo da si ohrani življenje. O vsem rad sliši, le o smrti noče slišati ničesar. V smrt obsojeni hudodelnik upa do zadnjega hipa, da bo pomiloščen.

To ljubezen do življenja v človeku nam pač kaj lepo razodeva bajka o starčku in smrti. Starček je klical smrt, da naj pride ponj. A ko je prišla, ni hotel iti ž njo. Le malo jih je, ki bi si sami vzeli ta dragoceni dar božji. In še o teh pravi sv. Avguštin (De libero arbitrio III. 8), da jim ni namen, da bi vničili svoje življenje, ampak le, da bi zadobili mir, katerega so tu iskali zaman.

Človek sam sebi želi večnega življenja, a želi ga tudi njim, katere je položil v grob. Ob grobu stoječemu napoveduje lastno srce, da se vez ljubezni ni pretrgala za vekomaj. — Kaj lepo piše zgodovinar W. H. Riehl („Studien eines Weltkindes." Stuttgart. 1896. 56. nasl.): „Močnejša ko smrt je ljubezen. Mi upamo, da bomo po smrti zopet videli svoje drage, ker se prej konča naše življenje kot naša ljubezen. Ta misel na svidenje je za novodobnega človeka mnogokrat najmogočnejši, celó jedini povod, da veruje v večnost. Mi se lahko tolažimo, da bodo drugi nadaljevali naša dela, a nihče se še ni tolažil s tem, da bodo drugi nadaljevali in dopolnili njegovo ljubezen. Naša ljubezen ni na svetu gotova, zato si zanaprej že prisegamo večno ljubezen." In to upanje se ne glasi samo v jednem ali drugem človeškem srcu.

Ne, to upanje je bivalo in biva v vsem človeškem rodu. To upanje nam napoveduje skrb vseh narodov za rajnike. Kako slovesno pokopavajo razni narodi svoje mrliče. Grob jim je svet kraj, katerega branijo kakor svoje oltarje. Mnogi dajejo rajnikom v grob hrano, orožje in druge jim priljubljene reči. Pri mnogih mora žena slediti možu v grob, sužnji in služabniki svojemu gospodarju, da, kakor pravijo, v onem svetu ni brez družbe, brez postrežbe. Koliko narodov je častilo svoje prednike kakor polbogove. Spominjam samo na ‚lare' in ‚penate' Rimljanov. Rimljani so namreč duše rajnikov prištevali med polbogove ter jih imenovali ‚lare' in ‚penate'. Njim v čast so darovali, morili sužnje in vjetnike. Pri Izraelcih se umrli ‚zbirajo k očetom,' pri Indijancih obiščejo ‚starega očeta'. „Na svidenje! Lahko noč!" poje zamorec na beninskem obrežju ob grobu svojih ranjcih. Tu pač ne moremo navesti, kako kažejo razni še poganski narodi svojo vero v večno življenje; zadoščaj ako rečem: „Kakor po besedah Ciceronovih ni naroda, ki bi ne poznal Boga, tako ga tudi ni, ki bi ne veroval v večno življenje."

In kdo bi se temu čudil? Saj sta Bog in večnost v najtesnejši zvezi. Kjer ni Boga, tam je tudi večnost brez pomena. Zato tudi oni, katerim je večnost, ali bolje rečeno njihovemu razuzdanemu življenju, napoti, zavržejo z večnostjo tudi Boga. Zato pri vseh narodih nahajamo vero v večno življenje, ker nahajamo pri njih vero v Boga. Novodobni francoski učenjak (St. Pierre) piše: „Nekateri prenapetneži trdé, da so vero v večno življenje širili zakonodajalci neomikanih

narodov, da bi na ta način vtrjevali svoje naredbe. Ali, kako se je mogla ta vera tako širiti, ker jo najdemo v sredi puščave, pri zamorcu, pri Karajibu, pri Patagoncu, pri Tartaru? Kako je mogla biti v istem času razširjena po otokih velikega oceana in v Laponiji, po rodovitnih krajih Azije in po mrzlih pokrajinah Severne Amerike, pri prebivalcih parižkih in pri onih Novih Hebridov? Kako so mogli toliki narodi, ločeni po neizmernih morjih, različni po noši in jeziku, imeti skoraj soglasno mnenje, dasi so se v medsebojnem sovraštvu ponašali, dasi se tudi v najmanjih rečeh razlikujejo od svojih sosedov?"

Tu pa povdarjam, da niso narodi verovali samo v nebesa, verovali so tudi v večno kazen. Nekateri namreč pravijo, da so si narodi kar sami po svojih željah vstvarili le nebesa. Torej si ne obljubava samo pojedinec svidenja v svoji ljubezni, stoječ ob grobu drage osebe, marveč se s tem tolaži ves človeški rod. Ali se moti? „Od vseh nravnih čustev, ki krasé in povzdigujejo človeka, je ljubezen najljubeznivejša, najmogočnejša in najsplošnejša," pravi angleški modroslovec Bukle. „Ako nočemo trditi, da je ta najdražji in najlepši dar tako prevarljiv, da mu ne smemo verovati, potem moramo pač priznati, da ima znak resničnosti, ker je je jeden in isti vse čase, pri vseh narodih, različnih po veri." — Z drugimi besedami je napovedal isto tudi slavni rimski govornik Cicero: „V čemur se vjema narava vseh, to mora biti resnično." („De quo natura omnium consentit, id verum esse necesse est.")

To splošno prepričanje nam kaže, da je Bog sam vsadil v srce hrepenenje po svidenju in da je bo tudi izpolnil. Živali je dal nagon, ki je takorekoč ne prevari nikdar, ki je nekako nezmotljiv. Nagon pa in hrepenenje po svidenju, po neumrjočnosti, ki je splošno v človeškem rodu in se ne da vtajiti, naj bi se nikdar ne izpolnilo? Ali porečemo, da nam je Bog dal ljubezen le zato, da nas muči? „Neovrgljivo je pravilo novodobne vede," pravi učeni o. Fell D. J. „kjer je nagon, ki neprestano žene stvar h kaki reči ali namenu, da dotična reč ali namen tudi biva v resnici, in da ga stvar tudi zamore doseči in ga tudi doseže v mnogih slučajih. Med tolikimi živalicami je ni, ki bi imela kak ud na svojem telesu, katerega bi ne rabila, in s katerim bi si ne pridobivala hrane ali dosegla kakega drugega namena, zavoljo katerega ji je bil dan ud." Zato pravi tudi učeni modroslovec Pelz: „Ni zastonj dano človeku hrepenenje po svidenju dragih oseb. Ker noben naravni nagon ni dan zastonj, zato se bo izpolnil tudi ta." — Zato vidimo, da je marsikateri brezverec pri odprtem grobu drage osebe našel vero, ker ga je učila ljubezen, da smrt pač ne more popolnoma raztrgati nežnih vezij. Nikdar ni morda človek toliko prejemljiv za vero kakor tedaj, kadar mu je ločitev omehčala srce.

Zvezde sicer vedno stojé na nebu, a le v temni noči jih vidimo. Istotako nam vedno svetijo zvezde svetih resnic, a dokler nam sije solnce sreče in blagostanja, jih ne vidimo. Zapazimo jih pa, ko nam oblak bridkosti zakrije solnce. — „Na svidenje!" kličemo ob grobu svojih dragih, in ne motimo se; zopet se bodemo videli, saj sam Bog narekuje našemu srcu ta zadnji pozdrav, predno nam grob zagrne ljubljeno osebo.

Maršal Durok, vojvoda friulski, je padel v bitki pri Budišinu (Bautzen) dné 20. maja 1813. V bližini cesarja Napoleona je vrgla sovražna kroglja hrabrega maršala na tla. Njegove zadnje besede so bile: „Vse moje življenje je bilo posvečeno vaši službi, Veličanstvo, in obžalujem njegovo izgubo le radi tega, ker vam ne morem več koristiti.“ A Napoleon mu odvrne: „Durok, je še drugo življenje. Tam me pričakujte, tam se zopet snideva.“

„Glasnó narekuje nam notranji glas,
Da boljša bodočnost nas čaka;
Le prazna prevara to upanje ni,
Ki se rodilo je v umu bedaka.
Kar nam narekuje ta nótranji glas,
To nikdar še ni prevárilo nas.“

2. Telo in duša.

„Non omnis moriar.“ — „Ves ne bom umrl.“ *(Horacij, Od. III. 30. 6.)*

Poželjivi Mohamedanec in pobožni Jud, omikani Grk in posvetni Rimljan, German in Scit, Indijanec kakor Batagonec, zamorec kakor Avstralec, vsi so prepričani, da s tem življenjem ni vse končano, ampak da nas čaka onkraj groba še drugo, boljše in večno življenje. Vsi se tolažijo stoječ ob grobu svojih dragih s trdnim zaupanjem: „Na svidenje!“ In to upanje, katero nahajamo vsepovsodi, ni prevara, ker ga je vtisnil v naše srce sam Bog, ki je bode tudi izpolnil. Seveda bi človek ne mogel imeti mnogo upanja na svidenje, ako bi imel le telo, ki po smrti razpade v prah in pepel. Sicer bi pa Bog tudi lahko samo telo obudil k novemu življenju, kakor bo tudi storil, kar bomo videli pozneje. Toda vprašam: „Ali more človek reči, da ima samo telo? Ali nima tudi neumrjoče duše?“

Sveta vera nam določno napoveduje, da ima človek telo in dušo. Kaj pa naša pamet? Tudi ona nas uči, da ima človek poleg telesa tudi dušo, ki je duh, dasiravno se temu protivijo razni brezverni učenjaki, takozvani materijalisti, ki pravijo, da je človek le kup mesa in kostij, ali z drugo bolj učeno besedo: da je človek le sama materija (snov). Kako pa dokazujejo svoje trditve? — Neki profesor bogoslovja je šel mimo odprte sobe, v kateri je ravno profesor zdravilstva svojim učencem razkazoval človeško truplo. „Pomagajte nam, gospod tovariš, najti dušo!“ zakliče ta profesorju bogoslovja; „mi je nikjer ne najdemo.“ Mirno odvrne na to profesor bogoslovja: „Duša, katero vi iščete, ni več tu. Bog jo je že sodil in bo sodil tudi vašo!“ — Tudi materijalist Molleschott je baje nekoč rekel svojim učencem, ko jim je razkazoval človeško truplo: „Pojdite in povejte papežu, da še nismo našli duše.“ — „Vsega človeka smo že razrezali,“ slišimo tudi današnje dni govoriti mnogo zdravnikov, „a še nismo našli duše.“ Za njimi pa ponavljajo te besede tudi drugi, dasi sami ne vedó, kaj govore. Ti ljudje menijo, da je le tisto resnično, da le tisto obstoji, kar vidijo, tipajo ali z nožem režejo, pa ne pomislijo,

da ravno pri duši ne velja to pravilo, ker je duh, in da duša ne biva več v mrtvem truplu, ker je smrt ločitev duše od telesa. Kam bi prišli, ko bi verovali le tisto, kar vidimo, tipljemo ali čutimo. Že učeni Leibnitz je rekel: „Od vse dozdevne učenosti učenjakov slonijo tri četrtine na veri.“ Izgled nam bo to pokazal jasneje.

V neki gostilni je sedel gospod, ki je čvrsto pil, a še čvrsteje zabavljal cerkvi in duhovščini. „Jaz ne verujem ničesar, kar nam pridigujejo o duši in večnosti. Tu sem moder: jaz ne verujem ničesar drugega kot to, kar čutim in vidim.“ Ko je tako razgrajal, sta ga poslušala dva gospoda. Jeden je molčal; tega je pustil naš učenjak v miru. Nagovoril je pa drugega in mu razlagal svoje nazore. Med tem je pa molčeči gospod za njegovim hrbtom izpil vino iz njegove steklenice. Ko se obrne naš modrijan in zapazi prazno steklenico, ves razjarjen vpraša: „Kdo mi je izpil vino?“ Tu ga vpraša oni, ki je izpil vino: „Kako morete verovati, da vam je drug izpil vino iz steklenice?“ — „Jaz sem popolnoma prepričan, zakaj ravnokar je bila steklenica še do polovice napolnjena,“ zakriči ‚učeni‘ mož. — „Ali ste videli, da vam je kdo izpil vino?“ — „Ne!“ — „No, potem pa tudi ne smete verovati, da vam je kdo izpil vino, saj ste ravnokar rekli, da verujete le to, kar sami čutite ali vidite.“ Kaj je hotel modri gospod — molčati je moral. Prevelika lastna učenost ga je kaznovala. Takim ljudem veljajo iste besede, katere je rekel nekdo svojemu tovarišu, ki se je ponašal s tem, da veruje le to, kar vidi: „Jaz sem tudi vašega mnenja. Ker ne vidim vaše pameti, zato tudi ne verujem, da jo sploh imate.“

Toda naši učenjaki si znajo pomagati iz takih zadreg. „O, pravijo, saj tudi mi vidimo to, kar vi pripisujete duši; ali to je materija (snov) človeškega telesa, zlasti pa možgani. Misli, sklepe, katere vi pripisujete duši, to povzročuje snov človeškega telesa, zlasti pa možgani.“ — Kolika nesmisel! Ali ti ljudje res tako dobro poznajo človeško telo in zlasti možgane? V preiskovanju možganov so prišli že do skrajne meje, a kako bore malo jih še le poznajo. Preiskali so mrtve možgane do najmanjših delov, živih pa tako ne morejo preiskavati, torej tudi ne morejo trditi, da možgani povzročujejo to, kar mi pripisujemo duši.

Splošno se priznava, da se vsa snov človeškega telesa, torej tudi možganov, izpremeni v sedmih ali celo v treh letih, torej je človek v sedmih ali treh letih glede snovi svojega telesa postal drug človek.

Cudne posledice prihajajo iz tega, ako trdimo, da le snov ali možgani povzročujejo to, kar mi pripisujemo duši. Potem bi moral človek v sedmih ali treh letih pozabiti vse, čemur se je prej priučil, ker bi na ta način s starimi možgani izgubil vse, kar so si oni pridobili. Človek bi moral sploh izgubiti svojo zavest. Izkušnja nas pa uči, da smo ostali isti od mladosti do danes. Četudi smo rastli, vendar nismo postali druga oseba. Isti Janez sem bil pred petimi leti kakor sem danes, isti sem kot otrok, kot mladenič, kot mož, kot starček. Ako bi človek, kakor trdé nasprotniki, mislil le s telesom, ali z možgani, potem bi se moral tudi, ko se je izpremenila snov njegovega telesa, zavedati, da je druga oseba. Ker se pa človek

zaveda vedno le jedne in iste osebe, je očividno, da mora njegove misli povzročiti drugo bitje, ki je vedno jedno in isto, različno od telesa. — Naša samozavest nas torej uči, da mora človek imeti dušo, katera misli, sodi, sklepa, ki se ne izpreminja in ki mora biti duh, ker je ne vidimo.

Ako bi človek mislil le po možganih, potem bi moral pozabiti vse, kar je kdaj videl ali slišal, ali se učil itd. Po isti poti, po kateri gre vsa obrabljena snov našega telesa, torej tudi naših možganov, morala bi iti naša učenost, naša omika, naša vzgoja. Cemu potem vzgoja, čemu toliko truda pri učenju? Ali tu pravi kaj lepo nemški pisatelj Žan Pol (Jean Paul): „Mi ohranimo vse, a se ne spominjamo vsega. Kar je človek kdaj videl, slišal, storil, govoril, to mu ne gre nikdar iz spomina. V trenutku, ko se najmanj nadeja, stopi mu že davno pozabljena stvar pred oči.“ Ali more tedaj razumen človek reči, da naše misli povzročijo samo možgani, ki se vedno izpreminjajo? S kolikim veseljem smo kot otroci poslušali starega deda, ko nam je pripovedoval o nekdanjih časih, vojskah in drugih dogodkih. Kako je pač mogel to pripovedovati, saj so oni deli možganov, kateri so sprejeli one vtiske, že davno izginili iz njegovega telesa. Starček s svojimi prigodbami je nam živo priča, da v človeku biva nekaj, kar se ne izpreminja, kar ohrani vse vtise, katere je kdaj sprejelo. In to je duša!

Dalje vprašam, kako bi bil mogoč kak napredek, ako bi jedino možgani povzročili vse mišljenje? Kdo ne občuduje današnjega napredka v raznih strokah? Ali so morda človeški možgani dobili kak nov del, ki povzročuje ta velikanski napredek, ker se človek v prejšnjih stoletjih ni mogel povspeti do tolikega napredka? Ne, ampak človek je ohranil to, kar so predniki izumili in na tem temelju je dalje gradil. Torej nam tudi ves napredek priča, da ima človek dušo, katera ohranjuje in vporablja to, kar so predniki izumili.

Kdo še ni občudoval različnosti naše domišljije. Kako hitro se vrsti misel za mislijo. Najčudovitejše in popolnoma nemogoče reči pridejo človeku na misel. Med temi lahko izbira. Prijetne misli lahko obdrži, odžene pa neprijetne. Ali bi bilo to mogoče, ako bi se naše misli rodile jedino le v možganih, ako bi jih povzročevalo le gibanje možganov? To gibanje se vrši po gotovih zakonih, katerih človek ne more izpremeniti, niti neposredno nanje vplivati. Ako bi tedaj jedino možgani rodili naše misli, potem bi moral človek ravno to misliti, kar ravno tirjajo zakoni gibanja možganov. Potem pa bi morali vsi ljudje misliti jednako, ker so pri vseh ti zakoni jednaki. In vendar pravijo: „Kolikor glav, toliko mislij.“ („Quot capita, tot sensus.“) Cemu potem vzgoja? Cemu potem postave, čemu kazni, saj mora človek misliti ravno to, kar zahtevajo zakoni gibanja možganov. Cemu se ti oglaša vest, ako si kaj napačnega storil, mislil, želel? Ako bi jedino možgani povzročevali misli, potem bi pač moral človek skrbeti samo za tako hrano, katera bi najbolje vzrejala možgane. Cemu potem knjige? Ako pravijo: „Kein Gedanke ohne Phosphor“ (nobena misel se ne rodi brez fosforja), potem se le najej fižola in boš največji učenjak. Kdo se ne smeje takim izrodkom domišljije in

ošabnosti brezvernih učenjakov, ki uče največjo nesmisel, da jim ni treba pripoznati duše in večnosti, katere se bojé.

A to še ni vse. Človek raste in se razvija, ž njim se razvijajo tudi možgani. Na ta način bi moral odrasel človek imeti povsem drugačne misli, kakor jih je imel kot otrok. Kdo pa ne pozna onih resnic, katere priznava ves človeški rod ne gledé na starost, telesno razvitost itd. „Dvakrat dve je štiri," priznava kakor mali šolarček, ki se je že povspel do te stopinje v računstvu, tudi največji učenjak. O tem je prepričan vsak človek, bodisi bolan ali zdrav, naj je majhen ali velik, naj ima majhno ali veliko glavo. — Lepa podoba, lep kraj vgaja vsakemu. Laž, tatvina, umor je bil vedno hudodelstvo. Ni ga naroda, ki bi ne bil veroval v Boga. Možgani se izpreminjajo, a te resnice ostanejo vedno iste v človeškem rodu; zato jih mora povzročevati bitje, ki je vedno jedno in isto. Sploh vprašam: ali bi znal človek govoriti, ko bi ne imel duše? Glej živali! Tudi one imajo jezik in možgane kakor ti, a vendar ne znajo govoriti, ker nimajo razuma, ne duše. Le razumna duša more misliti, sklepati, soditi in te misli, sklepe, sodbe razodeti — to je govoriti.

Vse nas torej uči, da mora človek imeti dušo, ki povzročuje misli, možganov in živcev se pa poslužuje kot orodja. Jeden je navezan na drugega, telo na dušo, duša na telo. Telo brez duše je mrtvo, duša zopet brez telesa more delovati le do gotove meje. Kakor rokodelec brez dobrega orodja ne more nič posebnega narediti, tako se tudi duševno delovanje ravna po možganih. Tudi največji glasbenik ne bo veliko opravil, ako ima pokvarjene, razglašene gosli. Ako pa na dobrih goslih umetno svira, pač nikdo ne bode tega pripisoval samim goslim, ampak v prvi vrsti mojstrovemu duhu, ki daje strunam življenje. Ali ni duh kiparjev, ki daje kipu življenje, ne pa dleto, ali kako drugo orodje? Kolik je vpliv duše na telo! Že sama misel, da te bodo imeli za tatu, ti oblije lica z rdečico. Žalostna misel ti povzroči solze, strašna zopet povzroči, da obledíš, da se ti ježijo lasje, da se treseš. Kolikokrat se je že pripetilo, da je človek od žalosti ali veselja umrl ali pa ozdravel. V mnogih slučajih je to že skoraj odmrle ude takorekoč oživelo ali proti naravnim zakonom zadrževalo smrt.

Muley Maluk, maroški cesar, je umiral. Tu se približa portugalski kralj obzidju mesta Maroko, da bi si ga prisvojil. Muley Marok, dasi umirajoč, takoj vse odredi za boj ter se da v nosilnici nesti za armado. Ko njegovi beže, napne vse svoje moči, skoči iz nosilnice, spravi zopet svoje čete v red, napade sovražnika in zmaga. Po zmagi je bil v kratkem mrtev. — Kolikokrat se je že prigodilo, da je človek več dni umiral, dokler ni prišla oseba, katero je želel še enkrat videti. Ko bi človek imel le telo, moral bi bil po naravnih zakonih že umreti, a duša ga je vzdrževala v življenju toliko časa, dokler se niso izpolnile njene želje.

Možgani, in sploh telo, je orodje človeške duše. Bolezen na telesu, zlasti na možganih, sicer ne povzročuje bolezni na duhu, ker duh ne more oboleti, ampak le ovira, da se duh ne more pojavljati z vsemi svojimi močmi. A tudi tu se dogodijo izjeme, ki nas do

malega prepričajo, da je duša različna od telesa. Večkrat se je že prigodilo, da si je človek ranil možgane, da je izgubil celo nekoliko one sive tvarine, kateri učenjaki večinoma pripisujejo mišljenje, a ni bilo pri njem opaziti, da bi mu bil duh kaj oslabel.

Nekatere take slučaje navaja sloveči profesor zdravilstva dr. Hyrtl v svoji knjigi: „Handbuch der topographischen Anatomie," § 17. Zlasti čudovit je slučaj, katerega nam opisuje sloveči zdravnik dr. Hufeland (znan po svoji „Makrobiotik"). Nekomu so bili možgani popolnoma pokončani. Izmed vseh čutov mu je ostal jedino le sluh. A na duhu ni bilo opazovati nikakega oslabljenja. Veliki petek, dan pred smrtjo, reče bolniku njegova sestra, da gre k sv. maši, in bolnik ji je odvrnil: „Reci raje, jaz grem k cerkvenemu opravilu, saj danes ni sv. maše." Iz tega pač lahko vsak uvidi, da je moral biti popolnoma pri zavesti. Ko so po smrti preiskali njegovo glavo, niso našli niti sledú možganov. Glava je bila podobna prazni škatlji, v kateri je bilo na dnu le malo tekočine." („Journal der prakt. Heilkunde" 1823. meseca oktobra.)

Druga izjema so: nadarjeni otroci. Mnogokrat se je že bralo o otrocih, deset let ali še manj starih, da so znali izvrševati najtežavnejše računske naloge ali igrati najtežje skladbe. Vsak čas nam časniki poročajo o kakem takem otroku. Kako bi bilo pa to mogoče, ako bi dušo nadomestovali možgani, ki so pri otrokih še nerazviti?

Tretja taka izjema so slabotni ljudje. V kolikih telesih, ki so bila celo življenje slabotna, je že svet videl krasno dušo. Spominjam tu le na mnogo svetnikov, ki so vkljub dolgotrajni bolezni razodevali jako bistrega duha.

Ako bi bilo duševno delovanje povsem odvisno od možganov in od telesa, potem bi pač morali splošno pri starih ljudeh opazovati oslabelost na duhu. A koliko izjem nam nudi zgodovina. Popolnoma oslabeli starčki so mnogokrat razodevali največjo bistrost na duhu. Opozarjam na sedaj slavno vladajočega sv. očeta Leona XIII. Devetdesetletni starček je na duhu čil in čvrst, dasi mu je telo skoraj popolnoma opešalo. — Sloveči pisatelj in učenjak Fontanelle je bil 100 let star, a v zadnjih trenutkih svojega življenja tako čvrst na duhu kakor v najkrepkejši moški dobi. Učenjak Humboldt je še v 90. letu svoje starosti pisal učene razprave. — Sloveči naravoslovec Liné je pisal še v 70. letu učene knjige in ni jenjal s spisavanjem učenih razprav prej, dokler mu niso po mrtvoudu ohromele roke. — Bolni in skoraj oslepeli Galilei, znani zvezdoslovec, je v zadnjih letih svojega življenja spisal dve učeni razpravi. — Iz stare zgodovine se nam sporoča o starčkih Sokratu, Platonu, Aristotelu, Ciceronu, ki so v največji starosti razodevali največjo čvrstost duha. O Sofoklu pripovedujejo, da ga je 95 let starega tožil njegov sin, da je oslabel na umu. Toda Sofokel je sodnikom prebral svoje zadnje delo („Edipa") in sodniki so ga jednoglasno oprostili, sina pa spoznali za norca. Knez Talleyrand (Tajerang), 83letni starček, je imel malo pred smrtjo skoraj najboljši govor v akademiji. Kdo še ni slišal o vojskovodjih-starčkih, o Radeckiju, generalu Zithenu, maršalu

Wrangelu, ki so vkljub svoji visoki starosti še vodili svoje vojake k zmagi.

Da pa ne poreče kdo, da to pri takih možeh ni nič čudnega, ker so vedno delovali z možgani in so jih zato tako okrepili, imamo tudi izglede učenjakov, ki so na starost popolnoma oslabeli na umu. — Sv. Alfonz Lig. ni poznal v starosti svoje knjige, katero je bil spisal, istotako tudi Kant in Newton, oba sloveča učenjaka.

Zlasti se pa pri umirajočih lahko prepričamo, da mora imeti človek dušo, ki je po vsem različna od telesa, od možganov. „Važna in nepregledna je zgodovina umirajočih," pravi kaj lepo učeni Žan Pol (Jean Paul), „toda na zemlji niso nam odprti njeni listi." Kolikor bolj se bliža smrt, toliko bolj vpadajo telesne moči, a pri mnogih se šele zbistri um, da vidijo in izpoznavajo reči, katerih niso mogli umeti v življenju. „Ah, sadaj sem videl, sedaj vem," je zaklical umirajoči profesor Möhler, „sedaj bi spisal knjigo. To bi bila knjiga — a končano je!" Slično je govoril tudi umirajoči pesnik Herder. — „Poznal sem ljudi," piše francoski zdravik Lovernj (Lauvergne), „ki so ob smrtni uri spoznali reči, katere so jim bile do tedaj nejasne. Našli so, kakor so sami rekli, rešitev vprašanj, katero so iskali celih 30 let." Pripovedujejo nam o skladatelju, ki je v bolezni, ko se mu je motilo, čul najkrasnejše melodije. „Slišim jih," je rekel svojim prijateljem; „ko bi jih mogel zapisati, zapustil bi svetu najkrasnejši umotvor." Polagoma je vgasnil, in še v nezavesti je tiho rekel: „O moj Bog, kako je to lepo! O še jedenkrat!" Se v smrti so njegove oči kazale sledove navdušenosti.

Velikokrat se je prigodilo, da so navadni ljudje, ali celo otroci, v zadnjih trenutkih govorili kakor kak učenjak. Mnogi so tudi napovedali prihodnje reči. Kaj tehten dokaz nam nudi angleški admiral Bofor (Beaufort). „Pred več leti sem služil na vojni ladiji v Portsmouth Harbour. Nekega dne sem se vozil v malem čolničku. Colniček se vsled moje neprevidnosti prevrne in jaz padem v morje. Plavati nisem znal, zato sem kmalu izginil pod vodo. Kmalu so mi odpovedali udje in čutil sem, da se mi bliža smrt. V tem trenutku sem čutil nek poseben blagodejen mir v sebi. Četudi so bili moji čuti mrtvi, ni pa miroval moj duh. Misel se je vrstila za mislijo. Celo moje življenje mi je stopilo pred oči in dobro sem spoznal, kdaj sem prav storil, kdaj ne. Marsikateri dogodek, kateri se mi je prej zdel neznaten, mi je sedaj stopil pred oči in tako, kakor da bi ga bil ravnokar dovršil." — Telo razpada, duh pa se bistri, kako se pač to vjema, ako sta oboje jedno? Ne, ravno to nas uči, da nista telo in duša jedno, ampak je duša od telesa popolnoma različna.

Stopimo korak dalje. Smrti prav podobno je spanje. Kadar spimo, miruje telo, vsaj na zunanje; ne gledamo, ne poslušamo, ne gibljemo se. A naš duh vendar ne miruje. V spanju gleda, seveda ne s telesnimi očmi, najrazličnejše stvari, katere je videl ravnokar, ali pa morda že pred davnim časom. Kolikokrat človek nadaljuje v spanju to, kar je prej premišljeval. In velikokrat jo bolje pogodi speč ko pa čuječ. Zato tudi nekateri priporočajo, da je dobro, važno zadevo prespati, predno jo izvršimo. Marsikateri umetnik je ravno

pred spanjem ali v spanju dobil najboljše misli za svoje umotvore. Leonardo da Vinči je sam priznal, da so se mu najkrasnejše misli porodile ravno v spanju. V spanju zagleda duh svoje telo, globoko premišljevaje se celo nekako loči od svojega telesa. Kadar smo prav globoko zamišljeni, ne slišimo, dasi imamo zdrava ušesa; ne vidimo, dasi so nam odprte zdrave oči. Žarek gre v oči, zvôk gre v ušesa, a vendar ničesar ne čutimo.

Opozarjamo še na drugo okoliščino. Mnogi so že v spanju videli prihodnje reči. Sloveči pisatelj Krištof Schmid nam pripoveduje, da se mu je sanjalo, da je srečal na ulicah domačega kraja svojega prijatelja, ki mu je rekel: „Tvoj oče so bolni.“ Na to se zbudi, a kmalu zopet zaspi. Tu vidi dva znana duhovnika, katera gresta v očetovo hišo. Ko v tretjič zaspi, vidi, da nesó krsto iz hiše. V par dneh je Krištof v resnici izvedel, da so mu oče nenadoma umrli. — Dr. Gudden, ki je vtonil z bavarskim kraljem Ludovikom II., je dan pred svojo smrtjo povedal svoji ženi pri zajutreku, da se je celo noč v spanju boril z nekim možem v vodi. Sama njegova žena je ta dogodek povedala poslancem antropologičnega društva v Monakovem, ki so ji prišli izrazit svoje sožalje.

Čudoviti so tudi dogodki, potrjeni po zanesljivih pričah, ki nam kažejo, da je bil človek v istem času na dveh različnih prostorih. Tudi ti dogodki pričajo, da mora v človeku biti bitje, ki je različno od telesa. — Tako beremo o sv. Antonu Padovanskem, da je nekoč pridigoval pred mnogoštevilnim občinstvom v cerkvi na Monte Pessulo. Tedaj je bila navada, da sta v redovnih cerkvah dva samostanska brata pela med božjo službo ‚alelujo‘. Ta naloga je bila isti dan naložena sv. Antonu. Na to nalogo se spomni sv. Anton kmalu potem, ko je bil začel propovedovati. Žalosten, da je pozabil na to povelje, se nasloni na prižnico, potegne kapuco črez glavo, preneha govoriti in se zamisli. In ravno med tem časom, ko je tako zamišljen stal, je v svoji cerkvi doma opravil naloženo mu nalogo ter odpel alelujo. Ko je tam daleč proč izvršil svojo nalogo, se je tu v tej cerkvi zopet zavedel ter začel dalje govoriti. (Görres, Mystik II., str. 584; Vadding, Annales minorum. An. 1231. Nr. 4.)

Isto se pripoveduje o sv. Frančišku Ksaveriju. Ko se je leta 1571. meseca novembra iz Japana peljal v Kino, je nastal strašen vihar, ki je metal ladijo celih pet dnij sem in tja. Krmar je dal čoln privezati k ladiji, da bi ga valovi ne odnesli in potopili. To delo je imelo izvršiti 15 mož, a prehitela jih je noč in vihar je še čoln odtrgal od ladije. Vihar je postajal čimdalje huji. Tudi potniki na glavni ladiji so se bali, da se bodo potopili. A Bog jih je čudovito ohranil. Sami rešeni so pa začeli moliti še za vse one, ki so bili v čolnu. Frančišek jih je tolažil, da naj bodo le potolaženi, v treh dneh se bodo že povrnili. Drugi dan reče, da naj gre kak mornar na jarbolo, da bo pogledal, če se čoln še ne približuje. Ko ga ni bilo vidti, gre Frančišek v svojo celico ter tam moli ves dan. Vesel zopet pride na krov in potolaži druge potnike. Ko pa tudi drugi dan še ni bilo čolna, niso hoteli mornarji več čakati z ladijo, ker so bili sami v nevarnosti. Sv. Frančišek jih zopet preprosi, da naj

vsaj še malo počakajo. Črez tri ure v resnici zagledajo čoln, ki se je bližal ladiji. Nek Mendes Pintus, ki je bil sam na ladiji, priča, da so oni, ki so bili v čolnu, zaklicali, da naj najprej svetniku pomagajo iz čolna. Ko jim pa povedo, da je Frančišek na ladiji in da je sploh ni zapustil, so hoteli staviti, da je bil sv. Frančišek ves čas, ko je razsajal vihar, med njimi, da jih je tolažil, jim dajal pogum in vodil čoln k ladiji. (Vita s. Francisci Xav., Surius II. vol. IV. str. 89.)

Stari Oktavij Piccino je bil naprosil sv. Jožefa Kupertinskega, da naj pride ob zadnji uri k njemu, in ta mu to tudi obljubi. Ko Oktavij zboli, je bil sv. Jožef daleč proč od njega (v Rimu), a naenkrat se prikaže ob bolnikovi postelji. Mnogo ljudij ga je videlo, tudi njegova sestra, ki je rekla: „O brat Jožef! Kako prideš ti semkaj?“ — „Da blagoslovim dušo bolnikovo,“ ji odvrne ter izgine. Isto je storil svoji materi, ki je umirala v vasi Kupertino in rekla: „O moj sin Jožef, pač te ne bom več videla.“ A glej, v tistem trenutku, dasi je bival v daljnem Asisiju, je bil tudi že pri svoji materi, ki je z veseljem zaklicala: „O brat Jožef, moj sin,“ in umrla. V tistem trenutku pa so ga videli njegovi redovni bratje v Asisiju, da je šel žalosten iz svoje celice v cerkev molit. Jeden predstojnikov ga sreča ter ga vpraša, zakaj je tako žalosten. „Ravnokar mi je umrla mati,“ odvrne, „kmalu bodo to pisma iz Kupertina potrdila,“ kar se je tudi v resnici zgodilo. (Ex proc. ord. Ner. fol. 664, 609—10. Summ. p. 469 § 15.)

Slične dogodbe beremo v življenju sv. Petra Alkantarskega, sv. Benona, škofa Mišenjskega, sv. Petra Regalata, sv. Lidvine, sv. Filipa Nerija, sv. Alfonza Ligvorija, ki je prišel k umirajočemu sv. očetu Klemenu XIV., in drugih. Vsi ti dogodki pa nam pričajo, da je duša od telesa različna, ker je mogla z božjim dovoljenjem zapustiti telo ter vzeti nase podobo svojega še živega telesa.

Naj podam še dogodek iz novejših časov. Leta 1830. je bil Fr. Ks. Kipfstuhl, sin občespoštovanega kolarja v Deiningu v Zgornji Palaciji (na Nemškem), v semenišču mesta Eichstätt. Ta mladenič je bil jako vesele narave. Vse ga je ljubilo. Nekega dne zapazijo njegovi tovariši, da je postal ves žalosten in da ima objokane oči. „Kaj ti je,“ ga vprašajo, „da si tako otožen?“ — „Moj oče so mi umrli.“ — „Odkod pa to veš?“ — „Danes po noči o polnoči so umrli, jaz sem bil pričujoč pri njihovi smrti.“ Prijatelji ga hočejo pregovoriti, a vse zaman. „Boste videli, da je tako, kakor sem rekel. Le poslušajte, kaj se mi je pripetilo. Bilo je okoli jednajste ure. Jaz sem dotlej prav dobro spal. Naenkrat pa sem čuječ v domači hiši. Moj oče tožijo materi, da jim je slabo. ‚Zelo sem bolan, pošljite po gospoda kapelana, da me previdi.‘ Videl sem očeta ležati v postelji, čul sem prav razločno njih besede in kako so mati preplašeni poklicali moje sestre, da naj gredo iskat duhovnika. Istotako sem videl, ko je prišel v sobo g. kapelan z Najsvetejšim. Čul sem duhovnikove molitve, bil pričujoč pri sv. obhajilu in tudi slišal, kako je oče rekel gospodu kapelanu: ‚O ko bi bil moj France tu.‘ Prijazni gospod jih potolaži, da bode na vse jutro poslal k meni, in da bom potem gotovo prišel. Z besedami: ‚Hvaljen bodi Jezus Kristus‘, se je duhovnik poslovil od bolnika. Videl sem, kako je mati spremljala

gospoda do vrat, a komaj sta prestopila prag, že prihiti brat za njima, rekoč: ‚Oče umira'. Gospod kapelan se naglo povrne, a oče je bil že mrtev. Čul sem jokanje in vpitje moje ljube matere in mojih sestrá in sem jokal ž njimi. V solzah vtopljen sem se čutil naenkrat zopet v svoji postelji. Videli boste, dragi prijatelji, da se je vse tako dogodilo, kakor sem vam povedal." — Kmalu potem je vodja poklical našega seminiščnika. Hotel mu je polagoma razodeti žalostno poročilo o očetovi smrti, a ta mu kar naravnost pove, da mu je vse že znano. Kmalu potem se je prepričal, da se je vse do pičice tako dogodilo, kakor je videl v oni noči. Zlasti je potrdil vse, v kolikor je bil sam priča, gosp. kapelan Maurer (ki je umrl l. 1860. kot župnik), češ, da se je zgodilo ravno tako, kakor mu je povedal bogoslovec Kipfstuhl. Ta je umrl l. 1860. kot župnik v mestu Lauterhofen v Zgornji Palaciji. („Freiburger kath. Kirchenblatt" št. 48, l. 1874.)

Bogoslovec leži v semeniščU v postelji, a v istem trenutku gleda daleč odtod istinite reči. Je-li mogoče, da bi imel človek samo telo? Ali nam ta dogodek ne priča kar najbolj mogoče živo, da mora človek imeti dušo, ki je duh, ker le ta more v trenutku prehiteti velike daljave?

Opozarjam dalje na one, ki so le navidezno umrli, katere so celo zdravniki spoznali za mrtve, in ki so bili vsled tega tudi pokopani. Ali je morda otrpnil duh, ko je otrpnilo telo? Nikakor ne, marveč je mnogokrat razodevalo še večjo bistrost. Stari pisatelj Plutarh nam pripoveduje sledeči dogodek („De his, qui sero a numine puniuntur"): Tespezij, iz mesta Soli, je padel na vrat in obležal kakor mrtev. Ko ga hočejo tretji dan pokopati, se prebudi in pripoveduje, da je videl v svojem otrpnenju čudovito, nepopisljivo lepo prikazen, ki mu je razodela razne reči. Vsled te prikazni se je Tespezij popolnoma izpremenil. Prej razuzdan zapravljivec, je bil odslej resen, pobožen, vesten človek. — Kako bi mogla biti duša jedno in isto kakor telo, kakor možgani, ker razodeva posebno bistrost ravno tedaj, kadar otrpne telo?

Slednjič pa naj omenim še b o j a, katerega čuti vsak človek v sebi in o katerem piše sv. apostol Pavel: „Meso poželi zoper duha, duh pa zoper meso, ta dva sta jeden drugemu nasprotna." (List do Gal. 5, 17.) Kdo še ni občutil tega boja? Vsak ve, da ga nekaj vleče na to stran, nekaj pa na drugo, nasprotno. Telo sili človeka k mesenemu vživanju, jedi, pijači in drugim rečem, duša pa hrepeni po višjih rečeh, ljubi in premišljuje nadnaravne resnice, išče časti, se trudi za čednosti. Duša se zaveda svoje moči, da more, če le hoče, premagati telo in njegovo poželenje. Zato gospoduje telesu ter ga vodi kakor jezdec svojega konja. Telo je pokorno duhu, se trudi, poti, prenaša vročino in mraz, žejo in lakoto, ter s tem pomaga duši, da izvršuje svoje dolžnosti, da doseže svoje namene. Ravno zaradi tega pa sovraži telo dušo, kakor jetnik tistega, ki ga ima zaprtega v ječi. Vsled tega je veden boj v človeku. Kdo pa je kdaj rekel, da sta dva sovražnika jedno in isto bitje, da je morilec isti kakor umorjeni? Sovražnika sta različni osebi, istotako mora duša biti različna od telesa, od snovi.

Snov ne pozna prostosti, duša pa se zaveda svoje prostosti. Vprašam: Kako bi se mogel človek postiti, ko bi ne imel duše? Telo sili človeka k jedi, a duša se temu vstavlja po svoji prostosti, in dovoli telesu jesti, če hoče in kadar hoče. Pa duša ne gospoduje samo nad snovjo svojega telesa, ampak sploh nad snovjo vse narave. Kovač prisili železo, da tvarja ključ ali kako drugo obliko. Ali bi bilo to mogoče, ko bi bil človek le sama snov? „Nauk materijalistov," piše celo brezverec Proudhon, „je nemogoč. Ako človek ni drugega kakor materija (snov), kako je mogoče, da nasprotuje snovi, da jo muči in obdeluje? Kako bi si mogli razlagati to nasprotno delovanje, (da narava muči in obdeluje naravo, da človek obdeluje železo, kamen, itd.), iz katerega izvirajo obrti, vede, umetnije, ki imajo le ta namen, da premagajo naravo?" Sovražnika nista jedno in isto bitje. Clovek pa po svojem duhu nasprotuje naravi (snovi), torej ne more biti duša isto kakor snov (materija) ali telo. Vse nas torej uči, da mora človek imeti dušo, ki je različna od telesa in višja, ker mu zapoveduje, in da je skrajna nespamet, ako kdo trdi, da človek nima duše.

Mlad doktor zdravilstva, ki je ravno dovršil svoje nauke, se je hotel pokazati posebno učenega. Zato se je v neki družbi norčeval iz vere, zlasti pa povdarjal, da človek nima duše, da ni drugega kakor žival. V družbi je bil tudi sloveč zdravnik (Dr. Nussbaumer v Monakovem). Ta se oglasi, ko mu je bilo ošabnega besedičenja že preveč, in pravi: „Mladi gospod, jaz sem vam vedno dejal: Gospod tovariš (kolega) in sem pustil, da ste me tudi vi tako ogovarjali. Ker pa imajo oni, katere jaz zdravim, razumno dušo in so ljudje, ne pa živali, vi pa trdite nasprotno, zato si jaz pridržim naslov „doktor", vi pa se imenujte: „živino-zdravnik". Prepovem vam, da me še kdaj imenujete tovariša! Ali ste me razumeli, gospod živino-zdravnik?"

Dobro jo je pogodil! To ime zaslužijo vsi zdravniki, ki se v svoji ošabnosti ponašajo, da še niso našli duše s svojim nožem. — Takim veljajo pač iste besede, katere je neki dominikanec rekel o nekem zdravniku, vseučiliščnem profesorju. Ta redovnik je namreč imel misijon v večjem mestu na Švedskem. Med poslušalci je imel tudi mnogo dijakov, ki so prišli gledat meniha, o katerih so že toliko slišali, a še niso nobenega videli. Nekega dne je govoril misijonar o duši. Pazljivo ga je vse poslušalo. Profesor zdravilstva je izvedel, da je misijonar prepričal njegove dijake, da biva v človeku duša. Tu sklene, da bo tudi on pokazal svojo učenost. „Moji ljubi dijaki," jih nagovori kmalu po oni pridigi; „jaz sem preiskal že na stotine živih in mrtvih ljudij do najmanjših delov, a nikoli še nisem našel duše!" Misijonar je to izvedel, ter je v prihodnji pridigi tudi odgovoril na tako nesmisel z besedami: „Moji ljubi dijaki! Vzemite sto in sto nožev in preiščite gospoda profesorja do najmanjšega dela, in jaz stavim, da ne boste našli v njem niti drobtinice pameti. Torej gospod profesor tudi nima pameti." — Tako recimo tudi mi tistim, ki pravijo, da še nikdo ni našel duše. Zlasti pa jim zakličimo z Napoleonom: „Proč z vami; jaz se nočem pečati s človekom, ki meni, da je le blato, in ki hoče tudi mene prepričati, da sem blato; ki meni, da je žival, in hoče tudi mene prepričati, da sem žival."

3. Neumrjoča duša.

„Iz razvalin cvete novo življenje.“
(Schiller: ‚Viljem Tell‘ 4, 2.)

Poljski knez N., povsem brezverec, tako nam pripoveduje o. Lakorder (Lacordaire), ki se je sam prepričal, da je dogodek resničen, je spisoval knjigo, v kateri je hotel dokazati, da človeška duša ni neumrjoča. Razprava je bila skoraj gotova. V malo dneh jo je knez hotel izročiti tiskarni. Tu se poda knez nekega dne na izprehod, da bi se nekoliko oddahnil od napornega duševnega dela. Ko se izprehaja po svojem drevoredu, se mu približa črno oblečena žena in pade predenj na kolena. Knez jo vpraša, kaj želi. „O milostljivi gospod,“ pravi žena, „mož mi je umrl pred kratkim. Bojim se, da bi ne bil v vicah in tam veliko trpel. Zelo sem revna, še toliko nimam, da bi dala za jedno sv. mašo za njega. Dobrotljivi knez, pomagajte njemu in meni in darujte mi v to potrebni denar.“ Imenitnemu brezvercu stvar sicer ni bila všeč, a vendar ženi ni mogel odbiti prošnje. Prijazno ji podari zlat. Vsa vesela hiti v cerkev, da bi dala darovati sv. mašo za moža.

Tri dni pozneje sedi knez zvečer pri svoji pisalni mizi in prebira svojo razpravo proti neumrjočnosti človeške duše. Nakrat čuje lahek šum. Ozre se in zapazi dva koraka od sebe poljskega kmetiča, ki ga je pomenljivo gledal. Začuden in tudi nevoljen, da se je mož drznil stopiti v njegovo sobo brez vsake napovedbe, knez vstane in tujega moža vpraša, kako je prišel v sobo. A preden je končal svoje vprašanje, se je tujec že izmuznil skozi vrata in izginil. Hitro pokliče knez svoje strežaje. „Zakaj mi puščate tuje ljudi brez mojega dovoljenja v sobo?“ jih vpraša nevoljen. — „Katere ljudi?“ vprašajo strežaji. „No, onega kmeta, ki je ravnokar šel iz sobe.“ „Presvetli,“ odgovore strežaji, „mi nismo nikogar pustili v sobo in tudi nismo videli v celi hiši nikakega tujca.“ — „Cudno,“ mrmra knez, „in vendar sem videl moža tu zraven pisalne mize.“ Ker je bil prepričan, da so strežaji nedolžni, jih odpusti in jim strogo zapove, da naj dobro pazijo pri vratih v pisarno, kadar bo on v sobi. Drugi večer knez zopet sedi pri pisalni mizi in prebira svoje delo. Na dogodek prejšnjega večera je bil že pozabil. Ob istem času kakor prejšnji dan zopet vidi na istem mestu kmetiča, ki ga kakor včeraj pomenljivo gleda. Ves razjarjen poskoči knez, da bi moža prijel, a ta je že odšel, preden je knez mogel poklicati strežaje. Jako razburjen zapove strežajem preiskati ves grad. A zaman; moža ni bilo nikjer. Sobni strežaj pravi celo, da je bil tisti čas na mostovžu pred knezovo sobo, a da ni videl nikogar ne prihajati, ne odhajati.

Nestrpno pričakuje knez tretjega večera. Nekaj mu pravi, da mu ne bo ušel. Pri vseh vhodih so pazili strežaji. Ob istem času kakor prejšnje dni knez zopet zagleda moža. Knez je neprestano gledal proti vratom, a ko se je malo proč ozrl, stal je mož pred njim. Groza obide brezvernega kneza. Kdo je pač ta človek, ki stoji pred njim, kakor da bi bil izrastel iz tal? A preden ga je mogel

vprašati, se oglasi tujec in pravi z resnim glasom: „Moj knez, jaz sem prišel, da se vam zahvalim iz vsega srca. Jaz sem mož tiste žene, katera je vas pred kratkim prosila miloščine, da bi dala opraviti sv. mašo za svojega umrlega moža. Vi ste jo uslišali in rešili mojo dušo. Vaše dobro delo je bilo Bogu všeč, zato mi je dopustil, da sem prišel k Vam se zahvalit in pričat, da je v resnici po smrti še drugo življenje in da je človeška duša neumrjoča. Vi pa porabite to veliko milost v izveličanje svoje duše.“ Na to je prikazen izginila.

Solze se vlijejo knezu iz očij. Po dolgem, dolgem času pade zopet na kolena, moli ter zahvaljuje Boga za toliko dobroto in usmiljenje. Potem pa pokliče svoje strežaje ter jim pojasni vso stvar. Še tisti večer sežge svojo razpravo proti neumrjočnosti človeške duše. Pozneje pa je dal vso stvar preiskati učenim in pobožnim možem ter jo potrditi v pouk brezvercem. Sam pa je bil do smrti veren in zvest katoličan.

Knez je veroval v neumrjočnost človeške duše še le potem, ko mu je to oznanila prikazen. Nam take prikazni pač ni treba, zakaj določno nam napoveduje sv. vera neumrjočnost naše duše. Jezus Kristus, večna resnica, nam kliče: „Ne bojte se jih, kateri umoré telo, duše pa ne morejo umoriti; bojte se temveč njega, kateri more dušo in telo pahniti v pekel.“ (Mat. 10, 28.) Isto nas uči v priliki o bogatinu in Lazarju. (Luk. 16, 19.) — Desnemu razbojniku, visečemu na križu, kliče: „Še danes bodeš z menoj v raju“ (Luk. 23, 43.), gotovo pa ne s telesom, ampak z dušo, ki bo po smrti njegovega telesa še živela.

Toda, ko bi nas tudi sv. vera ne učila neumrjočnosti naše duše, dosti določno nam jo kaže naša pamet sama. Ako nekateri pravijo: „Vse na svetu mine, zakaj bi ostala duša?“ je to do cela neresnično. Temeljito proučavanje narave je pokazalo, da nobena stvar na svetu ne mine popolnoma, da bi takorekoč prešla v nič, ampak da le razpade v posamezne dele, kateri se zopet pokažejo v drugi stvari. Rastlina, ki ovene, pade na zemljo, strohni, stvarja gnoj, ki daje zopet drugim rastlinam hranivo. Rudnino lahko razbiješ na najmanjše kosce v prah, potem jo lahko kemično razkrojiš v razne pline, popolnoma je vendar ne moreš vničiti. Ogenj pač najtemeljiteje pokončava in povživa stvari, a kdo more reči, da jih vniči? Iz ognja se dviguje sopar in razen tega še ostane pepel. Ogenj stvari ni vničil, ampak jo je le razkrojil v posamezne dele. V naravi ne najdemo nikjer smrti, marveč le življenje. Zato pravi pesnik: „Na razvalinah cvete novo življenje.“ Ako pa to, kar mi imenujemo smrt, ne vničuje stvarij, ampak jih le razkroji v posamezne dele, kako bi mogli govoriti o smrti naše duše, saj naša duša ni sestavljena iz več delov, ona je jednostavna in zato se tudi ne more razkrojiti, ne more umreti. To nas uči naša samozavest.

Vsakdo vé iz lastne izkušnje, da le jedno bitje čuti, ali misli, ali deluje v njegovem telesu. Vsak more in mora reči: jaz čutim na vsakem delu telesa. Jaz čutim, recimo, bolečine na glavi, na nogah, na prsih, na vsakem udu. Vsak vé, da je jeden in isti, ki vidi priti prijatelja in ki sliši njegov glas. Ako sedi pri pojedini

in jé med tem, ko svira godba, mora reči: v meni jedno in isto bitje okuša jedi in posluša godbo. Ista je, če človek misli, bodisi pravo ali nepravo, dobro ali slabo, in dela sedaj to, sedaj ravno nasprotno reč, vedno se zaveda, da je vedno jedno in isto bitje, vedno jeden in isti „jaz“, ki misli ali deluje. Ali ne sledi iz tega, da je duša, ki misli, čuti, deluje, jednostavna? Ako bi bila sestavljena iz več delov, potem bi se človek zavedal toliko bitij, ki bi čutila, mislila, delovala, iz kolikor delov bi bila duša sestavljena.

Kaj lepo nam to pojasnuje sloveči brezverec Beil (Bayle), ki pravi: „Mislite si kroglo, na kateri so naslikane vse dežele in morja vsega sveta (globus). Mislite si ta globus razdeljen na štiri dele sveta: jug, sever, vshod, zahod. Ni jeden teh delov bi ne obsegal cele Azije, tudi ne vseh rek. Del, ki obsega Perzijo, ni isti, kakor oni, ki obsega kraljestvo Siam (oboje v Aziji.*) Vi pa na tej obli lahko na onem delu, ki obsega reko Eufrat (Savo) razločujete desno in levo stran. Iz tega sledi, da, ko bi mogla ta obla spoznavati dežele, ki so na njej naslikane, da bi nobeden teh delov ne mogel reči, da pozna vso Evropo, vso Francosko deželo, vse mesto Amsterdam. Vsak del te obli bi zamogel poznati le oni del podobe, ki je na njem narisan. In če bi to oblo razdelili na tako majhne dele, da bi posamezni del ne obsegal niti jednega kraja, potem bi obla zaman imela dar spoznanja, ker bi sploh ne mogla ničesar spoznati, ali bi pa spoznavanje te obli moralo biti vse drugače kakor je naše spoznavanje, ki si zamore predstavljati, videti celo drevo, celega konja itd. To je očividen dokaz, da bitje, ki v nas povzročuje spoznavanje, ni sestavljeno iz več delov, da je torej duša jednostavna.“ (Bayle: Dictionaire art. Leucippe.)

Še bolj živo nam to stvar pojasnuje sloveči kardinal La Luzerne: „Misel se ne da na nikak način razdeliti in jaz menim,“ tako pravi on, „da to zadostuje, da spoznamo resnico, da je duša jednostavna. Jaz mislim, da ni noben materijalist tako predrzen, da bi rekel: polovica ali četrtina misli, zanikanja ali trditve, jeden prst na nogi od spoznavanja, zgornji ali spodnji del volje, desna ali leva stran kake želje.“ („Dissertazione sulla spiritualita dell anima.“) Misel je jednostavna, ker se ne da razdeliti, torej je tudi bitje, ki jo povzroča, jednostavno. — Ako je pa duša jednostavna, ako se ne dá razdeliti na več delov, potem tudi ne more umreti, ker smrt le bitja razkroji na posamezne dele.

Tu je le dvoje mogoče: Ali mora biti naša duša neumrjoča, ali jo pa mora vničiti sam Bog. Ali porečemo, da bode Bog vničil dušo, svojo najlepšo stvar, svojo najlepšo podobo? On je sam vtisnil v dušo upanje na svidenje, potem pa naj bi jo sam vničil? Ako bi to storil, bi ne zaslužil imena Bog, to je najpopolnejšega, torej tudi neskončno resničnega in zvestega bitja, ki izpolnuje, kar obljubi. Tega nikakor ne moremo reči, zato mora biti naša duša neumrjoča. To nam napovedujejo tudi razni nagoni, težnje in hrepenenja našega

*) Da rečemo po domače: del, na katerem je narisana kranjska dežela, ni isti, na katerem je narisano Štajersko.

srca, katera je moral sam Bog vsaditi v naša srca, ker so splošna pri ljudeh, torej naravna ali prirojena. Kar je pa naravnega, prirojenega, to je od njega, ki je ustvaril našo naravo.

Tako hrepeni vsako človeško srce po sreči, in sicer popolni, večni. Zakaj sreča, ki ni popolna, ki ni trajna, sploh ni sreča. Vprašam pa: ali se v tem življenju kdaj človeku vresničijo te želje? Ali je bil še kak človek na svetu popolnoma srečen? In ko bi srečo užival tudi vse svoje življenje, saj mu jo naposled vendar le vzame smrt. Toda v življenju ni nikdo popolnoma srečen. „Nikdar se ti v življenju ne približa sreča čista in prosta žalosti," pel je že stari Sofoklej. Ali naj opisujem revo zemskega življenja? Menim, da mi je ni treba, vsakdo izmed bralcev jo že dosti pozna iz lastne izkušnje. Svet imenuje srečo: bogastvo, meseno uživanje, časti, zabave, veselice. Ali je pa srečen, ako tudi doseže vse te stvari? — Vse prej nego to!

„Življenje se nam kaže kot neprestana prevara," piše neki učenjak, „kakor v malem, tako v velikem. Ako je kaj obljubilo, ne izpolni svoje obljube, in če jo izpolni, izpolni jo le, da nas uči, da to, kar smo poželeli, ni bilo vredno naših željá. V daljavi gledamo raje, a ti izginejo, ko se jim približamo." Koliko ljudij si želi bogastva, veselic, a ko jih dosežejo, se jih le prekmalu nasitijo, ali pa si žele še več. „Sreča nam je vedno v bodočnosti ali v preteklosti, sedanjost pa je podobna oblaku, katerega nese veter čez obsijano plan. Pred njim in za njim je svetlo, le on sam dela senco."

Prave sreče torej na svetu ni. Človeško srce pa hrepeni po pravi sreči. Ali se mu nikdar ne bo vresničilo to hrepenenje? O, ko bi se nikdar ne vresničilo, potem bi bil človek najrevnejša stvar, ko je vendar prvak med vsemi stvarmi. Koliko srečnejša bi bila žival, ker ne more premišljevati svojega revnega stanu, ker ne more gledati v bodočnost! Toda Bog je človeku vsadil v srce hrepenenje po pravi sreči, on je bo tudi izpolnil.

„Nemirno je človeško srce," je rekel sv. Avguštin, „dokler ne počiva v tebi o Bog," dokler namreč ne spoznava Boga, dokler ga ne ljubi, ker je v tem namen človekov, kakor nas uči sv. vera.

Ali človek doseže ta svoj namen na zemlji? Ne; noben človek še ni dosegel tega namena na zemlji, zakaj nihče ne spoznava toliko Boga, kolikor poželi njegovo srce, nihče ga tudi toli ne ljubi, kakor se pristoja Bogu in kakor želi naše srce. Zato tudi tu na svetu ne dosežemo pravega miru. Ali more kdo to utajiti? Vsak dan se lahko prepričamo, kako kratka je naša pamet, kako malo naše spoznanje. Že stari Sokrat je rekel: „Jaz vem, da ničesar ne vem." Saj niti del božjih ne poznamo popolnoma, kako naj spoznamo Boga? Tudi najnavadnejše reči, kakor gorkota, rast rastlin so nam zastavice, katerih niti največji učenjaki ne morejo rešiti, koliko manj moremo še le popolnoma spoznati Boga. Gledamo ga le v zrcalu, v prilikah. Ista je z našo ljubeznijo do Boga. Zato mora biti duša neumrjoča, da ga bo gledala od obličja do obličja, da ga bo ljubila, kakor njemu pristoja in po čemur hrepeni naše srce.

Zlasti nam pa jeden glas kaj določno napoveduje neumrjočnost duše, namreč glas vesti. Ni ga bilo naroda, kateri bi ne

bil spoznaval, da mora bivati Bog; tako ga tudi ni razumnega človeka, ki bi ne bil razodel tega glasu, ko je razločeval med dobrim in hudobnim. Tudi divjak ima svoje, če tudi posebne, čednosti in svoje pregrehe, in ravno s tem, da noče vsakega tujega človeka imeti za dobrega, razodeva, da razločuje med dobrim in hudobnim. Ni ga naroda, ki bi se ne zavedal, da je nad njim sodnik, ki mu v srcu napoveduje razloček med dobrim in hudobnim, ki mu napoveduje plačilo za dobra dela, kazen za hudobna.

Ta glas vesti je splošen, zato ga je moral sam Bog vsaditi v srce. Zato se ta glas tudi ne more popolnoma zatreti. „O, rana vesti," pravi Zan Pol (Jean Paul), „se nikdar ne zaceli in čas je ne ohladi s svojimi peruti, ampak je vedno odprta." — „Glasovi vesti so strele iz temnega nevidnega sveta," pravi pesnik Klinger, „katerih nas ne obvaruje noben strelovod." Marsikaterikrat meni človek, da je hudobijo že pozabil, a glej, naenkrat se oglasi vest in še strašneje kot prej. Kdo ne ve, da je že marsikateri hudodelnik razodel svoj zločin v spanju, v katerem mu vest ni dala pokoja.

Vprašam pa: ali se ta glas popolnoma vresničuje tu na svetu? Ali dobi človek tu zasluženo plačilo ali kazen? — Jeden sam pogled v svet nas uči, da ni tako. Koliko hudobnežev vidimo v blagostanju, koliko pravičnih v trplenju! Hudobnežu je sicer slaba vest dosti huda kazen, tudi svet ga zaničuje. Kaznuje ga tudi posvetna oblast, ako ji pride v roke. Ali ta kazen ni nič v primeri z hudobijo. Hudobnež, vdan svoji strasti, zaničuje celó vse to. Mnogokrat zatre svojo vest, da se ne oglaša več tako pogosto. Za mnenje ljudij mu ni dosti mar, gosposki pa tudi dostikrat uide. Razen tega pa še opozarjam na grehe in hudobije, katere izvršuje človek le v mislih in željah. Tako daleč pač ne sega roka posvetne gosposke. Sedaj pa poglejmo, kako plačilo prejme človek na tem svetu. Kakšno plačilo so n. pr. prejeli na tem svetu mučenci, ki so za sveto vero prelili svojo kri, svoje življenje žrtvovali za Boga? Brezverci, ki taje neumrjočnost duše in dušo sploh, tolažijo ljudi s slavo, katero vživajo sloveči možje pri potomcih. Toda kaj pomaga človeku ta slava, ako ga po smrti sploh ni več, kakor sami trdé?

Mnogokrat pa tudi svet noče poplačati dobrih del, ker jih ne pripoznava kot taka. Evangelske svéte svet zaničuje. Posvetni človek zaničuje vedno uboštvo, devištvo in zlasti samostansko življenje. Kje bodo tedaj dobili plačilo tisti, ki so Bogu na ljubo prodali vse, razdelili svoje premoženje med uboge, ki so zapustili svet in njegovo veselje? Zato nas uči glas vesti, ki nam oznanja plačilo za dobra dela, kazen pa za hudobna, da mora za tem življenjem priti drugo, boljše življenje, v katerem bo vse poravnano, — da mora biti naša duša neumrjoča, ker tu ne doseže popolnega plačila za svoja dela. „Ko bi drugega dokaza ne imel," je rekel brezverec Ruso (Rousseau), „kakor to, da na svetu mnogokrat zmaguje hudobni, pravični pa trpi, bi me že to obvarovalo vsakega dvoma. To bi me učilo, da s tem življenjem še ni vse končano, da se bode vse uredilo še-le po smrti." (Emil IV.)

Slednjič še vprašam: Kakšno bi bilo življenje na svetu, ko bi

ne bilo večnosti? Kaj bi pač človeka vnemalo k dobremu, kaj ga odvračalo od hudega? Največji nered bi vladal na svetu, ki bi ga v kratkem izpremenil v puščavo. Brez večnosti bi bil človek najnesrečnejša stvar na svetu. Še onega miru in veselja bi ne imel, katerega mu vzbuja sedaj spomin na večnost. Clovek bi ne skrbel za drugo, kakor da si napravi življenje na tem svetu kolikor mogoče prijetno. Pred nobenim sredstvom bi se ne strašil, saj bi se mu ne bilo treba bati vsaj večne kazni, posvetni bi pa v mnogih slučajih lahko ušel. — „Ti-le dokazi," piše celó brezverec Didro (Diderot), „ako jih dobro premislimo, nam vzbujajo toliko prepričanje, kakoršnega skoraj ne vzbuja božje razodetje." (Encyclopaedie art. Ame.)

Sveta vera nam določno oznanja, kakor sem prej omenil, neumrjočnost naše duše. V tej veri nas kakor skoraj pri nobeni drugi verski resnici, potrjuje naša pamet. Kako je mogoče, da bi človek tajil neumrjočnost človeške duše? Kako je mogoče, porečeš, da učenjaki tajé neumrjočnost človeške duše, ker nam jo tako določno oznanja naša pamet? — Nekega človeka so vprašali, zakaj ne veruje v pekel. „Potem bi moral jaz sam vanj," jim odvrne, „zato pa ne verujem." Glej, to je vzrok pri večini, ki taje neumrjočnost človeške duše. Nočejo verovati, ker nočejo Boga, ker ne marajo večnosti, ker se nočejo odpovedati svojim strastem. Mnoge pa vodi v tem tudi napuh, ali celo nevednost. Ti poslednji večinoma za drugimi ponavljajo razne nedokazane trditve, n. pr. o večni materiji, o večnih atomih, česar sami ne razumejo in se tudi ne potrudijo, da bi razumeli.

Sv. Avguštin nam pripoveduje (v svojem 159. listu do Evodija) o nekem zdravniku Genadiju, ki je tajil neumrjočnost človeške duše. Ker je pa storil veliko dobrega in tudi sicer živel pošteno, mu je dal Bog milost, da je spoznal resnico. Neko noč se mu prikaže v spanju angel, ki ga pelje v krasen kraj. Na to se vzbudi in se ne zmeni veliko za sanje. A glej, zopet zaspi in zopet se mu prikaže angel ter ga vpraša, če ga še pozna. „Seveda," odvrne zdravnik in ponovi se tudi petje, katero je bil slišal v prejšnjih sanjah v onem kraju. „Ali si pa to, kar sedaj pripoveduješ, slišal speč ali čuječ?" — „V spanju." — „In sedaj me tudi vidiš v spanju, kaj ne?" — „Seveda." — „Kje je tvoje telo?" — „V postelji." — „Ali priznaš, da so tvoje telesne oči zaprte, da z njimi ne vidiš ničesar?" — „Dà." — „No tedaj, s katerimi očmi me pa gledaš?" Na to ni vedel zdravnik ničesar odgovoriti. Angel pa mu reče: „Kakor tvoje telesne oči sedaj, ko ležiš v postelji, ničesar ne delajo, in so vendar jedne in iste, s katerimi si me videl zadnjič in sedaj, tako bode tudi tedaj, ko bodeš umrl in ko tvoje oči ne bodo več delovale. V tebi je nekaj, s čemur bodeš gledal in čutil. Torej ne dvomi več, ali bodeš po smrti še živel, in da je po smrti še drugo življenje!" Odslej je Genadij veroval, da je človeška duša neumrjoča.

Nam takih prikaznij ni treba, ne take, kakršno je imel oni poljski knez. Nam dosti določno napovedujeta razum in vera, da je človeška duša neumrjoča, če bi tudi z očmi ne gledali resnice. Toda mnogim je dal Bog to resnico gledati takorekoč s telesnimi očmi. Mnogimi so se namreč prikazale, kakor je neovrgljivo dokazano, duše rajnikov.

Posebno v življenju svetnikov beremo več takih dogodkov. Tako je videl sv. Benedikt dušo svoje sestre Skolastike. Sv. Terezija je videla sv. Petra Alkantara, ki je zaklical: „O blažena pokora, ki mi je prislužila toliko slavo.“ Ker se pa dandanašnji svet nekako nezaupno obrača od svetnikov, naj navedem nekaj dogodkov iz novejših časov.

Leta 1844. je bil v zavodu sv. Edmonda v okraju Heriferdšir (Herfordshire) na Angleškem Filip Weld, sin Jakoba Welda, posestnika v bližini mesta Sautempten (Southampton), sorodnika pokojnega kardinala Weld. Dne 14. aprila gre s svojimi tovariši na izprehod. Vodja jim dovoli, da se smejo v bližnji reki kopati. Naš Filip se vozi z nekaterimi tovariši v čolnu po isti reki. Naenkrat pade Filip v vodo in vtone. Njegovo truplo prenesó v zavod in vodja zavoda se takoj poda k Filipovim starišem, da bi jim naznanil žalostno novico. A kako se začudi, ko stopi v sobo Filipovega očeta, a mu ta pride že naproti ter mu reče, da mu ni treba povedati, čemu da je prišel, ker že sam vé, da je Filip mrtev. „Včeraj popoldne“, pravi Filipov oče, „sem šel s svojo hčerko na izprehod in Filip se nama prikaže. Mlad človek, črno oblečen je stal zraven njega. Moja hči ga je prva zapazila. ‚Glejte oče,‘ mi pravi, ‚to je Filip.‘ — ‚Resnično,‘ odvrnem jaz, ‚to je Filip, pa je podoben angelu.‘ Niti sanjalo se mi ni, da bi bil mrtev, dasiravno sem se zelo čudil, da je bil tu. S hčerko mu greva naproti, da bi ga pozdravila. Ko se mu bližava, je šel mimo delavec naravnost proti Filipu. Gotovo ga ni videl, ker je bilo videti, da gre skozi njegovo telo, ki je bilo prozorno. Ko sem to videl, nisem več dvomil, da sta to duhova. Ko s hčerko gledava Filipa, se nama je zdelo, da se je nama posmehljal, potem pa je izginil.“ Ko je sedaj Filipov oče poprašal vodjo, kdaj je Filip utonil, se je prepričal, da se je to zgodilo ob tisti uri, ko sta ga s hčerko videla na izprehodu. A kdo je bil njegov spremljevalec? Nekaj dnij pozneje je šel Weld k bližnjemu sosedu. Ko je v sprejemalni sobi čakal na voz, zapazi nad pečjo (kaminom) podobo mladega moža v črni obleki, ki je bil v vsem ravno tak, kakršen je bil Filipov spremljevalec. Pod podobo pa je bilo zapisano ime tega moža: „Sv. Stanislaj Kostka.“ Ime tega svetnika je bil dobil Filip pri sv. birmi. S solzami v očeh je padel oče na kolena ter zahvalil Boga, da mu je dal tako gotovo znamenje sinovega izveličanja, ker ga je poslal k njemu v spremstvu tega svetnika. (Angleški časopis „The Tablett.“)

Še dogodek iz najnovejšega časa. Pred nedavnim časom je objavil časnik „Rivista dei Studii Psichici“, gotovo ne katolišk list, ki izhaja v Torinu, sledeči dogodek, katerega potrjujejo še sedaj v Torinu živeče tri občespoštovane osebe. „Ko je l. 1885. umrla moja mati,“ piše dotični, ki je doživel ta dogodek, „nisem bil pri njej. Malo ur poprej sem jo obiskal in ker sem menil, da ne bode še umrla, kakor je rekel tudi zdravnik, sem odšel domu. Predno odidem, poljubim mater ter ji rečem: ‚Mati, jaz grem domov, da spravim otroke spat.‘ — ‚Kaj, ti že greš,‘ mirno odvrne mati ter me debelo pogleda. ‚Torej na svidenje jutri zjutraj!‘ Nekako potolažen sem šel domov. Drugo jutro se zgodaj zbudim, ko sem bil vso noč prav dobro spal. Prav tiho se napravim, da bi sina ne motil v spanju. Tu zagledam

pri nogah svoje postelje svetlo kroglico, ki se mi je približala. Velik strah me obide in naglo prižgem luč. Moj sin je že sedel v postelji ter me opazoval z resnim obrazom. ‚Jaz sem slišal,' mi pravi, ‚kako si se napravljal; kam pa greš?' — ‚K stari materi!' — ‚K stari materi? Saj je bila ravnokar tu.' — ‚Oh,' odvrnem ves razburjen, ‚saj veš, da je bolna, zelo bolna, da torej ne more biti tu.' — ‚Povem ti, da je bila mati tu. Jaz sem jo videl. Prišla je prav tiho, da bi te ne motila v spanju. Potem je položila svojo glavo prav blizo moje glave, me poljubila ter mi prav tiho rekla: Bodi priden! Ravno v to uho mi je zašepetala in potem odšla. Pri tvojih nogah pa je obstala ter dolgo gledala.' — ‚Jaz sem čutil', pravi dalje oče, ‚da me je nekdo poljubil. Groza me je obšla.' — V tem pride moj brat ter pové, da je mati kmalu na to umrla, ko sem bil jaz odšel. Dalje še pové, da je tudi on videl pri svojih nogah v postelji tako svetlo kroglico, in ga je to tako pretreslo, da se je jokal, ker je bil prepričan, da je ta lučica duša naše matere." — Ta dogodek je neovrgljivo potrjen, priče še živé. Ako kdo ne verjame, naj se obrne na urednika imenovanega lista, tam bo se lahko še natančneje prepričal o istinitosti tega dogodka.

Vprašam torej: Kdo more po vsem tem tajiti, da ima človek dušo, ki tudi po smrti telesa še živi, ki je neumrjoča? Saj je celo kruti revolucijonar Robespierre rekel: „Dobri in slabi izginejo iz prizorišča sveta, a na različen način; ne, smrt ni konec, ampak je začetek neumrjočnosti."

4. Kje se snidemo?

„Še malo časa in me boste zopet videli."
(Jan. 16, 17)

Med vsemi resnicami sv. vere je le jedna, kateri še nihče ni mogel in ne more ugovarjati. To resnico nam napoveduje apostol Pavel, rekoč: „Določeno je človeku enkrat umreti." Toda smrt našega telesa ni smrt naše duše. Naša duša bo večno živela in tam, onkraj groba, se snidemo po smrti s svojimi dragimi. Toda kje? „Določeno je človeku enkrat umreti," pravi apostol, „potem pa je sodba". (Hebr. 9, 27.) Ta sodba odloči, kam pojde duša.

Pri tej sodbi bo odločevalo le to, kako je človek izvrševal svoj namen tu na zemlji, namreč, kako je spoznaval in častil Boga, ga ljubil in mu služil. Ako je zvesto izpolnoval te svoje dolžnosti, potem mu bodo veljale besede Gospodove: „Prav, dobri in zvesti hlapec, ker si bil v malem zvest, te bom postavil črez veliko; pojdi v veselje svojega Gospoda." (Mat. 25, 21.) Da bo pa to veselje neizmerno veliko, napoveduje nam naša lastna pamet. V nebesih se bodo izpolnile vse naše težnje in naše hrepenenje. Tu bomo dosegli pravo srečo, katero zaman iščemo na zemlji. Tu se nam bo izpolnilo naše hrepenenje po resnici, tu naša želja po pravi ljubezni do Boga. Sam Bog nam je v srce vsadil te težnje in hrepenenja, torej jih bo izpolnil. Pa kako! Samo to rečem: Bog nas bo poplačal. On je velik, nad vse velik v svojem bitju in v svojem delovanju. On je velik, nad vse velik tudi kadar poplačuje. Nebesa morajo

biti torej primerna njegovi visokosti in njegovemu veličanstvu. Ako je Bog že tu na svetu človeku dal toliko veselja, da nas vnema, da tem bolj hrepenimo po večnem veselju, in če s tem veseljem, kakor sam pravi, poplačuje hudobne za to malo dobrega, kar store, koliko veselje, koliko blaženost je moral v nebesih pripraviti še le za svoje prijatelje in izveličance.

Kaj lepo pravi sv. Janez Krizostom: „Če se to godi že na tem svetu, na katerem nam Gospod ni obljubil nič dobrega, na katerem nas je imenoval tujce, potem si lahko mislimo, kaj nam je pripravil še le v večnosti. Ako že tujci vživajo toliko čast, kakšna čast še le čaka meščane! Ako so našli toliko odlikovanja tam, kjer je Jezus napovedal le preganjanje, kolik mir bo še le tam, kjer napoveduje pravo veselje.“ (Hom. 20. ad Ephes.) — „Če nam ti, o Bog,“ pravi sv. Avguštin, „že v ječi izkazuješ tolike dobrote, kaj nam boš storil še le v palači.“ Sam Bog bo tam nad vse veliko plačilo, on največja lepota, katere le slab odsev je vsa lepota tega sveta. Je-li preveč rekel sv. apostol Pavel, ko je dejal: „Oko ni videlo, uho ni slišalo in v človeško srce še ni prišlo, kar je Bog pripravil tistim, ki ga ljubijo.“ (I. Kor. 2, 9.) Pač je res, kar je rekel sv. Avguštin: „Ta lepota, to veličanstvo, ki bo naša blaženost, presega vse naše misli, čutila, besede; kar je Bog pripravil svojim prijateljem, presega našo vero, naše upanje in ljubezen, naše želje in hrepenenje. To blaženost si moreš pridobiti, a dostojno je ne moreš ceniti, moreš si jo prislužiti, a nikdar je dostojno popisati.“ (Sermo 37.) Kaj še le, ako pristavim, da bo ta blaženost večna, zakaj: „Bog bo obrisal vse solze od njih očij, in ne bo več smrti, ne bo več žalovanja, ne vpitja, ne bolečine.“ (Skriv. raz. 21, 4.) Snidemo se torej lahko v nebesih, ako tù na zemlji živimo po zapovedih in naukih božjih, ako smo zvesti služabniki svojega Gospoda.

Drugi prostor, na katerem se lahko snidemo, pa je pekel. Ta prostor bo odločil večni Sodnik tistim, ki so umrli v smrtnem grehu. Kakšen je ta prostor? Že Jezusove besede nam oznanjajo, da je ta prostor kraj največje žalosti. „Nepridnega hlapca pa vrzite v vnanjo temo, tam bo jok in škripanje z zobmi.“ (Mat. 25, 30.) V onem kraju napoveduje večni ogenj (Mat. 25, 41.), „ki ne vgasne, in črva, ki ne umrje.“ (Mark. 9, 43.) In ko bi nam Jezus tudi ne bil napovedal teh strašnih rečij, že zdrava pamet nam napoveduje, da mora biti pekel najžalostnejši kraj. Grešnik, ki umrje v smrtnem grehu, ločen od Boga, ostane ločen od njega. Kaj se to pravi? Seveda se to ne zdi nič hudega tistim, ki se v življenju niso dosti menili za Boga. Tu jih je vodilo le njihovo telo, duše niso veliko poslušali. Po smrti pa bo duša dobila prostost, rešena telesnih vezij bo hitela k svojemu Očetu, Bogu, katerega bo sedaj popolneje spoznavala. A tu ji bodo zadonele strašne besede: „Proč od mene!“

Kaj bo z dušo v trenutku, ko bo najbolj spoznala svojega Boga, pa ji bo ta zaklical: „Proč od mene v večni ogenj!“ Koliko bridkost bo duši povzročila misel, da je izgubila nebesa, katera bi si bila tako lahko prislužila. Večkrat se je že prigodilo, da je kaka oseba prodala loterijsko srečko pred žrebanjem, potem je pa ravno tista srečka

zadela glavni dobitek. Misel, kako lahko bi bil dobil glavni dobitek, je že marsikomu zmešala pamet. A kaj je vse posvetno, minljivo premoženje proti večnim nebesom. In ta je grešnik tako lahkomišljeno zapravil. Kolika kazen je torej že to, da je človek, zavržen od Boga, izgubil nebesa, katera bi si bil tako lahko pridobil, da ne omenjam drugih kaznij, katere je Jezus napovedal. O, pekel je strašen kraj, to nam napoveduje naša lastna pamet. Le toliko rečem: isti Bog, ki je velik, nad vse velik v plačevanju, bo tudi nad vse velik v kaznovanju. Seveda oboje, plačilo kakor kazen, se bo ravnalo po našem zasluženju, kakor pravi sv. apostol Pavel: „Kdor pičlo seje, bo tudi pičlo žel; in kdor seje v obilnosti, bo tudi žel v obilnosti.“ (II. Kor. 9, 6.)

Kaj pa, če človek ni sicer umrl v smrtnem grehu, vendar pa ni bil tako čist, da bi mogel takoj v nebesa, ali pa še ni vsega popravil? Sv. vera nam tu oznanja tretji kraj, v katerem se očiščujejo duše, ki še niso sposobne za nebesa, a vendar niso zaslužile pekla. Ta kraj imenujemo vice. Jezus nam ga oznanja v besedah: „Hitro se spravi s svojim nasprotnikom, dokler si ž njim na potu, da te nasprotnik ne izda sodniku, in da te sodnik ne izroči služabniku, da ne boš vržen v ječo. Resnično ti povem, ne pojdeš od ondot, dokler ne poplačaš do zadnjega vinarja.“ (Mat. 5, 25. 26.) Vice so torej ječa, iz katere je mogoča in tudi gotova rešitev, seveda še le tedaj, kadar je vse popravljeno in poravnano, duša popolnoma čista.

Protestantski duhovnik Volkhart je bil nekoč v družbi več svojih tovarišev in tudi katoliškega duhovnika. Kmalu so se začeli razgovarjati o verskih rečeh. Zlasti so se živahno pogovarjali o vicah. Protestanti so tajili vice, katoliški duhovnik pa je zagovarjal katoliški nauk o vicah. Tu vstane imenovani protestantski duhovnik ter pravi: „Gospoda moja, jaz pritrjujem našemu katoliškemu gospodu bratu. Meni se nauk o očiščevanju duš v vicah zdi tako po pameti, da mu moram že zaradi tega pritrditi. Vi ste, dragi tovariši, dobro poznali mojo pokojno soprogo. Bila je vzgledna žena, pobožna, rekel bi, pravi angel. Da je pri svoji smrti našla milostnega sodnika in da ni pogubljena, to smem upati z ozirom na njeno pošteno življenje. Da bi pa bila pri svoji smrti tako čista, da bi bila takoj šla v nebesa, tega si pa ne upam trditi z ozirom na neskončno svetost in pravičnost božjo. Ravno to me priganja, da moram priznati, da mora biti v večnosti še tretji kraj, v katerem se duše očiščujejo, kakor uči katoliška cerkev, dokler niso sposobne stopiti pred obličje božje.“ Vsi protestantski duhovniki so obmolknili, ker so spoznali, da nam sama pamet napoveduje vice, ko bi jih nam tudi sv. vera ne napovedovala.

Sicer je pa tudi dokazano, da so se duše v vicah prikazale mnogim svetnikom, kakor sv. Tereziji, sv. Brigiti, sv. Filipu Neriju, in da so mnogi svetniki ž njimi občevali. Pa tudi drugim so se že duše v vicah prikazale, ker so pri njih iskale pomoči.

„Je-li mogoče pomagati dušam v vicah?“ me bodeš morda vprašal. Gotovo, zakaj to nas uči sv. vera in tudi naša pamet. V sv. katoliški cerkvi so že od nekdaj opravljali molitve za duše v vicah, zlasti so zanje darovali daritev sv. maše. O sv. Avguštinu

beremo, da je daroval sv. mašo za svojo mater, kakor ga je ona prosila ob zadnji uri. Kdo bi pač mogel reči, da je nemogoče, pomagati dušam v vicah? Veja, dokler ni docela odsekana od drevesa, še vedno dobiva po njem potrebno hrano. Istotako se tudi po udu, dokler ni do cela odsekan od telesa, pretaka kri. Verniki so udje telesa, čegar glava je Kristus. Dokler ni vernik popolnoma ločen od le-tega telesa, to je, dokler ni pogubljen, toliko časa se more vdeleževati dobrih del drugih udov tega telesa. Duše v vicah pa niso popolnoma ločene od telesa Kristusovega, to je njegove cerkve, torej se morejo vdeleževati naših molitev in dobrih del. O tem je bil prepričan tudi ves človeški rod. Pri vseh narodih nahajamo daritve za ranjke.

V potrdilo obeh resnic, da so namreč vice in da moremo dušam v vicah pomagati, poleg tega pa tudi, da je človeška duša neumrjoča, naj navedem istinit dogodek iz nedavnih časov. Dne 4. novembra 1859. je v samostanu frančiškank v Foligno (na Laškem) nanagloma umrla vsem priljubljena sestra Terezija Marjeta. Dne 16. novembra gre sestra Ana v shrambo samostanskih oblačil, katero je imela v oskrbi. Že od daleč sliši ječanje in stokanje. Najprvo misli, da je morda v shrambo zaprta kaka mačka. Ko pa odpre vrata, ne vidi nikjer živega bitja, dasi še vedno sliši zdihovanje. Nekoliko oplašena natančno preišče vso sobo, da bi našla vzrok tega ječanja. „Jezus Marija,“ zakliče vsa razburjena, ko ničesar ne najde, „kaj pa je vendar to?“ Takoj pa sliši odgovor: „Moj Bog, moj Bog, koliko trpim!“ V teh besedah je bila izražena nepopisljiva žalost. Ker je sestra Ana na glasu takoj spoznala svojo nekdanjo tovarišico Terezijo, se ojunači ter jo vpraša: „Zakaj pa trpiš?“ — „Ker sem prelomila obljubo revščine.“ — „Kaj,“ zakliče vsa začudena sestra Ana, „kako je to mogoče, saj si to obljubo vedno izpolnovala kar največ natanko!“ — „To ne zadeva sicer mene, ampak le, ker sem bila preveč popustljiva do drugih sester. Le malo pomisli nase.“ Naenkrat zagleda sestra Ana pokojno sestro, ki je šla proti vratom in je še vedno govorila. Sestra Ana pa je bila toliko razburjena, da ni mogla vsega razumeti. Le to je zapazila, da se je pokojnica z dlanjo dotaknila vrat ter rekla: „To je spomin na božje usmiljenje.“ In glej, na vratih se je poznala roka, kakor da bi bila vžgana z žarečim železom. Sestra Ana, ki se je doslej vedno norčevala iz svojih tovarišic, ki so se bale, da bi kje ne videle pokojne sestre, zbeži proti vratom ter tako glasno zakriči, da so bile kmalu vse sestre okrog nje. Sestra Ana jim pove ves dogodek in sestre spoznajo, da je roka na vratih zelo podobna roki pokojne sestre. Sestra Ana je hotela potem to roko izbrisati, a ni šlo, marveč sestra Terezija ji je v spanju povedala, da se ji to ne bo nikdar posrečilo, ker je to sam Bog dopustil v pouk drugim ljudem. Ves samostan je začel za pokojno sestro moliti. V noči 19. novembra začuje sestra Ana, ki je popolnoma čuječa ležala v postelji, da nekdo kliče njeno ime. Vzdigne se in pogleda, kdo jo kliče. Tu zapazi pri koncu svoje postelje svitlo kroglo. Od ondot je prišel tudi glas, ki je pa sedaj razodeval nepopisljivo radost. „V petek sem umrla. V petek sem šla v nebesa.

Bodi močna v križu Gospodovem," ji zakliče prikazen, „trpi stanovitno. Z Bogom!" ponovi trikrat in izgine.

Nekako tri tedne pozneje se je začela preiskava v tej zadevi. V pričo mestne gosposke, vseh duhovnikov in obilnega ljudstva, je dal škof izkopati truplo pokojne sestre ter položiti njeno roko v ono roko na vratih. In glej, obe roki sta se skladali. Vtisek roke v vratih je pravi čudež, kakor je dognala preiskava, ki nam oznanuje dvojno resnico, da so vice in da je človeška duša neumrjoča. Dogodek pa nam tudi oznanja tolažilno resnico, da moremo svojim dragim, ako so prišli v ječo vic, pomagati ter jih rešiti strašnih muk in trpljenja.

Trije so torej kraji, kjer se zamoremo po smrti sniti z dušami svojih dragih. Kje se res snidemo, to je v naših rokah, zlasti kar se zadeva nas, mnogokrat pa tudi drugih, kajti z molitvijo, lepim vzgledom in opomini moremo jih privesti na pot, ki vodi v jednega teh krajev.

5. Vstajenje mesa.

„Še dražje seme položimo
V zemlje krilo se solzeč,
V nadi trdni tej živimo,
Da razcvete v lepši cvet."
(Schiller.)

V starem zakonu (Ecehijel 37) beremo, da je imel prerok Ecehijel prikazen. Videl je široko polje polno človeških kostij. Tu ga vpraša Bog: „Sin človekov; meniš-li, da bodo oživele te kosti?" Isto vprašanje se vriva tudi nam, zlasti kadar stojimo ob grobu nam drage osebe. Ali bode grob vrnil svoj plen? Ali bode kdaj vstalo iz groba to truplo, katero bode v kratkem v njem strohnelo? Jezus, večna resnica, nam obljubuje to v besedah: „Ne čudite se temu, ker pride ura, ko bodo vsi, ki so v grobeh, slišali glas Sinu božjega in bodo prišli, kateri so dobro delali, v vstajenje življenja, kateri so pa hudo delali v vstajenje obsodbe." (Jan. 5, 28. 29.)

Ker pa človeški razum ne more umeti, kako se bode to zgodilo, zato se je vedno vstavljal tej resnici. Zlasti današnji učenjaki prinašajo na dan vsakovrstne ugovore. Da bi tajili to resnico, ponavljajo deloma stare reči, deloma si izmišljajo nove, toda skoraj bi rekel, še bolj nespametne, kot so bile one. Kdo se ne smeje, ako jih sliši, kako skrbno povprašujejo, kako bode Bog oživil telesa tistih, ki so se potopili v morju, in so jih snedle ribe; kako telesa tistih, kateri so zgoreli, katere so požrle zveri ali celó ljudje; sploh kako bode iz prahu, v katerega se je izpremenilo človeško truplo, sestavil zopet človeško telo. Nekatere tudi skrbi, kam bode Bog poslednji dan spravil toliko ljudij, ker bi bila dolina Jozafat premajhna. Ti ljudje, ki bi sicer radi več vedeli kakor sam Bog, pozabijo, da je vendar še nekaj razločka med njimi in Bogom. Božje moči merijo po svojih slabih močeh. Kolika nespamet! Kako so pač revni v primeri z Bogom. Pri najslabši bilki, pri najmanjšem črvičku se že

ustavi njihov razum in ne vé dalje, pa bi mogli ceniti vsemogočnost božjo!

Takim modrijanom odgovarjata sv. Janez Krizostom in Tertulijan. „Ti dvomiš," piše prvi, „ali bode moglo vstati iz groba tvoje truplo, ki je vendar razpadlo v prah. O človek, povej mi, kaj si pa bil, predno si bil spočet v materinem telesu? Nič, čisto nič. Bog te je vstvaril, te je iz nič naredil, pa bi te ne mogel iz prahu zopet narediti? Le veruj; nekaj, kar je bilo, zopet narediti, je lažje, nego vstvariti, česar ni bilo. On te je vstvaril v materinem telesu, on te more tudi obuditi v naročju zemlje. Ti se pa morda bojiš, da se tvoje posušene kosti ne bodo mogle obdati z mesom. O jenjaj vendar svojo revo primerjati z božjo vsemogočnostjo! Stvarnik oblači leto za letom gola drevesa z listjem, posušene travnike s travo, pa bi ne mogel obleči tvojih kostij z mesom v dan vstajenja! Tudi prerok Ecehijel je dvomil, toda Bog mu je pokazal, kako so kosti dobile meso, kako so se začele gibati in sklepati ter so se oblekle s kožo. Ti dvomiš, da bi mogel iz toliko praškov, v katere razpade po smrti človeško truplo, zopet postati ves človek? Glej, ti moreš iz male iskrice napraviti velik ogenj, Bogu pa naj bi bilo nemogoče iz prahu zopet narediti tvoje telo? Ako praviš, da od tega ali onega trupla ni nič ostalo, ker ga je požgal ogenj ali raztrgala divja zver, pomisli, da se tudi vse to povrne v zemljo, pepel sežganega in žival, ki je požrla človeka: vse razpade v prah, iz prahu pa ga more obuditi vsemogočnost božja. Le poglej sam nase! Četudi ne vidiš ognjene iskrice, vendar vzameš kamen in malo jekla ter iz kamena izvabiš toliko ognja, kolikor ga potrebuješ. Ogenj je bil v kamnu skrit, toda ti si ga prizval. Kar ti pouzročiš z razumom, katerega ti je dal Bog, da prizoveš skrito in pokopano iskro, ali bi istega ne moglo božje veličanstvo in vsemogočnost? Le veruj, Bog je vsemogočen!"

„Glej na dela božje vsemogočnosti," kliče nam Tertulijan, „dan umre v noč in se pokoplje v temoto. Lepota sveta izgine, vsaka reč otemni, vse izgubi svojo barvo, potihne in otrpne. Povsod biva žalost in tihota. Vse žaluje, da je izgubilo svetlobo. Ta se pa zopet povrne s prejšnjo krasoto in umori svojo smrt, noč, odpre svoj grob, temoto, dokler zopet ne pride noč. A tu se prižgo zvezde, katere je pogasila jutranja zarja. Zima in poletje, pomlad in jesen se vrstijo s svojimi darovi in sadovi. Tudi zemlji je dan od zgoraj zakon, da zopet obleče gola drevesa, da rodi cvetlice in zelišča, da isto seme, katero je povžila, zopet vrne, a ne prej, dokler ga ni povžila. — Cudovita modrost, ki jemlje, da ohranjuje, da zopet vračuje; ki razdeva, da ohranjuje; ki pokvarja, da prenavlja; ki zmanjšuje, da pomnožuje! Bogatejše in lepše prenovi, kar je razdjala; plen z bogastvom popravlja, krivico z obrestmi, škodo z dobičkom. Jedenkrat za vselej pravim: vse stvarstvo se bo prenovilo, karkoli vidiš, je bilo že tu, in kar si izgubil, je še vedno tu. Vse se povračuje v svoj prejšnji stan, katerega je bilo zapustilo. Tako oznanja vse stvarstvo vstajenje od mrtvih. Prej nam je Bog to resnico razodel v svojih delih kakor pa z besedami, prej z naravnimi močmi ko pa s črkami sv. pisma. Naravo nam je naprej poslal kot učiteljico, da ti kot njen učenec

razodetje, katero je pozneje dal, lažje veruješ in takoj sprejmeš, ako slišiš, kar si že videl, in da ne dvomiš, da bo Bog, o katerem veš, da prenavlja vse stvari, obudil tudi telo.“ (Tertulijan: De resur. V.)

Posebno opozarjam tu na približno podobo našega vstajenja od mrtvih. Vsakemu je gotovo znano, da se gosenica v jeseni zabuba. V 200 ali 300 dneh pa izleti iz bube krasen metulj. V bubo se je zabredla počasna gosenica, ki se je plazila le po tleh, iz bube pa izleti metulj, ki se dvigne kvišku v zrak. To seveda ni popolna podoba našega vstajenja, vendar nas pa lahko uči, da se more isto, kar se je zgodilo pri grdem črvu, pri otrpneli bubi, zgoditi tudi pri človeku, ki se kot najkrasnejša stvar v vsem stvarstvu more in mora povzdigniti na višjo stopinjo, kakor se metulj iz gosenice. Je-li mogoče, da bi bilo človeško telo, ki je prebivališče neumrjoče duše, na slabšem kot neznatna gosenica? Kaj takega pač ne moremo pričakovati od neskončno modrega Boga. „Jaz ne potrebujem nobene priče, da biva Bog,“ mi je rekel neki kmetič; „to pričo imam pri vsakem jajčku. Da iz mrtvega jajčka pride živo pišče, to mi dovolj jasno oznanja, da mora bivati vsemogočno bitje, ki more kaj takega povzročiti.“ A glej, dragi bralec, ravno ta priča nam tudi nekako priča za vstajenje od mrtvih. Odpri jajce, mar najdeš tu kaj življenja? Tu ni drugega kot mrtva snov. Črez tri tedne pa, ako podložiš jajce koklji, pride iz njega živo pišče. Tisti, ki je tu iz mrtvega jajca vzbudil živo pišče, pa more gotovo tudi iz mrtvega prahu vzbuditi novo truplo ter ga združiti z dušo.

Dalje pomislimo, da sama duša še ni ves človek. Še le s telesom združena duša je ves človek. Ako je pa duša neumrjoča, ali bi Bog ne podelil neumrjočnosti tudi telesu, ki je sicer samo na sebi umrjoče? Bog je vstvaril dušo, da bi bila združena s telesom. Zato bi bilo nenaravno, ako bi samo duša večno živela. Naj si jo je tudi telo mučilo ter jo oviralo, vendar se duša le težko loči od telesa. Kaj še le, ko bi se morala za večno ločiti od njega. In če bo duša prejela večno plačilo ali kazen, ali bi ne bilo krivično, ako bi se je tudi telo ne vdeležilo, saj je skupno delovalo z dušo. „Ako sta bila združena pri delu,“ pravi Tertulijan, „ne smeta biti ločena pri plačilu.“ To pa že posebno zaradi tega, ker se na svetu hudobnim mnogokrat prav dobro godi, trpé pa pravični. Spominjam le na mučence. Koliko so trpeli na telesu za Boga, koliko so prestali apostoli, koliko so spokorniki mučili svoje telo. „Ako bi samo v tem življenju imeli upanje,“ pravi vsled tega sv. apostol Pavel, „potem bi bili revnejši kot vsi ljudje,“ ki namreč strežejo svojemu telesu.

Prazno bi bilo pa tudi naše upanje na svidenje, katero nam narekuje naše srce. Mi si želimo videti svoje drage v isti osebi, kakor smo jih v življenju videli, gledali in ljubili. Zato je bil Job prepričan, da bo njegovo telo vstalo od mrtvih, ker je rekel: „Zakaj vem, da moj Odrešenik živi in da bom poslednji dan vstal iz zemlje. In zopet bom obdan s kožo in v svojem mesu bom gledal svojega Boga. Ravno jaz ga bom videl in moje oči ga bodo zrle in ne drug; to upanje je shranjeno v mojih prsih.“ (19, 25.) Isto prepričanje nam razodeva makabejska mati s svojimi sedmerimi sinovi. Tako je zaklical jeden izmed njih kralju

Antijohu: „Ti hudobnež! Nas moriš sicer v sedanjem življenju; toda kralj sveta nas bo, ker umrjemo zavoljo njegovih postav, ob vstajenju obudil k večnemu življenju.“ (II. Mak. 7, 9.)

Najgotovejša zastava našega vstajenja od mrtvih nam pa je Jezus Kristus sam. On je od mrtvih vstal, od mrtvih vstala bodo tudi naša trupla. Na Jezusovo vstajenje se sklicujejo apostoli, zlasti sv. apostol Pavel, ki pravi: „Ako ni vstajenja od mrtvih, tudi Kristus ni vstal od mrtvih.“ (I. Kor. 15, 13.) Na Kristusovo vstajenje se vpira tudi sv. Janez Krizostom: „Odkar je Beseda postala meso in prebivala med nami, odkar je novi Adam preklical nad prvim Adamom razglašeno obsodbo, odkar je s svojo smrtjo vničil našo smrt in tretji dan vstal od mrtvih, smrt vernikom ni več strašna. Ne bojé se zahoda svojega življenja, ker se jim zopet kaže vshod.“ (De consol. mort.) „Jedna glavnih resnic krščanstva je,“ piše učeni Paskal, „da se bo isto, kar se je dogodilo na Jezusu, dogodilo tudi na duši in telesu vsakega kristijana.“

Jezus je glava človeškega rodu. Ali bo pa živa glava glava mrtvih udov? Jezus Kristus je prišel odrešit vsega človeka, na duši in na telesu je prišel vničit nasledke prvega greha. Ko bi bila le duša rešena smrti, bi bilo odrešenje nepopolno. Potem bi bil hudobni duh močnejši v pokončevanju, ker je po grehu pokončal dušo in telo, kakor pa Kristus v prenavljanju, ako bi prenovil le dušo. Torej mora vstati tudi telo, zakaj: „Po jednem človeku je prišla smrt in po jednem človeku vstajenje od mrtvih.“

Na pokopališču mesta Hanover stoji spomenik, na katerem so vpisane tele besede: „Ta grob naj se nikdar ne odpre.“ Ljudje so sicer vstregli tej želji pokojnikovi, toda iz sredine groba je vzrastlo drevo, vzdignilo kamenito ploščo, ki je pokrivala grob, ter jo polagoma popolnoma odmaknilo. Mnogo ljudij tudi še dandanes trdi, ali bolje rečeno si želi, da bi se nikdar ne odprl njih grob, da bi nikdar ne vstali k večnemu življenju. Toda, kakor se je proti želji onega rajnika odprl njegov grob, tako se bo odprl grob tudi teh in vseh ljudij. „Ako se postavlja spomenik slavnemu, zmagonosnemu vojskovodju,“ pravi kaj lepo Tertulijan, „potem se napravi kip, ki ga kaže v isti opravi, v kakoršni je pridobil zmago; in duša naj bi ne vživala večne slave v telesu, s katerim si je priborila zmago nad svojimi sovražniki?“

6. Večna ločitev.

„In pojdejo v vstajenje življenja — in v vstajenje obsodbe.“ *(Jan. 5, 29.)*

Bridka je ura ločitve, kadar stojimo ob grobu svojih dragih, a tolaži nas upanje, da se bomo zopet videli. Naše srce kliče za njimi v grob: „Na svidenje!“ In tudi, kadar postavljamo spomenik svojim dragim na grob, najraje zapišemo nanj: „Na svidenje!“ Da pa to upanje ni prazna prevara, smo se lahko prepričali. — Vse nas uči, da mora priti dan popolnega plačila. Zatorej se nam ni čuditi,

ako je Jezus Kristus napovedal sodnji dan za ves človeški rod. Tedaj se bomo zopet vsi sešli, spoznali svojce in ves svet. Tedaj nam bodo odprta srca vsega človeškega rodu. V njih bodemo brali kakor v odprti knjigi vse njihovo življenje, ker ta dan se bo pokazala neskončna modrost, pravičnost, z jedno besedo, vse delovanje božje v človeškem rodu. Ta dan bo Bog takorekoč opravičil vse svoje delovanje. Dà, videli se bodemo zopet, ali to svidenje bo za nekatere le kratko, zakaj sledila mu bo najhujša, večna ločitev. „In pojdejo ti v večno pogubljenje, pravični pa v večno življenje," napoveduje nam Jezus Kristus, narekuje pa tudi naša pamet, ker mora priti plačilo za dobro in hudo. Ker človek tu na svetu ne prejme popolnega plačila, — saj mnogi izvrše svoje najimenitnejše delo ravno v smrti, ko umrejo za svojega Boga, — zato mora priti popolno plačilo še le v večnosti. O, z večnim plačilom bi bil človek že zadovoljen, toda večna kazen, ta mu ne ugaja. Zato jih toliko ugovarja zoper pekel, zoper večno kazen. A kaj jim pomaga vse ugovarjanje, s tem pač pekla ne bodo odpravili, kakor se hočemo prepričati.

No, ta je pa lepa, sedaj pa še o peklu! A glej, ravno zaradi tega je treba, da tudi o njem izpregovorimo. Jezus nam napoveduje v sv. evangeliju večno kazen — in to ne samo jedenkrat, ampak celo 15krat. In to napoveduje nam Jezus, ki je imel takorekoč do grešnikov največ ljubezni in skrbi, ki je prišel reševat, kar je bilo izgubljenega. Da pa Jezus ni hotel samo strašiti, mi pač ni treba pristavljati, saj ni nikdar govoril praznih besed. Kar je rekel, to je bilo tudi v resnici tako, saj je neskončno resnični Bog.

Sicer pa nas tega uči tudi naša lastna pamet. Po nauku katoliške cerkve pride v pekel, kdor umrje v smrtnem grehu. Kadar pa človek umrje, je čas njegovega delovanja potekel. V kakoršnem stanu torej umre, v takem bo tudi ostal. Drevo, ako se je posekalo, pade na tla in kamor pade, tam tudi obleži. Ne more se več dvigniti kvišku, ne more več novih korenin pognati. Tudi človek more ves čas svojega življenja delovati. Tu mu je na prosto razpolago odprta dvojna pot. Kadar pa je prišla smrt, ne more več izbirati. Kar si je izbral, to mu ostane. Sedaj nima več časa v večnosti, saj časa v večnosti ni več. Smrten greh pa loči človeka od Boga. Ako je tedaj človek v smrtni uri po smrtnem grehu ločen od Boga, ostal bo ločen na veke.

Večna kazen je jedino pravična za smrten greh, jedino primerna neskončni pravičnosti božji. Kolikor višja je oseba, katero razžališ, tem večja hudobija je razžalenje. Ako razžališ navadnega človeka, boš morda ušel kazni; toda če si razžalil vladarja, boš pa za daljši čas prišel pod ključ. Kaj pa je tudi najvišji človek v primeri z Bogom? Tu sploh ni primere. Smrtni greh je torej v nekem oziru neskončno razžalenje, ker je Bog neskončno veličanstvo. Kazen pa mora biti primerna razžalenju, torej neskončna, večna za smrten greh. Bog bi se niti pravičen ne mogel imenovati, ako bi hudobneža, ki je umrl v smrtnem grehu, ne kaznoval z večno kaznijo. Ali bi bilo sploh kaj razločka med peklom in nebesi, ako bi kdaj mogli tja priti največji hudobneži, ki so umrli v smrtnem grehu?

„Kaj, nečistnik in prešestnik in tisti, ki je neštevilo hudega izvršil," pravi sv. Janez Krizostom, „naj bi prejel jednako plačilo, kakor tisti, ki so ljubili čednost in svetost življenja? Kaj, Pavel naj bi bil zraven Nerona? Vrag naj bi bival zraven Pavla?" (Hom. ad Rom.) Kristus naj bi bival z Judežem, ki ga je izdal, z biriči, ki so ga pribili na križ, z neverniki, ki so s kletvinami na ustnicah izdihnili svojo dušo? Kaj, pravični naj bi bivali v jedni in isti hiši s tistimi, ki so jih preganjali in morili? Seveda, to bi bila nebesa, kakoršna si žele ljudje, ki so vdani pregreham in strastem, a ne, kakoršna zasluži čednost in svetost. Taka nebesa bi nikakor ne bila primerna neskončno pravičnemu Bogu.

Kdor stvar dobro premisli, mora spoznati, da mora biti večna kazen, večen pekel. O tem je bil tudi prepričan ves človeški rod. Že največji poganski modrijani so bili prepričani o večni kazni. „Hudobni bodo pahnjeni v pekel," piše Platon, „iz katerega se ne bodo nikdar rešili. Ko sem vse dobro preudaril in preiskal, nisem ničesar našel, kar bi bilo bolj primerno (božji) modrosti, pameti in resnici." Z njim se skladajo tudi Sokrat, Cicero, Virgil, Aristoteles. Krivoverci so tajili že skoraj vse resnice, a le malo jih je tajilo večno kazen. Protestanti so sicer zlajšali svojo vero, kolikor je bilo le mogoče, a večnega pekla vendar niso zavrgli.

Brezvercu Volter-ju (Voltaire) je pisal prijatelj, da je že prišel do prepričanja, da ni pekla. Pa kaj mu je odgovoril brezverec Voltaire? Ali mu je morda pritrdil? O ne, ampak odpisal mu je: „Potem ste presrečni; jaz še nisem prišel do tega prepričanja." Sicer je pa najbolje, da pri tistih, kateri imajo toliko govoriti zoper pekel, pogledamo v njihovo življenje. Kmalu bodemo vedeli, zakaj so nasprotniki pekla. Boje se pekla, zato ga nočejo pripoznati. Vendar poglejmo nekatere teh ugovorov.

Posebno velikokrat čujemo, da so si pekel izmislili duhovniki, da bi lažje in vspešneje strašili ljudi. Že prej sem omenil, da sam Jezus v sv. evangeliju petnajstkrat omenja pekel. Potem vprašam: „Ali se duhovnikom ni treba bati pekla?" Kdor pozna nevarnosti duhovskega stanu, dolžnosti, katere ima, odgovornost, ki ga čaka, vé, da se je duhovniku še posebno treba bati pekla.

„Kako bi bilo mogoče," pravi zopet drugi, „da bi neskončno usmiljeni Bog zavrgel človeka na veke, ga pahnil v večno pogubljenje?" Kdo pa je kriv, ako ti prideš v pekel? Ali Bog? Mar te je on silil v pekel? Ali ti ne ponuja vseh pripomočkov, da bi se lahko rešil pekla, če bi le hotel? Po svoji cerkvi ti kaže pravo pot, po njej ti deli moč v sv. zakramentih, da moreš vstrajati na tej poti. Ako pa ti ne hodiš pravo pot, je li on kriv? Recimo, da hočeš iti iz Ljubljane v Trst. Na kolodvoru stojita dva vlaka. Jeden vozi proti Trstu, drugi proti Dunaju, ravno na nasprotno stran. Vlak ki vozi proti Trstu, je mešanec, drugi pa je brzovlak. Z drugim se je seveda lepše voziti kot s prvim. Vratar, kateremu pokažeš vozni list, ti pokaže vlak, ki vozi proti Trstu. »A kaj,« praviš sam pri sebi, »v mešani vlak že ne grem, ta preveč trese, gre preveč počasno, raje grem v brzovlak, tam je prijetnejše, saj so vozovi ravno taki.« Ti se torej

vsedeš v brzovlak. Kondukter te sicer opozori, da ta vlak vozi proti Dunaju, pa ti se nič ne zmeniš za njegov opomin. Kakor je samo ob sebi umevno, prideš s tem vlakom na Dunaj, ne pa v Trst. Sedaj te pa vprašam: Kdo je kriv, da si prišel na Dunaj, in ne v Trst, kakor si hotel? Ali je temu kriv strojevodja, kondukter, ali kdo drugi. Ako imaš le malo zdrave pameti, porečeš, da si sam kriv. Glej, ista je s tvojim potovanjem proti nebesom ali peklu. Ako prideš v pekel, ni temu kriv Bog, ampak ti sam si kriv, ker nisi hotel poslušati opominov sv. cerkve, ki ti je kazala pravo pot in te odvračala od napačnega.

Pa, kako bi bilo mogoče, oglasi se zopet tretji, da bi neskončno pravični Bog pahnil človeka v večni pekel za sam smrten greh, katerega je storil v jednem trenutku. Toda vprašam te: „Ali ne ravnajo tako tudi posvetna sodišča? Koliko časa pa je treba, da se izvrši umor, uboj ali kako drugo hudodelstvo. Samo s prstom pritisneš na petelin puške in človek je, seveda če prav zadeneš, mrtev. Mar posvetna sodnija zaradi tega manj kaznuje morilca, ker je takorekoč v sekundi izvršil umor? Ali mu ne vzame življenja za vedno ali ga pa obsodi v ječo za vse žive dni?

Toda najlepši je ugovor, da ni pekla, ker se še nihče ni povrnil iz njega. Najprej moram odločno zanikati, da se še nihče ni povrnil iz pekla. Imamo več neovrgljivih dejstev, da so se zavrženi povrnili za trenutek iz pekla. — Ako je hudodelec obsojen na dosmrtno ječo, mar mu ne more milost vladarjeva dovoliti, da sme za trenutek zapustiti ječo? In če bi se tudi nihče ne bil še povrnil iz pekla, iz tega še ne sledi, da ni pekla. Mislimo si globok prepad, v katerega jih je že več padlo, a se iz njega še nihče ni povrnil, niti mrtvega ga niso mogli dobiti ven. Ali morda iz tega sledi, da ni onega prepada? — P. Abel pripoveduje iz svojih mladih let, da je kot desetleten deček hotel iti na visoko goro, Geisterspitz imenovano. Na potu ga sreča gozdar ter ga vpraša: „No, dečko, kam pa?“ — „Na ono goro.“ — „Kaj ti še ne pride na misel, tje gori pa že ne pojdeš. Iz te gore se še nihče ni vrnil.“ — „To sem si zapomnil,“ pravi Abel; „gori je šel že marsikateri, a vrnil se ni nihče.“ Ako je gozdar rekel, da se z gore še nihče ni vrnil, mar je to dokaz, da ni one gore? Ne, ampak le, da jih je mnogo šlo tja gori in da so se vsi ponesrečili.

Naj dodam samo jeden dogodek, ki se ne dá utajiti. Msgr. Segur nam ga pripoveduje. „Moj stari oče, grof Rostopčin, je bil prijatelj grofa Orlova, ki je bil znan po svoji hrabrosti, a tudi brezbožnosti. Neki dan se je ta grof Orlov s svojim prijateljem generalom V., ki je bil jednak brezverec kakor on, zmenil, da bo tisti, ki prej umrje, drugemu prišel povedat, kako je na onem svetu. Nekaj tednov po tem dogovoru se je vnela vojska z Napoleonom (1812). General V. je dobil povelje, da naj prevzame poveljništvo važnega mesta (postojanke). Dva ali trije tedni so minuli, odkar je general V. zapustil Moskvo, ko se nekega jutra prav za rano odpro vrata pri mojem starem očetu. V ponočni obleki ves zbegan pridrvi v sobo grof Orlov, bled kakor smrt. „Ali ste vi, Orlov! V tej uri in v tej obleki? Kaj vam je? Kaj se je zgodilo?“ — „Prijatelj!“ zakliče grof

Orlov, „meni se zdi, da bom znorel. Jaz sem videl generala V.“ — „Kaj generala V., ali se je že povrnil?“ — „Ne, ne!“ odvrne Orlov, „on se ni povrnil, in ravno to me plaši!“ Moj ded ne razume, kaj hoče povedati. „Povejte vendar, kaj se vam je pripetilo?“ — Grof Orlov pripoveduje na to: „Ljubi Rostopčin! Pred nedavnim časom sva si pod častno besedo obljubila general V. in jaz, da pride tisti, ki prej umrje, drugemu povedat, kaj je na onem svetu. In danes zjutraj, kake pol ure je od tega, ležim v postelji; bil sem čuječ in nisem niti mislil na svojega prijatelja, ko se odpro zastori pred posteljo in dva koraka proč od mene stoji general V. Bil je bled, desno roko je držal na prsih ter rekel: ‚Je pekel, in jaz sem v njem.‘ Potem je izginil. Jaz sem pa vstal ter zbežal k vam.“ Moj ded ga tolaži, da so bile to le sanje, da se mu je vse to le dozdevalo. Deset ali dvanajst dnij pozneje pa prinese sel iz vojske poročilo, da je general V. res padel. Isto jutro in ob isti uri, kakor ga je videl Orlov, je padel general V. po krogli zadet v prsi. — „Je pekel in jaz sem v njem!“ so besede jednega izmed tistih, ki so se povrnili iz pekla.

Seveda tistega, ki noče pekla, ki noče verovati, tudi ta dogodek ne bo prepričal, po besedah Gospodovih: „Ako Mojzesa in prerokov ne poslušajo, tudi ne bodo verovali, čeravno bi kdo vstal od mrtvih.“ (Luk. 16, 31.) Sicer pa pametnemu kristijanu tega niti treba ni. Vera in pamet mu pekel tako določno napovedujeta, da se tega opomina človek na noben način rešiti ne more, kakor nam kaže tudi sledeči dogodek.

Občeznani jezuit P. Abel se je nekoč peljal po železnici iz Dunaja na Bavarsko. Ker tedaj jezuiti niso smeli na Bavarskem maševati, je bil P. Abel oblečen kakor drugi duhovniki. Z njim se je vozila neka gospodičina. V pogovoru, ki se je mej njima začel, razodela je ta veliko izobraženost. „Kaj ne,“ pravi naposled, „vi mislite, da sem katoličanka?“ — „Seveda,“ odvrne P. Abel, „in to še prav dobra katoličanka.“ — „Motite se, jaz sem židinja.“ — „Toliko častneje za vas, da sodite tako nepristransko,“ pravi Abel in hoče končati svoj pogovor. Židinja pa nadaljuje, rekoč: „Jaz sem na potu v Rezno (Regensburg), da se dam krstiti.“ — „Smem li vedeti, kaj da je vas napotilo do tega koraka?“ vpraša sedaj Abel. „O dà. Dva moja sorodnika sta se oženila z dvema kristijankama. Obe sta se odpovedali krščanstvu in v sinagogi (židovski molitvenici) poteptali z nogami sveto razpelo. Moja sorodnika sta prišla na nič, svakinji sta pa znoreli. Nista namreč mogle slišati ure, kajti urin tik-tak jima je vedno donel na ušesa, kakor udarec večnosti v peklu: Vedno — nikoli. Častiti gospod to je bilo zame dokaz, da katoliški krst vtisne duši neizbrisljivo znamenje. To me je nagnilo, da sem prestopila h katoliški veri.“ Nam pa naj bo dokaz, da se človek glasu vere in pameti, ki mu oznanja pekel, ne more rešiti, naj stori karkoli hoče, naj se tudi odpove pravi veri.

Tu vse ugovarjanje, vsi dvomi nič ne pomagajo. Več kot vse prigovarjanje posameznih ljudij velja pričevanje vsega človeškega rodu in zlasti Jezusa Kristusa samega. „Vera v vice in pekel sega v najstarejše čase,“ pravi Volter (Voltaire). Tisti, ki je rekel:

„Nebo in zemlja bosta prešla, moje besede pa ne bodo prešle,“ (Mat. 24, 35.) je tudi rekel: „In pojdejo ti (pogubljeni) v večno trpljenje, pravični pa v večno življenje.“ (Mat. 25, 46.)

7. Sklep.

„Vi imate sedaj žalost; pa zopet vas bom videl, in vaše srce se bo veselilo, in vašega veselja vam ne bo nihče vzel.“
(Jan. 16, 22.)

„Kaj se jokate?“ je rekel umirajoči sloveči pisatelj Bernard De-sen-pier (de St. Pierre) svoji ženi in svojim otrokom. Oni del mojega bitja, ki vas ljubi, ne bo umrl. Le za malo časa se ločimo; ne delajte meni in sebi ločitve tako težke. Jaz čutim, da zapuščam zemljo, a ne življenja.“ To je glas našega srca, to glas naše pameti, to glas tudi sv. vere. Dasi se ločimo ob grobu, vendar je ta ločitev le kratka. Izpolnile se bodo naše želje, vresničile besede, katere kličemo svojim dragim v grob: „Na svidenje!“

Nekoč je srečala poganka nekoga, ki ji je rekel, da zunaj prave vere ni rešitve. „Kje so pa moj ubogi oče, ki so nedavno umrli,“ ga vpraša. „V peklu!“ odgovori oni. — „Pa saj so bili tako dobri, tako usmiljeni.“ — „V peklu,“ zopet pravi oni. — „Dobro; če so oče v peklu, hočem tudi jaz za njimi v pekel,“ reče na to poganka in se ni dala pregovoriti, da bi sprejela pravo vero. Ne bom tu razpravljal, je li prav govoril oni mož ali ne; samo opozarjam tu na ljubezen, ki hoče biti tam, kjer je ljubljena oseba. Tudi mi želimo, da bi se snidli s svojimi dragimi in bili z njimi združeni na veke. A tu sta dva kraja, kjer se moremo sniti. Gotovo pa nihče ne želi, da bi se snidel na kraju žalosti, ampak na kraju veselja. To pa je v naših rokah. Zato skrbimo kakor zase, tako za one, katere ljubimo, da bo naše življenje vredno večnega plačila v nebesih. Potem nam smrt drage osebe ne bo bridka, ampak pogled na sv. križ nam bo posušil solze, ker nam bo oznanjal veseli dan vstajenja, o katerem se snidemo s svojimi dragimi ter gremo v večna prebivališča, kjer ni več bridkosti ne žalosti, kjer zlasti ni več ločitve.

Četrti del.

Slučaj ali kaj?

I. Naš oče.

„Vaš oče vé, da vsega tega potrebujete.“ *(Mat. 6, 32.)*

Leta 1865. so v Berolinu pokopali obče spoštovanega moža, katerega je vselej zelo razburila beseda „slučaj“, ker je bil živo prepričan o božji previdnosti. Kot dvanajstleten deček je bil namreč ušel svojim starišem, da bi šel na morje. Ker ni imel nikakih listin pri sebi in tudi ne denarja, ga nikdo ni hotel prenočiti. Zato si je bil izbral odprto okno cerkvene kleti v prenočišče. V temi pa je padel iz okna v klet. Ker se ni nič poškodoval, se je mirno vlegel in zaspal. Ko se zdrami, zapazi, da je v cerkveni rakvi zaprt, v kateri ste bili dve krsti. Na vse načine premišljuje, kako bi se mogel rešiti, a kmalu spozna, da zanj ni rešitve. Na ves glas začne klicati, a nikogar ni blizu. Tako je prešel dan in tudi noč. Od strahu, lakote in žeje so mu pojemale moči in že ni mogel več klicati. Tu se odpro vrata in deklica pride s svetilnico in metlo. Ko pa zagleda dečka, hitro zapre vrata in jih zaklene. Kmalu na to pride učitelj (cerkvenik) z več možmi in deklico. Ti dečka oproste in ga peljejo k sodniji. Tu pove deček, kako je prišel v klet. Učitelj ves ganjen pravi nato dečku: „Cuj, dečko, ti si morda potepuh, a vedi, ljubi Bog in njegov sv. angel sta te očitno rešila smrti. Okno leži ravno na taki strani, da k večjemu ob nedeljah pride kdo mimo.“ Potem pa pripoveduje učitelj, da mu je ravno ta dan prišlo na misel, da bi bilo treba rakev posnažiti. Vsled tega je rekel hčerki, kakor da bi ga nevidna moč k temu priganjala, naj gre posnažit rakev. Božja previdnost se je tu očitno razodela. Zato je vselej, kadar je v poznejšem življenju slišal govoriti o slučaju, odločno rekel: „Ni slučaja!“

Res, ni slučaja, ampak vse vodi nevidna roka božja. „Slučaj je le bog norcev,“ je rekel pruski kralj Friderik I. Istotako je nespametno govoriti o usodi, ali reči „mu je že bilo namenjeno.“ Vse na svetu vodi roka božja. Kar se na svetu prigodi, prihaja od Boga, ali z drugo besedo: previdnost božja vlada ves svet. To resnico nam

kaj določno napoveduje sv. pismo, ne samo v besedah, ampak tudi v neštevilnih izgledih. Ono nam naznanja, da Bog vse reči ohranjuje in vlada. „Ti ljubiš vse, kar je, in nič ne sovražiš tega, kar si vstvaril, ker nisi ničesar vstvaril ali napravil iz sovraštva.“ (Modr. 11, 25.) „Vse pričakuje od tebe, da jim daješ o pravem času,“ poje prelepo psalmist. „Ko jim daješ, pobirajo; ko odpiraš svojo roko, se vsi nasitijo z dobroto. Ako pa svoj obraz proč obrneš, se prestrašijo; ako jim odvzameš duha, poginejo in se povrnejo v prah.“ (Ps. 103, 27—30.) Zlasti nas pa uči sveto pismo, da ima Bog posebno skrb za človeka in to v prvi vrsti za pravičnega. „Bog me vodi, ničesar mi ne bo nedostajalo,“ pravi psalmist. (Ps. 22, 1—5.) „Akoravno bi po smrtni senci hodil, se ne bom bal hudega, ker si ti z menoj; tvoja šiba in palica sta me tolažili.“ Kaj lepo nam to resnico napoveduje Gospod: „Ne skrbite za svoje življenje, kaj boste jedli, tudi ne za svoje telo, s čim ga boste oblačili. Ali ni življenje več kot jed, in telo več kot oblačilo? Poglejte ptice pod nebom; ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice; in vaš oče nebeški jih živi. Mar niste vi veliko več kot te?“ (Mat. 6, 25. 26.) Ako so po njegovih besedah celo naši lasje na glavi sešteti, kaj bi Bog ne skrbel še za druge reči, ki so važnejše kot so lasje? Res, ni je skoraj resnice, katero bi nam sv. pismo tako pogostoma napovedovalo, kakor je resnica o previdnosti božji. Kaj pa naša pamet? Ali ona nasprotuje tej resnici. Gotovo ne, ampak jo kaj izdatno potrjuje.

Kdo še ni občudoval skrbi, katero ima žival za svoje mladiče. Tudi najbolj divja zver pozna svoje mladiče, jih varuje, hrani, ter jih ne izpusti, dokler si sami ne morejo preskrbeti potrebne hrane. O ptici pelikanu pripoveduje bajka, da si sama razkljuje prsi, da s svojo krvjo napoji svoje mladiče. Da bi opisal skrb očetovskega srca, očetovske ljubezni, katero je gojil Jezus do jeruzalemskega mesta, je porabil prelepo podobo o koklji, rekoč: „Kolikokrat sem te hotel zbrati krog sebe kakor koklja svoja piščeta.“ Ako pa ima že žival toliko skrb za svoje mladiče, koliko bolj še le človek, ki ima pamet, ki čuti v svojem srcu ljubezen do svojega zaroda. „Kdor je stvarnik kake stvari,“ pravi sv. Janez Damaščan, „je tudi njeni oskrbnik.“ Umetnik ljubi svoje delo in je varuje, da se ne vniči ali poškoduje. Oče ljubi svoje otroke, jih hrani, oblači, z jedno besedo, za nje skrbi. Ali pa porečemo, da ves svet nima očeta, da to najumetnejše delo nima umetnika?

Sloveči škof Fenelon je šel nekega dne na izprehod z dečkom, ki je bil v njegovi oskrbi. Ko se izprehajata, vpraša deček škofa, koliko da je ura. Ta potegne uro iz žepa ter jo pokaže dečku. „Oh, kako je lepa,“ zakliče deček, „ali bi mi jo Vaša milost ne prepustila za nekaj trenutkov?“ Škof da uro dečku. Ko jo deček pregleduje, pravi škof: „Cudovito, moj ljubi Ludovik! Glej ta ura se je sama naredila.“ — „Kaj, sama?“ ponovi otrok in smehljaje po strani pogleda škofa. — „Dà, sama se je naredila! Neki popotnik jo je našel v puščavi in gotovo je, da se je sama naredila.“ — „To je nemogoče,“ odvrne deček, „vi se samo šalite, milostljivi gospod.“ — „Ne, dete moje, jaz se ne šalim. Kaj se ti pa zdi vendar nemogoče?“ — „O,

milostljivi gospod, kako bi se bila pač mogla taka ura sama narediti? Kako natančno je treba sestaviti taka mala kolesca. Velika umetnost je že taka kolesca napraviti, kaj še le jih lepo zložiti. Da bi se vse to samo naredilo, to je nerazumljivo, nikoli ne bom tega veroval.“ — Skof Fenelon poda modremu dečku roko ter zroč proti nebu reče: „Moje dete, kaj naj šele rečemo o onih, ki trdé, da so se vse te čudovite reči v naravi same naredile in da — ni Boga?“ — „Kaj, milostljivi gospod, ali se najdejo ljudje, ki bi bili tako nespametni in hudobni, da bi kaj takega resno mislili in govorili?“ — „Dà, moje dete, najdejo se taki ljudje. Malo jih je, in če so sami o tem prepričani, tega ne morem trditi; toliko pa rečem, da mora človek prisiliti svoj razum, svoje srce, svoje zdrave čute, da more kaj takega govoriti.“ — V resnici je tudi ves svet velika ura, v kateri je tudi človek malo kolesce, in tudi ta ura mora imeti urarja, mora imeti stvarnika, očeta in umetnika.

Že poganski modrijan Cicero je pisal: „Ako vidiš visoko, lepo, hišo, ne boš mislil, če tudi gospodarja ne vidiš, da so jo sezidale miši in podgane. Koliko manj si moreš misliti, da je krasni svet nastal slučajno sam od sebe.“ — „Nikdar si nisem bil v skrbi,“ pravi kaj lepo španjski učenjak Balmes nekemu dvomljivcu, „kako bi našel dokazov, da biva Bog, ker imam dokaz v svojem žepu. Ako gledam uro, celo vrsto kolesc, kako se lepo v redu vrtijo, me ne bo nihče mogel pregovoriti, da je ura slučajno postala sama od sebe.“ Že samo to zadostuje, da spoznamo, da ima ves svet očeta, stvarnika.

Gotova resnica pa je, da nihče ne more dati, česar sam nima. Bog pa je dal svojim stvarem toliko skrb za njih zarod, vsadil je zlasti starišem v srce ljubezen in skrb do otrok. Ako imajo torej stvari skrb do svojega zaroda, potem jo mora imeti tudi Bog, in to v toliko večji meri, v kolikor višji je od nje. — O knjeginji Galičin se pripoveduje, da si je porezala svoje lase, da bi se ji ne bilo treba vdeleževati raznih veselic, ter da bi na ta način lahko v polni meri skrbela za svoje otroke. — V Parizu je nedavno podelilo društvo „vnemanja k dobremu“ zlato kolajno materi, ki si je dala na roki izrezati meso, s katerim so zdravniki zdravili rano njenega sinu. — Neki rokodelec je živel s svojo družino v velikem pomanjkanju. Povsod je iskal dela, a zaman. Tu ga nekoč sreča znanec ter mu pove, da v bližnji ulici biva nekdo, ki se uči puščati kri. Ta da vsakemu nekaj denarja, ako si pusti kri puščati. Jakobu, tako je bilo ime našemu rokodelcu, se je sicer malo strašno zdelo, da bi si dal žilo prerezati, a ko se spomni svoje uboge družine, se ne pomišlja dolgo, ampak se takoj poda k onemu možu. Dal si je puščati kri, s tem je zaslužil nekaj denarja in kupil svoji družini kruha. — Ako človek tako skrbi za svoje otroke, mar bo oče vsega sveta manj skrbel za svoje stvari, zlasti pa za svojo najlepšo stvar, za človeški rod? Ko bi tega ne storil, bi niti ne zaslužil imena Bog, najpopolnejšega bitja. Ravno nasprotno; kolikor je višji od človeka, toliko presega tudi njegova skrb skrb človekovo za njegov zarod. Njegova skrb se razteza na vse ljudi, na vsakega posameznega človeka, dà, na vsako tudi najmanjšo stvarco.

Ali porečemo: kako bi pa mogel Bog skrbeti za vsakega človeka

posebej? Kako nespametno bi bilo to. Seveda nam je kaj takega nemogoče, ne pa Bogu. Kolikor bolj je človek nadarjen, kolikor bolj je duhovit, tem dalje sega pogled njegovega uma. Ako je tako že pri človeku, koliko bolj šele pri Bogu, ki je najpopolnejše bitje. On je vseveden, on je povsod pričujoč; „v njem se gibljemo, živimo in smo," pravi sv. apostol Pavel, zatorej tudi more skrbeti za vsakega človeka, dà, za vsako najmanjšo stvarico. On je pa tudi neskončno dobrotljiv in usmiljen, torej tudi hoče skrbeti za vsako stvar. Kolika hinavščina, ako nekateri trdé, da je človek premajhen za neskončno veličastnega Boga, da se pač ne spodobi, da bi neskončni Bog skrbel za ubogega zemeljskega črvička! Ako se Bogu ni zdelo nevredno človeka vstvariti in vsako bitje, potem se mu pač ne more nevredno zdeti zanj skrbeti.

Kakor je on najpopolnejše bitje, tako je tudi najpopolnejši oče, katerega skrb in ljubezen za človeka se ne da primerjati z ljubeznijo in skrbjo nobenega človeka, ne vseh starišev skupaj. „Ali more žena pozabiti svojega otroka," kliče nam sam po preroku Izaiji, „da bi se ne usmilila sina svojega telesa? In ko bi tudi ta pozabila, vendar jaz ne pozabim tebe." (Iz. 49, 15.)

2. Modri vladar.

„Krepko sega od konca do konca, in vse modro urejuje." *(Mod. 8, 1.)*

Ako vidiš ladijo jadrati naravnost proti pristanišču, porečeš, da ima spretnega krmarja. Skrajno nespameten bi se ti zdel človek, ki bi trdil, da je le slučajno, da ladija vkljub vetrovom naravnost jadra proti pristanišču. Ako pogledamo v družino, kjer vlada lep mir, kjer vsak ud opravlja svoje delo, smo primorani reči, ta hiša ima modrega gospodarja. Istotako ne poreče pameten človek, da je le slučajno, ako v deželi, v kraljestvu vlada lep mir, ampak vsak bo rekel: v tej deželi vlada moder vladar, ki zna vse prav urediti. To dejstvo je človek primoran priznati, če tudi ne vidi krmarja, gospodarja, vladarja. Lepi red, katerega opazuje v družini, v kraljestvu, naravna smer, v kateri jadra ladija proti svojemu cilju, ga uči, da mora imeti družina gospodarja, kraljestvo vladarja, ladija krmarja.

Kje bi pa mogli najti lepši red, kakor je red, ki vlada v vsem stvarstvu? Poglej proti nebu! Kolikokrat si že občudoval krasoto nočnega neba. Toliko milijonov zvezd ti sveti z neba; mnoge izmed njih so veliko večje od naše zemlje. Zvezda imenovana „Sirius", katero vidimo po zimi na južnem nebu, je baje celo milijonkrat večja od naše zemlje. Vsaka teh zvezd ima določeno pot, katere ne zapusti niti za korak. Tako natančno hodijo svojo pot, da je zvezdoznancem mogoče do sekunde preračunati, kdaj bo solnce ali luna mrknila. Ako bi le jedna zvezda zapustila svojo pot, bi se porušil ves svet. Da pa zvezde hodijo vedno svojo pot, katero jim je odločil stvarnik, je li mar to slučajno? „Ako ladija varno jadra proti pristanišču, ne dvomimo," pravi sv. Teofil Antijoh, „da jo vodi spreten krmar. Tako sklepamo tudi, ker zvezde hodijo vedno pravo pot, da jih vodi ne-

skončno modro bitje.“ Kdor trdi, da hodijo zvezde same od sebe po pravi poti, da je ta red le slučajen, govori ravno tako nespametno, kakor če bi rekel, da plove ladija iz gotovega pristanišča sama okoli sveta in se sama povrne v isto pristanišče, ne da bi bil kak človek na nji. Zato je rekel že sloveči poganski modrijan Cicero: „Ako opazujemo zvezdnato nebo, spoznamo, da vse vodi neskončno pametno bitje.“ Poglej na zemljo; kako lepo je vse urejeno, kako lepo se vrstita dan in noč, kako lepo letni časi!

Leto za letom pogrinja nam Bog mizo ter ponavlja isti čudež, katerega je storil Jezus, ko je pomnožil kruhe in nasitil tisoče ljudij. Seveda, kakor pravi kaj lepo sv. Avguštin, ne napravijo ti čudeži v nas nobenega vtiska, ker se vedno gode, ker so takorekoč vsakdanji, človek jih niti ne opazi, se niti ne zmeni zanje. Človek, živali in rastline potrebujejo k svojemu obstanku zraka. Ta zrak je mešanica raznih plinov. V 10.000 litrov zraka je: 7900 litrov duška in argona, 2000 litrov kisika, 85 litrov vodika in 3 litri ogljikove kisline. Ako bi bilo v zraku le malo več ogljikove kisline, bi se podušili vsi ljudje in živali; ako bi je bilo le malo manj, bi vsahnile vse rastline. Ali je to le slučaj? Da pa ostane ta mešanica vedno jednaka, kako je za to lepo priskrbljeno. Človek diha iz sebe ogljikovo kislino, to pa dihajo v sebe rastline ter jo izpreminjajo v kisik. To prestvarjanje pa povzroči solnčna svetloba, zato vidimo, da rastline svoje liste obračajo proti solncu. Vso zemljo obdaja široka zračna plast ali ozračje. To ozračje ima čudovito lastnost, da sprejema v se solnčno gorkoto, odbija pa mraz, ki puhti iz zemlje. Ako bi ozračje ne imelo te lastnosti, bi na zemlji vladal tak mraz, da bi na njej ne moglo bivati nobeno živo bitje (do 50°). Ali morda porečeš, da je to le slučaj?

Druga potrebna reč je voda. Kako lepo je zanjo preskrbljeno. V morju je sicer dovolj vode, a kaj, ta je slana, neužitna. Zato solnčna gorkota izpreminja morsko vodo v sopar, ki se nabira v oblake. Iz oblakov pa pada voda na zemljo v obliki deža. Da pa imamo tudi vodo tedaj, kadar ni deža, zato spravi zemlja nekaj deževnice. Pod zemljo se zbira voda v studence, ki nam dajejo toliko potrebno vodo. Ako imaš le malo vode več dnij v kozarcu, se usmradi. Voda v morju pa je vedno jednaka, ker je slana. Razen tega se pa tudi morska voda vedno giblje. Vsled mesečnega vpliva narašča morje 6 ur in vpada zopet 6 ur. (Oseka in plima.) Tako se ohrani morska voda, da se ne usmradi in da s svojim smradom ne okuži vsega sveta. Ali je to slučaj? — Toda še na jedno važno lastnost vode te moram opozoriti, dragi bralec. Gorkota vsako snov raztegne, da postane redkejša in vsled tega tudi lažja. Liter gorke vode je lažji, kakor liter mrzle vode. — Mraz zopet nasproti skrči reči, da postanejo gosteje, torej tudi težje. A glej, ko to pravilo splošno velja, je samo pri vodi izjema. Voda se namreč zgostuje le do gotove meje, namreč do 4° (četrte stopinje) nad ničlo. Led je vsled tega lažji kot voda. Kaj bi bilo, ko bi ono splošno pravilo veljalo tudi pri vodi. Potem bi bil led težji od vode in bi padal na dno. Ker bi pa solnce ne moglo do njega, bi se nabiralo vedno več ledu in naposled bi ves svet ne bil

drugega kot jedna sama ledena gruča. Ali je morda to slučajno, da je pri vodi izjema od splošnega pravila?

Poglejmo dalje v rastlinstvo. Najprej potrebuje rastlina primerne zemlje, da more vspevati. In glej, kako primerno lastnost ima zemlja v ta namen. Zemlja ima namreč to lastnost, da si od vode, dežja, ki pada na njo, privzema le one snovi, ki so potrebne rastlinam v rast, druge pa pusti popolnoma nedotaknjene. „Ali ni to prikazen," pravi sloveči naravoslovec Liebig, „ki mora osramotiti vso človeško modrost, ki noče pripoznati stvarnika?" Ni mogoče, našteti vsa čuda pri rastlinah, ki oznanjujejo skrb božjo za vesolnjo stvarstvo, samo na jedno hočem še opozoriti. Kakor je vsakemu znano, se rastline množé po semenu. Da pa seme dobi primerno zemljo, v kateri more kliti, kako lepo je vse vravnano. Nekatera semena imajo v ta namen perutnice, da takorekoč kakor ptice letijo po zraku in potem padejo na zemljo in to vselej na ono stran, ki ima kali (javor, breza, jesen). Druge imajo volnato perje, da jih lahko veter prenese na primerno zemljišče. Ali si kdaj že mislil na to, zakaj da ima roža trnje? Ali morda zato, da bi je ne vtrgal? Ne, ampak da bi miš ne prišla do semena, ki ga popolnoma pregrize in vniči. Ptica pa lahko vzame seme, ker je celo pogoltne in seme v njenem želodcu še sposobnejše postane za kaljenje. Mnogokrat ravno ptice preskrbe semenu primerno zemljišče, ker je dajejo celo iz sebe.

In v živalstvu zopet — kak lep red! Kako lepo je za živali preskrbljeno, da dobijo potrebnega živeža! Vse njihovo telo je že tako vstvarjeno, da si zamorejo pridobivati potrebne hrane. — Jedne imajo bistro oko, in celo oko, ki je sestavljeno iz mnogih malih očesec, ali kakor bi rekel malih daljnogledov, da morejo že iz velike daljave zapaziti svoj živež. Druge po leti nabirajo za zimo, kakor poljska miš in druge. In kako, bi rekel, pametno ravnajo! Poljska miš vsakemu zrnu odgrizne kal, preden je spravi, da ji po zimi ne skali. Drugim živalim se pod kožo nabira maščoba, od katere se žive po zimi. Živali, katere le redko pridejo do hrane, le počasi prebavljajo, kakor kamela (velbljod), ki v puščavi več dnij preživi brez hrane in pijače. Ptice-selivke v jeseni zapuste mrzle kraje ter se preselijo v gorkejše, če tudi je jesen še tako gorka in ugodna. Kdo jim je povedal, da po zimi ne bodo našle primerne hrane, kdo jim je pokazal pot, kdo jim je povedal čas, kdaj naj odpotujejo? Ali so se učile zemljepisja, ali se morda razumejo na pratiko?

Kako to, da živali znajo tako dobro pogoditi, kateri živež je zanje najbolj prikladen? Kdo je učil kravo izbirati med zelišči, ali se je morda učila rastlinstva, ali je obiskovala kako kmetijsko šolo? — Kdo je dalje učil živali skrbeti, ako smem tako reči, za njihov zarod? Kdo je ptice učil delati gnezda, ki so tako umetno sestavljena? Kaj da ne pletajo košar, ko znajo tako lepo splesti gnezda? Kdo je učil živali, da valijo ravno v najugodnejšem času (ne kadar se jim zljubi), da valijo ravno na onem prostoru, kjer najde njih zarod primerno hrano? Belin (metulj) živi od cvetličnega medu, a svoja jajčka vali pa na zeljno perje, ker gosenice, ki se izvale iz

jajček, žive od tega perja. — Kako premeteno, bi rekel, skrbijo najezdniki za svoj zarod. Polagajo namreč svoja jajca v telesa raznih žuželk, zlasti v gosenice, ušice ali celo v pajke. In tu nekako preračunijo, kako dolga je žival, koliko mladičev bo mogla preživiti. Pri tem opravilu pa ne umore gosenice, ampak store to na takem delu telesa, da more gosenica še dalje živeti. In tudi ličinke ne razjedajo važnejših delov goseničinega telesa, ampak je znajo varovati, da si zagotovijo hrano do svojega popolnega razvitka, naposled pa vendar umore svojega rednika. — Peščena osa se živi od medu, njene ličinke pa se žive od gosenic. Zato popada posebno gosenice ter jih vlači v svoje luknje. Toda če bi gosenice umorila, bi te strohnele, žive pa bi ličinke pomorile. Kaj tedaj stori osa? Vsako gosenico piči na takem mestu, da je ne umori, ampak le ohromi. In to izvrši z deveterimi piki tako natančno, da bi se človek kmalu vprašal: Ali je osa proučavala sestav goseničnega telesa?

Kdo je naučil kukavico, da dobro razloči gnezda ptičev, ki se žive od žuželk, od gnezd drugih ptičev, in da le v prva znese svoja jajčka, da njeni mladiči dobe takoj po svojem rojstvu primerno hrano? Kukavica znese do 20 jajček in ta jajčka so različne barve. Odkod vé kukavica, kakšno jajce da bo znesla, ker vedno znaša svoja jajčka v tako gnezdo, ki ima slična jajčka? Najčudoviteje pa je to, da ptuja ptica ne zavrže ptujega jajčka, marveč skrbi tudi za ptuje mladiče. Ali ne kaže vse to skrb božjo, ki na ta način hoče ohraniti kukavičin rod? — Vprašam dalje, kako je to, da krava ravno tedaj dobi mleko, kadar ima dobiti tele? — Kdo je rekel kokoši, da mora tri tedne na jajcih ležati? Mar se je naučila od svoje matere?

Vsaka žival ima svoje sovražnike, ki se od nje žive. Da bi pa ti sovražniki popolnoma ne zamorili vsega rodu, ima vsaka žival posebno orožje, s katerim se more braniti in varovati. Tako ima jež igle, krt izvrsten posluh, kača svoj strup, jelen svoje rogove, mačka kremplje itd. Ptice, katere imajo pisano perje, gnezdijo na skritih krajih; tiste, ki gnezdijo na očitnih prostorih, pa imajo perje, ki se nič ne razlikuje od barve prostora, na katerem sedi ptica. Tiste ptice, ki valijo na skrivnem, nesejo bela jajčka; tiste pa, ki valijo na očitnih prostorih, imajo bolj temno barvana jajčka. Živali, katere služijo drugim v hrano, se čudovito naglo množé, med tem ko imajo druge le malo mladičev. Lastovica porabi na dan do 5000 muh. Zato ima jedna sama dvojica muh do 500 milijonov zaroda. Kako je to, da nekatere živali tako dolgo žive, nekatere pa samo jeden dan? Zato ker žive le toliko časa, da so dosegle svoj namen, da so namreč pomnožile svoj rod, potem so svojo nalogo izvršile in lahko odstopijo ter svoj prostor prepuste svojemu zarodu.

Slednjič poglej, dragi bralec, še na svoje telo. Ali mi moreš pokazati le jeden ud, ki bi ne imel svojega pomena in namena? O vsakem udu se je že spisalo po več knjig, a niso še odkrita vsa čuda, katere obsega jeden sam ud človeškega telesa. Kako lepo so vsi udje urejeni in razvrščeni, kako lepo izpolnujejo svojo nalogo, da človeku ohranjujejo življenje.

Kamorkoli se ozremo, zapazimo najlepši red, katerega vzdržujejo gotovi zakoni. Ta red je vedno jednak. Vsaka stvar izpolnuje svojo nalogo ravno tako danes, kakor jo je izpolnovala pred tisoč leti. Je li morda to vse le slučajno, mar se ta red kar sam od sebe ohranjuje? Tako zvani „perpetuum mobile“, to je ure, ki bi vedno šla in vedno kazala, še nihče ni izumil. Naj je tudi urar v uri vse kar najnatančneje uredil, vendar mora še pogostoma poseči v uro. Sedaj se mu zapraši ura, sedaj se potere kolesce, sedaj zopet kaj drugega povzroči, da obstane ura. In velikanska ura tega sveta s svojimi milijoni kolesec, naj bi se gibala sama od sebe toliko tisoč let? Kakor iz lepega reda v uri in njega teka sklepamo na urarja, ki jo je uredil in jo še vedno urejuje; kakor iz teka ladije sklepamo na krmarja; kakor iz reda v državi sklepamo na modrega vladarja, ki jo vlada, tako moremo in moramo iz lepega reda v naravi sklepati na neskončno modro bitje, brez katerega se na svetu nič ne zgodi, katero ohranjuje in vlada svet.

Pač je res, kar je rekel sloveči škof Fenelon: „Kdor tebe, o Bog, ne vidi, ta še ni videl ničesar; kdor tebe ne čuti, ta še ni čutil ničesar.“ Ako pa Bog skrbi, vodi in vlada vsako, tudi najmanjšo stvarico, koliko bolj mora skrbeti še za človeka, kateremu je dal neumrjočo dušo. Zato vidimo, da so tudi pogani in celo največji brezverci pripoznavali previdnost božjo. To svojo vero so pogani razodevali s svojimi molitvami in daritvami. To vero nam oznanjajo templi, cerkve, žrtveniki, katere po besedah Plutarhovih najdemo pri vseh narodih.

Dà, tudi vera v neumrjočnost človeške duše, v plačilo v večnosti, ki je splošna, nam oznanuje, da človeški rod veruje v previdnost božjo. Zakaj, kako bi Bog mogel soditi človeka, ako bi se kar nič ne brigal zanj, ako bi mu ne dal potrebnih sredstev, doseči svoj namen? Rimski cesar, modroslovec Mark Avrelij, piše: „Vsa dela božja so polna njegove previdnosti. Puhla imena »osoda« in tudi »fortuna« (sreča), niso drugega, kakor tesno zvezana vrsta dogodkov; in kar se dan za dnevom godi, vse pripomore k lepemu redu vsega stvarstva.“ (Pensees IV.)

„O večna in božja previdnost,“ kliče brezverec Rusó (Rousseau), „dasi si nedosegljiva mojemu pogledu, vendar si ti, ki vzdržuješ črva v prahu in premikaš neizmerni nebesni obok; ti neprestano čuvaš tudi nad najmanjšo stvarico. Ti mi vedno kličeš in me vabiš, da naj te ljubim. Vredna si, da posvetim svoje srce v zahvalo in priznanje za tvojo ljubeznivo skrb.“ (Julie III. 18,) „Največja nespamet bi bila,“ piše francoski učenjak Beil (Bayle), „katero bi bilo treba grajati in kaznovati, ako bi kdo hotel tajiti previdnost božjo, ker ne more s svojim razumom spoznavati njene koristi.“ — „Bog je oče in povzročitelj vsega reda v vesoljstvu,“ pravi tudi brezverec Volter (Voltaire); „Homerjev Jupiter (grški malik) je bil suženj osode, toda nam je Bog oče osode.“

Za francoske prekucije je prišel jeden najhujših rogoviležev, Žanbonsentandre (Jean Bon Saint Andre), k nekemu županu v Bretaniji ter mu je rekel: „Da ne boste imeli več stvari, ki bi vas spominjala na prejšno prazno vero (menil je katoliško vero), bom dal podreti vašo cerkev z zvonikom vred.“ Pa kmetič mu kaj lepo odvrne: „Če

tudi poderete cerkev in zvonik, zvezde na nebu nam pa vendar morate pustiti, in te se dalje vidijo kot naš zvonik.“ Zvezde nam oznanjajo stvarnika, skrbnega očeta, kakor pravi psalmist: „Nebo pripoveduje veličastvo božje in nebes oznanja delo njegovih rok.“ (Ps. 18, 2.)

Zato, dragi čitatelj, ako te zadevajo križi in težave, ako mnogokrat ne veš, kam in kaj, poglej na zvezdnato nebo, poglej na vso naravo, poslušaj glas sv. vere. Od vseh stranij ti bo donel na ušesa glas: Tisti, ki za nas minljive stvari tako skrbi, ki nas vodi k našemu cilju, tudi tebe, ki imaš neumrjočo dušo, ne bo pozabil, ampak te tudi s trpljenjem vodi k tvojemu cilju, k večni sreči.

3. Namen človekov.

„Vso svojo skrb zvrnite nanj, ker on skrbi za vas.“ *(I. Pet. 5, 7.)*

Noben pameten človek ne dela brez namena. Pri vsakem delu si stavi gotov namen, katerega hoče s svojim delom doseči. Karkoli stori pri svojem delu, mu služi v to, da doseže ta namen. Poglej urarja. Kadar se pripravi delati uro, ima namen narediti stroj, ki bo kazal ure, naznanjal čas. Ta namen mu je vedno pred očmi, dokler ne izvrši svojega dela. V ta namen naredi kolesca razne velikosti, odloči vsakemu kolescu določen prostor itd. Red v uri mu služi, doseči njegov namen. Pa tudi še potem, ko je vse uredil, ko ura že gre, ne more reči, da ne bo več imel opraviti s to uro. Sedaj se ura zapraši, sedaj se potere kako kolesce ali obrabi ali kaj drugega pride, da ura obstane. Tu mora zopet urar poseči v njo, ter popraviti napako, v uri zopet napraviti prejšnji red. Vse to delovanje, prej ali slej, pa meri jedino le na to, da bi ura vstrezala svojemu namenu, da bi prav kazala. Tako dela urar, tako dela vsak pameten človek pri svojem delu. Ako pa že človek tako dela, kaj še le Bog, ki je najpopolnejše bitje. Tudi on je moral imeti pri stvarjenju gotov namen. Kateri pa je ta namen?

Kolikor boljši je človek, tem boljši je tudi njegov namen. Torej je moral Bog pri stvarjenju kot najpopolnejše bitje imeti tudi najpopolnejši namen. Kaj pa je popolnejšega od Boga? Zato je moral Bog v prvi vrsti vse vstvariti za se, to je v svojo čast in slavo. Ker pa Bog kot najpopolnejše bitje ne potrebuje ničesar od nas, ker on kot najpopolnejše bitje išče le našo korist, naš blagor, zato je moral v drugi vrsti ves svet vstvariti v naš blagor, v našo srečo. „Bog je ljubezen,“ pravi kaj lepo sv. apostol in evangelist Janez (1. Jan. 4, 8.) in ljubezen išče le blagor ljubljene stvari. Da je nas Bog vstvaril v naš blagor, časni in večni, to nam napoveduje naša lastna pamet.

Kakor sem že v tretjem delu povedal, hrepeni človeško srce po sreči, po pravi sreči. Ta nagon, to teženje biva v vsem človeškem rodu, torej je naravno. Kar je pa naravnega, to je od Boga. Ako pa je Bog človeku dal to teženje, potem je mora tudi izpolniti, sicer bi ne zaslužil imena „Bog“, t. j. najpopolnejšega bitja. A tu na svetu človek ne najde prave sreče, zato jo mora človek pričakovati v večnosti.

Bog je torej človeka vstvaril v njegov blagor, da bi bil srečen, kolikor je mogoče že tu na zemlji, zlasti pa, da bi bil srečen v večnosti. Ako pa je Bog človeku določil ta namen, potem mora tudi skrbeti, da človek tudi lahko doseže svoj namen, in sicer, ker mu je dal prosto voljo, če le hoče. „On hoče," uči nas sv. apostol Pavel, „da se vsi ljudje izveličajo ter pridejo do spoznanja resnice." (I. Tim. 2, 4.)

Kakor je pa urarju in sploh vsakemu pametnemu človeku vedno pred očmi namen, katerega hoče s svojim delom doseči, in ker vse, karkoli stori pri svojem delu, stori iz tega namena, tako mora tudi Bog pri vsem svojem delovanju imeti pred očmi ta namen in vse, karkoli stori, storiti v ta namen. Vse vodi roka božja, ker se brez božje volje, brez njegovega dopuščanja ne more ničesar zgoditi, in ker je človeku odmenila časno in večno srečo. Zato vse, kar stori in dopusti, stori ali dopusti v njegov blagor, časno kakor večno srečo, četudi se človeku včasih ne zdi tako.

Kako prav je torej imel neki angleški plemenitaš. Hotel se je namreč iz Irske po ladiji prepeljati na Angleško. Ko hoče vstopiti na ladijo, se mu spodrsne, pade na tla in si zlomi nogo. Prijatelji ga pomilujejo, toda plemenitaš jim odvrne: „Prav je tako, dogodek je gotovo meni v blagor." Prijateljem se je ta odgovor zdel malo čuden, zakaj niso mogli razumeti, da bi mogla nesreča biti človeku v blagor. Plemenitaš pa jim stvar pojasni, rekoč: „Previdnost božja gotovo bolje ve kot jaz, in zato sem prepričan, da je ta nesreča meni v korist." Kmalu so se izpolnile plemenitaševe besede. Plemenitaš je namreč ostal na Irskem, ladija je pa odjadrala. Ne dolgo po tem pride poročilo, da se je ta ladija potopila in da se niti jeden potnikov ni mogel rešiti. Nesreča je bila torej plemenitašu resnično v blagor.

4. Očetova roka v življenju posameznega človeka.

„Gospod me vodi." *(Ps. 21, 1.)*

Bog je naš najboljši oče, ki skrbi za vsako tudi najmanjšo stvarico, ki vodi in vlada ves svet. On je človeku določil namen in tudi hoče, da človek doseže svoj namen, ako le sam hoče. Vse to nas uči, da je slučaj le prazna beseda, da je nespametno govoriti o osodi in sreči.

„Tvoja previdnost, Oče," smo primorani klicati s sv. pismom (Modr. 4.), „vodi vse." Vse, karkoli se zgodi v človeškem rodu in vsakemu posameznemu človeku, prihaja od Očeta nebeškega, vse prihaja njemu v korist. Da spoznamo, kolikor je mogoče po naši kratki pameti, kako modro Bog vlada človeški rod, poglejmo najprej kako čudovito vodi Bog posameznega človeka, in potem, kako je vodil in vodi ves človeški rod. Začnimo pri sebi. Poglej, dragi bralec, le v svoje dosedanje življenje.

Marsikateri dogodek, ki ti je bil prej neumljiv, postal je črez leta jasen. Marsikateri udarec je bil zate, kakor sedaj spoznaš, velika

dobrota. Kolikokrat si se že lahko prepričal, kako resničen je pregovor: „Človek obrača, Bog pa obrne," ali kakor pravi sv. pismo: „Človekovo srce si izmišlja svojo pot, Gospod pa vodi njegove stopinje." (Preg. 16, 9.) Kolikokrat si človek za prihodnjost začrta pot, po kateri hoče hoditi, a naposled pride povsem drugam, kakor je mislil, pa tudi spozna, da, ko bi bil po svoji poti hodil, bi bil hodil v pogubo.

Generalni superintendent (višji duhovnik protestantov) Buchsel je srečal nekoč na sprehodu slovečega nemškega kanclerja, kneza Bizmarka. „Presvitli," pravi Buchsel knezu, „rad bi vam častital ter razodel, kako se veselim, da se vam vse tako posreči." — Bizmark pa mu odvrne: „Pazite dobro!" ter mu na prste našteje vsa važnejša politična podjetja, ter pri vsakem pristavi: „Tako sem hotel — in tako, vse drugače, je prišlo. Povedal vam bom nekaj: Jaz sem vesel, če le spoznam, kam me hoče voditi ljubi Bog, in da morem potem iti za njim."

Kar je ta sicer maloverni knez priznal, to nam kaj lepo potrjuje zlasti svetopisemska zgodba. Ni mi mogoče našteti vseh prelepih izgledov, katere nam nudi sv. pismo, kazoč, kako čudovita so pota božje previdnosti. Naj tu navedem le nekatere. Kdo še ni čul o egiptovskem Jožefu, kako čudovito ga je vodila božja previdnost. Bratje ga prodajo v Egipet. Tu pride v ječo, ker se ni hotel vdati zapeljivi Putifarjevi ženi. Iz ječe pa pride na prestol. — Savel gre iskat izgubljene očetove ovčice, najde pa — kraljevo krono. — Ko je razsajala v deželi lakota, pošiljal je Bog Eliju hrano po krokarju, ki je, kakor pristavlja sv. Bazilij, najpožrešnejša ptica. — Savel gre preganjat kristijane, a na potu v Damask sam postane kristijan. — Sveta Družina je prebivala v Nazaretu. V Betlehemu pa se je imel roditi obljubljeni Odrešenik. Kaj se zgodi? Rimski cesar Avgust razpiše popisovanje, in sveta Družina mora iti v Betlehem, v mesto svojih očetov.

Posebno nas pa uči sv. pismo, da ima Bog posebno skrb za priproste, uboge in pravične. Može, katerim je poveril kako imenitno nalogo, je izvolil večinoma iz nizkega stanu. Tako Mojzesa, Davida, Danijela, Marijo, apostole. K hlevcu je najprvo poklical uboge pastirčke. Vedno so se vresničevale besede apostolove: „Kar je nespametno pred svetom, je izvolil Bog, da osramoti modre; in kar je slabo pred svetom, je izvolil Bog, da osramoti, kar je mogočnega." (I. Kor. 1, 27.) „Oči gospodove so obrnjene na pravične," pravi sv. pismo, ter nas uči, da Bog v prvi vrsti skrbi za svoje prijatelje, pravične. — „Jaz poznam svoje ovce," je tudi rekel Gospod, „in jim dam večno življenje; na veke se ne bodo pogubile in nihče mi jih ne bo iztrgal iz mojih rok." (Jan. 10, 28.) Spominjam na mladeniče v ognjeni peči, na Danijela v levnjaku. Toliko zadoščaj iz sv. pisma.

Pa odprimo še cerkveno in občno zgodovino. Prebiraj življenje svetnikov. Pri vsakem svetniku se boš lahko prepričal, kako čudovito božja roka vodi človeka. Mnoge je po čudovitem potu poklical iz grešnega življenja k pokori. Sv. Marjeta Kortonska se je takorekoč streznila pri pogledu na mrtvo, od črvov razjedeno truplo svojega tovariša v grehih. Sv. Frančišek Borgias je pri pogledu na strašno izpremenjeno truplo nekdaj tako lepe kraljice Elizabete spoznal minljivost posvetnih rečij. Sv. Avguština so besede sv. apostola Pavla

obrnile na pravo pot; sv. Angelo iz mesta Foligno je od nečimernosti k svetosti obrnil pogled na trpečega, s trnjem kronanega Izveličarja, ki se ji je prikazal v ogledalu.

Kako čudovito je vodila nekatere božja previdnost iz najnižjega stanu do najvišjega dostojanstva v cerkvi. Sv. papež Gregorij I. je bil v svoji mladosti pastir. Sv. papež Pij V. je v svoji mladosti ovce pasel. Dva redovnika, dominikanca, ga dobita na paši. Modri odgovori dečkovi vzbudijo pozornost redovnikov. Po njunem trudu je prišel deček v samostan v šolo in tako naprej.

Škof Furnié (Fournier) je srečal na ulici dečka, ki je vzbudil njegovo pozornost. „Kako ti je ime?“ ga vpraša škof. — „Viktor Feliks.“ — „Koliko si star?“ — „Pet let.“ — „Kaj hočeš biti?“ — „Škof, kakor si ti.“ — „Dobro, pa bodi,“ odvrne smehljaje stari škof. To je bilo l. 1826. Škof je vzel dečka k sebi ter je zanj skrbel, da se je izšolal. In 60 let pozneje je bil deček škof, pozneje celo kardinal. Ta deček je bil Viktor Feliks, nadškof mesta Sens na Francoskem.

Posebno čudovito je skrbela božja previdnost za cerkev v njenih zadregah, ko ji je čudovitim potom vzbudila pomočnike.

Pri obleganju mesta Pampelona na Španskem je bil ranjen plemenitaž Ignacij Lojola. Ko je ranjen ležal v postelji, je hotel za kratek čas brati povesti. A takšnih, kakoršne je on hotel, ni bilo. Dajo mu življenje Jezusovo in svetnikov. V začetku mu to berilo ni bilo posebno po godu, a čim dalje je bral, tembolj se mu je priljubilo. Naposled je povzročilo toliko izpremembo v njegovem srcu, da je zapustil svet ter ustanovil red jezuitov, ki je bil ravno v onih žalostnih časih (za časa Lutrovega) pravi ščit katoliške cerkve.

Sloveči francoski škof Dipanlu (Dupanloup) je bil spisal knjigo z naslovom: „Prava in resnična pobožnost.“ V istem času je ruski cesarski namestnik na Kavkazu, general pl. Nikolaj, prosil svoje prijatelje v Parizu, naj mu pošljejo zaboj knjig, da bi se malo kratkočasil na svojem oddaljenem in zapuščenem mestu. Prijatelji so mu za šalo priložili ono knjigo o pobožnosti. Malo mesecev pozneje je šel general na dopust. Napotil se je na Francosko, šel je k škofu Dipanlu ter pod njegovim vodstvom opravil duhovne vaje. Po dokončanih duhovnih vajah pa je šel naravnost v samostan kartuzijanov, kjer je kot priprost menih svoje življenje prebil v pravi pobožnosti in službi božji. Vse to je pa učinila ona knjiga o pobožnosti. Tako ga je Bog po šali prijateljev poklical v svojo službo.

V vsej cerkveni zgodovini ga pa ni skoraj moža, pri katerem bi se tako razodevala previdnost božja, kakor pri Don Bosku. Ta mož, ki je umrl v duhu svetosti, bi se mogel imenovati apostol božje previdnosti. Živel je kot navaden duhovnik v mestu Torinu na Laškem. Z najmanjšimi pripomočki, mnogokrat brez vseh sredstev, je začel velikanska dela in jih je z božjo pomočjo tudi izvršil. Naj navedem le nekaj dogodkov, ki nam kažejo, kako je božja previdnost skrbela za tega moža in kako trdno je tudi on zaupal v njo. Ker je storil brez števila dobrega in zatrl veliko hudega, so se sovražniki svete cerkve in hudobni ljudje zarotili zoper njega, da ga bodo umorili. Trikrat je bil v smrtni nevarnosti, a vselej je bil rešen, ker je vselej

v skrajni sili prišel velik siv pes, ki ga je rešil iz rok napadalcev. Pes mu je vselej sledil v domačo hišo, mnogo ljudij in njegovih gojencev ga je videlo. Vzeti ni hotel nobene jedi, ampak, ko je bil Don Bosko iz nevarnosti, je zopet odšel. Nihče ni vedel odkod pride in kam gre.

Don Bosko je ustanovil velike zavode, v katerih vzgojujejo zlasti zapuščeno mladino. Pri ustanavljanju teh zavodov mu je mnogokrat pošel denar, a Don Bosko ni nikdar obupaval. Zaupal je neomahljivo v božjo previdnost in nikdar ni bil osramočen. Pri sirotišnici sv. Petra v Nici (Nizzi) bi bil rad napravil kapelo, a potreboval je v to 30.000 frankov. O tej zadevi se nekoč pred kosilom pogovarja z nekim gospodom Mihelom, ki je bil za dobra dela vnet katoličan. „Trideset tisoč frankov! Dvomim, da bi jih mogli v trenutku dobiti v Nici," reče Mihel Don Bosku. „To zimo smo imeli toliko skladov in srečkanj za uboge — —." „In vendar," pravi Don Bosko, „bi moral denar že danes imeti. Sramujem se pustiti Gospoda v tako slabem stanovanju!" Mihel ne odvrne ničesar. Odbilo je dvanajst in oba se vsedeta k obedu. Pri večerji pa že vstane hišni oskrbnik, gospod Sajetto, in pravi: „Castitljivi oče, naznaniti vam moram, da pri meni dobite 30.000 frankov, katere mi je nek dobrotnik izročil za vas." — „Hvala blaženi Devici Mariji pomočnici!" zakliče Don Bosko in se ozre z sklenjenima rokama proti nebu.

Nekega dne je Don Bosko neobhodno potreboval 12 tisoč lir. On je sicer neomahljivo zaupal v božjo previdnost, a rok ni držal križem. Trudil se je na vse načine, da bi dobil potrebni denar, a zaman. Tu gre malo na prosto, sprehajat se v svežem zraku. Komaj je storil nekaj korakov, ko mu pride nasproti žena, ki ga nagovori: „Kaj, ste tu? Moj gospod je smrtno bolan in želi z vami govoriti; rekli so mi, da vas ni doma." — „Peljite me k vašemu gospodu!" Ko stopi v hišo, najde gospoda v postelji. Huda mrzlica ga je mučila. Don Bosko mu reče, da naj le zaupa v Boga. Bolnika je prihod Don Boskov potolažil in takoj se je čutil boljšega; črez pol ure že vstane in prinese Don Bosku 12.000 lir. Kdo ne občuduje tu božje previdnosti? Sveti mož ni potreboval 11.000, ali 13.000 lir, ampak ravno ono svoto, katero mu je ozdravljeni izročil.

Nekoč je Don Bosko obiskal samostan sester od sv. zakramenta v Nici. Predstojnica je bila že 5 ali 6 let bolna. Ko pride k postelji prednice, jo vpraša: „Sestra, ali imate kaj vere?" — „Upam, moj oče, da jo imam," odvrne sestra, čudeč se. — „No tedaj, sestra, jedna vljudnost je vredna druge. Sedaj sem jaz vas obiskal, vi morate meni vrniti obisk!" — „O, ko bi Bog dal, moj oče! Toda kdaj?" vzdihne sestra. — „Se danes! Kolikor hitreje se vljudnost vrne, tem več je vredna," odgovori Don Bosko. — Popoludne je šel Don Bosko k škofu v spremstvu nekega gospoda, ki nam pripoveduje ta dogodek. Ko se vračata proti domu, reče Don Bosko onemu gospodu: „Vi imate boljše oči kot jaz; ali zapazite kaj pred našo hišo?" — „Ničesar, moj oče!" — „Nobenega voza?" — „Ne, ničesar!" — „To je čudno," pravi Don Bosko sam pri sebi, „gotovo še ni prišla." — Ko prideta kakih 25 korakov dalje, Don Bosko zopet postoji, rekoč:

„Poglejte še jedenkrat tja, gotovo je tam!“ — „Kdo?“ — „Voz! Ali ne vidite izstopiti sestre?“ V resnici je Don Boskov tovariš videl dve sestri izstopiti iz voza ter vstopiti v hišo Salezijancev, v kateri je bival Don Bosko. Kakor je bil Don Bosko dopoludne rekel, tako se je tudi zgodilo. Prej šest let bolna prednica ga je bila prišla obiskat. Koliko zaupanje v previdnost božjo in v blaženo Devico Marijo, pomočnico kristijanov, katero je Don Bosko posebno častil!

Sličnih izgledov bi navedel lahko še celo vrsto iz cerkvene zgodovine, toda poglejmo še malo v občno zgodovino in navadno življenje. Tu moramo previdnost božjo občudovati posebno v življenju sovražnikov sv. cerkve. Grof de Mestr (Maistre) je pisal dné 6. junija 1810 sardinskemu kralju pismo, v katerem je zapisal te povsem resnične besede: „Nikdar še ni dolgo in srečno vladal vladar, ki je svojo roko dvignil zoper papeža. Izmed osemnajst poganskih cesarjev, ki so preganjali sveto cerkev, so štirje končali svoje življenje s samomorom, devet je bilo siloma umorjenih, pet jih je na drug način žalostno končalo.“ Tudi Napoleon III. je moral priznati: „V boju s papežem nič ne pomagajo topovi.“

Oton I. je pregnal papeža Janeza XII. iz Rima, malo na to ga je zadela kap. Cesar Friderik I. Barbarossa se je bil vzdignil zoper papeža, a utonil je v majhni reki na jutrovem. Cesar Friderik II., istotako nasprotnik papežev, je bil zastrupljen. Filip Lepi, kralj francoski, ki je zaničeval papeže, se je ubil, ko je padel s konja.

Koliko so se trudili nekateri učenjaki zoper sv. cerkev, a kaj so dosegli? Svojo pogubo! Dne 25. svečana l. 1758. je pisal Volter svojemu prijatelju in somišljeniku Dalamberu (D' Alambertu): „V dvajsetih letih bode imel Bog delopust.“ V tem času je menil ubogi Volter, da bode vničil njegovo cerkev. Dne 20. svečana 1778, torej ravno 20 let pozneje, pa je dobil Volter — in ne Bog — delopust. Umrl je ta dan v najstrašnejši obupnosti. — Sv. Vincencij Pavlanski je nekoč pobiral za sirotišnico, katero je nameraval sezidati. Toda prvi, pri katerem se je oglasil sv. Vincencij, ga je zavrnil, rekoč: „Za sirotišča ne da Janez Jakob Rusó (Rousseau) ničesar.“ Ravno tisti dan, ko je sv. Vincencij dogotovil svojo sirotišnico, sreča ga na ulici pet sirot. „Pojdite z menoj,“ jim reče ljubeznivo, „ljubi otroci, toda prej mi morate povedati, kako je ime vašemu očetu.“ — „Janez Jakob Rusó,“ odvrnejo otroci. Rusojevi otroci so bili torej prvi, katere je sv. Vincencij sprejel v sirotišnico, za katero mu je njih oče odbil vsako pomoč.

Posebno lahko občudujemo božjo previdnost na svetovnoznanem možu, na cesarju Napoleonu I. Ko ga je papež Pij VII. izobčil (izključil) iz cerkve, je rekel: „Ali misli papež, da bodo zaradi njegovega izobčenja padle mojim vojakom puške iz rok?“ In glej, malo pozneje so v resnici padale na Ruskem francoskim vojakom vsled prehudega mraza puške iz rók. V gradu Fontenblo (Fontainbleau) je imel Napoleon papeža zaprtega; v gradu Fontenblo se je moral pozneje odpovedati svojemu prestolu.

Čudovita je neka okoliščina v Napoleonovem življenju, v kateri se očito razodeva božja previdnost. Angleški vojni maršal Wolseley je spisal knjigo o cesarju Napoleonu I. V tej knjigi dokazuje, da je

Napoleon izgubil nekatere zelo važne bitke, ker je imel posebno (perijodično) bolezen, ki se mu je gotove čase povračevala. Ravno v najimenitnejših trenutkih njegovega življenja, ravno tedaj, kadar je napel vse svoje moči, se ga je polotila nekaka potrtost, da je bil za vsako duševno ali telesno delo nesposoben. Še misliti ni mogel in naposled je zaspal tako trdno, da ga ni bilo skoraj mogoče vzbuditi. Za bitko pri Borodinu je bilo vse dobro pripravljeno, a ravno v trenutku odločitve se je pojavila potrtost. Vsled tega ni poslal pomoči svojemu maršalu Ney, ki je napadel sovražnika, in napad se je izjalovil. Pri Draždanih bi bil lahko vničil skupno armado, vjel dva cesarja in kralja pruskega, toda ko je imel prevzeti vodstvo svoje armade, ga zopet napade ona bolezen; Napoleon zaspi, in premagali so ga.

Vprašam: Kaj bi bilo nastalo v Evropi, ako bi Napoleon ne bil imel te bolezni? Zemljevid Evrope bi imel povsem drugačno barvo. Da je bil Napoleon naposled premagan, pripisuje oni maršal jedino le tej bolezni.

Bog vodi s svojo roko življenje vsakega človeka. To se nam kaže tudi v vsakdanjem življenju, zlasti kadar je največja sila. Meseca aprila 1853 je v nekem predmestju bavarskega mesta Monakovo stopil imeniten gospod v malo hišico, da bi vedril, ker je ravno deževalo in ni imel dežnika. Žena, ki je v tej hišici prebivala, je bila videti vsa potrta in žalostna. Sočutno jo gospod vpraša, kaj ji je. Tu izve, da ji bo še to malo, kar ima, v malo dneh zarubljeno. „Zakaj pa ne iščete pomoči pri kralju Ludoviku?“ jo vpraša ptujec. — „Oh,“ odvrne žena, „kralj ima že tako z drugimi veleži dovolj posla, kaj bi ga še jaz mučila.“ Gospod pa ji prigovarja, da naj le poskusi, da se njena prošnja gotovo ne bo odbila. Tu stopi v sobo mož, ki v ptujcu takoj spozna kralja Ludovika samega. Ves ganjen pade na kolena pred kralja ter se mu zahvaljuje za toliko milost. Vprašam, ali je bilo to le slučaj? Gotovo ne, ampak resnične so besede, katere je rekel kralj obema: „Ne zahvaljujta se meni, ampak Bogu, ki je poslal dež, da sem moral stopiti pod vajino streho. Pridita jutri k meni, da potrebno vkrenem.“ — Pač res: kjer je največja sila, tam je roka božja mila.

Kako Bog skrbi za vsakega človeka, kaže nam tudi zgodba izpreobrnenja mnogih grešnikov. P. Alar (Allard) je bil predstojnik samostana oratorijancev v Avinjonu (Avignon) na Francoskem. Imel je prijatelja z imenom Sazè, katerega je večkrat obiskal. Nekega dne mu piše, da hoče pustne dni bivati pri njem. To pismo izroči vratarju, da naj ga oddá. Ta je pa bral mesto Sazè Suzè ter pismo dal možu tega imena. Ta Suze pa je bil bogat in jako razuzdan človek. Ravno je zbral okoli sebe več tovarišev, da bi pustne dni kar se dá razuzdano prebil, ko dobi pismo. Odpre pismo, ne da bi zapazil, da je pismo drugemu namenjeno. Ko prebere, ne more razumeti, zakaj hoče P. Alar pustne dni bivati pri njem. Prijatelji se mu smejejo, a on postaja vedno bolj resen in žalosten. Tovariši ga skušajo razvedriti, a ko se jim to ne posreči, ga zapuste. Suzè gre v posteljo, a ne more spati. Vest se mu zbuja vedno bolj in bolj. Slednjič spo-

zna roko božjo, vstane, pade na kolena ter s solzami v očeh obžaluje svoje dosedanje pregrešno življenje. Ko se zdani, je bil posvetnjak izpreobrnjen. Odslovi svoje tovariše ter se poda k P. Alaru, da se zahvali za pismo, ker je menil, da je hotel P. Alar priti k njemu le zato, da bi ga obrnil na pravo pot, ter ga prosi da naj ne pride k njemu, ker on tega ni vreden. Mesto tega mu pa obljubi, da ga bo sam proti koncu posta obiskal ter opravil dolgo spoved. In Suzè je ostal mož beseda. Ves drugačen je postal in opravil tudi dolgo spoved. Bil je pa zanj zadnji čas. Malo nato ga je zadel mrtvoud. Spravljen z Bogom je šel v večnost.

Še bolj se nam kaže božja previdnost pri nekaterih umirajočih, katerim je še o pravem času poslala duhovnika, da so mogli dobro pripravljeni prestopiti prag večnosti. Nadškof Polding je v Avstraliji obiskoval nekoč misijonske postaje, kjer je imel nastavljene svoje duhovnike-misijonarje. Potoma oboli in ostane pri neki vdovi, dokler ne ozdravi. Predno odide, ji obljubi, da ji bo prišel podelit zakramente umirajočih, ako mu bo to pravočasno naznanila. Precej časa je bilo poteklo od tega, ko škofu naznanijo, da je ona žena nevarno obolela. Takoj se napravi na pot. A kako se začudi, ko stopi v njeno sobo, pa ne najde nikogar. Ko premišljuje, kaj naj stori, čuje, da nekdo v bližini seka drva. Takoj gre v oni smeri, odkoder se je čul glas. Tu najde krepkega drvarja, Irca, ki mu pove, da je bila ona stara vdova že previdena. Ker se je bila bala, da bi prej umrla, preden bi prišel škof, je poslala po drugega duhovnika. Kam je ravno sedaj šla, pa ne more povedati. Škof se vsede k drvarju ter mu reče: „Da moja pot ne bo čisto zastonj, bom pa vas spovedal.“ Irec se izgovarja, da ni pripravljen, toda škof mu prežene vse pomisleke. Mož naposled poklekne ter se spove. Komaj se je škof po opravljeni spovedi malo odstranil, že začuje glasno stokanje. Hitro gre nazaj in kaj zagleda? Irec je ležal mrtev na tleh, drevo ga je bilo ubilo. Škof vendar ni zastonj prišel tako daleč. Vprašam pa, ali je bil le slučaj, da je bila hiša prazna? — Kdo je dal škofu misel, da naj spove zdravega, čvrstega drvarja? Seveda, kdor ne pozna nad seboj skrbnega očeta, poreče, da je bilo vse to le slučajno. Kdor pa pozna Boga, skrbnega očeta, ta poreče in mora tudi reči, da je tu Bog očividno razodel svojo skrb za vsakega človeka, svojo previdnost, ki vodi vsakega človeka ter mu deli potrebne pripomočke, da more doseči svoj namen ne samo tu na zemlji, ampak tudi, in to v prvi vrsti, svoj namen v večnosti — večno izveličanje.

5. Božja roka v zgodovini narodov.

„Jezus Kristus je ključ cele občne zgodovine.“ *(Iv. pl. Müller.)*

Dva prijatelja iz Skotske, Muré in Dugla (Muray in Douglas), sta prišla v Rim. Bila sta krivoverca, angličanske vere. Obiskala sta v Rimu tudi cerkev sv. Petra ter bila tam pri službi božji. Muré je imel seboj dežnik in ker mu je bil nadležen, postavi ga za čas službe

božje v bližnjo prazno spovednico. Ko zapustita cerkev, pozabi Muré svoj dežnik v spovednici. Ko hoče iti ponj, je bila spovednica zaprta. Gre h cerkovniku, a ta mu pove, da nima ključa, ampak da ga ima spovednik, ki ga je vzel seboj v samostan, in da bo še le drugo jutro prišel v spovednico. Muré je moral še isti večer ali vsaj drugo jutro odpotovati na Angleško. Zato prosi svojega prijatelja, naj gre v samostan ter mu preskrbi dežnik. Dugla gre v samostan. Duhovnik prav prijazno sprejme mladega ptujca. Dugla še ni nikoli občeval s katoliškim duhovnikom. Zelo se je čudil, da je redovnik ž njim tako prijazen in ljubezniv. Zato ga prosi, ako bi ga smel še obiskati. Dugla je dobil ključ in tudi dežnik, a še nekaj drugega: pravo vero. Z redovnikom sta se namreč večkrat sestala, beseda je dala besedo. Začela sta govoriti tudi o pravi veri. Redovnik mu dokaže, da je katoliška cerkev jedino prava cerkev Jezusova, in Dugla zapusti svojo krivovero ter postane katoličan. Ko se vrne v svojo domovino, pove svojemu prijatelju, kaj se je zgodilo, in polagoma prepriča tudi njega, da je katoliška cerkev jedino prava, izveličavna cerkev. Mure je potem šel s svojo sestro in materjo v Rim. Tu je obiskoval onega redovnika ter naposled je tudi on prestopil v katoliško cerkev. Vse to je povzročila okolnost, da je Muré pozabil dežnik v spovednici. To je bilo slučajno, porečeš, a jaz pravim, to je povzročila previdnost božja, ki je čudovito vodila ta dva prijatelja, da sta prišla do prave vere in s tem do prave poti, ki vodi človeka do njegovega cilja, do večnega življenja.

Kakor pa vodi božja previdnost vsakega posameznega človeka, tako vodi tudi cele narode, ves človeški rod. Isti namen, katerega je Bog določil posameznemu človeku, je določil tudi celim narodom, vsemu človeškemu rodu: njegov blagor tu na zemlji, zlasti pa v večnosti. K temu cilju pa vodi jedino le prava vera. Ona osrečuje človeka v tem življenju in ga vodi do večne sreče v onem svetu. Pravo vero nam je pa oznanoval Jezus Kristus, in za njim nam jo oznanuje jedino le katoliška cerkev, kateri je on sam izročil to nalogo. Ako torej previdnost božja vodi narode, vodi ves človeški rod, potem jih mora voditi h Kristusu, k njegovi cerkvi. Da pa božja previdnost res vodi narode k Jezusu Kristusu, k njegovi cerkvi, o tem se kaj lahko prepričaš, ako le malo pogledaš v občno zgodovino. Seveda ne smeš misliti, da že poznaš zgodovino, ako le poznaš posamezne dogodke in njih letnice, ampak moraš pogledati, kako so posamezni dogodki med seboj zvezani, kaj je njih izvor, kake so njih posledice. Ako tako opazuješ posamezne dogodke, se bodeš kmalu prepričal, da vsi dogodki izhajajo takorekoč kakor solnčni žarki iz jednega središča, in to središče je Jezus Kristus. Božja previdnost vodi torej vse narode, ves človeški rod.

Kaj lepo nam to napoveduje zgodovinar Maks Müller: „Prava zgodovina človeškega rodu je zgodovina vere; to so čudovita pota, po katerih hodijo razne družine k svojemu cilju, da bi Boga prav spoznavale, da bi se mu približale v spoznavanju in ljubezni.“ Zato pravi tudi zgodovinar Janez Müller: „Jezus Kristus je ključ cele zgodovine.“

Poglej v stari vek. Kak namen imajo vsi dogodki starega veka? Naravnost lahko rečem, da imajo vsi dogodki namen, voditi narode h Kristusu, to je, pripravljati jih na njegov prihod. V vsem človeškem rodu najdeš prepričanje, da je človeški rod po svojih prvih stariših zašel v revo in nadlogo. Prebiraj vseh narodov pravljice o začetku sveta, povsod najdeš v glavnih potezah zgodbo o grehu prvih starišev. Ker se je človeški rod vedno zavedal, da je padel, zato je vedno hrepenel po spravi z Bogom. Ker je bil pa prepričan, da se z Bogom sam nikakor ne more spraviti, zato je vedno pričakoval Odrešenika iz neba. To upanje mu je takorekoč v srce vsadil sam Bog v raju, ko je prvima starišema obljubil Odrešenika.

Žarki te obljube, kateri so zasijali človeškemu rodu takoj ob njegovem početku, so se ohranili do Odrešenikovega prihoda. Da so se pa ohranili, v to je služilo v prvi vrsti judovsko ljudstvo. To ljudstvo je v resnici najsijajnejši dokaz božje previdnosti v življenju narodov. Ko se je ves človeški rod razkropil v razne narode, je Bog izvolil ta narod, da bi mu ohranil vero v jedinega Boga in upanje na prihodnjega Odrešenika. Ta narod je sam vzgojeval, poučeval ter ga varoval malikovanja. Vodil ga je od naroda do naroda in povzročil, da so tudi drugi narodi prišli ž njim v dotiko. Ravno pred prihodom Jezusa Kristusa je judovski narod izvršil to svojo nalogo: vsem narodom je govoril o jedinem Bogu in o prihodnjem Odrešeniku. Sedaj naj bi bil sam prvi sprejel njegov nauk, sam prvi stopil v njegovo cerkev ter tako kazal pot drugim narodom. Toda slabo vporabljajoč svojo prostost je izraelski rod zavrgel Gospoda in šele poslednji dan se bo ž njim spravil. Dotlej pa mu je poverjena naloga, da priča za Jezusa in njegovo cerkev. Seveda s tem upanjem, katero nam je ohranjevalo judovsko ljudstvo, še ni bil človeški rod popolnoma pripravljen za prihod Izveličarjev.

Da bi bil prihod Izveličarjev narodom tudi v časno in večno korist, moral je človeški rod dalje priti tudi do spoznanja, da neobhodno potrebuje odrešenika, da si sicer sam ne more pomagati. Bog je človeškemu rodu sicer večkrat pokazal slabe nasledke greha, a kaj je to pomagalo? Prve stariše je izgnal iz raja, za časa Noeta je pokončal človeški rod, pregrešni mesti Sodomo in Gomoro je pokončal z ognjem. Toda vse te kazni niso odvrnile človeškega rodu od greha, dà, le vedno bolj in bolj se mu je vdajal.

Človeški rod je moral spoznati vse slabe nasledke greha, šele potem je mogel priti Odrešenik. Sedaj pa vzemi v roko zgodovino in beri zgodbo časov pred prihodom Odrešenikovem (glej I. del). Ali je pač mogel človeški rod globokeje zabresti, kakor je zabredel ravno one čase? Ali si pa človeški rod ni kar nič skušal pomagati? O, poskušal si je pomagati na vse načine, a vsi njegovi poskusi so se izjalovili. Sam je moral po svojih najboljših sinovih, današnje dni tako proslavljenih modrijanih, pripoznati, da si sam ne more pomagati, da mu more pomagati jedino le Bog. Zato je obrnil svoje oči proti nebu ter od tam pričakoval pomoči, klicaje: „Rosite nebesa od zgoraj, in oblaki naj dežé pravičnega; ôdpri se zemlja in poženi Izveličarja.“

(Iz. 45, 8.) Sedaj je mogel človeški rod z uspehom sprejeti Izveličarja, in sedaj je tudi prišel Odrešenik. Pa tudi s tem še ni bila dovršena priprava človeškega rodu na prihod Jezusa Kristusa. Ta je moral ob svojem prihodu vzbuditi pozornost človeškega rodu, priti je moral na takem kraju, da ga je takorekoč lahko videl ves svet, priti je moral tak čas, da se svet ni bavil z drugimi rečmi, s kakimi vojskami, da ga je mogel takoj zapaziti. Kdo ne občuduje previdnosti božje, ki je vse to kar najlepše uredila v človeškem rodu?

Ravno ob prihodu Jezusa Kristusa so bile oči človeškega rodu obrnjene na dva kraja, na Palestino (sveto deželo) in na Rim. Palestina je bila središče starega sveta, Rim pa novega. Obljubljena dežela je bila središče narodov, ki so živeli pred Kristusom. Od tod so vodila pota po vsem tedaj znanem svetu. Še v večji meri je bilo to v Rimu, ki je vladal črez ves tedaj znani svet. Ta dva kraja sta bila najbolj primerna za ustanovitevk raljestva božjega. V Palestini se je porodil Jezus Kristus, tu je oznanjal svoj božji nauk, tu živel, tu umrl; v Rim pa je poslal svojega prvega namestnika, sv. apostola Petra. V onem času, ko je prišel Jezus Kristus, je po vsem obširnem rimskem cesarstvu vladal mir. Človeški rod je bil torej popolnoma pripravljen, da je mogel sprejeti Odrešenika, niti jedna reč ga v tem ni motila. Je-li vse to le slučaj?

Dà, božja previdnost je takorekoč združila razne jezike človeškega rodu v jeden jezik, da je odpadla tudi ta velika ovira pri oznanjanju kakega nauka, namreč različnost jezikov. Ravno ob Izveličarjevem prihodu je bil takorekoč ves človeški rod jedna družina pod vrhovno oblastjo Rimljanov. Vsi podjarmljeni narodi so bili primorani priučiti se njihovemu jeziku, in tako je nadvladoval jeden jezik v jednem obširnem cesarstvu. Kdor tu ne vidi previdnosti božje, ta je sploh nikjer ne bo videl, ta je zanjo popolnoma slep.

Vsi dogodki nam torej očividno kažejo, da je v starem veku previdnost božja vodila narode k Jezusu, to je, jih pripravljala na prihod Jezusa Kristusa, da je torej Jezus Kristus središče starega veka.

Ta čudovita pota božje previdnosti je nekoč občudoval protestantski pisatelj G. plem. Schubert, ko se je udeležil opravil velikega tedna v Rimu. „Ko sem v cerkvi sv. Petra," tako piše sam, „bral trpljenje Jezusa Kristusa, to priprosto in ganljivo zgodbo njegove smrti, me je vsega prevzela misel, da so bili sodniki in izvrševalci sodbe Rimljani, da so rimski vojaki peljali Jezusa na morišče ter ga stražili na križu visečega. Kaj bi bili pač oni Rimljani rekli, ako bi jim bil kdo dejal: »Vi rimski meščani, ki zidate na sedmerih gričih svojega večnega mesta temple vsem bogovom in palače svojim cesarjem, čujte: Ta Jezus, katerega ste ravnokar usmrtili, se bo črez čas jedini častil v vašem Panteonu (tempel, v katerem so Rimljani postavljali vse malike, kar so jih kje našli), in bo jedini imel temple v vašem mestu, ko bodo templi vašega Jupitra, vaše Minerve in Venere že davno porušeni. Kamenje, stebre, kovino vaših svetišč bodo porabili, da bodo gradili svetišča njemu, ki so ga vaše roke bičale in pribile na križ. In oni učenec, Simon Peter imenovan, ki je svojega Gospoda in učenika zatajil, bo prišel v vaše mesto ter oznanjal delo

Jezusa Kristusa. Vaši someščanje ga bodo križali. Vaš hrib Janikul bo njegova Kalvarija. Toda nasledniki istega Petra bodo nadaljevali njegovo delo ter oznanjali Kristusa križanega, in ravno ti nasledniki bodo sedeli na prestolu vaših cesarjev.« Kdor bi bil kaj takega govoril na dan križanja Jezusa Kristusa, tega bi bili ljudje ali zasmehovali kot norca ali pa križali kot bogokletneža.“ In vendar se je vse to zgodilo!

Jezus Kristus je pa tudi središče vseh dogodkov po njegovem prihodu. Kakor je prej božja previdnost pripravljala narode na prihod Jezusa Kristusa, tako jih po njegovem prihodu vodi k njemu, h katoliški cerkvi, v kateri Jezus Kristus živi in deluje. Zato pravi sloveči zgodovinar Makolaj (Maucolay): „Ako se je v svetu izvršil kak prevrat, izvršil se je sploh v korist katoliške cerkve.“ Tudi najbolj zakleti njeni sovražniki so bili orodje v rokah božje previdnosti, s katerim je vodila narode v naročje Kristusovo, v katoliško cerkev.

Kaj so dosegli rimski cesarji, ki so celih 300 let preganjali cerkev? Niso je vničili, marveč so še povzročili, da se je vedno bolj razširjala. Kaj so dosegli krivoverci in drugi sovražniki? Ali niso povzročili, da se je cerkev otresla gnilih udov, da je v novi lepoti privabila nove narode v svoje naročje? Po preseljevanju narodov je božja previdnost vodila narode v naročje katoliške cerkve. Po raznih vojskah ji je odprla pot k poganom. Isti namen je imelo odkritje Amerike, isti namen vsi dogodki v zgodovini. Cetudi so mnogokrat hudo zadeli človeški rod (spominjam na francosko prekucijo), vendar niso imeli drugega namena, kakor da pokažejo človeškemu rodu, da mu ni drugod iskati sreče, kakor le v Kristusu, v naročju njegove jedino prave, katoliške cerkve. In če dandanes socijalna demokracija, anarhizem, nihilizem in druge človeški družbi in veri sovražne družbe vedno ponosneje dvigajo svoje glave ter vzbujajo strah človeškemu rodu, smemo biti prepričani, da imajo tudi te le namen, človeški rod voditi h Kristusu, k njegovi cerkvi. Današnje dni se človeški rod vedno bolj in bolj potaplja v poganstvo, kamor ga vodijo one družbe. Kadar bo pa človeški rod dospel tja, kamor je bil prišel poganski svet pred Kristusom, tedaj bo spoznal, kolika nesreča da je zanj, ako se odtuja Kristusu in njegovi cerkvi, in z novo vnemo se je bo zopet oklenil. Sloveči angleški pisatelj Karleil (Carlyle) pravi: „Kar so bili Asirci Judom, kar so bili barbari za ostale narode srednjega morja, to je socijalna demokracija za vas: šiba v rokah božje pravice, razen tega pa tudi otrok vaših grehov, ki vas bo prisilila, da se povrnete nazaj h Kristusu, ali vas bo pa vničila.“

Velikansk je napredek današnjega časa. Dan za dnevom se pojavljajo nove iznajdbe, veda napreduje od dne do dne. Vsakovrstne reči si obljubljajo brezverni učenjaki o tem napredku: da bo popolnoma zatrl vso vero, da bo celo na laž postavil resnico, katero še nihče ni skušal ovreči: „Določeno je človeku enkrat umreti.“ Toda prazne so vse te nade. Kakor so dosedaj vsi dogodki v zgodovini služili v rokah božje previdnosti le v korist sv. katoliške cerkve, tako bo tudi

ves napredek služil v ta namen. — „Toliko popolneje bodo zmagale resnice sv. vere,“ pravi sloveči Balmes, „kolikor natančneje se bodo preiskavale.“ — „Krščanstvu se,“ po besedah učenega Camersa (Chalmersa), „ni treba bati napredka v naravoslovju, ampak sme od njega vse upati. Njegovi uspehi le potrjujejo cerkveni nauk.“

Naj torej premotrujemo katerikoli dogodek v občni zgodovini narodov, povsod zapazimo roko božje previdnosti, ki vodi narode h Kristusu, k njegovi cerkvi, in s tem h časni in večni sreči, za katero jih je vstvarila. „Naloga cele zgodovine je zgraditi Bogu tempel, v katerem naj se v Kristusu na veke hvali in slavi,“ pravi cerkveni pisatelj Möhler.

„Ali vaša vera pojenjuje v starosti?“ je vprašal sloveči protestanski pridigar dr. Talmaž (Talmage) angleškega ministra Gledstena (Gladstone). „Le jedno vprašanje je na tem svetu,“ odvrne mu minister, „in to je: vcepiti evangelij Jezusa Kristusa v srca človeškega rodu. Jaz sem 40 let v tesni zvezi z angleško vlado in sem poznal šestdeset največjih učenjakov našega časa. Od teh šestdeset jih je bilo petinpetdeset s prepričanjem vernih, pa tudi ostali peteri so visoko čislali vero. Brezdvomno moja vera raste vedno bolj in bolj.“

6. „Je bilo pač tako namenjeno.“

„Človek ima pred seboj življenje in smrt; dobro in hudo, kar hoče, mu bo dano.“
(Sir. 15, 18.)

Neki pobožen zidarski pomočnik je imel navado, kadar se mu je pripetila kaka nezgoda, reči: „Vse prihaja od zgoraj“. Zaradi teh besed, katerih se je bil priučil od svoje matere, so ga tovariši mnogokrat zasmehovali. Nekoč je kosil opoldne s svojimi tovariši. Ko se ozre malo v stran, mu pes odnese klobaso. Ko skoči za psom, se vsi zasmejejo, jeden pa pravi: „Ali je tudi to od zgoraj?“ V istem trenutku se pa podere novi zid, pri katerem so sedeli. Vsi so bili težko poškodovani; tisti, ki je rekel one besede, je bil celo mrtev. Pobožni pomočnik pa pade na kolena in zahvali Boga za rešitev ter sklene svojo molitev z besedami: „Vse prihaja od zgoraj.“

Dà, vse prihaja od zgoraj, od Boga, našega najboljšega očeta. A tu bi utegnilo koga motiti vprašanje: „Ako Bog vse vodi, ali ni človek potem nekako prisiljen v svojem delovanju, ali ni človeku vse namenjeno? Žalibog, da je ta vera, oziroma krivovera, zelo razširjena. Kolikokrat slišimo besede: „Mu je bilo pač namenjeno.“ Toda kolika zmota je to! Seveda bi bilo to res, ako bi Bog človeka in vse vodil le neposrednje in bi se pri tem delovanju kar nič ne oziral na človeka, na njegovo prosto voljo. Toda Bog ne stori tega, ampak vodi svet deloma posrednje, deloma neposrednje, a vselej tako, da človeku kar nič ne krati proste volje. Prilika nam bo stvar bolj pojasnila.

Oče ima tri sinove, katere bi rad spravil v bližnje mesto

Prvemu pokaže pot ter mu da navodilo, kaj naj stori, kaj naj opusti, ako hoče priti v mesto, dalje se pa ne briga več zanj. Drugega prime za roko ter ga pelje v mesto, tako da mora sin hočeš nočeš hoditi pravo pot. Tretjemu pa dá isto navodilo kakor prvemu, a vendar gre tudi sam zraven njega. Ako hoče sin zapustiti pravo pot, ga oče posvari, če treba tudi udari, a vleče ga vendar ne na pravo pot. Sin se mu tudi lahko ustavi ter hodi svojo pot. Prvega je oče vodil posrednje, namreč s posredovanjem svojega navodila; drugega vodi neposrednje in s silo, tretjega pa vodi deloma posrednje, deloma neposrednje, ne da bi mu kratil prostosti. Ako bi tretji sin na svoji poti večkrat se ponesrečil, ako bi naposled popolnoma zgrešil svoj cilj, ali bi mogel reči, da je temu kriv oče, da je on to nameraval?

Slično, kakor je vodil oče tretjega sina, vodi tudi Bog človeka in vse stvari, a s tem razločkom, da človeku pušča prosto voljo, med tem ko morajo brezumna bitja delovati po njegovih zapovedih. Kakor urar v uri določi gotov red, da doseže svoj namen, tako in v še večji meri dela Bog. Tudi on je določil svojim stvarem določen namen. „Gospod je vse naredil zavoljo samega sebe," uči nas sv. pismo. (Preg. 16, 4.) Glavni namen stvarjenja je bila čast božja, da po svojih stvareh razodeva svojo dobrotljivost in druge popolnosti. Razen tega je pa še vsaki stvari določil poseben namen, primeren njenim lastnostim. V dosego tega namena je določil svojim stvarem gotov red. Ta red nam pa oznanjajo in povzročujejo zakoni.

Brezumnim stvarem je dal zakone, po katerih morajo (so prisiljene) delovati. Da pa morejo delovati, jim vedno deli v to potrebne pomoči, jih ohranjuje. Po teh zakonih n. pr. se zemlja vrti krog sebe in krog solnca, da s tem povzroča dan in noč in letne čase; zvezde gredo vedno isto pot; človek umre, ako si poškoduje kak važnejši del svojega telesa; človek utone v globoki vodi, ako ne zna plavati; shlapi voda v oblake, iz katerih pada dež; ogenj požge gorljive stvari itd. Vseh teh učinkov je Bog v toliko vzrok, ker je on dal te zakone in ker vzdržuje stvari, da delujejo po teh zakonih, dasi učinkov ni naravnost nameraval. — Dva človeka gresta po poti. Jeden pade na tla, dasi bi ga bil njegov tovariš lahko obvaroval padca. Ali porečemo, da je ta nameraval, da je njegov tovariš padel? Res je, da je nekoliko temu vzrok, ker ni zabranil padca, a naravnost tega ni nameraval ali povzročil. Ravno tako bi bilo nespametno reči, ako se človeku prigodi kaka nesreča ali kaj drugega, da mu je bilo namenjeno. Bog je mnogokrat to dopustil, ker ni hotel ubraniti svojim stvarem, da bi delovale po njegovih zakonih. On sicer ve za te učinke, a jih naravnost ni nameraval, ampak le dopustil. Ako jih pa dopusti, dopustil jih je le iz najboljšega namena kakor bomo pozneje videli. Človeku je pa dal razum, da spoznava te zakone, da jih vporablja v svojo korist, da se mnogokrat lahko izogne njihovim učinkom.

Človek, ki ne zna plavati, se gre kopat v globoko vodo. Tu utone. Ali porečemo, da mu je bilo namenjeno? Jeli ga je Bog silil v vodo? Ali ga ni že izkušnja pri drugih učila, da človek, ki ne zna pla-

vati, utone v globoki vodi? Lahko bi se bil izognil nezgodi, ako bi bil le sam hotel. Bog je temu le toliko vzrok, ker je vedel za ta učinek naravnih zakonov, a ga ni zabranil. Ali bomo tirjali od Boga, da dela čudeže vsakemu človeku na ljubo, zlasti v prid njegovi neprevidnosti, lahkomišljenosti ali nemarnosti? In čudeže bi moral delati v takih slučajih; ako bi n. pr. hotel rešiti onega človeka, moral bi bil vodo napraviti nekako trdo, da bi se človek ne mogel potopiti. Kolikokrat si človek nakoplje bolezen ali druge nezgode, prezgodnjo smrt itd. po svoji razuzdanosti, neprevidnosti itd. Kolika nespamet bi bila, ako bi ne hotel bolnik rabiti zdravil, češ: ako mi je namenjeno, bom ozdravel, če ne, pa ne!

Nespametno je torej reči: je bilo že tako namenjeno, ker Bog mnogokrat le dopusti, da njegove stvari delujejo po zakonih, katere jim je on dal, dasi teh učinkov ni naravnost nameraval. Pa četudi naravnost namerava kak učinek, če neposrednje poseže v naravo, ne moremo reči, da je bil človek k temu prisiljen, da mu je bilo to namenjeno.

Bog namreč ne vodi brezumnih stvarij samo posrednje, po svojih zakonih, ampak včasih tudi neposrednje poseže v naravo ter povzroči, bodisi po naravnih zakonih ali celo proti naravnim zakonom, učinke, katerih bi po naravnih zakonih nikdar ali vsaj v istem času ne mogli pričakovati. Ali je to Bogu nemogoče? Žalibog, da se že tudi ta zmota pojavlja med ljudstvom. Kolikim je preveč, ali le z nezaupnostjo gledajo, ako se napravljajo procesije za lepo vreme ali za dež, češ, kadar bo dovolj vode spuhtelo v oblake, ali kadar se bodo izlili oblaki, bo pa dež ali lepo vremo. Mar ne more Bog poslati vetra, ki odvračuje oblake od jednega kraja in jih vodi na drugi kraj, da je v jednem suša, v drugem pa obilno deževje? On je stvarnik vsega, torej tudi njegov gospodar, zato more tudi neposrednje vplivati na svoje stvari. Ako izpustiš kamen iz rok, pade na tla. Ako mu prej, predno pade na tla, zopet podstaviš roko, ne bo padel na tla. Ti si povzročil, da ni mogel delovati zakon, po katerem kamen, ako nima podlage, pade na tla. Ako pa moreš ti to storiti, kaj bi tega ne mogel Bog?

Dà, on more to storiti in da tudi večkrat stori, nam je sam razodel, ko je nas učil moliti, ko je rekel: „Prosite in se vam bo dalo, trkajte in se vam bo odprlo, iščite in bodete našli.“ Zato pričajo mnogi dogodki, katere sem že navel v prejšnjih poglavjih, ko sem pokazal, kako je Bog prišel ljudem na pomoč ter je dostikrat povzročil učinke, katerih po naravnih zakonih tedaj ni bilo pričakovati. Naj tu navedem še nekaj izgledov.

V emenski dolini v Švici je dal neki kmetič v nedeljo spravljati žito. Stara mati ga je svarila, a nič ni pomagalo. Ko je bilo žito pod streho, pravi kmetič zaničljivo stari materi: „Sedaj je vse pod streho. Naj grmi in treska kolikor hoče, in naj bo jutri tako ali tako vreme, vse je spravljeno pod streho.“ „Janez,“ mu odvrne z resnim glasom stara mati, „nad tvojo streho je Gospodova streha.“ Ni še teh besed izgovorila, že se posveti in strašno zagrmi. Strela je bila udarila v hišo in mahoma je bilo vse v ognju. Hiša je pogorela do tal; čisto ničesar niso mogli rešiti. Na razvalinah svoje

hiše pa je stal kmetič ter rekel: „Imam pod streho.“ — „A nad tvojo streho je Gospodova streha!“ je rekla stara mati. Mož je spoznal, da je tu Bog sam neposrednje posegel v svojo stvar ter naravnost povzročil požar v kazen za brezbožno njegovo govorjenje. Ali porečemo, da mu je bilo to namenjeno? Mar ni sam tega povzročil s svojo predrznostjo, v katero ga nihče ni silil?

Izidor, pobožen kmetovalec, je šel v cerkev. Na potu ga sreča njegov stričnik, Vid, ter ga vpraša: „Kam pa greš? Gotovo imaš važno opravilo, da si že tako zgodaj na nogah!“ „Čudno vprašanje!“ mu odvrne Izidor, „ali ne slišiš zvonenja, ki nas vabi v cerkev. Ali ne pojdeš tudi ti tja? Ali ni v nedeljo župnik oznanil procesijo za lepo vreme in za blagoslov polja?“ — „Kaj, to je vzrok?“ pravi Vid. „Ti pobožna duša, le moli, kolikor hočes, če imaš veselje! Meni tega ni treba. Jaz sem že tako dovolj bogat. Poglej moja krasna polja, mojo lepo hišo, lepo žival, moje polne skednje in moje zdrave otroke! Ali bi mogel biti bogatejši in srečnejši kakor sem? Cemu bi potem še molil?“ — „Ljubi Vid,“ mu resno odvrne Izidor, „ali resno misliš, da ne potrebuješ več molitve in božjega blagoslova? Gospod ti je vse dal in ti tudi more vsak trenutek vse vzeti. V malem času je najbogatejši lahko največji revež. Ne bodi predrzen. Bog ne dopušča, da bi ga zasmehovali!“ Kmalu so se vresničile Izidorjeve besede. Že drugi dan je stal Vid na istem mestu ter ves obupan gledal na razvaline svojega premoženja. Strela je bila udarila v njegovo hišo ter vse požgala. Razen jednega otroka so vsi drugi zgoreli. Premodri mož je spoznal, da včasih Bog tudi neposrednje poseže v naše življenje ter povzroči učinke, katerih bi ne pričakovali tako nakrat. Sicer pa, čemu bi navajal več izgledov, zadoščaj, če rečem, da je človeški rod vedno molil ter razodeval, da more Bog tudi neposrednje poseči v svoje stvarstvo ter povzročiti učinke, katerih bi po naravnih zakonih ne mogli sploh ali vsaj ne takoj pričakovati.

Zelo dobro je nekdo povedal gospodu, ki se je norčeval iz molitve. „Ako bi jaz celo leto stal pred vašimi vrati, pa bi mi nihče ne odprl, kaj menite, da bi čakal še jedno leto? Preteklo pa je že do 6000 let, kar moli človeški rod; ali menite, da bi bil vedno molil, ako bi ne bil vslišan? Ako pa človeški rod ne preneha moliti, je očividno, da je bil pogostoma vslišan,“ da je Bog neposrednje posegel v naravo ter povzročil učinke, katerih po naravnih zakonih ni bilo nikdar ali vsaj v istem času ni bilo pričakovati. Koliko sovražnikov sv. cerkve je poklical k sebi v trenutku, ko so se najmanj nadejali smrti. Koliko mogočnjakov je ponižal, ko so najmanj mislili, da bi mogli propasti. Kolikokrat je že strela udarila iz jasnega neba v zaničevalce božje, svetnikov ali svetih rečij!

Tudi po čudežih nam je Bog to razodel. Spominjam na mučence, katerih se ni dotaknil ne ogenj, ne divja zver, ne kaj drugega. Dasi so jih mnogokrat obtežili s težkimi uteži, se vendar niso potopili. — Zvezdoslovci so dokazali, da v letu, ko je umrl Jezus Kristus, solnce po naravnih zakonih ni moglo popolnoma mrkniti. Evangelisti in poganski pisatelji nam pa pišejo, da je solnce popolnoma otemnelo,

ko je Jezus umiral na križu. Flegon, rimski pisatelj piše: „V četrtem letu 202. olimpijade (tako so šteli Grki) v 18. letu cesarja Tiberija (to je v letu, v katerem je Jezus umrl) so videli popolen, izvanreden solnčen mrk, kakoršnega še ni bilo videti. Okoli poludne je nastala tolika tema, da so se videle zvezde na nebu.“ (Olymp. XIII.)

Poglej v Lurd. Pri kolikih ondi ozdravljenih, da ne rečem pri vseh, so zdravniki potrdili, da po naravnih zakonih ni bilo pričakovati ozdravljenja, ampak prej smrt, in vendar so ozdraveli, v očiten dokaz, da je tu delovala višja moč, ki presega vse naravne moči, ki jih more ustaviti, da ne delujejo. — Ali morda moremo pri teh dogodkih, katere je Bog naravnost nameraval, reči, da so bili človeku namenjeni? Nikakor ne! Vzrok jim je bil vedno človek sam. Sedaj je s svojo razuzdanostjo, v katero ga ni nihče silil, povzročil kazen božjo, sedaj si je s svojo molitvijo, s svojim zaupanjem, s svojo pravičnostjo naklonil Boga, da mu je podelil toliko dobroto.

Med vsemi stvarmi je Bog odločil najvišji namen angelom in ljudem. Te je vstvaril, da bi bili deležni njegove lastne blaženosti v nebesih, da bi ga tam gledali od obličja do obličja, ga ljubili in vživali njegovo slavo. K temu namenu vodi človeka kakor druge stvari posrednje in neposrednje, a s tem razločkom, da mu nikdar ne krati prostosti.

Posrednje ga vodi k temu namenu (cilju) po posebnih zapovedih, katere mu je zapisal v srce, t. j. takozvani naravni zakon. Človek že po svojem razumu n. pr. spozna, da ni pravo, ako laže, krade itd. Razen tega mu je pa še dal zapovedi po svojem razodetju. Ako človek te zapovedi izpolnuje, mu je zagotovljena časna in večna sreča. Izpolnuje jih pa lahko, ako le hoče. Zato ne moremo reči, da mu je kaj namenjeno, ker je njegova usoda v njegovih rokah. „Za priče kličem danes nebo in zemljo,“ je rekel Gospod izraelskemu ljudstvu, ko mu je dal zapovedi, „da sem pred vas del življenje in smrt, blagoslov in prekletstvo. Zatorej izvoli življenje, da boš živel ti in tvoj zarod.“ (V. Mojz. 30, 19.) Istotako je govoril pozneje po Jozuetu: „Vam je dano na izbiro, danes si izvolite, kar je vam všeč.“ (Joz. 24, 15.)

Bog je torej človeku jasno razodel, da lahko izbira dobro ali zlo. Istotako mu napoveduje, da ga čaka časna in večna sreča, ako bode izpolnoval zapovedi, časna in večna nesreča, ako jih bode zanemarjal. „Ako hočeš iti v življenje, izpolnuj zapovedi,“ pravi Jezus Kristus. Pazi dobro, on pravi: „ako hočeš“. V celem 26. poglavju III. Mojzesove knjige obljubuje Bog zemski blagoslov tistim, ki izpolnujejo njegove zapovedi. „Ako boste po mojih zapovedih živeli in moje postave izpolnovali in se po njih ravnali, vam bom dajal dež o pravem času, itd.“ Isto beremo v 28. poglavju pete Mojzesove knjige: „Ako pa nočeš poslušati glasu Gospodovega, bodo nad te prišla vsa prekletstva in te bodo zadela. Preklet boš v mestu, preklet na polju, preklete tvoje žitnice, tvoje zaloge, šad tvojega telesa in tvoje zemlje itd.“ „Blagor človeku,“ poje psalmist, „ki se boji Gospoda.“ (Ps. 111, 1.)

Kakor nas pa Bog vodi posrednje po svojih zapovedih k našemu cilju, tako tudi včasih neposrednje poseže v naše življenje, v življenje

celega človeškega rodu kakor posameznega človeka, ne da bi mu kratil njegove proste volje. Človek, sam sebi prepuščen, bi ne bil nikdar prišel do tega, da bi bil rabil svoj razum in prav spoznaval Boga. Zato ga je Bog sam poučeval ter mu razodeval svoje zapovedi in svoj božji nauk. Po grehu prvih starišev je bil človeški rod popolnoma zgrešil pravo pot. Zato mu je Bog poslal svojega Sina, da ga je ta po svojem trpljenju in svoji smrti zopet privedel na pravo pot v izveličanje. Jezus Kristus je vstanovil sv. cerkev, ki nam je redna pot do izveličanja. Po njej nam deli svoje zakramente, ki nas vodijo na pravo pot in nas na njej vzdržujejo. Zlasti nam nudi v presv. Rešnjem Telesu hrano, ki nas varuje, da ne omagamo na tej poti. Kako vodi človeški rod, smo že videli v prejšnjem poglavju.

Isto dela tudi posameznim ljudem. „Ker ne more nihče k Jezusu," kakor sam pravi, „ako ga ne vodi sam Oče," (Jan. 6, 44.) zato deli vsakemu potrebno milost, ki ga razsvetljuje in nagiba k dobremu. „Bog razsvetljuje vsakega človeka, ki pride na svet," (Jan. 1, 9.) uči nas sv. pismo. Vsakemu človeku določa gotov stan, v katerem more najlažje doseči svoj cilj, časno in večno srečo. Vsakemu človeku je dal nevidnega tovariša, ki ga vodi in varuje, angela varuha. Ako človek vseh teh opominov ne posluša, ga obišče z raznimi nadlogami in ga kaznuje. Kolikor bolj pa posluša svojega očeta, tem večjo skrb mu ta izkazuje.

Ali moremo torej reči, da je človeku kaj namenjeno, ako Bog neposrednje poseže v njegovo življenje? Gotovo ne! Človek je to sam povzročil. Bog pa to stori le v njegovo korist, a sili ga ne. Ako bi bilo človeku vse namenjeno, potem bi pač ne mogli govoriti o kakem grehu, ker Bog ne more nameravati greha. Potem bi bili nepotrebni vsi božji in posvetni zakoni, potem bi sploh ne mogli govoriti o kakem plačilu ali kazni, ker bi bil Bog kriv vseh naših dejanj.

V vsem delovanju božje previdnosti se nam torej razodeva dvojna volja božja. Bog vse vodi v svojo čast. Ta svoj namen vedno doseže. Tudi pogubljeni v peklu oznanjajo njegovo čast, njegovo pravičnost in svetost. Karkoli se na svetu zgodi, vse nam kaže božje popolnosti, njegovo dobrotljivost, modrost, pravičnost itd.

Volja božja je pa tudi naša časna in večna sreča. To svojo voljo je nekako navezal na našo voljo. On vse stori, da bi dosegli svoj namen, a dosežemo ga le, če sami hočemo. Prav ima torej narodni pregovor, ki pravi: „Vsak je svoje sreče kovač," ali kakor pravi pesnik: „V tvojih prsih (v tvoji prosti volji) biva tvoja osoda." Proč torej z nespametno govorico: „Je bilo že tako namenjeno."

„Moli in delaj" so govorili naši očetje. Tega se držimo in nikdar ne bomo imeli vzroka, Boga obdolževati svojih nezgod in reči: „Je bilo pač tako namenjeno," ampak z veseljem bomo zrli na svojo osodo, katero smo si s pomočjo božjo sami prislužili!

Francoskega generala Sonis so nekoč vprašali, kako je to, da je on srečnejši v svojih podjetjih nego drugi generali. „Jaz grem," jim odvrne general, „vsak dan na pol ure v šolo k najboljšemu vojskovodji, kar jih je." Ko ga vprašajo po imenu tega vojskovodje, jim reče: „Ta je Jezus Kristus; vsak dan grem namreč k sv. maši, tu

dobivam srečo za svoja podjetja.“ — Sv. Izidor, patron kmetovalcev, je šel vsak dan k sv. maši, med tem ko so njegovi sosedje delali, in vendar so bila njegova polja najlepša. — Neki župnik je rekel zelo pridnemu, ubogemu možu, ki je imel veliko otrok, da naj gre večkrat k sv. maši ali pa naj pošlje svoje otroke. „Nimamo časa,“ odvrne dobri mož; „mi moramo porabiti vsak čas, da kaj zaslužimo.“ „No, pa poskusite jedenkrat jeden mesec,“ pravi župnik, „in pošiljajte vsaki dan po dva otroka k sv. maši; ako bote imeli kaj izgube, bom vam jo jaz povrnil.“ Mož je storil po nasvetu svojega župnika; sam sicer ni šel, ampak pošiljal je vsak dan po dva otroka k sveti maši. Minul je mesec, a mož ni prišel iskat povračila, marveč je poslal vse otroke k sv. maši, kajti pretečeni mesec je bil v več letih najboljši. Kmalu si je opomogel, zlasti pa, in to je bilo še najpoglavitnejše, vzgojil je dobre otroke. Torej še jedenkrat: Moli in delaj!

7. Nekatera vprašanja.

„Zakaj gre hudobnežem po sreči, in je dobro vsem, ki grešé in ravnajo krivično?“ *(Jerem. 12, 1.)*

Župnik mesta Wimpfen, Kronenberger, je nekoč sedel pri postelji bolnega gospodarja ter ga skušal potolažiti, da voljno prenaša svoje bolečine. Bolnik pa mu reče: „Jaz si ne morem misliti, da bi Boga veselilo, ako trpi ubogi človek!“ — „Jaz tudi ne,“ odvrne mu župnik. „Ali je tudi vas veselilo, če ste včasih kaznovali otroke? Ali niste še bolj udarili, ako so se otroci branili šibe?“ Mož je spoznal svojo napako in ni več tožil nad božjimi naredbami. A kolikokrat se ponavljajo taka in jednaka vprašanja. Ker ljudje ne razumejo božjih potov, pa godrnjajo, kakor da bi Bog prav ne delal, kakor da bi Bogu ne bilo kar nič mar za človeka itd.

Kako more človek s svojim kratkim umom soditi božja dela? Kolika nespamet! Saj niti najnavadnejših rečij v naravi ne more umeti, pa bo razumel skrivnostna pota božje previdnosti. „Moje misli niso vaše misli“, govori nam sam Bog po preroku Izaiju, „in moja pota, niso vaša pota.“ (55, 8.) „O globočina bogastva, modrosti in znanja božjega,“ kliče sv. apostol Pavel. „Kako nerazumljive so njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota.“ (Rim. 11, 33.)

Toda četudi ne moremo razumeti potov božje previdnosti, zaradi tega še ne smemo dvomiti nad njo. Kaj lepo piše o tem celo brezverec Beil (Bayle): „Jaz sem prepričan in očitno pripoznavam, da Bog uravnava vsa svoja dejanja po svoji neskončni modrosti. Da le vem, da je Bog storil kako reč, mi je dosti, da ne dvomim dalje, da jo je storil z najvišjim namenom; to me pa kar nič ne briga, če je jaz ne morem razumeti, ne preiskovati njenih odnošajev. Jaz verujem in bom vedno veroval, da je vsako delo božje dostojno njegovega neskončnega veličanstva in neskončne modrosti. Bog ima v svojem delovanju vedno najmodrejše namene, mi jih občudujmo, molimo, a nikdar jih ne preiskujmo.“

Ker se pa vendarle nekateri drznejo soditi pota božje previdnosti, oglejmo si nekoliko najpoglavitnejše ugovore. Ne rečem, da nima človek povoda dvomiti nad božjo previdnostjo, ako le s svojo kratko pametjo sodi dogodke v življenju. Gotovo se mu mora zdeti čudno, ako vidi v svetu toliko pregreh, toliko zla, ako vidi hudobne v sreči, pravične pa v nesreči. Toda, kakor sem rekel, človek ne sme teh dogodkov soditi jedino le po svoji kratki pameti, ampak mora biti prepričan, da vse, kar Bog stori, prav stori. Sicer nam pa tudi že zdrava pamet kaže, ako štvar dobro premislimo, da nam ti dogodki ne morejo podreti zaupanja v božjo previdnost, marveč morajo naše zaupanje še povečati. — Cujmo torej nekaj najnavadnejših ugovorov.

1. Čemu je na svetu toliko pregreh in hudobij, čemu prenaša Bog grešnika in ga ne kaznuje takoj?

Bog je dal človeku prostost, da more voliti med dobrim in hudim. Ako človek dela greh, temu ni kriv Bog, marveč človek sam. Ali pa naj Bog človeku zaradi tega vzame prostost, ker nekateri grešijo? Potem bi človek tudi ne mogel pričakovati plačila, ker bi sploh ne mogel nič dobrega izvršiti, ker bi delal le prisiljen. Bog more torej dopustiti hudo, ker je dal človeku prostost. Toda kadar Bog hudo dopusti, dopusti je vselej, ker zna tudi hudo obrniti k dobremu. Seveda Bog ne dopušča hudega s tem namenom, da bi iz hudega nastalo dobro, ker bi bil potem v resnici povzročitelj greha, ampak on dopušča greh, ker je dovolj mogočen in tudi moder, da more hudo obrniti na dobro.

Koliko izgledov nam nudi že sv. pismo, kako Bog hudo obrača na dobro. Egiptovski Jožef je rekel svojim bratom: „Vi ste nameravali hudo zoper mene, toda Bog je obrnil to v dobro.“ — Koliko je moral Jezus trpeti od svojih sovražnikov. Ali nismo primorani reči: da je Bog vse to dopustil, da bi nam bil Jezus vzgled v vseh čednostih in slednjič tudi naš Odrešenik? — Grd je bil greh Judežev, a Bog ga je dopustil, da se je izvršilo delo odrešenja. — Peter je Jezusa trikrat zatajil, toda Bog ga je hotel na ta način vsposobiti za visoko službo, katero mu je odmenil, ker ga je s tem učil, da se mora v vsem zanašati jedino le na Boga. — Sv. cerkev celo blagruje greh Adamov. Na veliko soboto poje pri blagoslovljenju velikonočne sveče: „O blaženi Adamov greh, ki nam je dal takega in tolikega Odrešenika.“ — „Več nam je koristila Tomaževa nevera,“ pravi sv. Gregorij Veliki, „kakor pa vera vseh apostolov,“ zakaj s svojo nevero je Tomaž popolnoma potrdil vero v vstajenje Jezusa Kristusa od mrtvih ter nam odvzel vsak dvom. Kaj lepo pravi sv. Avguštin: „Vsak hudobnež živi, ali da bi se izpreobrnil, ali da bi se pravični po njem uril: namreč v čednostih.“

Greh daje Bogu priliko, da kaže svoje neskončno usmiljenje. O kako lepe so solze pravega spokornika, kako prijetno je Bogu njegovo kesanje, kako ljubeznivi njegovi vzdihljaji. Ali ni veselje angelov večje nad jednim grešnikom, ki se spokori, kakor nad devetindevetdeseterimi pravičniki, ki ne potrebujejo pokore? — Za koliko prelepih zavodov se imamo zahvaliti takorekoč grešnikom. Spominjam

na razna zavetišča, ki imajo namen, poboljšati grešnike. Človeške slabosti so napotile tudi Odrešenika, da je sklenil bivati vedno med nami v zakramentu presv. Rešnjega Telesa, in da je postavil tudi druge zakramente.

Greh daje tudi pravičnemu priliko, da se uri v čednostih. Ako vidiš povsod krog sebe slabe izglede, ako se ti povsod nastavljajo zanjke, ako čuješ greh hvaliti in vidiš veliko večino ljudij v grehih živeti, ali te ne vabi vse to v greh? Hudega boja je treba, da se človek ustavi temu vabilu. Toda ravno ta boj te stori Bogu dopadljivega, ti množi zasluženje, ti pripravlja večno krono. — „Nihče ne bo kronan, ako se ni prej postavno bojeval," pravi sv. apostol. Ta boj te krepi, ta nevarnost te vodi tem pogosteje k Jezusu v presvetem zakramentu. Grehi hudobnežev ti dajejo priliko, da se uriš v raznih čednostih, potrpežljivosti in ponižnosti, in da se pokoriš za grehe, katere si storil sam.

Pri vsakem dejanju moraš razločevati dvoje, namreč: zunanje dejanje in pa namen, katerega ima grešnik pri svojem dejanju. — Ako te kdo obrekuje, razločuj med govorjenjem jezika in namenom tvojega bližnjega, ko te obrekuje. Govoriti samo na sebi ni pregrešno, torej more Bog to dopustiti in tudi povzročiti, ker le Bog človeku daje zmožnost, da more govoriti. On lahko vsak trenutek učini, da človek obmolkne. Ako pa človek govori z hudobnim namenom, ni Bog temu kriv, ampak to le dopusti, ker noče človeku kratiti proste volje. Ako te tedaj kdo obrekuje, je Bog v toliko povod temu obrekovanju, v kolikor da človeku zmožnost, da more govoriti. Ako pa tvoj bljižnji več stori, ni to njegovo delo. — On ti hoče vzeti tvoje premoženje, katero si zlorabil v greh; v to se posluži tvojega bližnjega, toda greha on ni kriv. Izgled ti bo stvar pojasnil.

Sodnik obsodi hudodelnika v smrt. Rabelj, ki ima nalogo to sodbo izvršiti, je pa največji sovražnik tega hudodelnika. Ko sodbo izvršuje, je ne izvršuje kot svojo dolžnost, ampak iz sovraštva in maščevanja. Ali je sodnik kriv, da je rabelj hudodelnika umoril iz maščevanja, in ne, ker je bila to njegova dolžnost? Ali je on kriv rabeljnovega greha? Saj ni vedel, da bo storil greh, ko bo imel storiti svojo dolžnost. Istotako ni Bog kriv greha, katerega človek stori, ko te obrekuje ali stori sploh kaj hudega.

Kaj lepo nam to resnico opisuje tudi sv. Gregorij. Zdravnik zapiše bolniku pijavke. Ta žival bi človeku izpila vso kri, ako bi jo človek pustil toliko časa piti. Zdravnik ima namen, da bi pijavka človeku le slabo kri izpila ter ga tako ozdravila. Ali bi bil mar zdravnik vzrok, ako bi pijavka človeku izpila vso kri, če bi človek to dopustil? Slično dela Bog s človekom. Tudi Bog se poslužuje ljudij kakor zdravnik pijavke. Bolnik se nič ne zmeni za poželjivost pijavke. Dasi se mu žival studi, vendar se iz ljubezni do zdravja premaga, on še pospešuje delo pijavkino, ker dobro ve, da ne bo delj časa pila, kakor se bo to zdravniku zdelo potrebno. Istotako mora tudi človek sprejemati trpljenje, katero mu povzročajo grešniki. On se ne sme togotiti nad njimi, ker so le orodje v božjih rokah. Ne sme se zmeniti, kake namene imajo, ne sme jih sovražiti, ampak

vedeti mora, da so le zdravilo, katero nam pošilja neskončno modri Bog. Naša korist bi nas morala še napotiti, da jih nikakor ne oviramo, ker so le prst božji.

Ista je z vsako stvarjo. Nobena reč nam ne more škodovati, ako ji Bog ne da v to oblast, ako Bog tega ne dopusti. Ne pripisujmo torej svoje žalosti, nesreče, izgube itd., svojemu sovražniku, ali hudobnemu duhu, ampak Bogu. Ali bi ne bilo nespametno, ako bi se ti stogotil nad kamenom, ki te je zadel, pa bi se kar nič ne zmenil za onega, ki je vrgel kamen v tebe? Grešnik, ki ti škoduje, je kamen, a oni, ki ga je vrgel na te, je pa Bog. — Job se ni pritoževal nad sovražniki, da so mu vzeli otroke in premoženje, ampak le pravi: „Gospod je dal, Gospod je vzel, njegova volja se je zgodila, češčeno naj bo ime Gospodovo.“ David ni preklinjal Semeja, ki je lučal kamenje nanj, ampak je rekel: „Pustite ga, ker mu je Bog zapovedal, da naj kolne Davida.“

Leta 1458. so prišli prvaki ogrske dežele poklonit se svojemu kralju Matiju Korvinu. Vsled tega so se napravile razne veselice. Med temi prvaki je pa bil tudi knez Lazar, ki je prišel s slabim namenom. V tem šumu in hrumu je dobil neki tat priliko, da je prišel v grad ter tam hotel krasti. S pomočjo ponarejenih ključev je prišel v sobo, v kateri je imel prenočiti knez Lazar s svojo ženo. Komaj stopi v sobo, sliši bližajoče se korake. Hitro se zmuzne pod posteljo. Tu stopi v sobo Lazar s svojo ženo ter ji pripoveduje, da je prišel umorit kralja. Žena ga odvračuje od njegovega naklepa, a zaman. Ko gresta spat, vstane tat, gre potihoma k straži ter ji reče, da naj ga pelje h kralju, ker mu ima povedati važne reči. Ko pride h kralju, pove vse, kar je slišal. Kralj mu noče verjeti. Tu prosi kralja, naj ga zapro toliko časa, dokler se ne vresničijo njegove besede. In tako se je tudi zgodilo. — Nakrat naznani knez Lazar kralju, da hoče odpotovati, ker ima važno opravilo, ob jednem pa kralja prosi, naj pride k njemu, da bosta za slovo izpila še kozarec vina. Kralj vstreže tej prošnji in pride v Lazarjevo sobo. Strežnik prinese dva kozarca polna vina. Lazar takoj vzame jednega ter ga ponudi kralju. Kralj pa noče piti iz njega, marveč ga ponudi Lazarju, naj ga on izpije. Knez Lazar obledi; kralj mu pa strogo zapove, da mora piti. Ko knez izpije s tresočo roko, omedli njegova žena. Malo na to je bil Lazar mrtev. Vino, katero je bil pripravil kralju, je bilo namreč zastrupljeno. Sedaj so seveda tatu izpustili ter mu dali službo, da je zanaprej lahko pošteno živel. Tako je Bog dopustil tatvino, da je ohranil kralja Matija, a tudi tatu je obrnil na pravo pot. In tako dela vedno neskončna previdnost božja. Ona prepušča greh, ker ga noče braniti, a obrača ga človeku v blagor.

2. Kako je to, da Bog pošilja človeku toliko hudega. Ali je mogoče, da neskončno dobri Bog vlada svet, ker zadeva človeka toliko nadlog in težav?

To je drugo vprašanje, ki nam hoče podreti zaupanje v božjo previdnost. Ali pa more to? Gotovo ne. Kolika nespamet, ako kdo misli, da bi tu na svetu ne smelo biti nobenega zla. Bog človeka ni ustvaril za ta svet, ampak za večnost, da bi tam užival večno srečo.

Ko bi človeku tu na zemlji šlo vse po njegovi volji, ali bi potem še kaj mislil na nebesa, ali bi se zanje kaj potrudil? Ko nam torej Bog pošilja razne nezgode, nas hoče s tem učiti, da je naš pravi cilj v nebesih; on hoče naše srce odtrgati od zemlje ter mu vzbuditi hrepenenje po večni sreči, ga vnemati v skrbi za večno izveličanje.

Sicer pa velja tu isto, kar smo rekli prej. Vsega hudega, kar je v svetu, ni kriv Bog, ampak človek sam. Ali ni Bog človeka najprej postavil v raj, kjer ni poznal nezgod, težav in nadlog? Kdo ga je pa spravil iz raja? Ali ni človek sam bil kriv, da je moral iti iz raja, in da je prišlo nad njega toliko gorja? Kolikokrat si pa človek sam s svojim pregrešnim življenjem nakoplje razne bridkosti, kakor revščino, bolezen in drugo. Ali se nezmernost, nečistost in druge pregrehe ne kaznujejo že na tem svetu? Koliko pijancev pride po svoji potrati v največjo bedo. Koliko nečistnikov si nakoplje najostudnejše, najžalostnejše bolezni. Koliko jih mora zaradi svojega napuha in drugih pregreh trpeti po ječah, bolnišnicah in norišnicah!

Bog je dal v naravi razne zakone, katerih ne more jednemu ali drugemu človeku na ljubo izpremeniti. Ako strela ubije človeka, ako požar vniči vse imetje, ako človek vtoni v vodi, ne bo pač Bog zaradi tega vodi zapovedal, da naj kviško drži samomorilca; ako je kdo hišo zažgal, ne bo vzel ognju moči, da ne more požigati. Včasih Bog kaj takega stori, a vedno ne, ker pač nihče ne more zahtevati, da bi Bog vsakemu človeku na ljubo delal čudeže ter podpiral njegovo nemarnost in nepazljivost, ki je mnogokrat vzrok takim nesrečam. Kolikokrat si človek sam nakoplje bolezen po svoji neprevidnosti. Ali bi bilo pametno, ko bi opeka padla iz strehe in ubila človeka, da bi se zaradi tega prepovedale vse strehe iz opeke? Ali bi se pri slamnatih ali lesenih strehah ne mogla dogoditi nikaka nesreča?

Take nesreče ne nasprotujejo božji previdnosti, marveč jo še potrjujejo, ker imajo vedno svojo dobro stran ter nam prinašajo več dobrega, ko nam pa odvzamejo. Veliko škodujejo človeku razne uime, toda te so povzročile razne iznajdbe, ki prinašajo človeku veliko korist. Veliko nesreč se sicer zgodi v rudokopih. Toda pomislimo, ko bi bil Bog zemljo ustvaril trdo, kako bi jo človek obdeloval, kako bi iz nje pridobival toli potrebne reči, kakor sol, železo, svinec in druge kovine. Res, da je marsikatera nesreča komu v škodo, ali vsemu človeškemu rodu je pa v korist.

Današnje dni nekaterim posebno ni prav, da je premoženje tako nejednako razdeljeno, da so različni stanovi. Posebno hočejo socijalni demokrati osrečiti svet z naukom, po katerem naj bi vsi ljudje postali jednakopravni, in da naj bi se vse premoženje med vse razdelilo na jednake dele. Kolika nespamet! Kako je že v vsakdanjem življenju nemogoče izvesti take nauke, in kako je splošna jednakost nemogoča, nam kaže sledeča, nekako vesela dogodba.

Neki vaščan je več let ob nedeljah v cerkvi tlačil meh pri orgljah ter si s tem nekoliko prislužil. Po nasvetu nekaterih znancev se udeleži shoda, katerega so priredili socijalni demokrati v bližnjem mestu. Nauk, da morajo biti vsi jednakopravni, mu zleze v glavo.

„Tudi jaz moram biti jednakopraven z organistom," pravi sam pri sebi ter se takoj drugo jutro odpravi k župniku. — „No, Peter, kaj boš dobrega povedal," ga prijazno sprejme župnik. „Gospod župnik, tako ne more dalje biti. Meh tlačiti to ni nikaka zabava, ampak prav mučno opravilo. Celo sveto mašo moram stati in vedno stopati, sedaj na desno, sedaj na levo, — sedaj na levo in zopet na desno. Toliko se trudim in za ves trud dobim le nekaj krajcarjev. Organist pa lepo sedi pri celi sv. maši in se lepo s prsti igra — pa dobi celih 240 gld. Oba morava imeti jednako plačilo!" Župnik, ki je takoj vedel, kaj je Petru zmešalo glavo, pravi, da mu hoče pomagati, če bo le mogoče. — Drugo jutro pokliče Petra k sebi ter mu pravi: „Jaz sem vso stvar premislil, vse se bo uredilo po pravici. Organist bo menjal s teboj. Takoj prihodnjo nedeljo boš ti orgljal, organist pa bo tlačil meh. Organist bo dobil tvojo plačo, ti pa njegovo." Peter se malo popraska v laseh, potem pa pravi bolj na tiho: „Gospod župnik, saj ne znam orgljati." „Kaj, ti ne znaš orgljati?" Kdo bi si bil mislil, da nimata oba jednakega znanja! Seveda to vso stvar predrugači. Potem seveda ne moremo zahtevati, da bi bila oba jednakopravna in da bi torej imela tudi jednako plačo. Vse mora torej ostati pri starem." — Ves poparjen je šel Peter domov in je bil zanaprej zadovoljen s plačo, katero je imel doslej, ker je spoznal, da mora človek za večjo plačo tudi več znati, in da morajo biti različni stanovi, da mora biti razlika v premoženju in v drugih rečeh.

Vprašam le, kaj bi bilo, ko bi bili vsi ljudje povsem in v vsakem oziru jednaki? Ako bi bili vsi nadarjeni, vsi premožni, vsi v visokih službah, vsi gospodarji ali vsi gospodje, potem bi se nihče ne brigal za nižja dela, nihče bi ne hotel služiti, nihče streči bolnikom, nihče pripravljati obleke in drugih potrebnih rečij. Vsak bi moral na ta način sam zase skrbeti, sam si pripravljati jedi, obleko, sam zidati si hiše, sam obdelovati polje, ali pravzaprav nihče bi pri tolikem opravilu ne mogel biti učitelj, obrtnik, rokodelec, sodnik itd. Brez razlike je nemogoča človeška družba.

Ako pa nekateri pravijo: kako je mogoče, da bi bil Bog določil to razliko, ker iz te razlike izvira toliko pregreh, sovraštva med stanovi, med ubogimi in bogatimi, med posli in gospodarji, med delavci in delodajalci, prekucije, vojske itd. Vse to je vendar nespametno. Vprašam: kdo je pa kriv teh pregreh? Ali ni Bog natančno določil vsakemu njegovih dolžnostij? Ako bi vsi stanovi izpolnovali te dolžnosti, ako bi bil bogatin usmiljen do reveža, ako bi bil delodajalec pravičen do delavca, ako bi gospodar ne zatiral posla itd., ali bi bile potem mogoče te pregrehe, ali bi ne vladal najlepši red v svetu? Ne, Bog ni kriv teh pregreh, ampak človek v svoji hudobiji, ki zlorablja svojo prostost ter prestopa red, katerega je določil Bog. Te pregrehe izvirajo iz krivičnosti, neusmiljenosti, sebičnosti. Te pa v prvi vrsti zatira Bog, zatira sv. vera. — Jeli torej Bog kriv pregreh, ki nekako izvirajo iz razlike med ljudmi? Kako nespametno ravnajo torej socijalni demokratje in vsi, ki ščuvajo zoper vero. Kjer ni Boga, kjer ni vere, tam ni nobenega reda, nobenih

dolžnostij, tam človek dela le po svoji strasti, poželjivosti, ne gleda na drugega, nego le na samega sebe, le na svojo korist!

Razlika med stanovi nikakor ne podira resnice o previdnosti božji, marveč jo še potrjuje. Koliko koristi lahko zajema človeški rod iz te razlike za svoj časni in večni blagor. Ta razlika daje človeku priliko, da se vadi v raznih čednostih; nižji v potrpežljivosti, pokorščini, ponižnosti, hvaležnosti, — višji v dobrotljivosti, pravičnosti, usmiljenosti in drugih.

Sicer pa, če socijalna demokracija in drugi želé tako popolno jednakost, ali je nimajo ravno v tej razliki? Ali niso vsi ljudje gospodarji in služabniki, navezani jeden na drugega? Kralji, prvaki, sodniki, oblastniki, ali ne služijo vsi svojim podložnim s tem, da skrbijo za njihov časni blagor, da jim varujejo premoženje in pravice, da vzdržujejo mir? Podložni pa zopet služijo višjim s tem, da izpolnujejo njihove zakone. Ali mar ne služijo odvetniki, zdravniki, učitelji, tistim, ki se k njim zatekajo v svojih zadevah, ko branijo njihove pravice, ko jim zdravijo bolezni, ko jih podučujejo? Istotako služijo drugim obrtniki, rokodelci, z jedno besedo vsi stanovi onim, ki jih potrebujejo, ti pa zopet onim služijo s tem, da jim dajo zaslužek. Kje je torej pameten človek, ki bi mogel reči, da razlika med ljudmi nasprotuje božji pravičnosti?

Vprašam dalje: ali razlika med stanovi ovira človeka, da bi se ne mogel povzdigniti iz nižjega stanu v višji stan, ali nasprotno. Ali ni mogoče ubogemu pastirčku pospeti se, kakor Davidu in papežu Sikstu V., do najvišjih služb v državi ali cerkvi? Ali ni mogoče priprostemu vojaku doseči generalsko čast? Ali ne more majhen šolarček priti do slave najučenejšega moža? Kdo mi more zanikati ta vprašanja? Kakor se človek s pridnostjo, s trudom, s čednostjo lahko povzdigne do najvišjih stanov, tako iz druge strani po svojih strasteh, po svojih pregrehah, po lenobi, zapravljivosti in razuzdanosti pade na najnižjo stopinjo; iz milijonarja postane berač, iz najvišjega uradnika zadnji pisač itd. Kdo ne vidi, da ravno ta razlika med stanovi vnema človeka k delu, k marljivosti in drugim čednostim. Občudujmo torej previdnost božjo, ki se kar najjasneje razodeva v razliki med ljudmi.

Razlika mora biti. „Reveže boste vedno imeli," je rekel Jezus Kristus, večna resnica, in tako bo ostalo do konca sveta. Če danes razdelimo ves svet v jednake dele, jutri že ne bo več povsod jednakost. Ali je pa sploh mogoča taka razdelitev? Jeden kos zemlje je skalovit, drugi močvirnat, tretji dobra zemlja. Ali bi ne povzročila taka delitev največjih prepirov. — Če morda poželjivo gledaš na premoženje bogatinov, če tožiš nad svojim revnim stanom, nikar ne misli, da nosiš križ jedino le ti. Križ mora nositi vsak človek. „Vsi imajo jednak vhod v življenje," uči nas modri sv. pisma, „vsi jednak izhod; Bog je nizkega ustvaril in mogočnega in za vse jednako skrbi." (Modr. 7, 6; 6, 8.)

Jeden nosi lesen križ, drugi pa zlatega, in ali je zlato lažje od lesa? Ne bom popisoval skrbij in težav, katere imajo premožnejši, višji, dovolj so znane. Spominjam tu na našega presvetlega vladarja. Koliko britkosti je že zadelo njega! Vem, da si, dragi bralec, večkrat

že mislil, da bi ne maral biti na njegovem mestu, dasi je mogočen vladar, dasi je prvi v celem cesarstvu.

Kardinal Mermilo (Mermillod) je pobiral darove za svojo cerkev. Prišel je tudi k pijemonteški kraljici. Ko vstopi v njeno sobo, je bila kraljica vsa objokana. „Verujte mi," pravi kardinalu, „na kraljičino obleko pade več solza, kakor na predpasnik preproste kmetice." — „Kaj sem moral jaz jedini postati ruski car?" je rekel ruski cesar Aleksander III., najmogočnejši vladar v Evropi, ko je zasedel prestol svojih očetov. Ko se je nekoč poslavljal od svojih nečakinj, angleških princezinj, je rekel: „Ve greste v svojo lepo domovino, jaz pa v svojo rusko ječo!" Kje je torej ona zavidana sreča mogotcev?

Tudi v trpljenju se razodeva neskončna previdnost in modrost božja. Pri vsakem dogodku moramo imeti to pred očmi, da Bog dela vse iz najboljšega namena in to je v prvi vrsti: čast njegova in izveličanje naše duše. Na svet nas je poslal, da bi tu delali za večnost. Razen posvetnih koristij ima vedno pred očmi in to v prvi vrsti naš večni blagor. Iz tega namena nam vedno pošilja razne nezgode, križe in težave, pošilja trpljenje. S trpljenjem nas hoče odvrniti od hudega. Marsikateri bi v zdravju in bogastvu popolnoma pozabil nanj, bi razuzdano živel in se vekomaj pogubil. V svoji revščini, bolezni pa pošteno živi in zvesto služi Bogu. S trpljenjem nas vodi iz grešnega pota na pravo pot. Zgubljeni sin je šele tedaj sklenil povrniti se nazaj k očetu, ko je zabredel v največjo revščino. Kolikim so že razne izgube, smrt drage osebe, bolezen itd., odprle oči! Bog dela kakor oče, ki tepe otroka, da bi ga poboljšal, kakor zdravnik, ki zapiše bolniku grenko zdravilo, da bi ga ozdravil, ki reže, da bi zacelil. Takemu, ki je na posvetno premoženje navezan, pošlje razne izgube; onega, ki se povzdiguje nad druge, ponižuje; vdanemu posvetnemu razveseljevanju pošlje bolezni. Z jedno besedo: „Trpljenje je," kakor je rekla sv. Terezija, „najgotovejša pot, ki vodi k Bogu." Tudi David je pripoznal: „Dobro je, da si me ponižal, da se učim tvojih zapovedij." (Ps. 118.)

Ne smem tu prezreti ugovora, ki se posebno pogosto ponavlja, da namreč nagla, neprevidena smrt mnogih ljudij nasprotuje božji previdnosti.

Mnogokrat beremo ali čujemo, da je potres, ali povodenj, ali požar pokončal več ljudij, da je strela ubila človeka, da se je človek prej popolnoma zdrav naenkrat zgrudil mrtev na tla. Kako je to, da Bog tako naenkrat, takorekoč v jednem trenutku, vzame življenje človeku, ne da bi mu pustil dovolj časa, da bi se pripravil za večnost, ko ga je vendar za nebesa ustvaril?

Tudi ti dogodki ne nasprotujejo božji previdnosti, marveč jo še potrjujejo, jo naravnost razodevajo ali oznanjajo. Bog nas spominja vedno na smrt. V vsej naravi nam jo kliče v spomin, vedno nam kliče: „Bodite pripravljeni, ker ne veste ure, kdaj da pride Gospod." (Mat 24, 44.) Ko bi človek hotel poslušati ta opomin, bi se varoval greha in bi bil vsak trenutek pripravljen na smrt. Tudi nagla smrt bi ga ne zadela nepripravljenega. Torej se nikdo ne more pritoževati, ako ga zadene nagla smrt, ker je imel dovolj časa pripraviti

se za večnost. Pritoževati se pa tudi drugi ne morejo, ker jim Bog ravno s takimi dogodki izkazuje veliko dobroto, ko jih opominja, naj bodo vedno pripravljeni. Koliko grešnikov so taki dogodki že obrnili na pravo pot! Pri mnogih ni nič izdala nobena druga reč, zastonj so bili vsi opomini, zastonj vse prošnje, šele nagla smrt prijateljeva ali kake druge osebe jih je spametovala ter odvrnila od pregreh.

Istotako se marsikomu zdi čudno, da Bog pošlje nesrečo kakemu človeku, ki vsled nje stori potem kak velik greh, bodisi samomor, umor, tatvino, goljufijo ali kako drugo pregreho, ki naravnost nasprotuje njegovemu namenu, večnemu izveličanju. Marsikateri se je že vsled bede ukončal, ali koga umoril, okradel, oropal, ogoljufal. Kako je mogoče, da bi božja previdnost vodila človeka, ki takorekoč povzročuje te pregrehe, ki nasprotujejo cilju, za katerega je Bog ustvaril človeka. Tu le vprašam: „Kdo je vzrok oni bedi?“ Kolikokrat je je kriv sam človek! In če mu jo Bog naravnost pošlje, pošlje mu jo le v njegovo, četudi morda ne v časno, pa gotovo v večno korist, da bi časno nesrečo s potrpežljivostjo takorekoč zamenjal z večno srečo. Ako pa človek tako nesrečo zlorabi v svojo pogubo, ali je temu kriv Bog? Saj ima človek prosto voljo.

Pa tudi pravičnega zadene mnogokrat trpljenje. Tudi tega včasih Bog tepe, a le, da bi mu razodel svojo ljubezen. — Smrt petintridesetlenega moža je povzročila tridesetletni vdovi, ki je imela petero otrok, mnogo skrbij. Nekoč sreča poštarja onega mesteca, v katerem je prebivala, kakor pripoveduje njen sin. Ko jo zagleda poštar, ki je bil pošten in pameten mož ter dober katoličan, jo pozdravi, rekoč: „Dobro jutro, kaj ste zopet tako žalostni, kaj toliko skrbite?“ — „Kaj se vam to čudno zdi pri vdovi, ki je sama in ima zraven še pet malih otrok, sirot,“ odvrne žena. „O, skrbi vdovskega stanu, solze vdove, so bridke, a srečnim nerazumljive.“ — „Da, da, že verjamem; toda,“ pravi poštar, „hočem vam nekaj povedati. Glejte, jaz sem poštar in imam veliko konj v svojem hlevu. Zvečer pridejo hlapci in kočijaži, da jim dam ovsa in sena za konje za prihodnji dan. Pa glejte, med temi konji imam nekatere posebno rad; za te ne dam ničesar svojim hlapcem, ampak grem vsaki dan sam v hlev, sam jih krmim, pri tem jih gledam in sem jih vesel! Glejte, draga žena, tako dela tudi ljubi Bog z ljudmi. Mnogim da veliko hrane naprej, svojim ljubljencem pa ne da ničesar naprej, tu pride ljubi Bog sam in jih vsak dan hrani sam, obiskuje jih sam. Torej potolažite se, ljuba žena, ako ničesar ne vidite pred očmi; Bog bo prišel jutri in bo vas s peterimi otroci vred sam nahranil. Tako dela le pri svojih ljubljencih!“ — Te besede so čudovito potolažile ubogo ženo, ni več tožila, ampak zaupala je v Boga, ki svojim ljubljencem razodeva svojo ljubezen zlasti s trpljenjem.

Sv. Janez od Križa pravi: „Komur Bog pošilja trpljenje, temu da več, kakor da bi mu dal moč mrtve obujati.“ Stariši kaznujejo svoje otroke, da bi jih odvadili raznih napak, med tem ko se za iste napake pri drugih otrocih kar nič ne zmenijo. „Ker si bil Bogu všeč, zato te je izkusila izkušnjava,“ je rekel Rafael Tobiju. S trpljenjem Bog najprej poskusi pravičnega, ali mu je zvest. V viharju se pokaže,

je li drevo dovolj močno, in v trpljenju pa v izkušnjavi pokaže človek, je li zvest služabnik svojega Boga. Le v nesreči se pokaže zvesti prijatelj. Veter loči smeti od zrnja!

Trpljenje pošilja Bog pravičnemu tudi za to, da ga kaznuje za njegove pregreške ter mu v večnosti tem lažje podeli večje plačilo. „Gospod tu žgi, tu reži, tu peci, samo da mi boš prizanel v večnosti," je rekel sv. Avguštin. Ali ni bolje, da človek tu trpi, kakor da bi moral trpeti v večnosti? — S trpljenjem očiščuje Bog človeka raznih nepopolnostij, kakor vinogradnik, ki obrezuje trto, dasi se solzi, da bi tem več rodila. Trpljenje človeka vtrdi na telesu, istotako trpljenje pravičnega vtrjuje v dobrem, vnema ga v ljubezni do Boga, mu daje priložnost, da si pridobi več zasluženja za nebesa. In naposled je trpljenje jedina pot, ki vodi v nebesa, saj pravi Gospod: „Ozka in strma je pot, ki vodi v večno življenje. — Kdor ne vzame svojega križa in ne hodi za menoj, ni me vreden." (Mat. 10, 38.) Jezus je moral iti prej na goro Kalvarijo, predno je šel na oljski gori v nebesa, in to je tudi pot, po kateri nam je treba hoditi, ako hočemo za njim priti v nebesa. „Nihče ne bo kronan, ako se ni prej postavno vojskoval," nas zatrjuje sv. apostol Pavel. (II. Tom. 2, 5.) Križ mora biti, in gorje mu, kdor ga nima.

Zlasti gorje grešniku, ako mu gre vse po sreči: „Ni je večje nesreče," pravi sv. Avguštin, „kakor je grešnikova sreča." — Neki grof je sv. Ambroža na potovanju gostoljubno sprejel ter ga pogostil. Ko sv. Ambrož vidi bogato obloženo mizo, dragoceno posodo, obilico strežajev, pravi grofu: „Ti imaš pač vsega, česar si poželi tvoje srce?" — „Nad vse sem srečen," pritrdi mu grof; „denarja imam in blaga, dobro ženo in dobre otroke." — Tu poskoči sv. Ambrož izza mize ter zakliče svojim tovarišem: „Bežimo od tod, ker tu ni križa, ki je blagoslov Gospodov, da ne poginemo s temi srečnimi ljudmi." Komaj je zapustil grad, že se je ta porušil.

Trpljenje mora biti, ker trpljenje je pravi blagoslov božji. „Ker si bil všeč Bogu," je rekel nadangel Rafael Tobiji, „zato je bilo treba, da te je izkusila izkušnjava." (Tob. 12, 13.) Vekomaj resnične so torej besede apostolove: „Njim, ki ljubijo Boga, služi vse k dobremu." Naj te zadene karkoli hoče, vedi, da je to le v tvojo korist.

3. O vem, porečeš, da ljubi Bog tudi tedaj obdaruje človeka, kadar ga tepe; ali to se mi vendar čudno zdi, da so nekateri tako hudobni, pa se jim vendar dobro godi, med tem, ko drugi pošteno živé, pa jim vendar nič ne gre po sreči. — Ali je mogoče, da tudi to tako urejuje božja previdnost, saj je Bog neskončno pravičen, ki dobro plačuje, hudo pa kaznuje.

Motiš se, dragi bralec, ako tako misliš. Najprej ne moreš ti soditi, kdo je pravičen ali krivičen. To more jedino le Bog, ki vidi v srce. Potem pa mi moraš pritrditi, da ni noben človek tako hudoben, da bi prav nič dobrega, in tudi nihče tako dober, da bi prav nič pregrešnega ne storil. Saj pravi sv. pismo, da še pravični greši sedemkrat na dan. Kar stori hudobni dobrega, to nima za večnost nikake veljave, ker je storjeno v smrtnem grehu ali pa brez dobrega

namena. Bog pa je pravičen, zato ga plačuje na tem svetu, ker ga v večnosti ne bo mogel plačevati. Istotako neskončno pravični Bog tudi kaznuje vsak najmanjši greh. Ako ga ne kaznuje na tem svetu, moral ga bo kaznovati v večnosti. Ker bi pravičnega rad poplačal v nebesih, zato ga kaznuje na tem svetu, da tu popolnoma zadosti večni pravici. Glej, kako se tudi v tem kaže božja pravičnost in previdnost, ako so hudobni srečni, pravični pa nesrečni po mnenju sveta.

Po mnenju sveta pravim, ker je ta nesreča ali sreča le navidezna. Ali je hudobni kdaj popolnoma srečen? Naj ima tudi vsega dosti, kar svet imenuje: srečo, bogastvo, čast, veselje, vendar ima v sebi črva, ki mu razjeda vse veselje, namreč nemirno vest. „Hudobneži nimajo pokoja," pravi sv. pismo, in ker nimajo miru, nimajo tudi prave sreče.

Leta 1740. je neki Anglež umoril svojega znanca. Da bi ušel kazni, je zbežal na Francosko. Nihče ga ni poznal, lahko bi bil živel v miru. Toda vest mu ni dala miru, vedno je imel umorjenega pred očmi. Dvajset let je preživel v ptujini. Tu se mu vzbudi želja, da bi še jedenkrat videl svojo domovino. Nepoznan in pod drugim imenom se napoti na Angleško. Ko stopi iz ladije na suho, blizu onega kraja, kjer je bil izvršil svojo hudobijo, začuje besede: „Primite ga! Ta je!" Prestrašen zbeži. Kmalu je za njim velika množica, ki ga dohiti in zgrabi. Ves preplašen zakliče: „Da, jaz sem bil, spoznam svojo hudobijo, jaz sem oni nesrečnež, ki jo je izvršil."

Ljudstvo ga hoče pretepsti, da naj povrne ukradeno blago. „Jaz nisem ničesar ukradel; če sem ga tudi umoril, oropal ga vendar nisem." Množica spozna, da je napačnega prijela. Menili so, da imajo tatu, a sedaj menijo, da je norec. Tu se spomni star mož umora in nato so hudobneža vklenili. Sodišče je nesrečneža obsodilo v smrt. Pod vislicami pa je pripoznal, da je dan njegove smrti, tako sramotne smrti, najsrečnejši dan njegovega življenja, ker je ta dan zadobil mir vesti. — Kje je tedaj sreča hudobnežev in nesreča pravičnih? Pravičnemu je vse, kar pride iz božjih rok, dar, katerega se veseli, ker ve, da Bog svoje ljubljene izkuša v peči poniževanja. (Sir. 2, 5.) Mirna vest mu nadomestuje vse to, kar svet imenuje srečo.

Oče Thauler, iz reda dominikancev, je na poti v cerkev srečal berača, ki je vsled svoje velike reve vzbudil njegovo pozornost in pomilovanje. Thauler ga pozdravi, a ta mu odvrne: „Hvala za pozdrav, toda jaz se ne spominjam, da bi bil imel kdaj kak slab dan." — „No, potem ti želim, da naj ti Bog razen dobrega dne podeli še vso srečo." — „Hvala," pravi berač, „pa vedi, da me celo moje življenje še ni zadela nobena nesreča." — „Naj ti Bog k tvoji časni sreči podeli še večno srečo," zakliče ves začuden Thauler. „Toda reči moram, da ne razumem tvojih besed." — „Še bolj boš strmel, ako ti povem, da nisem bil nikoli, in da tudi sedaj nisem nesrečen." — „Ti jako skrivnostno govoriš, razloži mi pomen tvojih besed."

Nato pravi berač: „Rekel sem ti, da še nikoli nisem imel slabega dne, ker slab je le dan, ako ga nismo porabili Bogu v čast. Dober pa je dan, ako ga posvetimo Bogu, in naj se nam zgodi kakor hoče. Jaz sem, kakor sam vidiš, bolehen berač v največji revščini.

Nimam nobenega človeka, ki bi mi stregel, nimam stanovanja, veliko trpim na potu. Če lakoto trpim, kadar ne dobim miloščine, hvalim vse jedno za vse to Boga. Ako me muči dež, mraz, vihar, hvalim tudi zato Boga. In hvalim Boga, ako me ljudje grdo sprejemajo, ako me od hiše podijo, vedno svojo voljo podvržem volji božji. Zato so moji dnevi dobri, ker ne stori jih slabih nesreča, ampak naša nepotrpežljivost, ki ima svoj izvor v uporni volji. Rekel sem tudi, da nisem bil nikdar nesrečen, in ti se lahko sam prepričaš, da sem res govoril resnico. Ali ni res, da smo presrečni, ako se nam kaj takega zgodi, da si boljšega želeti ne moremo? Glej tedaj, moj brat! Tako srečen sem jaz vedno bil. Ti se čudiš. Brez božje volje se nič ne zgodi, kakor sam veš, in kar on hoče, to je vedno za nas najbolje. Iz tega vidiš, da moram biti vedno srečen in zadovoljen, kar dobim od Boga, ali kar mi dajo ljudje z njegovim dopuščenjem. Kaj bi ne bil srečen, ko vem, da je vse, kar se mi pripeti, zame najboljše, najugodnejše."

Thauler ga dalje vpraša, kako pa po tem nauku živi. „Jaz živim," nadaljuje berač, „s svojim Bogom, kakor sin s svojim očetom, ki ljubi otroke. Jaz nikdar ne pozabim, da ta modri in dobrotljivi Oče vé, kaj je najboljšega za otroke, in da jim to tudi da. Naj si je to, kar si mi pripeti po mnenju ljudij, grenko ali sladko, naj v časti pri ljudeh ali ne, naj je zdravju prikladno ali škodljivo, jaz sprejmem to kot dar, ki je meni primernejši kot vsak drugi dar. Tako sem bolj zadovoljen z vsem, karkoli me zadene, kakor bi bil na kateri koli način. Kar doživim in kar skusim, je zame sreča in za njo hvalim Boga." — „Sedaj mi pa še razloži," pravi naposled Thauler, „tvoj tretji odgovor, da nisi bil nikdar nesrečen." — „To sicer ni lahko, a vendar bom skušal pravo pogoditi. Ti veš, da ljudje imenujejo onega srečnega, kateremu se vse po volji godi. Gotovo ga pa ni človeka, ki bi živel posvetno, pa bi dosegel toliko srečo. Tako srečo vživajo le izvoljenci v nebesih, ki so vdani v voljo božjo živeli in umrli. Pa mi smo poklicani, da že tu na svetu vživamo nekoliko one sreče, in to, ako smo vdani v voljo božjo. Kdor svojo voljo vravna po volji božji, vživa mir in že tu na svetu nekako nebeško veselje. Kdor hoče, kar Bog hoče, temu se godi, kakor sam hoče, ker hoče le to, kar Bog hoče. Tak človek je v resnici srečen, blažen. In to je tudi sreča, katero jaz vživam. Jaz imam stokrat večje veselje nad vsem, kar je Bogu všeč, kakor človek, kateremu se vse po volji godi." —

Sv. Elizabeta je dala za vse težave in bridkosti, katere je morala prenašati, v cerkvi peti zahvalno pesem „Te Deum". — Sv. Magdalena Paciška je rekla, da bi z veseljem pretrpela tudi najstrašnejše muke in najtežavnejše križe, če bi le vedela, da je to volja božja.

Kje je torej nesreča pravičnih? Razen tega je pa tudi veliko, da ne rečem, večina pravičnih, ki so oblagodarjeni s zemskim blagoslovom, in mnogo hudobnežev, katere Bog že tu na svetu očitno tepe. Sicer pa pravim z apostolom: „Ne sodite pred časom." Čas sodbe je šele po smrti. Tedaj bo prejel človek popolno plačilo za svoja dela, tedaj se bo v polni meri pokazalo, kako modro je Bog

vladal svet, kako je vse prav uravnal. Ako bi ti obiskal slikarja, ali kiparja, ali kakega drugega delavca, dokler še ni dovršil svojega dela, se ti bo marsikatera reč zdela čudna. Čemu ta poteza? boš vprašal slikarja; čemu ti udarci? boš rekel kiparju; čemu to kolesce, urarju. Ko pa prideš, kadar je delo gotovo, spoznaš, kako je bilo vse umestno napravljeno.

Sv. Teofila so mnogo preganjali zaradi njegove vere. Vsled tega bi bil kmalu postal nevoljen, zakaj Bog tako trdo dela ž njim in mu pošilja toliko trpljenja. Ko ga nekoč zopet preganjajo beriči, pribeži k nekemu kiparju, ki je ravno obdeloval veliko marmornato ploščo. Ko vidi, kako kipar tu odbije kos kamena, tam zopet kos, si misli: „Tak kamen bi pa jaz že ne bil rad. Kolikokrat se skrha dleto, predno napravi podobo.“ Pri tem se mu pa vzbudi misel: „Morda je pa treba še hujših udarcev, kakor pri tem kamenu, da Bog iz tebe napravi podobo angela, ki bi bila sposobna za nebeško dvorano.“ Spoznal je, da nam Bog pošilja vse trpljenje le iz dobrega namena, da bi namreč našo dušo napravil sposobno za nebeško kraljestvo. Torej ne sodi, dragi bralec, pred časom, ampak potrpi. Prej ko si misliš, boš imel priliko spoznati, kako modro je Bog vse uravnal, in da so resnične besede:

„Kar Bog stori, vse prav stori,
Četudi nam se prav ne zdi.“

8. Oče stoji na krmilu.

„Ako bi tudi hodil sredi smrtne sence,
ne bojim se zla, ker si ti z menoj.“
(Ps. 22, 4.)

Edvard je bil trinajstleten deček. Več let ga je že mučila huda bolezen, a nikdar ni kazal kake nevolje, nasprotno je bil vedno še vesel in dobre volje. Duhovnik, ki ga je obiskoval, ga nekoč vpraša: „Edvard, kako moreš vendar tako mirno prenašati tolike bolečine?“ „Kaj bi ne; saj hoče tako nebeški Oče, on gotovo ve, kaj je prav,“ odvrne deček ganljivo priprosto. — „Kdo ti je pa to povedal?“ — „To vam hočem takoj pojasniti. Pred štirimi leti sem potoval z očetom po Svici. Nekoč sem se vozil čez štirikantonsko jezero, ko nastane velik vihar. Vse je bilo preplašeno, jaz sem se jokal. Vsak trenutek se je bilo bati, da se pogreznemo v globočino jezera. V tej nevarnosti se mi približa menih, in ko vidi, da se tresem strahú, me vzame v svoje naročje. Prav blizu naju je stal naslonjen na jarbolo šestletni deček krmarjev in je mirno gledal v valove. „Kaj se nič ne bojiš?“ ga vpraša menih. — „Kaj bi se bal, mu odvrne deček, saj so oče na krmilu.“ — „Prav tako, moj otrok,“ pravi na to menih in pogladi dečka po glavi. Meni pa reče: „Moj sin, ne pozabi nikoli v svojem življenju tega nauka, katerega je nama nevede dal ta otrok. Na divjem morju našega življenja vodi ljubeznivi nebeški oče z varno roko ladijo našega življenja. Naj tudi krog nas tulijo viharji, besné valovi, ni se nam bati — oče stoji na krmilu.“ — „Ko sem zbolel in

imel velikokrat hude bolečine, stopil mi je oni deček pred oči, spomnil sem se nauka menihovega in takoj sem bil potolažen.

„Oče stoji na krmilu!“ to bodi tudi nauk te knjige. Naj tudi nas obiskujejo nesreče, naj nas zadene to ali ono, ne premišljujmo: čemu to, ali je prav tako ali ne, ampak recimo sami pri sebi: „Oče, najboljši oče, stoji na krmilu.“ Kar nam pošlje ta oče, to mora biti dobro, četudi tega sedaj ne spoznamo; spoznali bomo, če ne prej, tedaj, kadar ga bodemo gledali od obličja do obličja. Če se vzdigujejo valovi in pretijo potopiti našo ladijo, vzdignimo raje oči in roke proti nebu ter kličimo z apostoli: „Gospod, otmi nas, poginemo!“ In prepričani bodimo, da kadar bo največja sila, nam bo roka božja mila. Seveda pri tem ne smemo rok križem držati, ampak sami si moramo pomagati, potem nam bo pomagal tudi Bog.

Neki mornar je v čolnu prepeljaval duhovnika na drugo stran vode. „Jakob, vi ste danes zopet žalostni,“ nagovori župnik mornarja. „Seveda,“ odvrne ta, „zima je pred durmi, kaj bo z mojimi peterimi otroci? Ves dan me mučijo skrbi.“ — „Tega ne smete, saj pravi Izveličar: „Ne skrbite!“ — „Teh besed nikakor ne morem razumeti. Ali naj pasem lenobo, ali naj zapravim, kar sem si prihranil, Bogu pa prepustim, da bo skrbel za ženo in otroke, ali naj gledam otroke in ženo stradati?“ — „To ne, toda kaj je to?“ zakliče duhovnik, „na najnevarnejšem mestu smo, vi pa kar nič ne pazite na to? Vendar storite svojo dolžnost!“ — „A kaj,“ odvrne mornar, „to je dolžnost krmarjeva.“ — „Storite svojo dolžnost, ne bodite lahkomišljeni, pravim še jedenkrat; ali ne vidite kleči, ob katerih se lahko razbije ladija. Mi se lahko potopimo, če ne boste storili svoje dolžnosti.“ — „Kaj, ne storim svoje dolžnosti, kdo pravi, da sem lahkomišljen?“ zareži mornar. „Gospod, nekam čudni se mi vidite. Ali ne delam z vsemi močmi? Ali naj še za krmilo držim, ko imam že vesla v rokah?“ — „Seveda,“ pravi duhovnik, „da se ne potopimo.“ — „O, to bi bilo nepotrebno. Če vsak stori svojo dolžnost, potem že pojde. Jaz veslam, krmar pa vodi s krmilom ladijo. Tako je navada na ladijah.“ — „Jakob, nikar mi ne zamerite,“ pravi smehljaje duhovnik; „v kraljestvu božjem je ista navada. Delo je vaša dolžnost, delajte z vsemi močmi, pa ne glejte ne na desno, ne na levo. Skrb pa, da ne boste pri delu poginili, to si prihranite in prepustite jo onemu, ki stoji na krmilu. Ta bo že vse prav naredil, zakaj on razume to in je tudi dovolj mogočen.“

„Tri vrste ljudi sem iskal več kot petdeset let,“ pravi neki pisatelj,“ a jih nisem mogel najti, niti jednega ne; delavnega človeka, ki bi bil moral stradati, treznega človeka, ki bi si bil prikrajšal življenje, in pridnega poslušalca božje besede, ki bi ne bil pobožno in krščansko živel.“

Torej pomagajmo si sami, potem nam bo tudi Bog pomagal. Kar pa nam pošlje, to sprejmimo zadovoljno iz njegovih rok, udani v njegovo sv. voljo. — Le v tem je prava sreča, kolikor je moremo imeti tu na zemlji, da svojo voljo uravnamo po božji volji.

Neki oče je na smrtni postelji izročil svojemu sinu majhno skrinjico ter mu rekel: „To spravi, in kadar boš v sili, odpri škrinjico, v njej boš našel pomoč.“ Več let je minilo, ne da bi sinu bilo

treba odpreti škrinjice, katero je imel dobro spravljeno. Naposled ga je pa vendar obiskalo več križev in težav, tako da je odprl škrinjico. V svoje veliko začudenje najde v njej dve leseni palčki jedno daljšo od druge. Na daljši je bilo zapisano: „Volja božja“. Na drugi: „Tvoja lastna volja.“ Zraven je bil listek in na njem je bilo zapisano: „Ako tvojo voljo položiš povprek črez voljo božjo, potem imaš križ. Ako pa položiš svojo voljo pod voljo božjo, in to v isti smeri (vsporedno) s to, pa nimaš križa.“ — Z drugo besedo: „Kdor svojo voljo uravna po božji volji, ni nikdar nezadovoljen, ampak vedno vesel in srečen. Tudi tebi, dragi bralec, naj bo ta knjižica taka škrinjica. Kadar te zadevajo križi in težave, vzemi jo v roke in beri v njej, da na svetu ni nič slučajnega, da vse prihaja iz rok božjih in da to, kar pošilja Bog, da je to le v tvojo korist, če ne v časno, pa gotovo v večno.

Ta knjižica te bo ravno tako potolažila, kakor je neka žena svojega moža. Ta mož je bil namreč vsled raznih nezgod postal ves potrt in otožen. Ker se je žena bala, da bi ne zbolel na umu, zato ga je tolažila na vse načine, a vse zaman. Neko jutro pa vstane žena vsa žalostna, ter hodi klaverno sem in tja. Takoj jo mož popraša, kaj ji je, a ne dobi nobenega odgovora. Ko jo vedno bolj radovedno povprašuje, mu žena naposled reče: „Oh, sanjalo se mi je, da je naš Bog umrl in da so ga angeli pokopali!“ Moža, ki se že dolgo časa ni smejal, pri teh besedah vendar posili smeh, da pravi: „O ti nespametnica, kako bi pač mogel Bog umreti, ali ne veš, da je večen?“ — „Ali ti to veruješ,“ ga hitro poprime žena za besedo. — „Kako bi ne veroval?“ — „Ako pa veruješ v Boga, zakaj ne zaupaš tudi vanj, ki svojim gotovo pomaga?“ Te besede modre žene so potolažile moža. Začel je pridno delati in skrbeti — in Bog mu je pomagal.

„Dios no muere,“ — „Bog ne umrje“ je zaklical umirajoči predsednik amerikanske republike Ekvador Garcia Moreno. Te besede naj bodo tudi vodilo našega življenja, zlasti kadar nam zaide solnce sreče za oblake križev in težav. V vseh okoliščinah svojega življenja se zavedajmo, da stari Bog še živi, da vse pride od zgoraj, od Očeta dobrote. Udano sprejemajmo te darove in v tej udanosti bomo našli mir, zadovoljnost in srečo!

Kazalo.

Stran

Predgovor 3

Prvi del: Najboljši prijatelj.

1. Dragocen zaklad 5
2. Prijateljev življenjepis 7
3. Kdo je naš prijatelj? 13
4. Slepar, ali kaj? 15
5. Dela prijateljeva 17
6. Najimenitnejše delo 23
7. Nasprotniki 26
8. Jezus v prerokbah 30
9. Jezusove dobrote 32
10. Zvest do smrti 41

Drugi del: Naša prava mati.

1. Znamenja prave matere 45
2. Naša prava mati je jedina 51
3. Prava mati je sveta 54
4. Prava mati je vesoljna 58
5. Prava mati je apostolska 62
6. Naša mati — vedno zmaguje 66
7. Materine dobrote 71
8. Lurd — priča naše matere 80
9. Sklep 84

Tretji del: Na svidenje!

1. Hrepenenje po svidenju 85
2. Telo in duša 89
3. Neumrjoča duša 99
4. Kje se snidemo? 106
5. Vstajenje mesa 110
6. Večna ločitev 113
7. Sklep 118

Četrti del: Slučaj ali kaj?

1. Naš oče 119
2. Modri vladar 122
3. Namen človekov 127
4. Očetova roka v življenju posameznega človeka 128
5. Božja roka v zgodovini narodov 134
6. „Je bilo že tako namenjeno.“ 139
7. Nekatera vprašanja 145
8. Oče stoji na krmilu 157

SLOVENSKA MATICA V LJUBLJANI

Pamet in vera.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere.

Spisal

J. M. SEIGERSCHMIED

duhovnik ljubljanske škofije.

II. zvezek:

5. Največja nesmisel.
6. Otrokova dolžnost.
7. Očetov nauk.
8. Njiva brez ljulike?
9. Najdražji zaklad.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1903.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

PAMET in VERA.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere.

Spisal

J. M. Seigerschmied,

duhovnik ljubljanske škofije.

II. zvezek:

5. Največja nesmisel. — 6. Otrokova dolžnost. — 7. Očetov nauk. — 8. Njiva brez ljulike? — 9. Najdražji zaklad.

= Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva. =

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1903.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

„Površno znanje nas odvračuje od vere,
temeljito znanje nas vodi k nji!“ *Leibnitz.*

Predgovor.

„Vera (religija) je nekaj tako vzvišenega, da se po pravici izključijo od nje tisti, ki se ne potrudijo, da bi jo natančneje spoznali.“

(Paskal: Medit. str. 35.)

Prva izmed temeljnih resnic sv. vere, na kateri sloni vsa naša vera, je resnica, da je ali biva Bog. Te resnice našemu vernemu narodu pač ni treba še-le dokazovati. Vsled tega tudi prvi oddelek tega zvezka ne dokazuje toliko, da res biva Bog, marveč le kaže, kolika nesmisel bi bila, ako bi se kdo izpozabil tako daleč, da bi tajil Boga. Zato smo tudi petemu delu spisa „Pamet in vera“ dali naslov: „Največja nesmisel“.

Ta del bi pravzaprav moral priti na prvo mesto prvega zvezka. Ker pa je imel pisatelj prvotno namen, izdajati knjižice, ki bi ne bile v nikaki zvezi med seboj, ampak bi samostojno obravnavale posamezne glavne resnice, a je od tega namena odstopil, ko je spise vsprejela družba sv. Mohorja, zato je prišel ta del še-le sedaj na vrsto in so tudi v prvem zvezku obravnane nekatere resnice, ki bi bile sicer šele pozneje prišle na vrsto. V drugem in poznejših zvezkih pa bodo posamezni deli v tesni zvezi med seboj.

Zato ima tudi VI. del naslov: „Otrokova dolžnost“. Ker namreč biva Bog, naš stvarnik in oče, nas zdrava pamet uči, da imamo dolžnosti do njega. Te dolžnosti se imenujejo z eno besedo: verstvo (religija). O tej govori VI. del.

Ker človek sam po svoji pameti ni mogel spoznati teh dolžnosti, nas uči VII. del, da nas je moral poučiti naš Oče po svojem razodetju; odtod naslov: „Očetov nauk“.

Očetov nauk nam podaja edino le Jezusova cerkev. Ta je pa, kakor smo spoznali v prvega zvezka drugem delu, edino le katoliška cerkev. Ker bi nas sovražniki katoliške cerkve kaj radi odvrnili od nje ter nam vzeli vse zaupanje do nje, zato se v VIII. delu obravnavajo razni nedostatki (napake), ki se predbacivajo sv. katoliški cerkvi. Iz tega dela „Njiva brez ljulike?“ lahko spoznamo, da nas zdrava pamet uči, da nam blato, ki ga mečejo na katoliško cerkev, da plevelj, ki se nam kaže na Gospodovi njivi, ne more vzeti zaupanja do nje. Druga očitanja, katerih nismo obravnavali v tem delu, pridejo pozneje na primernem mestu na vrsto.

Ko smo tako odpravili vse ovire, ki bi nas mogle odvračevati od katoliške cerkve, odpremo lahko njen zakonik, da spoznamo, kake dolžnosti imamo kot katoličani, zlasti katere resnice nam zapoveduje verovati, in kako vse te kaj lepo soglašajo z našo pametjo, po kolikor jih moremo s svojo pametjo spoznati. Zato zaključuje ta zvezek v IX. delu obravnava o naši prvi dolžnosti do katoliške cerkve, namreč o krščanski veri, ter nas uči, da nam je ta „najdražji zaklad“ na zemlji, katerega si moramo z vsemi močmi ohraniti in pomnožiti.

Da pa naše delo ta svoj namen tudi doseže, naj je podpirata ljubi Bog in blažena Devica Marija, katerima je posvečeno.

Lesce na Gorenjskem, dan sv. Ignacija 1902.

Pisatelj.

Peti del.

Največja nesmisel.

I. Ura brez urarja — prva nesmisel.

„Nebesa pripovedujejo slavo božjo,
nebes dela njegovih rok.“ *(Ps. 18, 2.)*

„Boga ne vidiš, vendar pa spoznavaš
Boga iz njegovih del.“ *(Ciceron: Tusc. I, 29.)*

Sloveči francoski propovednik Lakordér (Lacordaire) je pridigoval dne 24. svečana l. 1835 v cerkvi matere božje („Notre dame“) v Parizu. Zbranemu ljudstvu je hotel dokazati, da je ali biva Bog. Toda nakrat preneha v svojem govoru ter zakliče: „Kaj, jaz naj vam dokažem, da biva Bog? Po vsej pravici bi se lahko vzdignili ter me pahnili iz svoje srede.“ Te besede so bile tako všeč zbranemu ljudstvu, da je glasno pritrjevalo govorniku ter mu navdušeno ploskalo.

V istem položaju, zdi se mi, bi bil tudi jaz, ko bi hotel slovenskemu narodu dokazovati, da biva Bog. Slovenski narod je vedno tako očitno razodeval svojo vero v Boga, da mu ni treba tega dokaza. Vendar pa hočem pokazati, da je ni večje nesmisli od one, če kdo taji Boga, ker jih je vendar dandanašnji mnogo, ki tajé Boga z besedo, še več pa tistih, ki ga tajé z dejanji, ki namreč tako živijo, kakor bi res ne bilo Boga. Kolika slepota, kolika nespamet, ako kdo taji Boga, katerega zamore videti, če ga le hoče!

„Kar je nevidljivega na njem,“ pravi sv. apostol Pavel, „spoznavamo in vidimo sem od stvarjenja sveta na tem, kar je ustvarjenega, tudi njegovo moč in božanstvo; tako da (brezbožci) nimajo izgovora.“ (Rim. 1, 20.) — Neki bistroumen mož je bil nekoč v družbi takozvanih modroslovcev (filozofov), ki so se, ponašaje se s svojo učenostjo, pogovarjali o Bogu in ga tajili. Ker je naš mož ves čas molčal, vprašajo naposled tudi njega, kaj on misli o Bogu. V istem trenutku je bila odbila ura. S prstom pokaže na uro ter pravi: „Bolj ko premišljujem uro, tem manj se morem prepričati, da gre ta ura, a da je ni naredil noben urar.“ — Mož je kaj pametno sklepal: Kakor ima

ura svojega urarja, tako mora tudi svet imeti svojega stvarnika, velikanska svetovna ura svojega urarja!

* * *

Ako vidiš na steni uro, ti zlasti tri reči napovedujejo urarja: namreč to, da ura res obstoji, to je visi na steni, da tudi gre, in konečno red, po katerem so napravljeni in uvrščeni njeni posamezni deli.

Zdrava pamet in tvoja izkušnja te namreč uči, da te ure enkrat ni bilo, zakaj zgodovina nam pravi, da pred Petrom Hele, ki je l. 1510 izumil prvo uro, svet sploh ni poznal ur.

Torej ura ni večna. Ako pa ni večna, potem je le troje mogoče: Ali se je ura sama naredila, ali je slučajno postala, ali jo je pa moral narediti nekdo, ki je imel v to potrebno zmožnost in kateremu pravimo urar. — 1.) Da se ura ni sama naredila, je gotovo, zakaj sicer bi morala prej biti, predno je v resnici bila, a to je nesmisel. — 2.) Kako bi se pa še-le smejal, ako bi kdo rekel, da je ura postala le slučajno, da so njeni posamezni deli kar nekega lepega dne od nekod prifrčali ter se zložili v uro. „Slučaj je bog norcev," je kaj pametno rekel kralj pruski, Friderik I. — 3.) Ker se pa ura ni sama naredila in ker ni postala slučajno, jo je moral nekdo narediti, namreč urar.

Kakor pa sklepamo pri uri, tako smemo in moramo sklepati pri vesoljnem svetu. Ako svet ni večen, ako se ni sam naredil ali slučajno postal, potem ga je moral nekdo narediti, ustvariti.

* * *

Kaj je večno? Večno je, kar je samo od sebe, kar nima stvarnika, ne gospodarja, torej neodvisno. Ker je neodvisno, zato je tudi neomejeno po času in prostoru, ne pozna ne začetka ne konca, ne kakih mej. Vsled tega je tudi vedno jednako ali neizpremenljivo.

Sedaj pa poglejmo, **ali je svet večen**, ali ima namreč ravnokar navedene lastnoti. Ali je svet neomejen glede časa?

Vsak dan se lahko prepričamo o nasprotnem, ko štejemo minute, ure, dneve, leta. Ako bi bil svet večen, bi bil neomejen po času, po letih. Njegovim letom bi ne mogli več nobenega leta pridjati. Svet se pa takorekoč stara po letih, torej ni neomejen glede časa, ali večen. Ako bi bil svet večen, bi ne mogli govoriti o raznih dobah tega sveta, bi ne mogli govoriti o preteklih časih, ne o prihodnjih. Zlasti nam pa kaže, da svet ni večen, to je neomejen po času, ker mu je že po naravnih zakonih določen konec. Jeden najslavnejših novodobnih naravoslovcev, Helmholtz pravi: „V resnici smo našli temeljni naravni zakon, ki neizprosno podira vse domišljije o večnem svetu. Vsemu svetu preti konec s sodnim dnevom, dneva samega pa k sreči nihče ne more povedati."

Kjer je pa konec, tam mora biti tudi začetek, ker si palice s samo jednim koncem ne moremo misliti. Od ene naprej lahko šteješ: 1, 2, 3 ... in tako naprej, ne da bi končal; a končati nikakor ne moreš, ne da bi bil začel. Svet mora torej imeti začetek, ker mu je določen konec, — zato pa ne more biti večen.

Ali je pa morda svet neomejen po prostoru? — Tudi ne!

Neomejeno po prostoru je to, kar ne pozna mej, kar se ne da meriti ne po dolgosti, ne po širokosti itd. Toda učenjaki so premerili, kako velika je zemlja, solnce in zvezde, kakšno je razdalje med posameznimi deli tega sveta itd. Mi štejemo vidne zvezde na nebu, opazujemo njih gibanje itd. Ako pa zamoremo šteti in meriti posamezne dele tega sveta, ker imajo določene meje, potem se meri tudi celota, zakaj kakeršni so deli, taka je tudi celota. Vse to nam kaže, da svet ni neomejen po prostoru, in da torej tudi ni večen.

Zlasti nam pa kaže, da svet ni večen, njegova izpremenljivost. Tu je treba samo zdravih oči, da opazujemo, kako se svet vedno izpreminja. Dan se izpreminja v noč in nasprotno, leto za letom se izpreminja obličje zemlje. Cvetlica vzraste, cvete, rodi sad, ovene in strohni. Žival se rodi, raste in naposled pogine. Kar pravi Job o človeku, da nikdar ne ostane v enem stanu, to velja o vseh stvareh. Tu na svetu ni nič stanovitnega, vse se izpreminja. Deli tega sveta so izpremenljivi, torej je izpremenljiva tudi celota, ves svet. — Pa tudi površje vse zemlje se je že popolnoma izpremenilo. Nekdaj ni bilo na zemlji ne rastlin, ne živali ne ljudi.

„Ako je kaj v geologiji (veda, ki se bavi s proučavanjem zemlje) dokazanega," pravi sloveči naravoslovec Kivié (Cuvier), „je gotovo trditev, da je površje naše zemlje postalo vsled velikega in naglega prevrata, ki pa ne sega dalje nazaj kot kakih 5 do 6000 let." (Discours sur le rev. du glob, str. 352). — Istotako nas uči učenjak Liebig: „Nekateri modroslovci trdé, da je življenje večno in da nima početka. Točna veda pa je dokazala, da je na zemlji bila nekdaj tolika toplota, da je bilo na njej nemogoče vse organično življenje (rastline, živali in ljudje), ona je dokazala, da je imelo vse organično življenje na zemlji svoj začetek." («Augsb. Allg. Zeitung», 1856. št. 24.) — Tudi paleontologija, ki proučava in preiskuje posamezne plasti naše zemlje, je dokazala, da je človek najmlajša stvar na zemlji. Sploh pa še vedno opazujemo, da se svet razvija. Sedaj se pokaže kak nov otok, sedaj kako novo jezero, tu izpremeni reka svojo strugo, tam zopet se pogrezne morsko obrežje. Svet se je izpreminjal in se še vedno izpreminja, zato ne more biti in tudi ni večen.

* * *

Ako pa svet ni večen, **se je li mar sam naredil?**

Nespamet! Potem bi moral biti prej, preden je bil, zakaj kogar še nikjer ni, ta ne more sploh ničesar narediti, kamoli samega sebe! — Ali je pa morda slučajno postal? Kako li? „Slučaj je prazna beseda," pravi celo brezverec Voltér (Voltaire), „ki ima, po vseh znamenjih sklepati, svoj izvor v globoki nevednosti, v kateri zdihuje svet, kadar si kake reči ne more razložiti." In že poganski modrijan Ciceron je rekel: „Ako je mogla slučajna združitev atomov napraviti svet, zakaj ni mogla narediti templa, mesta ali hiše, kar bi bilo lažje napraviti?" Zato je rekel celo Darvin, od onih ljudi, ki bi bili radi potomci opic, tako proslavljeni učenjak: „Jaz hočem le toliko reči,

da me ravno to sili, da pripoznam Boga, ker si ne morem razložiti, da bi bil ta veličastni in čudoviti svet postal le slučajno.“ (V pismu iz l. 1873.)

* * *

Preostaja nam torej le eno: **svet je moral biti ustvarjen**, ta velikanska ura mora imeti urarja — Boga.

To bitje mora biti samo od sebe, večno, neomejeno, popolnoma prosto, neizpremenljivo, ker sicer bi bilo zopet ustvarjeno, in tako bi znali našteti celo vrsto stvarnikov, kakor so nekateri storili, da bi se znebili Boga. Rekli so namreč, da ima svet neskončno vrsto stvarnikov, od katerih je bil eden od drugega ustvarjen, poslednjič pa je postal sedanji svet. Toda o neskončni vrsti niti ne moremo govoriti, ker neskončne vrste sploh ni, ki bi imela le en konec, kakor sem že prej omenil. „Število ali vrsta,“ je rekel učeni Moanj (Moigne), „katera bi imela zadnjo številko, a ne začetne številke, ali narobe, bi bila palica z enim samim koncem, ali neskončno visoka gora brez doline; kaj takega se ne dá misliti, ob enem je tudi brezdvomno, da to ni mogoče; kar je pa v sebi nemogoče, tudi v resnici ne biva.“

O brezkončnem številu stvarnikov torej ne moremo govoriti. Ako sploh smemo in moremo govoriti o več stvarnikih, moramo vendar naposled priti do stvarnika, ki ni bil ustvarjen, ki je torej sam od sebe ali večen.

Vsak sin ima svojega očeta. In ako gremo v rodu nazaj, našteli bomo toliko očetov, kolikor je sinov. Isto velja pri svetu. Sedanji svet je sin, njegov stvarnik je oče. In če si mislimo več stvarnikov, imamo več očetov in sinov, in sicer mora biti toliko očetov ali stvarnikov, kotikor je sinov. Sedanji svet pa nima nobenega sina, torej moramo tudi imeti v začetku sina, ki nima očeta, ali z drugo besedo: Če si tudi mislimo več stvarnikov, vendar moramo nazaj grede priti do stvarnika, ki ni imel očeta, ki je torej sam od sebe ali od vekomaj. Ako je pa ta stvarnik sam od sebe, potem nima gospodarja, je popolnoma neodvisen. Torej je moralo svet ustvariti bitje, ki je samo od sebe ali večno, ki je popolnoma prosto, pa tudi najvišje bitje.

Zdrava pamet nas uči, da nobena stvar ne more dati, česar sama nima. Torej mora stvarnik, ki je svet ustvaril, imeti vse lastnosti, in sicer v najvišji meri, katere na svetu opazujemo. Tega stvarnika, to najvišje bitje, ki je večno, neodvisno, popolnoma prosto, pa imenujemo Boga.

Kakor nas torej ura uči, da jo je moral narediti urar, tako nas svet v svojem bitju (obstanku) uči, da ga je moral ustvariti Bog. In kakor bi bila največja nesmisel, ako bi trdil kdo, da ura nima urarja, tako je tudi največja nesmisel, če kdo trdi, da vesoljni svet, ta velikanska ura, nima urarja, stvarnika, Boga.

Slično je sklepalo tudi priprosto dekle. Neki mladenič, ki je bil več let prebil na visokih šolah v Parizu, se vrne na deželo k svojim starišem. Nekoč je bil povabljen v prijateljsko družbo. Ko se je vsa družba pogovarjala o raznih rečeh in se veselo zabavala,

sedeli sta dve deklici pri oknu in pazljivo prebirali knjigo. Mladenič se jima približa ter ju vpraša: „Kaj pa bereta tako pazljivo. Ali je morda kaka lepa povest?“ — „O, ne,“ odvrneta deklici, „bereva (svetopisemsko) zgodbo izvoljenega naroda božjega.“ — „Kaj, verujete v Boga?“ vpraša mladeníč, ki je bil v slabi tovaršiji v Parizu postal popolen brezbožec. „Kaj, ali vi ne verujete,“ vpraša starejša, čudeč se. — „Včasih sem pač veroval, toda odkar sem bil v Parizu in sem proučeval razne vede, sem se prepričal, da je Bog le prazna beseda.“ — „Jaz pa, gospod,“ odvrne priprosta deklica, „nisem bila nikdar v Parizu, tudi se nisem učila vseh onih lepih reči kakor vi, toda jaz poznam svoj katekizem. Ker ste pa tako učeni in pravite, da ni Boga, mi boste vendar lahko povedali, odkod je jajce?“ — „Čudno vprašanje! Jajce pride od kokoši.“ — „Odkod je pa kokoš?“ — „Saj veste tako dobro kot jaz; kokoš pride iz jajca.“ — „Kaj pa je bilo prej, kokoš ali jajce?“ — „Res ne vem, kaj nameravate s tem vprašanjem. No torej, prva je bila kokoš.“ — „No, ker ne veste, mi boste pač dovolili,“ pravi dekle, „da vas podučim. Tisti, ki je ustvaril prvo kokoš, ali če hočete prvo jajce, je isti, ki je ustvaril ves svet, in to bitje imenujemo — Boga. Brez Boga si ne morete razložiti, kako je postalo jajce ali kokoš, in vi hočete trditi, da si morete brez Boga si razložiti, kako je postal svet v njegovi velikosti in čudoviti krasoti?“ Mladi učenjak je imel dovolj. Osramoten se je lepo tiho odstranil.

Še celo sloviti brezverec Voltér je rekel:

„L' univers m' embarasse et je ne puis pas songer,
Que cette horloge existe et n' ait pas d' horloger.“

„Mi brani svet, ne morem misliti nikdar,
Da biva ura ta, ne biva pa urar.“

2. „Perpetuum mobile“ — druga nesmisel.

„Brezumna kjer deluje sila,
Podobe ni še stvar dobila.“
(Schiller: Pesem o zvonu.)

Minule čase so se nekateri zelo trudili, da bi izumili uro, katere bi ne bilo treba navijati in bi vedno šla. Seveda so bili vsi ti poskusi brezuspešni, zakaj dandanes je vsakdo, ki količkaj pozna naravne zakone, prepričan, da je taka ura, takozvani „perpetuum mobile“ nemogoč. Tudi vsakdanja izkušnja nas uči, da je treba uro pogostokrat naviti in razen tega tudi večkrat popravljati, da gre. Ako torej vidimo uro, da gre, smo primorani reči, da je to uro nekdo navil ter da skrbi, da se ura ne ustavi. Ako pa to velja že pri majhni uri, ali naj pri velikanski uri tega sveta ne velja isto pravilo?

V vsem svetu opazujemo gibanje. Neprestano gibanje je pod zemljo, kjer se vedno delajo kristali. Bil si že morda, dragi bralec, v postojinski jami. Glej, ta krasota ni delo enega trenutka, ampak delo več tisoč let, ki pa tudi sedaj še ni prenehalo. — Poglej na zemljo. Kamorkoli se ozreš, povsod vidiš gibanje. Rastline kalijo, rastejo, cvetejo, zorijo, ovenejo, padejo na zemljo in se razkrojijo, iz

njihovega semena pa zopet vzraste nova rastlina itd. Vsakovrstno gibanje vidiš tudi pri živalih. Kaj naj še-le rečem o človeku? Ali morda on pozna takorekoč počitek? Ako ne deluje in giba s telesom, pa dela z duhom in to še v ponočnem spanju. — Ozri se proti nebu, povsod gibanje; solnce se vrti krog sebe, zvezde krog solnca, krog zemlje itd.

Ura se ne giblje, ne gre, ako je ni nihče navil; mar velike svetovne ure ni nihče navil? Ali je mar to gibanje večno? Da na zemlji o gotovem času ni bilo ne živali, ne rastlin in ljudi, sem že prej omenil, torej tudi ni bilo njihovega gibanja. „Življenje ni bilo vedno na svetu," piše že imenovani Cuvier v isti knjigi, „in lahko se določi doba, kdaj se je začelo" (Discours, § 24.). Vsemu gibanju na svetu je pa tudi gotov konec, kakor sem omenil že v prejšnjem poglavju.

Ako odpreš vrata med dvema soboma, od katerih je ena gorka, druga pa mrzla, in se postaviš z lučjo med vrata, zapaziš, da ti hoče luč vgasniti, ker je nastal prepih. Ta prepih ali veter povzroči gorkota, ki gre v mrzlo sobo. V kratkem sta obe sobi enako topli. Kar opazuješ v sobah, to se godi v svetu. Vsa gorkota se hoče v svetu zjednačiti. Neenakost gorkote v svetu povzroča vse gibanje. Kadar se bo v svetu vsa gorkota kakor v sobah zjednačila, da bo povsod enaka gorkota, potem ne bo več neenakosti, ki povzroča gibanje, in vse gibanje mora ponehati. Ves svet bo mrtva snov, kar sedaj opazujemo na mesecu. Seveda se to ne bo zgodilo danes ali jutri, ampak morda čez več milijonov let, vendar pa se po naravnih zakonih mora enkrat zgoditi.

Dalje opozarjam, da luč solnca ni večna luč. Učeni P. Secchi (jezuit) je preračunil, da se solnce vsako leto ohladi za več kot eno stopinjo. Vsled tega mora enkrat popolnoma ohladeti in nehati svetiti. S solnčno lučjo bo pa izginilo tudi življenje iznad zemlje. Kjer je konec, tam pa mora biti tudi začetek, torej gibanje na svetu ni večno.

Ako bi bilo gibanje večno, potem bi morali od kokoši na jajce, in od jajca do kokoši sklepati brez konca, rekoč: kokoš je prišla iz jajca, jajce je zlegla kokoš, ta kokoš je zopet prišla iz jajca itd. brez konca. Toda, kakor smo videli prej, je brezkončna vrsta nemogoča.

Sicer pa, če bi bila vrsta posameznih členov neskončna, bi si sploh ne mogli razlagati današnjega gibanja. Le mislimo si sto krogelj v eni vrsti. Ako prvo premaknem, bo ta premaknila drugo, druga tretjo in tako naprej. Preden bi se premaknila zadnja, bi že nekaj časa preteklo, in če tudi le nekaj sekund. Ako vzamemo tisoč in še več krogelj — poteklo bi še več časa, preden bi se premaknila zadnja kroglja. Ako pa vzamemo neskončno vrsto krogelj, ali brez začetka, tedaj ne bomo dočakali nikdar, da bi se premaknila zadnja. Ista bi bila pri svetu. Ako vzamemo neskončno vrsto členov, ki so gibali eden drugega, potem bi se zadnji člen, sedanji svet, sploh še ne gibal. Ker se pa sedanji svet giba, je torej očividno, da se je enkrat moral začeti gibati.

Kako se je to gibanje začelo? Ali se je svet sam od sebe začel gibati? Ali si že kdaj videl, da se je kamen premaknil sam od sebe, ako je ležal na ravni plošči? Seveda, ako nagneš ploščo, se premakne kamen, ne da bi se ga bil dotaknil; toda to gibanje si povzročil ti, ker si nagnil ploščo. Na ravni plošči se pa kamen ali kroglja ali sploh mrtva stvar nikdar ne bo premaknila sama od sebe. In velikanska zemlja, sploh ves svet naj bi se bil začel gibati sam od sebe?

Že poganski modrijan Aristotel je rekel: „Kako bi se moglo kaj gibati, ako bi ne bilo moči, ki povzročuje to gibanje?“ (Metaph. IV, 6.) In sloveči grof de Mestr (Maistre) piše: „Ako leži 100 krogelj v eni vrsti, in se začnejo gibati, ker se je prva premaknila, ali ne porečemo, da je prvo premaknila roka? In če mi kaj brani, da ne vidim roke, je li manj vidna mojemu umu?“ (Abendst. I. 286.)

Ako bi se bil svet začel gibati sam od sebe, potem bi moralo biti gibanje snovi (materije) bistveno, t. j. mi bi si sploh ne mogli misliti snovi (materije), da bi se ne gibala. Ali je pa gibanje bistveno materiji? Ako bi bilo bistveno, potem bi gibanja sploh ne mogla zgubiti. In vendar opazujemo stvari, ki sedaj mirujejo, sedaj se zopet gibljejo, ter se ne izpremené, če počivajo ali se pa gibljejo. Zato moramo reči, da se snov (materija) in torej tudi ves svet ne giba sam od sebe, ampak ga mora gibati drugo bitje, ki je to gibanje povzročilo. „Materija ima le zmožnost, da se more gibati,“ je rekel učeni Leibnitz, (C. Atheist.) „a sama od sebe se ne giblje, ako je kaka druga stvar ne premakne.“ Les na pr. ima zmožnost, da nas greje, a ne greje nas sam od sebe, ampak treba mu je podtakniti ogenj, da se užge in gori.

Tvarina nima lastnosti gibanja, zato te lastnosti ni mogla dati rastlinam, živalim in ljudem, kakor trdijo nekateri, ki pravijo, da se je vse takozvano organično življenje (rastline, živali in ljudje) razvilo iz mrtve snovi. Kaj, mrtva snov naj bi rodila življenje? Česar nima stvar, tega tudi dati ne more. Sicer je pa veda dognala, da se iz mrtve snovi še nikdar ni porodilo živo bitje. Včasih so sicer ljudje, in tudi učenjaki, mislili, da se zamorejo iz prahu, blata in drugih reči poroditi brez jajčec bolhe in drugi zuželki; a ti časi so minuli. — „Dandanes je pač vsakdo prepričan,“ je rekel nemški učenjak Virhov na zdravniškem sestanku v Moskvi l. 1897, „da ni takozvane «generatio aequivoca», po kateri bi se rodila živa bitja iz mrtve snovi.“ Noben zdravnik ne sme misliti, da bi se iz blata ali drugih mrtvih reči razvila živa bitja.“ — Francoska akademija je naročila slovečemu zdravniku in učenjaku Pasterju (Pasteur), da naj temeljito preišče to stvar. In Paster je dokazal, da se takozvane «infuzorije» (živalice, ki se ne vidijo s prostim očesom) ne zaredijo kar same po sebi. — Tako je padla za vselej misel, da se iz mrtve snovi (materije) porodé živa bitja, bodisi rastline ali živali, in naj so še tako majhne. Živo bitje postane le iz živega bitja.

Ker se torej gibanje na svetu ni začelo samo od sebe, ker ni večno, je moral nekdo to gibanje povzročiti. Gibanje povzroči pa le gibanje. Ako hočeš na pr. kamen prestaviti, gibati se mora tvoja roka; ako poskočiš s svojim telesom, ker si se spomnil

kake reči, pravimo, da ti je «prišla» misel, je torej tvoje gibanje povzročilo zopet gibanje misli. Da ura gre, jo je treba naviti; da jo pa naviješ, moraš gibati z roko. Torej gibanje povzroča le gibanje.

Istotako je moglo gibanje v vesoljnem svetu povzročiti le gibajoče se bitje, ki ima gibanje samo v sebi, ker sicer bi to gibanje moralo povzročiti zopet drugo bitje. Ako pa je gibanje samo od sebe, potem je večno. In ker se snov (materija) sama od sebe ne more gibati, zato mora bitje, ki je povzročilo gibanje sveta, biti nematerijalno bitje ali duh, večni duh, — in to je Bog.

Tako je moral tudi sklepati celo brezverni Du-Boa-Rajmon (Du Bois Reymond), eden prvih naravoslovcev našega časa: „Ker gibanje ni bistveno materiji, veleva zakon vzročnosti (po katerem ima in mora imeti vsak učinek tudi svoj vzrok), da ali vzamemo večnost gibanja ali pa moramo priznati bivanje nadnaravnega, nematerijalnega bitja, ki je dalo gibanju materije početka," ali z drugo besedo, mi moramo priznati Boga.

Slednjič pa še opozarjam, da se to gibanje ne vrši samo nekaj let, ampak že več tisoč let. Kdo je pa že videl uro, ki bi vedno šla, ne da bi je bilo treba naviti ali popravljati? Istotako nam to neprestano gibanje oznanjuje bitje, ki vzdržuje vse gibanje in ga ohranjuje, bitje, ki mora biti višje od vsega sveta, ki mora biti zunaj sveta — in to bitje je Bog.

3. Red brez reditelja — tretja nesmisel.

„Poglej prirodo — živo črko,
Moči je višje znak.
Ubrani spev, nebo sijajno,
In cvetje krog in krog,
Na stvarstvo strmi veličajno
In vprašaj: je li Bog?"
(Anton Medved.)

Adolf Tijer (Thiers), bivši predsednik francoske ljudovlade (republike), nam pripoveduje v svojem spisu «Zgodovina konzulata in cesarstva», da se je nekoč cesar Napoleon I. pogovarjal z učenjakom Monž (Monge), o verskih rečeh. „Jaz opazujem," mu pravi, „to stvarstvo toli velikansko, toli raznolično, toli čudovito, in ne morem priti do tega, da bi bilo vse to nastalo le slučajno, ampak sem prepričan, da je vse to delo nepoznanega, vsemogočnega bitja, ki je toliko višji od človeka, kolikor presega stvarstvo tudi najlepše stroje človeških rok." In Tijer pristavlja: „Ta veleum je prevzet občudovanja in spoštovanja nad čudi tega sveta. Ta veleum, kakoršnega nima svet, je pač bolj zmožen gledati Boga v njegovih delih kakor kak malo nadarjen človek." (III, 178.)

Da človek Boga vidi v njegovih delih, pač ni treba bogve kake razumnosti, tu zadošča zdrava pamet. Zdrava pamet nas uči, da mora ura imeti urarja, ker je v resnici, ker gre, zlasti pa ker opazujemo v njej red, ki ni mogel slučajno nastati. Ako bi našel uro sredi velike puščave, kjer vidiš samo peščeno ravan, le sem in tja kak grmiček ali kako drevo, kjer ne slišiš drugega kot tulenje divjih zveri, vendar porečeš, četudi ne opaziš nobenega človeka, da

je tu mimo šel človek, ki je uro izgubil. Ali bi ne bila skrajna nespamet, ako bi rekel, da je ura izrastla iz tal kakor goba, ali da je padla iz kakega drevesa kakor sad, ali da so vetrovi znesli skupaj posamezne urine dele, ki so se potem sami zložili v uro? — Zdrava pamet te uči, da more le pametno bitje narediti uro, ker le ono more delati po načrtu, namenu. Ura ima namen oznanjati čas. Da se je ta namen v uri dosegel, morala se je takorekoč ura že prej narediti, preden je bila narejena, namreč v duhu je bilo treba določiti velikost kolesc, število zobcev itd. Torej je moglo le umno bitje narediti uro.

Stopimo v delavnico kiparjevo. Tu vidimo še neobdelan les ali kamen, pa tudi manj ali več dovršene kipe. Ako vidimo lep, dovršen kip, ali porečemo, da ga je naredil kiparjev učenec, ali ne bomo prepričani, ga ga je izvršil mojster, kipar sam? Iz manjše ali večje dovršenosti sklepamo na manjšo ali večjo razumnost, na manjšo ali večjo izurjenost in spretnost. — Sedaj pa poglejmo v vesoljni svet. Ali ne vidimo tu neprimerno lepši red, kakor je v najumetnejši uri, neprimerno večjo umetnost kot v najbolj dovršenem kipu? Ako ura s svojim lepim redom oznanja urarja, ako kip s svojo dovršenostjo napoveduje umetnika, koliko bolj nam še-le svet oznanja Boga, neskončno modro in vsemogočno bitje, ki je vse to uredilo. „Nespametni so vsi ljudje," uči nas sv. pismo, „ki ne poznajo Boga, ki ne morejo spoznati iz vidnih dobrot njega, ki je, in ki tudi z ozirom na dela ne spoznajo, kdo je njihov stvarnik, marveč imajo ali ogenj, ali veter, ali brzi zrak, ali zvezdno okrožje, ali derečo vodo, ali solnce in mesec za bogove, ki vladajo svet. Ako so te stvari, prevzeti od njihove lepote, imeli za bogove, bi bili morali vedeti, koliko lepši je njihov Gospodovalec; saj je Stvarnik lepote vse to naredil. Ali če so se čudili moči in delom teh reči, bi bili lahko sklepali, da je oni, ki jih je ustvaril, močnejši od njih. Iz veličine ustvarjene lepote se namreč sklepoma lahko spozna njihov stvarnik." (Modr. 13, 1—5.)

Nekemu mornarju je bil vihar razbil ladijo in ga vrgel na otok, kjer ni bilo videti nobenega človeka. Ko hodi ob obrežju, zapazi v pesku začrtano podobo. Iz te podobe je spoznal, da bivajo tu ljudje in je hvalil Boga. „Ali naj pa enaka podoba manj dokazuje, ako je na nebu začrtana?" vpraša grof de Mestr (Maistre) (Abendst. I, 116.)

Poglej v jasni noči proti nebu! Že s prostim očesom opaziš do 5000 zvezd. Vedno večji pa postaja to število, čim boljši daljnogled vzameš v roke. Dosedaj so našteli, kolikor se da iz zemlje opazovati, do 75 milijonov zvezd. V enem samem kotu ozvezdja, v takozvanih dvojčkih, kjer zamore najbistrejše oko opaziti le 7 zvezd, so jih z daljnogledom našteli do 3000. — Pa kolike so te zvezde! Naša zemlja je skoraj ena najmanjših. Solnce je štirinajststotisočkrat večje od zemlje, zvezda «sirij» pa dvanajstkrat večja od solnca, torej 16 milijonkrat večja od zemlje. Vse te zvezde se neprenehoma vrtijo bodisi krog sebe, ali krog solnca ali drugih teles, in to po natanko določenem tiru. Zvezda Merkur prehodi na dan več kot en milijon kilometrov. — In kolika je teža teh nebesnih teles. Samo solnce tehta dva nonilijona kilogramov, to je toliko število, da si ga niti misliti ne moreš; ako bi je hotel zapisati, moral bi številki 2 pripisati 30 ničel.

Navzlic tolikemu številu, toliki velikosti, toliki hitrosti in toliki teži zvezd vlada v nebeških višavah najlepši red. Vedno hodijo svoja pota, nič ne zastanejo, ne obstanejo, ne zakasnijo. Tako točno hodijo, da je učenjakom mogoče do sekunde napovedati, kdaj se bo prikazala ta ali ona zvezda, na katerem kraju nočnega neba se bo prikazala, kdaj bo mrknila luna ali solnce. Tako natančno določena je njihova pot, njih hitrost, njih teža, da je mogel zvezdoslovec Leverié (Le Verrier) napovedati zvezdo Neptun, katere niti videl ni, in proračuniti njeno težo. Da se v tem ni motil, se je kmalu potem pokazalo. Sloveči naravoslovec Euler se je celih 30 let trudil, da bi preračunil in določil zakone, po katerih se vrši gibanje na nebu; že večkrat imenovani Njuten (Newton) pa je izrekel, da se mu ni posrečilo vseh teh računov rešiti v celem življenju njegovem. Vsled tega, tako sklepata ta učenjaka, je moral biti neskončen računar tisti, ki je vse to gibanje povzročil. Ako si niti majhne ure ne moremo misliti brez urarja, pa bi ta nebeška ura s toliko milijoni kolesc bila brez urarja, ta veličastni red brez reditelja? Ali si moremo torej misliti večje nesmisli, kakor če kdo taji Boga, zakaj samo ta je mogel povzročiti ta veličastni red.

„Ali je mogoče, da bi človek veroval večjo nespamet," piše francoski učenjak Daržan (D'Argens), ki je bil nekaj časa brezverec, a se je potem izpreobrnil, „kakor če veruje, da je najpopolnejši red nastal le slučajno, in da se ta red ohranjuje le slučajno? Ako vidimo ladijo, ki naravnost gre svojo pot po morju, občuduje pač vsak spretnost krmarjevo, ki vodi ta velikanski stroj skozi morja valove. Ako bi kdo rekel, da ladija, ki vsako leto jadra iz Bresta (pristanišče na Francoskem) v Indijo in se v gotovem času povrne v isto pristanišče, da ta ladija nima razumnega krmarja, tega bi bilo treba kakor norca povezati. Posvetna oblast meni, da je njena dolžnost, odstraniti norce, da ubrani velike izgrede. In vendar pušča med ljudmi živeti take, ki pravijo, da čuda, katera nam kaže svet, niso nič drugega kot slučaj, da je redni tek zvezdâ, da je vrstitev letnih časov slučajna. Nekdaj so posvetni zakoni v smrt obsojali brezverce, meni se pa zdi, da bi bila pametna postava, po kateri bi se zapirali kot norci. Nekateri zločini so taki, da jih je uspešneje kaznovati z zaničevanjem kot pa s strogostjo. Po mojem mnenju bi bila prevelika čast za brezverce, ako bi jih kaznovali s smrtjo. Tako so nespametni, da ne zaslužijo druge kazni, kot da se ž njimi ravna kakor z norci." (V spisu: Sodba stoletja.)

Prelepi red na zvezdnatem nebu nam tako živo oznanja reditelja, da se mu pač zdrava pamet ne more ustavljati, da je primorana priznati vsemogočnega reditelja — Boga. Zato so bili tudi največji zvezdoslovci verni, celo pobožni možje.

Kopernik, ustanovitelj novodobnega zvezdoslovja, je svoje najimenitnejše delo «De revolutionibus orbium coelestium» posvetil sv. očetu Pavlu III. Na njegovem grobnem spomeniku se berejo besede: „Non parem Pauli gratiam requiro, Veniam Petri neque posco, Sed quam in ligno crucis dederas latroni Sedulus oro." — „Ne prosim te milosti, katero si podelil sv. Pavlu, ne zahtevam one, katero si dal

Petru, ampak iskreno te prosim za ono, katero si podelil roparju na lesu sv. križa.“

Galileo Galilei, istotako sloveč zvezdoznanec, nas zatrjuje, da prihaja sv. pismo od iste božje besede kakor narava; kakor je ono narekoval sv. Duh, tako je ta izvršiteljica božjega reda. (Opera II, str. 33.)

Keppler, tudi slaven zvezdoznanec, je večkrat v svojih delih vskliknil z besedami psalmistovimi: „Nebesa oznanjajo slavo božjo, in nebes dela njegovih rok.“ Svoje glavno delo «Cosmographicum Mysterium» sklepa z besedami: „Ostane le še, da konečno oči in roke od dokazovalne table povzdignem proti nebu ter Očeta luči pobožno molim: O moj Stvarnik in moj Bog, zahvaljujem te za vse veselje, katero mi je povzročilo opazovanje del tvojih rok. Glej, tu sem izvršil delo svojega poklica s toliko duhovitostjo, kolikor si mi je dal; razodel sem slavo tvojih del ... Daj mi milost, da bode to delo v tvojo slavo in v zveličanje duš in nikdar v škodo.“

Njuten (Newton), največji zvezdoslovec vseh časov, se je vselej odkril, kadar je imenoval ali slišal imenovati Boga. V svojem spisu «Principia philosophica» pravi: „Človek, ki ne pripoznava Boga, je norec, ki zasluži, da bi ga zaprli.“ O njem pravi celo brezbožni Voltér: „Veroučitelji oznanjajo Boga otrokom, Njuten pa učenjakom.“

Novodobni, sloveči zvezdoslovec Mädler piše v svoji imenitni knjigi «Die Kometen» (o zvezdah-repaticah): „Lepo soglasje med vsemi deli vesoljnega stvarstva nam kaže očitne sledove zavedno in prosto delujočega bitja ... Zvezde-repatice (kometi) so neovrgljiva in razločna znamenja v vesoljstvu delujočega modrega in vsemogočnega Boga.“

Brezverni Didro (Diderot) je bil nekoč zbral okoli sebe več učenjakov ter jim razkladal svoje brezbožne nazore. Ko je bil končal, reče svojim poslušalcem, da naj izberejo enega izmed navzočih, ki bi zagovarjal Boga in vero vanj kot božji odvetnik («advocatus Dei»). Tu vstane duhovnik Galliani ter začne svoj obrambni govor s sledečo zgodbo: „Jaz sem poznal v Neaplu moža, ki je vrgel tri kocke v posodo ter stavil, da bo vselej vrgel kocke tako, da bodo štele pike, ki so bile na kockinih stranicah, številko 18. Ko vrže vprvič, naštejem v resnici 18 pik. Ko mu pravim, da se mu je to za enkrat posrečilo, vrže v drugič, tretjič, četrtič in petič, in vselej 18 pik. — Sedaj mu pa naravnost povem, da je to gola sleparija. In tako je tudi bilo. Na kamenih je imel namreč pritrjenega nekaj svinca, da so se kocke vedno obrnile na isto stran in vedno kazale 18, namreč trikrat po šest.“ Potem pa pristavi Galliani: „Ako opazujem vedno se ponavljajoči red v naravi, neizpremenljive naravne zakone, stanovitno pravilo, po katerem se vršijo v njej razne izpremembe, potem moram reči, da v naravi ne vlada slučaj. V njej mora bivati utež, katera vedno iste pike obrača navzgor, kakor pri oni kocki. Ta utež je pa Bog, ki je ustvaril svet in ga vlada in vodi, kakor je ona utež vodila in vladala kocke, da so vedno kazale iste pike.“ Na te besede učenega in pobožnega pravoslovca niso vedli učenjaki z Didrom vred ničesar odgovoriti.

Red na nebu nam torej dovolj razločno oznanja Boga. Pa ozrimo se še na zemljo. Tudi tu opazujemo, kolikor je z našim umom mogoče, najlepši red. Vsaki stvari je določen gotov namen, katerega tudi največkrat doseže. Da stvar doseže svoj namen, je kar najbolj mogoče lepo urejena, kakor smo videli že v IV. delu. K prej navedenim izgledom naj pridenem samo enega. Gotovo si že imel, dragi bralec, v roki bučelino satovje. Skoraj bi rekel, da še nisi opazil, kako primerno je vse to narejeno. Bučelica nabira med. Ako bi ga kar na kup spravljala, potem bi se ji mogel med pokvariti. Kaj stori? Spravlja ga v majhne lončke, katere tako skrbno zapre, da ne more zrak do njega. Pa kako primerno napravi te lončke. Ako bi hotel na določenem prostoru postaviti kolikor mogoče več posod, in pri tem porabiti kolikor mogoče manj tvarine (materijala), pa vendar napraviti dosti močne, moral bi ob skupni steni postaviti šesterokotne lončke in dno bi moral pokriti s trojnimi kupastimi ploščami. Glej, ravno tako delajo bučelice. To njih delo je tako umetno, da je vzbudilo zanimanje slovečega naravoslovca Reomirja (Reaumur). Nalašč je premeril kote onih kupastih plošč, katere naredi bučela na dnu svojih lončkov, potem pa je dal učenjakom svojega časa sledečo nalogo: Dana je šesterokotna posoda, ki je pokrita s trojnimi kupastimi ploščami; koliki morajo biti koti, katere tvorijo te plošče, da se porabi najmanj tvarine, a vendar doseže največji mogoči prostor? Koenig, sloveči matematik (računar) onega časa, je rešil nalogo na ta način, da je kotom določil isto velikost, kakoršno vidimo pri bučeličnih lončkih, samo z majhnim razločkom (2'). Kdo je naredil napako, ali računar ali bučela? Kmalu se je pokazalo, da je napravil računar pomoto, ker je bila napaka v knjigi, s katere pomočjo je bil izračunil velikost onih kotov. V istem času se je bila namreč razbila ladija, ker je krmar po enaki knjigi bil napačno določil ladijino smer. Tako se je pokazalo, da dela bučela najprimernejše lončke. Ali se je mar učila računstva (matematike), se mar razume na takozvane logaritme? Ali je to mar le slučajno? Kdor ima le še zdravo pamet, mora reči, da je to sposobnost moral bučeli dati najučenejši stvarnik, Bog. Pa kar vidimo pri bučeli, isto zamoremo opazovati pri vseh stvareh, ali bomo vsaj s časom mogli opazovati. „Treba bi bilo napisati debele knjige," pravi učeni jezuvit Kr. Pesch, „ako bi hoteli popisati lepi red v organski naravi samo po večjih skupinah" (Welträthsel str. 295.)

Vsaka stvar ima določen namen, in kar najbolje je urejeno, da stvar tudi doseže svoj namen. K temu namenu vodijo posamezne stvari naravni zakoni, ki nam oznanjajo in povzročajo red v naravi. Ako pa mi s svojim kratkim umom ne moremo spoznati tega namena, zaradi tega še ne smemo reči, da je brez namena in pomena. Še manj smemo soditi, da je kaka stvar neprimerna ali da nasprotuje splošnemu redu, ker se nam tako zdi. Že v četrtem delu sem opozoril, da je marsikatera reč posamezni stvari škodljiva, a celoti je koristna. Marsikdo je že na morju umrl od žeje, dasiravno ga je obdajala takorekoč nezmerna obilica vode. A zaradi tega ni neprimerno, da je morska voda slana, marveč kaj primerno, zakaj

drugače bi se voda usmradila in okužila ves svet. Spomladi večkrat pozebejo rastline, a zraven tega pozebe tudi mnogo škodljivega mrčesa. Žito in rastline sploh rodijo mnogo zrn, in vsako zrno ne doseže svojega namena, da bi iz njega izrastla nova rastlina, a to je neobhodno potrebno, ker sicer bi ne imeli kruha, ptički ne potrebne hrane, katero jim dajejo semena mnogih zelišč. — Sličnih zgledov bi navedel lahko še več, toda zadoščaj povedano. Le toliko rečemo: Ta svet ni neskončno popolen, ker ni večen, ker je izpremenljiv, ker se vedno razvija. Kar pa ni večno, to ima določene meje.

Da je podoba lepa, morajo biti zraven svitlih barv tudi temne, zraven svetlobe tudi senca. Črna barva sama na sebi ni lepa, a v podobi, v celoti se pa kaj lepo poda. Marsikaj se nam samo na sebi zdi neprimerno, a v celoti je kaj primerno. Lepo nam take pomisleke zamore pregnati sledeča dogodbica. Neki župan je nekoč tožil, da ima veliko pomislekov, na katere ne more najti odgovora, in da se mu na tem svetu zdi marsikaj neprimerno. V istem času so v njegovi občini zidali tovarno za trakove. Ker je slišal, da tam postavljajo čudovite stroje, si je šel stvar nekoliko ogledat. Tu vidi brez števila kolesc in trakov, milijone niti itd. „Jaz vidim čudovito gibanje in sukanje," pravi pazniku, „toda ne morem umeti, kako se vse to ujema, in načrta, po katerem se dosega namen." — „To je vse natančno določeno v umu tistega, ki je naredil vso to napravo," mu odvrne paznik." — „Glej," si misli župan sam pri sebi, „tako mora biti tudi v stroju tega sveta. Mi vidimo nitke, ki se spletajo; toda ves načrt je pa v duhu božjem, on ima vse niti v svoji vsemogočni roki."

Zato je tudi sv. Avguštin kaj lepo primerjal vse stvarstvo delavnici kakega mojstra. Kdor ne pozna njegovega rokodelstva, se bo pač čudil temu ali onemu orodju; marsikatero orodje se mu bo zdelo neprimerno ali celo škodljivo, a vendar je mojstru potrebno, da doseže svoj namen. Isto je v stvarstvu. Vse stvari imajo določen pomen in namen, če ga tudi mi s svojo kratko pametjo ne moremo spoznati.

Dalje pa opazarjam še na lepoto vseh stvari, na njihovo barvo, njihov sestav. Tako natančno so določeni posamezni deli vseh stvari, v tako lepem sorazmerju so med seboj, da je mogel učenjak Kivié (Cuvier) po eni sami kosti, katero so bili izkopali iz zemlje, napraviti podobo celi živali, ki je imela ono kost, dasi te živali nikdar ni videl. Pri mnogih stvareh je že dokazano, da jim je dolgost, visokost, širokost odmerjena po takozvani «zlati rezi» (goldener Schnitt), ki nam napoveduje, kaka mora biti v primeri z dolžino širokost in visokost kake stvari, da bo imela najlepšo podobo. Morda si že slišal o krasni stolni cerkvi v Kolinu na Nemškem. Kaj jo dela tako krasno? Le to, da so vsi njeni deli tako lepo umerjeni glede visokosti, širokosti, dolgosti itd. In glej ravno ta krasna cerkev je umerjena po zlati rezi. Sloveč umetnik je bil stavbenik, ki je naredil načrt one cerkve. Kaj še-le porečemo o njem, ki je vso naravo tako lepo uredil res po «zlati rezi»? Pač res, kar pravi sv. pismo: „Ti (Bog) si vse uredil po meri in številu in uteži" (Modr. 11, 21.)

Slednjič pa še poudarjam, da ta red, da ta lepota traja že več tisoč let. „Bučela," piše sloveči kardinal Vajsmen (Wiseman), „že od časa Aristotelovega brez prenehanja izvršuje svojo umetnost v nabiranju medu; mravlja zida svoje hodnike, odkar jo je Salomon priporočal kot zgled." Ako bi ta red povzročali edino le naravni zakoni, kakor nekateri trdé, zakaj se pa tekom tolikih stoleti niso izpremenili, ako nimajo nobenega gospodarja? Ako ta lepi red povzročuje le slučaj, po katerem se po nauku takozvanih materijalistov, združujejo atomi, zakaj niso atomi, ako so prosti, izpremenili svojega delovanja? Ravno to, da toliko tisoč let vlada v svetu enaki red, nam je živa priča, da mora bivati zunaj narave gospodar, ki je določil te zakone in jih vzdržuje, da vedno enako delujejo, ki je ustvaril atome ter jih sili, da vedno stvarjajo isti prelepi red. Kolika nespamet torej, ako bi kdo rekel, da je prekrasni red v naravi postal le slučajno.

Zato so bili mnogi naravoslovci, ki so se resno pečali s proučavanjem narave, verni, da ne rečem pobožni možje. „Spoznajte," nam kliče francoski pisatelj in brezverec Didró, ki se je pa pred smrtjo izpreobrnil, „da bi bilo nespametno, človeku odrekati zmožnost, da more misliti. Gotovo! Pa kaj sledi iz tega? Ali ne, da ima vesoljstvo, pa kaj pravim vesoljstvo, da ima ena sama metuljeva perutnica tisočkrat več najgotovejših znamenj razumnega bitja, ki jo je ustvarilo, kakor so pa znamenja, po katerih sklepate, da more človek misliti; da je tisočkrat nespametneje tajiti Boga, kot pa človeku odrekati razumnost. Mar se ne razodeva božanstvo ravno tako v očesu najmanjše živalice, kakor se razodeva razumnost Njutnova (Newton) v njegovih spisih? Kaj? Mar je treba manj razumnosti, da se stvar naredi, kakor da se razloži njeno bivanje?"

„Ako oznanja ura urarja, ako palača napoveduje stavbenika," piše zloglasni Voltér (Voltaire), „kako bi ves svet ne oznanjal najvišjega uma, ki je vse to ustvaril? Vsaka rastlina, vsaka zvezda nosi na čelu znak tistega, katerega imenuje Platon večnega meričnika. Telo tudi najmanjše živalice razodeva tako globok in enoten načrt, ki mora navdušenja prevzeti našo pamet in jo osramotiti. Pa ni samo to, ampak vsaka najmanjša živalica je tudi stroj, čegar deli so eden za drugega prirejeni, da živi, in to na tako čudoviti umeten način, katerega ne morem razumeti, in da je njeno bitje v neposredni zvezi z notranjščino, z vsemi bitji, z zvezdami, ki jo obsevajo. Ako v vsem tem ni globokega, enotnega načrta, ki nam razodeva pametnega, neskončnega in edinega stvarnika, naj se nam pa dokaže nasprotno. Toda tega še ni nihče storil. **Nihče ne more navesti dokaza, da ni Boga.**"

Istotako govori sloviti Rusó (Rousseau), da je ravno tako nemogoče, da bi bil svet postal le slučajno, kakor je nemogoče, da bi se bila iz črk, katere smo vrgli na trg, sama od sebe sestavila «Eneida», sloveča pesem rimskega pesnika Virgilija. (Emil IV. 2, 312.)

Kakor nam tiskana knjiga naznanja pametno bitje, ki je sestavilo črke, tako nam prelepi red v naravi oznanja neskončno razumno bitje, ki ga je povzročilo, — Boga. Čujmo najslavnejše naravoslovce, kako nam oznanjajo Boga, o katerem so brali

v naravi. Linee, eden najslavnejših rastlinoslovcev (botanikov) je začel svoj spis «Systema naturae» z besedami: „Večni, neskončni, vsevedni Bog, ti si mi z gotovostjo razodel dela v stvarstvu in njegov čudovito ujemajoč se krog.“ Nadalje pa piše: „Boga sem videl mimo iti in sem strmel.“ Svojemu sinu naroča: „Zivi nedolžno, Bog biva!“ (Innocue vivito, numen adest.) — Sloveči naravoslovec Herschell piše: „Dokazi, katere nam nudi veda o Bogu, so taki, da je vsak dvom nespameten in smešno brezverstvo.“ — Agassiz, istotako sloveči naravoslovec, piše: „Svet razodeva toli mogočno kakor plodonosno misel, dokazuje toli neskončno kakor modro dobroto, je najočitnejši dokaz, da biva osobni Bog, ki je ustvaril vse stvari, ki vodi svet in deli vse dobrote.“ (Ueber die foss. Fische I, 171.)

Laški brezverec Guerazzi piše: „Jaz verujem v Boga, ker mi ni mogoče, da bi vanj ne veroval. Ošabna veda pravi, da ima dokaz, da ni Boga, toda ta veda je lažnjiva in ni ničesar dokazala.“ — Eden najslavnejših naravoslovcev 16. stoletja, Konrad pl. Gessner, imenovan «nemški Plinij», piše v pismu do svojega prijatelja: „Vsako leto hočem iti na kako visoko goro, in sicer kadar je narava v najbujnejši rasti, da pomnožim svoje znanje, pa tudi okrepim svoje telo in dušo. Kako krasan je vžitek, kolika radost, z visoke gore opazovati naravo. Ta visočina daje duši vtis vzvišenosti ter jo sili, da moleč občuduje neskončno modrega stvarnika. Le ljudje lenih misli ne občudujejo ničesar in ne pomislijo, da je človeški rod postavljen na zemljo, da iz opozavanja narave in njenih čudov spoznava nevidnega Boga.“ — Slično piše tudi zdravnik in naravoslovec Hipolit Guarinioni (umrl 1654 v mestu Hall na Tirolskem): „Gore so kazalci, ki kažejo kvišku, kdo je njihov in naš stvarnik in gospodar.“

Zlasti lepo piše naravoslovec Humphry Davy v svoji knjigi «Zadnji dnevi naravoslovčevi», da so ga včasih zmedli nauki brezvercev, „toda ena sama pot v naravo, ob reki, v zelenih livadah, v gozdovih, je privedla moje misli nazaj k Bogu, v vseh naravnih močeh sem videl orodje božje ... Pravi kemik vidi Boga v vseh različnih podobah zunanjega sveta. Ako opazuje to raznoličnost in lepoto okoli sebe, bo vedno zapazil neskončno modrost, ki mu je v svoji dobrotljivosti dala to veselje. Kolikor bolj raste njegova učenost, toliko boljši postaja. Njegova bistroumnost mu bo utrdila njegovo vero.“ — Učeni dr. Bach končuje svojo knjigo «Študije in nauki iz knjige naravine» (Studien und Lesefrüchte aus dem Buche der Natur) s sledečimi besedami: „Ali zamore zdrava pamet te dogodke v naravi pripisovati le slučaju? Ali nismo primorani v njej pripoznati roko višjega bitja, ki vse urejuje in vodi, ki vsakemu bitju odločuje, da služi drugemu? Pač smo primorani zaklicati z Davidom, kraljevim pevcem: „Gospod, kolika so tvoja dela. Vse si modro naredil!“ — Današnje dni tako pogostokrat imenovani učenjak Roentgen, znan po žarkih, po njemu imenovanih, s katerimi se zamore fotografirati tudi notranjščina stvari, je mož katoliškega prepričanja. Kakor nam pripoveduje angleški časopis «The Pilot» se ne zdržuje mesa samo ob petkih, ampak tudi ob sobotah v čast matere božje.

Dà, lepi red v naravi nam tako živo naznanja Boga, da je slep, kdor ga ne vidi: „Čegar oko tebe, o Bog, ne vidi," pravi kaj lepo sloveči škof Fenelon, „ta še ni videl ničesar; kdor tebe ne čuti, ta ni še ničesar čutil." Celo sloviti brezverec Darvin je pripoznal: „Vprašanju, je-li biva stvarnik sveta, so največji misleci, kateri so kdaj živeli, pritrdili." (Abstammung des Menschen.)

Zato je pač modro povedal neki slepi berač, ki je bil prišel prosjačit v neko mesto, kjer je bil ravno tržni dan. Tu je bil tudi nekdo razpostavil na prodaj razne podobe kraljev, cesarjev, ministrov itd. Med temi podobami je bila samo ena podoba križanega Zveličarja. Skoraj vse druge podobe so ljudje pokupili, ostala je pa še ta podoba. Deček, ki je vodil slepega berača, se nekoliko dalj časa pomudi pri tej podobi in jo ogleduje. „Jožek, kaj pa stojiš tu tako dolgo časa?" ga vpraša slepec. — „Oh," odvrne deček, „tu visi podoba ljubega Zveličarja skoraj čisto sama; ostale so ljudje vse pokupili." — „Koliko velja podoba?" vpraša slepec prodajalca. Ker podoba ni bila draga, jo kupi berač za svoj priberačeni denar. „Ako vsak kupi svojega malika," pristavi, „kaj bi jaz ne kupil svojega Boga." — „Toda, dragi mož," se hoče rekoč pošaliti prodajalec, „saj ga vendar ne morete videti." — „O pač," odvrne slepi berač, „jaz — slepec ga vidim, toda videči ga ne vidijo." — Modra beseda! Svet se zanima za vse, le za Boga, kateri se mu razodeva tako določno v vsem stvarstvu, nima zanimanja, le njega ne vidi, ali bolje rečeno, ga noče videti.

Sklepam to poglavje s prekrasnimi besedami, katere je govoril angleški učenjak Karol Daubeny l. 1856 kot predsednik v zboru angleških naravoslovcev v Cheltenkamu: „Upam, da je minul čas, ko so se sumničile študije, katere mi gojimo (naravoslovje), da pospešujejo brezversko mišljenje ... Opazovanje del v stvarstvu je pač veliko bolj sposobno nas utrditi v ponižnosti, katera odpira pot k veri, nego v ošabnosti, katera misli, da je nedostojno se upirati na nadnaravno ... (na Boga)."

4. Bog v človeku.

„Bog ti je blizu, on je s teboj in v tebi."
(Seneca: Epist. 41.)

Sloveči rimski zdravnik Galenus (umrl okoli l. 200 po Kr. v Rimu) je rekel nekemu brezbožcu, Epikurju: „Opazuj le svoje telo in njegov čudoviti sestav in povej mi, če moreš dvomiti, da je Bog! Glej, sto let ti dam, da preiskuješ, če zamoreš na njem najti tudi le eno napako, ali če mu moreš izpremeniti le en ud, da bi mu ne odvzel lepote, koristi in moči. Ne človek, ampak le Bog je mogel ustvariti tako krasno bitje, izvršiti to čudovito mojstersko delo." (Mehler I, 338.)

Brali smo v knjigi vesoljnega sveta, v knjigi naravini. Odgovor vsega stvarstva nam kaj lepo popisuje sv. Avguštin: „Moj Bog! Iskal sem te; zaradi tebe sem prepotoval ves svet. Vprašal sem zemljo, je li ona moj Bog; in odgovorila mi je: «O ne!»; in isti odgovor so mi dale vse stvari na svetu. Vprašal sem morje in prepade in živa bitja, katera tu prebivajo, in odgovorila so mi: «Tudi me

nismo tvoj Bog, išči nad nami!» Vprašal sem zrak, in odvrnil mi je z vsemi njegovimi prebivalci: «Motiš se, moj sin, tudi jaz nisem tvoj Bog.» Vprašal sem nebo, solnce, mesec in zvezde, in zavrnile so me: «Me nismo tvoj Bog!» In rekel sem vsem tem: «Izjavile ste, da niste moj Bog; pripovedujte mi vsaj kaj o njem.» In tu mi zakličejo vse z mogočnim glasom: «Ipse fecit nos» (on nas je naredil.)" (Avg. Soliloqu. c. 31.) — „Vesoljni svet, vsa narava nam oznanja Boga; trave v dolini," pravi kaj lepo francoski učenjak Šatobrian (Chateaubriand), „in cedri na gori ga slavijo; merčes ga hvali s svojim brenčanjem, slon ga pozdravlja ob svitu dneva, njemu prepeva ptič v listovju, strela razsvitlja njegovo moč in ocean oznanja njegovo neskončnost."

Toda še bolj kot ves svet v vsih svojih čudih, oznanja nam Boga bitje, v katerem so takorekoč spojena vsa čuda tega sveta, namreč **človek.** «Majhen svet» («mikrocosmus») ga imenujejo vsled tega učenjaki, ker v njem v malem opazujejo čuda, katere kaže svet v veliki meri. Človek je v resnici krona vsega stvarstva in njegov gospodar. Kot takega nam ga razodeva njegova pokončna hoja, njegov proti nebu obrnjen pogled. Na stotine knjig se je spisalo o človeku, a še niso odkrita vsa čuda v njegovem telesu. Kaj je las na glavi! Kako neznaten se nam zdi! Pod povečalnim steklom je takorekoč malo drevesce, ki ima svoje korenine v glavi, ter razodeva večja čuda, kot vse umetnije človeških rok.

Poglejmo naše oči. Oči so najimenitnejši del celega telesa. Kaj je človek brez oči? Mi je li mar treba to opisovati? — In kako lepo so zavarovane. Krog in krog jih obdaja trda kost. Vsak prašek zamore poškodovati ali celo pokončati oko. Glej, zgoraj in spodaj imaš občutljivi trepalnici, ki vedno zapirajo in odpirajo oko. Razen tega ima še vsaka trepalnica vejice, ki kakor mreže vlovijo prašek, katerega bi veter ponesel v oko. — Pa če ti je vseeno prašek padel v oko, imaš pri vsakem očesu studenček, ki ti takoj izmije oko; ako je vanj padel prašek, začnejo ti namreč teči solze. Pri težavnem delu ti teče pot s čela. Ako bi ti pot tekel v oko, bi ne mogel gledati. Pot bi te oviral pri delu. Da se to ne zgodi, da ti pot ne pride v oči, vstavljajo ga obrvi, katere so nad očesom. Čudovito, kaj ne?

A glej — to še ni deseti del od vseh čudov, katere ti kaže oko. Opozarjam te samo še na to, da so se izumitelji daljnogleda učili pri očesu. Oko jim je dalo navod, kako naj se izdelujejo daljnogledi. Že samo oko nam kaže toliko čudov, kaj še le, ako opazujemo uho, jezik in druge ude človeškega telesa, ki so kar najprimerneje umerjeni, sestavljeni in urejeni.

Odkod je človeško telo, človek? Da človek ni od vekomaj na zemlji, o tem smo se prepričali že prej. Je li mar izrastlo to telo iz zemlje, kakor izraste goba o pomladanskem deževju, ali se je razvilo iz materije (snovi), ali je vse to delo brezmiselnega slučaja, ali se je človek sam naredil? Ko bi se bilo to prej kdaj zgodilo, zakaj se pa zdaj več ne zgodi? Ali nam ne pravi zdrava pamet, da je moralo človeka ustvariti neskončno modro bitje, Bog? „Da so v

snovi, ki nima nobene oblike, združena vsa čuda človeškega telesa," pravi učeni naravoslovec Virei (Virey), „da so z globoko modrostjo in čudovito previdnostjo vrejene kite, žile, drob in čutni organi (živci), to je neovrgljiv dokaz enega Boga." Zato je tudi prej imenovani Galenus zapisal koncem svojega spisa o človeškem telesu: „O ti, ki si me ustvaril ... Tvoja modrost se vidi v razdelitvi in razvrstitvi človeku potrebnih udov, tvoja dobrota v odličnih tvojih dobrotah in tvoja mogočnost v izvršitvi tvojih naklepov!" „Vselej, kadar se kak brezbožnež drzne tajiti Boga," pravi Didró (Diderot), „mu zamoremo odgovoriti: «Stoj, in opazuj le malo svojo notranjščino in, gorje ti, ako ne razumeš tega dokaza.» Že samo to, ako sami sebe opazujemo, zadostuje, da spoznamo najvišjo razumnost, ki je nas ustvarila in nas ohranjuje. Naše življenje je sicer neprestana uganka, toda zaradi tega nam nič manj določno ne oznanja vsegomogočnega bitja, od katerega smo odvisni." (De l'abus de la critique en matière de la religion.)

Zlasti nam pa Boga v človeku oznanja njegova duša, o kateri smo govorili že v tretjem delu našega spisa.

Odkod je duša? Da je sami nismo naredili, je očividno, ker smo jo že prej imeli, preden smo se zavedali. Tu je le dvoje mogoče: Ali se je duša razvila iz telesa ali jo je pa moral ustvariti Bog.

Ali pa moremo reči, da se je duša razvila iz telesa, iz materije? Materija (snov) je mrtva. Iz mrtve snovi se pa še ni nikdar razvilo živo bitje. Profesor Tindel (Tyndall) v Londonu je stvar še natančneje preiskal kot Pastér (Pasteur) in je moral priznati, da je nemogoče, da bi se iz mrtve snovi samo od sebe razvilo življenje (živo bitje). Učenjaki natančno poznajo posamezne snovi, iz katerih je sestavljeno n. pr. jajce ali seme, a da bi sami napravili jajce ali seme, iz katerega bi se bilo porodilo živo bitje, bodisi pišče ali rastlina, to se jim še ni posrečilo. Kolikor dalje pridejo v svojem proučavanju, tem bolj se prepričujejo, da je razen kemije treba še nekaj druzega, da se porodi živo bitje. In ta «nekaj» je vsemogočni Bog.

Česar stvar sama nima, tega tudi ne more drugi dati. Materija nima prostosti, duša pa je prosta. Kamen položiš, kamor hočeš, narediš ž njim, kar hočeš. Duša pa misli, kar sama hoče, nobene misli ji ne moreš vsiliti. Duša misli, čuti, materija pa ne misli in ne čuti. Torej se duša ni mogla razviti iz materije, snovi. — Vsa narava nam priča, da se višja, popolnejša bitja ne morejo razviti iz manj popolnih. Ako opazujemo naravo, zapazimo, da je razdeljena na tri strogo ločena, kakor bi rekel, kraljestva: v rudnine rastline in živali. Ta tri kraljestva so tako strogo ločena, da še nikdar ni prestopila stvar iz enega kraljestva v drugo. Iz rastline se še ni razvila žival, iz kamena kaka rastlina. Pa tudi posamezna kraljestva so zopet razdeljena v strogo ločene vrste. Iz krave se še ni razvil konj, iz mačke tele. Cvetlice, drevesa se dajo požlahtniti, a nikdar ne tako, da bi prestopile meje svoje vrste. Cvetlica se da oplemeniti, a ne tako, da bi se iz nje razvilo drevo. V tem nas potrjuje starinoslovje (paleontologija), ki proučava prejšnje dobe naše zemlje, in ki ni v nobeni plasti zemlje našla kako prehodno stvar,

n. pr. ki bi bila pol rastline pol živali. Zato se tudi duša ni mogla razviti iz materije, ker je popolnejša od nje in ker ne najdemo nikjer v naravi kakega prehoda iz manj popolne stvari v popolnejšo stvar.

„Kako prečudne so zmožnosti človeške," piše rimski cesar Mark Avrelij Antonin, ki se je pečal tudi z modroslovjem. „Dasi jih ne vidimo, vendar jih moremo opazovati in jih spoznavati, in moči, katere delujejo na skrivnem ... Četudi tega (dušnega) delovanja ne vidimo s telesnimi očmi, a zaradi tega nam ni manj vidno. Toda odkod je prišlo v nas to spoznanje, odkod um in zakoni (vest)? Ako je zemsko prišlo iz zemlje, potem moram reči, da je moj zakon (vest) prišel od drugega bitja, ki ni iz zemlje narejeno." (Pensées 3.) — „Jaz čutim in mislim," piše Voltér (Voltaire), „toda od koga imam te zmožnosti? Mar iz vode ali blata? Ako so iz snovi, kakor pravite, kako bi pač mogla slepa in slučaju pokorna snov poroditi razumno bitje, kako bi mogla poroditi bitja, ki spoznavajo, ko vendar sama nima spoznavanja? Je-li mogoče kaj takega misliti? Bitje, ki ima razum, ki se zove človek, mora biti stvar (delo) najrazumnejšega bitja, to je Boga." (Oeuvres 50, 226.)

Duša mora torej biti od Boga. Tega se tudi sama zaveda. Vzemi otroka v svoje naročje in mu pripoveduj o ljubem Bogu, ki ga je ustvaril, in ki ga bo enkrat vzel v nebesa, če bo priden. Kako zvesto in pazljivo te bo poslušal otrok. Veselo se bo oziralo njegovo oko proti nebu, kjer si misli, da prebiva Bog. Če mu rečeš, da mora moliti, sklenil bo svoje ročice ter molil za teboj. Pripoveduj pa otroku o drugih rečeh, katerih se bo pozneje učil, pa boš videl, kako malo pozornosti ima zanje otrok. Ta misel na Boga se vzbudi v človeku takoj, kakor se vzbudi razum, in tudi ne izgine iz človeka, dokler živi; ta misel je prva in zadnja v človeku. Lepo piše Tertulijan: „Ali zahtevate, da naj vam dokažem bivanje njegovo (Boga) iz tako velikanskih in različnih del, katera nas obdajajo, vzdržujejo, razveseljujejo in tudi plašijo? Ali naj vam je dokažem iz pričevanja naše duše, ki Boga imenuje s pravim imenom, dasi jo zaprto v telesni ječi slepijo krivi nauki, dasi jo slabijo strasti in poželjenja, dasi je v sužnosti krivih bogov? Veliki Bog! Dobri Bog! To je glas vseh. Zanj priča kot za svojega sodnika: Bog me vidi! Bogu se izročam. Bog mi bo povrnil! O pričevanje naše duše, ki je po svoji naravi krščanska! Ko izgovarja te besede, ne gleda na Kapitol, ampak proti nebu; ona se zaveda, kje prebiva Bog, zakaj od njega, od ondod je prišla" (Apol. c. 17.)

Pač je res, kakor je rekel oče novodobnega modroslovja, Kartezij: „Samo iz tega, da nosimo vsi to misel na Boga, da je takorekoč prirojena našemu pametnemu duhu, da je nekako bistvo naše narave, moramo sklepati, da biva Bog, kateri nam ravno v tej misli na Boga govori neprestano in skrivnostno. To so sledovi rok, ki so dušo ustvarile, to je spomin našega duha na njegovo domovino, jek je to besede, katero je Bog zaklical vsem duhovom prvi dan stvarjenja, katero je slišal človeški duh in je ni mogel pozabiti." (Princ. phil. III, M. 3.)

Razen te misli na Boga, bivajo v duši še nekatera druga načela, ki so mogla priti v dušo le po Bogu. Taka načela so pojmi o

dobrem, lepem in resničnem. Ta načela ali resnice so podlaga vsega našega mišljenja. Človeški rod jih je rabil od začetka sveta do današnjega dne. N. pr. da je dvakrat dve štiri, da je polovica ali del manjši od celote, da ima vsaka reč svojega povzročitelja ali vzrok itd., to so resnice, katere pripoznava ves človeški rod. Da je tatvina zlo, je vsakemu jasno. Lepa podoba, lep kraj je vsakemu všeč, če se tudi ni učil slikarije. Vprašam pa, odkod so ta načela? Ali jih je človek sam izumil s svojim razumom? Ne, zakaj mi smo jih našli že v duši, ko smo začeli misliti, in ko bi jih ne bili že imeli, bi sploh ne bili mogli začeti misliti. Zato pravi kaj lepo sv. Avguštin: „Ako bi bil jaz resnico ustvaril, bi mogel reči: Moja resnica! Toda kdo je že tako govoril? Resnica ni moja, ne tvoja, ne kakega tretjega, ona je vseh nas resnica. Ti nas, o Bog, kličeš, da vsi prejmejmo resnico, in nas s tem učiš, da ne smemo misliti, da je resnica edino naša, da je ne izgubimo.“ (Conf. XII, 25.) Isto velja tudi o načelih lepega in dobrega. Teh načel ni človek postavil, ampak prihajati morajo v našo dušo od višje splošne pameti, to je od Boga. Bog je najvišja in najpopolnejša resnica, dobrota in lepota, ki ne mine. Od njega odsevajo žarki v našo dušo, katero je ustvaril po svoji podobi, ki so načela, po katerih mislimo in delujemo.

Najjasneje nam o tem priča glas vesti, ki nam oznanja zakon, katerega nam je moral zapisati sam Bog v naše srce, ker je splošen, nepokončljiv v vsem človeškem rodu. Pač res, kar je rekel sloveči modroslovec Kant: „Ničesar tako ne občudujem kakor zvezdnato nebo in glas vesti v sebi.“ Ta glas je v vsakem človeku. Komaj se zaveda svoje pameti, dà, skoraj bi rekel, še prej se oglasi v človeku vest. Pri vsakem koraku ga opominja, da naj dela dobro, opušča pa hudo. Glasneje pa se oglasi, kadar je človek storil hudo. Kakor kak tožnik stoji pred nami, a nas tudi vselej obsodi popolnoma nepristransko. Vest ne da človeku pokoja; noč in dan ga preganja, še v spanju mu ne da počitka. Ako je pa človek storil dobro delo, poplačuje ga z mirom in veseljem. Kdo še ni občutil tega glasu, kdo še ni občutil bridkosti nemirne vesti, kdo ni okusil veselja mirne vesti?

Mar je ta glas le posledica vzgoje? Vzgoja ima gotovo veliko vpliva na našo vest. Toda če bi tega glasu v duši ne bilo, nihče bi ga ne mogel v njo položiti, ne iz nje razviti. Govori slepcu še tako lepo o barvah, nikdar te ne bo razumel. Opisuj glušecu še tako lepo petje, nikdar ga ne boš prepričal. Istotako se tudi glas vesti ne da človeku priučiti. Glej otroka, še govoriti ne zna, a že ga razodeva z rdečico, če ni česa prav storil. Mnogo jih je že skušalo zatirati ta glas. Zatrli so ga morda za nekaj časa, a črez leta, zlasti ob smrtni uri se je oglasil tem glasneje.

Mar je vest le v domišljiji in le zmota — kakor so nekateri trdili? O potem bi nas vest le hvalila, ne pa tudi grajala. In kako graja vest! Zločincu ne daja pokoja noč in dan. Koliko se jih je že samih ovadilo pri sodniji, ker niso našli pokoja. Ko bi vest bila le prazna domišlija in prevara, zakaj je pa ti niso mogli s tem potolažiti? — Zlasti pa opozarjam, da naša vest ne očita le onih pregreh, katere smo v dejanju storili, ampak tudi one, katere smo izvršili v

mislih in željah? Čemu se človek boji, saj posvetna gosposka ne more vedeti, da je imel namen, n. pr. koga umoriti, a tega ni izvršil, ker mu je to kaka ovira zabranila. Ako se pa človek vseeno boji, mar nam ni to dokaz, da je razen posvetnega sodnika še višji sodnik, ki vidi tudi v naše srce, vidi naše misli in želje?

Ako pa ta glas ni priučen, ako se ni razvil iz (narave) duše, ako je duši prirojen, potem mora biti od njega, ki je dušo ustvaril, od Boga. „O tem so bili vsi modri možje prepričani," piše Ciceron, „da si naravnega zakona niso izmislili ljudje ali ga vpeljali narodi, ampak da je večen in da se po njem mora ravnati ves svet. Zadnji vzrok je v Bogu, ki zapoveduje in prepoveduje. Ta zakon je tako star, kakor duh božji sam." (De legib. II, 4.) — „Vest človekova," piše nemški pisatelj Arndt, „je kakor gora, iz katere odmeva božji glas iz sinajske gore v milijonkratnem jeku. Čim dalje si od nje, tem slabejši je glas." — Lepo nam opisuje ta glas nemški pesnik Klinger: „Najmogočnejši, najimenitnejši in nepremagljiv je udarec krivde (glas vesti) na naše srce. Moč najdrznejšega, najzdravejšega človeka otrpne v onem trenutku, in od njega zadeti pade pred nepodkupljivim sodnikom na tla, ker je sodnik sam. To so strele iz temnega, nevidnega neba, proti katerim ne pomaga noben strelovod." — Človek ima vest, nihče je ne more utajiti, nihče popolnoma zamoriti. Ako bi jo bil človek sam posadil v dušo, bi jo lahko tudi odstranil iz nje. A ker tega ne more, je očiten dokaz, da je tudi sam ni položil v njo, ampak da je nad nami višji sodnik, ki je ta glas položil v našo dušo in nas deloma sodi že na tem svetu.

Iz tega tudi lahko spoznamo, kolika je nespamet, ako nekateri pravijo, da se je človek razvil iz opice, da je njen potomec. Na prvi pogled bi se človeku zdelo, da sta si opica in človek nekoliko podobna, toda če ju le malo natančneje opazujemo, pokaže se nam že na njihovem telesu velikansk razloček. Človek ima pokončno hojo, opica pa se plazi po vseh štirih. Človek ima dve roki in dve nogi, opica le štiri noge. Človek ima čeljusti in čelo, opica pa nima čeljusti in tudi ne pravega čela. Človek ima lepo razvrščene zobe, opica pa ima zobovje, kakoršno imajo divje zveri. Toda najvažnejše je pa to, da učenjaki pri vsem svojem trudu, da bi našli kakega prehodnega človeka, ki bi bil pol opice pol človeka, še niso našli takega bitja. Mnogokrat so že vpili in slavili zmagoslovje, češ, da so ovrgli zgodbo sv. pisma o stvarjenju človekovem, a vselej so se prenaglili. Kakoršen je človek današnje dni, tak je bil vse čase. — „Sploh moramo priznati," je rekel učenjak Virchow, „da nimamo nobenega dokaza, da bi bil človek kdaj manj razvit kakor je današnji dni ... Reči moram: nihče še ni našel lobanje opičine ali človeško-opičine, katero bi bil v resnici nosil kak človek ... Ne moremo učiti ali reči, da je veda dognala, da se je človek razvil iz opice ali kake druge živali." (Virchow, Freiheit der Wissenschaft str. 30—31.)

V najnovejšem času (okoli 1899) so izkopali pri stavbah na kolén mesta Overnjé (Auvernier) pri neuenburskem jezeru v Švici lobanjo kake tridesetletne ženske iz dobe kamenja, to je najstarejše dobe človeškega rodu. Kaj je pokazala ta lobanja? Učenjak (anatom)

Kollman v Bazeljnu v Švici se je prvi lotil dela, da bi svetu pokazal, kakšen obraz je imela ta ženska. Na približno dvajsetih mrtvih ženskah je proučaval, v kakem razmerju so kosti in meso na glavi. Po večkratnem merjenju mesa na posameznih glavinih delih je izračunil povprečno debelost mesa. Potem je pa po teh računih obdal najdeno lobanjo z mavcem v toliki debelosti, kakor je bil prej izračunil. Kipar je potem te plasti mavca vgladil. In ta nekako z mesom obdana lobanja je pokazala popolnoma tako obličje, kakršno imajo ženske dandanes, brez vsakega sledu kake opice ali živali. (Podobo lobanje in obličje ženskino nam kaže nemški časopis «Deutscher Hausschatz» 25. letnik str. 615.) To zanimivo delo je očitno dokazalo, da je bil človek vse čase tak, kakoršen je dandanes. Sicer pa, če se je kdaj razvil človek iz opice, zakaj se dandanes ne razvije več, zlasti ko je veda dosegla tako visoko stopinjo in bi lahko nekako opico podpirala v razvijanju?

Kaj pa še-le, ako primerjamo duševne zmožnosti z zmožnostmi opičnimi ali sploh živalskimi. Kar je znala opica in kar so znale živali pred tisoč leti, to znajo tudi dandanes, nič več, nič manj; človek pa vedno napreduje, posamezni in ves človeški rod. Kdo ne pozna napredka današnjega časa v raznih strokah? Pri živalih takega napredka ne opazujemo. Kakoršne so bile pred tisočletji, so še sedaj!

Koliko se človek lahko nauči, kako bore malo pa žival; človek kmalu, žival še-le po velikem trudu človekovem. Nekdo je slona učil dve leti, da je iz steklenice nalil vino v kozarec. Pokliči pa najmanj nadarjenega, najbolj divjega človeka, in znal bo to narediti, da mu le enkrat pokažeš. Pač res, kakor je rekel sv. Avguštin: „Strmim, ako premišljujem človeškega duha.“ In ta človeški duh naj bi se bil razvil iz opice ali sploh živali? Ali si moremo misliti večje nesmisli, sramotnejše trditve? Ljudem, ki govoré, da je človek opičin potomec, pač veljajo besede, katere je rekel neki Anglež svojim prijateljem. Shajal se je namreč ž njimi vsak večer in se ž njimi pogovarjal o verskih rečeh. Nekoč se ravno pogovarjajo o človeku, potomcu opic. Ko jim je bil Anglež ovrgel to nespamet, odgrne zaveso, za katero se je pokazala sicer lepo oblečena, a vendar grda opica. „Ako kdo izmed vas,“ zakliče svojim prijateljem, „spoznava tega gospoda za svojega pradeda, naj mu prijazno poda roko. Kar se mene tiče, nočem ž njim imeti opravka.“

Lepo je dokazal nespamet take trditve nekdo svojemu prijatelju, gledališčnemu igralcu, na Dunaju. Ta igralec si je bil namreč kupil opico, katero je takorekoč obožaval. Bila je zelo radoučna. Vsakemu obiskovalcu je pravil, da je njegova opica bolj brihtna kakor marsikak človek. „Seveda zna slepo posnemati,“ mu pravi nekoč njegov prijatelj, „a vendar nima razuma.“ Igralec ni hotel verjeti in odvrne: „Moj Joko se nauči kakor človek; proučil je že vse moje pohištvo in pozna vse tako dobro kot moj strežnik.“ Med tem pogovorom sta pila kavo in opica je sedela zraven svojega gospodarja in ga opazovala. „Kaj ne, kako pametno me gleda?“ pravi igralec. — „Dvomim.“ — „Kaj? Moj Joko misli sedaj z isto zavednostjo kakor človek. Ali poskusiva?“ — „Veš kaj,“ pravi na to igralčev prijatelj, „pustiva

opico in jo opazujva, kako te bo posnemala. Ako bo razodela pamet, plačam jaz deset goldinarjev, ako pa ne, plačaš ti deset goldinarjev za uboge sirote.“ — „Dobro!“ Prijatelja gresta v bližnjo sobo ter skozi steklena vrata opazujeta opico. Joko (tako je bilo opici ime) sedi nekaj časa mirno poleg zaprte škatlje s sladkorjem, potem vstane in nakrat vzame košček sladkorja. „Glej,“ pravi igralec navdušen. — „Le potrpi malo.“ — Joko išče kave, a prijatelja sta bila vso popila. Jezna hodi po sobi, kje bi našla kako posodo, podobno posodici za kavo. Nakrat skoči k pisalni mizi. Našla je bila tintnik. Nekoliko postoji, potem pa pomoči sladkor v črnilo ter ga pomočenega dene v usta. A le za trenutek; takoj namreč vrže tuleč sladkor iz ust ter vpije in kriči iz vsega grla. Igralec je imel dovolj ter se dalje ni več zmenil za takozvano «Darvinovo teorijo» (nauk, ki trdi, da je človek potomec opic).

Ne potomec opic ali sploh živali, ampak delo božje je človek. Ko bi mu tega tudi ne napovedovala vsa njegova narava, napoveduje mu to dejstvo, da človek neobhodno potrebuje Boga. Človek brez Boga je na svetu najžalostnejše, najnesrečnejše bitje. Naj to za sedaj pokažem le v kratkih potezah.

Brez Boga nima človek nobenega pravega cilja in namena. Ako ni Boga, potem je človek le zato na svetu, da skrbi za svoje telo in pogine, kadar se obrabi stroj njegovega telesa. Kje je potem pravica, kje čednost, brez katerih je človeško življenje prava puščava? Potem ima ropar, tat isto osodo kakor poštenjak. Hudobija bi slavila zmagoslavje nad poštenostjo, pravica bi se morala umakniti premoči. Kje bi iskal človek tolažbe v nesreči, kje pomoči, ko odjenja človeška pomoč? Kaj bi ga vnemalo k dobremu, kaj odvračevalo od hudega? Vse bi vladal slep slučaj itd. Ves svet bi bil velika zmešnjava, največji nered bi bival v njem. — Mar nam ne kaže te podobe današnji svet, ki noče Boga?

Zato je rekel celo brezbožec Voltér (Voltaire): „Bivanje Boga je človeku potrebno, ta je sveta vez človeške družbe, ta je prava podlaga pravičnosti, to je uzda za hudobneža, upanje za pravičnega. Ako bi nam nebo na svojem čelu ne oznanjalo Boga, treba bi ga bilo si izmisliti. Njega oznanjajo učenjaki, njega se bojé visoki. O kralj in prvaki, ako me vi tlačite, ako se vaši visokosti ne zdi vredno sušiti solz nedolžnih, katere vi povzročite, moje maščevanje je v nebesih, učite se tresti.“ (Irene.)

Za prekucije so Francozi podrli vse, kar je spominjalo na Boga. Odpravili so celo krščanski koledar, teden sedmerih dni. Dné 22. kimavca 1792 so se odpovedali Bogu. A koliko časa so mogli bivati brez njega? Že 7. velikega travna 1794 so zopet zakonitim potom vpeljali vero v Boga in neumrjočnost človeške duše. Robespiér (Robespierre) je stavil ta predlog, da bi si ohranil svojo glavo, ker je vedel, da si je brez vere v Boga in v neumrjočnost človeške duše ne more ohraniti. — „Spoznajmo pred vsem svetom,“ je rekel revolucijonar Mirabó (Mirabeau), „da je Bog ravno tako potreben francoskemu narodu, kakor mu je potrebna prostost.“ (V seji 13. germ.

l. X.) „Sovražnik božji je sovražnik človeške družbe," piše brezbožec Voltér; „tisti, ki se drzne tajiti Boga, nam bo vedno vzbujal strah ... Bolje, da nas vladajo peklenski duhovi, ki se slikajo, kako vedno prežijo na svojo žrtev, kakor da bi nas vladali brezbožniki ... O moj Bog, odvračujte daleč od nas zmoto brezboštva." (Skupna dela 44, 107, 51, 116, 133.) Tako piše brezbožec v očiten dokaz, da človeška narava določno in jasno oznanja, da mora bivati Bog, in da je ni večje nesmisli, kakor če kdo taji Boga.

5. Bog v človeškem rodu.

„O čemur se vsi splošno izrečejo, to ne more biti napačno."
(Sv. Tom. Akv.: Contra Gent. II, 34.)

„V čemur se vjema narava vseh," pravi Ciceron, „to mora biti resnično (De nat. deor. I, 17.), zakaj „nihče še ni vseh, in vsi niso nikogar goljufali," pravi rimski pisatelj Plinij mlajši. (Panegyr. trac. n. 62.) V ničemur se pa ves človeški rod tako ne vjema kakor v prepričanju, da mora bivati Bog. „Prehodi ves svet," piše grški pisatelj Plutarh, „našel boš mesta brez zidovja, brez vede, brez kralja, hiš in denarja. Mesta pa, ki bi ne imeli bogov, templov, še nihče ni videl; in jaz mislim, da je lažje sezidati mesto brez tal (temelja), kakor da bi se ustanovila občina brez Boga." (Adv. Colot. 31.) „Ni ga tako divjega naroda," piše Ciceron, „ki bi ne vedel, da mora bivati Bog, dasi ne ve, kakšen da je." (De leg. I, 8.)

Brezbožci so prepotovali ves svet, da bi v potrditev svoje nevere našli kak narod, ki ne bi imel vere v Boga, a zaman so se trudili. Včasih so že mislili, da se jim je to posrečilo, a kmalu so se prepričali, da so se zmotili, ker so ljudstvo premalo opazovali, ali ker so ga sodili po svojih nazorih. Kar je rekel že grški pisatelj Artemidor: „Noben narod ni brez Boga; eden ga časti tako, drugi drugače," to je potrdil novodobni sloveči potovalec Franklin: „Jaz sem prehodil veliko sveta, toda od enega konca sveta do drugega nisem našel naroda, ki bi ne bil vedel, da biva Bog."

Kaj lepo nam to splošno vero človeškega rodu v Boga popisujeta dva sloveča moža, že prej imenovani Lakordér (Lacordaire) in francoski pisatelj Benj. Konstan (Constant). Prvi pravi: „Bog je najpopularnejše bitje. Sredi svojega polja, vprt na svoje orodje, povzdiguje delavec svoje oči proti nebu; svojim otrokom imenuje Boga s toliko priprostostjo, kakoršna je njegova duša. Njega kliče ubožec, po njem hrepeni umirajoči, njega se boji hudobnež, slavi ga pravični, kralji mu izročajo svoje krone, armade ga postavljajo na svoje čelo, zmagujoči ga zahvaljujejo, poraženi iščejo pri njem pomoči, ž njim se oborožijo narodi proti trinogom; ni ga kraja, ne časa, ne priložnosti, ne čuvstva, kjer bi se ne pokazal Bog, kjer bi se ne imenoval. Še celo ljubezen, ki se zaveda svoje čarodelne moči, in se zanaša na svojo nesmrtnost, se vendar ne drzne, da bi ga prezrla, in zato hiti k njegovim oltarjem, da vpričo njega potrdi tolikrat s prisego dane obljube. Jeza misli, da še ni dosegla svojega vrhunca, ako ni pre-

klinjala z njegovim imenom, in še celo bogokletstvo je nekako razodevanje vere v Boga, ki se kaže tudi tam, kjer ga pozabijo. Kaj naj porečem o krivi prisegi? Tu je človek, ki ve za skrivnost, od katere je odvisno njegovo premoženje, njegova čast; on edino na zemlji ve za to, on edini je sodnik. Toda resnico pozna večni Bog; in resnica kliče njega na pomoč ter postavi človeško srce njemu nasproti, in celo tisti, ki je zmožen žaliti njegovo neskončno veličanstvo, ne bo tega storil brez strahu, kakor pred najpodlejšim, prisiljenim dejanjem. In vendar, koliko je na besedi: «Jaz prisegam». Seveda je le ime, a to ime je ime božje. Ime je tistega, katerega so narodi molili, kateremu so zidali svetišča, posvečevali mašnike in h kateremu so pošiljali molitve; to je največje, najsvetejše, najmogočnejše, najpopularnejše ime, katero smejo ljudje izgovoriti."

Drugi pa piše v svojem spisu: «O veri» (De la Religion): „V vseh stoletjih in na vseh krajih so narodi, popolnoma različni in celo nasprotni v šegah in običajih, v značaju in nagnenju, vedno soglašali v najtrdnejšem prepričanju, da ima človek dolžnost, spoštovati in častiti najvišje bitje (torej tudi, da biva Bog). Prepotuj katero koli hočeš deželo, povsod najdeš duhovnike, oltarje, daritve, praznike, verske obrede, temple in veri posvečene kraje. V vseh okolnostih opazujemo pri vseh narodih veliko spoštovanje in strah pred Bogom, znamenja češčenja in službe, očitna znamenja njihove popolne odvisnosti od Boga v vseh zadevah, vseh potrebah in v vseh nevarnostih. Ker sami ne morejo gledati v bodočnost in si zagotoviti dobrih uspehov, zato hitijo k Bogu, da od njega izvedó prihodnjost po oraklih in drugih sredstvih, in si zagotovijo z molitvami, obljubami in daritvami njegovo pomoč. On je najvišje dostojanstvo, s katerim potrjujejo svoje slovesne pogodbe kot z neprelomljivim potrdilom, njega kličejo pri svojih prisegah. Nobena vojska se ne napove, noben boj se ne začne, nobena zadeva se ne reši, da bi ne bili prej Boga klicali na pomoč; slavo dobrih vspehov pa zopet pripisujejo njemu po očitnih zahvalnicah in dragocenih darovih . . . Tako splošno, tako enolično, tako stanovitno soglašanje vseh narodov tega sveta, katerega niso mogli oslabiti ne predrugačiti ne strasti, ne krivi nauki nekaterih učenjakov, ne slabi zgledi nekaterih prvakov, to splošno prepričanje mora prihajati od najvišjega bitja, to je moral stvarnik človekov sam položiti v dno njegovega srca, to mora prihajati od starodavnih izročil, ki so tako stara, kakor človeški rod sam."

Res je, da je človeški rod imel že najrazličnejše pojme o Bogu, a spoznaval je vendar Boga nad seboj. Mnogi so sicer častili več bogov, a vendar jim je bil eden najvišji, oče vseh bogov in ljudi («Pater hominumque divumque»), kakor ga zovejo rimski in grški pesniki Homer, Virgilij in drugi. Ves človeški rod je bil vedno prepričan, da je Bog. To splošno prepričanje je naravno, in kar je naravnega, to je resnično. Splošno prepričanje človeškega rodu, da je Bog, je torej jasen dokaz, da v resnici biva.

Ne sme nas pa motiti mala peščica brezvercev, ki so tajili Boga in ga taje še današnje dni. Najprej je vprašanje, če so to pravi brezbožci, zakaj večina teh drugače govori, kakor jim pa srce oznanja.

Opazuj brezbožce ali bogotajce. O čem najpogosteje govore: ali ne o Bogu in večnosti? Čemu toliko govorjenja, ako ni Boga, ako ni večnosti? Mar nam ne kaže ravno to, da sami niso o tem prepričani, kar govore? „Še nikogar nisem videl," pravi Ciceron, „ki bi imel toliko strahu pred dvema rečema kakor bogotajec, katerih se, kakor sam pravi, ni treba bati, namreč pred smrtjo in pred Bogom; vedno govori o njih." (De natura deor. I., 31.) „Naravno je," pravi Minucij Feliks, „da sovražiš njega, katerega se bojiš, in da ga napadaš, ker se treseš pred njim." — Sloveči modroslovec Bakon Verulamski piše kaj dobro: „Sveto pismo pravi: Nespametnež pravi: «Ni Boga»; ne pravi pa: «Nespametnež misli v svojem srcu», da se torej le bolj skuša samega sebe pregovoriti (da ni Boga), ker želi, da bi ne bilo Boga, ker bi bila njegova korist, ako ki ne bilo Boga. Ni ga jasnejšega dokaza, da je brezboštvo le govorjenje jezika in ne prepričanje srca, kot je ta, da brezbožci toliko očitno govore o svojih trditvah in jih vsepovsod oznanjajo, kakor bi se sami na sebe ne zanašali in bi radi imeli, da bi jih še-le pritrjevanje drugih v njih potrdilo." (Sermones fideles XVI.)

Pa če bi bili tudi v resnici prepričani, da ni Boga, jih je vendar tako malenkostno število, da se morejo prištevati med izjeme, katere po pravilu: «Exceptio firmat regulam» («Izjema potrjuje pravilo»), ne podirajo, ampak še-le potrjujejo pravilo ali resnico. Najbolje je ta ugovor zavrnil sloveči fizik Fechner: „Nekateri so ugovarjali, da ne verujejo vsi ljudje v Boga. Toda prevladajoča večina in prevladajoča veljava mora odločiti. Ne samo večina, marveč tudi najmodrejši in najboljši verujejo v Boga, četudi priznamo nekaterim bogotajcem, kar sicer samo sebi nasprotuje, da so najmodrejši in najboljši. Nekateri slučaji nevere pri posameznikih in celo narodih in časih se ne morejo vpoštevati pri prevladajoči, splošno razširjeni in vse čase trpeči in se razvijajoči veri . . ." Tudi nas ne sme motiti, da je bila tudi zmota včasih zelo razširjena, ker to je trpelo le nekaj časa, le na nekaterih krajih, med tem ko je vera v Boga splošna po vsem svetu, vse čase in pri vseh narodih. Ali porečemo, kakor učé nekateri, da so si vero v Boga izmislili zakonodajalci in duhovniki? Česar v duši ni, to se ne da kar tako vanjo položiti. Ako bi človeški rod ne bil kar nič mislil na Boga, ne čutil potrebe ga častiti, zaman bi se bili trudili zakonodajalci in duhovniki; človeški rod bi jih ne bil razumel kakor otrok, o katerem sem pravil prej.

Sicer pa vprašam: Kdo je bil prej? Vera v Boga ali duhovniki? Od koga pa imajo duhovniki svojo veljavo? Mar se ne vpirajo pri vseh veroizpovedanjih na to, da so poslanci božji? Kako bi se pa mogli imenovati poslance božje, ako bi bili prej, predno je bil tisti, ki jih je poslal? Ista je pri zakonodajalcih. Ali je zakonodajalec po svoji zunanjosti kaj več kakor kak drug človek? Ali nima vso veljavo od Boga? Torej je moral človeški rod že prej imeti vero v Boga, da so se mogli duhovniki vpirati na to vero, da so se mogli zakonodajalci nanjo sklicevati, da dajejo zakone v njegovem imenu. Torej je vera rodila duhovnike, ona dala zakonodajalcem veljavo, ne pa narobe.

Še nespametnejši je ugovor, da je strah pred naravnimi prikaznimi, n. pr. gromom in bliskom itd., rodil vero v Boga. Kako je pa to, da živali nimajo vere v Boga, saj tudi one vidijo te prikazni in jih največkrat še bolj občutijo kakor človek? Sicer pa, če bi ni bilo v duši vere v Boga, potem bi je tudi ta strah ne povzročil. Ravno nasprotno; ta strah nam napoveduje, da so imeli narodi vero v Boga, ki more po svoji vsemogočnosti človeka kaznovati s strelom ali kako drugo rečjo. In če bi bil strah rodil vero v Boga, potem bi si bili narodi mislili Boga le kot strašno bitje, bi se ga le bali, a ne ga tudi spoštovali in ljubili.

„Ljudje so kaj zadostno razodeli," piše grof Mestr (Maistre), „da pojem o Bogu ni mogel biti sin strahu, ker imenujejo Boga učitelja in očeta. Razen tega pa tudi opazujemo, da so ga častili z godbo, plesom, z eno besedo, z vsemi prijetnimi umetnostmi; veselje je bilo tako tesno združeno s praznikom, da je navadno ena in ista beseda pomenjala veselje in praznik." (Abendst. III, 333.)

Slednjič pa tudi ne smemo misliti, da so bili narodi v početku divji in neomikani, in da se je vsled te neomikanosti razvila vera v Boga. Ravno nasprotno; ravno prvo dobo človeškega roda nam opevajo najslavnejši pesniki vseh narodov kot zlato dobo ter priporočajo, da naj se ljudje poprimejo starodavnih izročil, ker je bila prva doba najbližnja bogovom, da je bila z bogovi v dotiki ter je od njih prejemala nauke.

V tem nas zlasti potrjuje zgodovinsko dejstvo, da so narodi v prvi dobi verovali le v enega Boga; še le pozneje se je polagoma razvilo malikovalstvo, kolikor bolj se je človeški rod odtujil Bogu in se vdal svojim strastem. Najstarejši rokopis na celem svetu, katerega hranijo v Parizu, (papyrus «Prisse» iz 4. tisočletja pred Krist.), govori o delovanja enega boga. Sloveči poznavalec egipčanske zgodovine, dr. Jos. Lauth, pravi: „Da je bil pojem o enem Boga znan Egipčanom, nam brezdvomno potrjuje vse njihovo slovstvo." (Manetho u. der Turiner Koenigspapyrus str. 58.) „Knjiga princa Ptah-Hoteb, ki je bila pisana v 4. tisočletju pred Kristusom (preložena od Lautha) ne govori o bogovih, ampek le o enem samem bogu, o bogu stvarniku, o ljubezni božji, milosti božji itd." (Hettinger Ap. II, 401.)

Isto nam potrjujejo učenjaki tudi o drugih narodih. „Dejstvo je," pravi učeni Lücken, „da je vse poganstvo ohranilo pojem o enem najvišjem bitju, in divji narodi so ta pojem ohranili še določneje in jasneje kot omikani pogani, zato moramo reči, da ta pojem ni izviral iz njihovega lastnega premišljevanja, ampak je moral človeški rod prejeti ta pojem od samega Boga."

„Od neba (od Boga) prihaja resnica, zmota pa iz zemlje," pravi celo Voltér. Zato nam je splošni in nepretrgani glas prepričanja človeškega roda o bivanju božjem najgotovejši dokaz, da biva Bog, in v resnici si ne moremo misliti večje nesmisli, kakor če se človek upira temu splošnemu glasu ter taji Boga.

„Ako bi si bil človek sam izmislil Boga, zakaj si ni izmislil Boga, s katerim bi bil lahko počel, kar bi bil hotel," vprašam z učenim o. Weissom. Zakaj si niso napravili bolj pripravnega Boga?

Zakaj so si izmislili močnega, nepremagljivega, večnega Boga, povsod pričujočo pričo, vsevednega duha, čegar oko je svitlejše od solnca, ki preiskuje srce in obisti, ki nas bolje pozna kot mi sami sebe; zakaj nepodkupljivega sodnika, ki se ne ozira na veljavo kake osebe, ki sodi naša tudi najskrivnejša dejanja in želje? Zakaj resničnega postavodajalca, ki se vekomaj ne izpremeni, ki se ne da goljufati in sam ne more goljufati? Zakaj tako ljubosumnega ljubitelja, ki noče z nikomur deliti našega srca in naše službe in tudi ne naše duše?" Ker ima človeški rod vero v takega Boga, je očividno, da nima te vere sam od sebe, ampak da jo ima od njega, ki ga je ustvaril, od Boga, ker je splošna v človeškem rodu, torej naravna.

6. Največja nesmisel.

„Da je Bog, je tako očividno, da dvomim nad zdravo pametjo tistega, kateri ga taji." *(Ciceron: de nat. deor. II, 44.)*

„Vprašaj živino," kliče nam sv. pismo, „in učila te bo, in ptice neba, in naznanile ti bodo. Govôri z zemljo, in odgovorila ti bo, in pripovedovale bodo ribe morja. Kdo ne ve, da je vse to storila roka Gospoda?" (Job. 12, 7—9.) To smo storili. Poslušali smo zemljo in vso naravo, poslušali človeški rod, povsod nam odmeva glas, da mora bivati Bog. Zdrava pamet nas uči, da si brez Boga ne moremo razlagati sveta v njegovem bitju ne v njegovi krasoti in lepem redu, ki biva v njem, da si brez njega ne moremo razlagati človeka. Zdrava pamet se je razodela v vsem človeškem rodu, ki je vedno neprestano veroval v Boga. — Kamorkoli pogledamo, bodisi v naravo ali v sebe, povsod najdemo sled one vsemogočne roke, ki je vse ustvarila. „Kakor na sledovih v pesku poznam, je li kak človek mimo šel, tako," je rekel nek Arabec, katerega so vprašali, kako da se je prepričal, da mora bivati Bog, „sem se po sledovih prepričal, da mora bivati Bog." Zdravi pameti se mora torej odpovedati, kdor taji Boga, ali z besedami sv. pisma: „Nespametnež je rekel v svojem srcu: Ni Boga."

O tem so bili prepričani največji učenjaki, ki imenujejo brezbožnost, nespamet, dà, celo norost. „Da je Bog, je tako očividno, da dvomim nad zdravo pametjo tistega, ki ga taji," pravi Ciceron. (De nat. deor. II, 44.) „Brezbožnež, ki taji Boga in božji red," pravi tako proslavljeni modrijan Platon, „se sme po vsi pravici nespametnež imenovati." (De leg. I, 5.) Aristoteles, istotako sloveč modrijan, piše: „Tisti ljudje, ki se drznejo tajiti Boga, ali ga celo zaničujejo, gotovo niso hrabri ljudje ampak norci." (Magn. moral.) „Očitno spoznavam in ponavljam," pravi novodobni francoski modroslovec Beil (Bayl), „da človek brez posebne norosti ne more biti brezverec." (Dictionaire histoire et critique ar. Charon.)

Francoski brezverec, učenjak Didró (Diderot), izjavlja: „Brezbožci, ki pri pogledu na čudovito stvarstvo nočejo pripoznati Boga, so veliko večji prenapetneži in bedaki kakor oni, ki tajé, da zamore človek misliti." (Pensées philos. n. 22.) — Rusó (Rousseau), francoski

brezverec piše: „Jaz sem vedno imel brezboštvo za veliko zmoto človeške pameti.“ (Lettre a Mad. de S. Julien 1866.) — Svojima tovarišema se pridružuje tudi Rusó (Rousseau): „Ni ga divjega in neomikanega človeka, četudi ne občuje z ljudmi in si ne more razviti razuma, da bi ne spoznaval Boga.“ (Emil.) „Bodimo prepričani,“ pravi sloveči Viktor Hugo, „da je brezverec z ene strani čudovito bitje, ki bi zaslužil, da ga prištevamo med živali.

Kako prav je imela torej neka gospa, katero je hotel eden Volterjevih učencev pregovoriti k neveri. Ko je namreč videl, da je ves njegov trud zaman, reče zaničljivo: „Nisem mislil, da sem v tej hiši med tako duhovitimi ljudmi edini, ki ne verujem v Boga.“ — „O, niste ne vi edini,“ pravi mu gospa, „tudi moj pes in moji konji ne verujejo v Boga, samo v tem je razloček, da se oni ne morejo s tem ponašati kakor vi.“ — Mlad gospodič, ki se je tudi ponašal s svojo nevero, je nekoč šel k slovečemu jezuitu P. Udinó (Oudinot), ki je bil znan po svoji veliki učenosti. Gospodič se je hotel z njim razgovarjati, pravzaprav prepirati o cerkvi in veri. P. Oudinot mu naravnost reče, da mu ni namen, prepirati se o verskih resnicah, in da naj ga pusti v miru s takimi pogovori. „Imam čast vas zatrjevati,“ pravi na to ponosno gospodič, „da sem brezbožec.“ Jezuit ga ogleduje od nog do glave. „Čemu me tako ogledujete,“ ga vpraša začudeni gospodič. P. Oudinot pa mu odvrne: „Jaz ogledujem žival, katera se imenuje brezbožec; take še nisem videl.“ Mladi gospodič je imel dosti. Ves osramoten se priporoči in odide. — Mar pa ni P. Oudinot prav povedal prevzetnemu gospodiču? Resnično, človek, ki taji Boga, katerega mu tako določno napoveduje zdrava pamet, pač ne zasluži, da bi ga prištevali ljudem, ker očitno razodeva, da nima zdrave pameti, ki človeka razločuje od živali.

Toda če razum tako razločno napoveduje človeku Boga, kako je mogoče, me boš morda vprašal, dragi bralec, da človek taji Boga, da ga tajé celo takozvani učenjaki? Ker ga nam zdrava pamet tako določno napoveduje, je nemogoče, da bi človek ničesar ne vedel o Bogu ali da bi bil popolnoma prepričan, da ga ni. Če bi človek tudi nikdar ne bil slišal o Bogu, vendar bi ne mogel dolgo ostati v taki nevednosti, ker je človeku spoznavanje Boga takorekoč prirojeno. Če človek le malo pomisli, in če ga sploh hoče spoznavati, lahko spozna, da mora bivati Bog. Tudi sv. cerkev je na vatikanskem cerkvenem zboru (l. 1870) določila, da „more človeški razum z gotovostjo spoznati, da je Bog.“

Ako pa nekateri učenjaki trdijo, da ni Boga, imajo zato svoj vzrok; z eno besedo: nočejo ga imeti. Marsikatere vodi v tem napuh, druge zopet njihova poželjivost, njihova razuzdanost. Ker bi radi živeli po svojih strasteh, a ne po zapovedih božjih, zato zavržejo Boga, dasi o tem niso nikdar popolnoma prepričani. „Nihče ne taji Boga,“ pravi sv. Avguštin, „kakor tisti, katerega bi veselilo, ako bi ne bilo Boga.“ (Tract. 70. in Joan.) „Rad bi našel,“ je rekel francoski učenjak La Brijer (Bruyere), „treznega, zmernega, pravičnega, čistega moža, ki bi tajil Boga; ta bi bil vsaj nepristransk; toda takega moža ni.“ (Caracteres XVI.) Skoraj za vsakega brezbožca pride trenutek,

da takorekoč nevedé spozna Boga, n. pr. v bolezni, smrtni nevarnosti ali kaki drugi nezgodi, ko vidi, da je vsa človeška pomoč prazna. „V resnih trenutkih in kadar se bliža smrt," je rekel celo brezverec Voltér, „se ne more vzdržati brezboštvo; krinka pade, močni prostomislec izgine in pokaže se spoznavalec božji." — „Naši pristaši," je rekel neki brezbožec (Saintibal), „nam ne delajo časti na smrtni postelji; zakaj, kadar se bliža smrt, hočejo se vsi izpovedati in umreti kot kristjani, in če to ne gre, potem obupajo." Voltér je dvakrat pred smrjo preklical svoje pogubne nauke; tudi o smrti je želel duhovnika, a njegovi prijatelji so to zabranili. D'Alambert in Diderot sta tudi želela krščansko umreti. Izpovedali in krščansko so umrli učenjaki in brezbožci La Metrie, Du Marsai, Buffon, Montesquieu in drugih mnogo.

Naj tu navedem še nekoliko zgledov, nekatere sem že prej navedel, ko sem navedel besede raznih brezvercev, ki pričajo za Boga. Sloveči pisatelj Volney se je nekoč peljal po morju ter mornarjem pravil, da ni Boga. Nakrat se stemni nebo in nastane strašen vihar. Ladija je bila v največji nevarnosti, da se potopi. Volney gre v svojo sobico. Tu najde redovnika, ki je imel rožni venec v roki. Hitro popade Volney rožni venec, se stisne v kot ter moli sv. rožnivenec. Vihar se kmalu poleže. Ko pride Volney zopet k mornarjem, ga vprašajo tisti, ki so ga videli moliti: „Kam je prešlo tvoje brezboštvo? Ali si je morda vrgel v morje?" Volney pa jim resno odvrne: „Lahko je biti brezbožec, če človek mirno sedi doma za pečjo in si lepo streže; toda nihče ni več to, ako nastane vihar in mu nasproti zija odprto žrelo; tedaj človeka prevzame neka premoč, katerej se noben človek ne more ustaviti." — Sloviti brezbožec Schoppenhauer je bil l. 1859 nevarno obolel. Nekega dne zakliče v hudih bolečinah: „O Bog, moj Bog!" Zdravnik ga začuden vpraša: „Kaj, še biva Bog v vašem modroslovju?" „S svojim modroslovjem," odvrne Schoppenhauer, „ne izhajam v trpljenju brez Boga; ako ozdravim, bom drugačen postal." V resnici je mož ozdravel. Tu ga opomni zdravnik na one besede ter mu govori o Bogu, večnosti in Kristusu. „Izgubite se z vašimi strašili, take čenče so dobre za otroke, ne pa za modroslovca; modroslovec ne potrebuje Kristusa." Še isti dan je bil mrtev. — Angleški učenjak David Hume si je štel v sramoto, da bi spoznaval Boga in vanj vsaj očitno veroval. Nekoč je šel črez močvirje po mali stezici. Tu zgreši pravo pot in zabrede v blato. Na vse načine se trudi, da bi se izkopal iz blata, a zaman. Na njegovo vpitje pride stara ženica, da bi mu pomagala iz blata. Že mu je bila podala roko, ko spozna, da je bogotajec Hume. Vsa prestrašena odskoči ter zakliče: „Vi ste Hume, bogotajec, le pomagajte si sami." V smrtnih silah zakliče Hume: „Kakor resnično je Bog v nebesih, jaz nisem bogotajec!" „No, bomo videli, molite vero!" pravi na to žena. Jecljaje je brezbožnik odmolil vero in še-le potem ga potegne žena iz blata.

Leta 1849 je nevarno obolel brezbožnik Heine, nemški pesnik. Tedaj je prebival v mali sobici v Parizu. Tu ga obišče njegov prijatelj. Temu reče Heine, ki se v zdravju prav nič ni menil za Boga, pomenljive besede: „Verujte mi, dragi prijatelj, kar vam bo Henrik

Heine povedal na bolniški postelji. Ko sem preudaril vse, kar so vsi narodi o tem sodili in pisali, prišel sem do gotovosti, da mora bivati Bog, ki bo sodil naša dejanja, da je naša duša neumrjoča in da je večnost, v kateri se bo dobro poplačalo, hudo pa kaznovalo. To vam sedaj povem in če kaj dvomite nad tem, pustite vse dvome in učite se od mene, da človek lahko pretrpi najhujše muke v veri na Boga, ne da bi godrnjal; brez te vere bi se bil že davno končal. Nekateri ljudje sicer celo svoje življenje žive v zmoti in tudi z besedo in dejanjem razodevajo to zmoto, pozneje jo pa spoznajo, a nimajo poguma, da bi očitno spoznali, da so se zmotili.“ — Tako govori brezbožec v trenutku nevarnosti ter priča, da ni mogoče, da bi bil človek popolnoma prepričan, da ni Boga. — Kako resnične so besede rimskega pisatelja Plinija mlajšega: „Kadar se približa smrt, spomné se umirajoči, da je človek in da biva Bog.“ (Ep. VII, 26.)

Nevera je nekako podobna bolezni na umu. Pri vsakem umobolnem (norcu) pride trenutek, zlasti kadar se mu bliža smrt, da se zave. Te trenutke imenujejo svitle, «lucida intervalla». Tako se tudi brezbožec včasih zave ter spoznava Boga, kakor smo dovolj spoznali iz dosedanjega. Pač je bil to dobro povedal neki duhovnik (Rudolf Behrle, stolni kanonik v Friburgu) nekaterim brezvercem, ki so se norčevali iz vere itd. Ta duhovnik je bil namreč nekoč v neki gostilni v Mogunciji (Mainz). O določenem času je prišel v obednico, da bi kosil pri skupnem obedu. Natakar ga opozori, da naj ne hodi v to družbo, ker se bodo norčevali iz njega. A duhovnik se za to nič ne zmeni, ampak mirno sede k mizi. Ko se zbere vsa družba, se začnó v resnici norčevati iz sv. vere itd., a duhovnik lepo mirno sedi, kakor da bi ničesar ne slišal. Tu se obrne eden glavnih govornikov proti njemu ter ga vpraša: „Ali vas to nič ne razburi? Videti je, kakor da bi se za vse te bombe, ki letijo na vas, na cerkev in krščanstvo, kar nič ne zmenili!“ Duhovnik mu pa mirno odvrne: „Ker to slišim vsak dan, sem se takega govorjenja že tako navadil, da me kar nič ne razburi; jaz sem namreč duhovnik v znani norišnici Illenau pri mestu Ahenu, v veliki vojvodini Badenski. Tam slišim take pogovore vsak dan in zato me ne razburjajo več.“ Kake obraze so ti učenjaki napravili, si lahko misliš, a to kazen so povsem zaslužili. Odslej je vsa družba lepo molčala o verskih rečeh. — (Kist: Merkwürdigkeiten aus alter und neuer Zeit. I, 284.)

7. Prevažno vprašanje.

„Kam naj gremo?“
(Jan. 4, 69.)

„Dajte mi jezik bogotajca (človeka, ki pravi, da ni Boga)“ je rekel imeniten profesor zdravilstva, „in jaz vam bom na njem kot anatom pokazal tisoč dokazov, da je ž njim nesramno lagal.“ Tudi mi smo ne samo na jeziku in človeku sploh, ampak na mnogih drugih dejstvih spoznali, da je ni večje nesmisli, da je prava norost, ako kdo pravi, da ni Boga. Zdrava pamet nam ga oznanuje v teh

in še veliko drugih dejstvih, katerih nismo mogli navesti. Kaj sledi iz tega za nas?

Današnji svet je razdeljen takorekoč na tri tabore. V enem vlada vera v Boga, v drugem liberalizem, v tretjem socijalna demokracija. Liberalizem noče Boga, ker oznanja vsestransko prostost in bi mu to omejevale božje zapovedi.

„Mi ne verujemo nobene resnice, kakor tiste, katere smo sami našli," je rekel eden prvih zastopnikov liberalizma v avstrijskem državnem zboru; „mi ne izpolnjujemo drugih zapovedi, kot tiste, katere smo sami naredili."

Socijalna demokracija pravi sicer, da je vera zasebna stvar, češ, da se ne briga, kakšno vero imajo njeni pristaši, a v resnici je povsem drugače. Njeni glavni zastopniki so že mnogokrat javno in slovesno izjavili, da ne marajo za Boga, da je neumnost verovati v Boga itd. Ako pravijo, da je vera zasebna stvar, hočejo s tem slepiti neuke ljudi, da bi jih zase pridobili in polagoma privedli v popolno brezboštvo.

Za kateri tabor se bomo odločili? Ali ne za prvi tabor? Ako imamo le še količkaj zdrave pameti, ako se ji nočemo odpovedati in se sami ponižati, potem moramo z vso odločnostjo stopiti v prvi tabor, kjer vlada vera v Boga. Le v tem taboru bomo dosegli svojo pravo srečo, zakaj: „Od Boga, po njem in v njem je vse." (Rim. 11, 16.)

Šesti del.

Otrokova dolžnost.

I. Naša najsvetejša dolžnost.

„Sin časti očeta in hlapec svojega gospoda. Če sem pa oče, kje je moja čast? In če gospodar, kje je strah pred menoj?“ *(Malah. 1, 6.)*

Ruski car Peter Veliki je postavil nekega dne stražo pred vrata svoje sobe ter ji zapovedal, da ne sme nikogar pustiti v sobo. Tu pride cesarjev ljubljenec Menčikov. Straža mu zabrani vstopiti. „Ti «bedak»,“ zakliče Menčikov, „kaj me ne poznaš?“ — „Seveda, očka; toda jaz ne smem nikogar pustiti v sobo.“ — Razjarjen začne Menčikov pretepati vojaka. „Le udari očka,“ pravi vojak, „a v sobo te vendarle ne pustim.“ V tem trenutku se odpró vrata in prikaže se cesar, ki je bil slišal ropot. „Kaj pa je?“ vpraša. — „Ta bedak,“ pravi Menčikov, „me ne pusti v sobo; za njegovo predrznost sem ga malo kaznoval.“ Cesar ne reče ničesar. Zvečer pa pokliče vojaka in Menčikova. Vojaku da palico rekoč: „Tu, vzemi palico in natepi tega!“ — „Kaj?“ zakliče Menčikov, „prostak me bo tepel?“ — „Ne, podčastnik!“ — „Toda . . .“ — „Ako ti je premalo, torej naj bo častnik!“ — „Jaz sem general!“ — „Tedaj ga imenujem polkovnikom.“ — „Potem pa le udari,“ pravi Menčikov, „sicer te cesar imenuje še generalom.“ — „General,“ odvrne cesar, „bo postal v prihodnji vojski.“ Tako se je tudi zgodilo. Nekdanji prostak se je povspel do generalske časti, ker je bil tako natančno pokoren svojemu vladarju. Bil je pripravljen raji vse pretrpeti, kakor da bi bil nasprotoval cesarjevi volji.

Ta dogodbica je sicer malo smešna, a za nas ima resno jedro. Tudi nam je govoril najvišji vladar nebes in zemlje. Po Mojzesu in prerokih in naposled nam je govoril po svojim lastnem Sinu ter nam

razodel svojo voljo in resnice, katere je zaman iskal človeški razum. To njegovo razodetje, njegove besede nam pa vedno oznanja njegova, to je sv. katoliška cerkev. Po njej nam še vedno govori Bog ter nam oznanja, kaj nam je treba verovati, kaj storiti, da dosežemo svoj namen ali cilj. Z eno besedo: sv. katoliška cerkev nam oznanja pravo vero. Ako je bil pa vojak toli pokoren svojemu vladarju, da ni odstopil takorekoč niti za pičico od njegove besede, koliko bolj smo še-le mi dolžni poslušati svojega najvišjega vladarja ter sprejeti vero, katero nam oznanja katoliška cerkev, to je katoliško vero. To tirja od nas pokorščina, katero smo dolžni svojemu najvišjemu vladarju, svojemu stvarniku, očetu. Bog je naš stvarnik, kakor sem že omenil v prejšnem delu, on je naš gospodar, naš oče, mi smo njegove stvari, njegovi podložni in otroci. Torej nam sme predpisovati, kaj naj verujemo o njem, kako ga naj častimo, kako naj živimo, da dosežemo svoj namen ali cilj, katerega nam je on določil.

Mi pa kot njegove stvari, podložni in otroci, ga moramo poslušati, mu verovati in izpolnovati njegovo voljo. Ali bi ne bilo predrzno, ako bi se otroci kar nič ne zmenili za očetove besede, za njegovo voljo, ampak delali le po svoji glavi? Kaj bi bilo, ako bi se podložni kar nič ne zmenili za postave vladarjeve? Ali bi ne bilo to predrzno? Istotako bi bila največja predrznost, ako bi človek ne upošteval besed božjih, svojega najvišjega vladarja, in veroval le to, kar bi ugajalo njegovemu razumu, ter delal po svoje, ne zmenivši se za nauk božji. S svojim razumom, s svojo pametjo sme in mora preiskovati, kje je resnica, katero je Bog razodel. Po svojem apostolu nam sam Bog kliče, da naj bo naša služba po pameti (Rim. 12, 1.), in v sv. pismu stare zaveze imenuje nespametnega tistega človeka, kateri hitro verjame. (Sir. 19, 4.)

Bog nam je govoril po svojih poslancih in nam še vedno govori po katoliški cerkvi, mi pa smo dolžni sprejeti vero, katero nam oznanja katoliška cerkev. To dolžnost nam nalaga tudi hvaležnost, katero smo dolžni svojemu najboljšemu očetu, ki je toliko storil za nas. Kaj bi bilo postalo iz nas, da nam Bog ni podal svoje roke? Da ne govorim o večnem pogubljenju, kateremu bi bili zapadli, spominjam le na žalostne posledice v tem življenju, katere sem opisal že v prvem delu tega spisa. Kolika beda je vladala pred Kristusom! Kako je hrepenelo poganstvo po Odrešeniku! Kralji in preroki so vzdihovali po njem, modrijani so ga klicali iz neba, vsi so želeli videti njegov dan, a ga niso videli. Nam pa sveti luč popolnega razodetja božjega. Kako hvaležni bi torej morali biti Bogu za to neprecenljivo dobroto!

Poglej Jude, kako so natančno izpolnovali vsako povelje, kako verno sprejemali vsako besedo Mojzesovo in prerokovo. Tebi pa je Bog poslal svojega edinega Sina, ki ti je v svoji cerkvi dal najboljšo mater, katero vodi sv. Duh zaradi tebe do konca sveta, da ti njegov nauk nepokvarjen ohranjuje, razlaga in oznanjuje. Ali bi ne bila najgrša nehvaležnost, ako bi ne hotel sprejeti tega nauka, ako bi ne hotel verovati, ampak bi veroval le to, kar ti ugaja? To je pač najlepše razodel Alfonz, kralj kastilijski, ki je imel navado reči:

„Neprenehoma zahvaljujem Boga, pa ne zato, da sem kralj, ampak da sem kristjan!“ — Sv. Ludovik, kralj francoski, je višje cenil malo kapelico v gradu Poasi (Poisi) kot pa veličastno stolno cerkev v Rheimsu. Čemu to? V prvi je bil krščen, v drugi pa kronan za francoskega kralja. Ko so ga vprašali, čemu tako dela, je odvrnil: „Moji ljubi prijatelji, čemu bi ne cenil višje kraja, kjer sem dobil čast kristjana (katoličana) kot pa kraj, kjer sem dobil čast minljivega kralja. V Rheimsu sem bil kronan z minljivo krono svojega očeta in bil maziljen za posvetnega vladarja; v Poisi sem pa prejel krono Jezusa Kristusa in bil maziljen z oljem odrešenja za otroka božjega. Pri kronanju v Rheimsu sem dobil pravico do zemskega prestola, ki bo z mojo smrtjo izgubil zame vso veljavo in vrednost, a s krstom v Poisi sem dobil pravico do nebeškega kraljestva.“ (Flores. Exempl. I, 10.) Tako visoko je ceniti tudi tebi neprecenljivo dobroto, da imaš pravo vero, da si katoličan!

Iz tega, kar smo povedali doslej, je tudi razvidno, kolika nesmisel so besede: „Vse vere so dobre.“ Francoski učenjak Šampanji (Champagny) je rekel, da si je naš liberalni vek osvojil pet do šest puhlic (fraz) in da v teh živi. O takih praznih besedah nam bo v tem delu in prihodnjih več govoriti. Kaj je fraza (puhlica)? Puhlica je par besed, ki imajo sicer na zunanje omamljivo obliko, da se nam zde, kakor bi bile resnične, a pri natančnejem preiskovanju se nam pokaže največja nesmisel. Takim frazam ali puhlicam prištevamo tudi omenjene besede: „Vse vere so dobre.“

Kaj porečeš, dragi bralec, ako bi ti pravil, da je belo eno in isto kakor črno, da je laž isto kar resnica itd. Ali bi se ne smejal? Vem, da bi dvomil nad mojo zdravo pametjo, zakaj zdrava pamet nas uči, da belo ni črno, da resnica ni laž, ker so si te reči naravnost nasprotne. Glej, tako je tudi nesmisel, ako kdo pravi, da so vse vere dobre, zakaj vse vere večinoma drugače uče in mnogokrat ena drugi naravnost nasprotuje.

Kolik je razloček med poganstvom in krščanstvom! Tu en Bog — najpopolnejše bitje — tam cela vrsta bogov, ki so slabši od človeka. Tu je Jezus Kristus sin božji — tam ga sploh ne priznavajo. Ista je med judi in kristjani. Eni pravijo, „da,“ drugi naravnost „ne,“ n. pr. prvi: „je Kristus,“ drugi: „ni ga“. Ali je morebiti to vse eno?

Pa tudi med krščanskimi verami kolika razlika! Dasi vse krščanske vere verujejo v Jezusa Kristusa, Sinu božjega, vendar si nasprotujejo v le premnogih resnicah. Kar učé luterani, to zametujejo kalvinci; kar kalvinci učé, to zametujejo angličani itd. Glej, ako praviš, da so vse vere enako dobre, ali ne praviš, da je belo isto kakor črno?

Pravo bogokletstvo so te besede! Ali je mar Bogu resnica ravno tako ljuba kakor laž? Kdo bi se drznil kaj takega trditi? To pa trdi, kdor pravi, da so vse vere dobre, ker skoraj večinoma vse zametujejo to, kar druge učé. Ali je mar vse eno, ako Jezusa molimo kot Boga, ali ga pa imamo za človeka, kot učé socinijani in unitarci? Ali je mar Bogu vse eno, kako ga častimo? Ali mu je

ravno tako ljuba najsvetejša daritev sv. maše kakor daritve poganov, ki so ga častili s pregrehami in hudodelstvi, umori itd.

Ako bi bile vse vere dobre, čemu je Bog v starem zakonu tolikrat prepovedal malikovanje? Čemu je žugal malikovalcem s kaznimi, čemu je pokončal malikovalske narode, ki so ga zavrgli? Judje so tudi že pred Kristusom imeli vero, čemu je potem še prišel Jezus na svet, ako so vse vere dobre? Ravno to nas uči, da niso vse vere dobre, ker je prišel Jezus Kristus na svet, da bi nas učil pravo vero. Ako so vse vere dobre, potem ni bilo treba katoliške cerkve in drugih njegovih naprav itd. Vse vere trdijo, da so od Boga razodete, in vendar si vse nasprotujejo. Ako pravimo, da so vse vere dobre, potem je Bog razodel resnico in laž! Ali bomo to prisojevali neskončno svetemu in resničnemu Bogu?

Resnica je le ena, Bog je le en, torej more biti le ena vera dobra, prava, in to je katoliška vera! Kolika nesmisel je torej puhlica: Vse vere so dobre. To je kaj lepo povedal neki Indijanec trem protestantskim misijonarjem. K indijanskemu poglavarju Orupe so prišli, kakor nam pripoveduje P. Šampó (Champeau), trije protestantski pridigarji, da bi zase pridobili poglavarja in njegovo ljudstvo. Zbrane Indijance nagovori eden izmed pridigarjev s sledečimi besedami: „Ne bojte se moji ljubi prijatelji skupno moliti z nami. Tudi mi ljubimo Boga in želimo priti v nebesa. Pred Bogom so vse vere enako dobre. Vaša katoliška vera je podobna velikemu drevesu; vere, katere pa oznanjamo mi, so veje. Drevo in veje so pa iste vrste, kaj ne? Glejte, tako je z našo in vašo vero. Obe vodita v nebesa.“ V istem smislu (pravzaprav nesmislu) je govoril kake pol ure. Na to se pa vzdigne Orupe in pravi: „Zelo se čudim, da tako govoriš o veri. Vi beli možje lahko najdete ljudi, ki vas poduče, mi Indijanci smo pa revni, neuki ljudje. Vendar sem vedno mislil, da more biti le ena vera prava, ker je le en Bog. Vera v enega Boga vodi k veri v en evangelij, en nauk. Nemogoče si je misliti, da bi bil Bog razodel toliko različnih ver. Ako se celo divjak sramuje, da bi danes trdil to, kar je včeraj zanikal (zavrgel), koliko manj si moremo misliti, da bi Bog preklical to, kar je učil nekdaj na zemlji bivajoč. Sedaj pa trdiš ti, da je vaša vera enaka naši. Kako je to, da ne učiš istih naukov, kakor jih oznanjajo naši duhovniki? Vem, da so veje iste vrste kakor drevo; ali ste pa morda kdaj videli, da je hrast rodil jabolka, ali jablana želode? Ako praviš, da je naša vera drevo, vaša pa veja, potem morate isto učiti in verovati, kar oznanjajo naši duhovniki. Sploh pa,“ sklene Orupe svoj govor, „je najboljše, kar morete storiti, da nas zanaprej pustite v miru in da nas ne nadlegujete več z vero, katero ste si sami izmislili.“

2. Vera je potrebna.

Okoli leta 1825, tako nam pripoveduje polkovnik pl. Zabern v svoji knjigi «Srečni vojak» (IV, 366), se je neki francoski nadškof zdravil v kopeli na Savojskem. Nekega dne ga pokličejo k umirajoči

hčerki slovečega generala izza Napoleonovega časa. Gospodična je bila v krščanskem nauku tako dobro podučena, da jo je nadškof čudeč se vprašal, od koga se je toliko naučila. „Za Bogom," odvrne bolnica, „imam za svojo bogaboječnost zahvaliti cesarja Napoleona I. Bila sem s svojo rodbino na otoku Sv. Helene. Nekega dne — bila sem tedaj stara 10 let — mi pravi cesar: „Dete moje, ti si lepo, in črez nekaj let boš še lepše. (Bolnica je bila znana po svoji lepoti.) Pri toliki lepoti te čaka v svetu veliko nevarnosti. Ali jih boš premagala, ako te ne bo varovala sv. vera? Toda kdo te bo v nji podučil? Tvoj oče nima nobene vere, tvoja mati pa še manj. Zato bom prevzel jaz njihove dolžnosti. Pridi jutri k meni, da takoj začneva." Skozi dve leti sem hodila po večkrat na teden k cesarju s katekizmom v roki. Ko sem bila 12 ali 13 let stara, mi pravi cesar: „Sedaj si, dete moje, kakor upam, dovolj podučena. Treba ti bo iti k sv. obhajilu. Zato bom poklical duhovnika iz Francoskega, da bo pripravil tebe za to sv. opravilo, mene pa za — smrt." Tako je cesar tudi storil."

Eden prvih veleumov minulega stoletja tako očitno priznava, da je človeku vera neobhodno potrebna. To mora spoznati tudi vsak človek, ki ima le zdravo pamet. Vera je neobhodno potrebna posameznemu človeku, družini in celi človeški družbi.

Kaj je človek brez vere? Ali se sploh more med ljudi prištevati? Kaj loči človeka od živali? Ali ne njegov razum? Ali pa mu je Bog dal razum, da skrbi edino le za svoje telo? Zato mu ni bilo treba razuma, saj tudi živali skrbijo za svoje telo, dasi nimajo razuma. Ako ima človek razum, dal mu ga je stvarnik, da ga spoznava, časti, mu služi, da spoznava svoj namen ter se trudi ga doseči, z eno besedo, da ima vero in sicer katoliško vero, ker mu je to on sam razodel. Ako torej človek zametuje vero, odpoveduje se svoji pameti ter ponižuje se celo pod žival. „Vol pozna svojega lastnika, in osel jasli svojega gospodarja," nam kliče Gospod po preroku Izaiji, „Izrael pa me ne pozna." (Iz. 1, 3.) Sloveči francoski pisatelj Alfred de Misé (Musset) pravi: „Človek, ki noče imeti vere, jenja biti človek, ker imajo le živali to predpravico, da ničesar ne molijo."

Kakor je ves človeški rod pokazal, išče človek resnico. Vedno je iskal odgovora na vprašanja: „Kaj je Bog, kakšen je človek, odkod je, kam gre." Brezdvomen odgovor na vsa ta in druga vprašanja nam pa daje edino le vera, in sicer katoliška vera, ker je v nji izključen vsak dvom, ker po nji govori Bog sam.

Človek išče srečo. Njegovo srce samo čuti, da je za srečo ustvarjeno. A tu na zemlji ne najde prave sreče. Kje jo bo iskal? Ali mu morda pamet kaže kraj, kjer se bodo vresničile njegove želje? Pravi mu sicer, da mora biti kraj, kjer bo užival človek neskaljeno, večno srečo, ali je pa tu izključen vsak dvom? Ali se človek ne moti dan za dnevom? Le vera mu daje brezdvomno trdno upanje, da ga onkraj groba čaka večna, prava sreča. Ona mu tudi kaže pot do te sreče, ko ga uči ljubezni do Boga in do bližnjega, uči krščanske pravičnosti. In da vstraja na tem potu, nudi mu zopet sv. vera naizdatneje pripomočke v milostih, katere mu deli po sv. zakramentih.

Vera, upanje, ljubezen, zakramenti in krščanska pravičnost — ali niso to poglavja katekizmovega nauka o katoliški veri?

Glej, kako je človeku vera potrebna. Brez nje ne spozna človek svojega namena, ne ve svojega cilja, ne potu, ki ga vodi k njemu, ne pripomočkov, ki ga obdržijo na tem potu. Toda sv. vera mu ni samo potrebna za večno srečo, marveč tudi za zemsko srečo, kolikor je more doseči tu na zemlji. Kaj mu varuje zdravje, neprecenljivo dobroto na zemlji, ali ne vera, ki ga odvračuje od nezmernosti in drugih pregreh, ki mu spodkopavajo zdravje? Vera ga vodi k blagostanju, ker ga uči pridnega dela, za katero ga je Bog ustvaril; ona ga obvaruje v blagostanju, ker ga odvračuje od nezmernosti, potrate in drugih pregreh, ki uničujejo njegovo premoženje. Brez vere se človek lahko udá svojim strastem in se ne meni veliko za svoje zdravje, ne za premoženje, ne za kaj drugega.

A človek ne živi sam zase, on je primoran živeti v družbi, v družini in državi. Kakor pa človek potrebuje vere sam zase, tako je potrebuje tudi v družini in državi, da se more sploh ohraniti družina in država, ves človeški rod. Vzemi vero in nimaš več prave družine. Kaj veže moža in ženo, da živita skupaj skozi celo svoje življenje, da se ljubita, da si pomagata ter zvesta ostaneta eden drugemu? Ali ni to vera? Vpriču Boga sta si obljubila ljubezen in zvestobo. Bogu sta obljubila, da se bosta ljubila, da bosta eden za drugega skrbela, si ostala zvesta, eden drugemu pomagala na potu proti večnosti. Vzemi Boga, in ta obljuba je izgubila svojo veljavo. Prosta sta in smeta delati kar hočeta. Edino sv. vera vzdržuje to vez, vzdržuje zakon in družino. Vera uči moža ženo ljubiti, kakor je Kristus ljubil svojo cerkev. Ona oznanja ženi, da je mož njen poglavar, kateremu mora biti v ljubezni pokorna. Vera zamore vzdrževati družino, ona povzročuje dobro vzgojo otrok. In slednjič, če družina ne spoznava Boga, če nima vere, kako veljavo imajo stariši pri otrocih? Kjer biva vera, tam so stariši namestniki božji, katere so otroci dolžni zavoljo Boga spoštovati. Kjer pa vere ni, tam ni ljubezni ne spoštovanja do starišev.

Sin nekega kovača je bil ravno opravil prvo sv. obhajilo, ko ga njegov oče sili v nedeljo delati. Sin mu odvrne: „To prepoveduje božja zapoved.“ — „A kaj, zapovedi božje so za majhne otroke, ti si pa mož, torej delaj.“ — „Ljubi oče,“ pravi na to sin, „zapovedi božji, ki prepoveduje v nedeljo delati, sledi četrta zapoved, ki zapoveduje stariše spoštovati. Ali je tudi ta zapoved le za majhne otroke?“ Oče ni odgovoril, ampak je pustil sina v cerkev, pa tudi sam je šel v cerkev. Ko pride domov, objame sina ter mu reče: „Prav imaš, moj sin, storiti moramo to, kar Bog zapoveduje. V prihodnje se bom tudi jaz ravnal po tvojem zgledu.“ Tako je; vzemi Boga, vzemi vero iz družine, in družine ni več, pa tudi ni več države, katero tvorijo mnoge družine.

Brez Boga, brez vere ni varno tvoje življenje. Ako človek ne spoznava nad seboj vsevednega Boga, vsemogočnega Boga, ki ga more kaznovati in ga bo tudi kaznoval, kaj bi ga oviralo, da

te spravi s pota, ako si mu na potu? Brez Boga, brez vere v večnost, človek ne išče drugega kot samega sebe, in se ne ustraši nobenega sredstva, ne tatvine, ne goljufije, ne umora, ne uboja.

Živo je to dokazal neki delavec brezvernemu gospodiču. Peljala sta se skupaj po železnici. Kadar je delavec zagledal kak križ, se je odkril ter počastil podobo križanega. Gospod pa se je vselej nasmehnil ter naposled rekel: „Kako le more človek biti tako praznoveren. Veda je že davno zavrgla vero v Kristusa in sploh v živega Boga!“ Delavca so te besede presenetile, a kmalu si pomaga iz svoje zadrege, rekoč: „Gospod, bodite le veseli, da sem tako praznoveren. Glejte, tu sva sedaj na zelo primernem prostoru. Ako bi ne imel vere, bi si pač iz tega nič ne storil, ter vam vzel uro in drugo, vas umoril ter vaše truplo pahnil v globočino, saj je postalo že precej temno. Da vas pa ne oropam, zato se imate zahvaliti le krščanskemu Bogu, pred katerim se tresem, ker bom moral stopiti pred njegov sodni stol, in njegovo podobo častim, če me tudi zaradi tega zaničuje sto takih gospodov kakoršen ste vi.“ — Ko je gospod videl močne roke delavčeve, njegovo orjaško postavo, ga je preletel mraz, in je spoznal, da vera vendarle ni tako prazna reč.

Sloviti revolucijonar Henrik Rošfor (Rochefort) je bil obsojen v prognanstvo na Novo Kaledonijo. Tu sreča nekoč divjaka (Kanaka), ki je bil postal kristjan in je ravno molil sv. rožnivenec. „Kaj,“ zakliče zaničljivo, „ta bedarija je prišla celo do sem?“ Mirno mu odvrne Kanak: „Res, sreča je za vas, zakaj brez teh neumnosti, kakor vi imenujete vero in molitev, bi bili mi vas že davno požrli.“ (Kanaki so bili prej kanibali ali ljudožrci.)

Vera dalje varuje naše imetje. Vzemi Boga, in vsak ti lahko odvzame tvoje imetje, te goljufa, oslepari itd.

Francoski senator Remó (Remaud) je prišel nekoč v Pariz ter je svojemu gostilničarju dal spraviti 150 frankov. Gostilničar ga vpraša, ali naj mu da pobotnico. — „O ne, saj je Bog videl.“ — „Kaj, ali vi verujete v Boga?“ ga vpraša gostilničar. — „To je samo ob sebi umevno, vi vendar tudi?“ — „Ne, ne, gospod, jaz pa že ne, jaz pa že ne.“ — „O potem,“ pravi senator, „v tem slučaju pa že moram prositi za pobotnico.“ Ali ni prav sklepal senator: kjer ni Boga — kjer ni vere — tam ni poštenosti? Pa morda poreče, saj so postave, ki vzdržujejo mir v državi, ki branijo naše imetje in dobro ime. Toda vprašam te, kaj so pa postave brez Boga? Pravo veljavo daje postavam le vera, ki kaže v postavodajalcih božje namestnike. Vzemi vero, Boga, in kralji in cesarji niso drugega kot navadni ljudje, katerim zamore človek odreči svojo pokorščino.

Ali to jim zabranjujejo kazni! Kaj kazni? Te nikdar ne morejo zdatno človeka odvračati od hudodelstev. Koliko jih je, ki se ne zmenijo čisto nič tudi za največje kazni. Kdo še ni videl hudodelnikov ali bral o njih, ki so s smehljanjem poslušali smrtno obsodbo? Koliko jih je, ki lahko uidejo kazni, ker so dovolj zviti, ali pa imajo sredstva, denar, imenitno službo, da se odtegnejo kazni. Koliko je dandanes postav! Kamorkoli stopiš, že naletiš na orožnika ali policaja. Je-li pa mar zaradi tega manj hudodelstev? Ali ne toži svet vedno

bolj od dne do dne, da narašča število hudodelstev? Ali niso države primorane vedno bolj povečati prisilne delavnice in ječe? Ne rečem, da ti zakoni ne zabranijo kako manjšo pregreho, toda če človeka žene strast, da bi izvršil kako večjo pregreho, od katere pričakuje veliko korist, potem ne zadostuje več posvetna kazen. Oni, ki imajo sredstva, da se ji lahko odtegnejo, se pa kazni sploh nič ne bojé. Posvetne postave brez vere so kakor pajčevina, v katero se vlove majhne muhe, velike pa jo prederejo. Pač res, kakor je rekel grof Tolstoj, sloveči ruski pisatelj: „Le tisti bo ljudi na zemlji kot svoje brate spoznaval in ljubil, kateri je prej Boga v nebesih spoznaval in ljubil.“ («Vera in nravnost», Berolin 1894.) Zato so tudi največji modrijani in celo brezverci, poganski in novodobni učenjaki priznali, da je človeku vera neobhodno potrebna.

Tako piše prvak med poganskimi modrijani, Platon: „Največja poguba je za državo, ako ljudje ne spoznavajo Boga. Kdor napada vero, podira temelje vse človeške družbe.“ (De rep. X.) „Ne vem,“ pravi Ciceron, „ali bi mogla obstati zvestoba in vera in človeška družba in pojem pravičnosti, ako poneha bogaboječnost.“ (De natura deor. lib. 2.) — Izmed novodobnih piše Voltér (Voltaire): „Kjer je človeška družba, tam mora biti tudi vera. Zakoni čuvajo nad očitnimi prestopki, vera pa nad skritimi.“ (Oeuvres 54, 59.) — „Da se ne kali mir v človeški družbi,“ pravi znani brezverec Rusó (Rousseau), „je potrebno, da posreduje božja volja. Na ta način zadobi oblast najvišjo veljavo, svet in nedotakljiv značaj, in podložni nima več oblasti, delati po svoji glavi.“ (Disc. sur l'inegalité du condit. I, 257.) — „Postave imajo svojo največjo zaslombo v veri,“ pravi nemški modroslovec Schlegel. „Vera je najvišji politični činitelj, je edina podlaga vsake države“, so besede slovečega učenjaka Labulejé (Laboulayé).

Zlasti lepo nam to napoveduje bivši predsednik ameriških zjedinjenih držav, Vošingten (Washington): „Vera in nravnost so najpotrebnejši stebri občnega blagra. Kdor izpodkopuje ta mogočna stebra, ni pravi domoljub. Vsak pravi politik ju ljubi in časti istotako kakor vsak pobožen človek. Nezmerni so njeni odnošaji k družinski in občni sreči. Kaj nam jamči za naše imetje, za naše življenje, naše dobro ime, ako se vera loči od prisege?“ — „Ne bogastvo, ne prosveta, ampak hrabri, čisti in pobožni narodi jamčijo za blagor držav,“ pravi pl. Stein.

Leta 1859. je prišel revolucijonar Garibaldi s svojimi četami na Tirolsko. Takoj mu pošljejo iz Inomosta nasproti oddelek vojakov. Ta oddelek se ustavi v neki vasici. Komaj je to izvedel župnik one vasi, ki je tudi nosil zlato kolajno iz l. 1848, hiti pozdravit vojake. Stotnik ga pozdravi ter mu reče, da naj gre v njihovo družbo. Kmalu se pa začne stotnik norčevati iz vere in župnika. Župnik ga posluša nekoliko časa, potem pa pravi: „Gospod stotnik, ali veste, na koga bi jaz najprej pomeril, ko bi bil vaš vojak? — „Seveda na Garibaldija.“ — „Ne, gospod stotnik, ampak na vas, kajti, ako imate vi pravico prestopiti prvo zapoved, zaničevati Boga, zakaj bi jaz ne imel pravice, prestopiti pete zapovedi: «Ne ubijaj»?“

Apostolski prefekt msgr. Fallize je bil dné 12. svečana l. 1889. pri švedskem kralju ter mu je poročal o napredku katoliške cerkve v njegovih deželah. Med drugim mu je tudi rekel, da prosi Boga, da bi se s tem letom, ko se obhaja stoletnica francoske prekucije, začela nova doba, v kateri naj bi ljudje spoznali, da morajo kralji ostati kralji, in podložniki ostati podložniki. „A pred vsem," mu poseže kralj vmes, „da mora Bog ostati Bog, zakaj kralj ne more ostati pravi kralj in podložnik ne pravi podložnik, ako oba ne spoznavata Boga za svojega Gospoda in začetnika vsakega dostojanstva."

Dà, vera je vsakemu človeku brez izjeme neobhodno potrebna, a ne kakor nekateri visoki in učeni gospodje mislijo, da je potrebna le za preprosto ljudstvo ali celo le za ženske. Najprej vprašam: ali niso tudi visoki, učeni možje tudi stvari božje, ali niso tudi oni stvari nebeškega očeta? Mar so ti same sebe naredili? Ako so pa ravno tako stvari božje kakor preprosto ljudstvo, ali niso dolžni tudi oni Bogu biti pokorni, imeti vero? Človek mora verovati, ker je dolžan Bogu hvaležnosti. Ali so pa mar višji in učeni manj prejeli od Boga ali morda celo nič, ker pravijo, da je vera le za priprosto ljudstvo? Ravno nasprotno! Oni so še več prejeli bodisi v učenosti ali posvetnem blagu, torej morajo tako rekoč še več vere imeti kot ubogo ljudstvo. In to tem bolj, ker jo še bolj potrebujejo kot priprosti človek. Namen ali cilj imajo isti kakor priprosti človek, nebesa; a koliko več nevarnosti jim preti na potu proti večnosti. Ker so v večji časti, imajo več skušnjav, ki jih vodijo v napuh; ker imajo več premoženja, so v večji nevarnosti, da zaidejo v lakomnost itd. Kjer so pa večje nevarnosti, tam je treba več pripomočkov, katere nam nudi sv. vera, torej še bolj potrebujejo vere. Kolika nespamet, da je vera le za priprosto ljudstvo. Ali je morda le njemu prepovedano, se ponižati in grešiti, mar je to predpravica učenjakov, mogočnežev? Človek, ki gre na dolgo potovanje, se z vsem preskrbi, česar bo potreboval na potu. Največji norec bi bil, ki bi ničesar ne bil pripravil za potovanje v dolgo večnost. Človek, ki nima vere in ne živi po veri, ničesar ne pripravlja za dolgo večnost. Ali je ta še veliko večja norost tudi le predpravica višjih stanov?

Oče Ludovika XVI., kralja francoskega, si je dal nekoč prinesti krstno knjigo iz župnije, v kateri so bili zapisani njegovi otroci. Odpre jo vpriču svojih otrok ter jim pokaže, da je otrok, ki je pred njimi zapisan v krstno knjigo, otrok ubogega rokodelca. Potem pa pristavi prelepe besede: „Vidite torej, moji otroci, pred Bogom smo vsi jednaki! Pred njim velja le ta odlika, ako se je človek odlikoval v veri in čednosti. Vi bodete enkrat pred ljudmi več kot ta otrok. Toda pred Bogom bo pa ta otrok več, ako bo krepostnejši od vas."

Vsi smo otroci božji, možki in ženske, visoki in nizki, vsi ga moramo spoznavati kot svojega očeta, vsi mu biti pokorni, vsi z eno besedo imeti vero. Vsi smo na potu v večnost in ako hočemo doseči svoj pravi cilj, večno srečo, moramo vsi imeti vero, zakaj Bog ne bo pri deljenju plačila razločeval med stanovi in spoli, ampak od vseh bo tirjal isto, dà, celo več od onih, ki so imeli večje darove, večje zmožnosti, več moči, kakor učenjaki, mogočnjaki.

3. „Vera je zasebna stvar."

Zgoraj navedene besede se mnogokrat slišijo, odkar so jih socijalni demokratje zapisali na svoj prapor. Kaj pomenijo te besede? Te besede imajo lahko trojni pomen. Pomenijo, da je vera postranska reč. V tem pomenu so te besede, kakor smo se doslej prepričali, skrajno nespametne in neresnične, zakaj vera ni postranska reč, marveč najsvetejša dolžnost vsakega človeka. Ako pravijo dalje socijalni demokratje, da jim te besede toliko pomenijo, kakor da se nič ne zmenijo, kakšno vero imajo njihovi pristaši, je to zopet očitna laž, ker so si socijalni demokratje napisali na svoj prapor popolno brezverstvo. Njih voditelji so na mnogih shodih očitno priznali, da zametujejo vsako vero. Tako je rekel Liebknecht, eden teh voditeljev, na shodu v Halle: „Jaz sem se že davno odpovedal veri, jaz ne verujem v Boga .... Istotako je priznal drugi voditelj, Bebel, v pruskem deželnem zboru l. 1872: „Mi delujemo na političnem polju za republiko, na gospodarskem za socijalizem, in na takozvanem verskem polju, za brezboštvo (ateizem)." — „Nihče ni vreden imena socijalista, kot tisti, ki je sam brezbožec in tudi širi brezboštvo" je rekel socijalni demokrat Todt. V tretjem pomenu pa pomenijo zgoraj navedene besede, da nima država z vero ničesar opraviti, da se ji ni treba na nobeno vero ozirati, ne kake vere očitno izpovedati.

V tem poglavju baviti se hočemo z onimi besedami v tem pomenu ter pokazati, da mora tudi država izpovedati vero, in sicer pravo, katoliško vero, da je to njena sveta dolžnost in tudi živa potreba.

Že prej smo rekli, da nas zdrava pamet uči, da mora otrok biti poslušen svojemu očetu, bodisi, ker ima od njega življenje, bodisi, ker mu ta deli neštete dobrote in skrbi zanj. Oče vsake države je pa takorekoč Bog. On je dal državi življenje, on je takorekoč ustanovitelj držav.

Kako so se začele države? Ljudje so se družili v družine in več družin skupaj je tvorilo državo. K temu je pa ljudi silila njihova narava. Človek je družabno bitje. Prirojeno mu je, da se druži, ker se zaveda, da more le v družbi obstati in le po njej doseči svoj namen. Le v družbi se zamore človek duševno in telesno izpopolniti. Kdo ne ve, da mu je v prvih letih neobhodno potrebna družina, stariši! In ko odraste, mora zopet v družbi živeti, ker sam ne more nikakor zadostiti svojim telesnim in dušnim potrebam. Kako bi se mogel človek čemu priučiti, ako živi sam zase? Kaj bi bilo ž njim v bolezni, v starosti? Zlasti pa nam kaže, da je človek za družbo ustvarjen, ljubezen, katero od nekdaj čuti v sebi do bližnjega, katero takorekoč išče in brez katere ne more živeti. Človek hoče, da ga kdo ljubi, on želi bližnjemu izkazovati dobrote ter si s tem pridobiti njegovo ljubezen. Poglej otroke, ali morejo živeti sami? Kako so potrti in žalostni, ako jim stariši ne dopusté, da bi šli v tovaršijo med druge otroke. „Vsem ljudem je prirojeno," piše sv. Tomaž Akvinski, „da se ljubijo med seboj; ljubezen pa kaže vsak s tem, da po nekakem naravnem nagonu pomaga vsakemu človeku v njegovi potrebi, četudi mu je človek neznan, in sicer: vodi ga iz

zmote na pravo pot, daje mu pogum v nesreči in drugih takih okoliščinah, dela, kakor da bi bil vsak človek zaupljiv in prijatelj (Contra Gent. 117, 3, 4.)

Razen teh razlogov je pa še mnogo drugih, ki nam razodevajo, da je človeku prirojeno, da se druži, da je za družbo ustvarjen. To nam napoveduje njegov razum, s katerim zamore druge razumeti, ali si priskrbeti potrebnih reči; to nam razodeva njegova govorica, s katero more drugim razodeti svoje potrebe. Ako bi človek ne bil za družbo ustvarjen, bi tega ne potreboval.

Narava je torej človeka vodila, da se je družil in sicer najprej v družine, po katerih naj bi si priskrbel vsakdanjih reči. Ko mož opravlja zunaj hiše svoja dela, potrebuje žene, ki mu doma pripravlja jedi in drugo. Toda posamezne družine tudi niso mogle še obstati in se ohraniti brez tuje pomoči. Kaj pa premore družina dveh, treh ali več ljudi proti raznim sovražnikom? Zato se je več družin združilo, da bi v skupnosti dosegle, kar posamezne niso mogle doseči. Tako so se ustanovile skupine družin ali države. Da se je pa v teh državah ohranil red in mir, da so mogle doseči svoj namen, skupni blagor, zato se je morala ustvariti oblast, ki naj bi vzdrževala red in skrbela za splošno blagostanje. Tako je postala državna oblast. Kakor je torej očividno, se je država in državna oblast razvila v človeškem rodu popolnoma naravnim potem. Človeška narava ju je takorekoč rodila. Narava je pa od Boga, zato je tudi družina, država in državna oblast od Boga.

To nam sedaj vladajoči sv. oče Leon XIII. v svoji okrožnici «Immortale Dei» (1. nov. 1885) kratko in določno napovedujejo: „Človeku je od narave prirojeno, da živi v društvu; ker namreč ne more v samoti doseči vsega, česar potrebuje za življenje, in tudi priti do popolnosti duha in srca, zato je Bog skrbel v svoji previdnosti, da se človek rodi za življenje v družbi, bodisi domači ali javni, katera mu more edincu preskrbeti vsega potrebnega za življenje. Ker pa se ne more nobena družba vzdržati, ako ji kdo ne načeluje, ki posamezne vodi k skupnemu namenu, zato je bilo treba družbi oblasti, ki jo vodi. Ta oblast ima torej istotako kakor družba svoj izvor v naravi, in vsled tega od Boga, ki je stvarnik človeške narave. Iz tega sledi, da je vsa posvetna oblast od Boga. Bog je torej pravi, najvišji gospodar vseh reči, kateremu mora biti vse pokorno in mu služiti; tisti, ki imajo oblast, imajo jo torej od Boga, ki je najvišji gospodar vseh reči. Ni je oblasti razen od Boga“ (Rim. 13, 1.) Država in državna oblast je torej od Boga, on je takorekoč njen oče, zato je povsem od njega odvisna. Ona je dolžna, to odvisnost od njega izpovedati očitno, ali očitno izpovedati vero.

Vsak človek je dolžan imeti vero in jo izpovedati, ker je Bog njegov najvišji dobrotnik. Ali mar cela država ne prejema od njega nikakih dobrot? Ali ni dobrota božja, da država sploh biva? Ali je on ne ohranjuje in vlada, ali ji ne deli raznih dobrot? Kolika dobrota je dober vladar, splošno blagostanje, prospevanje trgovine in obrti, splošno zdravje, bogate letine itd. Ako država proslavlja imenitne vojskovodje, ako slavi sloveče učenjake in jim

stavlja v znak hvaležnosti spomenike, ali ni dolžna še veliko več hvaležnosti Bogu, dolžna, mu to hvaležnost očitno razodevati, očitno izpovedati vero? — Ali ni torej jasno kot beli dan, da so besede: «vera je zasebna stvar» skrajno nesmiselne?

Ako je pojedini državljan dolžan izpovedati vero, ako je to njegova sveta dolžnost, ali mar ta dolžnost izgine v velikem številu državljanov ali v državi? Vsak učenec je navezan na šolske postave. Ali se jim mar cela šola sme zoperstavljati? Kdo bo kaj takega trdil? Vsak, ki ima le količkaj zdrave pameti v glavi, poreče, da vežejo šolske postave celo skupino učencev ali šolo ravnotako kakor vsakega posameznega učenca.

Vsakega državljana vežejo dolžnosti do Boga, vsak mora imeti vero, ali bi ne bilo istotako nespametno, ko bi rekli, da se sme cela skupina državljanov ali država odpovedati vsaki dolžnosti do Boga. Kako očividno je torej, da je tudi država in njena oblast dolžna imeti in očitno izpovedati vero, kakor jo je dolžan vsak pojedini državljan.

Toda poglejmo dalje. Kaj je namen države in državne oblasti? Ali so državljani zaradi države ali narobe? Kakor smo videli prej, so se ljudje družili, da bi lažje dosegli svoj namen, časno in večno srečo. Država je torej dolžna skrbeti, da morejo državljani doseči ta namen. Ona mora skrbeti v prvi vrsti za njihovo časno srečo, za splošno blagostanje, a posredno tudi za njih večni blagor. Kaj pa je prvi pogoj časne in večne sreče posameznega človeka in vsega človeškega rodu? To je edino le sv. vera in sicer prava katoliška vera. O tem smo se po nekoliko prepričali že v prejšnjem poglavju. Brez vere se ne more vzdržati ne posamni človek, ne država. Država brez vere mora prej ali slej propasti. Vprašaj zgodovino. Največji državi v starem veku sta propadli, kakor hitro sta zapustili vero. Sloveči francoski zgodovinar E. Labulej (Laboulaye) je ravno ob roki zgodovine prišel do spoznanja, da je „vera najvišji politični činitelj (faktor) in edini temelj državin.“ (Liberté religieuse XI.)

„Temelj vsakega zakonodajalstva,“ pravi že Ciceron, „prva podpora vsake države, neobhodno potrebna vez človeške družbe je strah božji ... ako tega ni, izgubijo vsi zakoni svojo moč.“ (De legibus II.) O tem so bili prepričani vsi modroslovci, učenjaki in tudi vladarji do naših časov. Sloviti Voltér nas zatrjuje tega na več ko sto mestih. „Povsod, kjer biva človeška družba, država, je vera potrebna,“ pravi v svoji razpravi o toleranci. (20.) Pritrjuje mu tudi Didró (Diderot), ki pravi: „Vera je tako potrebna, da se vzdržuje človeška družba, da so pogani in kristjani spoznali, da je nemogoče, da bi se vzdržala družba, ako ne pripoznava nevidne moči, ki vlada vsa dejanja človeškega rodu.“ (Encyclop. Athéisme.)

Cesar Napoleon je slovesno izjavil: „Edina vera more pravo srečo podeliti katerikoli družbi ter utrditi temelje dobre vlade.“ — Istotako je rekel Vošingten (Washington), predsednik amerikanskih zjedinjenih držav: „Odnošaji vere k družbinski in politični sreči so nepregledni.“ — „Tudi najbogatejše ljudstvo mora obožati,“ je rekel sloveči Roscher, „ako nravstveno propade.“ Nasproti so pa „dobe,

v katerih vlada vera," po besedah nemškega pesnika Goetheja, „sijajne, izpodbudljive in plodonosne za sodobnike in potomce." (Westöstlicher Curier.) — Zato je rekel tudi laški modroslovec Žoberti (Gioberti): „Kar je duša telesu, Bog vesoljnemu stvarstvu, to je vera državi, vsakemu javnemu zavodu in vsem delom človeške družbe." (Primato d'Italia.)

Seveda je tu treba, da so najprej državljani verni, ker vse te koristi izvirajo iz vere državljanov. A kako bodo pa državljani verni, ako jim država sama in državna oblast daje slab zgled in zametuje vsako vero? Ako hoče država, in to mora hoteti, da so verni državljani, potem mora tudi sama očitno izpovedati vero, mora se v vseh svojih opravilih nanjo ozirati, vse zabraniti, kar bi škodovalo vernosti državljanov, jo oslabilo ali celo zatiralo. Vprašam, kako bi mogli biti državljani pošteni, ako država nič ne uvažuje pravičnosti, ako iz same slavohlepnosti ali poželjivosti po večjem posestvu napoveduje vojske, kakor na pr. Angleži Burom, Italijani Abesincem. Ali ni prav povedal neki morski ropar kralju Aleksandru Velikemu, ki ga je je kaznoval zaradi ropanja: „Ker jaz to delam z mojo majhno ladijo, me imenujejo roparja; tebe pa, ki delaš isto z velikim brodovjem, zovejo kralja." Nepregledne vrednosti so v družabnem življenju krščanske čednosti. Te pa rodi le vera katoliška. Ako hoče torej država svojemu namenu služiti, in to je njena sveta dolžnost, mora vero izpovedati, vero braniti, odstraniti vse, kar bi škodovalo verskemu prepričanju njenih podložnih. Vera se ne briga, kdo vlada državo, ali cesar ali predsednik, ali je država absolutna ali konstitucijonalna, ona ne vpraša, kdo je uradnik. Če pravimo, da mora država imeti vero, hočemo s tem reči, da mora biti vera takorekoč duša vsega njenega delovanja. Vera mora prešinjati njene zakone, nanjo se mora ozirati, kadar določuje pravice in dolžnosti posameznih, kadar daje zakone itd. Vera se mora razodevati v njenih zbornicah, vera v ministerskih pisarnah, vera v sodiščih, vera v armadi, vera na vseučiliščih, vera v trgovinah itd., vera z eno besedo povsod.

„Vera je povsem potrebna," rekel je celo brezverni državnik Macchiavelli, „da se vzdržuje država ... Kjer je vera, tam smemo sklepati na vse dobro, kjer je ni, na nasprotno." (Discorsi sulle Deche I, 2.) Mar ni bil o tem prepričan ves človeški rod do današnjih časov? — „Ako preiskujemo početek vseh narodov," pravi francoski pisatelj Lerú (Leroux), „bodemo našli, da je bilo njih zakonodajalstvo najtesneje združeno z vero ... Vsi starodavni zakoniki se pričenjajo, kakor začenja pesnik svoje pesni: «Ab Jove principium — z Bogom treba začeti». Ne, ne, nihče še ni našel ne v preteklosti, ne v sedanjosti kake države, ki bi bila imela kako veljavo brez vere." (Encyclop. art. Culte.)

Ali nam je treba zgledov? Ali jih ne vidimo še preveč današnje dni? Gorje državi, ki se odtuji veri, a tudi gorje državljanom. Kdor hoče videti sliko tedanjega časa, naj bere zgodovino francoske prekucije. Tedaj niso samo morili kralja, plemenitažev, bogatinov in duhovnikov, ampak ljudje so divjali eden zoper drugega, eden drugega

so trpinčili na vse mogoče načine. Ne pravi zastonj pesnik: „Najhujša izmed vseh stvari je človek v svoji zaslepljenosti," v katero ga spravi ravno brezverstvo.

Kako potrebna je državi vera, je pač lepo spoznal predsednik južnoameriške države Ekvador, Garcia Moreno. Neki pravoslovec je bil z odliko napravil državni izpit. Sam predsednik mu je častital. Potem mu pa reče: „Pokazali ste nam, da ste se dobro naučili pravoslovja, ali pa znate tudi katekizem? Uradnik mora v prvi vrsti poznati božjo postavo." Nato mu verni predsednik stavi nekatera vprašanja iz katekizma, a učeni pravoslovec ni znal odgovoriti. Tu mu reče predsednik: „Moj gospod, imenujem vas doktorjem prava, toda preden smete svojo službo izvrševati, pojdite za nekaj dni k frančiškanom, da se naučite katekizma." Tako je govoril mož, ki se je zavedal, da mora država izpovedati vero, ako hoče izpolnovati svojo nalogo.

Ali kaj to meni mar, si boš morda mislil, dragi bralec, saj nisem ne vladar ne kak državnik? Le počasi moj dragi; tudi tebe ta stvar zadeva bolj, kot si morda misliš. Rekli smo, da mora biti vera duša vseh zakonov. Kdo pa dela in daje zakone? Ali mar sam vladar? Današnje dni skoraj po vseh državah deli vladar to oblast z ljudstvom. Ljudstvo sklepa po svojih zastopnikih v državnem ali deželnem zboru zakone, cesar ali vladar jih pa potrjuje. Tudi ljudstvo torej dela zakone, zato je to poglavje važno za vsakega, zlasti pa za može, da spoznajo, kako važno je, da se udeležujejo javnega življenja, in da vsak po svojih močeh dela na to, da povsodi zavladajo prava krščanska načela.

4. Vera in bogočastje.

„Brez bogočastja in obredov in praznikov je vera nemogoča." *(Proudhon.)*

Okrajni sodnik malega mesteca, sin dobre katoliške družine, je bil prestavljen v drugo mesto, kjer so si mnogi šteli pod svojo čast, da bi ob nedeljah hodili k sv. maši. Novi okrajni sodnik se pa ni nič zmenil za to, ampak se je vestno udeleževal službe božje ob nedeljah in praznikih. Čez nekoliko časa mu to očita eden onih, ki niso hodili v cerkev, a sodnik mu mirno odvrne: „Dà, moj gospod, jaz grem ob določenih dnevih k sv. maši, ker je to moja dolžnost. Ako je človek ud kakega društva, mora pač v prvi vrsti izpolnovati njegova pravila. Tudi katoliška cerkev je tako društvo, in med njenimi pravili je tudi pravilo, ki določuje, da je vsak ud dolžan pod smrtnim grehom, se udeležiti sv. maše ob nedeljah in praznikih. Ali nisem torej dolžan, to pravilo izpolnovati? Dalje sem sodnik; ako sem kot tak dolžan skrbeti, da se upoštevajo zakoni, ali nisem tudi dolžan, sam lep zgled dajati? Dalje tudi ne tajim, da čutim sam potrebo v cerkev iti in se udeležiti sv. maše. Jaz hočem to, kar se imenujem, biti tudi v resnici, — katoliški kristjan. Ne bil bi pač, kakor mislim, pravi kristjan, ako bi nikdar ali le po redkoma šel v cerkev. Potem pa še eno! Ko sem zapustil svoj očetovski dom, sem

materi slovesno obljubil, da bom pridno hodil v cerkev. Ali bi se ne moral sramovati sam pred seboj, ako bi ne izpolnoval te obljube?“

Ta mož je pač umel svoj poklic in svojo nalogo. Žalibog, da se isto, kakor v onem mestecu, tako mnogokrat dogodi. Ljudje, ki delajo tako, se večinoma izgovarjajo: saj zadostuje vera (religija, verstvo) v srcu, a le, da bi zakrili s tem svojo strahopetnost, strah pred ljudmi ali celo svoje brezverstvo. Mnogi se sklicujejo celo na besede Gospodove, katere je rekel ženi pri vodnjaku pri Sichemu: „Bog je duh, in kateri ga molijo, ga morajo v duhu in v resnici moliti.“ (Jan. 4, 24.) Toda vprašam: Čemu je pa potem Bog že v starem zakonu določil tako natančno vse bogočastje, zakaj je hodil Jezus tudi v tempel molit, čemu je postavil daritev sv. maše, sv. zakramente itd.? Ali ni s tem določno razodel, da ne zadostuje, da imamo vero samo v srcu, da samo v srcu Boga častimo in molimo, ampak da ga moramo tudi po zunanje častiti, svoje verstvo (vero) razodevati? Mar nam tega tudi kaj določno ne napoveduje naša lastna zdrava pamet?

Človek je bitje, ki ima dušo in telo. Oba sta pa od Boga. Torej moramo tudi z obema razodevati svojo odvisnost od njega, z obema ga častiti. Od njega imamo dušne in telesne moči, zato moramo oboje porabiti v njegovo čast, za katero nas je ustvaril. Dolžni smo ga častiti, in to kar najpopolneje mogoče. Nepopolno bi bilo pa naše češčenje, ako bi ga častili le z dušo, ko ga moremo častiti tudi s telesom in njegovimi močmi. Torej je naša dolžnost, da svojo vero tudi po zunanje razodevamo.

K temu nas sili že naša narava sama. Česar je polno srce, od tega rada usta govoré, pravi stari pregovor in tudi sv. pismo nas uči: „Iz obilnosti srca govoré usta.“ (Mat. 12, 34.) Poglej dva prijatelja, ki se iskreno ljubita. Ali sta mar zadovoljna, da jima ljubezen biva le v srcu? Ali si je ne razodevata z besedo, s pismi, z dejanji? Ali si opazoval kdaj človeka, v katerem gori ogenj bodisi sovraštva ali poželjivosti ali drugih strasti? Mar se te kar nič ne razodevajo na zunaj? Poglej ošabnega, kako nosi pokoncu svojo glavo, kako se zaničljivo ozira na nižje itd. Današnji vek bi se pač mogel imenovati vek spomenikov in obletnic. Dan za dnevom se slavijo 10, 20, 30, petdesetletnice itd. Kaj nas to dejstvo uči? Ali ne, da narava sama sili človeka, da svoja notranja čutila tudi po zunanje razodeva? Človeški rod ni bil zadovoljen, da časti vrle može samo v svojem notranjem, ampak narava ga sili, da jih slavi tudi v svojih spisih, spomenikih, raznih slavnostih.

Glej, kako se notranja čustva, misli in prepričanje razodevajo tudi na zunaj. In sv. vera, ki ima pač največji vpliv na um in srce, naj bi se kar nič ne razodevala na zunaj? Ravno to, ako se kar nič ne razodeva, nam je gotovo znamenje, da je je v duši le malo ali celo nič. „Jako dvomljiva bi bila ljubezen,“ pravi sv. Gregorij Veliki, „ako bi bila le v srcu.“ Zato tudi lahko že na tem spoznamo pravega kristjana, ako se vestno udeležuje očitne službe božje. Ali ni bila očitna služba božja znamenje prvih kristjanov, po katerem so jih pogani razločevali od drugih ljudi? Kdor je poganskim malikom

daroval, je bil pri prvih kristjanih odpadnik, dasi je zatrjeval, da ima v srcu ali v duši vero.

Kakor nam pripoveduje sv. Avguštin, je živel v Rimu sloveč govornik, Viktorin po imenu. Vse ga je hodilo poslušat, celo kip so mu postavili na javnem trgu. Nekega dne vzame Viktorin v roke sv. evangelij ter ga prebira. Prevzet od vzvišene njegove lepote hiti k duhovniku ter mu reče: „Jaz sem kristjan, jaz sem kristjan.“ — „Ti si kristjan, to je lepo, toda pojdiva v cerkev!“ — „Čemu? Ali cerkev dela kristjane? Jaz verujem, in to naj zadošča!“ Vselej, kadar ga je pobožni duhovnik opomnil, da naj gre v cerkev, se mu je ustavil Viktorin rekoč: „Saj ne storé zidovi kristjana. Jaz verujem, molim, in to zadošča za dobrega kristjana.“ — Nekega dne pa zapazi besede Gospodove: „Kdor se sramuje mene pred ljudmi, tega bom tudi jaz zatajil (se sramoval) pred nebeškim Očetom.“ Sedaj spozna, da je napačno ravnal. Hitro gre k duhovniku ter mu reče: „Pelji me v cerkev; jaz sem voljan iti v cerkev.“ Vse se začudi, ko zagleda Viktorina v cerkvi. Ko stopi pred oltar, da bi očitno izpovedal svojo vero, se ljudstvo ne more dalje vzdržati, ampak glasno zakliče: „Viktorin, ali si ti kristjan?“ — „Dà, jaz sem kristjan,“ odvrne sloveči Rimljan, „sedaj še-le čutim kaj se pravi, biti kristjan.“ Pač res, pravi kristjan je le tisti, ki svojo vero tudi po zunanje razodeva, ki se udeležuje službe božje.

Kako bi torej mogel človek reči, da je javno bogočastje nepotrebno, ko je vendar takorekoč znamenje, po katerem se spoznavajo udje sv. cerkve. Toliko društev imamo zlasti današnje dni. Ali mar zadostuje, da je človek samo zapisan v društvo? Ali ni po pravilih tudi dolžan, udeleževati se zborovanja v to določenih prostorih, kateri so namenjeni v to, da se v njih društveniki zbirajo, med seboj spoznavajo itd. In kakor pogosto občevanje med društveniki utrjuje medsebojno vez, utrjuje navdušenje za namene društva, tako tudi zunanja služba utrjuje notranja čustva in prepričanje, vero.

Kdo ne ve, kako človek hitro pozabi kak tuj jezik, naj ga še tako dobro zna, ako v njem ne občuje. Da, celo materni jezik pozabi človek, ako v tujini dolgo časa v njem ne občuje. Ljubezen se krepi toliko bolj med prijatelji, kolikor bolj si jo razodevajo med seboj bodisi s pismi ali besedami ali dejanji. Kolikor manj pa človek razodeva svojo ljubezen, ako ponehajo pisma itd., poneha in se polagoma tudi izgubi vsa ljubezen. Ista je s sv. vero. Kolikor manj jo človek razodeva na zunaj, kolikor bolj opušča službo božjo, tem bolj gineva tudi vera.

Kolik vpliv imajo na človeka cerkveni obredi, kolik že cerkev sama. Kakor pa bogočastje utrjuje našo vero, tako ji daje tudi večjo veljavo. Svojemu dobrotniku si dolžan hvaležnosti. Prav je, ako si mu v srcu hvaležen. Toda večjo vrednost ima tvoja hvaležnost, vsaj po mnenju ljudi, višje ti jo ceni tvoj dobrotnik, ako mu jo razodevaš z besedo. Sploh te bo ves svet imenoval nehvaležnega, ako se za prejeto dobroto ne zahvališ z besedo. A največjo vrednost ima naša hvaležnost, ako jo razodevamo tudi z dejanji. — Kdo je pa večji dobrotnik od Boga? Ali je mar samo pri Bogu umestna izjema?

Slednjič nam pa dolžnost, da razodevamo svojo vero tudi na zunaj, napoveduje dolžnost, ki jo imamo do svojega bližnjega, katerega smo dolžni podpirati v telesnih in dušnih rečeh. S čim ga pa moremo v dušnih rečeh izdatneje podpirati, ako ne z zgledom. Ako svojo vero po zunanje razodevamo, ako se udeležujemo očitne službe božje, dajemo svojemu sobratu lep zgled. Tega naj bi se pač zavedali tisti, ki stojé na višji stopinji, bodisi v službi, ali omiki itd. Kolik odgovor si nakopavajo, ko opuščajo službo božjo in se vendar imenujejo katoličane.

Da je človeku dolžnost, svojo vero po zunanje razodevati, je tako globoko vtisnjeno človeku v srce, tako povsem bi rekel naravno, da je ves človeški rod vedno svojo vero tudi zunanje razodeval. Ni mi pač treba navajati že večkrat omenjenih besed Plutarhovih: „Pojdi h kateremukoli hočeš narodu, v katerikoli del sveta, povsod boš našel svetišča, oltarje, daritve.“ Kakor jih ima krščanski Rim, tako jih je imel poganski. Mar niso ravno templi poganov najkrasnejši izdelki vseh lepih umetnosti? Najslavnejši umetniki so ravno v svojih največjih umotvorih razodevali svojo vero, ž njo častili Boga. Bogočastje je tako vkoreninjeno v človeški naravi, da bi bilo treba človeka uničiti, ako bi se mu hotelo odvzeti bogočastje. Ako bi se Bog hotel odpovedati bogočastju, moral bi takorekoč človeka uničiti. Zato je rekel pruski kralj Friderik II.: „Naši novodobni modrijani so napovedali boj obredom. Jaz sem pa tega mnenja, da je ta boj brezuspešen. Le premalo poznajo človeško naravo. Splošen običaj, katerega je uvedel človeški razum, je potreben, in nespametno ga je zametovati.“ (V pismu z dné 6. svečana 1782.)

„Vera, ki je le v srcu in se ne razodeva v obredih, ni za ta svet,“ je rekel sloviti Mirabó (Mirabeau), „ampak za na mesec.“ Iz tega tudi sledi, da ni sramotno, se udeleževati službe božje, ampak kaj pametno, ker to tirja zdrava pamet. Kaj dobro je nekdo rekel, da ljudje, ki bi se radi znebili očitne službe božje ali bogočastja, bi radi bili angeli (ki so brez telesa, da bi jim namreč ne bilo treba s telesom častiti Boga), da bi bili tem lažje zverine. Ako namreč zavržejo bogočastje, potem jim nikdo ne mora očitati, da so brezverci, dà, lahko bi jih imeli za modrijane, med tem ko živé kot živali, ki ne poznajo nič višjega. S svojimi trditvami, da ni treba bogočastja, le zakrivajo svojo brezvernost, ali strah pred ljudmi.

Toda bogočastje ni dolžnost samo pojedinega človeka, ampak tudi vsega človeškega rodu, države. Razlogi so ravnokar navedeni, in tudi oni, katere sem navel v poglavju o veri in državi. Kadar pride vladar v kako deželo, kaj se zgodi? Ali mar zadostuje, da ga vsak pojedini državljan počasti sam zase? Ne, ampak cela dežela, celo mesto ga počasti po odposlancih, po svojih uradnikih. Ves narod se veseli, napravlja slovesnosti itd. — Ali ni Bog vladar vseh vladarjev, vseh narodov in držav? Zato so tudi cele države dolžne, ga takorekoč «in corpore», t. j. skupno častiti, skupno obhajati službo božjo. Bog je njihov začetnik, njihov največji dobrotnik. On jim pošilja vse dobro, a on jih tudi zamore kaznovati. On lahko obišče celo deželo z boleznimi in drugimi nezgodami.

Kaj je dolžna država Bogu, nas učijo Ninivljani. Ko jim je Bog zapretil kazen, se je pokorilo celo mesto, od kralja do zadnjega berača. — Ko se je bližal hunski kralj Atila rimskemu mestu, šel mu je naproti sv. oče Leon z vsemi oblastniki, duhovniki in ljudstvom, da bi ga odvrnil od njegovega naklepa. — Mesto Antiohija je bilo razžalilo cesarja Teodozija, ker je razbilo podobe njegove, njegove žene in sinov. Cesar je sklenil, mesto pokončati. Kaj storé Antiohenci? K njemu pošljejo odposlanstvo, ki naj bi zastopalo celo mesto ter ga prosilo milosti. Na prošnjo škofa Florijana in drugih odposlancev je kralj prizanesel mestu. — Ako pa človeški rod, ako cela država ali mesto stori to zemskemu vladarju, ali ni tudi njihova dolžnost, da isto, in to še v večji meri, storé svojemu najvišjemu vladarju, da mu z javnim bogočastjem izkazujejo svojo češčenje, da se mu zahvaljujejo za prejete dobrote ali ga prosijo novih z javno molitvijo, daritvami, in tako dalje.

* * *

Ali tu bi utegnil kdo reči: Saj Bog ne potrebuje našega bogočastja. — Kolika nespamet! Ako ti bogatin posodi denar, ali mu mar nisi dolžan ga vrniti? Ali morda porečeš: saj je bogat, saj ne potrebuje mojih denarjev. Res je, da jih ne potrebuje, toda ti imaš dolžnost, mu jih povrniti. Le poskusi si z onim ugovorom, brezdvomno boš imel opraviti s sodiščem. Slično je pri Bogu: Bog ne potrebuje našega bogočastja. On ničesar ne pridobi in tudi ne izgubi, ako ga ves svet časti ali pa nihče. Toda bogočastje je naša sveta dolžnost, ker je on takorekoč naš upnik, mi pa njegovi dolžniki. In če mu bomo odrekali bogočastje s tem izgovorom, bomo tudi imeli opraviti z njegovim sodiščem.

A bogočastje je nam razen tega tudi potrebno. Bogatin ne potrebuje reveža, a revež potrebuje bogatina. Istotako nas Bog ne potrebuje, a mi potrebujemo Boga. Bog ne potrebuje grešnikov, a grešnik potrebuje Boga. Dà, kakor sem že prej omenil, ko bi nas Bog tudi hotel odvezati od bogočastja, nas takorekoč ne more, ker bi nas moral uničiti, ker nam je bogočastje popolnoma naravno. Ogenj greje, luč sveti, to je ognju, luči naravno. Ako bi Bog vzel luči, da bi ne svetila, jo uniči. Istotako tudi naša duša ne more obstati, ako ne počiva v Bogu, to ji je naravna potreba. Ako bi jo Bog odvezal dolžnosti, ga častiti, bi jo moral takorekoč uničiti.

Ali tu se oglasi druga modra glava: No, ne rečem, da bogočastje ni potrebno, toda čemu toliko praznikov, toliko slovesnosti, čemu tolika potrata pri službi božji? Koliko dobrega bi se lahko storilo z denarjem, ki se porabi pri službi božji ali bogočastju. — Kolikor besed, bi rekel, toliko nesmisli. Toda oglejmo si vsak ugovor posebej.

Čemu prazniki in slovesnosti? Ne bom tu dokazoval, kako potrebni in koristni so prazniki za človeka, o tem bomo obširneje obravnali pozneje. Tu le vprašam: Kdaj je bolje stalo ljudstvo, zlasti nižji slojevi, prej, ko je bilo veliko več praznikov, ali danes, ko jih je primeroma veliko manj? Določen odgovor nam daje zgodovina

srednjega veka, v katerem je bilo toliko praznikov, da so bili v tednu povprek le po 4 delavniki. G. Schönberg piše: „Zgodovina 14. in 15. stoletja nam poroča o tolikem napredku obrtnega dela in o splošnem blagostanju rokodelcev, česar skupaj ne najdemo več v nobeni dobi.“ (Zur wirtschaftl. Bedeutung des deutschen Zunftwesens im Mittelalter. 51, 52.) — O kmetovalcih pravi zgodovinar Huber, da so bile njihove razmere veliko ugodnejše kot v poznejših stoletjih. (Geschichte Oesterr. III, 496.)

Ako bi torej bili prazniki ljudstvu v škodo, bi se bilo pač to najbolje pokazalo v srednjem veku. Dandanes se pa toliko toži nad revo in bedo, katera muči delavca in kmetovalca, dasi je veliko manj praznikov. Iz tega je razvidno, da prazniki ne prinašajo ljudstvu nobene škode, marveč ravno nasprotno, največjo korist, ako jih praznuje v cerkvenem duhu. Da dandanes prazniki toliko škode prinašajo, pa ni vzrok cerkev, ampak ljudstvo samo. Le poglejmo, kako se praznujejo prazniki današnje dni! Po letu se vrstijo izleti eden za drugim. To nedeljo ali praznik napravi izlet to društvo, drugo zopet drugo. Pri teh izletih pa jih mnogo lahkomišljeno zapravlja težko prisluženi denar. Po zimi so pa zopet druge veselice na prazniškem redu. Seveda potem se ni čuditi, ako propada ljudstvo po nekoliko vsled praznikov, a to le zaradi tega, ker jih ne praznuje v cerkvenem duhu, ki hoče, da verniki porabijo te dni v prvi vrsti za svojo dušno korist; pri tem kajpak ni izključeno razvedrilo, a pametno bodi.

Čemu toliko cerkvâ; ali bi ne zadostovala v mnogih krajih samo ena, namreč župna? Kdo ne ve, da dobri otroci ničesar bolj ne želijo, kakor da bi imeli svojega očeta v svoje sredini. Vsak bi ga rad imel pri sebi, bi mu rad postregel ter mu razodeval svojo hvaležnost za mnogoštevilne dobrote. Tako so tudi delali naši predniki, ki so imeli več vere, kot je najdemo današnje dni. Zato so hoteli nekako imeti svojega nebeškega Očeta v svoji sredi. Kakor hitro se je na kakem kraju sezidalo več hiš, takoj se je sezidala kapelica, ki se je polagoma povečala. Živa vera, goreča ljubezen je rodila toliko cerkvâ. Bogočastje je naravna potreba vsakega človeka. Da bi pa tej potrebi in tudi dolžnosti kolikor mogoče lažje vstregel, zato se je človek v bližini svojih prebivališč zidal cerkve. Vnet za božjo čast je sezidal kolikor mogoče več cerkva, ker je vedel, da s tem množi in širi čast božjo.

Pa čemu tolika potrata pri službi božji; koliko dobrega bi se lahko storilo z denarjem, kateri se porabi v te namene. Ta ugovor zelo diši po Judeževem ugovoru, kaj ko bi imel tudi isti izvor kot oni? Ko je bil namreč Judež Iskariot videl, da je Magdalena mazilila Gospoda z dragocenim mazilom, je rekel: „Čemu ta potrata? Ali se ni moglo mazilo prodati, in denar razdeliti med reveže.“ Sv. pismo pa pristavlja, da mu ni bilo toliko mar za reveže, kot pa za njegov žep. Kaj, ko bi bila tudi tistim, ki današnje dni slično ugovarjajo, v prvi vrsti skrb za njih žep? To naj bi bilo potrata, kar storimo za čast božjo? Gospod je grajal Judeža, hvalil pa Magdaleno; isto pač zaslužijo, ki grajajo sijaj pri bogočastju, in tisti, ki zanj skrbijo. Ali ni Bog naš najvišji Gospod? Ali ni prav, da to

razodevamo tudi v svojem bogočastju, da zanj nobena reč ni predragocena. Ali se ne spodobi, da mu darujemo svoje najdražje reči? On sicer tega ne potrebuje, a to je naša dolžnost.

* * *

Kaj storijo podložni, ako jih obišče vladar? Ali mu ne okrasijo stanovanja kolikor mogoče lepše, ali ne zberejo vse dragocenosti, da bi ga kolikor mogoče dostojneje sprejeli? Tudi vladar ne potrebuje tega vsega, lahko bi si dal potrebno prinesti iz svojega stanovanja, a podložni čutijo potrebo, da mu na ta način razodevajo svojo udanost in spoštovanje. Vprašam le, kaj bi rekel vladar, ako bi prišel v kak kraj, pa bi mu za stanovanje odločili kako umazano sobo itd. Ali bi ne bilo to največje razžaljenje? In najvišjemu vladarju bi se smelo kaj takega storiti!

Poglej pogane! Kako krasne temple so sezidali svojim malikom, lesenim ali kamenitim podobam ali celo živalim. Pri daritvah se je rabila posoda iz najdražih snovi, zlata, srebra itd. Vsak narod se je zavedal, da mu za Boga ne sme biti nobena reč predraga. Dà, Bog sam tirja to od človeka, kakor beremo v starem zakonu, ko je natanko določil, kako naj se sezida tempel in napravi vse potrebno za bogočastje. Ta tempel je bil pravi čudež sveta. Mnogim ljudem je vse to potrata in zelo skrbni so za uboge. Kaj pa ne razdelijo med uboge tistega denarja, katerega porabijo pri zidanju gledališč in drugih poslopij, v katerih se najde mnogokrat še večji sijaj in blesk kot v cerkvah.

Sicer je pa takozvana potrata v cerkvah v prvi vrsti tudi v prid ubogim. Ubogi ne morejo obiskovati gledališč in drugih takih prostorov, a cerkev jim je vedno odprta. Cerkev je ravno tako dom ubožca kakor vsakega drugega. V cerkvi klečé pred oltarjem pozabi za nekaj časa svojo revo tudi ubožec, ter se raduje ob pogledu lepih slik, podob in drugih dragocenosti. Lepota hiše božje povzdiguje njegovega duha v rajske višave ter ga spominja najkrasnejšega doma v nebesih. Kako bi se torej mogla imenovati potrata vsa lepota hiše božje, slovesnost njenih opravil itd.?

Ljudem, ki toliko govoré o potrati v bogočastju, ali da je katoliško bogočastje predrago, je kaj dobro povedal neki redovnik. Leta 1898 se je peljal neki frančiškan od Manheima v Heidelberg (na Nemškem). Med potjo se mu pridružita dva potnika, ki sta kmalu začela zabavljati črez samostane, duhovne in tako naprej. „Jaz sem katoličan," pravi eden, „in moja žena je protestantka; plačujem torej dvojen cerkveni davek; kot trgovec mora pa človek biti praktičen. Čemu dvojen davek; vsaka vera je dobra; zato bodeva postala prostoverska, to velja le tri marke." — „Častita gospoda," pravi frančiškan, „stopita v mojo občino, tu velja stvar še manje." — „Kako to?" vpraša eden, čudeč se. „Kako to?" odvrne frančiškan; „v moji občini sploh ni nobenega davka. Pri nas imate prosto obleko, hrano, stanovanje; z eno besedo, vse je prosto; jaz sem namreč duhovnik v kaznilnici." Vsi potniki se zasmejejo, ona dva junaka sta pa lepo osramočena potihnila in na bližnji postaji izginila.

5. Vera in prostost.

„Resnica vas bo oprostila.“
(Jan. 8, 26.)
„Prostost ima edino le krščanstvo.“
(Zgodovinar Guizot.)

Vera je prva in najsvetejša dolžnost vsakega človeka in vsake države. Ona je prvi pogoj prave sreče za enega kot za drugega. Zato je tudi država dolžna izpovedati vero, jo ščititi, vse odvračevati, kar bi slabilo ali izpodkopovalo pravo vero. V prvi vrsti pa je katoliška cerkev poklicana, da varuje in širi vero, da z vsemi močmi odvračuje vse, kar bi jo utegnilo slabiti ali izpodkopati v človeškem rodu, zlasti pa pri njenih udih. A tu se oglašajo nekateri, rekoč: „Človek je prost, nihče se nima utikati v njegovo mišljenje, govorjenje, delovanje itd.“ Na svoj prapor so si ti zapisali vsestransko prostost. Tako oznanjajo prostost v mišljenju, govorjenju, tisku, prostost vesti in vere. Da se je človek kaj navdušeno poprijel te prostosti, se nam ni čuditi, zakaj beseda «prostost» je imela vedno velik vpliv, neko čarobno moč na človeka. Kaj se je že vse zgodilo v imenu prostosti!

V imenu prostosti so se angeli vzdignili zoper Boga, v imenu prostosti mu je odrekel prvi človek svojo pokorščino. Ta beseda je s krvavimi črkami zapisana v zgodbo vseh prekucij. Nepopisno veliko gorjâ je že povzročila ta beseda. Zakaj? Ker je človek večinoma ni prav razumel, in istotako je tudi ne razume današnje dni. Zato je neobhodno potrebno, da izpregovorimo tudi nekaj besedi o prostosti, in sicer v kakem razmerju je s sv. vero.

Najprej pa poglejmo, ali je mogoča prostost, katero oznanjajo oni ljudje, ali da rabimo drugo besedo, za katero se vnema liberalizem. Pravijo namreč: človek je prost, ter hočejo s tem reči, da je povsem neodvisen bodisi v svojem mišljenju ali govorjenju ali delovanju itd. Je-li to res? Kdor ima količkaj zdravega razuma, mora spoznati, da to ni res in tudi ne more biti res. Kako bi pač mogel človek reči, da je neodvisen, ko takorekoč vsak trenutek čuti svojo odvisnost. V prvi vrsti je odvisen od Boga, ker je njegova stvar in torej njegova popolna last. Kdor bi hotel to utajiti, mora dosledno reči, da tudi lončar nima nobene pravice do lonca, katerega je sam naredil. Ker smo popolna last božja, ker nas je on naredil, zato ima pravico nam določevati, kako naj živimo. Človek pa je dolžan, kakor hitro se prepriča, da je Bog govoril, ravnati se po njegovem nauku in njegovih zapovedih.

Človek je ud človeške družbe in države. Kot tak je zopet povsem odvisen. Najprej je odvisen od svojih starišev, potem je odvisen od svojih učiteljev, gospodarjev. V svojem življenju je dolžan se ravnati po njihovih naredbah. In kot ud države je zopet dolžan, ravnati se po državnih naredbah ali zakonih. Ako hočemo, da se vzdržuje država, mora se vsak državljan vkloniti njenim naredbam. Človek je rojen v odvisnosti in mora vedno v odvisnosti živeti, torej je popolna prostost največja nespamet.

Toda poglejmo si malo natančneje posamezne prostosti, katere oznanjajo. Najprej proglašajo prostost mišljenja. Kaj hočejo s tem reči? Ali morda, da človeku ne more nihče ubraniti njegovih mislij? To je povsem resnično. Toda nočejo tega reči, ampak le, da je človek neodvisen v svojem mišljenju, da sme misliti, kar hoče, kar se mu poljubi. Je-li to res? Samo na sebi res človek lahko misli, kar hoče, ali pa more ali sme vse misliti? Seveda si lahko misliš, da je črno belo, belo črno. Toda ali moreš, ali smeš kaj takega misliti? Ali ti tega ne brani zdrava pamet? Glej, človek je že v svojem mišljenju navezan na postavo, katero mu narekuje zdrava pamet. Ta zakon je pa resnica.

Človek sme le to misliti, kar je resnično. Zato so tudi zapisali nad vrata vseučilišča v Upsali na Švedskem: „Prosto misliti je lepo, a prav misliti je lepše.“ Ako pa to velja že v navadnih rečeh, kaj še le v verskih. Tudi tu je naše mišljenje navezano na resnico. Lahko si sicer samo na sebi mislimo, da niso tri božje osebe, da Jezus Kristus ni pričujoč v presv. Rešnjem Telesu itd., toda, ali pa smemo tako misliti? Zdrava pamet nas uči, da človek nima pravice dvomiti, kadar se prepriča, da mu je Bog razodel to ali ono resnico. Božje razodetje, ali resnica od Boga razodeta, je meja, katere človek ne sme prestopiti. Ako bi jo smel prestopiti, potem bi morali reči, da je Bog dal človeku pravico, ga zasmehovati, toda to je nesmiselno. Kam pa pridemo, ako bi človek smel misliti, kar bi hotel? Ali bi ne povzročilo to največji nered, z eno besedo, propad človeške družbe?

Od misli do dejanja je takorekoč le en korak. Ako bi človek smel misliti, da je lastnina, kakor pravi Proudhon, tatvina, kaj bi ga pač moglo odvračati, da ti ne vzame, kar si si z velikim trudom pridobil? Pa ne reci: saj ga ovirajo posvetni zakoni. Ali si mar po istem načelu ne more misliti, da so vsi zakoni le bedarija, slepárija ali trinoštvo, katero je treba zavreči? Prostost mišljenja v smislu nasprotnikov je torej nesmisel, a tudi skrajno pogubna.

Isto velja o prostosti v govorjenju, pisanju in tisku. Ako človek nima pravice vsega misliti, ima še manj pravico, vse razodeti, bodisi z besedo, pisanjem ali tiskom. Človek sicer more samo na sebi vse govoriti. Nobena oblast na svetu mu tega ne more ubraniti. A nima pravice vsega razodeti. Kam bi prišli, ako bi človek smel vse govoriti, vse svoje misli razodeti? Kdo ne ve, kolik vpliv ima živa beseda. Koliko je premogla beseda farizejev pri Judih! Jezusu so najprej klicali: „Hozana Sinu Davidovemu,“ a tri dni pozneje so jih tako premotili farizeji, da so klicali: „Križaj ga, križaj ga.“ Kdo ne ve, da se dá z besedami zakriti največja sleparija in laž, da jo še omikani težko spozna, kaj še-le neuki človek. Ako rečemo, da človek sme vse govoriti, kar hoče, potem zahtevamo, da sme človek človeka slepariti, nalagati.

Kaj naj rečem o tisku? Koliko strupa se še-le na ta način spravi lahko med ljudstvo, zlasti današnje dni, ko je v imenu prostosti in vede dovoljeno takorekoč tiskati vse. Ali se to ne pravi zastrupljati ljudi, ako se z nesramnimi povestmi, podobami, knjižicami

izpodkopuje vera in nravnost? Lekarnarjem in trgovcem je strogo prepovedano prodajati strup vsakemu, ki nima uradnega dovoljenja, in strup po knjigah naj bi se smel brezpogojno prodajati? Ali ni to največja nesmisel in protislovje?

Kaj naj slednjič še-le rečem o verski prostosti, da imajo vse vere, vsa bogočastja enako veljavo in vrednost, da sme človek izvoliti, katero hoče. Ali ni to očividna nesmisel? Kaj se pravi to drugega, kot laži dati iste pravice, isto veljavo kot resnici. Ako bi dosledno ravnali po nauku te prostosti, potem smemo krasti, moriti, največje nesramnosti in nerodnosti počenjati, saj se je vse to godilo očitno v poganstvu, katero je celo svoje malike častilo kot zaščitnike največjih hudodelcev. Kdor ima torej le količkaj zdrave pameti, mora spoznati, da so te prostosti, da ne govorim o drugih, ki ne spadajo sem, kakor prostost v obrti, trgovini itd., največja nesmisel in največja nevarnost za človeški rod. Ako se bi človeški rod ravnal po teh načelih, zgodilo se bi ž njim, kakor s popotnikom, ki gre po ozki stezici, ki vodi mimo prepada. Da bi se človek obvaroval padca v brezdno ali prepad, napravili so ljudje pri stezi ograjo. A naš popotnik misleč, da ta ograja nasprotuje njegovi prostosti, prestopi ograjo in pade v prepad ter se ves razbije. Taka ograja so zakoni, katere nam oznanjuje naša pamet, vest, sv. vera. Ako bo svet, meneč da je popolnoma prost, da se mu ni treba meniti za te ograje, jih lahkomišljeno prestopal, padel bo v propad skrajne pokvarjenosti ter popolnoma propadel.

Iz tega je pa tudi razvidno, da sv. vera kar nič ne nasprotuje prostosti, ako človeku oznanja njegove dolžnosti. Istotako je ne krati ne cerkev in ne država, ako skrbi za vero svojih podložnih, ako zatira vse, kar bi utegnilo škodovati veri podložnikov. Nasprotno: vera in cerkev in država ne kratijo človeku prostosti, ako ga vodijo k resnici, marveč mu še-le pravo prostost podelijo.

* * *

Kaj je prostost? Ali je mar zmožnost, voliti med dobrim in hudobnim, kakor pravijo nekateri. Nikakor ne, zakaj potem bi Bog ne bil prost. On ne more voliti med dobrim in hudobnim, ker sploh ne more storiti nič hudobnega, a vendar smo primorani reči, da mora tudi Bog imeti prostost, t. j. biti prost, in to v najvišji meri. Zato ne more biti prostost v tem, da bi človek mogel voliti ali izbirati med dobrim in hudobnim. Jezus Kristus je bil gotovo tudi prost. A on, neskončna svetost, ni mogel grešiti, si ni mogel izbrati hudobnega, pregrešnega.

Kaj je torej prostost? Prostost je v tem, da ima človek zmožnost storiti kako reč ali pa ne storiti. To prostost nam napoveduje sv. pismo v besedah: „Blagor človeku, ki je mogel prestopiti zapovedi, pa jih ni prestopil, je mogel hudo storiti, pa tega ni storil.“ To prostost ima Bog v najvišji meri, saj je vsemogočen. On je mogel svet ustvariti, pa bi ga tudi lahko ne bil, nobena reč ga ni k temu silila. Jezus Kristus je svet odrešil, pa bi ga tudi lahko ne bil, nihče ga ni silil k temu.

Iz tega je torej razvidno, da je prostost v tem, da se človek

sam od sebe, popolnoma neprisiljen odloči za eno stran, ali bo storil kako reč ali je ne bo storil.

Pri Bogu je, kakor smo rekli, najpopolnejša prostost, ker je on najpopolnejše bitje; a Bog ne more grešiti, kaj hudobnega storiti. Istega ne morejo tudi storiti angeli, ne svetniki, a tudi njim ne more nihče odrekati prostosti. Kaj se iz tega učimo? Ali ne, da je prostost tem večja, čim manj more kdo grešiti, in da je vedno manjša, kolikor bolj se človek udaja grehu? Sedaj lahko vemo, čemu je Kristus rekel: „Kdor dela greh, je suženj grehov.“ Kolikor bolj se pa človek obrača na dobro, kolikor manj v sebi čuti nagnjenja za greh, tem prostejši je. Popolna prostost ga pa čaka še-le v nebesih, kjer sploh ne bo mogel več grešiti.

Ako je pa prava prostost v tem, da se človek sam od sebe popolnoma neprisiljen odloči za dobro, potem mora človek, ako je prost ustvarjen, tudi vedeti, kaj je dobro, resnično in pravično. To mu pa ravno napovedujejo razni zakoni, napoveduje vest, sv. vera. Kako bi tedaj mogel človek reči, da zakoni, bodisi božji ali cerkveni, ovirajo njegovo prostost, ali da mu jo kratijo? Ravno nasprotno, ti zakoni mu še-le podeljujejo pravo prostost, ker mu dajejo zmožnost, da se sam odloči za dobro brez vsake sile, ko spozna, kaj je dobro, kaj je njegova dolžnost.

Zato je rekel že poganski modrijan Ciceron: „Mi ne moremo imeti prave prostosti, ako se ne podvržemo postavi.“ Prostost je mirna vest,“ pravi istotako pogan Periander. In novodobni učenjak Jules Simon pravi: „Ravno zaradi tega, ker se čutim prostega, se čutim tudi obvezanega, izvrševati dobra dela. Prostost, sama sebi prepuščena, ponižuje tistega, ki jo ima. Ako jo pa vodi neizpremenljivi zakon, potem je prostost orodje naše visokosti.“ — „Kdor se pameti (vesti) pokori,“ je rekel pesnik Milton, „ta je prost.“ Zakoni, ne verski ne državni, nikakor ne kratijo naše prostosti, ampak vodijo človeka do prave prostosti, da se vedno višje povzdiguje, zlasti da pride po besedah apostolovih do „prostosti veličanstva otrok božjih.“ (Rim. 8, 21.)

Bregovi nikakor ne ovirajo reke v njenem teku, ampak jo storé še-le veličastno. Ograje ob kraju prepadov ne jemljejo človeku prostosti, marveč ga varujejo padca v strašni prepad. „Prava prostost,“ pravi lepo nemški učenjak K. J. Weber, „more bivati le pod vlado zakonov. Človek pride gol na svet in umrje oblečen. Obleka mu je sicer nadležna, a ga varuje. Istotako se človek rodi prost, a pod postavami, ki so sicer njemu in njegovim strastem nadležne, a varujejo njegovo življenje, čast in imetje.“

Sedaj tudi lahko razumeš besede Zveličarjeve: „Resnica vas bo oprostila ... Ako vas sin oprosti, boste v resnici prosti.“ (Jan. 8, 32, 36.) Dà, pravo prostost nam je dal še-le Jezus Kristus, nam jo podeljuje njegov nauk, sv. katoliška cerkev, ki nas uči resnico. Pred Kristusom je bil človek suženj svojih strasti. Iskal je resnico, a je ni mogel najti. Našel je marsikaj dobrega, a koliko veljave je imelo to, kar so našli zmoti podvrženi ljudje, smo že prej videli. V katoliški cerkvi pa nam govori večna resnica, kateri človeški razum ne more

ugovarjati, ampak se ji mora ukloniti. Sedaj še-le vé človek, kaj je dobro, kaj je resnično, se zamore tega poprijeti ter se ustavljati svojim strastem, zlasti ker dobiva v nji tudi pomoč, katero mu delé zakramenti v svojih milostih. Sedaj je človek še-le prost, ker ima pred seboj natančno začrtano pot, po kateri mu je dolžnost hoditi, in za katero se more sam od sebe, brez vsake sile odločiti. To je prava verska prostost, katero oznanja katoliška cerkev in katero sama deli vsakemu človeku. Ona vsakemu oznanja božji nauk, a v cerkev nikogar ne sili.

* * *

Stoj, slišim tu klicati marsikaterega bralca, ki je pogledal v kak neverni časopis ali spis: če katoliška cerkev ni nikogar silila v svoje naročje, kaj pa so obsodbe krivovercev v srednjem veku, kaj inkvizicija, zlasti španska, kaj trpinčenje krivovercev; ali ne dokazujejo vsi ti dogodki, da katoliška cerkev ne daje prostosti v verskih rečeh? Ker se ti ugovori kaj pogosto slišijo in berejo v spisih nasprotnikov katoliške cerkve, zato je potrebno, da nekoliko izpregovorimo o njih.

Tu je najprej treba, da pojasnimo postopanje cerkve nasproti ljudem, bodisi kadar oznanjuje svoj božji nauk, ali kadar ga varuje, da bi se ne popačil. Tu pa nam je najprej treba razločevati med tistimi, ki so že njeni udje, namreč pravilno krščeni, in med tistimi, ki niso njeni udje ali otroci, namreč pogani, sploh neverniki.

Do nevernikov, ki niso njeni otroci, nima cerkev nobene duhovne oblasti, če bi imela nad njimi tudi posvetno oblast, in zato jih ne more siliti k pravi veri. „Neverniki, ki niso nikdar sprejeli krščanske vere," pravi sv. Tomaž Akvinski, „kakor pogani in Judje, se ne smejo na noben način siliti k pravi veri." To pa zaradi tega, kakor pravi učeni Suarez, razlagajoč sv. Tomaža, ker nima cerkev nobene duhovne oblasti nad njimi, četudi ima morda posvetno oblast. Iz tega sledi, da tudi katoliški vladarji ne smejo siliti nevernikov k pravi veri. Cerkev jim tudi ne more ubraniti njihovega bogočastja, dasi je samo na sebi pregrešno. To pa zaradi tega, ker se mora cerkev v svojem delovanju, po nauku sv. Tomaža Akvinskega, ravnati po delovanju božjem, ki tudi prenaša grešnike ter jih ne ovira v njihovih grehih. Ako bi namreč Bog ubranil vsak greh, potem bi človek ne bil prost. Dopušča pa pregrehe, ker je dovolj mogočen, da tudi hudo obrne k dobremu. Zato mora tudi cerkev potrpeti z neverniki, ker imajo tudi marsikaj dobrega na sebi, in pa, ker bi utegnilo nastati več hudega, ako bi jih ovirala cerkev.

Slično nam stvar razlaga tudi Suarez, ki pravi: „Videti je, kakor da bi se v katoliških deželah ne smelo dopustiti bogočastje nevernikov, t. j. Judov, poganov, ker je polno prazne vere in obredov, ki nasprotujejo časti pravega Boga, katero so krščanski vladarji dolžni podpirati. Po pravici razločuje sv. Tomaž Akvinski dvojno vrsto običajev ali obredov: Prvi so taki, ki nasprotujejo zdravi pameti in Bogu, kolikor ga je mogoče po zdravem razumu spoznati; (n. pr. vsak pameten človek vé, da Bog ne more biti kaka žival ali kaka kamenita

ali lesena podoba, torej nasprotuje zdravi pameti, ako kdo take reči po božje časti.) Drugi obredi in običaji sicer nasprotujejo krščanski veri in njenim zapovedim, a vendar sami na sebi niso nespametni. Taki so običaji n. pr. Judov, mnogi običaji mohamedancev (turkov) in takih nevernikov, ki časte enega Boga.“ (Suarez de fide. Disp. 18, II, 4.) „Kar se tiče prvih,“ tako nadaljuje, „teh ne sme cerkev dopustiti ... toda to je splošno pravilo. Včasih se tudi prigodi, da krščanski vladar ne more ubraniti tudi teh obredov ali običajev, da bi ne povzročil večje škode za državo ali njegove krščanske podložne. Potem sme celo take obrede dopustiti po besedah Kristusovih, ki v priliki odgovarja hlapcem, ki so gospodarja vprašali: Ali naj ljuliko populijo? Ne, da z ljuliko ne populite tudi pšenice.“ Kar se pa tiče drugih obredov, ki sicer ne nasprotujejo zdravi pameti ali časti pravega Boga, ampak le krščanski veri, teh pa ne more ubraniti, če bi bili neverniki tudi njeni podložni v posvetnih rečeh. Tako je naravnost glede Judov določil sv. Gregorij Veliki, ki je prepovedal Judom odvzeti molitvenice (sinagoge) in jih braniti, da bi ne obhajali svojih slovesnosti.“ (II. Ep. 15.) (Suarez tract. de fide.)

Cerkev torej nikakor ne sme siliti nevernikov k pravi veri. Pa če bi ji bili tudi v posvetnih rečeh, kakor na pr. prejšne čase v papeževi državi, podložni, vendar jih ne sme siliti in jim braniti njihovega bogočastja (in to velja tudi od katoliških vladarjev), ako bi iz tega izviralo kaj hudega, zlasti nevarnost za vernike.

Druga je pa s krivoverci, ki so bili pravilno krščeni, zakaj ti so njeni otroci. Te pa ima brezdvomno pravico kaznovati, ako ji trdovratno nasprotujejo, dasiravno jih je cerkev podučila, kaj je pravi božji nauk. Cerkev je njihova mati. Kaj pa storé stariši z otrokom, ako jim ni pokoren? Ali ga mar samo posvarijo, ali mu samo obljubujejo plačilo? Razen tega rabijo tudi še kazni, da otroka odvrnejo od hudega, in sicer tudi telesne kazni. Ako pa smejo stariši to storiti s svojimi otroci, kaj bi istega ne smela cerkev? Cerkev je dalje družba vseh pravovernih kristjanov. Kot taka je pa dolžna, kakor vsaka druga družba, skrbeti za svoj obstanek in za blagor svojih udov. Krivoverec pa hoče s svojim krivim naukom uničiti vero. Ali nima potem cerkev pravice in tudi dolžnosti, da odvrne to nevarnost z vsemi mogočimi sredstvi, in sicer če druga nič ne premorejo tudi s kaznimi? Krivoverec dalje s svojimi nauki izpodkopuje občni blagor udov sv. cerkev, ker jim izpodkopuje vero, ker izpodkopuje nravnost, ki je prvi pogoj sreče vsakega človeka. Ali mar sme in more cerkev to mirno gledati, ali ni dolžna odstraniti tako nevarnost? Kaj stori država, ako kdo zboli na kužni bolezni? Ali ga morda pusti meni nič tebi nič med drugimi bivati? Ali ga ne odstrani, da tudi drugih ne okuži? Toda hujša od kužne bolezni je krivovera, in sv. cerkev bi ne smela nastopiti zoper krivoverca in če treba ga tudi kaznovati? Ali ni tako delal sam Bog v starem zakonu? Strogo je zapovedal, da mora ljudstvo tistega, ki bi ga odvračeval od Boga, kamnjati, in naj bo katerikoli hoče, ali prerok, ali oče, sin ali kaj drugega.

Mar ne delajo istotako tudi drugoverci? Kaj so počenjali pogani zoper kristjane, kaj se je počenjalo na Angleškem zoper katoličane, kako dela Rusija ž njimi, je menda bralcem dovolj znano. Ako smejo te družbe tako delati, da se vzdržujejo, in da zatirajo, kar bi vtegnilo pokončati njih vero, kaj bi istega ne smela storiti sv. katoliška cerkev, ki ima edina pravo vero? Ali ne daje tudi država zakonov zoper komuniste, socijaliste, ki delajo za njen propad? Kdor stvar le malo pomisli, mora spoznati, da ima cerkev pravico, zatirati krivovero, kaznovati svoje otroke, ki jo oznanjajo. Zato je ustanovila takozvano inkvizicijo, to je sodišče, ki je imelo nalogo, poiskati krivoverce in tudi druge, ki so izpodkopavali nravnost, širili razuzdanost, ki je smelo jih soditi in tudi obsoditi, ako se niso hoteli dovolj podučeni pokoriti.

* * *

Ravno **o inkviziciji** ali cerkvenih sodiščih se pa pripovedujejo grozne reči. Nasprotniki sv. cerkve pripodedujejo o trpinčenju na natezalnicah, o gromadah, o strašnih ječah, ki so jih rabila ta sodišča, da se človeku ježijo lasje, ako to bere. Koliko je na tem resnice? „Ne da se prešteti," piše zgodovinar Damberger, „kolikrat se je že natisnila ta grozna pravljica, in kdor ne pozna virov, meni, da mora na tem biti vendar nekaj resničnega. Ni mogoče si misliti, kako lahkomišljeno in brezvestno se navajajo (citirajo) mesta iz najbolj nespametnih letopisov (kronik) in najbolj predrznlh strankarskih spisov, da bi se dokazale tudi najbolj neverojetne trditve. Čestokrat se razločno vidi namen, da hočejo kako natvezti katoliški cerkvi, papežem itd., kar bi vtegnilo netiti sovraštvo do njih; a brez tega slabega namena, bi bili lahko prišli laži na sled, zlasti tej, da so inkvizitorji (cerkveni sodniki) smrtno obsodbo določili in jo tudi sami izvršili. (Syn. Geschichte d. Kirche u. d. Welt im Mittelalter X, 242.)

Poglejmo torej, kako so postopala ta sodišča po določbah rimskih papežev. Najprej niso smeli nikogar zapreti, ako ni bilo dognano, da je kriv obdolžene pregrehe. Potem mu je bil določen čas, v katerem more preklicati svojo pregreho in takoj dobiti odpuščanje. Ta obrok, ki je pri španski inkviziciji trajal 40 dni, se je mnogokrat še podaljšal, kakor priznava celo framason in zakleti sovražnik cerkve Llorente, ki je spisal obširno delo o inkviziciji. (Llorente, Histoire critique de l'inquisition d'Espagne.) Vprašam, katero sodišče je še kdaj izpustilo hudodelnika, ako se je skesal svoje pregrehe? Razprava ni bila nikdar popolnoma tajna. Tožnik je moral najprej priseči, da ni sovražnik obtožencev. Obtoženec je lahko zavrnil vse priče, katere je imel za svoje sovražnike, ter je lahko naznanil priče, ki so zanj mogle pričevati, in naj so tudi bile kjerkoli, so morale priti k pričevanju. Seveda se mnogokrat niso naznanile niti priče niti tožniki obtoženca, zlasti kadar se je bilo bati, da bi se ta vtegnil nad njimi maščevati. Obtoženec ni bil nikdar prej obsojen, dokler ni bila krivda popolnoma dokazana, bodisi po pričah ali da se je sam udal. Preden se je pa sodba izrekla, je moral k temu pritrditi škof dotične škofije, v kateri se je vršila razprava. Pri razpravi sta bila vselej pričujoča, zlasti pri španski inkviziciji, dva duhovnika,

ki nista bila uda inkvizicije in sta imela nalogo, braniti obtoženca. Z obtoženci se je ravnalo tako, kakor pri nobenem svetnem sodišču. Njih ječe niso bile tako strašne, kakor jih popisujejo nasprotniki, ampak so bile svitle, suhe in lepo obokane sobe, kakor piše imenovani Llorente (I., 300—301). Jetniki niso nosili ne verig ne kaj drugega takega. Istotako je bila hrana boljša kot pri posvetnih sodiščih. Ako ni bilo kaj v redu, so se jetniki smeli pritožiti nad svojimi jetničarji. Pri razpravah so včasih res tudi rabili natezalnice, a temu se ni čuditi, ker je bilo to sploh navada pri vseh posvetnih sodiščih. A pristaviti moram, da se je po določilih papeža Klemena V. zelo redko rabila in to veliko mileje kot pri posvetnih sodiščih. Sploh se mora reči, da je bil velikansk razloček med inkvizicijo in posvetnimi sodišči. To priznava tudi učeni Philalethes (Ivan, kralj saksonski), „da je tudi španska inkvizicija (ki je bila strožja od drugih) vkljub svoji strogosti vendar mileje in obzirneje ravnala z obtoženci, kot posvetna sodišča onega časa v katoliških in protestantskih deželah.“ (Über die kirchliche und politische Inkvisition, str. 88.) Vsakemu obtožencu je bilo slednjič tudi dovoljeno, vložiti svoj priziv na sv. očetega v Rimu. In kolikokrat je sv. stolica obsodbe izpremenila ali olajšala. Pri tej obsodbi pa inkvizicija ni določila kazni in je tudi ni izvršila. Ona je, kakor današnji porotniki, le svojo sodbo izrekla, ali je obtoženec kriv ali ne, in v koliki meri je kriv. Potem ga je pa izročila posvetni oblasti, ki je kazen določila in jo tudi izvršila.

Da so pa bile te kazni zelo hude, se nam ni čuditi, ako pomislimo, kolik pomen je imela krivovera v onih časih. Tedaj je bil svet krščansk. Bil je prepričan, da mu je vera največji dar božji, da mu je pogoj zemske in večne sreče, da je prva podlaga države in človeške družbe, z eno besedo: najdražji zaklad. Kdo bi se torej čudil, ako se je krivovera prištevala med največja hudodelstva, ki je izpodkopovala temelje državine in človeškemu rodu hotela vzeti njegov najdražji zaklad? Poglej v zgodbo prvih kristjanov. Čemu so rimski cesarji tako strašno divjali zoper nje? Ker so bili prepričani, da s poganstvom stoji in pade rimsko cesarstvo, zato so kristjane dolžili veleizdaje in jih kaznovali kot najhujše hudodelnike, ki hočejo izpodkopati in uničiti državo. Zato se je tudi krivovera zlasti v srednjem veku in tudi že prej prištevala med največja hudodelstva, enaka veleizdajstvu, ker so bili narodi in vladarji prepričani, da je krščanstvo prvi temelj vsake države. Cesar Teodozij (408—450) je imel krivovero za večje hudodelstvo kot veleizdajo. Določil ji je najhujše kazni, celo smrt. (Cod. Theod. 16, 5, De haeret.) Slično je določil Justinijan I., ki je l. 435 kaznoval že samo zapeljevanje v krivovero s smrtjo. (Cod. Just. I., 5, lib. 8, 19.)

Te določbe so pozneje prišle tudi v zakonike drugih dežel in držav. Celo Friderik II., nemški cesar, ki je bil nasprotnik papežev, je v zakonih iz l. 1231 in 1238 določil smrtno kazen za krivoverce, namreč sežiganje. In tu poudarjam, da je te zakone dal ravno tedaj, ko je bil v boju s papežem. Slična določila najdemo tudi v zakoniku imenovanem «Schwabenspiegel» in v zakoniku cesarja Karola V.

imenovanem «Karolina». Ako se je tedaj krivovera tako strogo kaznovala, je to prišlo iz prepričanja, da je krivovera največje hudodelstvo, ki je izpodkopavalo prvi temelj države. Te naprave je ljudstvo takorekoč zahtevalo, ker ni hotelo, da bi ga kdo oropal najdražjega zaklada. Tako piše učeni španski pravoslovec Balmes: „S tem, da so katoliški vladarji uvedli inkvizicijo, so izpolnili le splošno željo svojega ljudstva, zakaj šlo se je za obstanek narodov, kakor zlasti na Španskem, po besedah protestantskega zgodovinarja Huberja, za obstanek krščanske Španije.“ Zato pravi tudi zgodovinopisec Sig. Riezler, „da ne smemo svoje nevolje, katero nam vzbuja pogled na gromade, obračati izključljivo proti papežem in cerkvi v srednjem veku, ampak proti idejam (prepričanju) vse človeške družbe v srednjem veku.“ (Allgem. Zeitung 21. apr. 1872.)

Ne tajimo sicer, da se ni zgodil kak nedostatek pri inkviziciji, četudi je bila cerkvena, posebno pri španski, v katero so se vladarji samovoljno vtikavali. Toda, kje je kaka človeška naprava, — in to je bila tudi inkvizicija, dasi cerkvena, — da bi se v njej ne prigodil kak nedostatek? Slaba se more kaka naprava še-le tedaj imenovati, ako se v njej nedostatki ne zgodé le slučajno, poredkoma, ampak redoma, ako prihajajo iz nje same, kakor na pr. drevo rodi sadje. Še-le tedaj je drevo treba zavreči, ako rodi le slabe sadove. Ako bi človeško napravo hoteli zavreči samo zaradi nekolikih nedostatkov, potem moramo skoraj vse naprave zavreči. Na železnici se tudi prigodé marsikatere nesreče, ali bomo zaradi tega zavrgli železnico? Po brzojavu se brzojavljajo tudi laži, ali bomo rekli, da ni brzojav nič vreden? Dà, pokončati bi bilo treba na ta način tudi človeka, ki mnogokrat zlorabi svoje telo in svojo dušo.

Sicer je pa cerkev po svojih poglavarjih, papežih, vedno nastopala zoper te nedostatke. Ni mi mogoče navesti vseh odlokov in naredb Siksta IV., Leona X. in drugih papežev v zadevi inkvizicije. Zadostuje, ako navedem imenovanega Philalethes, ki pravi, da je neovržno dejstvo, da so bili zlasti papeži španski inkviziciji najmanj naklonjeni in da so se vedno trudili, da bi njeno delovanje omejili. (Str. 99.) Mnogo inkvizitorjev so celo izobčili, kakor nam pripoveduje isti pisatelj. (Str. 100.) Sploh je pa mnogo pretirano, kar se piše zlasti o španski inkviziciji. Celo angličanski (ne katoliški) pisatelj William Cobbet pravi, „da ni inkvizicija od svojega početka do te ure (1825) izvršila toliko grozovitosti, kakor je je ona milosrčna protestantska odpadnica (kraljica Elizabeta) izvršila v enem letu svojega triinštiridesetletnega kraljevanja.“ (Geschichte der protest. Reformation in England und Irland, 4. izd. Mainz 1862, str. 403.)

Kako grozno domišlijo imajo nasprotniki, kadar je treba katoliški cerkvi kaj natvesti, nam kažeta zlasti dva zgleda, ki se tičeta inkvizicije. Tako popisujejo takozvani «Auto da fé», ki igra posebno vlogo po kakih romanih, kot velikansk ogenj, na katerem je postavljena velika ponev. Okoli ognja sedijo Španci in pečejo v ponvi kakega krivoverca. Kaj ne, strašno! A kaj so bile te «auto da fé»? To nam pove že samo ime, ki prihaja iz latinskega «actus fidei», to je «dejanje vere» ali veroizpovedanje. «Auto da fé», so bile

torej slovesna veroizpovedanja, kadar so krivoverci svoje nauke preklicali. Tako so bile pri takem «auto da fé» v Toledu — dne 12. svečana 1486 — 750 osebam naložene le male cerkvene kazni, a niti ena ni bila usmrtena.

Istotako pripovedujejo o inkvizitorju Petru Arbues grozne reči. Dasi je bil po mnenju nasprotnikov krvoločnež prve vrste, ga je vendar Pij IX. dne 29. junija 1867 prištel med svetnike, gotovo ne brez najnatančnejše preiskave in ne brez vzroka. Tako pravijo o njem, da je bil jezuit. Umorjen je bil l. 1485. Ignacij Lojola, ki je ustanovil red jezuitov, je bil pa rojen l. 1491. Torej je naravnost izključeno, da je Arbues bil jezuit. Pravijo, da je bil krvoločnež prve vrste — zgodovinar Gams pa piše, da je s svojo iskreno ljubeznijo do bližnjega mnogo grešnikov privel na prava pota. (Kirchengesch. von Spanien III, 2, 27.) Učeni jezuit P. Bauer je dokazal, da ni bil v njegovi dobi nihče usmrčen. (Stimmen aus Mar. Lach. 23, 308.) Tako se nasprotniki katoliške cerkve ravnajo popolnoma po geslu Volterjevem: „Calumniare audacter,semper aliquid haeret (Le obrekuj, kar moreš, vedno bo nekaj ostalo).“

Kaj pa noč sv. Jerneja? Dne 24. avgusta 1572 je bilo v Parizu po noči pomorjenih več kalvincev (krivovercev), ki so se imenovali hugenote. Krivdo teh umorov mečejo nasprotniki na katoliško cerkev, zlasti ker je bil papež Gregor XIII. v Rimu napravil zahvalno slovesnost. Ali je bila res cerkev temu kriva? Kaj je bil povod tem umorom? Po smrti francoskega kralja Frančiška II. (5. grudna 1560) je vladala kraljeva mati Katarina Mediči za mladoletnega kraljevega brata Karola IX. Tedaj so imeli na Francoskem precejšno moč kalvinci (hugenotje). Prišlo je bilo celo do več vojskâ med katoličani in hugenoti. Da bi se nekoliko spravila zlasti z hugenoti, je pozvala Katarina admirala Kolinji (Coligny), ki je bil vodja hugenotov, na svoj dvor. Kolinji si je pa znal pridobiti naklonjenost Karola IX. Kmalu bi bilo prišlo do tega, da bi bil Karol IX. svojo mater izključil od vladanja. Tu je sklenila Katarina znebiti se Kolinjija. Ta ženska je bila za vse sposobna, zakaj bila je popolnoma brezbožna, niti v Boga ni verovala. Podkupila je morilca, ki naj bi umoril Kolinjija, a napad se je izjalovil. Tu sklene Katarina v naglici pokončati vse hugenote zbrane v Parizu in tudi kolikor mogoče po deželi. Ta naklep, ki je bil v naglici sklenjen, kakor potrjujejo imenitni zgodovinarji (Alzog: Universalgeschichte, 6. izd. str. 717. Hergenröther: Handbuch der Kirchengeschichte II, 366.), se je izvršil imenovani dan, in odtod ime: «Noč sv. Jerneja», ali tudi «krvavo ženitvovanje», ker se je bila ravno prej vršila poroka kalvinskega vojvode Henrika s kraljevo sestro Marjeto. Kakor je torej očividno, ni imela cerkev pri teh umorih prav ničesar opraviti. „Posvetovanj o umoru hugenotov,“ pravi zgodovinar Moehler, „se ni udeležil ne kak kardinal, ne kak škof, ne kak duhovnik. To politično dejanje maščevanja je bilo v prvi vrsti delo Katarine Mediči.“ (Cerkv. zgod. III, 211.) Temu pritrjuje tudi protestantski zgodovinar, profesor v Bazlu, Hagenbach: „Mi nočemo, kakor se to pogosto zgodi, da bi se krvava ženitba pripisovala na račun katoliške vere.“

(Der evang. Protest. in seinem Verhältnisse zum Kathol. im 16. und 17. Jahrhundert, str. 86 in 87.) Ako je pa papež Gregorij XIII. v Rimu obhajal zahvalno slovesnost, je to storil zavoljo tega, ker se mu je bilo iz Pariza sporočilo, da se je kralj in kraljeva rodbina rešila zarote, ki je bila pravočasno prišla na dan. Celo protestantski zgodovinar Ranke priznava, da se ne more dokazati, da bi bil papež vedel o pripravah noči sv. Jerneja. (Die röm. Päpste I, 243.) Istotako pišeta francoska zgodovinarja Lavisse in Rambaud: „Papež je najprej menil, da se je kralj o priliki zarote hugenotov branil, in zato je imel zahvalno slovesnost.“ (Hist. gen. du IV. siècle à nos jours. 1895, V, 146.) „Zahvalna slovesnost ni bila namenjena srečnemu pokončanju krivovercev,“ pravi Hergenröther, „ampak, kakor se je izrekel papežu v svojem slovečem govoru (o tej priliki), le rešitvi kraljevi.“ (Kirche und Staat 469—470.)

Kdo bi torej mogel vso stvar pripisovati katoliški cerkvi, kakor da bi s silo zatirala krivovero, človeku jemala prostost? Naj le tisti, ki vedo toliko slabega o katoliški cerkvi in toliko govoré o prostosti, malo potrkajo na svoje prsa. Kako se je godilo katoličanom za časa protestantizma na Nemškem! Sam Luter je rekel, da naj se krivoverci (po njegovem mnenju) izročé rabelju. Kaj so počenjali na Angleškem s katoličani za Henrika VIII. ali kraljice Elizabete, kaj na Švedskem, itd.! — Dné 27. avgusta 1865 je bil kaznjenec Reppina v Meve na Vzhodnjem Pruskem pričujoč v kaznilnični kapeli pri pridigi. Duhovnik je ravno razlagal svojim poslušalcem, kaznjencem, da je prava prostost le v veri v Kristusa, v izpolnjevanju njegovih naukov in zapovedi, ter je večkrat ponovil besede: „Le če vas Kristus oprosti, boste v resnici prosti.“ Po pridigi pravi naš kaznjenec svojemu tovarišu na tihem: „Jaz bom pa pokazal govorniku, da se morem oprostiti tudi brez Kristusa.“ V naslednji noči je hotel ubežati, a poskus se mu je izjalovil. Vrv, po kateri se je hotel spustiti na tla, se utrga in kaznjenec pade na tla, si zlomi vrat in obleži mrtev. Brez Kristusa se je hotel oprostiti, a si je zlomil vrat. Ista čaka človeški rod, ako bi iskal prostosti brez Kristusa, kamor ga vodijo novodobni krivi nauki. Ne prostost, ampak najstrašnejša sužnjost bo sledila, ali pravzaprav je že sledila takemu drvenju po neomejeni prostosti in naposled bo prišel — propad.

6. Domoljubje.

„Vprašanje glasno, čuj, hrumi,
Li narodnost, li sv. vera,
Katera prva je, katera?“
(S. Gregorčič.)

Pred nekaterimi leti je zaklical neki poslanec v avstrijskem državnem zboru Tirolcem: „Vi katoličani imate svojo domovino onkraj gorâ, vaša domovina je cerkev, vaš cesar je papež.“ S temi besedami je mož hotel reči, da naša vera zatira domo- in rodoljubje, da pravi katoličan ne more biti pravi domoljub ali narodnjak. Je-li res tako? Ne!

V kakem razmerju sta tedaj narodnost in vera? Ako hočemo to vedeti, moramo najprej vprašati: odkod je narod in narodnost.

Kakor smo se že prej prepričali, je človek družabno bitje. Njegova lastna narava ga sili, da se druži. Tako so postale družine, iz več družin pa se je združil narod. Spočetka je bil ves človeški rod en narod, ki je imel en sam skupen jezik. Ko se je pa bil človeški rod uprl zoper Boga, mu je ta zmedel jezik in s tem povzročil, da se je človeški rod razcepil na mnogo delov ali narodov. Ti narodi so se med seboj razločevali po raznih šegah, navadah in običajih, zlasti pa po jeziku. Vse te lastnosti, ki narod razločujejo od drugega naroda, zlasti pa skupen jezik, imenujemo narodnost. Kakor je torej razvidno, je Bog začetnik naroda in narodnosti, ker je z ene strani dal človeku naravo, ki ga sili, da živi v družbi, z druge strani, ker je neposredno posegel v človeški rod ter povzročil razne narodnosti.

Kakor je torej vsak človek, vsaka država nekako otrok, stvar božja, tako je tudi narod in narodnost njegovo delo, ki je povsem od njega odvisno. Iz tega sledi, da je tudi vsakega naroda prva in najsvetejša dolžnost sv. vera. Ker je narod vse svoje lastnosti prejel od Boga, zato je tudi dolžan, vse svoje lastnosti posvetiti Bogu, rabiti jih po njegovi volji. Zato se mora tudi narodnost pokoriti veri. Kakor hitro verujemo v Boga, moramo priznati, da je narod odvisen od Boga, da se mora narodnost pokoriti njegovi volji.

Vera nas uči, da sta narod in narodnost od Boga. Zatorej nas s tem tudi uči, da je narodnost dobra, in da se sme ljubiti, zakaj kar je od Boga, to je dobro. Vera nas uči, da je naša dolžnost, ljubiti svoj narod. Vsak človek je sin svojega naroda. Narod mu je takorekoč oče, od katerega je prejel nešteto dobrot, namreč jezik, razne lastnosti, vse dobrote, katere se je pridobil narod tekom stoleti, dà, tudi sv. vero. Sv. vera je sicer dar božji, toda koliko lažje pride človek k pravi veri, ako se rodi v narodu, ki ji je udan, ako čuje verski nauk v milem domačem jeziku. Ako pa človek od naroda prejme nešteto dobrot, potem mu je dolžan hvaležnosti, kakor ga naravnost uči sv. vera. „Bodite hvaležni,“ kliče vsakemu verniku sv. apostol. (Kol. 3, 15.) Svojo hvaležnost pa kažemo s tem, da svoj narod ljubimo, da se trudimo za njegov blagor, čast in slavo, da ljubimo njegov jezik, da se ga raje poslužujemo kot kakega drugega jezika itd. Nihče torej ne more reči, da nas vera ovira, spoštovati in ljubiti svoj narod.

Poglej Jezusa Kristusa samega! Ali si moreš misliti boljšega narodnjaka, domoljuba, kot je bil on? Gotovo moremo sklepati, da je pri oznanovanju svojega božjega nauka rabil svoj materini, domači jezik, namreč siro-kaldejščino. Dasi je bilo mesto Nazaret eno izmed najbolj neznatnih mest na Judovskem, skoraj najbolj zaničevano, vendar se ga Gospod ni sramoval, ampak je v njem bival do 30. leta, njemu je najprej oznanjal svoj božji nauk. Najdražji zaklad je za človeka sv. vera. In glej, ta najdražji zaklad je Jezus Kristus najprej delil svojemu narodu, in sicer edino le njemu. K drugim narodom je poslal še-le pozneje svoje učence in apostole.

Kdo se ne spominja kananejske žene, kateri je rekel: „Nisem poslan, kakor le k zgubljenim ovcam Izraelove hiše.“ (Mat. 15, 24.) Komu ni znan ganljivi prizor, ko je Gospod gledal iz dalja na Jeruzalemsko mesto ter se milo jokal, ker ni hotelo poslušati njegovega glasa?

Ali naj dalje opisujem domoljubje gorečega kristjana, sv. apostola Pavla. Kaj vsega nam ne povedo že njegove besede: „Jaz sem želel preklet biti, ločen od Kristusa, za svoje brate, ki so moji rojaki po mesu.“ (Rim. 9, 3.) Ako veš, kako je sv. Pavel ljubil Kristusa, ako je sam rekel, da ga nič ne more ločiti od Kristusa, potem lahko sodiš, koliko je moralo biti njegovo rodoljubje. In sv. vera naj bi človeka ovirala v njegovem rodoljubju? Kolika nespamet! Vzemi v roke zgodovino in prepričal se boš, da so bili pravi katoličani tudi iskreni rodoljubi. Kakor je nekdaj bilo poganom geslo: «Pro aris et focis — za oltarje in dom», tako je vsem pravim katoličanom geslo: Vse za vero, dom, cesarja.

Malokdaj je bil kak narod tako zatiran, kakor je bil in je deloma še irski narod od Angležev. Kdo mu je priboril vsaj deloma prostost? Bil je to goreči narodnjak in tudi zvesti katoličan Danijel O'Conell. Preden je ta mož imel v angleški zbornici svoje mogočne govore, s katerimi je pridobil prostost svojemu zatiranemu narodu, slonel je ob kakem stebru ter molil sv. rožnivenec. Umrl je na potu v Rim in njegova oporoka se je glasila: „Moja duša naj gre v nebo, moje srce v Rim, moje telo na Irsko.“ Glej, dragi bralec, to je pravi domoljub!

7. Napredek.

„Kdor ne napreduje, nazaduje.“
(Sv. Bernard.)

Dne 19. vinotoka 1899 so v Berolinu praznovali stoletnico obstanka tehnične višje šole. Tudi cesar Viljem se je udeležil slavnosti ter vpričo učenjakov izpregovoril besede: „Čudoviti so v današnjih dneh uspehi tehnike, a bili so le vsled tega mogoči, ker je stvarnik nebes in zemlje dal človeku zmožnost in vnemo, da vedno globokeje preiskuje skrivnosti v naravi ter vedno bolj spoznava naravne moči in zakone, da jih vporablja v prid človeškega roda. Tako vodi vsaka prava veda in tudi tehnika vedno nazaj k začetniku vseh reči, k vsemogočnemu stvarniku. Ponižno in hvaležno se mu moramo zato vkloniti. Le na tem potu bo imelo stremljenje naših ved trajen uspeh. Tega se trdno držite učitelji in učenci, in vašemu delu ne bo nedostajalo božjega blagoslova. To je moja želja, ki naj spremlja ta zavod v novo stoletje.“

Dà, vsak napredek v vedi potrjuje nauke sv. vere. Tega se je vedno zavedala sv. cerkev in zato tudi ni nikdar odstopila od prvotnega nauka, katerega ji je Bog razodel po svojem Sinu, Jezusu Kristusu. Jezus Kristus je dopolnil in dovršil razodetje, nam dal popolno resnico. Od te resnice noče sv. cerkev niti za pičico odstopiti. Kakor skala sredi viharjev stoji nepremakljivo in ne dopušča, da bi se ji kaj dodalo ali odvzelo. Tudi dandanes še je apostolska vera podlaga

njenega veroizpovedanja. Marsikatero resnico je sicer natančneje določila ali razložila, a novega ni nič vpeljala.

A ravno to je bilo vzrok, da ji zlasti današnje dni očitajo nazadnjaštvo, češ da nič ne napreduje, da ničesar ne odjenja od svojih tirjatev, da se kar nič ne ravna po časovnih potrebah. Kako nesmiselno je to, nam kaže zgodovina vsega napredka. Mnogokrat je že kak napredek v tej ali oni vedi tirjal od cerkve, da naj po njem uravna svoj nauk. A cerkev ni izpremenila svojega nauka, in naposled je vendar zopet napredek v vedi le potrdil njen nauk. Že Voltér je rekel cerkvi: „Tvoja beseda je kaj stara in neslana; tvoje sv. pismo uči, da je bila svetloba prvi dan ustvarjena, solnce pa četrti dan, torej učinek prej kot vzrok; izpremeni, stara cerkev, svojo staro pravljico o stvarjenju, ali pa izpremeni zakone mišljenja (logiko)." Toda cerkev se ni udala tej zahtevi, in glej, prišli so učenjaki, ki so dokazali, da je bila mogoča svetloba prej, predno je bilo solnce ustvarjeno.

Tako so po vrsti nastopali učenjaki in zahtevali, da naj cerkev svoj nauk uravna po njihovih naukih. Sedaj so zahtevali, da naj zavrže vesoljni potop, sedaj da naj človeškemu rodu določi večjo starost. Ta učenjak je hotel, da naj cerkev izpremeni nauk o stvarjenju človekovem, češ, da se je človek razvil iz opice, drugi je zahteval, da naj ne uči več, da je človeški rod potomec dvojice ljudi, Adama in Eve. Toda cerkev ni hotela ustreči tem zahtevam, in prav je imela. Kmalu so prišli na površje učenjaki, ki so z določnimi dokazi dokazali, da je imela cerkev prav, da je njen nauk edino pravi. Tako je Kuvié (Cuvier) dokazal, da je bil en sam vesoljni potop. Učenjaki Dolomié (Dolomieux) in Marcel de Serres zopet, da je bil vesoljni potop. Drugi učenjaki so zopet druge njene resnice potrdili, kakor se bomo pozneje prepričali.

Pa vprašam dalje: Kako bi cerkev mogla in smela napredovati v veri ali popravljati razodeto resnico? Kar je človek določil, to sme človek izpreminjati, kar je pa Bog določil kot resnico, tega človek ne sme in ne more izpreminjati. Ali bi se to ne reklo, popravljati samega Boga? In zmotam podvrženi človek naj popravlja večno resnico, naj izpopolnjuje to, kar je razodel neskončno sveti in resnični Bog, ki ne more goljufati in ne goljufan biti? Jezus Kristus ni nič preklical od tega, kar je govoril ali zapovedal, in cerkev naj bi smela preklicati njegove nauke in zapovedi? Ali si moreš misliti večje nesmisli, kakor če kdo pravi, da naj cerkev napreduje, to se pravi popravlja, izpopolnuje, prenareja nauke božje? Kar je cerkev sama določila, to sme tudi sama popravljati. Ona zamore olajšati poste, ker jih je sama določila, a posta popolnoma odpraviti ne more, ker ga je določil sam Bog. Kar je določil Bog, tega cerkev ne sme in ne more izpreminjati. Že apostol je zato zaklical onim, ki so hoteli uvesti razne novotarije, pišoč Galačanom: „So nekateri, ki vas motijo in hočejo predrugačiti evangelij Kristusov. Pa ko bi tudi mi, ali angel iz nebes vam drugače oznanoval, kakor smo vam oznanovali, bodi izobčen!" (Gal. 1, 8.)

* * *

Pa kdo so tisti, ki hočejo v veri imeti «napredek», in kaj zahtevajo od tega napredka? Ali so morda sveti, pobožni možje, ali mar hočejo še strožje zapovedi?

Kaj je vodilo Arija, da je popravljal apostolsko vero in tajil, da je Kristus pravi Bog? Zgodovina nas uči, da ga je vodil le napuh. Isto vidimo pri Macedoniju, ki je učil, da sv. Duh ni pravi Bog. Napuh in poželjivost sta bila večinoma vzrok tega napredka. In to je bil vzrok odpada pri Lutru, pri angleškem kralju Henriku VIII, pri Döllingerju itd. In to naj bi bil pravi napredek, ki izvira iz napuha in poželjivosti? Ali je kdaj slabo drevo rodilo dober sad?

Kaj hočejo taki, ki kričé za navideznim napredkom? Ali mar strožjih zapovedi? Vse prej kot to. Današnji svet je udan poželjivosti in raznim drugim strastem. Tu mu je seveda na potu večna kazen, neumrjočnost človeške duše, post mu ni po godu, ali služba božja. Tega bi se radi iznebili in zato vpijejo: cerkev, vera napreduj. Kak napredek bi pa bil to! Ali ni to prej nazadek kot pa napredek? Ako bi cerkev ustregla tem zahtevam, pridemo kmalu nazaj v poganske čase, v nepopisno revo in bedo poganstva. Vera torej ne more in ne sme «napredovati» ali z drugo besedo, popravljati večnih resnic. Človek nima ne zmožnosti in tudi ne pravice popravljati in izpreminjati, kar je določil neskončno resnični Bog.

Toda, ko vera sama ne more napredovati, nikakor ne brani svojim vernikom napredovati bodisi v časnih ali dušnih rečeh, marveč jih še vnema k pravemu napredku. Ali ne vnema svojih udov, da naj se trudijo za krščansko popolnost? Ali ne kliče tudi ona svojim vernikom, kakor je Kristus rekel mladeniču: „Pojdi in prodaj vse, kar imaš, in razdeli med uboge.“ Ali ne vnema svojih vernikov, da naj se vedno bolj vglobljujejo v verske resnice, jih temeljito proučavajo ter utrjujejo svojo vero? Ako hočeš napredovati, ti ravno cerkev kaže najbolj obširno polje napredovanja. Tudi ti stavlja pred oči najkrasnejši vzor za napredek v vseh čednostih, Jezusa Kristusa. Napreduj, kolikor hočeš in le moreš v ponižnosti, pokorščini, čistosti, nikdar ne boš dosegel tega vzora. Koliko zgledov najlepšega napredka ti nudi v svojih svetnikih in vzornih katoličanih!

Toda sv. cerkev nas ne vnema samo k napredku, ona nam ta napredek tudi označuje kot našo sveto dolžnost. „Kdor je pravičen, naj bo še pravičnejši, kdor je svet, še svetejši,“ nam kliče s sv. pismom (Skr. razod. 22, 11.) Neprestano nam kliče v spomin besede Gospodove: „Bodite popolni, kakor je vaš Oče v nebesih popolen“ (Mat. 5, 48.) ter nas z druge strani tudi svari: „Kdor prime s svojo roko za drevo (pljug) in se ozira nazaj, ni sposoben za nebeško kraljestvo.“ (Luk. 9, 62.) „Kakor hitro si zadovoljen sam s seboj in praviš: Sedaj je dovolj, si že izgubljen,“ nam kliče s sv. Avguštinom ter nas pozivlja, da naj neprestano napredujemo, ker bi sicer nazadovali.

Ne smeš pa misliti, dragi bralec, da sv. vera koga ovira napredovati v časnih rečeh, vedah in znanostih. Nasprotno, sv. vera je bila vedno gojiteljica in pospeševalka ved in znanosti, ker dobro ve, da njih napredki vedno potrjujejo njen nauk. To je potrdil učenjak

Velzen, pisoč: „Prvi pogoj vsega napredka v človeškem rodu je vera (verstvo).“

Sv. vera nam kliče v spomin besede sv. pisma, katere je Bog govoril prvima človekoma: „Podvrzita si zemljo, in gospodujta črez ribe v morju in ptice pod nebom, in črez vse živali, ki se giblje po zemlji“ (Mojz. I, 28). Sam Bog torej hoče, da človek uporablja vse stvari in njihove moči, da s svojim razumom spoznava njih moč, korist itd., z eno besedo, da vedno napreduje tudi v časnih rečeh. In tega si je bila vedno zvesta njegova cerkev, ki je vse čase podpirala telesni in duševni razvoj in napredek človeškega rodu. Ko je bilo nad učilnico Platonovo zapisano: „Samo tisti, ki razume geometrijo, je tu dobro došel“, je Jezus Kristus in za njim katoliška cerkev na svojo učilnico zapisala: „Pridite k meni vsi!“

Ona je vsem odprla dom znanosti, ona pravzaprav položila temelj k vsemu napredku. Ko se države niti najmanj niso brigale za poduk mladine, je ona že ustanavljala farne, škofijske šole, vseučilišča itd. Slep mora biti in popolnoma neveden v zgodovini, kdor trdi, da vera zavira napredek. Ako je pa včasih sv. cerkev svareč povzdignila svoj glas, kadar so učenjaki oznanjevali kak nauk, ki nasprotuje njenim resnicam, ni pač s tem hotela zavirati napredka, ampak je le hotela svoje vernike obvarovati zmote.

Pa ne samo v vedi, ampak tudi v vsakem drugem oziru je katoliška vera utemeljila in pospeševala napredek. Ali nam ne oznanja tega kaj očividno velikanski razloček med svetom pred Kristusom in po Kristusu? (Glej I. zvezek str. 33—40.) In med današnjimi narodi so pač najbolj napredni Angleži in Amerikanci. Mar pa ti zametujejo vero? Ali se nasprotno ne vkoreninja ravno pri njih čedalje globokeje? Naj sklepam ta del s prekrasnimi besedami francoskega učenjaka Le Play: „V Angliji vidijo vsi prosvitljeni možje v krščanstvu princip (temelj) moderne kulture, vir občega blagostanja in temelj svobode ... Državniki, učenjaki, pisatelji, umetniki, vsi, ki v državi, v vojski, v kmetijstvu in v obrti opravljajo najvišje posle, z eno besedo vsi, kateri hočejo voditi javno mnenje, ne zanemarijo nobene priložnosti, da neprikrito izjavijo to prepričanje.“ (La reforme sociale I, 74; glej Bougaud, Religion und Irreligion, str. 291.)

Toliko zadoščaj, da spoznaš, da je pravi katoličan vse prej kot nazadnjak, da je marveč najboljši naprednjak. Le v cerkvi je pravi napredek, katerega je sloveči angleški pisatelj Jung (Young) označil z besedami: „O, bodi človek — in trudi se postati Bog.“

Sedmi del.

Očetov nauk.

I. Človekova prva dolžnost.

„Naredil si nas zase; in nemirno je človekovo srce, dokler ne počiva v tebi.“ *(Sv. Avguštin, Confess. I, 1.)*

V Bruselju, glavnem mestu na Belgijskem, se je zbralo več odličnih mož, da bi se posvetovali, kako naj bi se ohranil mir v Evropi. Koncem obravnav je bila običajna pojedina, katere se je udeležilo tudi več gospâ, med njimi mlada soproga ogerskega poslanca Asboth. Gospodje v predsedništvu so se hoteli nekoliko pošaliti s to gospo ter so ji rekli, da naj ona govori mesto gospodov. Res dá predsednik, državni minister Beernaert, bodisi navlašč ali po zmoti, gospej Asboth besedo. Mlada gospa vstane vidno presenečena in razburjena, a z veliko odločnostjo in pretresljivo resnobo izpregovori: „Gospoda moja! Čula sem tu lepe govore, a niti enkrat imena božjega, ki je vendar najvišji sodnik vseh narodov in src, in ki vam edini more dati mir, katerega vi iščete. In vendar zborujete v deželi, ki še ni pozabila Boga. Jaz dvignem svojo čašo v blagor belgijskega naroda in predsednika njegove zbornice, gospoda Beernaert.“ Te priproste besede so napravile globok vtis na pričujoče; vse je častitalo odločni gospej.

Kar se je dogodilo v tej družbi, da je pozabila na Boga, to se žalibog kaj pogosto dogodi tudi v človeški družbi sploh. Prejšnja stoletja so zametovali le posamezne resnice, a dandanes mnogi zametujejo sploh vsako vero. Prejšnja stoletja je bila nevera razširjena bolj le med takozvanimi učenjaki, med razumniki (inteligenco), a dandanes sili tudi med ljudstvo, oznanja se delavcu in kmetovalcu. Današnji svet bi se rad popolnoma iznebil Boga, popolnoma bi se rad iznebil vseh vezi, ki ga vežejo na Boga, otresel vseh dolžnosti, ki jih ima do njega, ali z drugo besedo, današnji svet bi se rad iznebil vsake vere. Ali pa more to?

Vero (religijo) imenujemo, v širšem pomenu, vse dolžnosti, katere ima človek do Boga in zavoljo Boga tudi do sebe in bližnjega. „Po veri," pravi sv. Tomaž Akvinski, „dajemo Bogu, kar smo mu dolžni, dajemo Bogu, po besedah Kristusovih, kar je božjega." Ali more pameten človek reči, da nima nobene dolžnosti do Boga?

Zdrava pamet nas uči, da je ves svet ustvaril Bog. Kaj sledi iz tega? Ako lončar napravi lonec, kipar kip, slikar sliko, pač nikdo ne bo odrekal lončarju pravice do lonca, kiparju do kipa, slikarju do slike, ampak vsak jih bo priznal za gospodarje stvari, katere so sami naredili, s katerimi zamorejo storiti, kar se jim poljubi, jih rabiti v svojo korist, jih prodati, jih razbiti ali uničiti. Pa lončar ni vsega sam naredil; on je dal ilu le obliko lonca, ila pa ni sam naredil. Kipar je dal kamenu ali lesu človeško ali kako drugo podobo, toda kamena ali lesa ni sam naredil. Vse pa, kar je, je iz Boga, kakor pravi apostol, in sicer popolnoma, ker je vse iz nič naredil. Ako je pa lončar posestnik in gospodar svojega lonca, kipar svojega kipa, s katerim more storiti, kar hoče, koliko bolj je Bog gospodar vsega sveta, vsega človeškega rodu. Ali more človek to tajiti? Ako pa priznava, da je popolnoma last božja, veruje in razodeva, da mu je vera sveta dolžnost. A to še ni vse.

Poglej krog sebe; ali najdeš kako stvar, ki bi bila človeku enaka? Vsa čuda, katere nam kaže svet, so nekako v majhnem združena v človeku. Mar ni primoran človek zaklicati s psalmistom: „Kaj je človek, da se ga spominjaš, ali sin človekov, da ga obiskuješ? Ponižal si ga malo pod angele, s slavo in častjo si ga ovenčal in ga postavil črez dela svojih rok. „(Ps. 8, 5—6.) Ali je bil Bog dolžan to storiti človeku? Kaj mu je storil človek, predno je bil ustvarjen? Vsakdo mora reči, da mu je Bog vse to storil iz same ljubezni.

Kipar naredi kip, slikar sliko, potem se pa ne meni več zanjo. Ne tako Bog. On je človeka ustvaril, ga povišal nad vse zemske stvari, a s tem se še ni zadovoljil, ampak tudi nadalje skrbi zanj, kakor za ves svet. Ako Bog odtegne svetu svojo roko, ves svet razpade v nič. „Kako bi moglo kaj obstati, ako bi ti ne hotel," moramo reči s sv. pismom, „ali se ohraniti, ako bi ti ne veleval?" (Modr. 11, 26.) Glej, Bog ti ohranjuje tvoje zdravje, tvoje ude, tvoj razum, z eno besedo, vse dušne in telesne moči. Ali hočeš dokaz? — V enajstem stoletju je živel na Francoskem učenjak Turné (Turnai). Skozi deset let je deloval kot posvetni učitelj in branil sv. vero. Toda poloti se ga napuh. Nekoč ponosno zakliče: „O Jezus, ko bi hotel biti hudoben, ne bilo bi mi težko podreti vse, kar sem do sedaj tako jasno in odločno branil." A glej, komaj je izgovoril te besede, je bil mutast in izgubil je vse duševne moči. Bil je pravi bebec. Še le črez več let se mu je povrnila govorica, a ni se povrnila njegova nekdanja nadarjenost in bistroumnost. — Kdo nam torej ohranjuje naše moči? Ali morda sami? Ali veš, kaj pravi Gospod: „Kdo izmed vas more s svojo skrbjo pridjati le en komolec k svoji postavi?" (Mat. 6, 27.) Vprašam s svetim pismom: Kdo more le eno gubo izbrisati iz svojega čela?

Odkod pa dobiva človek potrebno hrano in drugo, česar potrebuje za svoje življenje? Ali je vse to njegovo delo? Kmetič preorje svojo

njivo, jo dobro pognoji in poseje žito. Ali je pa vse storil, da pridela žito? Ali mar on daje primernega dežja svoji njivi, ali on povzroči lepo vreme? Vsako človeško delo je nepopolno, zmiraj mu nedostaja nečesa, kar mu zagotovi popolen vspeh. Ta „nekaj" imenuje neverec slučaj, — vera pa božjo previdnost. Glej, Bog daje tvojemu delu popolen vspeh. On nam deli hrano in drugo, česar potrebujemo, da si ohranimo življenje in zdravje. In kadar besni vihar, kadar razsaja nevihta, kdo te varuje? Kaj je človek v primeri s temi naravnimi prikaznimi? Slaboten je in vedno čuti, da potrebuje mogočne roke, ki ga more obvarovati nezgode. Kamorkoli se ozreš, moreš spoznati, da bi ne bil nič, čisto nič brez Boga, ki te je poklical iz ničesar, in te ohranjuje, da se ne povrneš v nič. „Še živali," pravi poganski modrijan Seneka, „spoznajo dobroto, in ni je tako divje živali, katere bi skrb, katero ji skazujemo, ne udomačila in ji nekako vzbudila ljubezni do nas."

Neki pivovar na Nemškem (Güntersthal pri Friburgu) je bil nevarno obolel. Ko se vleže v posteljo, se ni njegov pes premaknil od nje in tudi ni hotel uživati nobene hrane, ako mu ni gospodar zapovedal. Gospodar umrje. Pes mu liže roke in žalostno tuli. Ko nesó gospodarja na pokopališče, sledi zvesta žival pogrebu ter se po pogrebu vsede na gospodarjev grob. S silo odpeljejo psa ter ga zapró v sobo. Kaj stori zvesta žival? Zaleti se v okno in razbije steklo. Potem skoči skozi okno na ulico in leti na grob. Tu najdejo psa drugi dan mrtvega. — Brezumna žival razodeva toliko hvaležnost, rekel bi ljubezen. Za košček kruha ali mesa je tako udana svojemu dobrotniku. In razumni človek! Ali more sploh dvomiti, da ima kako dolžnost do svojega največjega dobrotnika, Boga? Ali bi ne bila največja sramota zanj, ako bi pri toliki ljubezni, tolikih dobrotah ne razodeval nobene hvaležnosti, nobene ljubezni? In današnji, tako prosvitljeni svet se še ponaša s svojo nevero, a ne uvidi, da se s tem ponižuje pod žival.

Zdrava pamet nas torej uči, da imamo dolžnosti do Boga, dolžnost hvaležnosti in ljubezni. Hvaležnost in ljubezen pa izkazujemo s tem, da jo spoznavamo s svojim razumom, da jo izražujemo z besedo in z dejanjem, da svojega dobrotnika hvalimo in mu tudi v dejanju povračujemo njegovo ljubezen, da živimo po njegovi volji. Ako z razumom spoznavamo, da imamo vse od njega, da je on naš gospodar, verujemo; ako z besedo izražamo svojo odvisnost od njega in svojo zahvalo, ga molimo in častimo. Vera, molitev in ljubezen, kaj je to druzega kot vera (religija). Vera je v razumu, ljubezen v srcu, molitev v besedah. Od Boga smo to prejeli, Bogu smo dolžni to posvetiti, torej je vera sveta dolžnost človekova.

To nam slednjič napoveduje namen, zavoljo katerega smo bili ustvarjeni. Vse, kakor smo videli (v IV. delu), je Bog ustvaril v prvi vrsti zase, to je v svojo čast in slavo. Kako lepo, seveda nevede, izvršuje vsa brezumna narava to svojo nalogo. Vsa narava je nekako velikansk tempel, v katerem se razlega tiho, a vendar dovolj razločno slava božja. „Nebo pripoveduje veličastvo božje," poje tako lepo psalmist „in nebes oznanja dela njegovih rok. Dan kliče dnevu besedo, in noč daje noči na znanje. Ni pač govor

tak in niso besede, da bi se ne slišali njih glasovi; v vesoljni svet gre njihov glas in na konec zemske krogle njih beseda.“ (Ps. 18, 1—4.) „Tudi nema zemlja ima svoj glas,“ pravi sv. Avguštin; „ta glas je njena lepota.“ (Enarat. in Ps. 118.) Kaj pa človek? Ali ima razum le za to, da skrbi za svoje telo, za potrebni živež? V to mu ga sploh ni bilo treba, ker si tudi brezumna žival in stvar zna preskrbeti potrebni živež. Bog mu je marveč dal razum, da bere v naravi kakor v najlepši knjigi, da je tudi njegov namen, da slavi Boga, in to tem bolj, kolikor višji je od nje. Narava mu ni samo dana, da si iz nje privzema potrebno hrano, da jo rabi v svojo korist, ampak v prvi vrsti mu je prst, ki mu kaže na Boga, katerega slaviti in poveličevati je tudi njegova prva dolžnost. Torej človeka že pogled v naravo uči, da je vera sveta dolžnost, njegov prvi namen. Le ta prvi namen izpolnjujoč, ako Boga spoznava, časti, ljubi, doseže svoj drugi namen, svojo časno in večno srečo, za katero ga je ustvaril Bog.

To človeku napoveduje njegovo lastno srce. Kar najlepše je razodel to sv. Avguštin v besedah: „Naredil si nas zase, in nemirno je človekovo srce, dokler ne poživa v tebi, o Gospod.“ Človeško srce (duša) se je vedno zavedalo, da biva Bog, da je od njega prišlo, da je on njegov oče. Vedno je hotelo svojega očeta spoznati, ga častiti in ljubiti. Ker tu na zemlji ne doseže popolnoma tega spoznanja in te ljubezni, zato teži po popolnem združenju ž njim v večnosti. Kaj najbolj želi otrok, ki ima svojega očeta v daljnem kraju? Ali ne, da bi ga videl, da bi govoril ž njim, da bi mu razodel svojo ljubezen? Ne more si misliti večje sreče, kakor da bi bil zopet pri svojem očetu. Tako hrepeni tudi človeško srce, da bi spoznalo svojega nebeškega Očeta, da bi ga videlo, ga popolnoma ljubilo. „Iskreno hrepeni vsakega človeka srce po Bogu,“ pel je že starodavni grški pesnik Homer (Odysse III. 52). In poganski govornik Dio Krizostom lepo opisuje to hrepenenje človeškega srca z besedami: „V vseh ljudeh biva veliko hrepenenje Boga častiti in moliti. Kakor otroci, odtrgani iz materinega naročja, občutijo nepopisljivo hrepenenje in teženje po materi, večkrat iztezajo svoje roke proti odsotni in sanjajo o njej, tako želi tudi človek biti vedno krog bogov in z njimi občevati.“ (Orat XII. De Dei cognit.) „Kamen vleče njegova teža k zemlji,“ pravi sv. Avguštin, „srce pa njegova ljubezen k Bogu.“ (Ep. 157.) Kamen moreš ustaviti, da ne pade k tlom, ako mu podstaviš roko. Kakor hitro si pa odmaknil roko, pade kamen na tla. Tako je tudi s človeškim srcem. Človek je zamore za nekaj časa navezati na zemske minljive reči. Toda srce prosto teh vezi, vzleti k svojemu očetu, Bogu. „Srce,“ pravi Hettinger, „se sicer more zmotiti, da mesto živega Boga časti le njegovo podobo, ki odseva iz vsega stvarstva, kakor tudi norec plane v vodo, da bi prijel solnce, ki se mu sveti iz vode. A vendar je bil Bog, katerega je iskalo.“ (Hett. Ap. I, 524.)

Poglej človeški rod. Ali najdeš narod, ki bi ne spoznaval Boga, ki bi z eno besedo ne imel vere? Niti enega ne najdeš. Kaj so iskali poganski narodi in modrijani, kaj iščejo novodobni? Boga! Ker za onega, ki je v nebesih, ne marajo, ali bolje rečeno njegovih zapovedi nočejo, zato so naredili same sebe, ali naravo ali kaj dru-

gega za Boga. Človeško srce hrepeni tako po Bogu, po občevanju in združenju z njim, da je Plutarh rekel, da si je lažje misliti mesta brez tal, kakor pa mesta ali naroda brez Boga. Tako spoznava ves človeški rod, človeško srce, da je, kakor pravi Platon, Bog začetek, središče in konec njegovega življenja. Zato je imenoval tudi sv. Avguštin brezverce (brezbožce): „Rarum hominum genus," — redko vrsto ljudi. (In Ps. 52.) Človek se mora odpovedati svojemu razumu, svojemu srcu, ako noče priznati Boga, ako noče priznati, da je vera njegova sv. dolžnost. Zato je tudi slavni avstrijski vojskovodja Lavdon rekel svojemu sinu na smrtni postelji: „Boj se Boga, svojega Stvarnika, in izpolnjuj zapovedi krščanske vere; zakaj brez vere nisi ne človek, ne junak, ne državnik. Ljudje brez vere so odpadek človeštva, ki se ponižujejo na najpodlejši način."

2. Voditelj k resnici.

„Gospod, ti imaš besede večnega življenja." *(Janez 6, 69.)*

Ko je bil Jezus Kristus obljubil Judom, da jim bo dal svoje meso za jed in svojo kri za pijačo, ga je zapustilo mnogo njegovih učencev, ker se jim je ta obljuba zdela pregrozna. Tu se obrne Gospod do svojih dvanajsterih apostolov ter jim reče: „Ali hočete tudi vi oditi?" Peter mu pa v imenu vseh odvrne: „Gospod, h komu naj gremo? Ti imaš besede večnega življenja." (Janez 6, 67 itd.)

Prelepa podoba človeškega rodu! Bog ga je ustvaril zase, zato je nemirno njegovo srce, dokler ne počiva v Bogu, ga prav ne spoznava, časti, ljubi ter mu služi. Vedno se je zavedal, da ima dolžnosti do Boga, katerega mu je tako razločno napovedalo njegovo srce. Kakor otrok teži in hrepeni po svojem očetu, tako je človeški rod vedno težil in hrepenel po občevanju in združenju z Bogom. Tega teženja ni mogel še utajiti noben človek, noben narod. Človeški rod je veren. Zato je vedno popraševal: Kakšen je Bog, kakšne dolžnosti imamo do njega? Vedno je iskal resnico, ali pa je našel odgovora na ona vprašanja? Res, da mu je dal stvarnik razum, da išče resnico in da jo more najti, v kolikor ne presega njegovega razuma. Mogel bi najti marsikatero resnico, n. pr. da je en Bog, da je Bog najpopolnejše bitje, da je človeška duša neumrjoča; mogel bi razločevati med dobrim in hudobnim, ker mu je Bog naravni zakon zapisal v srce. Toda to resnico najde le z največjo težavo, da ne rečem, da je sploh najti ne more.

Naš razum biva v mesu, ki ga vodi le na svojo stran, v zmote. Strasti in pregrehe, zlasti pa greh prvih starišev, mu ga otemnujejo, da takorekoč ne more najti resnice. Kar pravi sv. apostol o grešnikih, da zadržujejo resnico s krivico (Rim. 1, 18.), s pregrehami, to je spoznal tudi poganski modrijan Ciceron, ki pravi: „Le majhne iskrice spoznavanja nam je podelila narava, toda te takoj zamorimo s svojimi hudobijami in zmotami. Našemu duhu so dane kali čednosti, ki bi nas mogle voditi k večnemu življenju. Toda komaj rojeni, živimo v neprestani pokvarjenosti, da takorekoč pijemo zmoto z maternim

mlekom.“ (Tusc. I, 1—12.) Res, človek bi mogel s svojim razumom najti nekatere resnice, a kakršen je sedaj, jih ni mogel najti in jih tudi ne more najti.

Le poglejmo v zgodovino človeškega rodu. Od nekdaj je iskal resnico, a v kake zmote je zašel! Kakšna je bila njegova vera, dokler jo je iskal samo s svojim razumom? Ne bom tu ponavljal, kar sem povedal o pokvarjenosti zlasti za časa pred prihodom Kristusovim. Tu le poudarjam, da sta tako daleč zabredla dva najbolj omikana naroda v starem svetu, Grki in Rimljani. Kake zmote so morale vladati še le pri narodih, ki so bili na nižji stopinji omike. „Čudovito,“ pravi celo brezverec Renan, „da so narodi, ki so naši učitelji v prosveti (omiki), pripogibali svoja kolena pred maliki, prešestniki in pijanci, in da so verovali kot verske resnice najbolj nesmiselne in grde pripovedke. Ako je narod razodeval toliko duhovitost, kakor so jo razodevali Grki; ako so razumeli Rimljani izvršiti načrt, po katerem so postali gospodarji sveta, kako je mogoče, da so v verskih rečeh stali na enaki stopinji z divjimi narodi? Ali ni nerazumljivo, da se narodi, ki so nam vzor v javnem in političnem življenju, v umetnosti, modroslovju in pesništvu, v veri niso mogli povspeti nad budalosti, katere celo otroci zasmehujejo?“ (Etude d'histoire religieuse, p. 7. 8.)

Pa to ni nerazumljivo, marveč kaj razumljivo. Tako daleč pride človek, ako išče resnico edino le s svojim razumom, katerega vlečejo strasti na svojo stran.

Pa tako daleč ni zabredlo samo priprosto ljudstvo. V enake zmote je zašel najbolj omikani razum, tako daleč so zašli tudi današnje dni tako proslavljeni modrijani. Sam Ciceron priznava, da je ni take budalosti, da bi je ne bil veroval kak modrijan. (De div. II, 58.) Pa ko bi bili modrijani tudi našli resnico, kaj bi bilo to pomagalo človeškemu rodu, ker niso hoteli in tudi niso mogli učiti priprostega ljudstva. Ti modrijani so se s studom obračali od priprostega ljudstva. „Odi profanum vulgus“ — „jaz sovražim priprosto ljudstvo“, je rekel sloveči pesnik Horacij, in Platon je rekel, da je modroslovje le za nekatere, ne pa za vse. Potem pa tudi niso imeli veljave pri ljudstvu, ker so si vedno nasprotovali. Kar je ta danes trdil, je sam ali kdo drugi podrl drugi dan. Zlasti pa se je njihovo življenje kaj malo skladalo z njihovimi nauki, kar jim je vzelo vso veljavo pri ljudstvu. Seneka je znal lepo govoriti in pisati, pa je vendar živel na razkošnem dvoru krutega trinoga Nerona ter nekako odobraval njegovo življenje. „Pri večini modrijanov“ piše Kvintilijan, „se skrivajo pod starim modroslovjem največje pregrehe.“ Zlasti živo nam jih opisuje pisatelj Aristides: „Nenasitljiva je njihova lahkomnost, njihova zavist jim je modroslovje, njih beračija zaničevanje zlata. Ponosni se povzdigujejo nad vse, plazijo se pa pred bogatini, celo pred njihovimi kuharji in peki.“

Pa ne glede na vse te okolnosti, nedostajalo jim je poglavitnega pogoja, da bi bili uspešno učili človeški rod. Kaj človeka najbolj vodi, da dela dobro in se varuje hudega? Ali ne plačilo in kazen? Toda tu ne zadostuje samo časno plačilo ali kazen, ampak treba je

večnega plačila in večne kazni, da se ljudje z uspehom vodijo k izpolnjevanju kakega nauka. Ali so pa modrijani mogli obljubiti večno plačilo, ali pretiti z večno kaznijo, ko so sami čestokrat oboje tajili, tajili sploh neumrjočnost človeške duše? Ko bi bili tudi modrijani našli resnico, vendar niso bili zmožni učiti človeški rod.

Človeški razum, kakršen je sedaj, torej ni mogel priti do resnice. Pa ne smemo misliti, če do Kristusa ni našel resnice, da bi jo bil pozneje našel. Nekateri namreč trdijo, da bi bil človeški razum popolnoma našel resnico, kadar bi se bila veda izpopolnila itd. Toda, če je razum v 4000 letih pred Kristusom ni našel, ne bil bi je našel tudi pozneje. Ali so morda novodobni brezverni učenjaki kaj boljši od poganskih? Ali se ne potapljajo vedno bolj v poganstvo, kolikor bolj zapuščajo razodetje in se upirajo na svoj razum? Kaj vsega ne verujejo taki učenjaki, in sploh ljudje, ki zapuščajo sv. vero. Značilno je zlasti to, da človek lahko zaide v prazno vero, vraže itd., kadar se odpove pravi veri in le s svojim razumom išče resnico. Koliko prazne vere je bilo v poganstvu! „Kamorkoli se ozreš," pravi Ciceron, „povsod te preganja prazna vera; če slišiš vedeža, ali čuješ vedeževanje; če daruješ ali opazuješ letanje ptic; če zagledaš Kaldejca ali vedeževalca; če bliska, če gromi, če se pripeti kaj izvanrednega, nikoli ne najdeš miru." (De divin. II.)

In danes! Na policiji mesta Pariz, tako prosvitljenega mesta, je bilo l. 1899 zglašenih 1921 vedeževalk, ki prorokujejo iz kart, 103, ki prorokujejo iz rok, 74, ki napovedujejo usodo v spanju (somnambule). Toliko jih je bilo le zglašenih, a v resnici jih je bilo veliko več. Tako prosvitljeni svet pa veruje take budalosti! Boji se številke 13, itd. Diderot, že večkrat imenovani brezverec, je zapustil mizo, ako je pri njej sedelo le 13 oseb. Marquis (Marki) d'Argens se je smrtno prestrašil, ako se je na mizi prevrnila posoda s soljo. Knjižničar ljudske knjižnice v Parizu je povedal Napoleonovemu ministru za uk in bogočastje, da so ljudje zadnje čase pred prekucijo, kolikor bolj je namreč izginjala vera, najbolj zahtevali knjige o vedeževanju, coprniji itd. „To je posledica," je prav povedal učenjak Hegel, „ako človek sam preiskuje, da objavi eden večjo nesmisel kot drugi."

Človek potrebuje pri iskanju resnice voditelja in učitelja, ki ga varuje zmote. Ta je pa edino le Bog. Dal sem svoji knjigi napis „Pamet in vera", ne kakor da bi človek mogel samo s svojim razumom najti resnico, ampak, da more s svojo pametjo se prepričati, da se že prejeta resnica kaj lepo sklada z njegovim razumom.

Treba je torej bilo, da je Bog človeka učil resnico, ker mu ne more biti vse eno, kake nazore ima človek o njem, ali ga časti prav ali ne, ali moli leseno ali kamenito podobo, ali ga hoče častiti s pregrehami, nečistostjo ali umorom. Ako bi se Bog ne bil čisto nič zmenil za človeški rod, za njegovo najpoglavitnejšo potrebo, potem bi ne zaslužil imena „Bog", najpopolnejšega bitja, ako bi mu bila laž ravno tako všeč kakor resnica, čednost kakor hudobija.

Priznamo sicer, da so učenjaki našli marsikatero resnico. A tudi v tem jih je vodilo razodetje božje. Bog se je bil razodel člo-

veškemu rodu že ob njegovemu početku, ko je bil takorekoč ena družina. V tem nas potrjujejo bajke vseh narodov, ki pripovedujejo, da je Bog v začetku občeval s človeškim rodom. Kar je tu slišal človeški rod, to mu ni šlo več iz spomina. Iz tega razodetja, iz starih izročil, so pa črpali poganski modrijani. Mnogim so bile tudi znane knjige sv. pisma starega zakona. Bog je v izraelskem rodu ohranil pravo vero. Ta rod je vodil od naroda do naroda in tudi povzročil, da so drugi narodi prišli k njemu. Zato pravi sv. Avguštin: „Pri mnogih modrijanih se nahajajo mnogi resnični izreki o Bogu, ki se pa niso rodili v njih, ampak so prišli iz virov, katere je božja previdnost povsod odpirala.“ (De doctr. Christ. I, 30.) Sam Platon imenuje svoj nauk o Bogu ostanek starodavnega izročila. Isto velja o novodobnih učenjakih. Kar imajo na sebi dobrega, to je iz božjega razodetja. „Ne vem,“ pravi Rousseau „čemu pripisujejo lepo nravstvenost v naših knjigah napredku v modroslovju; ta nravstvenost (morala) je bila krščanska, preden jo je učilo modroslovje.“ Istotako pravi Kant, da bi človeška pamet ne bila brez evangelija nikdar spoznala nravnih zakonov.

Pa če bi človeški razum tudi mogel najti resnico, vendar je bilo treba, da mu jo je Bog razodel. Kolikim je namreč mogoče iskati resnico, koliko jih ima v to potrebnega časa, zmožnosti, vednosti? Ali ni večina ljudi navezana na vsakdanje delo za svoj vsakdanji kruhek? Kje bi dobili časa za preiskovanje? In če bi človek sam iskal resnico, ali bi si bil kdaj svest, da jo je tudi našel, da ni zašel v zmoto, ker vidi v svetu toliko zmote? Slednjič pa še pristavljam, da človeka vežejo dolžnosti na Boga takoj, kadar se zave svoje pameti. Torej mora imeti resnico že takorekoč pripravljeno, ko se zave svoje pameti, ne da bi mu je bilo treba še iskati. Vsi ljudje potrebujejo resnico, ker imajo vsi dolžnosti do Boga, potrebujejo jo popolnoma brez strahu kake zmote in to takoj, kadar se zavedó svoje pameti. Ker tega ne morejo sami doseči, zato je bilo treba, da jim jo je razodel sam Bog. On skrbi tako lepo za vsako potrebo človeško, pa bi za to najvažnejšo ne bil skrbel?

Zato so tudi poganski modrijani obračali svoje oči proti nebu ter od tam pričakovali nauka o dolžnostih do Boga ali v veri. „Človek naj dela le to, kar je všeč Bogu,“ pravi Pitagoras; „tega pa ne bo zvedel, ako ga Bog ne podúči.“ — „Pobožnost je lepa čednost,“ uči Sokrat, „a nihče je ne more učiti kot sam Bog.“ (Politika 241.) „Najbolje je, da počakamo,“ pravi Platon, „da kdo pride, ki nas bo podučil, kako se nam je vesti do Boga in ljudi.“ (Alcib. II.) „Sam Bog nam mora dati pojasnila“, kliče na drugem mestu. (Apol. Socr.) V svoji zadnji bolezni je priznal tudi francoski zgodovinar Avg. Thiery: „Iz zgodovine spoznam, da je bilo očividno potrebno za razvitek človeškega rodu, da se je sam Bog razodel.“ Kaj premore človeški razum tudi v svojih najboljših zastopnikih, nam kaj primerno opisuje Ruso (Rousseau): „Vprašal sem modroslovce, preiskaval knjige, proučeval njih razna mnenja. Polni so praznote, predrzni misleci pravijo, da vse vedo, a ničesar ne razložijo. In če vsled tega eden drugega zasmehujejo, se po mnenju, ne

motijo. Prevzetni so v zmagi, nizki in podli, kadar podležejo. Njihovi dokazi nič ne veljajo, k večjemu da drug drugega pobijajo. Ako iščeš kako pričo za nje, ne najdeš druge kakor njihovo lastno. V nobeni reči se ne skladajo, razen v tem, da drug drugega pobijajo." (Emil III, 12.)

Zato je rekel celo brezverec Bayle: „Naša pamet ne zna drugega kakor vse zmešati, o vsem dvomiti; komaj je kaj zgradila, že napoveduje sredstva, s katerimi se more to podreti. Ona je prava Penelopa, ki po noči raztrga nit, katero je po dnevu spredla. Najbolje moremo modroslovje uporabiti, da spoznamo, da vodi le v zmoto, in da potrebujemo drugega vodnika, to je pa božje razodetje." — „Treba je bilo," pravi sv. Tomaž Akvinski, „da je sam Bog podučil človeka tudi v onih resnicah, katere bi sam na sebi mogel najti njegov razum, ker po naravnem potu le nekateri prav spoznajo Boga, in to le po dolgem trudu in ne brez zmot, ko je vendar blagor vsega človeškega rodu odvisen od te resnice." (Summa I. quaest. I. art. 1.)

Toda razen naravnih resnic so pa še nadnaravne, katerih bi človek sploh nikdar ne mogel spoznati. Te je moral Bog še tem bolj razodeti. Človek bi po svojem razumu ne mogel nikdar Boga prav spoznati. „V nedostopni luči biva on, katerega noben človek ni videl in tudi ne more videti," pravi sv. apostol Pavel. Bog je neskončen duh in njegova stvar ga nikdar ne more popolnoma spoznati. Tu se je moral Bog takorekoč ponižati, in se mu razkriti. On nam je moral podati roko ter nas k sebi potegniti v rajske višave.

Zlasti opozarjam na eno reč. Vsak človek greši in čuti, da je razžalil vsevednega sodnika. Rad bi se zopet spravil z razžaljenim očetom. On spozna, da potrebuje milost božjo, rad bi si jo zopet pridobil. Mar mu pa to zadostuje? Človeški rod je v svoji zavesti, da je razžalil Boga, daroval vsakovrstne daritve, a vendar ni imel pravega miru, ker ni bil do malega prepričan, da se je spravil z Bogom. Človek hoče takorekoč, da mu Bog sam pove, da mu je odpustil. Tako zagotovilo mu je mogel in moral dati sam Bog, on mu je sam moral razodeti znamenje, po katerem bo prepričan, da so mu grehi odpuščeni. To se zgodi v zakramentu sv. pokore, kjer mašnik v imenu božjem grešniku odpusti grehe.

Edino le Bog nam je mogel in moral dati pojasnilo, kaj in kakšen da je, kakšne so naše dolžnosti do njega, do sebe in do bližnjega, z eno besedo, sam Bog nam je moral razodeti vero, ker hoče, da se vsi zveličamo in pridemo do spoznanja resnice (I. Tim. 2, 4.). Le on je neskončno resničen, pri katerem se ni bati zmote; kar človek s svojim razumom zida, to je polno zmot; kar eden sezida, to drugi podere. „Na vsak nauk" pravi učenjak Hegel, „ki ga izumi človeški razum, bi se dale uporabiti besede, katere je sv. Peter zaklical Zafiri: „Noge onih, ki te bodo pokopali, so že pred vratmi." (Gesch. der Philos. Einl.) Le to, kar je od Boga, je stalno, je večna, neminljiva resnica.

Pred leti je na Bavarskem nekdo oznanjal krivo vero. Med prvimi, ki so se pridružili krivemu preroku, je bil kmetič Vid v mali vasici Eden. Hudo žalost je to povzročilo njegovi ženi, verni

in pobožni katoličanki. Veliko je molila za svojega moža. Za izpreobrnjenje tega moža se je pa Bog poslužil ženinega stričnika. Neko zimsko noč je padlo veliko snega. Stričnik Gašpar hitro naredi iz snega na dvorišču malo cerkvico. Potem pa zbudi Vida ter mu pokaže cerkvico, rekoč: „Vid, ti nisi več zadovoljen z našo cerkvijo, glej, v tej noči smo zate napravili posebno cerkev. Iz snega je, zato bo tudi takoj izginila, kakor hitro bo solnce nanjo posijalo. Kakor je vzrastla, tako bo tudi minula. Glej, tako je tudi z zmoto; prazna je in minljiva kot ta snežena cerkvica.“ Te besede so pretresle Vida. Spoznal je svojo zmoto. Prime se za glavo ter nekako zamišljeno pravi: „Prav imaš Gašpar! Zmota izgine, resnica pa ostane. Naša cerkev me ima zopet.“ Mož je spoznal, da je neskaljena večna resnica le pri Bogu. Ker je pa to resnico Bog razodel svoji katoliški cerkvi, zato se je mož povrnil h katoliški cerkvi.

3. Očetov nauk.

„Mnogokrat in na mnogo načinov je govoril Bog; nekdaj očetom po prerokih, nazadnje, te dni, nam je pa govoril po svojem Sinu.“ *(Hebr. 1, 2.)*

Ko se je nekoč peljal Jezus črez Genezareško jezero (Galilejsko morje), je nastal velik vihar. Učenci boječ se, da se ne potopijo, pokličejo Jezusa, ki je mirno spal. „Gospod, otmi nas, poginemo,“ mu zakličejo. Jezus pa jim reče: „Kaj ste boječi, maloverni?“ Potem vstane ter zapove vetrovom in morju, in bila je velika tihota. — V enakem položaju je bil tudi človeški rod v dušnem oziru. Vedno je iskal resnice, a je najti ni mogel. Bil je v nevarnosti, da se takorekoč potopi v svojih pregrehah in razuzdanostih, kakor smo videli v prvem delu. Ali bi ne zaslužili tudi mi graje, ako bi menili, da se Bog, najboljši Oče, ni nič zmenil za človeški rod? Človeku je dal hrepenenje, teženje po Bogu. Človek ga je iskal, a ga najti ni mogel. Ali bi ne bil najkrutejši trinog, ako bi mu ne bil podal roke, ako bi mu ne bil pokazal prave poti — razodel prave vere?

Bog je moral kot najpopolnejše bitje človeku priskočiti na pomoč. Da je to mogel storiti, mi pač ni treba dokazovati, saj je vsemogočni, vsevedni Bog. Ako je človeku mogoče razodeti svoje misli, kaj bi to ne bilo mogoče Bogu? Vsak vé, da je Bog to tudi storil, da je razodel človeku pravo vero. O tem je prepričan ves človeški rod. Vedno je veroval in govoril o božjem razodetju. Vsi narodi se v glavnih potezah ujemajo v veri ljudi o začetku sveta, o srečni dobi prvih, o grehu prvih starišev, o obljubljenem Zveličarju. Odkod to ujemanje, ako ne odtod, da je človeški rod pri svoji zibelki dobival poduk od samega Boga?

V svojem početku je človek veroval v enega samega Boga. V najnovejšem času je našel francoski učenjak Prisse v Egiptu najstarejšo listino na celem svetu (iz časa 2500 pred Kr.), ki razločno govori o enem samem Bogu. Učenjak Lücken je preiskaval bajke in pravljice vseh narodov o početku sveta in pravi:

„Prepotovali smo ves svet in povsod smo našli sledove splošne vere narodov v greh prvih starišev. Dà, našli smo celo posamezne dele svetopisemske zgodbe o grehu prvih starišev; srečno bivanje v raju, ženo kot zapeljivko, sodelovanje hudobnega duha, željo po vsevednosti in neumrjočnosti kot vzrok greha.“ (Lücken: Die Traditionen des Menschengeschl. str. 141.) Srečo prvih starišev opeva kot zlato dobo pri Rimljanih pesnik Ovid, o njej govori Kitajcem Konfutse. Popisuje jo Indijancem Manu, o njej govore rimski in grški modrijani. Tako pravi Ciceron: „Prva doba je bila bogovom blizu.“ (De leg. II, 11.) Kako so vsi narodi pričakovali prihodnjega Odrešenika, sem že omenil v I. delu. Tu naj le omenim, da o njem govori stara kitajska knjiga tako jasno, da je cesar Mingdi celo poslal dva mandarina, naj gresta iskat njega ali njegovo vero. Pač sodi prav protestantski učenjak Delitsch: „To ujemanje narodnih pripovedek s sv. pismom nam je dokaz, da sv. pismo ni samo bajka, ampak zgodovinska knjiga.“ (Genesis p. 148.)

Kar nam te bajke in pripovedke pripovedujo, da se je moral Bog v začetku sveta človeškemu rodu razodeti, to nam kaj jasno oznanja sv. pismo. Bog je človeka obdaroval z mnogimi milostmi ter ga postavil v raj. Ker mu je pa dal prosto voljo, je hotel, da se človek sam odloči za njega ali proti njemu. V ta namen mu je dal znano zapoved, s katero naj bi razodeval svojo odvisnost od njega ter si nekako zaslužil podeljene mu darove. Toda človek je prelomil dano mu zapoved ter se obrnil od Boga. A Bog se ni odvrnil od njega, ampak, ker je bil še bolj potreben njegove pomoči, je še nadalje ž njim občeval ter ga poučeval. Mesto ubitega Abela je dal prvima starišema pobožnega Seta, ki naj bi ohranil to božjo razodetje. Potomci Kajnovi pa so se udali pregrešnemu življenju, tako da je hudobija postajala vedno večja. Bog je zato sklenil pokončati človeški rod. Iz Noetovega rodu si je vzgojil nov rod. Ž njim je sklenil zavezo, razodel mu svojo voljo in dal prve zapovedi. Istotako je potomcem Noetovim razodel svojo voljo. To prvo razodetje imenujemo razodetje očakov.

Druga doba razodetja božjega se začenja z Abrahamom, katerega je Bog izvolil v očeta izvoljenega naroda. Zavladala je bila namreč zopet v človeškem rodu velika hudobija. Razodetje je bilo v nevarnosti, da se popolnoma ne pogubi. Zato si je Bog izbral en sam narod, ki naj bi prejemal njegove nauke in jih ohranjeval človeškemu rodu. V ta namen je poklical Abrahama iz njegove domovine ter ga vodil skozi razne dežele ter mu na potu razodeval svoje namene, da ga bo naredil očeta velikega naroda ter dal njemu in njegovim potomcem deželo, katero je prepotoval. Obljubil mu je, da bo njegove potomce pomnožil kakor pesek ob morju in zvezde na nebu, ako bo vanj veroval in mu zvesto služil. Iste obljube je ponavljal njegovemu sinu Izaku in vnuku Jakobu, ter tudi njima razodeval svojo voljo. Sinove Jakobove je pa peljal v Egipet, kjer jih je pomnožil v velik narod. V egiptovski sužnjosti jih je hotel utrditi v veri v njegove obljube. Ko je izraelsko ljudstvo narastlo, je poslal Mojzesa, ki ga je rešil egiptovske sužnjosti ter ga vodil skozi puščavo proti obljubljeni

deželi. Na tem potu mu je razodel desetere zapovedi, določil službo božjo, postavil soboto in druge svete čase, z eno besedo, uredil vse življenje izraelskega naroda. Ta doba božjega razodetja se imenuje Mojzesova.

Seveda s tem še ni bilo dovršeno razodetje. Izraelski narod in po njem ves svet je bilo treba še pripraviti na prihod Odrešenikov. Zato so v nepretrgani vrsti nastopali preroki, ki so vedno določneje napovedovali prihodnjega Odrešenika. Da bi tudi ostali narodi bili deležni odrešenja in se pripravili na prihod Odrešenikov, je Bog vodil Izraelce od naroda do naroda, jih seznanil z Asirci, Babilonci, Perzijani, Sirci, Egipčani in naposled z Grki in Rimljani.

Ko se je pa dopolnil čas, ko so bile vse priprave gotove, je Bog sam zapustil svoj nebeški prestol ter prišel na zemljo, da se je tu včlovečil, ter v človeški podobi podučil človeški rod. Jezus Kristus, večni Bog, kakor smo se prepričali v prvem delu, je dopolnil razodetje. On je dal človeškemu rodu določen odgovor na vsa vprašanja, katerega je prej zaman iskal. V njem je končano razodetje. Novega, boljšega, popolnejšega razodetja nam ni več pričakovati.

Bog se je torej razodel in resnične so besede apostolove: „Mnogokrat in na mnogo načinov nam je govoril Bog, očetom po prerokih, nazadnje, te dni, nam je pa govoril po Sinu“. (Hebr. 1, 2.). Jezus Kristus je pa ves svoj nauk izročil svoji cerkvi, in ta je, kakor smo se prepričali v II. delu, edino le katoliška cerkev.

Kar je torej Bog sam začel, to je nadaljeval po očakih, zlasti pa po Mojzesu, prerokih, po Jezusu Kristusu in še vedno nadaljuje po katoliški cerkvi, ki nam oznanja, kar je razodel po teh poslancih, zlasti po svojem Sinu, Jezusu Kristusu.

Tu se nam pa najprej vriva vprašanje: Ali so bili ti možje res poslanci božji, ali je njihov nauk res božji nauk?

Bog je hotel, da vsi ljudje pridejo k spoznanju resnice, in to je tudi moral, ker je vsem neobhodno potrebna, a je sami le z največjo težavo ali sploh ne morejo najti. Zato je pač moral svoje poslance poveriti, dati jim nedvomljiva znamenja, po katerih jih lahko vsakdo spozna, da so poslanci božji in da oznanjajo njegovo voljo. Že posvetni vladar dá svojemu poslancu takozvano poverilno pismo, ako ga pošlje h kakemu vladarju; zato je moral tudi nebeški vladar svojim poslancem dati tako poverilno pismo, moral jih je označiti z gotovimi znamenji kot božje poslance. Katera so ta znamenja?

4. Znamenja očetovih poslancev.

„Sledila jim bodo ta znamenja: v mojem imenu bodo izganjali hudobne duhove, govorili nove jezike, ... na bolnike bodo polagali roke, in bodo zdravi“. *(Mark. 16, 16. 17.)*

Za Ahaba, brezbožnega kralja, se je izraelsko ljudstvo udalo malikovanju. Z vso odločnostjo in gorečnostjo je opominjal prerok Elija svoje ljudstvo, dokazoval mu njegovo nevero in nehvaležnost, mu žugal in ga rotil, da naj se povrne nazaj k svojemu Gospodu-

Bogu. A vse je bilo zaman. Ljudstvo je vedno našlo obilo izgovorov. Tu pa reče Elija kralju Ahabu: „Pošlji in zberi k meni vse Izraelce na Karmelski gori, tudi preroke Baalove štiristopetdesetere in preroke logov štiristotere, ki jedo od mize Jezabeline.“ Ko se je bilo to zgodilo, stopi Elija pred ljudstvo ter mu reče: „Doklej bodete šepali na dve strani? Ako je Gospod pravi Bog, hodite za njim; ako je pa Baal, pojdite za onim ... Jaz sam sem ostal prerok Gospodov; prerokov Baalovih pa je štiristo in petdeset mož. Dajte nam dva vola in oni naj si izberó jednega vola, naj ga razsekajo v kose, in denejo na drva, ognja pa naj ne podtaknejo. Tudi jaz bom pripravil drugega vola in položil na drva, ognja pa ne bom podtaknil. Kličite imena svojih bogov, in jaz bom klical ime svojega Gospoda; in Bog, ki bo uslišal z ognjem (namreč poslal ognja na pripravljeni dar), on bodi Bog.“ Ljudstvu je bil ta predlog všeč. Ko je bilo vse pripravljeno, so klicali duhovniki Baalovi ogenj iz nebes od jutra do opoldne. Ko le ni bilo ognja, se še pošali Elija, rekoč: „Vpite glasneje, saj je bog, in morda se pogovarja, ali je v gostilni, ali na potovanju, ali pa vsaj spi, kličite, da se vzbudi.“ Klicali so glasneje do večera, a ognja le ni bilo. Ker je prišel čas večerne daritve, pripravi Elija vse za daritev potrebno, potem pa zakliče: „Gospod Bog Abrahamov, in Izakov, in Izraelov, pokaži danes, da si ti Bog izraelski in jaz tvoj služabnik, in da sem vse storil po tvoji zapovedi! Usliši me, Gospod, usliši me, da to ljudstvo zvé, da si ti Gospod Bog, in spreobrni njih srce!“ Komaj je dokončal Elija svojo molitev, že je padel ogenj iz nebes in povžil njegov dar. Ko je pa ljudstvo to videlo, je padlo na svoj obraz ter reklo: „Gospod, on je Bog, Gospod, on je Bog.“ (III. kralj. 18, 20—39.)

Prej je ljudstvo imelo razne ugovore zoper Elijev nauk, za vse njegove opomine se ni zmenilo niti najmanj. Ko pa zagleda očiten čudež, se ne more dalje ustavljati, ampak prizna Elijevega Boga kot pravega in Elija za njegovega poslanca.

Po čudežu se je torej Elija najočitneje razodel poslanca božjega. Isto je storil tudi Jezus Kristus. Ko ga je sv. Janez Krstnik vprašal po dveh učencih: „Jeli si tisti, ki ima priti, ali naj drugega pričakujemo?“ je odgovoril Jezus: „Pojdita in povejta Janezu, kar sta videla in slišala: slepi vidijo, hromi hodijo, gobovi se očiščujejo, gluhi slišijo, mrtvi vstajajo.“ (Mat. 9, 3—5.) Nikodem je rekel Jezusu: „Učenik mi vemo, da si učenik, ki je prišel od Boga; zakaj nihče ne more delati teh čudežev, katere ti delaš, ako ni Bog ž njim.“ (Jan. 3, 2.) Mogli bi sicer poslance božje spoznati tudi po drugih okolnostih, n. pr. iz njihovega nauka itd., a najdoločnejša znamenja so čudeži. Zato rabi tudi sv. pismo za čudeže besedo „signa“, to je znamenja. Ker so pa čudeži tolike važnosti, in ker so se vsled tega tudi brezverci najbolj zaganjali, in se še zaganjajo vanje, zato je treba, da o njih malo obširneje obravnavamo.

* * *

Kaj so čudeži? Čudeži so čutni, nadnaravni učinki, katere more izvršiti edino le Bog, ali kakor pravi katekizem, so taka iz-

vanredna dela, katerih ne morejo izvršiti naravne moči, temveč samo božja vsemogočnost.

Med čudeže torej v prvi vrsti prištevamo samo čutne učinke, katere zamoremo opazovati z očmi ali z drugimi telesnimi počutki. Ako je dejanje zgolj notranje, naj je še tako čudovito, vendar se ne more prištevati med čudeže, t. j. znamenja božjega razodetja, n. pr. hitro izpreobrnenje kakega zastaranega grešnika.

Ti učinki morajo biti dalje nadnaravni. Kaj je nadnaravno? Nadnaravno je vsako dejanje, katero so učinile večje moči, kakršne imajo navadno stvari, ali celo take moči, kakršnih ta ali ona stvar nima. Samson je n. pr. raztrgal leva, izdrl mestna vrata in jih nesel vrh gore. Kaj takega pač noben človek ne more storiti s svojimi močmi, kakor jih ima navadno. — Trupla mnogih svetnikov so po smrti lepo dišala, kar se navadno pri mrtvih truplih ne zgodi, marveč ravno nasprotno. Ta dejanja so bila torej nadnaravni učinki.

Ali pa more nadnaravne učinke povzročiti edino le Bog? Seveda; brez njegove volje ali pripuščenja se ne more nič zgoditi. Toda razen Boga imajo, ako on to pripusti, tudi še angeli in hudobni duhovi zmožnost izvrševati nadnaravne učinke, ker so višji od človeka in imajo večje zmožnosti.

Da so angeli in hudobni duhovi, naj tu le v kratkem dokažem. To nam oznanja to, da so stvari na zemlji tako lepo razvrščene. Vse stvari se v svojih zmožnostih nekako kakor po lestvici približujejo človeku. Tu so stvari, ki ne čutijo in se ne gibajo, n. pr. kameni, kovine itd. Druge se gibajo, a ne čutijo, namreč rastline. Živali imajo oboje lastnosti, a nimajo razuma. Človek, kakor najvišja stvar na tem svetu, pa ima vse tri lastnosti. A vendar, kolik je še razloček med njim in Bogom! Bog je duh, človek pa ima telo, v katerem biva duša. Ker so bitja nižja od človeka tako lepo razvrščena, moramo reči, da so med človekom in Bogom tudi še bitja, ki se v svojih lastnostih vedno bolj, vsaj po nekoliko, približujejo Bogu, namreč duhovi.

V tem nas potrjuje pravilo, da je vsak učinek kolikor toliko podoben svojemu vzroku. Toraj morajo razen človeka bivati še druga razumna bitja, ki so bolj podobna Bogu kot je človek, ki so zgolj duhovi. Bog je vse ustvaril v svojo čast. A kako slabo ga časti človek, razumno bitje. Zato morajo biti razen človeka še druga razumna bitja, ki Boga bolj časte kot človek.

Da pa niso vsi ti duhovi dobri duhovi, nam pričajo nekatera nadnaravna dejanja, katera se nikakor ne morejo pripisovati Bogu, ker se gode, kakor bomo pozneje videli, v potrditev laži itd., ker naravnost nasprotujejo božji neskončni popolnosti. Zato morajo biti razen dobrih angelov tudi hudobni duhovi. O tem je bil prepričan ves človeški rod. Spominjam na polbogove poganov. Istotako so sloveči modrijani bili prepričani o bivanju nadčloveških bitij, nižjih od Boga.

Ako pa bivajo bitja, ki so višja kot človek, potem imajo tudi večje zmožnosti kot človek, zato zamorejo tudi izvrševati nadnaravna dejanja. Toda tudi tem bitjem so stavljene gotove meje. Med nadnaravnimi učinki so nekateri, katere moramo pripisovati narav-

nost Bogu. Tu so v prvi vrsti učinki, pri katerih je bilo treba novega stvarjenja, n. pr. ozdravljenje sleporojenega, pri katerem je bilo treba ustvariti zdravo oko.

Drugo znamenje, po katerem moramo reči, da je učinek naravnost od Boga, je pa, ako se je učinek dogodil naravnost proti poglavitnim naravnim zakonom, od katerih je takorekoč odvisen obstanek sveta ali red v svetu. Taki zakoni so n. pr. zakoni, po katerih se suče zemlja v določenem času krog solnca ali krog sebe, po katerih mora vsak človek enkrat umreti itd. Proti tem zakonom ne more delati nobena stvar, ker bi se sicer kršil ves red v naravi. Kaj bi bilo, ako bi se človek lahko odtegnil smrti, kdo bi se še kaj zmenil za Boga? Te zakone je Bog določil od vekomaj in njegovi volji ne more nasprotovati nobena stvar. Tak učinek bi bil mrk solnca o takem času, ko solnce po naravnih zakonih ne more mrkniti, kakor se je to dogodilo o smrti Jezusovi, ali obuditev mrtveca. To so pravi čudeži, po katerih se najdoločneje spozna delovanje božje.

A tu nastane vprašanje: Ali more Bog delati čudeže? Za pravega kristjana je sicer to vprašanje nepotrebno, a ker mnogi ugovarjajo čudežem, naj odgovorimo na to vprašanje.

Ako pravim: Ali more Bog delati čudeže, — je isto, kakor če bi rekli: ali more Bog poseči v svojo naravo, v nji kaj novega napraviti; pokvarjeno zboljšati ali z novim nadomestiti? Da pa Bog more to storiti, nam najlepše kaže že večkrat rabljena primera o uri in urarju. Kateri pameten človek pač poreče, da se urar ne sme več dotakniti ure, ko jo je enkrat izgotovil? Ali morda ne sme obrabljenega peresca ali kolesca z novim nadomestiti? Ali ne more ure nazaj ali naprej pomakniti, ali povzročiti, da gre ura hitreje ali počasneje? Kdo bo to pravico in zmožnost odrekel urarju? Pameten človek ne. Kar je urarju ura, to je Bogu svet. Ako priznamo to pravico in zmožnost urarju, kaj bi iste pravice in zmožnosti ne priznali Bogu, in to v toliko višji meri, kolikor presega vsako bitje.

Bog bi ne mogel delati čudežev, — kaj ga pač ovira pri tem? Ali morda ni dovolj mogočen? On je popolnoma prostovoljno ustvaril svet, in to takega, kakršen je, a lahko bi bil ustvaril povsem drugačnega, lahko bi bil dal stvarem povsem večje ali drugačne moči, kakršne imajo sedaj. Lahko bi bil dal človeku večjo postavo, večje in močneje ude, kite in žile, da bi bil naravnim potem izvršil to, kar je Samsom čudežnim potem. Ako je to mogel prej, kaj bi ne mogel sedaj? Ali se je morda zmanjšala njegova moč? Saj je večen, neizpremenljiv. Ali nasprotujejo čudeži njegovi modrosti, svetosti in drugim popolnostim? Saj jih dela le v najsvetejše in najboljše namene, le v korist človeku, da bi ga vodil k spoznanju resnice, da bi mu pomagal v njegovih dušnih in telesnih potrebah!

Ali porečemo, da se Bog izpreminja, kadar dela čudeže? Nikakor ne! On je že od vekomaj vedel, kdaj in čemu bo treba čudežev, zato jih je tudi od vekomaj določil, sprejel takorekoč v svoj načrt. Kar je od vekomaj določil, to se sedaj v času izvršuje. V tem mu pa kar nič ne nasprotuje tudi red, katerega je od vekomaj določil, kajti z redom je ob enem tudi določil izjeme od reda. S tem, kar

nič ne krši reda, kakor mislijo nekateri, ki bi radi na ta način ovrgli čudeže; s tem se nikakor ne razveljavljajo zakoni sploh ali kak posamezen naravni zakon, ki ravno deluje pri tem ali onem učinku, saj isto dela tudi človek, seveda v neizmerno manjši meri.

Kadar dela Bog čudeže, ne razveljavi zakona, ampak le povzroči, da v tem ali onem trenutku ne deluje; on je namreč moči, ki deluje po naravnem zakonu, nasproti postavil višjo moč, ki je povzročila, da ona moč ni mogla dalje delovati. Ali ne dela istega tudi človek? Naravni zakon je, da pade kamen k tlom, ako nima podlage. Ako pa padajočemu kamnu podstaviš roko, ne bo padel k tlom. Ali si morda s tem razveljavil oni zakon? Le odtegni roko in videl boš, da je zakon ostal, kajti kamen bo padel k tlom. Torej v prvem slučaju nisi razveljavil zakona, ampak si le moči, ki žene kamen k tlom, nasproti postavil večjo moč s svojo roko. Kolikokrat se človek poslužuje te zmožnosti. Tako vodi vodo na mlin ali žage, vporablja sopar pri strojih, strelo po strelovodu odpelje takorekoč naravnost v zemljo, da mu hiše ne požge. Kaj dela zdravnik, kadar zdravi bolnika? Moči, ki po naravnih zakonih vničuje človeku življenje, postavi nasproti v zdravilo višjo moč, ki ubrani oni moči, da ne more naprej delovati. Kaj dela človek, kadar se posti? Telo ga sili po naravnih zakonih k jedi, a v svoji volji mu nasproti postavi višjo moč, ki človeka odvračuje od jedi. Sličnih zgledov bi lahko navel na stotine, toda zadoščaj. Sedaj pa vprašam; ali je nemogoče Bogu, kar je mogoče človeku? Ali mu ni v toliko višji meri mogoče, kolikor višji je od človeka?

Sicer pa pristavim, da je Bog gospodar vsega sveta, njegov zakonodajalec. Vsakega državljana veže zakon, da mora plačevati davke. Ali ga pa ne more vladar oprostiti davkov, ali mu sploh podeliti kako predpravico ali privilegij? Po zakonu zapade hudodelnik smrti. Ali ga pa morda ne more vladar pomilostiti? Ali je morda s tem, da je enega hudodelca pomilostil, za vselej odpravil zakon, ki obsaja hudodelce v smrt? Zemskemu vladarju naj bi bilo to mogoče, najvišjemu vladarju pa ne? Ali si moreš misliti večje nespameti?

Čudež ne more rušiti reda v naravi. Ako bi bil ta red tak, da bi se od vekomaj ne smelo kar nič v svetu zgoditi novega, ako bi ne smel nič novega ustvariti ali narediti, kar bi se po naravnih zakonih ne izvršilo, potem bi se bil svet že davno podrl. Kakor smo slišali že prej, je človek na svetu najmlajše bitje. Potem bi se bil svet podrl, ko je človek prišel na svet. Kolika nespamet!

Bog torej more poseči v svojo naravo, kakor urar v svojo uro, dà, on mora celo to storiti. Kdo je že videl uro, v katero bi ne bil urar moral večkrat poseči. Ali še nisi nobenih stroškov imel s svojo uro, ako se ti je zaprašila ali v njej kaj potrlo? In velikanska ura tega sveta naj bi šla kar sama od sebe toliko tisoč let? Kakor mora urar večkrat poseči v uro, da ura služi svojemu namenu, da se ohrani v njej red, tako mora celo tudi Bog večkrat poseči v svojo naravo. Zato je rekel celo brezverec Ruso (Rousseau): „Vprašanje, ali more Bog delati čudeže, bi bilo resno vzeto brezbožno, ako bi že samo na sebi ne bilo nespametno; kdor bi tajil to, za tega

bi bila prevelika čast, ako bi ga kaznovali, bolje bi bilo ga poslati v norišnico. Toda, kdo je še tajil, da more Bog delati čudeže?" (Lettre III de la Montagne). Kakor hitro priznavamo živega Boga, moramo tudi priznati, da so čudeži mogoči.

Zato vidimo, da je ves človeški rod veroval, da Bog more delati čudeže, zakaj ves človeški rod je molil. S tem je razodeval, da tam, kjer je prazna vsa človeška pomoč, more pomagati edino še Bog. Vprašaj mater, ki ob smrtni postelji svojega otroka povzdiguje oči in roke v iskreni molitvi proti nebu, vprašaj človeka, ki vidi vsa pota zaprta pred seboj in se v goreči molitvi obrača k Bogu, čemu to delata, in dobil boš odgovor: Kjer je največja sila, tam je roka božja mila. Prav dobro je to povedal neki nemški častnik svojemu polkovniku, ki ga je pri vojaških vajah v Türingiji vprašal: „Kaj bi storili, ako bi se v boju vaši četi približala od leve in desne sovražna pehota, ako bi vas v istem trenutku od spredaj napadlo topništvo, od zadaj pa konjica?" Mladi častnik nekoliko pomisli, potem pa pravi: „Jaz bi zapovedal: Stojte! Puške na tla! Pokleknite k molitvi!" Mar ni prav povedal? Ako nam je od vseh strani zaprta pot, potem nam ne preostaja drugega, kakor da svoje oči in roke povzdignemo v molitvi k Njemu, kateri premore vse. Zato so tudi pogani svojim malikom pripisovali čudeže, so molili, darovali, delali obljube itd. Preiskuj vsa veroizpovedanja vseh časov, in ne boš našel niti enega, ki bi se ne sklicevalo na čudeže.

Jezus Kristus je delal čudeže, a tudi njegovi najhujši nasprotniki se niso drznili reči, da so nemogoči, ampak so jih le pripisovali hudobnemu duhu, kakor so storili tudi krivoverci Celzij, Julijan, Porfirij, in drugi. Apostoli so delali čudeže in se nanje sklicevali, a nihče jim ni oporekal, da niso mogoči, marveč so jih včasih celo častili kot bogove, ko so videli čudeže, kakor se je to pripetilo sv. Pavlu. Tristo let so pogani morili kristjane, ki so vpiráje se na Jezusove čudeže zanj darovali svoje življenje kakor za Boga. Tu je bilo treba le ene besede, da bi se bilo ustavilo to strašno klanje, besede, da so čudeži nemogoči. A te besede ni nihče izustil, ne tedaj, ne pozneje. Celo brezbožec Renan je rekel: „Mi ne pravimo: čudeži so nemogoči, ampak le, da se še ni dogodil čudež, ki bi bil popolnoma poverjen (potrjen)."

Te besede nas vodijo k tretjemu vprašanju: Ali se more človek docela prepričati, da se je dogodil čudež, in ali se more prepričati o resničnosti čudežev, katerih ni sam videl?

Tudi temu vprašanju moramo odločno pritrditi. Da se prepričamo, da se je dogodil čudež, pač ni treba cele komisije zdravnikov ali učenjakov, kakor je sanjaril Renan. V ta namen ni treba nobenih posebnih zmožnosti ali vednosti, zadostujejo zdravi čuti in zdrava pamet. Ako mrtev človek vstane od mrtvih, je to pravi čudež, zakaj tega ne more izvršiti ne človek ne angel, ampak edino le Bog. Ali je pa treba, da vidimo, da je človek vstal od mrtvih, kakih posebnih zmožnosti? Ali moremo to razlagati naravnim potem? Ako bi bi bilo to dejanje naravno, zakaj pa učenjaki večkrat ne obudijo kakega človeka, zakaj sami sebe ne rešijo smrti? Z električnim

tokom sicer povzročijo, da se gibljejo mrtvi udje, a to le toliko časa, dokler deluje ta tok, a življenja človeku ne da. Da bi bil pa mrtvec vstal k novemu življenju, dalj časa živel in deloval kakor drugi zdravi človek, tega človek ne more povzročiti. Zato smo lahko do cela prepričani, da je storil pravi čudež, kdor je obudil mrtveca.

Istotako nam ni treba vedeti, kako daleč segajo moči posameznih stvari. Nekateri se zanašajo, da bodo čudeži postali popolnoma naravni učinki, kadar se bo veda izpopolnila. Tu zadostuje, da le vemo, kako daleč ne bo nikdar segala ta ali ona moč. Zdravila imajo gotovo veliko moč. Toda toliko vemo, da ta moč nikdar ne bo segala tako daleč, da bi v enem trenutku ozdravila gobovega, ali kakega drugega bolnika, naj tudi rabi še tako dobra zdravila. Že stari pregovor pravi, da bolezen gre po stotih na človeka, a zapušča ga le po lotih. Ako tedaj vidimo, da človek v trenutku ozdravi na besedo kakega človeka, zamoremo z mirno vestjo reči, da se je dogodil čudež. Celo Zola je rekel: „Nakratno ozdravljenje najmanjše praske je ravno tako nadnaravno, kakor ozdravljenje najglobokejše rane.“ Česa je torej treba, da spoznamo, da se je dogodil čudež? Ali ne zadostuje zdrava pamet in zdravi počutki?

Kdo bi dalje dvomil, da se ne moremo prepričati o resničnosti čudežev, katerih nismo sami videli. Saj so to vidno učinki, ki so se godili pred več ljudmi, večkrat pred celim narodom. O njih nam pripovedujejo spominske knjige, nad katerimi nam ni mogoče dvomiti, kakor se bomo pozneje prepričali. Kdor bi hotel dvomiti o tem, mora zavreči vso zgodovino, obupati nad resničnostjo vsega sveta.

Bog more delati čudeže, on jih mora celo, ako hoče popolnoma poveriti svojega poslanca, in mi jih moremo spoznati, zato moramo tiste, ki pravijo, da oznanjajo božji nauk, vprašati, kakor so vprašali Judje Jezusa: „Kateri čudež pa delaš ti, da vidimo in verujemo? Kaj delaš?“ In sklicevaje se na Mojzesa, ki je delal čudeže, pristavijo: „Naši očetje so jedli mano v puščavi, kakor je pisano.“ (Jan. 6, 30, 31.) — Razen čudežev imamo pa še drugo znamenje, po katerem moremo spoznati poslanca božjega, namreč prerokbe.

* * *

Kaj so prerokbe? Prerokbe so določna nadnaravna napovedba prihodnjih reči, katere more napovedati edino le Bog, ali z besedami katekizma: so določne napovedbe prihodnjih reči, katerih ne more noben drug vedeti kakor sam Bog. O prerokbah ne bomo toliko govorili, kakor o čudežih, ker isto, kar velja o čudežih, velja tudi o prerokbah. Prerokbe so namreč le ena vrsta čudežev; ti so učinki na zunanjščini stvari, one pa v duhu prerokovem.

Prerokbe so določne napovedbe. Najbolj nam bo to pojasnil zgled. Ako jaz rečem: ‚ti boš cesar ali pa ne boš‘, pač nihče ne poreče, da je to prerokba, ker nedoločeno napoveduje prihodnjo reč, in se na vsak način more nekaj zgoditi, ali to ali pa ono.

Te določne napovedbe morajo biti nadnaravne, presegati

morajo moči človeške in angelov. Mnogo prihodnjih reči more že človek napovedati, ker more sklepati iz naravnih zakonov, ali iz vzrokov, katere že vidi delovati in iz katerih sledi brezdvomno dotična reč, n. pr. solnčni ali lunini mrk. To bi bile povsem naravne napovedbe. Več kot človek zamorejo napovedovati duhovi, bodisi dobri ali hudobni, ker več vidijo, več spoznavajo kot človek.

Ena vrsta prihodnjih reči je prikrita vsem stvarem, namreč one reči, ki so povsem odvisne od proste volje človekove. Te so znane edino le Bogu. Ako deček stopi v prvo šolo, kdo more reči, kateri stan si bo pozneje za gotovo izvolil, bo-li duhovnik ali učitelj, kakor to želijo stariši. Ali morda sam? Koliko jih že tako reklo, a vendar niso postali to, kar so izprva hoteli. Dasi je v prihodnjosti od dečka odvisno, kateri stan si bo izvolil, deček vendar ne ve, katere reči bodo nanj vplivale in odločile tedaj, kadar bo čas, izvoliti si stan. Še manj morejo to vedeti drugi ljudje. Pa tudi angelom in hudobnim duhovom je zakrita ta reč, ker ne morejo sklepati iz nobenega znamenja ali vzroka, ki bi že sedaj deloval in povzročil oni sklep, da bo deček res postal, za kar se je bil prej odločil. Ako bi ga tudi vse reči vodile in napotovale k temu stanu, se vendar lahko še v zadnjem trenutku popolnoma odloči za to ali ono, in to brez vsakega vidnega vzroka.

Pravo prerokbo spoznamo tedaj na tem, da določno napoveduje prihodnjo reč, ki je povsem odvisna od proste volje človekove. — Ali pa zamore Bog napovedati take prihodnje reči? Kdo bi mu mogel odreči to zmožnost? Ali ni večen? Pri njem ni preteklosti ali prihodnjosti, ampak vedna sedanjost. Tisoč let je pred njim, kot pravi sv. pismo, kakor včerajšnji dan. Ker pa on vidi vse, kar se je na svetu godilo, se godi in se bo zgodilo, kakor bi se sedaj godilo, kdo bi rekel, da tega ne more spoznati? Ako ti moreš spoznati dogodek, kadar se uresniči, kaj bi ga Bog ne mogel spoznati, ki ga gleda, kakor bi se sedaj vršil?

Bog je neskončno popolen, torej ne more ničesar pridobiti, ničesar izgubiti. Ako bi pa Bog vseh prihodnjih reči že naprej ne vedel, potem bi se vsak trenutek povečalo njegovo znanje, njegova vednost, kadar bi zagledal kak nov dogodek, torej bi ne bil neskončno popolen. Torej more vedeti prihodnje reči, četudi so odvisne od proste volje človekove.

Če pa Bog naprej vidi, kaj bo človek storil, ali ni potem primoran človek delati tako, kakor Bog vidi naprej, ali Bog ne jemlje s tem človeku njegove prostosti, katero mu je dal? — Nikakor ne. Ako ti sediš pri oknu in vidiš človeka iti po ulici, ki puši smodko, ali jo morda za to puši, ker ga ti vidiš? Ali ga ne vidiš ti zato, ker puši? Slično je pri Bogu. Človek ne dela zato, ker je Bog naprej vedel, da bo tako delal, ampak Bog naprej ve, ker bo človek tako delal. Očividno je torej, da ni nobene ovire, da bi Bog ne mogel naprej vedeti prihodnjih reči, dasi so odvisne od proste volje človekove. Ako pa ve, zakaj bi ne mogel tega razodeti kakemu angelu ali človeku? Ako moreš ti svojemu prijatelju ali komu drugemu razodeti kako skrivnost, zakaj bi je ne mogel Bog!

Zato vidimo, da so tudi pogani hodili k svojim malikom, da od njih izvedeli prihodnje reči. Zato je rekel tudi Jezus Kristus svojim učencem, ko jim je napovedal, da ga bo eden izmed njih izdal: „Zdaj vam to povem, preden se zgodi, da, kadar se zgodi, verujete, da sem jaz (namreč Mesija, poslanec božji)." (Jan. 13, 19.)

Prerokbe so torej mogoče, one so določno znamenje poslanca božjega, ker le Bog more vedeti in razodeti prihodnje reči, ki so povsem odvisne od proste volje človekove.

Toda tu nam je odgovoriti na vprašanje: Ali moremo prave prerokbe tudi spoznati? Ali je mar treba, kakor je sanjaril Rusó, da sami slišimo prerokbo, da sami vidimo, kako se uresniči, in da se prepričamo, da se niso samo slučajno uresničile?

Niti enega vseh teh pogojev ni treba. Če tudi sami ne slišimo prerokbe in ne vidimo, kako se uresniči, vendar se lahko o resničnosti prerokb prepričamo po zgodovinskih virih, knjigah, spomenikih itd. — Istotako se lahko prepričamo, da se prerokba ni le slučajno uresničila, zakaj nimamo samo ene prerokbe, ampak celo vrsto prerokb, ki so v tesni zvezi med seboj, in ki oznanjajo celo vrsto dejanj, ki so povsem odvisna od proste volje človekove. Primerjaj, dragi bralec, le prerokbe o obljubljenem Odrešeniku. Napovedujejo nam kraj njegovega rojstva, njegovo življenje, mladost, njegovo trpljenje, ki je bilo povsem odvisno od cele vrste ljudi, da ga bo cel judovski rod zavrgel itd. Ko bi se bilo vse to le slučajno dogodilo, potem bi bil ta slučaj veliko večji čudež, kot tudi najbolj izvanredna prerokba.

Čudeži in prerokbe so torej določna znamenja, po katerih moremo in moramo spoznati poslanca božjega.

A tukaj se oglasijo takoj naši nasprotniki in pravijo: Ako so čudeži in prerokbe znamenja božja, potem je bilo tudi poganstvo in novodobni spiritizem božje delo, zakaj tudi pri poganih nahajamo prerokbe, kakor v spiritizmu. Ako pa ti čudeži nič ne veljajo, potem tudi oni ne, s katerimi se vi ponašate.

Tu one ljudi najprej vprašamo, ali verujejo v te čudeže ali ne. Ako ne verujejo, čemu ugovarjajo? Ako pa verujejo, zakaj ne verujejo tudi v čudeže, katere so storili Jezus in božji poslanci? Ako so mogli poganski maliki delati čudeže, ako jih morejo povzročiti spiritisti ali njih duhovi, zakaj bi jih ne mogel Bog? Toda oglejmo si stvar nekoliko natančneje, ker je to potrebno današnje dni zlasti glede spiritizma, ki ima baje do 2 milijona pristašev.

Kar se tiče poganskih takozvanih čudežev, se pripoveduje o nekem Atu Naviju, da je z britvijo prerezal brusnik, o neki vestalki Klavdiji, da je v potrditev svoje nedolžnosti nesla v rešetu vodo, ne da bi je bila kaj polila; slične dogodke pripovedujejo o nekem Apoloniju iz Tijene, in tudi sv. pismo nam pripoveduje o Simonu čarodejcu. Istotako se iz poganstva napovedujejo nekatere napovedbe prihodnjih reči, zlasti o Pitiji v Apolonovem templu v mestu Delfi na Grškem.

Kaj pa je s spiritizmom ali magnetizmom? Najbolje bomo to spoznali, ako si malo ogledamo takozvano spiritistiško

sednico in kaj se vse v njej vrši. Popisi o teh sednicah nam pripovedujejo sledeče: V prvih časih, ko se je začela ta gonja, se je zbrala družba krog mize. Vsi navzoči so položili svoje roke tako na mizo, da so se druga druge dotikovale. Črez nekoliko časa se je začela miza premikati in celo skakati. V neki taki sednici je vprašal nedorasel deček: „Napoleon, ali si tu?“ In miza je potrkala z eno nogo na tla, kakor da bi hotela pritrditi vprašanju. Vsi navzoči so bili prepričani, da je deček pozval duha Napoleonovega. Sedaj je pa začela družba popraševati duha po raznih, včasih najbolj abotnih rečeh, n. pr. kaka bo letina, kdo bo izmed družbe prvi umrl itd. Miza je pa s trkanjem odgovarjala na ta vprašanja. Polagoma so napravili celo abecedo; manj ali več udarcev je pomenjalo to ali ono črko. A s časom so si stvar napravili še pripravneje. Položili so namreč tablico s črtalnikom pod mizino ploščo, in duh je napisal odgovore. Kadar je dokončal svoje delo, je potrkal na mizo. Verodostojne priče nam pripovedujejo tu zelo čudne reči. Tako so povezali dve tablici s črtalnikom v papir ter zapečateni zavitek položili na mizo. Ko so črez malo časa odprli zavitek, so našli tablici popisani. Taki ljudje, ki pravijo da občujejo z duhovi, se zovejo „spiritisti“, po latinski besedi „spiritus“, ki pomeni duha. Večinoma se pri tem občevanju poslužujejo druge osebe, katera posreduje med duhovi, in se vsled tega imenuje „medij“. Ta „medij“ izvršuje čudovite stvari. Govori v tujih jezikih, katerih se ni nikdar učil, razpravlja o učenih rečeh, napoveduje prihodnje reči ali skrivnosti itd. Mnogokrat se pri teh sednicah prikažejo tudi duhovi rajnikov, ki pozdravljajo navzoče, se jim priklanjajo, ponujajo roke itd. Harmonij ali citre zapojejo, ne da bi se jih dotaknila človeška roka. Temu navzočnemu vzame nevidna roka iz roke prstan, drugemu pa da v roke šopek ali kaj drugega.

Kaj je na vsem tem? Ali so poganski in spiritistiški takozvani čudeži in prerokbe le sama sleparija, ali so naravni učinki ali so nadnaravni? Mnogi poganski takozvani čudeži in prerokbe so gola sleparija in le naravni učinki. Kakor naši glumači (ali čarodejci), so znali duhovniki malikov ljudi slepariti s spretnostjo in ročnostjo. Gotovo je že marsikateri bralec videl take glumače, ki se pokazujejo po mestih, na sejmih in ob drugih prilikah.

Kakšne so bile napovedbe nekdaj tako slavne prerokinje Pitije v Delfi, naj nam pokaže samo en zgled. Vojskovodja je vprašal, ali bo prišel živ iz vojske, v katero je imel iti. Pitija mu napove: „Ibis redibis numquam morieris in bello.“ „Šel boš vrnil se boš nikoli ne umreš v vojski.“ Ker je prerokinja te besede napovedala pretrgano in brez naglasa, se je lahko ta napovedba tolmačila na oba načina, da bo v vojski umrl in da ne bo umrl. Ako beremo: „Ibis, redibis nunquam, morieris in bello,“ se to pravi, da bo umrl v vojski. Ako pa beremo: „Ibis, redibis, numquam morieris in bello,“ je to toliko, kakor: ne boš umrl v vojski. Na eni vejici je vse ležeče. Ali je to mar določna napovedba? Ali se to ne pravi: ti boš cesar ali pa ne boš? Tako lahko vsak človek prerokuje, da ne rabim drugega izraza. Zlasti se se je pa pokazala vsa sleparija teh preročišč, ko so za časa Konstantina Velikega in Teodozija podirali poganske temple.

Našli so namreč prevotljene stebre. V tej doblini je stal malikov služabnik in je sleparil ljudstvo s svojimi odgovori, ki je menilo, da mu ogovarja malik.

Slično je v mnogih slučajih tudi pri takozvanih spiritističnih čudežih in prerokbah. Mnogi so gola resnica in popolnoma naravni učinki. Da so mnogi teh učinkov sleparski, je neovrženo dokazano. Tako sta avstrijska nadvojvoda Ivan in Rudolf razkrinkala angleškega spiritista Bastian, ki je bil zavit v bel pajčolan, namočen v tekočino, ki se po noči sveti (fosforescira). Sloviti Cumberland je istega razkrinkal s tem, da je duhu brizgnil v obraz rudečo tekočino, in po sednici so se pokazale rudeče lise na medijevem obrazu. Betti Tamke, slovita spiritistinja, je navzoče gospe pozvala, naj jo preiščejo. Ko to storita dve gospi, najdeta v njenih nedrih dve taki rjuhi, v katere se je zavila, da se je prikazala kot duh. Valesko Topfer je razkrinkal nek igralec. Duh mu je ponudil roko, ta je pa hitro prijel za roko in bila je medijeva, ki je bil zagrnjen v tanko belo rjuho. Willman, ki nam te dogodke opisuje v svoji knijigi o spiritizmu (Die modernen Wunder) je razkrinkal v Warnsdorfu na Češkem slovitega spiritista Schrapsa iz Mültena. V trenutku, ko je spiritist zvedel, da je prišel Willman, poznavatelj spiritizma, je porezal vse vezi, s katerim je vodil medij, in vse proizvajanje se je moralo končati: „Ven s Schrapsem“ je klicalo ljudstvo ter pognalo sleparja.

Isti Willman nam tudi popisuje, kako spiritisti pišejo na tablice. Imajo namreč pod kazalcem desne roke majhen, širok črtalnik. Kadar vzamejo tablico izpod mize, držijo jo na eni strani kvišku, in med tem z največjo spretnostjo in hitrostjo napišejo potrebne odgovore. Med pisanjem pa kašljajo ali povzroče kak ropot, da se ne sliši praskanje črtalnikovo. Neki Ludolf Schradick je l. 1886 v Hamburgu opazoval „spiritista“ Slade, ko je popisoval tablico, in v nekoliko dneh se je sam priučil na isti način popisati tablico. Ko so potem nekateri gospodje natančno opazovali Sladeja, tablica ni bila več popisana, ampak le nekaj čaček je bilo na njej, katere je pa spiritist takoj izbrisal. V mestu Sandorn na otoku Vajt (Wight) je tak slepar razkazoval osebo, ki je odgovarjala na vprašanja, katera so imeli gledalci napisani pri sebi na listkih. Nekdo je pa napotil gledalce rekoč, da naj listke malo natančneje preiščejo. Prvi dan so ga odstranili, a drugi dan se mu je posrečilo razkrinkati sleparja. Slepar je namreč pisal na trojno polo papirja. Pod drugo polo je bila pola višnjevega papirja tako, da se je na tretji poli zapisalo, kar je slepar pisal na prvo polo. Prvo polo je dal gledalcem, tretjo pa je dal oni osebi. Na ta način pač ni bilo čudno, ako je znala oseba odgovoriti na ona vprašanja. Res čudno je, da tako prosvetljeni svet veruje take budalosti, a verovati v verske resnice mu je preveč.

Iz doslej povedanega pa vendar še ne sledi, da je vsa spiritistična gonja le sleparija. Seveda mnogokrat si morajo pomagati s sleparijo, s spretno porabo naravnih moči, ker jim noče biti hudobni duh pokoren, a vselej vendar le ni sama sleparija. Profesor Crookes na Angleškem in profesor Zöllner v Lipskem (Leipzig) sta objavila

več takih učinkov (dejstev), ki so neovrženi in ki so očividno nadnaravni. Mnogi so te učinke preiskovali ter dokazali, da ne more jim biti vzrok takozvani medij, ker se včasih dogode proti njegovi volji ali drugače, kakor je pričakoval, ampak da jih mora povzročiti razumno bitje. Pisanja, govorjenja, prostega gibanja pač ne moremo pripisovati brezumnim naravnim močem, ne magnetičnemu ne električnemu toku. Katero bitje povzročuje in je povzročevalo nadnaravne učinke in napovedbe v poganstvu in spiritizmu?

Nekatere nadnaravne učinke more povzročiti edino le Bog, druge morejo pa povzročiti dobri in hudobni duhovi. Na čem bomo spoznali delo božje in angelov, na čem delo hudobnih duhov? Nekatera teh znamenj smo že prej spoznali. Dela, pri katerih je treba novega stvarjenja ali pri katerih se ustavijo za trenutek glavni zakoni v naravi, moremo in moramo pripisovati edino le Bogu. Isto velja o prerokbah prihodnjih reči, ki so povsem odvisne od proste volje človekove. Ali se pa more poganstvo ali spiritizem ponašati s takim dejanjem, ali je kdaj mrtveca obudil v življenje, ali ozdravil sleporojenega? Zaman iščeš takega čudeža ali prerokbe v poganstvu in spiritizmu.

Drugo znamenje je način, kako se izvršujejo nadnaravni učinki, kako se napovedujejo prihodnje reči. V tem načinu ne sme biti ničesar takega, kar bi nasprotovalo božjemu veličanstvu, njegovi svetosti itd. Poglej Kristusa, kako dela čudeže; izvršuje jih z resnobo, brez priprav in sredstev, ali celo s takimi, ki so nasprotni učinku, katerega hoče doseči. — Kako so pa izvrševali čarodejci svoje čudeže? Koliko je tu treba priprav, kako izpreminjajo svoj obraz, koliko vpitja, šuma itd. Vedeževalci in spiritistiški mediji napovedujejo reči v nezavesti, bodisi opojeni ali v spanju; preroki pa napovedujejo prihodnje reči pri polni zavesti.

Tretje znamenje je namen, zavoljo katerega se izvršujejo nadnaravni učinki. Bog dela in dopušča take učinke le sebi v čast in človeku v blagor, dušni in telesni. Čemu pa so se godili v poganstvu nadnaravni učinki, ali se godé v spiritizmu? Ali ne v potrdilo očividnih laži, da se slepari ljudstvo itd.? — In če slednjič pogledamo še na sadove, po besedah Gospodovih: „Iz njih sadov jih boste spoznali," vidimo, da morajo božja dela imeti le dobre posledice ali sadove. Posledice takozvanih spiritističnih čudežev pa so slabe, skrajna razburjenost, mnogokrat bolezni itd. Izvirajo, če nimajo naravne podlage od hudobnega duha. O tem nas potrjujejo tudi učenjaki, ki so prej sami bili privrženci spiritizma.

Pač res, spiritizem je posebna prikazen. Bog je dopustil to zmoto, da svet, ki je popolnoma izgubil vero v nadnaravno, vsaj tem potem pride do prepričanja, da biva razen snovi (materije) še nekaj drugega. Ako torej spiritisti s svojimi nadnaravnimi učinki hočejo podreti veljavo pravih čudežev, se zelo motijo. Ne njihovi, ne poganski nadnaravni učinki ne podirajo veljave čudežev, ampak jo še kaj zdatno podpirajo, zakaj, če je mogoče hudobnemu duhu izvršiti nadnaravne učinke, kaj bi ne bilo še-le Bogu, ki je neizmerno višji od njega.

* * *

Današnje dni se mnogo govori o čudežih, ki se dogajajo na sloveči božji poti v **Lurdu** na Francoskem. Mnogo se ž njimi bavijo tudi nasprotniki katoliške cerkve. Zato menim ne bo odveč, ako pogledamo ugovore, s katerim jih hočejo prodreti, in to tem bolj, ker so več ali manj isti, s katerimi napadajo druge čudeže.

Prvi ugovor je večinoma, kakor pri drugih tako tudi pri teh: to je povsem naravno; ozdravljenja itd. so čisto naravna. Čudno, ako je vse tako naravno, zakaj pa ti modrijani ne ozdravijo kakega rakovega, slepega itd.? Kakor je bralcem znano, se v Lurdu ali zunaj Lurda po vodi, ki teče iz ondotnega studenca, ali tudi brez nje, na priprošnjo bl. Device Marije pod imenom «lurške», godé najraznejši, pravi čudeži. Tudi tu je bil prvi ugovor: To je povsem naravno, voda ima zdravilno moč. A le prekmalu so morali opustiti ta ugovor, zakaj sloveči kemik in profesor Filhot v Tuluzi (Toulouse) na Francoskem je preiskal vodo ter jo našel popolnoma navadno pitno vodo brez vsakih zdravilnih snovi.

Tem dogodkom se ni čuditi, pravijo dalje: ozdravljanja povzročuje v bolnikih živa vera, zaupanje, da bodo ozdraveli. Tu seveda ne mislijo na vero v vsemogočnega Boga, ne na trdno zaupanje vanj, ki po besedah sv. pisma prestavlja gore, ampak ta vera jim le nekako trdno prepričanje, katero imajo bolniki, da bodo ozdraveli. A koliko jih je prišlo v Lurd, ki sploh niso iskali tu ozdravljenja, ampak so bili prepričani, da ne bodo nikdar ozdraveli, ampak so le pri Bogu in Mariji iskali tolažbe in milosti, potrpežljivosti v trpljenju in so — ozdraveli. Drugi so pa zopet imeli tako trdno prepričanje, da bodo ozdraveli — a še danes niso zdravi. Vera je vzrok, da jih Bog usliši, a neposredni vzrok ozdravljenja ni, to je le Bog.

Drugim je zopet uzrok ozdravljenja splošna navdušenost, katera se pojavlja v Lurdu. Res je, splošna je navdušenost, kadar se zgodi kak čudež. Toda vprašam, kako so pač navdušeni bolniki, ki so včasih na pol mrtvi, v nezavesti, gluhi ali nemi? Zlasti je smešen ta ugovor, ako pristavim, da so v Lurdu ozdraveli tudi majhni otroci. Kako je bil pač navdušen dveletni Justin, otrok lurškega dninarja, katerega je mati na pol mrtvega potopila v mrzli studenec in to po zimi, ki je pa ozdravel? Ko bi se ozdravljenje ravnalo po navdušenju, potem bi vsi ozdraveli, ki se morejo navdušiti, ne pa primeroma tako malo. Le en slučaj!

Leta 1891. so pri narodnem romanju pripeljali Francozje do 600 bolnikov. Približal se je že dan odhoda, a nobeden še ni ozdravel. Vodje romarjev hodijo okoli bolnikov ter jih spodbujajo k zaupanju. Sloveči pridigar P. Piccard je rekel nekemu zdravniku: „Jutri bomo imeli veliko ozdravljenj.“ — „Gotovo,“ mu pritrdi zdravnik, „vsekako bodo ozdraveli tisti, na katere ima navdušenje, vera in suggestija kak vpliv.“ In drugi dan — ni nihče ozdravel.

„Kaj čudeži,“ — se oglasi tretja modra glava, „to so le navadne reči, saj v Lurdu ozdravé samo ženske.“ Res je, da je v Lurdu ozdravelo več žensk kot možkih, a to le zato, ker imajo ženske navadno več vere, več zaupanja v Boga, kot pa možje. Sicer pa imamo tudi veliko število ozdravljenih mož. Sploh pa vprašam: ali

je morda lažje ozdraviti žensko nego možkega? Ako so bolezni, o katerih se poroča iz Lurda, tako lahko ozdravljive, zakaj je pa prišlo v Lurd toliko takih bolnikov, katere so najimenitnejši zdravniki poslali, ker sami niso mogli ničesar pri njih opraviti, dasi so jih že na vse mogoče načine mučili in rabili vse mogoče pripomočke? Ako so te bolezni tako lahko ozdravljive, zakaj jih učenjaki niso ozdravili? Tako se je godilo sestri nekega francoskega senatorja, gospej A. P., ki je v najvišjih krogih dobro znana. Šestnajst let so jo zdravili najodličnejši zdravniki, a brezuspešno. Po svojem romanju v Lurd je — doma — naenkrat — popolnoma ozdravela, ne da bi se ji bila bolezen kdaj več povrnila. Ta oseba se ni niti jedenkrat kopala v lurški vodi!

Res je, otrpnjenje na udih včasih nagloma izgine. Tako je že mutec od hipne prevelike žalosti ali velikega veselja prevzet izpregovoril, ali hromi shodil. Toda v Lurdu niso ozdraveli samo taki otrpnjeni. Kdo bi široko zevajočo rano, sušico na zadnji stopinji, organično (črno) slepoto prišteval le majhni bolezni? Opomniti je pa treba, da zdravniki še niso nikdar ozdravili popolnega otrpnjenja. Nepopolno otrpnjenje se ozdravi, a to le tako, da se navadno bolezen ponovi ali pokaže drugje na telesu.

Dalje pravijo, in to tudi v učeni obliki trdé, da bolniki ozdravijo vsled tega, ker sami sebi prigovarjajo, da so že zdravi, ali pa da jim to drugi storé. To imenujejo «suggestijo, autosuggestijo, hipnotizem». Zadnje čase so začeli nekateri zdravniki na Francoskem in Angleškem zdraviti na neki posebni način. Nekatere osebe namreč hipoma zaspijo, ako nepremakljivo gledajo v kako reč, ali če jih kdo gladi v določeni smeri. To spanje se imenuje «magnetično spanje» («hipnotizem»). V tem spanju nekateri vidijo reči, kakršnih sicer čuječi ne vidijo. Tisti, ki jih pripravi v spanje («magnetizer»), naredi lahko ž njimi, kar hoče, ker so mu popolnoma pokorni. Ako jim v spanju reče, da jih roka boli, jih bo potem, ko se vzbudé, na tistem kraju v resnici bolela. Isto tudi v nasprotnem slučaju. Od tega so si zdravniki obljubovali čudovite uspehe pri zdravljenju. A kakšni so ti uspehi? Takorekoč nični, dà, celo naravnost škodljivi. Niti en slučaj ne morejo podati, da bi bili ozdravili kako nevarno bolezen, zlasti pa ne tudi le najmanjše rane. Nasprotno je pa zdravljenje že povzročilo najhujše bolezni, skrajno razburjenost živcev, norost ali celo smrt. Več jih je že med tem spanjem umrlo. Dr. Haas, ki je natančno proučaval takozvani hipnotizem in suggestijo, pravi: „Naj kdo o hipnotizmu misli, kar mu drago, to je gotovo, da je tako nevaren kakor strup.“

In to, kar ni imelo drugod takorekoč nobenega uspeha, ali celo nasprotne, škodljive učinke, to naj bi v Lurdu toliko koristilo? Samo prigovarjanje še ni nikogar ozdravilo. Prigovarjaj bolniku, kolikor hočeš, ali naj tudi bolnik samemu sebi prigovarja, nikdar ne bo samo vsled tega ozdravel, če je res bolan. Sloveč zdravnik, ud francoske medicinske akademije, je bil z deseterimi tovariši navzoč, ko so preiskovali neko Marijo Meheust iz St. Briene na Francoskem, ki je prišla v Lurd iskat zdravja. Bila je hroma in tudi že leto in dan

ni izpregovorila besedice. Pri prvem kopanju je izpregovorila in to hipoma, pa ne s krikom, ampak mirno se ji je povrnila govorica. Ta zdravnik reče bolnici: „Vstanite!“ Menil je, da jo bo po prigovarjanju, suggestiji ozdravil. — „Saj ne morem,“ reče bolnica. — „Gotovo morete,“ reče zdravnik, „jaz vam zapovem!“ Bolnica ni krenila s prostora, zdravnik je pa spoznal, koliko premore prigovarjanje ali suggestija. Tu in pri drugih ugovorih brezvercev veljajo besede apostolove: „Meneč, da so modri, so postali nespametni.“ (Rim. 1, 22.)

Pravi učenjaki so potrdili učinke v Lurdu kot nadnaravne. Iz prej omenjenih znamenj pa spoznamo, da so ti učinki od Boga samega, torej pravi čudeži. Kaj lepo piše sloveči zdravnik, dr. Imbert Gourbeyr, profesor zdravilstva v Klermontu na Francoskem. „Kateri zdravnik, ako ni popolnoma izgubil zdrave pameti, se upa trditi, da se more rak, jetika naenkrat zaceliti? Tudi najmanjša, najneznatnejša rana se ne more v hipu zaceliti. Kdor hoče ozdravljenja v Lurdu razložiti z razburjenostjo, prigovarjanjem — ta le smeši samega sebe. Brezvernim zdravnikom bi le zaklical: Če že nočete pripoznati vsemogočnosti božje, prosim vas zavoljo časti vašega stanu, molčite vsaj in ne izpodkopavajte še veljave in ugleda (veljave) zdravniške vede s tem, da branite budalosti (neumnosti). Iz svoje lastne skušnje veste: nobena bolezen, nobena rana se ne ozdravi hipoma. Zato mora veljati kot načelo: Ozdravljenje vsake bolezni, vsake rane, in naj je še tako majhna, ako se zgodi naenkrat, ni naravna prikazen (učinek). Zdravniki so rojeni zagovorniki čudežev, to pa zaradi tega, ker morajo priznati, da nobena bolezen ne more naenkrat ozdraveti, in če je bolezen tudi le v domišljiji ali razburjenosti. Zdravnik, ki taji čudeže v Lurdu ali jih hoče naravnim potem razložiti, je ali lažnik, ali nevednež.“

Slično piše tudi nemški zdravnik dr. Maurer, tajni zdravstveni svetnik, v časopisu «Reichszeitung». Temeljito dokazuje na posameznih čudežih, da so ti dogodki nadnaravni učinki. Zlasti pravi pri ozdravljenju imenovanega Petra Ruddera, da je bilo to pravo novo stvarjenje, in sklepa z besedami: „Kdor se temeljito pouči o teh popolnoma potrjenih dejstvih, in ne veruje, da so mogoči čudeži, ta sploh noče verovati. Temu ni mogoče pomagati.“

Iz tega je pa tudi razvidno, kako je nespameten poslednji ugovor, na katerega naj kratko odgovorim, namreč: Zakaj pa Bog sedaj ne dela več čudežev? Ko bi jaz videl čudež, bi tudi veroval. V tem ugovoru je, rekel bi, toliko nespameti, kolikor besed. Ako bi Bog vsakemu človeku na ljubo delal čudeže, postali bi ti vsakdanji in izgubili vso veljavo ter bi ne bili več izvanredna znamenja božjih poslancev. Isto velja o prerokbah. Ako bi vsak človek videl čudeže, potem izgubi njegova vera vso veljavo in zasluženje. „Blagor njim,“ je rekel Jezus, „ki ne vidijo, in vendar verujejo.“ Že sv. Avguštin je odgovoril takemu dvomljivcu: „Ako bi me čudeži ne vodili k veri, bi ne bili čudeži; ko bi pa bili vsakdanji, bi ne bili čudeži. Da se menjata dan in noč, lepi red na nebu, vrstitev letnih časov, kaj je nam bolj skrito kot vzroki vsega tega?

Ker to vedno vidimo, zato se za vse to nič ne zmenimo.“ (De util. cred. 16.) Ljubi Bog naj bi delal čudeže, kadar bi človek hotel? Sicer pa tudi ni res, da se ne gode več čudeži. Pojdi samo na slavna božja pota bodisi v Lurd, ali v Pompeji na Laškem ali v Neapelj, kjer se leto za letom ponavlja čudež s krvjo sv. Januarija, ki v posodici vskipi, kakor hitro se ji približa svetnikova glava. O tem čudežu piše francoski brezverec Aleksander Dimá (Dumas): „Ali porečemo, da je to učinek kake skrivnosti kanonikov one cerkve, ki se je ohranilo od četrtega stoletja do danes? Mogoče; toda v tem slučaju je njih vera večji čudež kot čudež sam. Jaz menim, da je bolje verovati v čudež sam; kar se mene tiče, jaz verujem. Pri tem čudežu so modroslovci XVIII. stoletja in novodobna kemija se zastonj trudili (da bi ga naravnim potem razložili). Voltaire in Lavoazijé (Lavoisier), sloveči kemik, sta hotela svoje zobe brusiti na onej posodici (s sv. krvjo), a sta si jih polomila, kakor ona kača v basni.“ (Paglia, Ragione.)

Kdo še ni slišal o čudežih Don Boskovih, sv. Frančiška Ksaverija itd. Sicer pa imamo en čudež vedno pred očmi, ki je pač največji izmed vseh, namreč: katoliška cerkev. Da še biva katoliška cerkev po tolikih viharjih, po tolikih bojih, to je čudež, kakor si večjega niti misliti ne moremo. Kaj vse je počenjal Voltér, koliko se trudijo današnje dni framasoni, da bi jo uničili, a zaman. Vedno se izpolnjujejo besede Gospodove: „In peklenske moči je ne bodo premogle.“ Ako bi jo mogle kdaj premagati, bi se to zgodilo lahko današnje dni. A nikdar morda še ni bila cerkev v toliki slavi, v toliki moči in premoči nad svojimi sovražniki, kot je ravno današnje dni, ko je njen poglavar oropan vsega posvetnega posestva kakor jetnik v Vatikanu. K njemu hodijo mogočnjaki, okoli njega se zbirajo učenjaki, njega slavijo in občudujejo tudi neverni narodi, dà, ves svet.

Glej to je čudež, ki presega vse čudeže. Kdor tega ne vidi, komur ta ne zadostuje, temu ni pomagati; ta ne bo veroval, če bi tudi videl mrtveca vstati od mrtvih, kakor je rekel Jezus Kristus sam: „Imajo Mojzesa in preroke. Ako teh ne poslušajo, ne bodo verovali, če bi tudi mrtvec (se obudil) vstal od mrtvih.“ (Luk. 16, 29. 30.) Zato je tudi priznal Rusó (Rousseau): „Ako bi videl oživeti mrtveca, kakor bi me to tudi presenetilo, vendar ne vem, kaj bi se zgodilo; jaz mislim, da bi prej znorel kakor pa veroval.“

Ne smeš pa misliti, dragi bralec, da sv. cerkev vsak čudoviti dogodek meni nič tebi nič prišteva med čudeže. Lahko rečem, da se pri nobenem sodišču, ko se gre tudi včasih za življenje in smrt, ne obravnava tako temeljito, kakor cerkev natančno preiskuje čudežne dogodke. Posebno stroga so v tem oziru določila papeža Benedikta XIV. Kadar se gre za to, da bi koga prišteli med svetnike, in preiskujejo čudeže, ki so se zgodili na priprošnjo dotične osebe, stvari ne presojajo samo duhovniki, ampak tudi posvetni učenjaki. Opozarjam dalje na Lurd, kjer je nekak poseben urad («bureau de constatitions»), ki se bavi s preiskovanjem čudežev. Tu ima pristop vsak zdravnik, naj je te ali one vere, tega ali onega naroda in dežele. Vsak sme ugovarjati, vsak preiskovati. O prvem predsedniku tega

urada, De St. Maclou, je rekel neki zdravnik, da tako strogo postopa pri tem preiskovanju, da raje sto čudežnih dogodkov zavrže, kot bi priznal kot čudežni učinek to, kar tega imena ne zasluži.

Kako strogo postopa cerkev pri določevanju čudežev, nam kažeta izmed mnogih drugih sledeča dogodka. V samostanu blizu mesta Oten (Autun) na Francoskem je imela neka redovnica v l. 1890 do 1892 čudovite prikazni. Videla je prikazen matere božje, ki ji je rekla, da naj se ji na onem mestu sezida cerkev in zraven cerkve napravi vodnjak. Voda iz tega vodnjaka bo zdravila razne bolezni. Natančno so potem opazovali redovnico, ako bi ne bilo na njej kaj sumljivega, a ničesar niso mogli opaziti. Redovnica je bila zelo pobožna, marljiva, ponižna. Imela je tudi rane Kristusove, videla je trpljenje Kristusovo, večkrat so tudi videli, da je hostija iz oltarja prišla k ustam redovnice. Vsi so bili prepričani, da je vse to čudežno, in da je res dobila povelje od matere božje. Škof je vso stvar natančno preiskal. Naposled pa pokliče še izkušenega vodja luksemburškega semenišča, da naj še enkrat preišče vso zadevo. Ta je res vse še enkrat preiskal, in kakšna je bila njegova sodba? Naravnost je izjavil, da je vse to sleparija hudobnega duha. Med razodetjem te osebe je namreč našel dvojno zelo skrito versko zmoto. Ker pa Bog ne more učiti in ne svojim služabnikom dopustiti laži, zato je izkušeni mož sklepal na sleparijo hudobnega duha in zavrgel čudežne dogodke.

Drugi zgled: Za Benedikta XIV. je prišel v Rim neki angličan (protestant). V pogovoru z nekim kardinalom je hudo napadal cerkev, zlasti pa čudeže. Kmalu potem mu pošlje kardinal zapisnike obravnav, v katerih se je razpravljalo, ali naj se neki služabnik božji prišteje med svetnike ali ne. Angličan vso stvar temeljito in natančno proučava, da bi izrekel svojo sodbo, ali so čudeži dovolj potrjeni. Črez nekaj dni prinese zapisnike kardinalu nazaj. Ko ga kardinal vpraša, kak utisek je nanj napravila vsa zadeva, mu odvrne angličan: „Jaz ne morem ničesar ugovarjati. Ako bi bili vsi čudeži tako dokazani, kakor ti tukaj, bi me stvar prisilila, da jo natančneje premislim. Taka dejanja more edino le Bog izvršiti, in priznati bi moral, da je sam Bog na vaši strani.“ — „Ali res?“ pravi kardinal. „A glejte, mi smo še bolj strogi; mi smo vse te dokaze zavrgli in tudi predlog, da bi se dotični prištel med svetnike.“ Te besede presenetijo angličana in to tako zelo, da je natančno proučaval katoliško vero in postal katoličan, preden je še zapustil Rim.

5. Priče očetovih poslancev.

„Tvoje priče so nad vse verojetne.“
(Ps. 92, 7.)

V 18. stoletju je prišel protestantski pridigar v Indijo, da bi tam oznanjal svoj nauk. Na dolgo in široko razlaga nekoč nekemu možu, da je edino njegova vera prava. Mož mu pa na kratko odvrne: „Našo katoliško vero nam je oznanoval sv. Frančišek Ksaverij, ki je skoraj toliko čudežev storil, kolikor je izustil besed. Ako hočeš dokazati, da je tvoj nauk boljši od njegovega, moraš še več čudežev

storiti kot on, moraš obuditi več mrtvih, ozdraviti več bolnikov.“ Pridigar na ta nepričakovani ugovor ni zinil niti besedice, ampak je lepo tiho odšel.

Čudeži in prerokbe so najdoločnejša znamenja, prava poverilna pisma božjih poslancev. Mojzes in preroki, Jezus Kristus, apostoli in sv. katoliška cerkev pa se imenujejo božje poslance. Ali se morejo poveriti s čudeži in prerokbami? Da se o tem prepričamo, treba nam bo vzeti v roke knjige, ki nam popisujejo delovanje teh poslancev. Tu je v prvi vrsti sv. pismo, ki se deli, kakor je znano, v dva dela: sv. pismo starega in novega zakona ali zaveze. V sv. pismu starega zakona beremo o Mojzesu in prerokih, v sv. pismu novega zakona pa o Jezusu Kristusu, apostolih in deloma tudi o sv. katoliški cerkvi, namreč zgodbo nje ustanovitve po Jezusu Kristusu.

Ker naša vera takorekoč sloni na čudežih in prerokbah, in na sv. pismu, ki nam o njih pripoveduje, zato se nam ni čuditi, da so se nasprotniki sv. cerkve vrgli zlasti na ta dva temelja, da bi jih izpodkopali. Kakor hočejo zavreči čudeže, tako so hoteli zavreči tudi sv. pismo, kakor da bi bilo neresnično. Zato je treba, da se prepričamo, da je sv. pismo resnično, in sicer v prvi vrsti sv. pismo starega zakona. —

Sv. pismo starega zakona ima 21 zgodovinskih, 7 podučnih in 17 preroških knjig. (Natančneje glej Lampe: Zgodbe sv. pisma I. del, 1—30.) Med temi knjigami so na prvem mestu petere Mojzesove knjige (Pentatevh), ker so nekaka podlaga vseh drugih. Zato so se nasprotniki vrgli zlasti na te, da bi zavrgli njih veljavo. A to jim je nemogoče. Da se prepričamo, da so te knjige popolnoma resnične, moramo se prepričati, ali je Mojzes v resnici pisal te knjige, in potem, da je Mojzes mogel, hotel in moral pisati resnico, ter da je ta resnica prišla nepopačena v naše roke.

I. Ali je res pisal Mojzes prve petere knjige, ki se njemu pripisujejo?

Brezdvomno, ker nam zato priča ves izraelski narod od Mojzesovih časov skozi vse čase do današnjega dne. Boljše in gotovejše priče pač ne moremo najti za kako reč, kakor če za njo priča celi narod, kateremu je bila dotična reč znana in je zanj velikega pomena. Tu veljajo besede slovečega rimskega pisatelja Plinija: „Nikdar še ni kak človek ogoljufal vse in tudi vsi niso nikogar ogoljufali.“ („Nemo unquam fefellit omnes, neminemque omnes fefellerunt.“)

Za Mojzesove knjige pa je moral vedeti ves narod, ki je tedaj živel, vedeti tudi za njih pisatelja. To nas uči peta Mojzesova knjiga v 31. poglavju. Tu namreč beremo: „Mojzes je torej pisal to postavo, in jo dal duhovnikom, sinovom Levijem, ki so nosili skrinjo zaveze Gospodove, in vsem starejšinam Izraelovim. In ukazal jim je: Črez sedem let, v letu odpuščanja, ob slovesnosti šotorov, ko se bodo vsi iz Izraela sešli, da se pokažejo vpričo Gospoda, svojega Boga, na kraju, ki ga bo izbral Gospod, bral boš besede te postave vpričo vseh Izraelcev, da bodo slišali, in ko se bo zbralo vse ljudstvo, možje in žene, otroci in ptujci, ki so v tvoji hiši; da bodo slišali in se učili in se bali Gospoda vašega Boga, in držali in do-

polnili vse besede te postave. In da bodo slišali tudi njihovi otroci, ki sedaj ne umevajo, in da se bodo bali Gospoda svojega Boga vse dni." (v. 9—13.) — „Ko je torej Mojzes spisal besede te postave v knjigi in dopolnil, ukazal je levitom, ki so nosili skrinjo Gospodove zaveze, rekoč: «Vzemite to knjigo in jo denite na stran skrinje zaveze Gospoda, svojega Boga, da bo tam zoper tebe v pričevanje.»" (v. 24—26.)

Z besedo „to postavo" je pa hotel pisec označiti vse petere knjige Mojzesove in ne samo zadnje. Za to nam priča vsebina teh knjig, ki v večjem delu oznanjajo, izvzemši prvo knjigo, postave. Tudi Judje so vse petere knjige imenovali na kratko „Mojzesovo postavo". Splošno se tudi priznava, da so bile vse petere knjige prvotno združene v eno samo knjigo. Še le za prerokov, ali še verojetneje za časa prelaganja iz hebrejskega v grški jezik (v 3. stoletju pred Kristusom), se je ta knjiga razdelila na pet delov ali knjig. Tudi drugi judovski pisatelji navajajo te knjige na kratko: «tako pravi Mojzes», ali jih imenujejo «postavo Gospodovo», dasi ne pripovedujejo samo o zakonih, ampak tudi razne dogodke judovskega naroda. Zlasti nam kaže, da je Mojzes spisal vse petere knjige, to, da se ena in ista reč večkrat ponavlja v vseh teh knjigah.

Mojzes je vse petere knjige takorekoč slovesno izročil celemu narodu. Cel narod, z vsemi duhovniki in starejšinami je takorekoč s svojimi očmi videl pisatelja teh knjig. Te knjige so se mu prebrale vsako sedmo leto, in posamezni oddelki tudi ob sobotah v shodnicah. Ali je torej mogoče, da bi bile komu neznane te knjige, neznan njih pisatelj? Lahko, ako bi ne bile imele te knjige vsaj za nekatere nobenega pomena. Toda te knjige so bile za vse, za celo ljudstvo največjega pomena, ker so oznanovale novo vero, novo bogočastje, nove zakone od Boga samega razodete.

Izraelsko ljudstvo je moglo pričati za Mojzesove knjige, ker jih je moralo poznati. In to je tudi storilo skozi vse čase. Že Jozue, ki je bil vrstnik Mojzesov, omenja v svoji knjigi na mnogih mestih Mojzesovo postavo. „Bodi srčen in prav močan", je govoril Bog Jozuetu, „da ohraniš in izpolnjuješ postavo, katero ti je dal Mojzes, moj služabnik; naj ne hodijo bukve te postave od tvojih ust," t. j. prav pridno jih prebiraj. (Joz. 1, 7. 8.) Istotako pričajo za Mojzesa druge knjige starega zakona, kakor štiri knjige kraljev, Ezdrove, Nehemijeve, knjige Makabejcev in prerokov. Tu ne beremo samo, da je dal Mojzes izraelskemu narodu postavo, ampak da je popisal tudi njegovo zgodbo. Imenujejo ga, govoreč o njegovih čudežih, naravnost preroka, poslanca božjega, ter s tem razodevajo, da ni zapisal samo postavo, ampak tudi druge knjige, katere se njemu pripisujejo.

Posebno važno je pričevanje Jezusa samega. „Eden je, ki vas toži," je zaklical Judom, „Mojzes, v katerega upate. Ako bi verovali Mojzesu, bi tudi meni verovali; od mene je namreč pisal. Ker pa njegovim spisom ne verujete, kako boste verovali mojim besedam?" (Jan. 5, 45—47.) Od vseh judovskih rabinov ni do danes niti jeden oporekal, da bi Mojzes ne bil spisal vseh peterih knjig, katere mu

pripisujemo. Tudi dva najučenejša izmed njih, Jožef Flavij in Filo Aleksandrijski, potrjujeta isto.

Poganski pisatelji istotako pripovedujejo o Mojzesu, da je pisal one knjige. Pri Egipčanih pričata Maneto in Heremon, pri Grkih Polemon, pri Rimljanih Plinij, Tacit. Juvenal pravi: „Tradidit arcano quodcumqe volumine Moses“ t. j. „marsikaj nam je povedal Mojzes v svoji skrivnostni knjigi.“ Slednjič nam to potrjujejo tudi mnogi krivoverci in nasprotniki cerkve, ki so sicer napadali nauke Mojzesovih knjig, a mu niso nikdar odrekali, da bi jih ne bil spisal.

Kar potrjuje ves izraelski narod, ki je te knjige prišteval med svete knjige in jih hranil v svetišču, to nam potrjuje tudi vsebina knjig. Mojzes sam se imenuje pisca teh knjig. V drugi knjigi beremo: „Tedaj je rekel Gospod Mojzesu: Zapiši to kot spomin v bukve.“ (17, 14) — „In Gospod je rekel Mojzesu: Zapiši si te besede, s katerimi sem sklenil zavezo s teboj in z Izraelci.“ (34, 27.) — „Mojzes pa je zapisal vse besede Gospodove.“ (II. 24, 4.) Slično govori v tretji knjigi (33, 1—2.) in v peti, kakor sem že prej navel. Ako pa Mojzes govori tu v tretji osebi, in ne na pr. «jaz sem pisal», nas to ne sme motiti. Tako so delali tudi drugi pisatelji, ki so opisali svoje dogodke, n. pr. Julij Cesar, rimski vojskovodja, ki je na isti način opisal zgodbo svojih vojska.

Dalje nam za Mojzesa priča vsa pisava teh knjig. Kdor pazno prebira te knjige, bo takoj zapazil, da je moral te knjige spisati Izraelec, ker je videti, da hoče opisati zgodovino svojega naroda od prvega početka. V začetku sicer govori o vsem človeškem rodu in pozneje tudi o drugih narodih, a le v toliko, kolikor je bilo treba za zgodbo judovskega naroda, do katerega razodeva posebno ljubezen. Vedno poudarja, da je izvoljen narod, kateremu je Bog razodeval posebno ljubezen in skrb. Pri tem popisovanju je pa tako natančen, da mu je videti, da je moral vse večinoma sam doživeti, kar namreč spada v njegovo dobo. Kako natančno navaja besede, katere je govoril Mojzes na dvoru kralja Faraona, kako natančno popisuje pot iz Egipta skozi Arabijo proti obljubljeni deželi. Dà, primorani smo celo reči, da je pisec teh knjig moral biti vodja in poglavar izraelskega naroda, ker so mu znane vse okolnosti do najmanjših, vsi zakoni, šege in običaji. In da je moral imeti v to potrebne zmožnosti, da je moral biti učen, je samo ob sebi umevno, ko beremo, kako se njegova pisava strinja s tem, kar pripoveduje. Mirno opisuje navadne dogodke, slovesna mu je beseda, kadar oznanja ljudstvu zakone, priprosta in ljubezniva, kadar je poučuje.

Vse navedene lastnosti je imel edino le Mojzes. On je bil učen, ker je bival do 40 let na kraljevem dvoru Faraonovem kot posinovljenec njegove hčere. V Egiptu je tedaj bolj cvetela veda kakor pri drugih narodih. Celo Grki so hodili v Egipt učit se omike. Mojzes se je torej mogel izobraziti v vseh vedah. Jozue si nasprotno ni mogel v puščavi pridobiti tega znanja. Mojzes je bil Izraelec, in sicer pravi domoljub. Iz ljubezni do svojega zatrtega naroda je zapustil kraljevi dvor. On je večinoma vse to videl,

kar pripovedujejo petere knjige. On je bil poglavar in vodnik izraelskega naroda. Torej je mogel le on spisati te knjige.

Sploh jih ni mogel drugi spisati, kakor nas uči zgodovina. Spisane so morale biti pred babilonsko sužnostjo, kakor nas uči četrta knjiga kraljev. Tu namreč beremo, da je asirski kralj zapovedal samaričanskemu duhovnu, da naj Samaričane poduči v zapovedih božjih, ker so se udali malikovalstvu in jih je Bog hudo kaznoval. Ta duhovnik je moral torej Samaričane podučiti iz peterih knjig Mojzesovih, katere so Samaričani od nekdaj imeli za svete knjige in za postavo Gospodovo. Po Salomonovi smrti so se bili namreč ločili dvanajsteri rodovi v Samaričane in Jude. Med obema narodoma je vladalo toliko sovraštvo, da nobeden ni hotel od drugega ničesar sprejeti. Ako bi bile te knjige še le po babilonski sužnjosti spisane, potem bi jih ne bili že imeli Samaričani. Če bi jih bil pa spisal oni samaričanski duhovnik, bi jih ne bili sprejeli Judje. Torej je očividno, da so morale biti te knjige že spisane pred babilonsko sužnostjo. Pa spisane so morale biti že, predno so se ločili dvanajsteri Izraelovi rodovi, zakaj, ako bi bile spisane po tej ločitvi, bi jih ne bil sprejel eden ali drugi narod. Ako bi jih bil spisal Samaričan, zavrgli bi jih bili Judje, in nasprotno, ako bi jih bil spisal Jud.

Tudi ne Salomon, ne David ne Samuel jih niso mogli spisati. Kakor smo videli, so jih Samaričani že od nekdaj imeli. Jeroboam, kralj Izraelcev, je bil pa velik sovražnik Salomonov in Davidove hiše sploh, ker ga je bil Salomon izgnal. Zato bi on nikdar ne pripustil svojemu narodu te knjige častiti kot svete, ako bi jih bil spisal Salomon ali David, ali če bi bil prepričan, da jih ni spisal Mojzes. Za sodnikov istotako niso mogle biti spisane, ker do Jozueta ne najdemo nobenega moža, ki bi bil sposoben jih spisati. Mož, ki spiše tako važne knjige, pač ne more ostati skrit, marveč je primoran stopiti v javnost. Knjige kot so Mojzesove, ki so ustanovile novo vero, so morale povzročiti splošno pozornost. A v zgodbi od sodnikov do Jozueta ne najdemo nobenega takega pojava. Da jih ni spisal Jozue, je tudi gotovo, ker ni imel v to potrebnih zmožnosti. Sicer pa, ko bi jih bil tudi spisal, to nič ne kvari njih resničnosti, ker je kot sovrstnik Mojzesov in njegov prvi služabnik, mogel istotako kakor Mojzes vedeti za vse dogodke, katere se nam pripovedujejo v teh knjigah.

Prišli smo torej do Mojzesa. Le on je mogel in je tudi v resnici spisal petere knjige, katere se njemu pripisujejo. V tem nas očividno potrjuje tudi zgodovina.

II. Drugo vprašanje: Ali je Mojzes pisal resnico?

Da je Mojzes pisal resnico, o tem se bomo prepričali na isti način kakor pri evangelijih, namreč: Mojzes je mogel, je hotel, dà, celo moral pisati resnico, zato jo je tudi pisal.

Mojzes je mogel pisati resnico, ker je imel vse v to potrebne lastnosti. Najprej je znal pisati. Nekateri namreč trde, da tega ni znal. Mojzes je do 40 let preživel na egipčanskem dvoru. Sama kraljeva hči ga je vzela za svojega sina ter ga dala izobraziti. Mar pa Egipčani niso poznali črk? Kdo bi mogel kaj takega trditi o Egipčanih, najbolj omikanem narodu v onih časih?

Kadmos, sin Agenorjev, je prinesel črke iz Fenicije na Grško po mnenju nekaterih že l. 1599 pred Kr., po drugih l. 1519. Tudi v poslednjem slučaju bi se bilo to zgodilo 72 let pred smrtjo Mojzesovo. Torej so na jutrovem rabili črke že davno prej. Za časa Jozueta že nahajamo v Palestini mesto Kariat Sefer, t. j. mesto črk. Da so bile zlasti znane v Egiptu, pravijo nam starodavni spomeniki. Mojzes se je pa izobrazil na egipčanskem kraljevem dvoru, torej ni dvoma, da bi ne znal pisati.

A kaj si izmislijo nekatere modre glavice, da bi zavrgli sv. pismo? Pravijo, da Mojzes v puščavi ni imel za pisanje potrebnih pripomočkov, n. pr. črnila in papirja. Ali morda ni mogel pisati na drevesni ljub, katero so rabili za pisanje («biblios»), ali na živalsko kožo, ali na takozvani „papirus“, katerega so prirejali Egipčani iz rastline enako imenovane, in ga rabili kot mi papir? Sicer pa, če so Izraelci, kakor beremo v teh knjigah, seboj nosili razne tudi nepotrebne reči, je neverjetno, da bi ne bili vzeli seboj tudi potrebnih reči.

Mojzes je torej imel potrebne zmožnosti ali pripomočke za pisanje, ali mu bomo mar odrekali zdrav razum, zdrave oči ali ušesa? Kdor bere te knjige, mora reči, da mu tega ni nedostajalo. Ako je pa te imel, potem je pač lahko zapisal to, kar je videl in slišal, tem bolj, ker so mu bili dogodki kot vodniku izraelskega ljudstva še bolje znani kot kakemu drugemu. To, kar je zapisal, je večinoma sam doživel. Cesar pa sam ni doživel, zlasti dogodke od začetka sveta do njegove dobe, je mogel spoznati po ustnem izročilu, po raznih spomenikih, n. pr. oltarjih, katere so postavili njegovi predniki, po spomenikih glavnih dogodkov, Noetove ladije, babilonskega stolpa itd. Da je ustno izročilo v njegovem času segalo do Adama, nam kaže sv. pismo samo. Mojzes je namreč dolgo časa živel s svojim očetom Amram; Amram je več let živel z Levijem; Levi 33 let z Izakom; Izak 50 let s Semom; Sem 98 let z Metuzalemom, Metuzalem pa 263 let z Adamom. Torej so se mogli zlasti glavni dogodki ohraniti v spominu izraelskega naroda; saj je znano, da so stari narodi ohranili cele pesmi v svojem spominu ter jih izročali svojim potomcem od očeta do sina. Še bolj pa smemo kaj takega pričakovati pri Izraelcih, ker je bilo vse njih zanimanje obrnjeno zlasti na verske reči, ker se tedaj še niso bavili z vedami in umetnijami itd. Očividno je torej, da je Mojzes mogel pisati resnico.

Ali jo je pa tudi hotel? Da je Mojzes tudi hotel pisati resnico, priča nam ves njegov značaj. Ako človek hoče pisati laž, stori to gotovo le v svojo korist, nikdo se pa še ni lagal v svojo škodo. Ali je bil Mojzes koristolovec? Vse prej nego to. Celih štirideset let je bival na egipčanskem kraljevem dvoru kot posinovljenec Faraonove hčere. Tu mu je bila gotovo odprta pot do bogastva, do časti, do vživanja i. dr. Kaj pa stori Mojzes? Vse to zapusti iz ljubezni ne do sebe, ampak do svojega zatrtega naroda, da bi ga rešil egipčanske sužnjosti. Tu ni iskal svoje koristi, zakaj čast, bogastvo in druge koristi je zamenjal z revščino, preganjanjem, dà, celo s smrtno nevarnostjo. Kot voditelj svojega naroda si ni hotel prilastiti

vse oblasti, ampak je radovoljno prepustil svečeniško službo in oblast svojemu bratu. V svojih zadnjih trenutkih kliče vse ljudstvo na pričo, da ni nikdar stegal svojih rok po tujem blagu, da je povsem pošteno ravnal z vsakim, da se ni oziral na stan ali kaj drugega, ampak vedno sodil po pravici. Po svoji smrti hoče, da naj vodstvo prevzame ne njegov sin, ampak Jozue, ki mu ni bil niti najmanj v sorodu. Kdo bi torej mogel tajiti, da je bil Mojzes poštenjak skozi in skozi, da moremo pri njemu iskati le resnico. Kdor hoče slepariti, marljivo zakriva svoje napake, zlasti pa onim, katerim piše. Tega pa Mojzes ni storil, marveč je očitno razodel svoje napake in pregrehe. Ko bi bil Mojzes slepar, bi kaj takega ne bil storil, in pisal bi bil tudi povsem drugače.

Poglej v bajkoslovje («mitologijo») in listine najstarejših narodov, takoj lahko zapaziš, da vlada tu razuzdana domišljija. Vse je pretirano in skoraj neverjetno, zlasti ne nameravajo drugega, kot povzdigovat slavo lastnega naroda. Ravno nasprotno pa opazujemo v Mojzesovih knjigah. Vse je priprosto in neokrašeno. Najimenitnejše resnice nam oznanja s kratkimi besedami, n. pr.: „V začetku je ustvaril Bog nebo in zemljo. Zemlja pa je bila pusta in prazna in tema je bila nad prepadom.“ Po tem načinu je vse spisano. Tu ne najdeš ničesar, kar bi te spominjalo na bajke in pripovedke drugih narodov. Ko pisatelji drugih narodov pripisujejo svojemu narodu visoko starost, delal je Mojzes ravno nasprotno. Pri Kaldejcih je pisal Beroz, da je kaldejski narod star 472 tisoč let, Maneto, da je egipčanski narod 37.865 let itd. Mojzes pa piše, da so bili očaki tako stari, da je do njega živelo od Adama le šest rodov. Na ta način je pokazal, da ni mogel slepariti, ker so se njegovi vrstniki lahko prepričali po ustnem izročilu, da je resnično, kar je pisal, ker še ni takorekoč toliko časa minulo, odkar se je godilo. Sicer pa navaja iz preteklih dob le najpoglavitnejše, oziroma le malo dogodkov, večina vsebine njegovih knjig se pa ozira na njegovo dobo. Ravno nasprotno pa bi bil delal, ko bi bil hotel slepariti. Napisal bi bil veliko iz davnih časov, le malo pa o svoji dobi dobro vedoč, da mu v teh dogodkih zamorejo ugovarjati njegovi vrstniki, ako bi ne bili resnični.

Istotako nam priča njegov nauk, da je hotel pisati le resnico. Nobenega njegovih naukov ni mogla ne veda, ne zdrava pamet do danes podreti. Splošno si jih je morala privzeti vsaka vera, ki se je sklicevala na to, da je od Boga razodeta. Le naravoslovci so hoteli Mojzesov nauk podreti glede stvarjenja sveta. A zgodilo se je ravno nasprotno, kakor se bomo pozneje prepričali. Kolikor bolj napreduje naravoslovje, tem bolj potrjuje Mojzesov nauk.

Slednjič pa moramo priznati, da je zmožen le tisti slepariti, kateri nima vere v Boga, ne strahu božjega. Mojzes pa razodeva največjo bogaboječnost, živo vero v Boga, stvarnika nebes in zemlje, ki kaznuje vsako pregreho. Kdo bi torej mogel reči, da je Mojzes hotel slepariti? Ravno nasprotno nas vse uči, da je Mojzes hotel pisati le resnico.

III. On je tudi moral pisati resnico. Kar nam popisuje Mojzes, vse to se je godilo očitno in je moralo vzbuditi splošno zanimanje in pozornost. Ti dogodki se niso godili samo vpričo dveh ali treh, ampak skoraj vselej vpričo vsega ljudstva. Kar se je bilo godilo pred njim, o tem so lahko izvedeli njegovi vrstniki po ustnem izročilu ali po raznih spomenikih. Sam Mojzes je zaklical svojemu narodu: „Vprašaj svojega očeta in ti bo naznanil, svoje pradede in ti bodo povedali.“ (Mojz. 32, 7.) Kar se je pa dogodilo v njegovi dobi, o tem so se lahko prepričali s svojimi lastnimi očmi in ušesmi. Spominjam na desetere kazni, katere je Bog poslal Egipčanom. Vsa voda se je izpremenila v kri, žabe so napolnile vse kraje, ulice, trge in hiše. Egipčanom so bili pomorjeni vsi prvorojenci. Rdeče morje se je razdelilo vpričo vseh Izraelcev. Oblak, ki je bil po dnevu teman, po noči pa svetel, je videl ves narod. Mano je pač lahko videl vsak. Vprašam, je li to moglo skrito ostati, ali ni vzbudilo splošne pozornosti? Ako bi bil napisal kako laž, nastopil bi bil zoper njega ves narod, kajti stvar, katero je zastopal Mojzes, je bila za narod največje važnosti, ker je Mojzes s svojimi spisi dal narodu zapovedi, ustanovil novo vero. A izraelski narod mu ni očital laži, marveč je Mojzesove knjige prišteval med svete ter jih hranil na svetem kraju.

Zlasti pa je bil Mojzes takorekoč primoran pisati resnico, ker je čestokrat svaril svoje ljudstvo, mu očital njegove pregrehe ter ga spominjal prejetih dobrot božjih. Mnogokrat je moral slišati izraelski narod, da je nehvaležen svojemu Bogu. Ali bi se upal slepar kaj takega storiti? Ali bi bilo ljudstvo molčalo, ko bi bilo na Mojzesu našlo le senco sleparije? Ali nismo primorani spoznati, da je Mojzes moral pisati le resnico?

Ako je pa Mojzes mogel, hotel in tudi moral pisati resnico, ali ni očividno, da jo je res tudi pisal? Lepo piše o tem sloveči francoski učenjak Glaire: „Ako bi ljudstvo ne bilo videlo nobenega teh čudežev, pa bi se bil drznil Mojzes reči, da jih je videlo, ter ga celo v dokaz klical na pričo, bi bil največji bedak in neumnež med vsemi ljudmi; in če bi bilo ljudstvo verovalo v te čudeže samo na besedo Mojzesovo, ne da bi jih bilo videlo, potem bi bilo med vsemi narodi najbolj nespametno in neumno; toda taka nespamet je neverojetna že pri enem človeku; pri narodu pa, ki je štel do 2 milijona ljudi, bi bila največji čudež.“ (Introduction hist. et critique aux livres de' l'ancien et nouveau Test. III, 4. pag. 52.) — Istotako piše sloveči protestantski pisatelj Divoasen (Du Voisin): „Ako so Izraelci verovali v čudeže Mojzesove, potem moramo priznati, da so resnični, ali pa reči, da Izraelci niso imeli zdravih čutov in zdrave pameti. Ako jih niso videli, potem je bilo njihovo vedenje skrajna neumnost in nespamet. Da so se skozi celih štirideset let dali voditi od sleparja, katerega so spoznali kot takega, da so bili pokorni vsem njegovim zapovedim, katere se mu je zljubilo jim dati, da so se pustili od njega grajati, to je tolika bedastoča, da je ni mogoče umeti, to bi bil v celem narodu čudež nespameti,

ki bi bil bolj neverojeten ko vsi čudeži, katere opisuje Mojzes v svojih peterih knjigah.“ (L'autorité de Moïse II, 2, str. 159—60.)

Kdo bi torej mogel oporekati, da Mojzes ni pisal resnice? To resnico nam potrjujejo gotova dejstva.

Najprej je prištevalo izraelsko ljudstvo vedno te knjige med svete in jih je hranilo v šotoru pri skrinji zaveze. Mnogi dogodki, ki so se godili za časa Mojzesovega, so bili posledice dogodkov iz prejšnjih časov, katere pripoveduje Mojzes v I. knjigi. Tu beremo, da je Bog obljubil Abrahamu, da bo pomnožil njegov zarod, da jim bo dal deželo Kanaan, da pojdejo v Egiptovsko deželo in od ondod v obljubljdno deželo, da bo z njimi sklenil zavezo in drugo. Vse to se je uresničilo za časa Mojzesovega. Ako je bilo drugo resnično, bilo je tudi prvo. — Istotako so iz dogodkov, kateri so se zgodili za Mojzesa, izvirale razne posledice, razni dogodki. Ako so bili ti resnični, bili so tudi prvi. Tako je judovski narod vedno posvečeval soboto; duhovna služba je bila vedno v Aaronovi družini, nižji redovi v Levijevem rodu; izraelski narod je bil razdeljen v 12 rodov do babilonske sužnjosti; velikonočni, šotorjev in binkoštni praznik so Judje vedno obhajali, vsak velikonočni praznik so klali jagnje itd. Vsi ti dogodki, ta dejstva nam pričajo, da je Mojzes pisal resnico.

V tem nas potrjujejo tudi pisatelji drugih narodov. Sege in navade očakov opisuje Mojzes ravno tako, kakor Herodot, Homer in drugi. Judovski in poganski pisatelji ga imenujejo «poslanca božjega», «služabnika božjega», pri katerem nam je pač nemogoče iskati laži. Tako ga imenuje Jozue približno šestdesetkrat. Tako ga imenujejo Polemon, Elanik, Filokor in drugi poganski pisatelji. Toda zadoščaj. Kdor se dozdaj še ni prepričal, da je pisal Mojzes resnico, tega ne bom prepričal, ako bi mu tudi še 1000 dokazov navedel.

* * *

V kratkem naj še pokažem, da tudi o resničnosti drugih knjig sv. pisma starega zakona ne moremo dvomiti. Da tu ni treba mnogih dokazov, je očividno, zakaj te knjige ne pripovedujejo takorekoč nič novega, ampak le ponavljalo, razlagajo in nekako dopolnjujejo Mojzesove knjige. V teh je nekaka podlaga stavbe, v onih pa izvršitev te stavbe. Kakor pa ne more utajiti solnčnih žarkov, kdor prizna, da je solnce, istotako je skoraj nepotrebno, dokazovati resnico drugih knjig starega zakona, ko smo spoznali resnico prvih. Zato tudi vidimo, da se nasprotniki niso toliko zaletavali v te knjige, ampak le v Mojzesove, dobro vedoč, da, če izpodkopljejo temelj, pade vsa stavba. — Vendar pa si oglejmo v kratkem dejstva, ki pričajo za resnico ostalih knjig starega zakona.

Najprej priča vse izraelsko ljudstvo, da so te knjige spisali isti možje, katerimi se pripisujejo. Vse te knjige je prištevalo med svete knjige ter jih zaradi tega tudi visoko cenilo, ker so popisovale zgodovino judovskega naroda. Vprašam: ali bi bili to storili, ako bi jih ne bili spisali isti, katerim se pripisujejo, ali bi jih ne bili zavrgli, ker

pripovedujejo te knjige tudi mnogo takega, kar je bilo sramotno za izraelski rod? Tu ne beremo samo o slavnih dejanjih Jozuetovih, Gedeonovih, Davidovih ali Salomonovih, ampak tudi o pregrehah judovskega ljudstva, o njegovem malikovanju, o njegovih sužnjostih, kako so bili čestokrat premagani in preganjani itd. Edino le resnica je povzročila, da so je priznali kot pristne, kot iste, katere so spisali tisti možje, katerimi so se pripisovale. Zato priča ves jezik, vsa pisava teh knjig, ki se ravna popolnoma po času, po okolnosti pisateljev, ki so jih spisali. — Da so pa ti pisatelji pisali resnico, pričajo nam istotako ista dejstva, ki nam kažejo, da so mogli, hoteli in morali pisati resnico.

Ti pisatelji so mogli pisati resnico, ker so bili vsi po svojem stanu, kakor David, Salomon, po svojih okoliščinah zmožni pisati resnico. Kar namreč pišejo, to so večinoma sami doživeli.

Da so pa tudi hoteli pisati resnico, kaže nam zlasti to, da so neustrašeno popisali pregrehe duhovnikov, kraljev in celega ljudstva. To nam razodeva njih gorečnost za čast božjo in blagor ljudstva. Njihove knjige se povsem ujemajo med seboj, v kolikor pripovedujejo iste dogodke, pa tudi z drugimi pisatelji, bodisi judovskimi ali poganskimi. Razen tega je bilo ljudstvo vedno prepričano, da so jih spisali po navdihnjenju božjem.

Ker so pa bili dogodki, katere opisujejo, večinoma očitni in velikega pomena, je tudi očividno, da so morali pisati resnico. Kako bi si bili drznili zapisati laž, ko popisujejo dogodke, ki niso mogli biti skriti? Kdor tu hoče iskati laži, mora pač obupati nad resničnostjo vsega sveta, mora zavreči vso zgodovino. Vse nam torej kaže, da je celo sv. pismo starega zakona resnično.

* * *

Ali je pa tako ostalo do danes? Tudi temu vprašanju moramo pritrditi, zakaj nemogoče je bilo popačiti te knjige, ne pred prihodom Jezusa Kristusa, ne pozneje.

Te knjige je izraelsko ljudstvo častilo kot svete knjige, kot priče svoje zaveze z Bogom. Kako marljivo in tesnosrčno jih je varovalo, nam priča to, da je izumilo posebno pisavo, takozvano «Mesora» (ograja postave), da bi se ne izpremenilo sv. pismo. Imelo je celo sošteta ne samo poglavja, ampak tudi besede in črke. Natančno so vedeli, koliko *a*, ali *b* ima vsaka knjiga posebej in celo sv. pismo skupaj. Sam Mojzes jim je strogo zapovedal: „Ničesar ne dodajte besedi, katero vam govorim, ničesar ne odvzemite.“ (V. Mojz. 4, 2.) V začetku se je sv. pismo hranilo v svetišču, le kralj je smel imeti prepis. Vsako sedmo leto se je vse prebralo vsem Izraelcem, posamni oddelki pa so se prebirali ob sobotah in shodnicah. Kako bi je torej bilo mogoče popačiti tedaj?

Koliko manj pa šele pozneje, ko so se širili prepisi po vsem svetu, in so vedno nastopali možje, ki so se z vso gorečnostjo potegovali za čistost postave. Kaj šele, ko se je preložilo v tuje jezike, ki se v vseh glavnih rečeh ujemajo z izvirnikom. Preroki so ostro bičali vsako napako judovskega ljudstva, a niti eden mu

ne očita, da bi se bil drznil popačiti sv. pismo. Ako bi bil hotel kdo popačiti sv. pismo, bi bil pač najprej izbrisal iz njega ona nečastna dejanja za judovsko ljudstvo, katera sem že prej omenil. Sploh moramo reči, da je bilo naravnost nemogoče, popačiti sv. pismo starega zakona, ker je na njem takorekoč slonela vsa služba božja, prazniki, postave, vsa uprava judovskega naroda. Kdor bi bil hotel popačiti sv. pismo, moral bi bil izpremeniti vse življenje judovskega ljudstva.

Posebno nam pa potrjujejo sovražniki Judov, da ni bilo mogoče, popačiti sv. pismo. Samarijci so bili vedno sovražniki Judov. A njihove petere knjige Mojzesove se vjemajo popolnoma z judovskimi izdajami. Primorani smo pač pritrditi slovečemu judovskemu zgodovinopiscu Jožefu Flaviju: „Samo dejstvo nam jasno priča, koliko se zanašamo na svoje knjige, zakaj, akoravno je preteklo že mnogo časa, vendar se nihče ni drznil kaj dodati ali odvzeti. Vsem Judom je nekako prirojeno, da imajo te knjge za božje besede, da se jih stanovitno oklepajo in če treba tudi zanje umrejo. Zaradi njih smo še nedavno videli mnogo ujetnikov raje trpeti muke in razne načine usmrtenja, kakor da bili kaj govorili zoper postavo ali zoper pisma.“ (Cont. Apion. Lib. 1.) Tudi tu moramo reči s Paskalom: „Rad verujem pričam, ki se dajo umoriti.“

* * *

Resnično je pa tudi sv. pismo novega zakona. O evangelijih smo se prepričali v I. delu. Celo brezverni prvak nemških pesnikov pravi: „Jaz sem prepričan, da so evangeliji popolnoma resnični, zakaj v njih se kaže odsvit visokosti, ki je prihajala od osebe Kristusove, ki nam razodeva božanstvo tako, kakor se še nikdar ni razodevalo na zemlji. Jaz se klanjam pred njimi kot pred božjim razodetjem.“ (Goethe: Gespräche mit Neckermann, III, 171.)

Sv. pismo nove zaveze pa ima poleg evangelijev še več knjig, namreč: Dejanja apostolov, štirnajst listov sv. Pavla, enega sv. Jakoba, tri sv. Janeza, dva sv. Petra, eno sv. Jude apostola in skrivno razodetje sv. evangelista Janeza. O teh knjigah nam ni treba veliko govoriti, ker je njih resničnost takorekoč dokazana, kakor hitro je dokazana resničnost sv. evangelijev. To pa zaradi tega, ker te knjige večinoma prinašajo le razlaganje tega, kar oznanja evangelij. Zato tudi vidimo, da se niso nasprotniki toliko zaganjali v te knjige, kakor pa v evangelije. Dalje veljajo tu isti dokazi kakor pri evangelijih. Slednjič nam pa zadostujejo evangeliji, da dokažemo, da je sv. katoliška cerkev od Boga določena učiteljica narodov v nauku božjem. Kot taka pa sme in mora določevati, katere knjige imajo božji nauk. In sv. cerkev je te knjige prištela med sv. knjige, ki obsegajo božji nauk, torej morajo biti resnične. Sv. pismo je torej povsem resnično.

V tem nas od dne do dne potrjujejo razni starodavni spomeniki, katere najdejo učenjaki. Kakor je razvidno iz teh starodavnih spomenikov in njih napisov, je zgodba sv. pisma povsem resnična. Ako se pa sklada sv. pismo z zgodbo najstarejših časov, koliko bolj se mora skladati z zgodbo novejših časov, ko je bilo toliko manj mogoče slepariti. — Samo en slučaj iz časa egiptovskega Jožefa. Na meji

med Egiptom in Nubijo (v Afriki) je v bližini reke Nil v skalo vsekan velik napis. Nad napisom je podoba egipčanskega kralja, ki daruje trem malikom. Napis pa govori o sedmih letih, ko je bila v Egiptu lakota. Drugi napis v grobeh pri El'Kab se glasi: „Nabiral sem žito kot prijatelj boga žetve; čul sem o času posetve. Ko je nastala lakota skozi več let, delil sem žito mestu in vsakemu lačnemu". — Dalje nam sv. pismo življenje na Faraonovem dvoru opisuje ravno tako, kakor nam je opisujejo starodavni spomeniki. Z eno besedo: vse nam kaže, da je sv. pismo že v prvih knjigah potrjeno po teh spomenikih, torej resnično. Zato je tudi sloveči angleški pisatelj lord Byron napisal na svoje sv. pismo: „V tej presveti knjigi je skrivnost vseh skrivnosti. Srečni med ljudmi so tisti, katerimi je Bog dal milost, slišati besede te knjige, jih brati, v molitvi in se spoštovanjem jih izgovarjati ter spoštljivo sprejemati. Za tiste pa, ki le berejo, da bi dvomili ali da bi je zaničevali, bi bilo bolje, da bi ne bili nikdar rojeni."

6. Sveta knjiga.

„Sv. Duh je deloval pri teh poročilih."
(Lessing.)

Ko je angleški pisatelj Walter Scott ležal na smrtni postelji, je rekel svojemu sinu: „Daj mi knjigo!" — „Oče, katero knjigo pa hočete?" — „Moj sin," mu odvrne oče, „na svetu je le ena knjiga, in ta je sv. pismo." To so bile njegove zadnje besede. — Dà, ni je knjige na svetu, ki bi presegala sv. pismo, bodisi po resničnosti, bodisi po vsebini, zakaj ta knjiga nam oznanja božji nauk, nauk našega najboljšega očeta. Te knjige so bile spisane po navdihnjenju božjem in zato jih sv. cerkev priznava za božjo besedo.

Kaj se pravi: po navdihnjenju božjem ali svetega Duha? Te besede nam oznanjajo, da je sv. Duh vodil pisatelje, da so sploh pisali in da so pisali resnico. To je pa storil na ta način, da jih je obvaroval vsakatere zmote, ko so pisali, kar so sami videli ali slišali, kakor n. pr. pravi, sv. Janez, da hoče zapisati, kar je sam videl, ali sv. Lukež, ki pravi, da bo zapisal, kar je slišal od drugih. Druge je vodil sv. Duh, da so samostojno spisali knjigo ter jim tudi razodel neznane reči, n. pr. Mojzesu o stvarjenju sveta, katerega pač nihče ni mogel videti. S tem pa, ko je sv. Duh vodil pisatelje, ni kar nič predrugačil njihovega značaja, ampak jim je pustil popolno prostost, da so tako popisali dogodke, kakor so jih videli in slišali, in s takimi besedami, da so jih mogli razumeti bralci sv. pisma že v njih časih. Zato se nam ni čuditi, ako beremo v knjigi Jozuetovi, da je solnce obstalo, dasi nas veda uči, da solnce vedno stoji. Ako bi bil Jozue zapisal, da je zemlja obstala, bi mu tega nihče ne bil verjel, ker so tedaj vsi bili prepričani, da zemlja stoji, in da se solnce vrti krog zemlje. Zato tudi še danes pravimo, solnce vzhaja in zahaja itd.

Da so pa te knjige bile spisane po božjem navdihnjenju, nam priča že dejstvo, da so bili pisatelji teh knjig večinoma poslanci

božji, ki so se kot take poverili s čudeži in prerokbami. Ako jih je namreč Bog poslal, da oznanjajo njegov nauk, potem je pač moral skrbeti, da niso resnice samo oznanovali, ampak tudi zapisali. Taki poslanci so pa bili Mojzes, preroki in apostoli. Vsi ti so dokazali svoje poslanje s čudeži in prerokbami, kakor nam priča sv. pismo na premnogih mestih. Mojzes, preroki in apostoli so bili torej poslanci božji. Bog jih je poslal, da bi oznanovali njegov nauk. Zato jih je moral voditi, da niso resnico samo oznanovali, marveč tudi pisali, ali z drugo besedo: pisali so po navdihnjenju božjem. To pa velja tudi o drugih pisateljih sv. pisma, kakor vsi to sami napovedujejo. Kakor je rekel Mojzes, da je na povelje božje pisal svoje dogodke in knjige, tako pravi tudi David: „Duh Gospodov je govoril po meni, in njegova beseda po mojem jeziku.“ (II. Kralj. 23, 2.) „Zapiši si vse besede, ki sem ti jih govoril, v bukve,“ je rekel Gospod Jeremiju. (Jer. 30, 2.) Istotako pravi Danijelu: „Ti pa Danijel, zakleni te besede in zapečati bukve do določenega časa,“ (Dan. 12, 4.) to je: besede skrivnostne, razumele se bodo šele tedaj, kadar se bodo uresničile.

Toda, čemu bi iskali nadaljnih dokazov, saj jih je Jezus Kristus potrdil in naravnost rekel, da so bili pisatelji navdihnjeni od sv. Duha. (Luk. 12, 36.) „David pravi v svetem Duhu,“ je rekel farizejem, „Gospod je rekel mojemu Gospodu, vsedi se na mojo desnico.“ (Ps. 109.) „Možje, bratje!“ je zaklical sv. Peter množici binkoštni praznik, „dopolniti se mora sv. pismo, katero je prerokoval sv. Duh po Davidovih ustih.“ (Dej. ap. 1, 16.) In v svojem drugem listu pravi: „To najpoprej vedite, da se nobeno prerokovanje (svetega) pisma ne zgodi po lastnem razlaganju. Zakaj prerokovanje ni prišlo nikdar iz človeške volje, temveč so govorili sv. možje božji, navdihnjeni od svetega Duha.“ (II. Petr. 1, 20. 21.) Slično govori tudi sv. apostol Pavel v svojem drugem listu do Timoteja: „Vse pismo, od Boga navdihnjeno, je koristno za učenje, za prepričanje, za posvarenje, za podučevanje v pravici.“ (II. Tim. 3, 16.) „Mi pa nismo duha tega sveta prijeli,“ piše isti apostol Korinčanom, „ampak Duha, kateri je iz Boga ... Kar tudi govorimo, ne z učenimi besedami človeške modrosti, ampak v uku (sv.) Duha.“ (I. Kor. 2, 12. 13.) Jezus Kristus sam je obljubil svojim apostolom, da jim bo poslal sv. Duha, kateri jih bo učil vse, in jih bo opomnil vsega, kar jim je povedal. (Jan. 17, 26.)

Kdo bi torej pri tako določnih in jasnih besedah mogel dvomiti, da so bili pisatelji sv. pisma navdihnjeni od sv. Duha? Zato je bila o tem tudi prepričana vsa cerkev vse čase. Že sv. Klemen, učenec apostolov, imenuje sv. pismo resnične izreke sv. Duha. „Vi poznate“ piše Korinčanom, „sv. pisma in ste globokeje pogledali v izreke sv. Duha.“ (Cor. 45, 56.) Sv. Irenej piše: „Sv. pismo je narekovala božja beseda in njeni Duh. (Contra haer. II. 47.) „Ako se hočeš posvetiti preiskovanju sv. pisem,“ piše sv. Atanazij, „boš spoznal, da je resnično, kar pripovedujejo, da jih je spisal Bog s pomočjo ljudi.“ (Orat. cont. Gent. 56.) „Ni zastonj toliko in tako mogočnih narodov verovalo,“ nas uči sv. Avguštin o sv. pismih, „da je Bog pomagal njih pisateljem in po njih govoril.“ (De civ. Dei, 18, 41.) Zlasti nam

to resnico kaj lepo napoveduje sv. Gregorij iz Neocezareje: „Po jeziku apostolov in prerokov je govoril naš Gospod; ako se bere evangelij ali kako apostolsko pismo, ne glej toliko na knjigo ali bralca, ampak na Boga, kateri ti govori iz nebes.“ (Sermo 2. in anunt. B. M. V.)

Zato je cerkev vse čase kar najbolj mogoče častila in poveličevala sv. pismo. Koliko skrb je vedno razodevala, da bi se ne popačilo. Po cerkvenih zborih in po največjih učenjakih je dala natančno preiskati, da je določila, katere knjige se morajo prištevati med sv. knjige. Vestno je skrbela tudi za natančne prevode (prestave). Večinoma se je sv. pismo prepisovalo po samostanih. Kako natančno in umetno se je to zgodilo, nam pričajo mnoge knjižnjice, ki imajo take prepise. Smelo trdim, da je marsikak redovnik celo svoje redovno življenje porabil za prepisovanje in okraševanje sv. pisma. Dà, mnogokrat niti to ni zadostovalo. S koliko častjo je dalje sv. cerkev rabila in hranila sv. pismo! Prve čase je je hranila na najodličnejših prostorih v cerkvi, v bližini tabernakeljna, Najsvetejšega. Tako je sv. Nikolaj, škof Nolanski, sezidal cerkev v čast sv. Feliksu. Na desni strani je hranil sv. Rešnje Telo, na levi pa sv. pismo.

Največ svojih molitev je cerkev prevzela iz sv. pisma, bodisi za najsvetejšo daritev, bodisi za delitev sv. zakramentov in raznih blagoslovil. Kdor pozna brevijar, molitvenik duhovnikov, ve, da je v večjem delu sestavljen iz sv. pisma. Pri vsaki sv. maši se bere cel odlomek iz sv. pisma novega, in včasih tudi starega zakona. Preden mašnik bere sv. evangelij, prosi sklonjen pred sv. razpelom Boga milosti, da bi ga mogel vredno in dostojno oznanovati. V znamenje spoštovanja poljubi na koncu branja evangeljsko knjigo kakor oltar, ker oba pomenjata Jezusa Kristusa. Pri slovesnih opravilih se pokadi evangeljska knjiga, ker kot božja beseda nadomestuje samega Boga. Na cerkvenih zborih leži sv. pismo na mizi pod posebnim prestolom. Po želji sv. cerkve vstanejo verniki in se prekrižajo, kadar se jim prebira sv. evangelij. Dà, tudi prisegati je ukazala na sv. evangelij z besedami: „Kakor mi Bog pomaga in ta sveti evangelij.“ S strogimi kaznimi žuga na tridentinskem zboru tistim, ki bi besede sv. pisma zlorabili v šalo ali zabavo. Sama je določila na cerkvenih zborih, da je sv. pismo beseda božja, katera je bila spisana po navdihnjenju sv. Duha. Na florentinskem cerkvenem zboru je namreč določila: „Rimska cerkev spoznava enega in istega Boga kot povzročitelja nove in stare zaveze, t. j. postave prerokov in evangelija, ker sta oba zakona govorila po navdihnjenju istega sv. Duha.“ Slično govori tudi tridentinski cerkveni zbor. (Sess. IV. De Can. script.)

Slednjič pa še opozarjam na spoštovanje in češčenje, katero so verniki izkazovali sv. pismu. V njem so iskali tolažbe, ž njim so takorekoč živeli, ž njim umrli. Ali bi bili pa to storili, ako bi bili prepričani, da je le človeško delo, človeška beseda? Gotovo ne. Zato smo primorani priznati, da je sv. pismo beseda božja, nauk našega najboljšega Očeta.

To nam napoveduje tudi njegova vsebina. Tu ti ni treba veliko iskati, vsaka stran ti takorekoč napoveduje, odkod da je, kdo je njegov začetnik. V njem najdeš najpopolnejši odgovor na vsa vprašanja, s katerimi se je kdaj bavil človeški rod. V najpriprostejših besedah se ti v njem oznanjajo najbolj vzvišene resnice, ki morajo občudovanja in navdušenja prevzeti človeškega duha in srce. Kdo bi se čudil, da so ljudje, ko so čuli te besede, z veseljem darovali zanje svoje življenje? V kratkih besedah nam nudi Mojzes resnico o začetku sveta, katero s tolikim trudom iščejo učenjaki, a se naposled bodo vendar morali, hočeš nočeš, k nji povrniti. Kar so s tolikim trudom iskali grški in rimski tako proslavljeni modrijani, to najdeš tu v kratkih besedah. Govoreč o evangeliju, pravi brezverec Rusó (Rousseau): „Primerjaj spise modrijanov z vsem njihovim nakitom, kako malenkostni so v primeri s svetim evangelijem! Ali more knjiga, katera je tako vzvišena, a pri tem tako priprosta, biti le človeško delo?“ (Emil IV.) Nemški brezverec Spinoza je rekel, da daje pisateljem sv. evangelija prednost pred vsemi drugimi pisatelji. Fichte, istotako nemški brezverni pisatelj, pravi o sv. pismu: „Ta stara častitljiva knjiga ima najbolj globoko in najbolj vzvišeno modrost ter nam nudi vspehe, h katerim se mora naposled povrniti vse modroslovje.“ (Naturrecht I, 32.) Francoski vseučiliščni profesor Bartelemi Sentiler (Barthelemy Saint-Hilaire): „Razen sv. pisma, ki je zgodovinska in sveta knjiga, ni znal noben azijatski narod spisati svoje zgodovine.“ (Journal des savants l. 1893, št. 79.) „Naravnim potom je dognano,“ piše sloveči naravoslovec Linee, „da je Mojzes pisal po navdihnjenju stvarnika vesoljne narave.“ (Cur. nat. § 6.) Sloveči fizik Amperre se je izjavil: „Ali je imel Mojzes toliko učenost, kakršno imajo novodobni učenjaki, ali je bil pa navdihnjen od Boga.“ (Theoria de terra.) Toda zadoščaj!

Ne morem lepše skleniti tega poglavja, kakor z besedami slavnoznanega angličana Ignacija Father. Dne 18. novembra 1900 je izdal sedanji sv. oče Leon XIII. okrožnico za proučavanje sv. pisma. Z neustrašeno besedo je pozval učenjake, naj proučavajo sv. pismo ter se prepričajo, da je povsem istinito, da veda ne pobija sv. pisma, ampak ga le vedno očividneje potrjuje. Vsled te okrožnice je pisal imenovani angličan (ne naše vere) te prekrasne besede katoliškemu časniku „Catolique Times“: „Oprostite, da vam nekatoličan razodenem, s kolikim veseljem, s koliko tolažbo in hvaležnostjo sem bral to okrožnico. To velikansko, neupogljivo hrabro in božje veroizpovedanje o sv. pismu pred vsem učenim in brezvernim svetom je z eno besedo sijajno. Koncem 19. stoletja ponovljena trditev, da je sv. pismo brez zmote, ker je spisano po navdihnjenju božjem, ker ima Boga za svojega začetnika, je že samo na sebi svitlo dejanje trdne vere, in mora vzbuditi občudovanje in hvaležnost vsega krščanskega sveta. Vsak protestant in angličan, vsak rimski katoličan in pravoverni Grk mora zahvaliti Boga, da je papežu Leonu XIII. dal pogum za tako slavno dejanje. Jaz sem bil prevzet od začudenja, ko sem vedno dalje bral. Edino sv. Duh je bil, ki je duha ali roko tega drugega Leona okrepčal, da je črez ves svet razlil ta vir nebeške vere, hrabrosti in tolažbe

v korist vseh odkritosrčnih učencev Jezusa Kristusa, naj so protestanti ali katoličani. Protestanti vseh vrst z angličani vred (ki se vpirajo edino na sv. pismo, [opomba pisat.]) ponižujejo sv. pismo in store vse, da bi uničili vero vanj — rimski papež pa stopi pred ves svet ter vzbudi s svojo jasno besedo upanje v srcih, ki umirajo od žalosti vsled naukov nasprotujočih si profesorjev in angličanskih cerkvenih dostojanstvenikov. Dal Bog, da posname naš kenterberiški (Canterburg) naškof (ki je nekako prvak v angleški cerkvi) zgled papežev ... Ako se višje angličanske cerkve kmalu ne vzdramijo ter branijo sv. pismo in zapovedo nasprotnikom v višjih krogih naše cerkve, da naj molče, potem jih bo veliko prestopilo v cerkev Leona XIII., in sicer več kot sploh kdaj prej. Papež Leon ni mogel za one, ki še verujejo v Jezusa Kristusa in ga ljubijo, veličastnejšega dela izvršiti koncem čudovitega devetnajstega stoletja, kakor da je dal svetu in cerkvi to krasno okrožnico (pismo) o proučavanju sv. pisma." (Hammerstein, Katol. in Prot. 176.)

7. Viri očetovega nauka.

„Bratje, stojte tedaj trdno in držite se izročil, katerih ste se naučili, bodisi po našem govorjenju, bodisi po našem listu." *(II. Tes. 2, 14.)*

Sv. pismo je resnična, dà, sveta knjiga, ker nam oznanja nauk božji, nauk našega najboljšega nebeškega očeta. Iz njega smo se prepričali, da so bili Mojzes, preroki in apostoli res poslanci božji, ki niso samo oznanovali božjega nauka, ampak ga tudi zapisali vsaj po nekoliko. Da je bil Jezus Kristus pravi poslanec božji, Sin božji, Bog sam, smo se prepričali v prvem delu. Istotako smo uvideli v drugem delu, da je sv. katoliška cerkev edino prava Jezusova cerkev in kot taka edino prava učiteljica človeškega rodu, kateri je Jezus poveril nalogo, da oznanuje njegov božji nauk. S svojo nezmotljivostjo, s svojimi čudeži, kateri so se vedno v nji godili, je brezdvomno pokazala svoje božje poslanje. Že sv. Avguštin je rekel: „Mene vzdržuje v cerkvenem naročju njeno dostojanstvo, ki je s čudeži potrjeno." (Const. Epist. Fund. IV, 5.)

Največji med vsemi njenimi čudeži je, kakor sem že prej omenil, njena stanovitnost, ker je ne pokonča ne vihar, ne čas, ne kaka druga reč. Le katoliška cerkev je prava Jezusova cerkev in le nji je Gospod zaklical v apostolih: „Kdor vas posluša, mene posluša; in kdor vas zaničuje, mene zaničuje. Kdor pa zaničuje mene, zaničuje njega, kateri me je poslal." (Luk. 10, 16.) Le apostolom je poveril nalogo, da naj gredo učit vse narode. O tem so bili tudi prepričani vsi cerkveni očetje. Izmed drugih naj tu navedem le besede sv. Avguština, ki pravi: „Jaz bi ne veroval sv. evangeliju, ako bi me k temu ne vodilo dostojanstvo katoliške cerkve." (Const. Ep. Fund. 5. T. 8. c. 154.) Iz tega je pa razvidno, da si posamezni verniki ne morejo sami zajemati svoje vere iz sv. pisma, kakor trdé protestanti, ampak, da je vsak dolžan poslušati cerkev in se okleniti nje-

nega nauka, katerega ona zajema iz sv. pisma. V tem nas potrjujejo zlasti sledeči razlogi.

Ako bi bilo sv. pismo takorekoč učna knjiga sv. vere, potem bi moralo obsegati ves božji nauk. A ravno tega ne najdemo vsega v sv. pismu. To nas uči sv. pismo samo kaj določno. Sv. Janez Evangelist piše koncem svojega evangelija: „Tudi je še mnogo drugega, kar je storil Jezus, in ko bi se vse to posebej popisovalo, menim, da bi ves svet ne obsegel knjige, katera bi se morala napisati.“ (Jan. 21, 25.) Ako pa že ni bilo mogoče popisati vseh dejanj, kaj še le njegovih besed, njegovega nauka. Sploh pa pisatelji sv. pisma niso imeli namena, da bi napisali vse božje razodetje, nekako učno knjigo sv. vere ali katekizem. Sv. pismo je nastalo po posebnih priložnostih. Vsaka knjiga ima sicer določen namen, a nobena in tudi ne vse skupaj ne obsegajo vsega razodetega nauka. Ko bi bilo sv. pismo takorekoč učna knjiga, bi moralo biti vse drugače razdeljeno, imeti povsem drugačno obliko. Vsa tvarina bi morala biti razvrščena po gotovem redu, posamna poglavja bi morala biti med seboj zvezana, toda tega ne najdemo niti v eni knjigi. Jezus Kristus je prišel na svet, da bi ves svet prejel resnico in to ne še le po dolgem raziskavanju, ampak takoj, ko se človek zave svoje pameti. A v ta namen nikakor ne zadostuje sv. pismo.

Sv. pismo je mrtva knjiga. Naj je še tako popolna, dà, spisana po navdihnjenju sv. Duha, vendar še ni sposobna učiti človeka. Ona ne more ubraniti, da bi je človek ne razumel napačno, napačno razlagal, celo popačil. Koliko je tu na boljem živi učitelj. Ako ta vidi, da ga učenci ne razumejo, jim more stvar pojasniti z drugimi besedami, jim jo podati v bolj jasni in umevni obliki. Tega mrtvo sv. pismo ne more storiti, in vsled tega tudi ne more biti edini učitelj človeškega rodu, edini vir razodetja božjega. Razen tega je pa še sv. pismo na mnogih mestih nejasno, težko razumljivo. Sv. Peter, govoreč o listih sv. apostola Pavla, pravi, da se v njih težko razumejo nekatere reči, katere neuki in nestanovitni ljudje prevračajo v svoje lastno pogubljenje. (II. Petr. 3, 16.) Ali ne potrjuje zgodovina teh besed? Odkod toliko krivovercev? Ali ne od tod, ker so dobro sv. pismo napak razlagali? Jezus sam je moral svojim učencem razlagati sv. pismo, tako na potu v Emavs, tako drugim po svojem vstajenju. „In jim je odprl um, da so razumeli pisma.“ (Lukež 24, 45.) Pa kdo bi se temu čudil?

V kratkih besedah nam sv. pismo nudi najglobokejše skrivnosti in resnice, katere presegajo naš razum. Jeli lahko iz ene besede spoznati, kaj nas sv. pismo uči n. pr. o sv. Trojici, o skrivnosti včlovečenja Kristusovega? Kdor je v veri dobro podučen, tega zamore branje sv. pisma v veri potrditi, a vere iz njega ne more sam zajemati, da ne omenjam težav, ki izvirajo iz pisave sv. pisma, iz izrazov, običajnih v jutrovi deželi, raznih prilik itd., ki jih more umeti le človek, ki pozna zgodovino, zemljepisje i. dr. Kam zaide človek, ako sam išče vere iz sv. pisma, za to nam podaja zgodovina dovolj žalostnih zgledov.

Odkod krivovera, razkol, dà, celo nevera? „Ako so nastale krivovere,“ odgovarja nam sv. Irenej, „in različna mnenja v nauku, ki so

pogubljavala duše, se je to zgodilo le zaradi tega, ker se dobro sv. pismo ni prav umelo.“ (In Joan. 18, 1.) „Pomisli,“ pravi sv. Hilarij, „da ga ni krivoverca, ki bi lažnjivo ne trdil, da na podlagi sv. pisma uči svoja bogokletstva.“ (Ad Const. II, 9.) Kako različno so se že razlagale samo štiri besede sv. evangelija, namreč: „To je moje telo“, dasi so tako jasne. Kam so prišli protestanti, ki uče, da si sme vsakdo sam iz sv. pisma zajemati vero, da je sv. pismo edini vir božjega razodetja! Razcepljeni so na tisoče ločin, skoraj vsak veruje drugo, večinoma le to, kar ugaja njegovim strastem. Mnogi so že zavrgli, vpiraje se na sv. pismo, Jezusa Kristusa ali celo vso vero. Kaj jim pomagajo takozvana «biblična društva», ki imajo namen razširjati sv. pismo in njegovo branje? Na milijone iztisov so že razdelili med ljudi, a kaj so dosegli? „Mi nismo imeli nobenih dokazov,“ piše angličanski pastor Brown, „da bi bile tisočere knjige (1,130.000 iztisov sv. pisma in raznih knjižic), katere smo razdelili med to ljudstvo (Kitajce in Malajce), izpreobrnile le enega človeka.“ (Hist. of. Christ. II, 256.) Večinoma ljudem ni bilo nič mar za vsebino, ampak da so le dobili knjižice, katere so potem rabili v razne namene. „Da so želeli dobiti kak iztis“, piše o azijatskih misijonih protestantski misijonar Grant, „ni bilo vzrok njihovo hrepenenje po besedi, ampak le, da bi jih rabili za vsakdanjo rabo, celo za take namene, ki žalijo krščanski čut.“ (Bampton „Sectures“ cap. III.)

Kam človeka pripelje, ako sam išče vere, kaže nam sledeči resnični dogodek. V mestu Torgau na Nemškem je bral neki mož sv. pismo ter je menil, da ga prav razume. Tu je bral znane besede: «Ako te tvoje oko pohujša ali roka itd., odsekaj jo in jo vrzi od sebe.» Mož se je pregrešil s svojo roko, kaj stori? Sekiro vzame ter si jo odseka. Kakšne hudobije sta počenjala Tomaž Münzer in krojač Bokold, se ne da popisati. Pri vseh svojih skrajnih razuzdanostih pa sta se upirala na sv. pismo. Brala sta, kako je dal Bog pokončati Kananejce. Menila sta, da morata storiti isto z vsemi, ki ne sprejemajo njihovega nauka. Pač res, kar je rekel sam Luther: „Od sv. pisma poznamo komaj abecedo in še to ne popolnoma. Niti ene besede ni mogoče preiskovati in je raztolmačiti. Smelo trdim, da tega ne premorejo tudi najbolj učeni bogoslovci pri najboljši volji. Njegovi izreki so besede sv. Duha, ki presegajo človeški razum.“ (Buchmann, Popularsymb. I, 3.)

Ako bi bil Jezus hotel, da naj vsak sam zajema vero iz sv. pisma, potem bi moral vsakemu obljubiti in tudi dati nezmotljivost. A te obljube zaman iščeš v celem evangeliju. Gotovo bi jo bili pa evangelisti zapisali, ako bi jo bil dal Gospod, ker je za vsakega neprezirljive važnosti. Čemu bi bil dal nezmotljivost svoji cerkvi, ako bi jo bil dal vsakemu posebej?

Slednjič pa še poudarjam, da jih mnogo niti brati ne zna, da je mnogo kristjanov umrlo, preden so bili spisani evangeliji, ki so bili spisani še le kakih 60 let po Jezusovi smrti. Odkod pa naj bi ti zajemali vero? Ako bi bil to hotel Gospod, potem bi bil pač moral preskrbeti, da bi bil svet prej izumil tisek.

A Jezus tega ni hotel in tudi ni mogel hoteti, da bi si človek sam iz sv. pisma zajemal vero. Niti enkrat ni rekel učencem, da naj zapišejo njegov nauk in ga tako ohranijo. Izmed vseh njegovih apostolov in učencev so le nekateri pisali in še ti so pisali popolnoma neodvisno eden od drugega, kakor jim je ravno nanesla prilika, bodisi da so odgovorili na stavljena jim vprašanja, ali da so posvarili kako občino itd. Kadar je Jezus ž njimi govoril o njihovem poklicu, jim je vedno poudarjal, da bodo le z živo besedo oznanovali in širili njegov nauk. „Pojdite in učite vse narode", jim je zaklical pred svojim vnebohodom. (Mat. 28, 19.) Očividno je torej, da je hotel, da se njegov nauk širi od ust do ust. Kar so apostoli slišali od njega, bodisi njegov nauk, bodisi razlaganje sv. pisma, to so izročili svojim naslednikom. In tako je šlo naprej do današnjega dne. Da pa sv. cerkev ni mogla zgrešiti prave poti, ji je dal dar nezmotljivosti.

Sv. cerkev je torej edina učiteljica prave vere, katero zajema iz sv. pisma. S tem pa ni rečeno, da je cerkev sploh prepovedala brati sv. pismo, kakor ji predbacivajo nekateri nasprotniki. Cerkev je le določila, da smejo verniki brati le take izvode (iztise) sv. pisma v domačem jeziku, ki so potrjeni od sv. cerkve in imajo zraven tudi razlago. Da je ravnala v tem povsem pametno, je razvidno že iz tega, da se najdejo mnogi popačeni izvodi sv. pisma. Učeni Emzer je našel v Lutrovi prestavi sv. pisma do 400 napak. Prvotna angličanska prestava sv. pisma je bila tako popačena, da je kralj Jakob I. zapovedal napraviti drugo. Dalje pripoveduje sv. pismo reči, ki niso za ljudi vsake starosti. Zato je bilo že pri Judih prepovedano brati sv. pismo vsakemu, ki še ni dosegel tridesetega leta. Ako še opozarjam na prej omenjene posledice, ki so sledile iz branja sv. pisma in samovoljnega razlaganja, moramo reči, da je imela cerkev popolnoma prav, da je določila, da se sv. pismo v domačem jeziku sme le brati, ako ima razlago in je od sv. cerkve potrjeno.

Posamnik si ne more sam razlagati sv. pisma in ne iz njega zajemati sv. vere; v to je poklicana edino le cerkev. O tem so bili prepričani že prvi kristjani. V Antijohiji je bil v cerkveni občini nastal prepir glede Mojzesovih obrednih zapovedi, ali se morajo namreč dati pogani obrezati, kadar vstopijo v katoliško cerkev. Kaj store verniki? Ali morda iščejo odgovora v sv. pismu samem? Ne, ampak pošljejo poslance k apostolom, t. j. vprašajo učečo cerkev. Tako moramo i mi storiti. Katoliška cerkev je naša mati, ona nam more in sme deliti kruh božje besede. Sama ga pa zajema iz sv. pisma. Da pri tem iskanju najde resnico in ne krene na napačno pot, jo varuje nezmotljivost, katero ji je Jezus obljubil in tudi dal.

A nastane drugo vprašanje: Jeli sv. pismo edini vir očetovega nauka, božjega razodetja? Že z ozirom na to, kar smo obravnavali dosedaj, moramo zanikati to vprašanje, ker namreč sv. pismo ne obsega vsega božjega razodetja. Da sv. pismo ni edini vir božjega razodetja, nam potrjuje zlasti dejstvo, da se je božji nauk v prvi vrsti oznanoval z živo besedo, s pridiganjem, ne pa s spisi.

To je bila določna volja Jezusova, ki apostolom ni rekel, da naj zapišejo njegove nauke, ampak jim je pred svojim vnebohodom rekel: „Pojdite in učite vse narode.“ Pokorni temu povelju so apostoli šli po svetu ter v prvi vrsti oznanovali z živo besedo Jezusov nauk. Le nekateri so pisali, in to oziroma prav malo. „Od Petra imamo dva lista;“ piše učeni Melhijor Kan, „ali je mar mutast sedel 7 let na škofijski stolici v Antijohiji, ali je bil nem 25 let v Rimu? Ali ni nič druga učil, kakor kar je zapisal? Andrej, Tomaž, Jernej, Filip, ali niso ti samo z živo besedo, brez pisem, ustanovili v veri njim izročene cerkvene občine, in jih v veri ohranjevali?“ Očitno je torej, da so apostoli v prvi vrsti z živo besedo oznanovali Jezusov nauk. — To so tirjali tudi od svojih učencev. „Zarotim te pri Bogu in Jezusu Kristusu, ki bo sodil žive in mrtve o svojem prihodu in o svojem kraljestvu: Oznanuj besedo, bodisi priložno ali nepriložno, podučuj, opominjaj, svari z vso potrpežljivostjo in ukom,“ piše svojemu učencu Timoteju. (II. 4, 1. 2.) Rimljanom piše: „Kako naj bi verovali, ako niso slišali? Kako pa naj bi slišali brez pridiganja? Kako pa bodo oznanjevali, ako niso poslani? Vera je torej iz poslušanja, poslušanje pa po Kristusovi besedi.“ (Rim. 10, 14. 17.)

* * *

Tako se je godilo vse čase. Sv. cerkev je v prvi vrsti z živo besedo, z oznanjevanjem ali s pridigovanjem razširjala božji nauk. Ker je bila živa beseda glavna, pri mnogih celo edina pot, po kateri so mogli priti do vere, zato se je moralo to oznanjevanje raztezati na vse razodetje. Zato moramo, ako se hočemo prepričati, da je kak nauk v resnici božji nauk, preiskovati, ali je ta nauk verovala vselej in vsa cerkev. O tem se pa prepričamo, ako preiskujemo spomenike vseh, zlasti pa prvih časov. Spomeniki, ki nam morejo za tak nauk pričati, so pa:

1. Spisi cerkvenih očetov; med temi so zlasti merodajni cerkveni očetje prvih stoletij, kakor sv. Klemen Rimski († okoli l. 100.); sv. Ignacij mučenec († 107); sv. Irenej († 202); sv. Polikarp (ok. 150).

2. Cerkvena zgodovina, ki nam opisuje cerkveno življenje, v katerem se pojavljajo posamezne resnice.

3. Obredniki, ki določajo obrede za razna bogoslužna dejanja, kakor zakramentov itd.

4. Sklepi cerkvenih zborov, na katerih je bila zastopana po svojih škofih ali vsa cerkev ali pa posamezne pokrajine.

5. Zgodbe mučencev, takozvana „Acta Martyrum“, ki nam opisujejo trpljenje mučencev ter podajajo odgovore, katere so dajali svojim sodnikom. V obtožbah in njih odgovorih imamo najgotovejše priče za resnico, za katero so mučenci darovali svoje življenje.

6. Razne določbe rimskih papežev.

7. Slednjič pa tudi spisi sovražnikov sv. cerkve, ki nam ravno s svojimi napadi razodevajo, kaj je sv. cerkev oznanjala kot božji nauk, kot razodeto resnico.

Ako iz teh spomenikov doženemo, da se je kaka resnica v vsej cerkvi, povsodi in vse čase oznanjala in verovala kot razodeta ali

verska resnica, da je kak obred ali običaj bil v navadi vse čase, povsod, v vsej cerkvi, potem je to očiten dokaz, da je ta resnica razodeta, da je dotični obred določen od apostolov, ako ne od samega Jezusa Kristusa. Prepričani moramo biti namreč, da je isti Bog, ki je skrbel, da se je sv. pismo ohranilo nepopačeno, tudi skrbel, da se njegov nauk, katerega potrjuje človeški rod do konca sveta, ni izgubil in ne popačil. Zato ima nauk, katerega zajemamo iz teh spomenikov, isto veljavo kakor izreki sv. pisma. Te nauke pa, katere zajemamo iz teh spomenikov, ki so se v njih ohranili, ki so se takorekoč izročali po oznanovanju od ust do ust, imenujemo ustno izročilo.

Na ustno izročilo opozarja že sv. apostol Pavel svojega učenca Timoteja, rekoč: „Drži se podobe zdravega nauka, ki si ga od mene slišal v veri in ljubezni v Jezusa Kristusa. Dobro izročilo ohrani po sv. Duhu, ki prebiva v nas.“ (II. Tim. 1, 13. 14.) Na drugem mestu ga opominja: „Kar si slišal od mene po mnogih pričah, to izroči zvestim ljudem, ki so sposobni tudi druge učiti.“ (II. Tim. 2, 2.) Korinčane hvali, da se ga spominjajo in da „izpolnjujete izpovedi, kakor sem vam vam jih naročil.“ (I. Kor. 11, 2.) „Bratje,“ kliče Tesaloničanom, „stojte torej trdno in se držite izročil, ki ste se jih naučili, bodisi po našem govorjenju, bodisi po našem listu.“ (II. Tes. 2, 14.)

Ravno tako poudarjajo cerkveni očetje, da se nam je, skoraj bi rekel, v prvi vrsti ozirati na ustno izročilo. Zadoščaj, da tu navedem besede Tertulijanove, ki pravi: „Ne sklicujmo se na sv. pismo, in upirajmo vanj svoje trditve, ker v njem ni pričakovati zmage, ali pa le negotova ali pa manj gotova. Pravi red tirja, da najprej dokažemo, čigava je vera, čigava last je sv. pismo, po katerem postanemo kristjani, komu, kdaj in po kom ga je izročil. Kjer je namreč resnica krščanske vere, tam je tudi resnica sv. pisma in razlaganja in vsega krščanskega izročila.“ (De praescr. c. 29.)

Dobro jo je torej pogodil neki katoličan, ki se je prepiral s protestantom glede ustnega izročila, katero protestanti zametujejo. „Dajte mi sv. pismo,“ pravi protestantu, „in jaz vam bom pokazal, kako tesno je ž njim združeno ustno izročilo.“ Protestant mu ponudi celo sv. pismo v enem zvezku. Katoličan je odpre in pregleduje, potem mu je pa vrne z navidezno nevoljo, rekoč: „Jaz sem želel sv. pismo in ne te knjige, polne pravljic in bajk, katero ste mi dali.“ — „Knjiga, katero sem vam dal,“ pravi protestant ves razburjen, „je knjiga vseh knjig, je knjiga, ki ima vso novo in staro zavezo božjo.“ „Odkod pa vi veste,“ vpraša ga dalje katoličan, „da je ta knjiga res božja knjiga, in ne kaka knjiga polna bajk, ki je bila prej ali poznej na Grškem ali v Palestini ali v Rimu ali kje drugod sestavljena?“ — „Od kod to vem,“ pravi protestant. „To vem iz neprevarljivega spričevanja naših očetov, ki so od stoletja do stoletja izročali to knjigo kot božjo knjigo.“ — „Glejte, kako ste primorani, pripoznati potrebo ustnega izročila,“ mu pristavi katoličan.

Kakor se je ta protestant sam pobil s svojimi trditvami, tako pobijajo sploh protestanti svoje nauke s svojim ravnanjem. Dasi za-

metujejo ustno izročilo, vendar krstijo male otroke, dasi iz sv. pisma ne morejo svojega ravnanja opravičevati, ker v sv. pismu nikjer ne najdemo, da naj se novorojeni otroci takoj krste. Ravno nasprotno, iz sv. pisma bi lahko dokazali, da se otroci ne smejo krstiti, ker je Jezus rekel: „Kdor veruje in se da krstiti, bo zveličan“ — a otroci še ne morejo verovati. Isto velja glede načina krščevanja in besedila pri delitvi sv. krsta. Le iz ustnega izročila spoznamo, da se smejo tudi otroci takoj po rojstvu krstiti, kako in s katerim besedilom naj se krste. Očividno je torej, da je drugi vir božjega razodetja ustno izročilo.

Ali pa naj verniki sami črpajo iz tega vira? Isto, kar velja o sv. pismu, velja tudi tu. Verniki sami nimajo niti pravice niti zmožnosti, zajemati očetov nauk iz ustnega izročila. To nalogo je poveril Jezus Kristus svoji, t. j. katoliški cerkvi, kateri je dal v to potrebne zmožnosti, zlasti nezmotljivost. Njeno dostojanstvo, po čudežih potrjeno, nas po besedah Avguštinovih sili, da se z vsem srcem oklenemo te matere, po kateri nam naš najboljši oče deli svoj nauk. Njeno dostojanstvo nam pa po besedah Gamalielovih najlepše oznanja njena stanovitnost, takorekoč njena stara, a vedno nova mladeniška lepota in moč.

To dostojanstvo je toliko vzvišeno, da so je bili primorani občudovati tudi nekatoličani, in sicer odlični možje. „Jaz občudujem katoliško cerkev,“ piše protestantski pridigar, pesnik in učenjak Lavater iz Curiha grofu Stolberg, „kot staro in veličastno poslopje, ki hrani starodavne dragocene listine. Ono sloni na mogočnih temeljih in je tako bogato lepotij, da ga ne morem dovolj občudovati.“ — „Ne morem si kaj, da ne bi vprašal,“ piše angleški protestantski pisatelj Fitz-William (Fic Viljem), „ali ni vera, ki tako očividno in na tako stalen, čudoviti način pospešuje srečo človeštva, v vseh svojih zapovedih res božja vera? Kako zelo strmim, ako premišljujem starost te vzvišene rimske cerkve, njeno čudovito in simetrično (lepo soglasno) stavbo, katero je morala pač le nadnaravna modrost načrtati; nepremakljivo stanovitost v vseh preganjanjih, katera je prestala; onemoglost njenih nasprotnikov vkljub njihovemu zaničevanju, vpitju in obrekovanju.“ (Briefe des Attikus str. 52.)

Zato je pisal protestantski profesor v mestu Göttingen na Nemškem, Kern, l. 1824: „Med nekatoličani, zlasti protestanti, so se največje glave ali najplemenitejša srca izjavila za katoličanstvo, kakor hitro so zadostno spoznala njegovo bistvo, in nobena osebna korist jih ni mogla odvrniti od tega mišljenja, n. pr. Friderik Veliki, Katarina Velika (ruska carinja) ... dalje Fran Bakon, Hugo Grocij, Peter Bayle, Leibnitz, Lessing, Herder, Ivan pl. Müller ... Nasprotno so pa ravno najbolj plitve glave ali najneplemenitejša srca, najtemnejši strankarji med nami protestanti najhuje napadali katoličanstvo.“ (Wiederlegung der Lang'schen Behauptung. Mainz, 1824. str. 288.) Pri pogledu na minulo stoletje piše o priliki zadnjega sv. leta protestantski, katoliški cerkvi zelo nasprotni list «Hamburger Nachrichten»: „V resnici, katoliška cerkev sme po vsej pravici z zadovoljnostjo gledati na 19. stoletje ... Pristašem te stare organizacije

mora kaj zdatno oživeti pogum, ako primerjajo, kako je bilo pred sto leti, ko je bilo videti, da je potrta duševna moč katoličanstva in njegov vpliv na države."

Dà, ako pomislimo, v kakem nevarnem položaju je bila katoliška cerkev v minulem stoletju, ko se je na Francoskem večkrat pojavila prekucija, ko se je liberalizem od tod širil in gospodoval po vsej Evropi, ko so ti in drugi njeni vnanji in notranji sovražniki (krivoverci: Janzenisti, starokatoličani i. dr.) jo z vso silo hoteli zatreti, in je vendar ostala, ne slabotna, ampak čvrsta, v mladeniški moči, nas mora pač ta njena stanovitnost docela prepričati, da je le ona naša prava mati, po kateri nam naš nebeški Oče deli kruh svojega nauka.

O tej stanovitnosti nam je prelepo pisal tudi angleški protestantski zgodovinopisec Mekale (Macaulay), in z njegovimi besedami naj sklepam ta del.

„Na tem svetu je ni nikjer ustanove in je tudi nikjer ni bilo, ki bi bila toli vredna, da se premotruje in proučava, kakor je rimsko-katoliška cerkev. Zgodovina te cerkve obsega obe veliki dobi civilizacije (omike). Nobena druga ustanova, ki še obstoji, ne vodi naših misli v one čase nazaj, ko se je dim daritev dvigal iz Panteona, in so v amfiteatru (gledališču) Flavijevem kretali tigri in leopardi. Najimenitnejše kraljeve hiše so od včeraj, ako se primerjajo z ono vrsto najvišjih duhovnikov (papežev), ki v nepretrgani vrsti sega od papeža, ki je mazilil Napoleona, do papeža, ki je mazilil kralja Pipina. A vrsta papežev sega še dalje. Beneška republika je segala daleč v stari vek, a nastala je pozneje kot papeštvo, v primeri ž njim je bila še nova. Davno je že ni več, a papeštvo je še; še je, a ne v stanu propadanja in ne kot razvalina, ampak polna življenja in mladostne moči. Katoliška cerkev še vedno pošilja v skrajne konce sveta svoje misijonarje, ki razodevajo isto gorečnost, katero so imeli misijonarji, ki so z Avguštinom prišli v grofijo Kent (na Angleško); misijonarji, ki pred sovražnimi kralji z isto odločnostjo govore, kakor papež Leon pred Atilom. Število njenih otrok je sedaj večje kakor v kateremkoli prejšnjih stoletij. Njena duhovna oblast sega črez ravnine reke Misuri in črez Kap Horn (v Afriki), v pokrajine, ki bodo, preden mine sto let, imele prebivalce kakršne ima Evropa . . . . Niti eno znamenje ne kaže, da bi se bližal konec tega dolgotrajnega vladanja. Ona je videla začetek vseh posvetnih vlad in ustanov v Evropi, in lahko trdimo, da ji je odločeno gledati tudi njih konec. Ona je bila velika in mogočna, preden so Saksoni stopili na Angleško, preden so Franki prestopili reko Reno, ko je še cvetela grška zgovornost v Antijohiji, ko so se še častile podobe v templu v Meki. Velika in mogočna in spoštovana mora biti tudi tedaj, kadar bo potnik iz Nove Zelandije (Avstralije) postal na podrtem loku velikanskega londonskega mostu, da sredi nepregledne puščave nariše podrtine in razvaline (sedaj veličastne) cerkve sv. Pavla (v Londonu)."

Osmi del.

Njiva brez ljulike?

I. Nedostatki v katoliški cerkvi.

„Odkod ima tedaj ljuliko?“
(Mat. 13, 27.)

Da vse mogoče načine napadajo katoliško cerkev njeni nasprotniki: z lažjo in zavijanjem, s pačenjem zgodovine in obrekovanjem, z zaničevanjem in zasramovanjem. Božjega dela sicer ne morejo podreti, a oskrunijo je vendar s svojim strupom ter hočejo tako vernikom vzeti zaupanje do katoliške cerkve. Posebno radi pogrevajo že mnogokrat pojasnjena in ovržena očitanja iz zgodovine, očitajo razne nedostatke, ki so se prigodili v katoliški cerkvi. Kaj čuda, da s tem marsikoga odvrnejo od katoliške cerkve? — Zato si moramo nekoliko natančneje ogledati te razne nedostatke, ki se očitajo katoliški cerkvi, da odstranimo vse, kar bi nam vtegnilo vzeti zaupanje do nje.

Preden si pa ogledamo posamezne nedostatke, treba splošno izpregovoriti o teh nedostatkih ter pokazati, da ti nedostatki kar nič ne jemljejo prave veljave sv. veri in njeni oznanovalki, katoliški cerkvi.

Priznamo, da so se v katoliški cerkvi dogodili tekom časov razni nedostatki ali napake. Pa kdo bi se temu čudil? Saj so tisti, katerim je Gospod poveril za angelska ramena pretežavno breme, le slabotni, raznim slabostim podvrženi ljudje. Kdo bi se čudil, ako so včasih pozabili na svoj vzvišeni stan, na svojo veliko odgovornost? A zaradi tega ne moremo proklinjati cerkve, zametovati prave vere, katero ona oznanjuje, ker se ti nedostatki in zlorabe niso porodile iz njenega nauka, ampak le iz slabosti človekove. Ali bomo posekali drevo, ki včasih obrodi slab sad, drugače pa prinaša dober in obilen sad? Ali bi ne bila največja nespamet, posekati rodovitno drevo, ako kako leto ne obrodi?

Nikakor nimamo pravice, proklinjati cerkev, zametovati njeno vero, ako se v nji dogodi včasih kak nedostatek, ker ona sama rodi vedno najlepše sadove. Ako bi se njeni služabniki in verniki natančno ravnali po njenih naukih, bi nikdar ne videli v cerkvi nedostatkov. Nedostatki so se zgodili le tedaj, kadar so njeni služabniki in verniki pozabili njeni nauk ter ravnali po svojih nagnjenjih in strasteh. Nedostatki se niti prav za prav ne morejo primerjati slabemu sadu, ker je cerkev drevo, ki rodi vedno le dober sad. Nedostatke bi lahko primerjali slabemu sadu, katerega je kak človek obesil na drevo polno lepih sadov. Ali bomo pa zaradi tega posekali drevo, polno lepih sadov, ako kak človek nanj obesi slab sad? Pameten človek pač kaj takega ne bo storil!

Ako bi hoteli zaradi nedostatkov zavreči cerkev, potem moramo dosledno zavreči vse naprave v človeškem rodu, dà, človeški rod sam. Jako dobra in koristna naprava je pošta. Ali jo bomo pa zaradi tega zavrgli, ker se včasih po nji razpošiljajo laži, obrekovanja in druge slabe reči? Ista je z brzojavom, železnico itd. Užigalice so nam potrebne. Ali jih bomo zavrgli zaradi tega, ker so že mnogokrat ž njimi otroci povzročili velike požare? Z eno besedo: ni je naprave, reči, ki bi se ne mogla zlorabiti, dasi je sama na sebi dobra, koristna, dà, neobhodno potrebna. Kolikokrat je že človek zlorabil svoje telo, ali bomo pa zaradi tega zatrli človeški rod? Ali bi ne bila to največja nespamet? Nedostatki so se dogodili v cerkvi, a ti ne izvirajo iz njenega nauka, ampak iz človeške slabosti, in zato se ne morejo očitati cerkvi, in tudi ona se vsled tega ne sme zavreči, kakor tudi ne njen nauk.

Kaj lepo pravi sloveči Montlamber (Montalembert): „Jako napačno je dokazovanje, ako se navajajo zla, ki so baje izvirala iz vere, ako se pa pozabi na dobrote, ki jih je delila cerkev. Kdo bi mogel našteti vsa zla, ki so izvirala iz monarhične ali republikanske državne uprave? Vprašanje je le, kaj je manje zlo, sem in tam vero zlorabiti ali sploh biti brez vere.“ (Esprit de lois. 24.)

Sploh se moramo čuditi, da se je pri toliki človeški slabosti dogodilo primeroma tako malo nedostatkov. Pravi čudež je, da je cerkev v svojih naukih vkljub tolikim slabostim ostala neizpremenjena. Na svetu imajo zlasti tri moči velik vpliv na človeka, namreč: telesna (fizična) moč, moč idej ali mislij, in strasti. Tem močem so že podlegli cerkveni služabniki in verniki, a cerkev sama jim nikdar ni podlegla.

Fizična (telelesna) moč se poslužuje kot orodja in znamenja meča. Z mečem so rimski cesarji hoteli uničiti sv. cerkev. Podlegli so jim verniki in cerkveni služabniki. Na milijone so jih pomorili, a cerkve niso uničili. Z mečem so tudi pozneje hoteli razni nasprotniki uničiti cerkev. Vedno je morala cerkev tako rekoč hoditi krvavo pot. Spominjam na krvava preganjanja v Kini, na Japonskem. Z mečem so proganjali cerkev celo krščanski vladarji, a meč je ni ugonobil. Odpadli so verniki, odpadli duhovniki in škofje, a cerkev je vendarle ostala. Število odpadnikov pa se nikakor ne more

primerjati s številom zvesto ji udanih sinov. Vkljub vsemu preganjanju ni cerkev niti za korak odstopila od svojega nauka.

Huje kot meč vpliva na človeka moč idej, moč raznih naukov in mislij. Preganjalci, ki so cerkev preganjali z mečem, so padli v grob, a misli, katere je v svet raztrosil Luther, Rousseau, Voltaire, kdaj bodo te izginile iz duha človeškega rodu? Te ideje so mnoge odtujile sv. cerkvi. A dasi je cerkev mnogokrat videla stotine vernikov odpadati, vendar ni odstopila od svojega nauka. „Države," pravi učeni Paskal, „bi propadle, ako bi se v mnogih slučajih ne prilagodile z zakonom potrebi (t. j. ravnale po časovnih potrebah). Tega se cerkev nikdar ni poslužila ... Povsem naravno je, ako se država ohrani s tem, da odjenja, a božje delo je, da se je cerkev ohranila, ne da bi bila kdaj odjenjala." (Pensées II, art. 4 in 6.) — „Nikdar se ni Rim uklonil krivoveram," pravi sloveči nemški pisatelj Herder, „dasi so te z vso silo nanjo pritiskale ... Brezobzirno se je odcepila od grške cerkve, dasi je ta zavzemala pol sveta." (Ideen zur Philosophie der Menschheit IV, 186.)

Toda največjo moč imajo na človeka strasti. Kolikokrat so premagale človeški rod, da so vladale vsepovsod. Prigodilo se je, da so omadeževale duhovniško obleko, da so okužile samostane, da so se celo poprijele njenih poglavarjev. A cerkev ni odstopila od svojega nauka niti za ped. Dasi so se polastile vsega človeškega rodu, cerkvi vendar niso mogle škodovati in ne povzročiti, da bi bila njim na ljubo preklicala kak nauk, kako zapoved.

To in edino to je Jezus svoji cerkvi obljubil, ko ji je obljubil nezmotljivost. Nikdar pa ni rekel, da ne bodo grešili njeni služabniki, njeni poglavarji. Nasprotno je vedno poudarjal, da bodo v njegovem kraljestvu zraven dobrih tudi hudobni, zraven pšenice tudi ljulika. Ne zgražajmo se torej nad nedostatki, ki so se prigodili v cerkvi, marveč občudujmo to ustanovo, ki se je neizpremenjena ohranila vkljub velikemu vplivu, ki ga ima opisana trojna moč na človeka, namreč moč meča, idej in strasti. Ti nedostatki nas ne smejo odvrniti od katoliške cerkve, marveč nas morajo še-le voditi k nji, ker nam kažejo, da je le ta cerkev prava, božje delo, ker se je vkljub človeškim slabostim ohranila neizpremenjena.

Sploh so pa nedostatki, katere nasprotniki očitajo katoliški cerkvi, večinoma pretirani ali celo naravnost izmišljeni. Lepo nam to napoveduje sloveči protestantski zgodovinar Gfrörer. Nekoč se je namreč pogovarjal z avstrijskim pisateljem Sebastijanom Brunnerjem ter mu je med drugim rekel: „Ko so me bile šole pripravile ob vso vero, sem s pomočjo zgodovine prišel do sedanje vere (v Kristusa, Boga in človeka) in s pomočjo zgodovine bi vtegnil še kdaj priti v katoliško cerkev." (Seb. Brunner: Woher? Wohin? I, 280.) Ako bi torej sv. katoliška cerkev imela na sebi take madeže, ki bi ji jemale vso veljavo, potem bi pač temeljiti in to še protestantski zgodovinar gotovo ne bil izjavil, da ga vtegne zgodovina privesti v katoliško cerkev. Ravno zgodovina ga je učila, kako neosnovani so napadi na katoliško cerkev, s katerimi so mu profesorji v šolah vzeli vso vero. Zato je postal veren, in upal še postati katoličan. In to je tudi pozneje v resnici postal.

2. Papeži.

„Ni ga sovražnika krščanstva, ki bi ne sovražil sv. stolice (papežev).“
(Tomaž Mor: Odgovor Lutru, VII.)

„Calumniare audacter, semper aliquid haeret, (obrekuj kolikor moreš, vedno ostane kaj),“ je rekel grški pisatelj Plutarh. (O prilizovalcih; str. 24.) Teh besed so se poprijeli nasprotniki cerkve ter si jih izbrali za svoje geslo. Vsakovrstno blato mečejo na katoliško cerkev, dobro vedoči, da se bo vedno nekaj poprijelo bralcev ali poslušalcev. To blato je v prvi vrsti letelo na poglavarje sv. cerkve, ker je glava najimenitnejši del celega telesa. Ne dá se popisati, kaj vse so že očitali papežem. Večinoma vse pretiravajo, ali si pa naravnost izmišljajo.

Med vsemi nedostatki, ki se očitajo papeštvu, pa gotovo ni večje nesmisli kot je pravljica o papežinji Ivani. Pravljica pravim, ker je stvar popolnoma izmišljena in sicer od protestantov. Zlasti nam trojno dejstvo očividno razodeva, da nam ni mogoče govoriti o kaki papežinji Ivani, ki je baje vladala sv. cerkev med papežem Leonom IV. in pred Benediktom III., in to dve leti in pol. Za to nam priča pismo nadškofa Hinkmarja, v katerem piše, da je takoj po svojem imenovanju za nadškofa poslal poslance k papežu Leonu IV., da bi od njega dobil palij, (znamenje nadškofovške časti). Toda ti poslanci niso dobili več živega Leona, ampak so palij prejeli od Benedikta III. Torej je moral biti Benedikt III. takoj za Leonom IV. izvoljen za papeža.

Drugo dejstvo je listina papeža Benedikta III., katero so našli v opatiji Corvey. Ta listina je naslovljena od dné 7. vinotoka 855 (spisana je bila ta dan ali vsaj podpisana). Istega leta pa je umrl Leon IV. Torej nikakor ni mogla med Leonom IV. in Benediktom III. vladati kaka Ivana, in to celi dve leti in pol! — Slednjič nam isto potrjuje tudi denar, katerega je dal papež Benedikt III. kovati po svoji izvolitvi v papeža. Na tem denarju vidimo na eni strani podobo cesarja Lotarja I., na drugi pa podobo papeža Benedikta III. Cesar Lotar I. je pa umrl 29. kimavca 855, torej istega leta kot Leon IV. Torej je moral Benedikt III. neposredno slediti Leonu IV. v papeštvu, in «pravljica» o Ivani je gola izmišljotina.

Zato je celo starokatoliški krivoverni škof, torej nasprotnik sv. katoliške cerkve, Reinkens, ko je bil še profesor v Vratislavi (Breslau), o priliki navadno rekel svojim učencem: „Da je bivala kdaj papežinja Ivana, dandanes verujejo le liberalni časnikarji in protestantski ljudski učitelji.“ — Protestantski profesor Bauer pravi v svoji knjigi: „Med Leonom IV. in Benediktom III. je baje igrala svojo vlogo papežinja Ivana, ki pa ima za svoje bivanje zahvaliti le protestantsko pristranost. Ne da se pri kakem domišljenem dejstvu tako lahko in gotovo dokazati, da ni zgodovinsko, kot ravno pri tem.“ (Die christl. Kirche des Mittelalters. Tübingen 1861, III, str. 78.) — Zlasti pomenljive so v tej reči besede protestantskega kritika Hase, ki piše v svoji cerkveni zgodovini (10. izd. Lipsovo, 1877, str. 202.): „Protestantska

veda je opustila pravljico o domišljeni papežinji Ivani. Ta pravljica ni podobna kakemu obrekovanju ali satirični alegoriji, ampak narodni bajki iz jutrovega, ki zasramuje v nedolžni (?) poetični obliki najvišjo moč onega časa.“ Ako so pa to spoznali in dokazali celo protestantski pisatelji in zgodovinarji, kaj še-le pravi katoliški. Toliko zadoščaj o papežinji Ivani, katero smo videli strašiti tudi že med našim priprostim ljudstvom.

* * *

Dalje se očitajo papežem razne pregrehe. Tudi te so v svojem večjem delu pretirane, ako ne naravnost izmišljene. Ne rečemo, da so vsi papeži tako živeli, kakor bi pristojalo njihovemu dostojanstvu. Priznamo, da jih je izmed 258 papežev, od sv. Petra do Leona XIII., bilo morda kakih šest ali sedem, ki niso tako živeli, kakor bi bilo treba za njihovo najvišje dostojanstvo v cerkvi. Ali kaj je to število proti toliki množici? Ali ni ravno to nekako velik čudež, da jih je le tako malo, saj posvečenje ne vzame človeku njegovih slabosti, njegovega nagnenja k hudemu. Sicer pa, kakor rečeno, tudi njihovo življenje ni bilo ravno tako, kakor je popisujejo nasprotniki. Mnogim se očitajo pregrehe, katere so storili, preden so zasedli sv. Petra stol, ali celo preden so bili posvečeni v mašnike. Res je Pij II. (Aeneas Silvio de Picolomini) marsikatero zagrešil v mladosti, a kot papež je popolnoma neomadeževan. O njem pravi neki pisatelj, da je „sicer svoje življenje začel kot posvetnjak, a je je končal kot eden največjih papežev srednjega veka.“ (P. Joachimson.) Sloveči zgodovinar Palacky priznava, da je bil ravno on bolj kot kak drugi sposoben papeštvo privesti do prejšnjega veličastva in slave“. (Zgodovina češkega naroda IV, 2, 64—65.) Isto velja glede Inocencija VIII.

Tisti, ki toliko govoré o slabih papežih, naj bi pač vpoštevali vse okolščine, v katerih so ti živeli, in potem naj bi sodili. Tu je treba v prvi vrsti vpoštevati njihov vzvišeni stan. Mnogi se nam zde tako slabi, ker so bili v službi, v kateri se opazi vsak madež in se človeku večji zdi, kakor če ga vidi na drugih ljudeh. Že pregovor pravi, da se na črni suknji vidi vsak madež, kaj še le na beli — papeževi! Pri papežih se je opazila vsaka napaka, ker so takorekoč na svetilnik postavljeni, med tem, ko se ista napaka pri drugih niti opazila ni, in naj so bili tudi najvišji posvetni dostojanstveniki. Kdor količkaj pozna zgodovino, mora vedeti, da ga med papeži niti jednega ni, ki bi bil tako živel, kakor so živeli nekateri vladarji, n. pr. Henrik Veliki, Ludovik Veliki, Peter Veliki. Te je svet imenoval «velike» vkljub njih pregreham in razuzdanostim, med tem ko preklinja papeže, ki so imeli veliko manjše napake na sebi. — O toli razupitem Aleksandru VI. pravi zgodovinar Kraus: „Kakor je tudi obžalovanja vredno vladanje papeža Aleksandra VI., vendar se ne smejo njegove senčne strani pretiravati in se ne sme pozabiti, da je bil več kot v enem oziru med vladarji svojega časa eden najboljših.“ (Lehrbuch der Kirchengeschichte, 3. izd. str. 504.)

Dalje je treba, da vpoštevamo tudi čas, v katerem so živeli ti takozvani slabi papeži. Vsakdo ve, da je vsak človek kolikor toliko

otrok svojega časa. Splošno naziranje se poprime kolikor toliko vsakega človeka. In ti takozvani «slabi papeži» so živeli v renesančni dobi, v kateri je vladala vsestranska popustljivost.

Potem je nam treba tudi vpoštevati, kako so mnogi teh mož dosegli svojo najvišjo čast v cerkvi. Dokler si je cerkev sama volila svoje poglavarje, so vedno brez izjeme najslavnejši možje zasedali sv. stolico. Kakor hitro so se pa začeli v volitev vmešavati posvetni mogočnjaki, prišli so na prestol sv. Petra nekateri možje, ki niso bili kos svoji vzvišeni nalogi. Mnogokrat se je to zgodilo, da se je zabranilo kako večje zlo, n. pr. kaka vojska, kaka razprtija itd.

Zato naj tisti, ki toliko govoré o slabih papežih, najprej preiščejo vse okolnosti in vzroke, odkoder je izviralo to pohujšanje. Kakor rečeno, pa tudi takozvani slabi papeži niso imeli na sebi bogve kakih pregreh in hudobij. Skoraj bi rekel, da je bila največja njih napaka takozvani «nepotizem», ker so se dali preveč voditi od svojih sorodnikov in so preveč zanje skrbeli. Tako se je n. pr. Sikst IV. ravno v tem največ pregrešil, dasi se mu očitajo tudi druge pregrehe, katere se pa nikakor ne dajo dokazati. (Tako piše protestantski zgodovinar Schmarsow v svoji knjigi «Melozza de Forli».)

A dasi niso bili nekateri papeži kos svoji vzvišeni nalogi, vendar niso, in to je za nas najpoglavitnejše, nič pregrešnega učili, ne zapovedali. Nihče ne more dokazati, da bi bili kot poglavarji in učitelji vesoljne cerkve kako versko zmoto učili, zapovedali ali dopustili kako pregreho. In le kot takim je Jezus Kristus obljubil nezmotljivost, ne pa tudi njihovemu zasebnemu življenju ali mišljenju. V svojem zasebnem življenju so se mogli zmotiti kakor kak drug človek. Ako so se pa nekateri zmotili, ako so nekateri živeli tako, kakor ni pristojalo njihovi vzvišeni službi, potem tega ne moremo pripisovati sv. veri, ampak le njihovi slabosti in drugim, že prej navedenim okolnostim. Ako bi bili po veri živeli, dosegli bi bili ono popolnost, katero občudujemo na veliki večini ostalih papežev.

Več kot šestdeset jih je darovalo svoje življenje za Jezusa in svoje ovčice. Mnogo jih je prištetih med svetnike. Pri teh odseva apostolska gorečnost, pri onih najvišja modrost in učenost. Ni mi pač mogoče našteti vseh velikanov na stolu sv. Petra, ki so se odlikovali v raznih čednostih, opisati njihove zasluge za sv. cerkev in ves človeški rod. Naj tu navedem le besede enega najslavnejših novodobnih zgodovinarjev, angleškega protestanta Mekale (Macaulay): „Rimski papeži so razodevali v svojih osebah vso strogost prvih sirijskih puščavnikov. Pavel IV. je na papeževem prestolu razodeval isto gorečnost in pobožnost, ki ga je bila prej privedla v samostan teatinov. — Sv. Pij V. je skrival pod sijajno obleko spokorni pas menihov, je hodil bos na čelu procesije, in je svetu dajal neštete zglede ponižnosti, milosrčnosti in spravljivosti do razžalnikov. Gregor XIII. se je trudil, ne samo da bi dosegel Pija V. v njegovih strogih čednostih, ampak da bi ga tudi nadkriloval! Taka je bila glava, taki so bili tudi udje.“

Vzemi v roko zgodovino in preiskuj življenje vladarjev katerekoli dežele, kateregakoli naroda. Nikjer ne boš našel vladarjev, ki bi se mogli primerjati s poglavarji sv. cerkve. Kolika krivica, kolika

nespamet, ako se človek noče ozirati na veličastno vrsto teh velikanov, ampak ima svoje oči vprte le na 6 ali 7 pritlikovcev, ki niso zadostovali vzvišeni nalogi, ako noče videti cele vrste svitlo gorečih bakelj, ki razsvetljujejo ves svet, marveč govori le o nekaterih manj svetečih in se nad njimi izpodtikuje.

* * *

Slednjič nam je pa treba izpregovoriti še o takozvani potrati na papeževem dvoru in o njegovem posvetnem kraljestvu. Le premnogokrat čujemo zabavljati čez «Petrov novčič», to je milodare, ki se nabirajo po vsem katoliškem svetu za sv. očeta. Čemu to, pravijo nasprotniki, saj ima papež dovolj premoženja; raje razdelite to med reveže. Kdo ne ve, da njegova palača šteje do 11000 sob, da krije v sebi neprecenljive zaklade? Poglejte, s kolikim sijajem nastopa in opravlja službo božjo itd. Kje je tu uboštvo, katero oznanja evangelij?

Res je, da je vatikan, stanovališče papeževo, največja in najkrasnejša palača na celem svetu, toda kolika razlika med to palačo in palačami posvetnih mogočnjakov. Ko v teh ne vidiš drugega kot posvetno nečimernost, ki se ti kaže v dragoceni opravi, v krasnih ogledalih in drugih takih rečeh, vidiš v vatikanu takorekoč največjo priprostost, združeno z največjo lepoto. Tu ni dragocenih ogledal, ne z zlatom okrašene oprave, pač pa so tu največji umotvori sveta: slike največjih slikarjev, najdragocenejše zbirke kipov, velikanske knjižnice itd. Ko se v palačah posvetnih mogočnjakov šopiri nečimernost, kraljuje tu veda, lepa umetnost. Pa ne misli, da sam papež uživa te umetnije, ne, on se je takorekoč umaknil v najskromnejše prostore, druge pa prepušča vsemu svetu, zlasti učenjakom, da črpajo iz teh velikanskih zbirk. V svojo razpolago si je pridržal samo par sob, druge je pa takorekoč prepustil vsemu svetu. Sloveči francoski pisatelj Šatobrian (Chateaubriand), ki je bil pri papežu Gregoriju XVI., pravi: „Gregor XVI. me je sprejel v majhni tesni sobici, sedeč pri mizi, na kateri je bilo veliko razpelo. Pokazal mi je, da ravno prebira «Duh krščanstva» (knjigo, katero je bil spisal ta pisatelj); en del tega dela je ležal odprt na mizi. Jaz še nisem videl boljšega človeka, dostojnejšega cerkvenega dostojanstvenika (prelata), skromnejšega kneza.“

Dà, sijajna je palača namestnika Kristusovega in sijajen je tudi njegov nastop. Toda vprašam: Ali moremo, smemo to očitati sv. očetu? Mar mu to ne pristoja? Ali bi ne bila sramota za celo deželo, ako bi njen vladar prebival v kaki neznatni hišici ali v kakih neznatnih prostorih, brez vsakega krasa? Ali bi te ne bilo sram, ako bi ti bil premožen, pa bi pustil, da bi tvoj oče prebival v kaki kleti? Istotako, in to še bolj, kolikor dragocenejša je duša od telesa, pristoja poglavarju vsega katoliškega sveta, da prebiva v dostojni mu palači. Zato so verniki že od prvih časov kaj radi od svojega premoženja darovali cerkvi, darovali njenemu poglavarju. Že v sv. pismu beremo, da so verniki „prinesli in položili k nogam apostolov“ razne darove. (Dej. ap. 4, 34.) Ko je Magdalena mazilila Gospoda z dragocenim mazilom, se je tudi Judež naliki današnjim brezvercem

izpodtikaval, češ, čemu ta potrata; ali bi ne bilo bolje to razdeliti revežem? Gospod pa mu ni pritrdil, ampak ga je zavrnil, pohvalil pa Magdaleno.

Isto velja o zunanjem sijaju Kristusovih namestnikov, katerega mnogi imenujejo potrato. Kakor lepšamo svetišča Gospodova, da bi vnanji sijaj povzdigoval srca k Bogu, podpiral našo pobožnost in povišal našo nabožnost, istotako obdaja cerkev tudi svoje služabnike, da bi nas zunanji sijaj nekoliko spominjal na izvanredno visoko dostojanstvo, katero jim je poveril Jezus Kristus. Posvetni mogočnjaki razodevajo svoje dostojanstvo z raznimi pripomočki: z obilico telesne straže, vojakov, strežajev; prebivajo v krasnih palačah, napravljajo dragocene veselice, se kažejo v sijajni obleki. Cerkveni dostojanstveniki pa, ki so po moči, dani jim od Boga samega, nad onimi, naj bi tega svojega dostojanstva ne razodevali na noben način? Najprej treba pripomniti, da ves ta sijaj ne velja toliko njim, kakor onemu, katerega zastopajo, Jezusu Kristusu. Ali bi mogel spoštovati kakega človeka kot svojega najvišjega poglavarja na zemlji, ako bi ga videl stanovati v kaki borni hišici, oblečenega v prav borno oblačilo? — Že v starem zakonu je določil Bog za svoje duhovne in levite najdragocenejšo obleko.

Nasprotniki cerkve radi očitajo, da dobiva papež od udanih mu vernikov takozvani «Petrov novčič,» a ne pomislijo, oziroma nočejo vedeti, da papež rabi darovane mu svote za reveže, za misijone, za vzdržavanje cerkvâ, mnogih zbirk itd. Skozi dvajset stoletij je papeštvo neizmerno veliko storilo za ves svet, ali bi ne bila največja sramota, ako bi ga sedaj zapustili, ko so mu vzeli posvetno posestvo? Lepo piše o tem sloveči francoski škof Burgo (Bourgaud): „Oče, kdo bi si bil kdaj mislil, da bo prišlo tako daleč, da boš ti, ki si izpreobrnil vso Evropo in jo pridobil za omiko, govoril kdaj s Petrom: «Zlata in srebra nimam, kar imam to vam dam. Imam resnico, ki razvetljuje, četudi le s slabim žarkom, vašo nemirno Evropo. Imam milost, ki s svojim skrivnim delovanjem v vas rodi čednosti, ki imajo edino obstanek in vas morejo rešiti. Imam dostojanstvo, s katerim podpiram vaše slabo stoječe dostojanstvo. Dajem pokorščino, katero vi žalibog podirate, in vašo glavo obdajam z veličanstvom, katerega niste več vredni.» O oče, mi občutimo te dobrote. O namestnik Kristusov, nikdar večji kot v trpljenju, mi te ne zapustimo. Na tvoji strani se hočemo bojevati do zadnjega zdihljeja. Naše zlato in, če treba, tudi naša kri je tvoja. Vedno se hočemo spominjati besedi sv. Ludovika: «Moj sin, ne pozabi rimskega papeža in pomagaj mu v vsaki sili.»“

Ugovore o papeževi potrati je lepo zavrnila neka uboga žena na Dunaju. Bilo je okoli l. 1860, ko so na Dunaju nekatere imenitne gospe pred durmi cerkve sv. Štefana nabirala milodare za sv. Očeta. Velika množica ljudi se je gnjetila okolu teh gospâ in številni darovi so padali na njihove krožnike. Neki dunajski bogatin je menil, da ima sedaj lepo priliko pokazati svoje mišljenje in svojo nevero. Približa se eni teh gospâ, vzame iz listnice bankovec, ga počasi razvije, in, ko se prikloni gospej, gre k ubogi ženi, ki je pri vratih beračila,

ter ji poda bankovec, glasno rekoč: „Vzemi, moja draga, to je zate; raje dam revežem kot papežu in kardinalom; ti ne potrebujejo mojega denarja, da bi se vozili v pozlačenih kočijah, dobro jedli in dobro pili.“ Beračica zardi, vzame bankovec, a gre k oni gospej s krožnikom, ki je to videla in slišala, položi bankovec na krožnik ter mirno reče: „Za Petrov novčič!“ Bogatin je videl, da se je docela osmešil in se je tudi naglo izgubil med množico. Pa tudi beračica je izginila, ker ni hotela poslušati hvale pričujočih.

* * *

Spregovoriti nam je še o **posvetnem kraljestvu papeževem,** ali o „cerkveni državi“, ki so jo Lahi l. 1870 vzeli papežu. Je-li potrebna, ali ne nasprotuje besedam Kristusovim, ki je rekel, da njegovo kraljestvo ni od tega sveta?

Ako hočemo, da poglavar sv. cerkve popolnoma izvršuje svojo vrhovno oblast v cerkvi, mora biti popolnoma prost, ne sme biti odvisen, ne biti nobenega vladarja podložnik. To je pa mogoče le tedaj, ako ima svojo lastno deželo. Papež določuje, kaj je treba verovati, kaj storiti ali opustiti. Ali bi mogel to svojo dolžnost izpolnovati, ako bi bil podložnik kakega vladarja? Ali bi ta vladar pripustil, da bi papež objavil kako zapoved, ki bi naravnost nasprotovala njegovim namenom?

Verniki in škofje morajo dostikrat vprašati sv. stolico za svet, kako jim je treba ravnati v kaki zaviti reči. Ako bi bil papež podložen drugemu vladarju, kako lahko bi se pripetilo, da bi vladar zabranil vernikom pristop k papežu, zlasti ako bi med državami nastal kak razpor. Zlasti bi bilo nemogoče občevanje s papežem v vojskinih časih, ker bi podložniki sovražnega vladarja ne mogli k sv. očetu. Papež je poglavar visokih in nizkih. On mora resnico oznanovati visokim kakor nizkim, svariti vladarje in podložnike in če treba tudi s kaznimi nastopiti zoper nje. Ali bi pa mogel to storiti kot podložnik kakega vladarja?

Kako nezaupno bi gledali narodi odloke papeževe, ako bi bil podložen kateremu vladarju, ker bi vedno menili, da jih je morda povzročil dotični vladar. Kako bi se mogla dalje prosto izvršiti njegova izvolitev? Navedli bi lahko še več razlogov, ki govore za papeževo posvetno vladarstvo. Toda, kdor že navedeno temeljito premisli, mora priznati, da mora papež biti popolnoma neodvisen. To pa more biti le tedaj, ako ima svojo deželo.

Zato je rekel tudi cesar Napoleon, ko se je bil malo streznil: „Ali bi bilo dostojanstvo papeževo toli mogočno, ako bi ne živel v svoji deželi in bil podložen kaki posvetni oblasti? Papež ni v Parizu in to je dobro. Mi spoštujemo njegovo duševno oblast ravno zaradi tega, ker ni na Dunaju in ne v Madridu, in na Dunaju in v Madridu imajo isti razlog (da ga namreč spoštujejo, ker ni podložnik kake državne oblasti). Velika dobrota je za nas, da ni v Parizu, ne pri naših nasprotnikih, ampak v starem Rimu, daleč proč od rok nemških cesarjev, francoskih in španskih kraljev, da vzdržuje ravnotežje med katoliškimi vladarji, nekoliko naklonjen mogočnejšemu, a tudi takoj mu nasproten, kakor hitro postane trinog. To so tako naredila stoletja

(pravzaprav previdnost božja) in dobro so naredila, in to je tudi najumestnejša naprava, ki si jo le moremo misliti za vladanje duš."

Dà, previdnost božja sama je papežu naklonila posvetno vladarstvo. Že v katakombah vladajočega so ga verniki pripoznali za svojega najvišjega sodnika ter mu zraven duhovne oblasti pridjali tudi nekako posvetno oblast. Ko je pa cerkev zadobila prostost, začelo je rasti dostojanstvo papeževo. Božja previdnost je sedaj povzročila, da je cesar Konstantin zapustil Rim ter se podal v Carigrad, od koder je menil, da bo lažje vladal širno rimsko cesarstvo. V Carigradu so pa cesarji vedno bolj zanemarjali svoje dolžnosti in se niso več dosti brigali za Rim in za zahodne dežele. A ravno temu času je bilo treba močne roke, ki naj bi branila Rim in zapadne dežele, ker so za preseljevanja narodov razni narodi začeli napadati Rim in te dežele. Kaj čuda, da so te dežele iskale pomoči pri papežu, ker takorekoč niso imele posvetnega vladarja. Prišli so zapadni Goti. Njihov kralj Alarich je prišel trikrat v Rim in popolnoma bi ga bil razdjal, da ga ni pregovoril papež. Prizanesel je krščanskim cerkvam, le spomine na poganstvo je razdrl. Še danes je neumljivo, zakaj si Alarich ni izbral Rima za svoje prestolno mesto. Ali se v tem ne kaže previdnost božja, ki je Rim odločila papežu, ki ga je rešil pogina in tudi še pozneje otel pogube?

Prišli so Huni pod kraljem Attilom, kateremu se ni moglo ustaviti nobeno kraljestvo. Rim pa je rešil papež Leon, ki je odvrnil s prošnjami Attilo, da ni opustošil Italije, da si ni prisvojil Rima. Po lepi laški deželi so hrepeneli tudi Goti. Kralj Totila si je prisvojil Rim in vso Italijo. V tej stiski pa gre papež Vigilij v Carigrad ter pregovori cesarja, da je poslal vojskovodjo Narsesa, ki je premagal Totilo. Tako je zopet papež rešil Rim. (l. 553.)

Za Goti so prišli Longobardi. Slišali so bili v Panomiji o lepi in bogati laški deželi in njihov kralj Alboin jih je takoj peljal tja ter si polagoma osvojil vso Italijo do Rima. Carigrajski cesar se ni več brigal za Rim, zato so tudi Rimljani svoje oči obračali le na papeža ter od njega pričakovali pomoči. Kakor prej Leon, tako je sedaj Gregorij Veliki rešil Rim, ker je s svojimi prošnjami odvrnil Longobarde od Rima. Toda Longobardi niso mogli mirovati. Kralj Aistulf se je zopet bližal Rimu. Tu se obrne papež Štefan II. (749—756) do grškega cesarja Konstantina V. za pomoč. A ta se ni kar nič zmenil za Rim. Zato je Štefan II. prosil frankovskega kralja Pipina Malega. Ta je premagal Longobarde, jih prisilil, da so zapustili Italijo, dežele pa ni izročil grškim cesarjem, ampak jo je podaril papežu, rekoč, da Franki niso svoje krvi prelivali za Grke, ampak za svetega Petra v zveličanje svojih duš. Tako je položil temelj papeževi posvetni državi.

Pozneje je cesar Karol Veliki docela uničil Longobarde, ki so še vedno stegovali svoje roke po Rimu in laški deželi, ter je potrdil darilo svojega očeta in je še povečal. Tako je postala papeževa država, ki je z nekaterimi presledki bila vedno v oblasti papežev do 20. septembra 1870.

Papeži so tolikokrat rešili Rim, ali jim ni po vsej pravici pristojalo, da so bili njegovi gospodarji? Brez papežev bi Rima že davno več ne bilo. Zato pravi celo protestantski zgodovinar Ivan pl. Müller: „Ako more odločevati naravna pravičnost, potem je pač papež gospodar Rima, zakaj brez njega bi Rima že davno ne bilo.“ Božja previdnost je tu očitno razodela, da je papežu potrebna posvetna last.

A vkljub vsem tem razlogom so se Pijemontezi l. 1870 polastili Rima in papeževe dežele. Sv. oče, kateremu so sicer pustili vatikan, je vendar jetnik v svojem kraljestvu. Zakaj je to pripustila božja previdnost, tega pač ne moremo presoditi, gotovo le cerkvi na korist. Toda poglejmo še razloge, s katerimi cerkveni nasprotniki opravičujejo ta očividni zločin.

Najprej se upirajo na besede Gospodove: „Moje kraljestvo ni od tega sveta.“ Toda Jezus ni hotel reči, da njegovo kraljestvo nima s tem svetom ničesar opraviti, kar bi bilo nesmiselno, saj je svojo cerkev ustanovil za ta svet, ampak le, da on svoje oblasti ni prejel od sveta, ampak iz nebes, od nebeškega Očeta. S temi besedami je hotel tudi pobiti mnenje, katero so imeli celo njegovi apostoli, da hoče ustanoviti posvetno kraljestvo, ki bi obsegalo ves svet. Hotel je reči, da bo sv. cerkev duhovno kraljestvo, čegar glavni namen bo, voditi ljudi k večnemu zveličanju, in da se bo v dosego tega namena v prvi vrsti posluževala duhovnih sredstev. Mar pa sv. cerkev ne izvršuje tega namena? Ali ni torej cerkev res kraljestvo, ki ni od tega sveta, ker ima svojo oblast od Boga, in ki vodi ljudi k nadnaravnemu zveličanju v nebesih? Ako je Kristus tako imenoval sv. cerkev, nikakor ni zapovedal, da cerkev ne sme imeti kar nič posvetne oblasti. Nasprotno je on moral to tudi nameravati.

Cerkev je sicer duhovna družba, a ni družba duhov, ampak vidnih ljudi. Ona sicer vodi ljudi k nadnaravnemu cilju, a pri tem se mora posluževati tudi človeških, naravnih, vidnih sredstev, ako hoče pri ljudeh kaj opraviti. Vidna je pridiga, zakramenti, zato morajo tudi druge potrebne reči biti vidne, vnanje. Ako torej zahtevajo časovne razmere, da mora imeti papež, kakor smo prej videli, posvetno oblast, potem pač nihče ne more reči, da posvetna oblast nasprotuje Gospodovim besedam. Seveda bi nasprotovala, ako bi si ta hotel podjarmiti ves svet in tudi v posvetnih rečeh vladati nad vsem svetom.

Saj sv. Peter in mnogo cerkvenih poglavarjev za njim tudi ni imelo posvetnega kraljestva, oglasi se zopet drugi, čemu bi potem papeži imeli posvetno oblast? Ali niso dolžni posnemati prvega poglavarja? Kaj lahko je odgovoriti na ta ugovor, ki je zelo razširjen in morda navidezno tudi umesten. Navidezno pravim, zakaj, če le malo pomislimo, lahko spoznamo, da je povsem neumesten in celo nespameten. — V svojih otročjih, zlasti prvih letih človek vživa večinoma le mleko; zakaj pa, ko je dorastel, zahteva drugačno jed? Ali je treba odgovora? Menim da ne, zakaj zdrava pamet te uči, da ima otrok drugačne potrebe kot odrasli človek. Ista je s sv. cerkvijo. V začetku je bila cerkev takorekoč v otročjih letih. Tu je potrebovala raznih sredstev, katerih dandanes ne potrebuje. Tako se je v začetku

širila s pomočjo čudežev in drugih nadnaravnih pripomočkov. Teh danes ne potrebuje toliko, ker se lahko na one sklicuje. Nasprotno pa v začetku ni potrebovala ali ni mogla imeti posvetne oblasti, katero pa dandanes potrebuje.

Tedaj ji je Bog delil izvanredna sredstva. Sedaj, ko je cerkev zadobila moč, ji zadoščajo redna sredstva. Tedaj je Bog tako razsvetljeval svojo cerkev z izvanrednimi sredstvi apostolov, mučencev, prerokov in čudežev, da ni samo mogla prestati vsa preganjanja, marveč tudi s svojim sijajem privabiti k sebi vse narode. Teh sredstev sv. cerkev nima dandanes v toliki obilici, zato se mora posluževati naravnih sredstev, in med te prištevamo tudi posvetno oblast. —

Če se nasprotniki sklicujejo na zgled sv. Petra, zakaj se tudi dosledno po njem ne ravnajo? Ako hočejo, da se glava povsem in v vsem ravna po sv. Petru, prvem poglavarju, potem se morajo ravnati tudi udje, verniki po vernikih onih časov. Potem morajo tudi oni, ki se izpodtikujejo nad papeževo posvetno oblastjo, posnemati kristjane prvih časov v njihovi gorečnosti v molitvi, obiskanju službe božje, prejemanju zakramentov, in tudi v darežljivosti nasproti sv. očetu, zakaj prvi kristjani so celo svoje imetje prodali in darovali apostolom.

Toliko zadoščaj o madežih, katere nekateri iščejo na papežih, a jih ne morejo najti ter si v svoji zadregi pomagajo z lažjo in obrekovanjem. Dva izmed najslavnejših zgodovinarjev, oba protestanta, Gfrörer in Hurter, sta z vso mogočo temeljitostjo preiskala življenje dveh, skoraj bi rekel najbolj zaničevanih in obrekovanih papežev, namreč Inocencija III. in Gregorija VII. In kaj je bila posledica tega preiskovanja, katero sta objavila v obsežnih spisih? Ali sta morda postala še večja nasprotnika papeštva in sv. cerkve, nego sta bila prej? Nasprotno, — oba sta postala katoličana, Hurter l. 1844 in Gfrörer l. 1853.

2. Sežiganje čarovnic.

„Ne bogoslovci, ampak pravoslovci so bili sodniki čarovnic."
(J. J. Richter.)

Stari pregovor sicer pravi: „Srednja pot najboljša pot", vendar se človek kaj rad giblje med nasprotji: ali stori preveč, ali pa še raje v nekaterih rečeh premalo Isto velja tudi v verskih rečeh. Sv. cerkev oznanja človeku resnico od Boga razodeto, kaže mu srednjo, edino pravo pot. A človek le prerad krene s te poti, bodisi, da preveč veruje to, česar ne sme, noče pa verovati tega, kar je njegova dolžnost. To se kaže posebno pri prazni veri, vražah, čarodejstvu itd. Kdo ne ve, kako je bila prazna vera in je še dandanes razširjena v človeškem rodu. Posebno se je pa razvila iz poganskih bajk. Zato je tudi kaj modro povedal eden največjih francoskih učenjakov, že večkrat imenovani Paskal: „Zaradi preganjanja čarovnic se mora obdolževati ves človeški rod ali pa nihče." (Lettre II. p. 53 sur l'inquisition espognole.) Toda sovražniki sv. cerkve kaj radi vporabljajo to gonjo, da bi kako natvezli cerkvi. Kolika nedo-

slednost! Iz ene strani trdé, da naša cerkev pospešuje prazno vero, z druge strani pa zopet uče, da je zatirala in sežigala čarovnice. Toda ne eno ne drugo ni povsem resnično.

Cerkev naj bi bila kdaj pospeševala prazno vero? Le vzemi v roke katekizem pa se boš prepričal o nasprotnem. Pri 365. vprašanju našteva med grehi, ki nasprotujejo češčenju, ki gre edino le Bogu, tudi: vraže, vedeževanje in čarovanje, malikovanje itd. Ali se to mar pravi, pospeševati prazno vero, ako jo cerkev v svojem katekizmu proglaša za greh, in to za velik greh? Kolikokrat je na cerkvenih zborih odločno obsodila krivo vero. Ne dopušča prostor, da bi navedel vse cerkvene zbore, ki so obsodili prazno vero, od cerkvenega zbora Arles-kega (452) do tridentinskega. Kar sta pričela prvaka apostolov, sv. Peter in Pavel, ki sta obsojevala prazno vero, čarodejstvo, prvi pri Simonu čarodejcu, drugi pri Elymu, to je sv. katoliška cerkev nadaljevala skozi vse čase do današnjega dne. Z vsemi močmi je zatirala prazno vero, vraže, čarodejstva. Ni pa tega storila v tolikem obsegu, kakor se ji očita zlasti glede sežiganja čarovnic v začetku novega veka. Do 15. stoletja so bile obsodbe čarovnikov in čarovnic zelo redke. Te obsodbe so izvrševala posvetna sodišča, pa ne toliko zaradi čarovnije, marveč zaradi drugih hudodelstev, ki so bila združena z obtožbo čarovanja, zaradi zavdajanja, detomora itd. Proti koncu 15. stoletja (torej ne v temnem srednjem veku) se je pa zlasti po Nemškem zelo jela razširjati vera v čarovnice, zvezo z vragom in se začela prava gonja proti čarovnicam. Ta gonja je dosegla svoj vrhunec v 17. stoletju. V 16. stoletju so sicer nastopili takozvani reformatorji, ki so hoteli nekako popravljati sv. katoliško cerkev, a ti možje niso zmanjšali te gonje, marveč jo še povečali, kakor priznava celo protestantski zgodovinar Kurtz: „Reformacija 16. stoletja ni žalibog povzročila nobene izpremembe v strašnem počenjanju, ki je ravno nasprotno v 17. stoletju doseglo vrhunec.“ (Kirchengeschichte, str. 282.)

Kako splošna je bila prazna vera v onih časih (od 15. do 17. stoletja) nam živo opisuje Menzel: „Nobena nezgoda se ni pripetila v navadnem življenju, da bi ne bili ljudje menili, da je v zvezi z vragom. Vsako vreme so naredile čarovnice, vsaka bolezen na ljudeh ali živalih se je njim pripisovala; vsako slabo letino, vsak škodljivi merčes so naredile čarovnice; pa tudi sreča, nadarjenost, znanost je bila dar hudobnega duha. Kakor pri solčnem mrku temna senca polagoma pokrije vso ploskev, tako je prazna vera polagoma potemnila vse zahodno krščanstvo. Na eni strani je bival strah pred vragom, na drugi strani so pa želeli stopiti v zvezo z vragom, da bi obogateli, in to možje in žene.“ (Deutsche Dichtung. II, 147.) Odtod je prišlo, da je bil v 16. in 17. stoletju, kakor pravi sloveči zgodovinar Janssen, na vsakem knežjem dvoru, na vsakem gradu, pri vsakem vitezu in v vsakem mestu nastavljen vsaj jeden zvezdar (astrologi, ki so iz teka zvezd napovedovali prihodnje reči), jeden zlatodej (alhemisti, ki so iz raznih reči skušali pridobivati zlato) in jeden vedeževalec. (Gesch. d. deut. Volkes. VI, 455.)

Kdo bi se torej čudil, ako se je iz te splošne prazne vere izcimila polagoma najvstrajnejša gonja proti čarovnikom in čarovnicam. To je povsem naravno, da so jih začeli preganjati, ker so menili, da od njih prihaja vse hudo. Polagoma je ta gonja postala tako strašna, da ni bil skoraj nihče več varen svojega življenja. Sežigali so ljudi vsake starosti, vsakega stanu, obojega spola. Koliko pa je tega kriva cerkev, se kaže zlasti v tem, da so bili tudi nekateri duhovniki sežgani kot čarovniki. Tako je bil sežgan l. 1684. 62 letni župnik in dekan Senberški na Moravskem, Krištof Lauter. „Tako daleč je prišlo," je pisal učeni bogoslovec P. Laymann, „da se bodo opustošile cele vasi, trgi in mesta, in da nihče ne bo več varen, ne klerik ne duhovnik, ako se bodo te obsodbe še nadaljevale." (Theolog. mor. III, 6, 3.)

Zlasti je bila ta gonja strašna v protestantskih deželah. Luter je bil sam prepričan, da bivajo čarovnice, in je tudi sam učil: „S čarovnicami, ki kradejo jajca iz kurjih gnjezd, mleko in surovo maslo, ni treba imeti nobenega usmiljenja; jaz bi jih sam požgal." (Skupna dela 60, 78.) Protestantski pridigar v Ulmu, Konrad Dietrich, se je celo pritožil na prižnici, da ima posvetna oblast le premalo gorečnosti v zatiranju čarovnic, ter je pristavil, da „je več čarovnic kot polen". Sloviti Benedikt Carpzov († l. 1666.), ki se je štel pobožnega protestanta, je obsodil do 20.000 čarovnikov in čarovnic v smrt, dasiravno sta bila že pred njim jezuita Tanner in Spree nastopila zoper to ostudno gonjo. Na Angleškem ni bilo nobenih postav in gonje zoper čarovnice, dokler je bila dežela katoliška. Še-le kraljica Elizabeta, goreča protestantinja, jih je uvedla.

Ze samo dejstvo, da je bila gonja zoper čarovnice hujša v protestantskih deželah nego v katoliških, nam živo priča, da ni katoliška cerkev povzročila te gonje, ne pismo «Summis desiderantes» papeža Inocencija VIII. z dne 15. septembra l. 1484, ne cerkvena inkvizicija, kakor nekateri trde. Ako bi bila cerkev uvedla to gonjo, potem smemo biti prepričani, da bi je ne bili nikdar uvedli v svoje dežele protestanti, ki so bili v onih časih največji nasprotniki katoliške cerkve in papeža. Celo protestant Schindler piše: „Gonja proti čarovnicam se je polagoma razvila; že davno je bila prej, preden je zagledalo ono papeževo pismo in takozvano «kladivo čarovnic» beli dan; in kako malo nam je obdolževati Rim, da si je izmislil gonjo zoper čarovnice, da bi zatrl krivo vero, nam najjasneje dokazuje dejstvo, da se je sežiganje čarovnic z isto vnemo izvrševalo v protestantskih kakor v katoliških deželah." (Der Aberglaube des Mittelalters, str. 306.) Ravno papež Inocencij VIII. je hotel z omenjenim pismom napraviti red v sodnijskem postopanju zoper čarovnice in čarodeje. Dotlej so posvetna sodišča obsojevala čarovnike. On je pa to zadevo izročil duhovskim sodiščem in določil, da se le v skrajnosti pokliče na pomoč posvetna oblast. Kot sodnike je postavil Jakoba Sprengerja, Henrika Institorja in Iv. Gremperja. Ti so sestavili knjigo: „Kladivo čarovnic" („Malleus maleficarum"), v kateri so določili postopanje zoper čarovnice. Ta knjiga je bila spisana v latinskem jeziku in vsled tega pristopna le učenjakom. Imela je sicer dober namen, kakor pravi sloveči Görres (Mystik IV, 2, 585.), a bila

je zelo nejasna in vsled tega se je tudi zlorabila in povzročila je veliko hudega. A kdo bo to štel na račun katoliške cerkve, saj je bila ta knjiga le zasebna in ni nikjer imela veljave cerkvenega zakonika. Sploh pa, ko bi se bili sodniki točno ravnali po tej knjigi, bi vsa gonja zoper čarovnice ne bila nikdar dosegla tolike grozovitosti, kakor dokazuje Janssen v svoji zgodovini (VIII, str. 507) in priznavajo celo tudi protestantski pisatelji Horst (Dämonomagie II, 116) in Schwager. Zato pravi tudi protestant C. Trummer: „Napačno je, papeževa pisma, kakor n. pr. pismo «Summis desiderantes» od l. 1648 ... obdolževati, da so povzročila krvavo gonjo zoper čarovnice. Največ je bila temu kriva surova in slepa samovoljnost pravnega postopanja."

Že pod cesarjem Konstantinom Velikim je bilo vedeževanje prepovedano pod smrtno kaznijo. Istotako je cesar Teodozij II. pod smrtno kaznijo prepovedal prazno vero, vedeževanje. (Cod. Thod. tit. X, lex 25.) Nemški zakonik „Sachsenspiegel" je določal smrtno kazen za čarovnike in čarovnice — in sicer sežiganje. Istotako je določal zakon cesarja Karola V. (Carolina art. 109.) Sploh, kakor smo videli v šestem delu je državna oblast zelo strogo postopala zoper pregrehe, ki so nasprotovale pravi veri, ker je tedaj svet cenil sv. vero kot najdražji svoj zaklad. Pri tem pa ni imela cerkev kar nič opraviti. Ona je le sodbo izrekla, ali je namreč obtoženec kriv te ali one pregrehe, potem ga je pa izročila posvetni oblasti, da ga je kaznovala po svojih zakonih.

Torej je ona gonja imela svoj pravi izvor v strogih državnih postavah onega časa. Da je v 15. in naslednjih stoletjih postala tako strašna, je bilo vzrok sodnijsko postopanje, ki se je povsem izpremenilo, ko se je uvedlo rimsko pravo in je ž njim prišla natezalnica na dnevni red. V srednjem veku je bil le tisti obsojen, katerega so zasačili pri hudodelstvu, ali ki se ni mogel opravičiti s pričami.

Včasih so se sicer vporabljale takozvane „božje sodbe", ki so pa večinoma rešile obtožence. Zlasti so vporabljali skušnjo na vodi. Ako se je čarovnica potopila pod vodo, je bila nedolžna, ako je pa plavala na vodi, je bila kriva. Kdo ne uvidi, da se je na ta način lahko rešila vsaka oseba, ki je bila obtožena čarovnije. Vse drugače je pa postalo, ko je sodišče začelo obsojevati tiste, ki so se sami udali ali priznali hudodelstvo. V ta namen so vporabljali natezalnico, ako se obtoženec ni hotel udati. Koliko se jih je udalo samo, da bi se rešili strašnih muk! „Slovesno prisezam," pravi jezuit Spree, „da od mnogih oseb, ki so bile kot čarovniki obsojene na smrt in sem jih spremljal k grmadi, ni bila niti jedna, od katere bi se bilo moglo reči, da je kriva, in isto sta mi priznala tudi druga dva bogoslovca iz svoje lastne izkušnje. Delajte s cerkvenimi predstojniki, s sodniki, z menoj tako, kakor delate s temi reveži, denite nas na natezalnico, in našli nas boste vse čarovnike." Sam pravi, da so mu krepki možje rekli, da je nemogoče misliti si hujših bolečin, kakor jih je povzročila natezalnica (sploh trpinčenje ali tortura), in da bi tudi najostudnejše pregrehe raje priznali in tudi raje desetkrat umrli, kakor da bi se dali še enkrat trpinčiti."

Kadar se je obtoženec enkrat udal, potem je moral povedati sokrivce. V teh groznih mukah je nesrečnež povedal vse, kateri so mu ravno prišli na misel, ali zoper katere je imel kako mržnjo. Bog varuj pa, da bi bil kdo razodeval kaj sočutja do obsojenih. Takoj je bil v nevarnosti, da tudi sam pride na grmado.

Kriva te strašne gonje je bila pa tudi lakomnost. Ker je bila za vsako čarovnico, katero je kdo ovadil, določena kot plačilo gotova svota (na Angleškem je sloviti lovec čarovnic, Hopkins, za vsako dobil približno 10 gld.), kdo bi se čudil, da so se beriči trudili, da bi nalovili kar se da veliko čarovnikov in čarovnic. Duhovnik Kornelij Loos, eden prvih nasprotnikov te gonje, (ki bi jo bil pa sam kmalu izkupil) pravi, da je preganjanje čarovnic nova alhemija, pri kateri se zlato in srebro dela iz človeške krvi. „V pepelu sežganih," piše škof trijerski Ivan Nik. Hontheim, znan pod imenom Justinus Febronius, „so iskali zlata. Notarji, pisači, sodniki in prisedniki sodišča so obogateli. Rabelj je jezdil kakor kak dvornik na krasnem konju, ves v zlatu in srebru, in njegova žena je v lišpu tekmovala s plemenitaži." (Rapps, Hexenprocesse.) Zato je klical jezuit Spree: „Gorje sodnikom, ki so si iz pravd čarovnic naredili predpravico in vir svojih dohodkov." (Cantio crim. 29.) Zato so tudi sodniki, kakor pravi isti Spree, kaj dobro pazili, da bi se bil kak dobromisleči in učen duhovnik ne zavzel za uboge žrtve. Nobenemu niso pripustili, da bi bil poučil kneze, ker so se bali, da bi nedolžnost ubogih jetnikov naposled vendar ne prišla na dan.

Kolika krivica je torej, da se pripisuje katoliški cerkvi to, kar so povzročili strogi posvetni zakoni, rimsko pravo v zvezi s torturo in dobičkolovstvo. Na vsak način bi radi ta madež v zgodovini človeškega rodu natvezli katoliški cerkvi, a da je ravno katoliška cerkev prva nastopila zoper to gonjo, to pa s pomislekom zamolčé. Celo protestantski pisatelj Schröckh pravi: „V čast je šteti katoliški Nemčiji, da je v nji že zgodaj v 17. stoletju, veliko prej, preden so protestanti mislili na to, da bi omejili to gonjo, nastopil proti nji pogumen pisatelj resnice." Ta pisatelj resnice je bil zlasti jezuit Spree, ki je spisal knjigo „Cantio criminalis", ki je bila najboljše sredstvo zoper to gonjo, kakor priznavajo tudi protestantski pisatelji. Že prej so pa delovali zoper to strašno preganjanje čarovnic katoliški zdravnik na dvoru vojvode Viljema IV. in holanski katoliški duhovnik Kornelij Loos ter jezuita Laymann in Tanner.

Popolnoma dognano je pa dejstvo, da v Rimu samem ni bila nobena čarovnica ali čarovnik sežgan. Prvi so ustavili to gonjo katoliški škofje v svojih deželah. Briksenski škof Jurij Golser je zapovedal sodniku čarovnic, Henriku Institoris, ko je ta začel prestopati meje svojega delokroga, da naj hitro zapusti njegovo škofijo. Mogunski nadškof Iv. Filip Schönborn je že l. 1647 ustavil v svoji deželi preganjanje čarovnic. L. 1660 je storil isto škof Monastirski (Münster) Bernh. Krišt. pl. Galen. Kako bi torej mogel pameten, nepristransk človek obdolžiti katoliško cerkev krvavega preganjanja čarovnic?

3. Kupčija v cerkvi.

„Ali ne veste, da naj tisti, ki oltarju služijo, tudi živé od oltarja?“
(I. Kor. 9, 13.)

Neki častnik se je v družbi duhovnika norčeval iz verskih reči. V svojem govorjenju je razodeval toliko nevednost, da mu je bilo takoj videti, da je že davno pozabil ves katekizem, če ga je sploh kdaj znal. Vkljub temu mu je družba pritrjevala in zaničljivo gledala na starega duhovnika. Ta je mirno molčal, dokler se ni polegel šum. Potem se je pa začel s častnikom razgovarjati o vojski l. 1870. Grajal je naprave v armadi, napačno postopanje v imenovani vojski itd. Častnik si je grizel od jeze v ustnice in postal bled od togote. Naposled pa reče nevoljen: „Gospod župnik, brigajte se za maševanje, brevir, a nikakor ne sodite o vojski in o vojaških rečeh!“ — „Ali sem mar nespametno govoril?“ vpraša župnik. — „Največjo nesmisel, ako dovolite!“ — „No potem se mi je pa ista zgodila gospod častnik, kakor vam prej, ko ste govorili o verskih rečeh.“ — Vojak je takoj razumel ta odgovor in je lepo obmolknil.

Sličen odgovor zaslužijo večinoma vsi tisti, ki imajo toliko govoriti o madežih na naši materi, katoliški cerkvi, na sv. veri. Zlasti se kaže skrajna nevednost, ako govore o „kupčiji v cerkvi“, češ, da cerkev prodaja duhovne dobrote in milosti. Posebno cerkvi očitajo, da je koncem srednjega veka prodajala odpustke. Kaj je torej na tem?

Vsak pameten človek ve, da nihče ne more živeti od samega zraka. A ravno to bi radi imeli nasprotniki sv. cerkve, da bi katoliški duhovnik živel od samega zraka. Vedno se namreč izpodtikajo, da se mora plačevati pri pogrebih, porokah, krstih in drugih cerkvenih opravilih. Na potu so pa tudi pristojbine, katere zahtevajo v Rimu, ako se komu podeli kako milost, n. pr. spregled v zakonskih zadržkih itd. Je-li to mar res neumestno ali celo krivično? — Duhovnik se posveti službi božji in zveličanju duš. Da pa more to svojo službo v polni meri izpolnovati, mora se popolnoma posvetiti svojemu poklicu. Vsled tega se mora odpovedati družinskemu življenju, zlasti pa vsem sredstvom, s katerimi bi se mogel prislužiti svoj vsakdanji kruh. On ne more biti trgovec, ali dninar, ali kaj drugega takega, pa tudi ne sme biti, ker se to nikakor ne strinja z njegovim vzvišenim poklicem. Ali ni torej povsem pravično, da mu priskrbe vsakdanji kruh tisti, za katere se žrtvuje, za katere deluje, to so verniki? Zato tudi vidimo, da so verniki skozi vse čase kaj radi dajali svojim duhovnikom, česar so potrebovali za vsakdanje življenje. Ti darovi, katere so dajali in še dajajo ob raznih svetih opravilih. pa niso plačilo za te duhovne dobrote, ampak so le miloščina. Tekom časa se je sicer izpremenila oblika in način teh darov, toda stvar sama je ostala ista.

Potem še opozarjam, da pristojbina, katera se plača o priliki raznih cerkvenih opravil, večinoma ne gre vsa duhovniku. Zlasti pri pogrebih in porokah je treba nekaj plačati za cerkev, za cerkvenika

in drugo cerkveno osobje, katerega cerkev sama ne more vzdrževati, ker pač sama večinoma nima nobenih dohodkov. Koliko stroškov ji povzroča poprava poslopij, svečava itd. Isto velja glede pristojbin, katere se zahtevajo v Rimu pri nekaterih spregledih (dispenzah). Najprej opozarjam, da so ubogi prosti vseh pristojbin. Ako pa premožnejši kaj plačajo, je to povsem umestno. Za vladanje vesoljne cerkve pač ne zadostuje samo ena oseba, papež. Tu je treba mnogo uradov, katerim so izročene posamezne zadeve. To je treba plačevati. Od kod naj pa jih plačuje sv. stolica, ako bi ne imela nikakih dohodkov, zlasti sedaj, ko ji je odvzeta vsa svetna oblast? Sicer so pa dohodki od teh spregledov tako malenkostni, da bi sv. stolica nikakor ne mogla izhajati, ako bi je sicer verniki ne podpirali z milodari. Kdor ima torej le količkaj pameti, se ne more izpodtikati nad temi darovi ali miloščino, ki nikakor ni plačilo za duhovne milosti.

In če se je kje storil kak nered, ali se more in sme to prištevati na račun katoliške cerkve? Seveda bi to lahko prištevali na račun katoliške cerkve, ko bi ona učila, da naj se tako dela. Toda sv. cerkev tega nikdar ni učila, marveč vedno in vedno svari svoje služabnike, in jim tudi žuga z najhujšimi kaznimi (izobčenjem), ako bi hoteli delati nekako kupčijo s svetimi rečmi. Kakor skoraj vselej, tako se tudi tu nevednost zaletava v sv. cerkev, ker ne pozna strogih določil sv. cerkve v teh zadevah. Ako pa vkljub tem določilom ta ali oni duhovnik zlorablja svete reči, da streže svoji lakomnosti, kdo bi pač mogel to očitati cerkvi? Ali bomo zavrgli cerkev, ker ni mogla ubraniti teh nedostatkov? Potem bi morali proklinjati tudi stariše, ki ne morejo ubraniti vsege nareda v svoji hiši, proklinjati bi morali tudi državno oblast, ki vkljub mnogim zakonom, jetnišnicam, prisilnim delavnicam itd. ne more ubraniti hudodelstev.

Isto velja o takozvani kupčiji z odpustki. Ne rečemo, da se odpustki niso nikdar zlorabljali. A temu nikakor ni kriva cerkev, ampak nevednost in hudobnost ljudi. Ako bi se ljudje ravnali po nauku cerkve, bi nikdar ne prišlo do zlorabe odpustkov. Sicer se pa vse pretirava, deloma iz nevednosti ali tudi iz zlobe. Oglejmo si stvar natančneje.

Papež Leon X. je hotel dokončati stavbo cerkve sv. Petra v Rimu. V ta namen je dal pobirati milodare po vseh krščanskih deželah. Proti primerni miloščini so delili dominikanci, katerim je bila zadeva izročena, takozvane listke za odpustke, ali spovedne listke. To so imenovali in še imenujejo «prodajanje odpustkov». Ali je pa bila to res kupčija z odpustki? Vse prej nego to. Vsak katoličan, ki količkaj pozna cerkvene naprave, ve, da so nekateri grehi pridržani papežu (ali škofom), to se pravi, da sme od njih odvezati le papež ali duhovnik, kateremu papež (ali škof) da izrečno dovoljenje. Ta naprava je bila v prejšnjih časih kaj stroga. Grešnik, ki je bil kriv kakega takega greha, je moral osebno v Rim k papežu, da je od njega dobil odvezo. O posebnih časih, zlasti o priliki svetega leta, so pa papeži hoteli to težavno nalogo grešnikom olajšati, zato so po določenih «pridigarjih odpustkov« delili imenovane listke. Ti listki so dajali lastniku pravico, da je smel spoved opraviti pri kateremkoli za spoved po-

oblaščenem mašniku, ki ga je smel v tem slučaju tudi odvezati od grehov, papežu pridržanih. Kot nekako nadomestilo za dolgo pot v Rim je pa dotični moral dati miloščino. Ako pomislimo, kako težavno in drago je bilo potovanje v onih časih, potem moramo pač reči, da je bila ta miloščina povsem umestna in jako koristna za grešnika.

Kako bi mogli dalje reči, da je bila miloščina nekako kupna cena za odpustek grehov, saj je moral lastnik takega listka najprej opraviti dobro spoved, preden so se mu odpustili grehi, zlasti pridržani. Potem pa še pristavim, da se je tak listek ubogim delil brez vsake miloščine. Protestantski pisatelj Knapp, ki je gotovo nepristransko za katoliško cerkev in kar mogoče temeljito stvar preiskaval, navaja navodilo in razlago navodila, katero so dobili takozvani „pridigarji odpustkov“. Tu beremo: „Nihče naj se ne odpusti brez milosti, ker se tu ne gre toliko za zidanje cerkve sv. Petra kakor za blagor vernikov. Tisti, ki nimajo denarja, naj miloščino nadomeste z molitvijo in postom, zakaj nebeško kraljestvo naj bo odprto bogatemu kakor revežu.“ V razlagi tega navodila beremo, „da naj se med reveže ne prištevajo samo berači, ampak tudi delavci, ki žive od svoje dnine in si za starost ne morejo ničesar prihraniti.“ (Knapp, Sammlung einiger zum päpstlichen Ablass gehörigen Schriften, str. 143, 147, 172.) Da je ta naprava prišla v tako slab glas, so zlasti povzročili sleparji, ki so ponarejali take listke ter jih prodajali za lepe svote. Mnogi nasprotniki Tetzlovi so to navlašč delali, da bi to napravo spravili v slab glas.

Isto velja glede odpustkov. Kdor je količkaj podučen v krščanskem nauku, vé, da so odpustki odpuščanje časnih kazni, ne pa odpuščanje grehov, in da je tudi tu pri odpustkih prvi pogoj prejem sv. zakramentov. Le ob posebnih priložnostih se tirja tudi miloščina v dobre namene, če je to nemogoče, pa molitev in post. Tako je sv. cerkev učila vse čase, vedno je tirjala kot prvi pogoj dobro spoved, ne pa miloščino. V prej imenovanem navodilu beremo, „da naj pridigarji z razločnimi besedami v vseh svojih pridigah oznanjajo vernikom, da morajo tisti, ki hočejo dobiti odpustek, ne samo se spovedati, ampak se tudi na dan spovedi iz spoštovanja in pobožnosti postiti in drugi dan prejeti zakrament sv. Rešnjega Telesa.“ (Knapp, v prej omenjeni knjigi str. 139.)

Kje je torej ona toli razupita kupčija? Kako umestno je bilo ravnanje sv. cerkve z odpustki in listki za odpustke, nam v kaj lepi primeri kaže dr. Ratzinger, ki pravi: „Ko se dandanes v dobrodelne namene, za zidanje cerkvâ in za napravo obče koristnih zavodov napravljajo srečkanja, so se v srednjem veku v isti namen delili odpustki.... V srednjem veku je bil glavni nagib delovanja dušni blagor, dandanes je pa dobičkarija in stremljenje, kako bi se lažje pridobil denar.“ (Geschichte der kirchlichen Armenpflege, str. 398.)

Kaj pa Tetzel s skrinjico, katerega vedno in vedno pogrevajo nasprotni časniki in drugi spisi? Ali ni hodil s skrinjicami (ki se še dandanes kažejo po več protestantskih cerkvah, zlasti v Jüterburgu pri Wittenbergu), po Nemškem in klical: „Ko denar v skrinjo skoči, iz vic se duša loči“? Niti prvo niti drugo se ne dá dokazati. Glede

skrinjice piše protestantski bogoslovec dr. Körner, da se ne dá dokazati, da bi bila ona skrinjica v Jüterburgn res Tetzlova, kakor je priznal sam župnik onega kraja. Glede omenjenih besed je pa celo dokazano, da je Tetzel pridigoval ravno v nasprotnem smislu. Na cerkvi v Frankobrodu (ob Odri) je nabil na vrata več stavkov. Med temi se glasi 56. stavek: „Ako je duša očiščena, gre brez vsake ovire v nebesa, in kdor pravi, da se to ne more prej zgoditi, dokler groš ne pade v škrinjico, se moti.“ (Hergenröther, Schöningh, Geschichtslügen, str. 288.) Sicer pa, ko bi bil tudi rabil one besede, ali smemo zaradi tega zametavati cerkev? Kolikokrat je že kak uradnik prestopil svoj delokrog, ali je bila temu mar kriva država, ki ga je nastavila? Kolikokrat je že kak duhovnik zgrešil pravo pot in druga če učil kot cerkev, a pameten človek ne bo zaradi tega dolžil cerkve, ki ga je prav učila in mu tudi zapovedala, da naj prav uči. Zato je že papež Leon X. rekel: „Bogoslovcem in pridigarjem, ki take pretirane reči uče, se ne sme verovati.“ Cerkev je vedno grajala take, ki so zlorabili njene naprave, zlasti odpustke. Tako je storila na IV. cerkvenem zboru v Lateranu (1215), na cerkvenem zboru v Vienne, v Konstanciji (1414—1418). Slednjič je ono napravo na tridentinskem zboru popolnoma odpravila. Pij V. pa je preklical vse pravice, katere so kdaj imeli imenovani pridigarji.

Ne tajimo, da so se godili glede odpustkov nedostatki, katere pa je cerkev vedno sama odpravila, toda te nedostatke nasprotniki večinoma iz nevednosti ali hudobije pretiravajo. Kolika nevednost vlada glede odpustkov, posebno pri protestantih, nam kaže sledeči resnični dogodek. Pred več leti je katoliški duhovnik podučeval protestantsko gospo v krščanskem nauku. Ko je prišel do nauka o odpustkih, reče gospej: „Odkrito mi povejte, kaj vi mislite o odpustkih, kaj ste slišali o njih. Kaj si mislite, ako n. pr. berete: «100 dni odpustka!»“ Gospa odkritosrčno pove: „To pomeni, da se odpuste grehi, katere je kdo storil v 100 dneh; da sme skozi 100 dni grešiti.“ — „Ne čudim se vašemu odgovoru,“ pravi nato duhovnik, „ker niste slišali pravega nauka o odpustkih.“ Potem ji pa razloži, da so odpustki odpuščanje časnih kazni, katere bi moral grešnik na tem svetu ali v vicah prestati za svoje grehe, kateri so mu bili že pri spovedi odpuščeni. Pri tem je poudarjal, da je tu prvi pogoj dobra spoved in (pri popolnih seveda) prejem sv. zakramentov. „To je katoliški nauk o odpustkih,“ pristavi naposled. „To pa razumem,“ pravi sedaj gospa z glasom, ki je razodeval njeno notranjo razburjenost; „zakaj nam pa niso tega povedali?“ — „Zakaj? Zato, da lažje blatijo katoliško cerkev, zatajujejo njen nauk. Pravijo, da je kupčija z odpustki povzročila, da so nastopili takozvani reformatorji, zlasti pa Martin Luther, a vzrok je bil povsem drug. Luther, kakor sam priznava, niti sam ni vedel, kaj je pravzaprav odpustek. (Walch, Luthrova dela 17, 1784.) In ta mož je rohnel zoper odpustke in zoper katoliško cerkev.

Tako delajo za njim nasprotniki katoliške vere in cerkve. V svoji strasti in zaslepljenosti se zaletavajo v reči, katerih niti ne poznajo. Ko bi stvari natanko preiskali in dobro premislili, bi spoznali, da vsi istiniti in neistiniti nedostatki in zlorabe niso madeži naše matere,

ki ni in ne more biti odgovorna za vse, kar store njeni otroci, kakor tudi v družini ne morejo biti stariši odgovorni za vse napake svojih otrok.

4. Katoliške dežele nesrečnejše od nekatoliških.

„Bili so lepi, slavni časi, ko je bila Evropa ena krščanska dežela."
(Novalis.)

Kolikor bolj se človeški rod potaplja v „materijalizem", t. j. hoče vstrezati le svojemu telesu, tem bolj ceni vsako reč po materijelnem, t. j. gmotnem dobičku, katerega ima od nje, v kolikor mu namreč donaša več ali manj časnega dobička. Ne meni se veliko za duhovne dobrote, zadostuje mu, če mu deli dovolj telesnih. Tudi v tem oziru smo v prvem zvezku pokazali (str. 73 in dr.), da cerkev ne skrbi samo za nebesa, marveč človeku deli srečo tudi že na tem svetu. A tu se takoj oglasé nasprotniki ter kažoč na Špansko, Francosko in druge dežele pravijo: „Ali niso te dežele, ki so katoliške, veliko na slabšem kot nekatoliške, n. pr. Angleška, Nemška, Amerika itd.? Ali niso ravno v teh deželah vedne prekucije, vedni nemiri?"

Ako človek le površno opazuje stvar, bi ga kmalu prepričali, da katoliška cerkev, da sv. vera dela narode nesrečne, da bi se od nje odvrnil. Ako pa stvar temeljito premotrimo, bomo uvideli, da je ravno nasprotno. Te dežele niso nesrečne, ker so katoliške, ampak ravno zato, ker so se od katoliške cerkve odvrnile in se še odvračajo. Najprej moramo opomniti, da se pravi vernik ne oklene prave vere zaradi posvetnega dobička, ker vé, da prave sreče na svetu ni, da je tu le popotnik, ampak oklene se je, ker po nji doseže svoj pravi cilj, nebeško večno srečo. Le poglej mučence! Poganstvo jim je ponujalo vse posvetne zaklade: časti, premoženja, uživanja, toda vse to so zavrgli, raje so pretrpeli najhujše muke, dà, celo smrt, kakor da bi bili zapustili pravo vero.

Dalje vprašamo: Kateri narod se pa more imenovati srečnega? Ali morda tisti, v katerem je denar nakopičen v velikih množicah le v žepih nekaternikov, med tem ko velikokrat drugemu ljudstvu primanjkuje najpotrebnejše? Gotovo ne, tak narod ni srečen, kakor tudi ni zdravo telo, ako se kri nabere le na enem delu. Kakor je telo najbolj zdravo, ako se kri enakomerno pretaka po vseh žilah in udih, tako je tudi narod le tedaj srečen, ako ima ves v svoji skupnosti vsaj ono mero časnih reči, ki so mu za življenje in blagostanje potrebne, ako je ves deležen omike in resnice. Ako po tem merilu merimo srečo narodov, katoliških in nekatoliških, bodemo spoznali, da so bili katoliški narodi res srečni. Ni mi pač treba opisovati zgodovine vseh katoliških deželâ. Zadoščaj, ako le pri eni dokažem, da je bila zanjo najsrečnejša ravno ona doba, v kateri je katoliška vera prešinjala vse javno in zasebno življenje. Najumestneje bo pač, da si v ta namen izberemo Španijo, o kateri tolikokrat pišejo, kakor da bi bila vsled tega nesrečna, ker je katoliška.

Španija ima najslavnejšo a tudi najžalostnejšo zgodovino. Blagostanje in propad pa nista tudi nikjer v tako tesni zvezi s katoličanstvom kakor pri tej deželi. Že za preseljevanja narodov je tu razvila katoliška cerkev v boju z arijanizmom in poganstvom najkrasnejšo kulturo (omiko). Že pod kraljem Reharedom (586—601), ko je arijansko ljudstvo prestopilo v katoliško cerkev, se je Španija bila povspela do precejšnje slave. Dasi je imela do Izabele vedne boje, bodisi si s Turki (Mavri) ali zaradi prestola, vendar je vedno prospevala. Zlasti je pa dosegla vrhunec svoje slave in svojega blagostanja, ko je po ženitvi Izabele Kastilijske s Ferdinandom Aragonskim nastal v deželi mir. Komu se je imela v prvi vrsti za to zahvaliti, nam kaj očividno priča zgodovina, ki je tema vladarjema pridjala priimek «katoliška». V tej dobi, ko je katoliška vera prešinjala vse življenje, je cvetela lepa umetnost, veda, obrt itd.

Spominjam samo na sloveča imena pesnikov Cervantes, Lope de Vega, Calderon; slikarjev Murillo, Velasquez, Zurbara; stavbenika Bramante, ki so živeli in delovali v tej dobi. Tedaj so slovele šole v Alkali in Salamanki. V tem času je tudi odkril Kolumb Ameriko. Kaj ga je gonilo iskat novi svet? Gorečnost za katoliško vero, da bi tudi ondotne narode pridobil za pravo vero. Amerika je postala Španiji vir bogastva, a tudi začetek pogube. Vse je začelo drviti za denarjem, zapuščati domovino. Vse je hitelo v bogato Ameriko, da bi si brez truda pridobilo premoženja. Doma pa so pustili svet neobdelan. Za odkritja Amerike je štela Španija 16 milijonov ljudi, a 200 let pozneje komaj polovico. Vse, kar je le moglo, kar je bilo za delo sposobno, je šlo črez morje. Tako je polagoma propadla Španija. Temu pa ni bila kriva katoliška vera, ampak ravno katoliškim načelom nasprotujoče drvenje po denarju, ki je povzročilo, da se je vse poprijelo trgovine, zapustilo pa obdelovanje rodne zemlje. Vzrok propada je bila pa tudi politična svoboda v družbi s framasonstvom, ki v tej deželi vlada že nad 200 let.

Gonja zoper redovnike se je najprej začela na Španskem. V malokateri deželi so cerkev tolikrat oropali njenega premoženja kot ravno na Španskem. Vlada je sicer obljubila cerkvi, da bo skrbela za njene duhovnike, toda kako je skrbela, nam priča pritožba škofov iz leta 1872, v kateri beremo, da duhovščina že $2^1/_2$ leta ni dobila od vlade niti vinarja. Leta 1879 je pisal finančni minister duhovnikom, da naj se odpovedó četrtemu delu dohodkov, da jim bo povrnil plačo *minulih peterih let*, od katere vinarja niso dobili. Res so razmere na Španskem žalostne, kar se je zlasti pokazalo zadnja leta, a temu ni kriva katoliška vera ali cerkev, ampak framasoni, ki izpodkopujejo prestol in oltar.

Slično je bilo tudi tudi v drugih deželah, kakor na Francoskem, Laškem, Avstrijskem. Dokler so bile te dežele udane hčerke svoje matere, katoliške cerkve, so prospevale v vseh strokah. Ko so se pa začele odvračati od nje, so začele propadati. Izmed slovečih mož teh dežel, katere je prešinjalo versko mišljenje, in ki so bili katoličanstvu v čast in ponos, imenujem samo sledeča imena: Dante, Petrarka, Tor-

kvato Tasso, Fra Angelico, Rafael, Leonardo de Vinci, Paskal, Racine, Corneille itd.

Poglejmo še nekoliko toli hvalisano blagostanje nekatoliških dežel. Zlasti kažejo kaj radi na Angleško, češ, kako bogata in mogočna je ta protestantska dežela. Res je, da je Angleška zelo bogata in mogočna, ker je skoraj pol sveta v njenih rokah, ali se pa more imenovati srečno? Vse prej nego to, zakaj bogastvo tiči le v žepih nekaternikov, med nižjimi sloji pa vlada nepopisna beda. Že krog leta 1860 je pisal neki Anglež: „Cujte Angleži! V katoliških časih ni bilo revežev na Angleškem. Katoličani so vzdržavali uboge, stare, vdove, sirote in bolnike iz desetine in drugih dohodkov. V tedanjih srečnih časih ni bilo pristojbin in hiš za uboge. Listine državnega zbora nam oznanjajo, da je bilo goveje, svinjsko, telečje meso navadna hrana ubožnejših stanov. Katoličani so nam sezidali vse naše katedralke (velike cerkve), oni so bili ustanovitelji vseh, še sedaj na Angleškem obstoječih visokih šol in velikih dobrodelnih zavodov. V katoliških časih ni imela Anglija stalnih armad (vojn), in vendar si je prisvojila Francosko, ohranila mesti Boulogne in Calais, dokler ni dobila protestantskih kraljev. V katoliških časih ni bilo pristojbin od piva, hmela in luči, in narodnega dolga tedaj niso poznali.“

Slično je bilo tudi po drugih deželah pred reformacijo, t. j. predno so uvedli novo vero. Sloveči španski pisatelj Balmes je dokazal, da je bilo ravno pred reformacijo vse pripravljeno, da bi se bili narodi razvili do najvišje stopinje blagostanja v vsakem oziru. In Šatobrién (Chateaubriand) dokazuje, da je edino reformacija ustavila ta napredek. Koliko izpremembo je povzročila na Angleškem, nam popisuje protestantski zgodovinar Cobbet. Ko je vlada pograbila vse cerkvene dohodke, ki so se porabili v večjem delu za reveže, so morali ti prijeti za beraško palico. Da bi jih zatrla, zaukazala je jim odsekati del ušesa, ako jih je zasačila pri beračenju, in če se je to ponovilo, so bili kot roparji obsojeni v smrt. Kralj Eduard VI. je zapovedal beračem vžgati znamenja z žarečim železom ter jih kot sužnje izročiti gospodarjem, ki so jih smeli vkleniti v verige, ter hraniti le s kruhom in vodo. Elizabeta je uvedla pristojbino za reveže in vendar je pri svojem potovanju po deželi našla toliko revežev, da je zaklicala: „Pauper ubique jacet“ (Reveži ležijo povsod). Pa tudi pozneje se število revežev ni zmanjšalo, marveč še povečalo.

Kar je že krog l. 1860 pisal angleški časopis «Morning Post» (Zjutranja pošta), to velja še dandanes in še v večji meri: „Kadar v noči potihne šum in se pogasnejo po trgovinah luči, zapaziš po klopeh, v drevoredih, v dolbinah, na mostovih in tržnih klopeh brez števila ljudi, ki nimajo podstrešja ... Tam se na pragu stiska bosonog deček, ki si z beračenjem ni toliko nabral, da bi mogel plačati prenočišče; in kjer plin gori z večjim plamenom v znamenje, da je zaprta pot, tam najdeš celo tropo ljudi; eni spe, drugi pa kade .... Toda pojdimo po zimi k zavetišču za uboge v Playhousu-Jard in tu bomo našli veliko množico ubogih ljudi, ki se v mraku zbirajo

krog zavetišča in čakajo, kdaj se bodo odprla vrata; bosonogi, vsi višnjevi od mraza in polni ozeblin trepečejo v vetru. Človeku bi moralo srce počiti od žalosti, ako čuje vpitje lačnih, od mraza trepečih otrok, in vidi, kako se gnetejo, da bi dobili zavetja za eno noč in košček kruha. Ko smo, pravi Mayher, obiskali to zavetišče, smo našli tam črez 300 ljudi v največji bedi. Matere z dojenčki na prsih, očete z otroci na roki, brez črevljev, brez kruha, brez stanovanja, z eno besedo najubožnejše najbogatejšega mesta celega sveta ... Ako smo ponosni na svoje neizmerno bogastvo, nas mora pač ponižati pogled na to neizmerno bedo."

Že tedaj je pisal najimenitnejši zdravniški list, da v deželi v enem letu umre od gladu 21.770 ljudi. Kaj ne, lepo blagostanje, lepa sreča to! Ko je bila Italija še v papeževi oblasti, je pisal Massimo d'Azeglio: „Laški narod, lahko rečemo, ne pozna v primeri z drugimi narodi lakote, in lakota je med vsemi sredstvi, ki vodijo v prekucijo, najmogočnejše." In danes, ko se je Italija odtujila sv. cerkvi, ko je pod posvetno oblastjo, piše cerkvi nasprotni časopis «Rivista» v Ferari (v suščU 1901): „Italija je dežela, ki ima največje dolgove, ki plačuje največje davke, ki ima največ ljudi, ki ne znajo brati, ne pisati, ki ima največ kaznjencev, ki ima največ izseljencev, ki najslabše plačuje učitelje, kjer imajo največ brezposelnih delavcev, kjer je dnina najnižja, kjer davki najbolj zadevajo ubogo ljudstvo ... kjer prebivalci vživajo najmanj mesa in kruha."

Take so bile razmere nekdaj, take so sedaj! Kdo je kriv propada? Kje je pameten človek, ki bi mogel tega obdolžiti katoliško cerkev, saj je ravno tedaj bilo povsod dobro blagostanje, ko je katoliška vera prešinjala javno in zasebno življenje!

5. Nasprotnica vede.

„Vera je mati vede. Žezlo vede nosi Evropa le zato, ker je krščanska." *(De Maistre.)*

Krog l. 1860 so učitelji vseučilišča v Königsbergu na Pruskem pretresavali vprašanje: „Ali se smejo na tem vseučilišču, ki je bilo dotlej čisto protestantsko, nastavljati kot učitelji tudi židovski in katoliški učitelji." Profesorji, ki so bili splošno znani prostomisleci, so odločili, da se brezdvomno smejo nastaviti učitelji židovske vere, ne pa katoličani, in sicer zato, ker, kakor so rekli katoličanom, ovira njihova vera prosto vedo, ali z drugimi besedami, ker katoliška vera nasprotuje vedi, napredku in učenosti. Tudi v teh besedah je nekak madež, ki se očita naši materi, sv. katoliški cerkvi, seveda povsem po krivici.

Katoliška cerkev nasprotuje vedi in njenemu napredku, pravijo, ker ima strogo določene verske resnice, katerih nobeden ne sme tajiti, ako hoče biti njen ud.

Res je, da je sv. cerkev do danes vedno izobčila iz svoje srede vsakega, ki je drugače učil kot ona. Toda vprašam, ali država dela drugače? Ali tudi ona ne zaveže uradnikov pod prisego, da se bodo na-

tančno ravnali po njenih določilih in predpisih? Ali ne opazujemo istega pri vsakem rokodelstvu? Ako hoče rokodelec dobiti spričevalo sposobnosti, mora dokazati, da dela ravno tako, kakor tirja dotični stan. Pri tem sta pa oba prosta, rokodelec in uradnik. Oba sicer delata, kar hočeta, samo da svojo dolžnost storita.

Slično je tudi katoličan prost v vseh drugih rečeh, ki jih ni cerkev določila. Katoličan se dalje tudi lahko odloči, ali bi njen ud ostal, ali se pa ločil od nje; nihče ga ne ovira, nihče mu vere ne sili. Sv. cerkev se je vedno ravnala po besedah sv. Avguština: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas", t. j.: V potrebnih rečeh edinost, v dvomljivih prostost, v vseh pa ljubezen. Ker je dalje cerkev vidna družba, mora imeti strogo določen red, ako hoče obstati. Kam bi prišla, ako bi hotel vsak ta red predrugačiti, ako bi hotel podirati, kar so predniki zgradili. Ali je mar sramotno za uradnika, za vojaka, ako ga država zaveže s prisego? Ali ni marveč država primorana, to storiti v svoj lastni blagor, ker se lažje zanaša na svoje uslužbence, ako so priseženi?

In pri najsvetejših, najimenitnejših rečeh, kakor so verske resnice, naj bi bilo isto zabranjeno cerkvi, naj bi ne bila to njena sveta dolžnost?

Ako pa sv. cerkev svojim udom določa, kaj jim je verovati, kaj storiti ali opustiti, jim pač s tem ne prepoveduje, se baviti z vedo, ona jih marveč k temu celo priganja, kakor smo že večkrat omenili. S tem, da so določene verske resnice, ni vedi postavljena nobena ovira, nasprotno. Kakor je lažje graditi, ako je temelj že postavljen, tako tudi veda veliko lažje napreduje, ker ji je v verskih resnicah že postavljen temelj. Kdo bi se ne smejal kmetiču, ki bi pustil dobro njivo, pa bi začel obdelovati slab svet? Slično dela tisti, ki meni, da bi bolje gradil, ako se odtuji veri, saj ga po besedah apostolovih ni boljšega temelja, kakor je tisti, katerega je položil Jezus Kristus sam. (I. Kor. 3, 11.)

Veda išče resnico. K resnici nas pa vodita dva pota: pamet in vera. Kar spozna naša pamet kot resnično, to ne more nasprotovati veri, in kar nas vera uči, tega na more pamet kot napačno zavreči, zakaj pamet in vera imata eden in isti vir — Boga, večno resnico. Zato ne more resnica resnici nasprotovati — to je, pamet ne more zavreči tega, kar oznanja vera. Zato sv. vera ne brani pameti preiskovati, ne brani, da bi se razvijala veda, ker ve, da prava veda ne bo podrla verskih resnic, ampak jih bo še le kaj izdatno potrdila.

Sicer je pa nepotrebno o tem veliko govoriti, ko nam gotova dejstva naravnost pričajo, da je bila ravno sv. katoliška cerkev največja učiteljica vede in učenosti. Le vprašam, ali še ni bil noben katoličan učenjak? Skozi 1500 let je bila edina katoliška cerkev gojiteljica in pospeševalka ved. Vprašam: kdo je bil večji nasprotnik vede, ali tisti, ki je velikanske samostanske knjižice spisal in nabavil, ali tisti, ki jih je uničil, razmetal najimenitnejša dela med trgovce?

Kdor pravi, da je katoliška cerkev nasprotnica vede, naj gre v Rim, v vatikan. Nikjer na svetu ne najde lepših zbirk, bodisi naj-

večjih umotvorov lepih umetnostij, bodisi najimenitnejših knjig. Na mejnarodnem kongresu za ohranitev starih listin je rekel sloveči dr. Mommsen, da se zahvaljuje sv. stolici, ki podpira stremljenje vede (učenjakov), ter je pozdravil vatikansko knjižnico kot vogeljni kamen vede. Pa čemu bi se vendar sv. cerkev bala napredka v vedi, saj vsak napredek le bolj potrjuje in takorekoč oživlja njeno vero.

Ali tu se oglasé naši nasprotniki: „Kaj pa Galilej? Ali ni hotela katoliška cerkev zatreti njegovega nauka, da solnce stoji in da se zemlja suče krog njega in ne nasprotno, kakor so toliko tisoč let verovali ljudje? Ali ni bil zaprt zavoljo svojega nauka, ali ni cerkev trdo ravnala ž njim, da ga je celo trpinčila na natezalnici?“

A. pl. Reumont, protestantski zgodovinopisec, piše v tej zadevi sledeče: „Ako se stare bajke o Galileju na Nemškem brez namena (kar pa dvomimo) na Laškem pa z očitnim namenom sovraštva proti sv. stolici vedno pogrevajo, ako znana knjiga «Brockhaus: Konversationslexikon» še vedno poroča, da je bil Galilej nekaj mesecev v ječi zaprt, in da je udaril z nogo ter jezno zaklical „E pur si muove“ (in vendar se giba), vendar ni nepotrebno, ako še enkrat spominjam na resnico, ki se že tolikokrat objavljena vendar vedno odstranjuje, kakor bi ne bila znana. Iz Galilejevih lastnih pisem, iz pisem toskanskega poslanca Niccolini in iz sodnijskih spisov je razvidno, da ni Galilej nikdar bil v ječi, da je bival deloma pri poslancu, in sicer 19 dni, dokler so bile obravnave, deloma v sobah fiškalnega odvetnika, kjer je poslanec zanj skrbel, da se mu je na izrečno povelje papeževo dovolila vsa mogoča prostost, da je preklical v cerkvi «St. Maria sopra Minerva» v pričo številnih prič, da je 4 dni pozneje zapustil Rim, da je potoval v Sijeno k nadškofu Piccolomini, in da se je tako dobro počutil, da je 70 letni starček, kakor nam poroča v svojem pismu na Piccolomina, šel peš 4 mile daleč. Vse to dokazujejo listine.“ — Msgr. Marini je to potrdil s sodnijskimi zapisniki; Brot isto dokazuje v svojem spisu «Resnica o sodnijski obravnavi Galilejevi», katero je potrdil Aleks. pl. Humboldt malo pred svojo smrtjo; Trouessart je isto pripoznal v članku v listu «Revue de l'instruction publique» iz l. 1860. Ph. Chasles pravi v svoji knjigi o Galileju: „Jaz sam sem slednjič vso zadevo obširno razpravljal in z listinami potrdil. Že več let sem je dokazano, da je bilo pismo Galilejevo na Ranierija, s katerim se dokazuje, da je bil Galilej trpinčen, popačeno proti koncu 18. stoletja, da je bila le neplemenita šala vojvode Lermoneta, — toda vse nič ne pomaga! Zgodovinarji, kakor Libri (ki je vedel resnico!), v novejšem času Parchappe, pisatelji romanov, časnikarskih podlistkov, pesniki in slikarji nam kažejo trpinčenega Galileja in pokvarijo njegovo stvar, ker rujejo zoper papeštvo XVII. stoletja in zoper današnje. Francoz Ronessart pravi v tem oziru prav resnično: «Ne, Galilej ni bil mučen na telesu, a strašna je bila njegova duševna muka, ker je moral zoper svoje prepričanje priseči. Toda njegovi potomci, ki spoštujejo njegov veleum in nesrečo, ne smejo v nepristranski pravičnosti pretiravati ne strogosti, ki se je rabila napram Galileju, ne zamolčati ali olepšavati nespametnih napadov Galilejevih, ki so povzročili ono strogost.»“

Te besede slovečega, protestantskega zgodovinarja bi lahko zadostovale, toda oglejmo si stvar malo natančneje. Zakaj je sv. cerkev nastopila zoper Galileja? Edino zato, ker Galilej svojega domnevanja o gibanju zemlje ni potrdil s tehtnimi dokazi, in ker je bila vsa reč še dvomljiva. Celo največji naravoslovci onega časa, kakor Descartes, Tycho de Brache, Bakon Verulamski in drugi so se izjavili proti Galilejevemu nauku. Dasi sv. pismo ničesar ne uči, ali se solnce giblje ali zemlja, ampak le pripoveduje tako, kakor so ljudje videli čudež in torej tudi pisatelj sv. pisma, vendar ni cerkev dopustila, da bi se oznanjal ta še negotovi nauk Galilejev, ker se je bala, da bi verniki izgubili vero v sv. pismo. Zato mu je zapovedala, da naj molči o tej stvari. Ali mu je pa s tem storila kako krivico? Ali ni tudi že država prepovedala kako iznajdbo, ki je bila dvomljiva, ker je utegnila iz nje izvirati večja škoda kot pa korist? Vse drugače pa bi bila cerkev postopala, ako bi bil Galilej dokazal svoje trditve. Takoj bi se bila poprijela njegovega nauka, kakor je to pozneje storila, ko se je stvar do cela dokazala. Ako je pa z njim ravnala strogo, je bil temu kriv edino le Galilej, ker se je vtikaval v čisto cerkvene reči, t. j. hotel razlagati sv. pismo. Zapustil je bil naravoslovje in se podal v bogoslovje, a tega mu ni smela cerkev dopustiti, ker ima le ona edina pravico, razsojevati v verskih rečeh. A dasi je Galilei segal v cerkvene pravice, vendar je cerkev pri vsi strogosti in odločnosti vedno lepo ravnala z njim, tako da pravi celo protestant pl. Gebler, gotovo nepristranska priča: „Rimska kurija se je očividno trudila, da bi pokazala največje ozire in prizanesljivost.“ Toliko zadoščaj o tem dozdevnem madežu na naši materi. Očividno je, da cerkev ni nasprotovala vedi v tem oziru, ker je zavirala Galilejevo še povsem nedokazano trditev.

Sicer pa vprašam tiste, ki toliko vedo povedati o Galileju, (zlasti protestanti kaj radi pogrevajo te reči): Kako so pa ravnali protestanti s Kepplerjem, istotako slovečim zvezdoslovcem, ki je učil isti nauk? Celo njegovo življenje so ga preganjali, ker so menili, da njegov nauk nasprotuje protestantski veri. Protestantski bogoslovci so ga celo izobčili. Le s težavo je rešil svojo mater, katero so hoteli kot čarovnico sežgati. Imenovali so ga sleparja ter mu zlasti zamerili, da se je potegoval za zboljšani koledar papeža Gregorija XIII. Dasi je bil Keppler protestant, vendar so ga katoličani podpirali, zlasti so bili jezuiti njegovi odlični prijatelji. O njem piše protestantski zgodovinar Menzel: „Ta občudovanja vredni odkrilec zakonov, po katerih se gibljejo zvezde, je bil doma iz švabskega mesta Weit. Tübenski bogoslovci so prokleli njegove iznajdbe, ker uči (sv. pismo tega nikjer ne uči) sv. pismo, da se solnce suče krog zemlje. Že je hotel svojo knjigo za vedno zavreči, ko je našel zavetje v Gradcu, odkoder je prišel na dvor cesarja Rudolfa. Jezuiti, ki so bolje znali ceniti veleume, so ga prenašali, dasi ni nikdar zatajil svoje protestantske vere. Le v njegovi domovini so ga preganjali.“ Kolika razlika med Kepplerjem in Galilejem! In protestanti očitajo katoliški cerkvi, da nasprotuje vedi! Kdo ne ve, kako so trdovratno zavračali Gregorjev zboljšani koledar! Galilejev nauk ni bil tedaj tako do-

kazan kot zboljšani koledar, in vendar so ga protestanti zavrgli in to s kakim vzrokom? „Ker vedo, so rekli, da papež ni pastir evangeljske cerkve, zato je treba tudi njegov koledar zavreči.“ Toda, čemu bi še dalje razpravljal o tej stvari, ko je vendar jasno kot beli dan, da je bila katoliška cerkev vedno prva pospeševalka in gojiteljica ved in lepih umetnostij.

A tu se oglasi kdo drugi: Zakaj cerkev pod strogimi kaznimi prepoveduje branje nekaterih od nje zavrženih knjig? Ali ne zatira s sem očividno vede? Tudi nespameten ugovor! Ako cerkev prepoveduje branje nekaterih spisov, s tem nikakor noče zatirati vede, ampak hoče le svoje vernike obvarovati nevarnosti, ki jim prete od branja takih spisov. In to storiti je povsem opravičena. Ali ni Jezus Kristus toli in tolikrat zabičaval apostolom in svoji cerkvi, da naj izročeno ji čedo varuje zlasti zapeljivcev? Mar se pa danes tej čedi ne bližajo zapeljivci najpogosteje ravno v slabih spisih? Mar ni dolžnost vsake prave matere, da odvračuje od svojega otroka vse, kar bi mu utegnilo škodovati? Katoliška cerkev bi torej svoje dolžnosti kot mati in učiteljica človeškega rodu niti najmanj ne izvrševala, ako bi svojim vernikom ne zabranjevala brati nevarne jim spise. Ako prepoveduje nevarne spise svojim vernikom, se pač niti najmanje ne boji, da bi laž zatemnila resnico, da bi slabi spisi mogli podreti večne resnice, ampak ona se le boji, da bi naše oči bile preslabe, da bi resnico ločile od laži. Ako pomislimo, da se laž v takih spisih večinoma zakriva v lepi obleki, da se laž nudi bralcu v zlati posodi, ki ga kaj lahko preslepi, da se skriva za lepimi, prikupljivimi besedami, za šaljivo obliko, potem moramo pač prav dati cerkvi, da prepoveduje take spise, ki imajo toliko nevarnost za vernike, katerim nič kaj posebno ne prija resnica, ki se kaže takorekoč v resni, trezni, sramežljivi obleki. Kdo ne ve, da minejo človeku ure pri slabem, zapeljivem berilu kot minute, da pa zaspi, komaj ko vzame v roko kako resno, poučljivo berilo. Ako torej cerkev prepoveduje slabe spise, se ne boji za svoje resnice, ne stori tega, da bi vernike odvračevala od preiskovanja, ampak le zaradi tega, da jih obvaruje nevarnosti, ki jim prete iz takih spisov, k preiskovanju večnih resnic jih pa še vnema. Ona zavira s to prepovedjo napredek, a le napredek k slabemu, ne pa k dobremu. Tu izgovor, da je treba čuti oba zvona, kar nič ne velja. Ko bi tudi verniki smeli brati dobro in slabo, ali bi je pa razumeli? Da človek razume kak ugovor zoper versko resnico, pač ni treba veliko bistroumnosti, a da loči pravo od nepravega, je pa treba pogosto zelo veliko umnosti, veliko učenosti, katere si pa vsakateri ne more pridobiti.

Zato se kar nič ne moremo izpodtikavati nad tem, ako cerkev prepoveduje slabe spise, ampak še hvaležni ji moramo biti za to modro naredbo, za njeno pravo materinsko skrb. Katoliška cerkev noče zatirati vede in ustavljati njenega napredka, marveč ga še pospešuje. Ona je prva začela ustanavljati višje in nižje šole in jih še vedno ustanavlja in vzdržuje. (Glej I. zvezek str. 76 in dalje.) Kdor trdi, da sv. cerkev nasprotuje vedi, le razodeva, dar kar nič ne pozna zgodovine, da kar nič ne pozna najimenitnejših učenjakov.

6. Premoženje „mrtve roke“.

„Poznejše premoženje cerkveno je le znak hvaležnosti; njegova obilica nam priča o obilici dobrot, katere je delila narodom.“
(Taine, L'ancier regime p. 6.)

Nasprotniki katoliške cerkve se vedno zaletavajo tudi v njeno premoženje, kakor da bi cerkev prav nič dobrega ž njim ne storila; mnogo govore in pišejo o premoženju «mrtve roke». Vedno in vedno vpijejo, koliko dobrega bi se lahko s tem naredilo, ako bi se med reveže razdelilo itd. Zato je pač umestno, da si malo natančneje ogledamo to premoženje «mrtve roke», in sicer, kako je nastalo, čemu služi in koliko korist bi imeli reveži, ako bi se popolnoma odvzelo cerkvi. —

Odkod je torej cerkveno premoženje? Prvi vir je takorekoč Jezus Kristus sam, čegar nevesta je sv. katoliška cerkev. Cerkev ni sicer od tega sveta, ampak je vendar na svetu, torej tudi potrebuje zemeljskih sredstev, da se vzdržava, kakor vsak zemljan. Ona je vidna družba, torej ima tudi pravico, si pridobiti premoženje. Sam Kristus je rekel: „Iščite najpoprej božjega kraljestva, vse drugo se vam bo privrglo.“ Vsakdo ve, da je tudi Jezus nabiral milodare, katere je imel Judež v svoji oskrbi. Zato pravi sv. Avguštin: „Sprejmi zgled Gospoda, bivajočega na zemlji. Zato je imel mošnjičke, dasi so mu angeli stregli, ker je hotel, da jih ima tudi cerkev,“ in pristavlja: „Tedaj je bila ustanovljena oblika cerkvenega premoženja.“ (Enarr. in Ps. 146. n. 17.)

Zato tudi vidimo, da ni apostolom, prvi krščanski občini, redovom nikdar nedostajalo, česar so potrebovali za svoj obstanek, zakaj sam Bog je skrbel zanje.

Drugi vir cerkvenega premoženja je bila in je še vedno krščanska ljubezen, ki se zaveda, da stori dobro delo, ako daruje cerkvi, ker daruje samemu Kristusu, ako daruje cerkvi in revežem. Zato ni bilo tudi v prvih krščanskih časih revežev med kristjani, zato so v srednjem veku tako blagodejno delovale razne ustanove.

Tretji vir cerkvenega premoženja je delo združeno z varčnostjo, zmernostjo. Kakor smo že v I. zvezku opomnili, so se zlasti redovniki z vso vnemo lotili obdelovanja zemlje. Ker so gozdove izsekavali, močvirja posušili, rastlo je njihovo zemljišče, in s tem njihovo premoženje. To svoje premoženje so si pa z varčnostjo ohranili in pomnožili, zlasti je k temu veliko pripomogla obljuba vednega uboštva. Kaj dobro pravi tu občeznani jezuit P. Hammerstein: „Nekatoličani toliko vpijejo po bogastvu katoliških redov in jezuitov. No, ti gospodje imajo kaj priprosto sredstvo, da postanejo ravno tako bogati kot oni. Naj le obljubijo uboštvo in devištvo, naj skupaj zložijo vse premoženje in živé brez družine skupno in preprosto!“ (Soc. Wirken der Kirche, str. 91.) To je trojni vir, po katerem si je cerkev vedno pridobivala premoženja. Ali mar niso to pošteni viri? Kako bi se torej mogel pameten človek zaletavati v cerkveno premočenje, katero pa nikakor ni toliko, kakor vpijejo nasprotniki?

Leta 1894. je znašalo vse cerkveno premoženje v Avstriji po uradnih izkazih 331,571.676 goldinarjev. V to svoto je vštеta vrednost vseh škofijskih in drugih cerkvâ, vrednost župnijskih poslopij, samostanov in redovnih hiš in vseh h tem pripadajočih zemljišč. V tem letu je bilo pa na vsem Avstrijskem: 37 stolnih cerkvâ, 43 škofij, 130 stolnih in kolegijatnih kapitelnov, 14.000 samostojnih duhovnij s 16000 duhovnikov. Redovnih hiš je bilo nad 500 moških redov, 1000 ženskih redov. Za toliko tisoč ljudi le $331\frac{1}{2}$ milijona! Na vsakega redovnika pride poprek na leto 202 gld., torej na dan 80 kr. Ali je to res toliko premoženje? Čudovito, da nasprotniki vidijo to peščico, a kupov pri židih in drugih mogočnežih ne vidijo. Tako ima žid Rotschild na Francoskem 8000 do 10.000 milijonov, med tem ko je Gambeta, strasten nasprotnik sv. cerkve (seveda je gledal tudi s povečalnim steklom), preračunil premoženje «mrtve roke» na 1200 milijonov. Rotschild ima na Francoskem 180.000 hektarjev zemlje, v Parizu več tisoč hiš od vseh 88.000. Redovniki pa imajo 44.000 hektarjev zemlje, v katere je vštet tudi prostor od poslopij in vrtov, drugo je pa večinoma neobdelan svet, katerega morajo še le obdelovati.

Slednjič pa še pomislimo, kako porabi sv. cerkev svoje premoženje, in kako bogatini!

Jezus Kristus je imel mošnjičke, kakor pravi sv. Avguštin, pa čemu jih je imel? V prvi vrsti jih je porabil za milodare za uboge, kateri so mu bili takorekoč najbolj pri srcu. Kar je pa on začel, to so nadaljevali njegovi namestniki. Že po prihodu sv. Duha, na I. cerkvenem zboru je njihov prvak apostolom posebno priporočal uboge. Ker apostoli sami niso mogli za vse skrbeti, zato so izvolili 7 mož, katerim so v prvi vrsti poverili skrb za uboge, namreč dijakone. Kako so ti skrbeli za uboge, nam kaj lepo priča zgodba sv. Lovrenca, dijakona-mučenca. Ko so ga zatožili, da je kristjan in da ima v oskrbi cerkveno premoženje, je z veseljem priznal, da je učenec Kristusov. Ko ga pa vprašajo, kje so cerkveni zakladi, jih jim Lovrencij pokaže. Pa kakšni so bili ti zakladi? Brezposelni delavci, hromi, z eno besedo ubogi, katere je pripeljal pred sodišče, rekoč: „Tu so moji zakladi.“

Cesarica Evdoksija je hotela sv. Janezu Krizostomu odvzeti njegove dohodke, ker ji je očital njene pregrehe, toda eden njenih svetovalcev ji je rekel: „Cesarica, ako vzameš škofu dohodke, vzela si jih ubogim, zakaj kar ima škof, to imajo ubogi.“ — V sedmem stoletju je živel v Aleksandriji patrijarh Janez, po imenu Miloščinar, ki je vse, kar je imel, razdelil med uboge. Spal je v slami in se zavijal v staro, raztrgano odejo. Ko so mu nekoč na skrivnem dali novo, jo je prodal in denar razdelil ubogim. Koliko takih škofov in papežev bi lahko navel iz cerkvene zgodovine, ki si niti najmanjše stvari niso pridržali, prodali celo svoj prstan ali naprsni križ, ter razdelili med uboge, n. pr. sv. Ambrož v Milanu, sv. Frančišek Salezij v Genevi. Tudi naše dni se porabijo velike svote za uboge, za razne dobrodelne zavode, bolnišnice, šole itd., kakor se nam kaže po raznih mestih. Ko bi hotel opisati, koliko dobrega se je že storilo s pomočjo

«mrtve roke», bi moral spisati debelo knjigo. Samo na Avstrijskem znašajo ustanove duhovnikov za dijake 6,175.000 gld. S pomočjo teh ustanov obiskuje v Avstriji srednje in višje šole 1975 dijakov. Kdo bi še opisal dobrote, katere uživa trpeči človeški rod od raznih redov in kongregacij?

Ker se je zlasti na Francoskem pojavila današnje dni gonja zoper redove in kongregacije, poglejmo, koliko dobrega stori ondi «mrtva roka». V mestu Cambray (Kambre) izhajajoči list «Semaine religieuse» objavlja, da ondi 3000 redovnikov in 15.000 redovnic brezplačno oskrbuje do 100.000 starih ljudi, da vzgaja do 60.000 sirot, in da število bolnikov, ki se oskrbujejo v bolnišnicah, doseže število 250.000. Kaj nam ne povedo vsega te velikanske številke! Na Francoskem, kjer sedaj vlada premoženje kongregacij ceni kar moči visoko, se je dognalo od vladnih uslužbencev, da imajo usmiljenke v Neversu 1,881.808 frankov. Kaj ne, strašno premoženje! A pomisli, čemu se porabi. Usmiljenih sester je 2000, na vsako pride torej 911 fr. 40 cent. Splošno pa pride na Francoskem na vsakega Francoza 7500 frankov premoženja, torej so usmiljenke v primeri s splošnim ljudstvom zelo revne. A pri tem so iste usmiljenke brezplačno poučevale 2760 revnih otrok in vzgajale 833 sirot. Sestre so stregle v 107 javnih bolnišnicah, v 4 norišnicah in 2 ubožnicah. Kongregacija dobi za vsako sestro na leto 200 frankov odškodnine, to je 172 kron na leto. Zdaj pa vprašam: Kje se dobe izobražene postrežnice za bolnice za 172 kron letne plače? In še od teh dohodkov ne vzame posameznica niti vinarja, vse gre v skupno blagajno, iz katere se zopet porablja za skupni blagor človeškega rodu. Ako ima cerkev premoženje, porabi ga le v korist človeškega rodu. O tem nam priča vsa sedanjost, kaj še le, ako pogledamo preteklost. Koliko revežev, onemoglih starčkov, bolnikov in drugih nesrečnežev so preskrbovali zlasti redovi!

Kolika dobrota bi bila za uboge, ako bi se cerkvi vzelo premoženje? Ali bi ne trpeli največ ubogi, kakor smo že prej videli v zgodovini Angleške? Kdo ima pa korist od premoženja cerkvenega? Ali morda države? Tolikrat so že cerkvi vzeli premoženje in vendar niso nič na boljšem, ampak še na slabšem, kakor nam kaže pogled na Laško, Francosko, Špansko.

7. Posledek.

„Vse pa skusite (preiskujte), kar je dobrega, ohranite.“ *(I. Tes. 5, 21.)*

Ogledali smo si poglavitna očitanja, s katerimi hočejo nasprotniki sv. katoliški cerkvi vzeti vse zaupanje njenih vernikov. Kaj lahko smo se prepričali, da nam vsa ta očitanja ne morejo podreti našega zaupanja do nje, naše najboljše matere. Tudi ta resnični in neresnični plevelj nas ne more odvrniti, da bi je ne poslušali in se oklenili njenih božjih naukov. Nasprotno nam morajo vsa ta očitanja vzbuditi veliko pozornost, da ne sprejmemo kar tja v dan za resnico, kar nam pripoveduje kak nasprotnik o katoliški cerkvi, kadar meče blato na

njo. Tu pač veljajo v polni meri besede slavnega zvezdoslovca Newtona: „Globokeje je treba kopati, potem najdeš resnico.“

Ako torej slišiš ali bereš kak napad na katoliško cerkev, ne sprejmi ga kar na lahko kot resničnega, ampak natančno preiskuj. Kaj podučna v tem oziru je sledeča dogodbica, naj si je resnična ali ne. V nekem kraju na Češkem je bil zbolel občinski predstojnik, po imenu Florijan. Ta mož še nikdar ni rabil zdravnika ne lekarnarja. Ker ni sam mogel iti k zdravniku, pošlje svojega pastirja. Zdravnik zapiše zdravilo in deček teče v lekarno. Kmalu prinese domu malo škatljico. Vse se čudi temu zdravilu, kaj še le, ko odpro škatljico. „To je žaganje“, pravi žena. „Kako boš pač ljubi Florijan mogel zavžiti to reč. Pa kaj, nič ne pomaga. Le pogumno se loti dela“, pravi možu in mu ponudi žlico žaganja. Mož povžije žaganje, a se strašno kislo drži. Ko se od težavnega požiranja nekoliko oddahne, pravi: „Kolikrat pa morem zavžiti to stvar? To je žaganje.“ — „Trikrat na dan, je napisano na listku“, pravi žena. — „O, to je strašno zdravilo, tega noben navaden človek ne more prenesti.“ In Florijan pozabi na svojo bolezen, plane iz postelje ter se poda sam k zdravniku. Seboj vzame zdravilo ter je pokaže zdravniku. Ta nekoliko časa strmeč gleda, potem se pa glasno zasmeje. „Seveda, to je še za konja prehudo! To je pravo žaganje.“ Ves togoten pravi Florijan: „Saj to sem tudi jaz rekel, ko je bil pastir prinesel zdravilo. No, lekarnar jo bo že skupil.“ Že je hotel zapustiti zdravnika in iti nad lekarnarja, ko ga zdravnik ustavi in iz žaganja potegne malo stekleničico. „Treba je bilo le malo globokeje poseči, pa bi bili našli pravo“, pravi čudečemu se Florijanu.

Dà, treba je le malo globokeje poseči, pa se najde pravo, to velja tudi o vseh napadih na katoliško cerkev. Ako bomo imeli na prvi pogled vse za resnico, kar nam oznanja o verskih resnicah, o katoliški cerkvi kaki nasprotnik sv. katoliške cerkve, kaki spis ali časopis, bomo tudi mi včasih uživali žaganje, t. j. največje budalosti. Zato posežimo vedno globokeje, preiščimo natančneje, in vselej se bomo prepričali, da so ničasti vsi napadi na katoliško cerkev, da ima le ona resnico, da je le ona naša p r a v a m a t i, katero smo dolžni poslušati.

Deveti del.

Najdražji zaklad.

I. Temelj človeške družbe.

„Na veri in upanju sloni vse človeško življenje.“
(Evzebij: Praep. evang. I, 5.)

Verstvo (religija) je človeku prva in najsvetejša dolžnost. Zdrava pamet mu narekuje, da ima in mora imeti dolžnosti do svojega Stvarnika, do svojega očeta. Te dolžnosti mu je pa, kakor smo videli, nekako moral razodeti Bog sam. To je storil, kakor pravi apostol: „Mnogokrat in na mnogo načinov nam je Bog govoril.“ To božje razodetje nam oznanja katoliška cerkev. Za katoliško cerkev kot oznanjevalko božjega razodetja govori toliko prič, da smo primorani reči s sv. Rihardom od sv. Viktorja: „Ako sem pa v zmoti, potem sem le od tebe prevarjen, o Gospod, ker moja vera je potrjena s takimi čudeži, katere moreš storiti le ti.“ (De Trimitate, II, 2.)

Tudi morebitni plevelj v katoliški cerkvi, da govorim s svetim Ciprijanom, o katerem sem govoril v prejšnjem delu, nas ne sme odvračevati od nje. „Če se nam tudi vidi, pravi sv. Ciprijan, da je plevelj v cerkvi, se vendar ne sme naša vera in naša ljubezen radi tega odvrniti in ločiti naše osebe zaradi pleveli od cerkve.“ (De unitat. Eccl. c. 19.) Sv. katolška cerkev je edina redna pot v večno življenje. To nam narekuje sam Gospod z določnimi besedami. (Glej I. zvezek str. 50.)

O tem je bila cerkev prepričana vse čase. Že najstarejši cerkveni očetje nam napovedujejo to resnico. Tako piše sv. Ignacij Antiohenski Filadelfijcem: „Bratje, ne dajte se premotiti! Ako je kdo pristaš razkolnikov, ne more podedovati kraljestva božjega“ (Ad Phil. c. 3). — „V cerkvi je Bog postavil apostole, učitelje in preroke“, piše lepo sv. Irenej, „in vse drugo delovanje duha, katerega se ne morejo udeležiti tisti, ki niso v cerkveni družbi, ampak sami sebe

oropajo življenja s svojim slabim naukom in slabim ravnanjem. Kjer je namreč cerkev, tam je duh božji, in kjer je duh božji, tam je cerkev in vsaka milost. Duh pa je resnica. Zato ne bodo tistih, ki se je ne udeležijo, hranila materina prsa v življenje, niti ne bodo zajemali iz najčistejšega studenca, ki teče iz telesa Kristusovega, ampak kopljejo si plitve studence in pijejo smrdljivo vodo iz močvirja, ker se ogibajo vere sv. cerkve." (Adv. haer. III, 24.) — „Nihče naj se ne moti" kliče Origen; „zunaj te hiše, to je zunaj cerkve, se nihče ne bo rešil." (De princ. praef. n. 2.) Znane so besede svetega Ciprijana, da nihče ne more imeti Boga za očeta, kdor nima cerkve za mater.

Slično se je katoliška cerkev vedno izjavila tudi na svojih zborih. Na IV. lateranskem cerkvenem zboru je Albigencem in drugim napovedala: „Le ena je vesoljna cerkev vernikov, zunaj katere ni rešitve." Slično je izjavila na tridentinskem cerkvenem zboru. Še Pij IX. je dne 9. decembra 1854 slovesno izjavil, da se zunaj katoliške cerkve ne more nihče zveličati, ker je edina ladija zveličanja, in da se bo potopil v vesoljnem potopu, kdor v to ladijo ne stopi.

To je tako čividno, da je sam Luther enajst let pozneje, ko je izstopil iz katoliške cerkve, zapisal in l. 1538 ponovil te pomenljive besede: „Priznamo, da je v papeštvu veliko krščanskega, dà, vse krščansko blago, in da je od ondot prišlo tudi k nam; priznamo, da je v papeštvu pravo sv. pismo, pravi krst, pravi zakrament sv. Rešnjega Telesa, pravi ključ za odpuščenje grehov, pravi katekizem. Pravim, da je pod papežem pravo krščanstvo, dà, pravi cvet krščanstva in mnogo pobožnih velikih svetnikov ... Zato mora pri njih biti tudi vera, krščanska cerkev in sv. Duh." (Opp. ed. Jan. IV. 320; VII, 169.)

Toda preden preidemo k posledicam tega nauka, je pač potrebno, da odgovorimo še na vprašanje, ki bi koga utegnilo motiti, namreč: kaj bo s tistimi, ki so zunaj cerkve, ali bodo vsi pogubljeni?

To vprašanje so že Japonci stavili sv. Frančišku Ksaveriju, češ ali so njihovi predniki pogubljeni, ker so umrli v poganstvu. In kaj jim je odgovoril svetnik? Ali je morda rekel, da so pogubljeni? Tako si mislijo nasprotniki cerkve, ki pravijo, da cerkev proklinja brez izjeme vse, ki niso njeni udje. A sv. Frančišek je rekel: „Ako so vaši očetje poslušali glas svoje pameti in vesti, potem jih je gotovo razsvetlila luč sv. vere, ako ga pa niso, potem so po pravici pogubljeni." S temi besedami je svetnik dovolj razločno povedal, da cerkev ne pogublja vseh drugovercev brez izjeme, ampak da se tudi ti po njenem nauku morejo zveličati, seveda ne zaradi svoje krive vere, ampak, ker so takorekoč po duhu katoličani. Sv. Avguštin namreč razločuje (in ž njim vsi bogoslovci) med telesom in dušo katoliške cerkve. Telo katoliške cerkve so vsi udje, kateri so po zunanje, po sv. krstu, sprejeti v njeno družbo, ki prejemajo zakramente in so v zvezi z rimskim papežem. Duša katoliške cerkve so pa vsi ljudje, ki hrepenijo po resnici in imajo trdno voljo, se je okleniti, kakor hitro bi jo spoznali, in ki žive po svoji pameti (vesti). Vsled tega je tudi mogoče, da se katoličan ne more prištevati k duši ka-

toliške cerkve, ako živi v smrtnih grehih ali zametuje verske resnice, dasi se po zunanje prišteva k njenemu telesu.

Po tem nauku lahko razsodimo, kateri drugoverci se morejo zveličati. Tu nam je zlasti razločevati med nekatoliškimi kristjani, ki verujejo v Kristusa in so večinoma pravilno krščeni, in med tistimi, ki niso kristjani, bodisi da so živeli pred Kristusom ali po Kristusu.

Prvi se morejo zveličati, ako so po duhu katoličani, ako so bili namreč v krivoveri vzgojeni, pa ne spoznajo zmote svoje vere, niti jim ne pride noben dvom nad njeno resnico, in hrepenijo, spoznati resnico, ter imajo tudi trdno voljo, se je okleniti, kakor hitro bi jo spoznali, sicer pa žive po svoji vesti in veri. — Ti so podobni človeku, ki ima nevedoma ukradeno blago. To namreč zanj ni pregreha, ker ne ve, da je blago ukradeno. Vsled svoje ločitve od katoliške cerkve se sicer ne morejo rednim potom zveličati, a kdo bi mogel trditi, da jim ne more usmiljenje božje odpreti izredno pot, saj tudi grešnik more po popolnem kesu zadobiti odpuščenje greha, četudi ne prejme zakramenta sv. pokore.

Drugače je pa s tistimi nekatoliškimi kristjani, ki so se sami ločili od katoliške cerkve in so torej očitni krivoverci in razkolniki, in s tistimi, ki poznajo katoliško cerkev, pa se je nočejo okleniti! Prvim zlasti velja pravilo, da zunaj katoliške cerkve ni rešitve. Tem veljajo besede apostolove, da „so spačeni in grešniki, ki so z lastno sodbo obsojeni.“ Glede tistih pa, ki poznajo katoliško cerkev, pa se je nočejo okleniti, prepustimo sodbo ljubemu Bogu, ker ne moremo razsoditi, v koliko so krivi, da se ne oklenejo katoliške cerkve, — ali so preleni, da bi preiskovali, ali pa naravnost zametujejo resnico. Zlasti nam je skrito delovanje milosti božje in to posebno v zadnji uri. Zato ne moremo takega kar meni nič tebi nič obsoditi.

Kar se tiče nekristjanov (nevernikov), ki so živeli pred ali po Kristusu, je istotako gotovo, da so se mogli zveličati. Ljudje pred Kristusom so se mogli zveličati v svojem upanju na prihodnjega Odrešnika. To upanje je pa, kakor priznava celo Voltaire, sijalo vsemu človeškemu rodu, ker ga ni bilo naroda, ki bi ne bil pričakoval Odrešenika. „Po njem pa“, pravi sv. Avguštin, „so se rešili vsi, ki so od začetka človeškega rodu verovali nanj ter ga spoznali kakorsikolibodi in kjerkoli so živeli“ (Ep. 102, 2), seveda če so živeli po svoji vesti. Isto velja o nevernikih, ki so živeli po Kristusu, a o njem in njegovi cerkvi niso ničesar slišali. Tudi njim je napovedovala pamet Boga, in vest jih je učila, kako jim je živeti. Ako so hoteli spoznati resnico, in to jim je lahko vzbudila milost božja, katere se tudi vdeleže, saj je Kristus za vse umrl, potem smemo pač biti prepričani, da jim je milost božja odprla izvanredno pot v večno življenje. Sv. Tomaž Akvinski pravi kaj lepo, da bi Bog ne pustil umreti takega človeka, ki ima hrepenenje po resnici, da bi mu ne dal prilike jo spoznati, če bi tudi bilo treba v ta namen poslati angela iz nebes. In če bi se to ne bilo prej zgodilo, zgodi se pač lahko v zadnji uri. Zato ne smemo reči, da so vsi drugoverci pogubljeni, ker tega tudi sv. cerkev ne uči, ampak tudi oni se morejo zveličati,

kakor uči sledeči dogodek. Josip de Anchieta, apostol Brazilije, je našel v gozdu starega Indijanca, ki je željno stegoval k njemu roke, ker je že davno želel govoriti s poslancem velikega Duha (Boga). Iz daljnega kraja je bil prišel ter prosil misijonarja, da naj mu pokaže pravo pot v nebesa. Anchieta ga izpraša in glej, v svoje veliko začudenje spozna, da starec ni nikdar prelomil naravnega zakona. V kratkem času ga je podučil misijonar o najpotrebnejših resnicah. Iz drevesnega listja nabere vode ter krsti starega Indijanca ter mu da ime Adam. Kmalu potem je bil starček mrtev. Tu veljajo besede sv. Hieronima: „Ni to hvalevredno, da je kdo bil v Jeruzalemu, ampak da je v Jeruzalemu tudi sveto živel.“ (Epist. ad Paulin. de inst. monachi.)

Vsako društvo ima svoj določen namen. Ali pa udje dosežejo ta namen, ako jim zadostuje, da so le zapisani v društveno knjigo? Gotove ne, ampak treba je, da udje poznajo pravila svojega društva in da je tudi izvršujejo. Le tako je mogoče doseči društveni namen. Tudi katoliška cerkev je društvo, in sicer najboljše, najlepše društvo, ki ima najvzvišenejši namen. Ako pa hočemo doseči ta namen, je treba, da poznamo pravila in je tudi izvršujemo.

Ko smo se torej prepričali, da je sv. katoliška cerkev naša prava mati, po kateri nam govori sam Bog ter nam nudi vero, našo prvo in najsvetejšo dolžnost, zato je treba, da si ogledamo tudi dolžnosti, katere nam nalagajo pravila tega društva. Ta pravila nam podaja pravilnik tega društva, to je: katekizem. V svojih peterih poglavjih (Vera, upanje, ljubezen, zakramenti, krščanska pravičnost) nam v kratkem napoveduje glavne dolžnosti, ki nam jih nalaga naša vera.

Prva dolžnost katero nam nalaga katoliška cerkev, je torej vera, da imamo namreč za resnico vse, kar nam je Bog razodel in nam po katoliški cerkvi zapoveduje verovati. A glej, že tej prvi dolžnosti se ustavlja človeški napuh. Njegov razum se protivi sprejeti kot resnico kaj takega, česar sam ne spozna, o čemur se z lastnimi počutki ni prepričal, da je resnično. Zato mnogi zametujejo vero, kakor da bi bilo nespametno ali celo sramotno, kaj takega imeti za resnico, česar človek ne spozna, o čemur se sam ni prepričal.

Nekege irskega kmetiča so dolgo časa nadlegovali slični dvomi. Zlasti je dvomil, ali naj bi veroval vse, kar mu oznanja katoliška cerkev. Te svoje dvome je razodel nekemu duhovniku. Ta mu je pa s kaj primernim zgledom pregnal vse dvome. Povedal mu je namreč sledečo resnično dogodbico. Cesar Napoleon je nekoč pregledoval pred svojo palačo v Parizu svoje vojake. Ko je stopil iz konja, je izpustil iz rok vajeti in konj je prostost porabil, da je zbežal. Neki prostak, gibčen mož, skoči za konjem ter ga cesarju pripelje nazaj. „Hvala, gospod stotnik“, pravi cesar vojaku. — „Pri katerem polku?“ vpraša vojak. — „Pri moji telesni straži“ odvrne cesar in odjezdi. Vojak mirno odloži puško ter gre v svoji prostakovi obleki med generale. „Kaj pa dela ta človek tu?“ vpraša jeden izmed generalov. „Ta mož,“ odvrne novi stotnik odločno, „je stotnik cesarjeve straže.“ — „Ti?“ zakličejo, vsi čudeč se. — „Dà, zakaj ta je rekel“ pravi vojak ter pokaže na cesarja. „Oprostite,“ reko mu generali, „mi nismo tega vedeli.“ — Sedaj, ko so zvedeli, da ga je cesarjeva

beseda povišala v stotnika, so bili prepričani, da je res, kar je rekel vojak. „Kako?“ pravi na to duhovnik irskemu kmetiču, „in ti se nočeš zanašati na besede najvišjega vladarja, kralja nebes in zemlje?!“ Te duhovnikove besede so kmetiču odvzele vse dvome.

Sedaj vprašamo: ali je bilo nespametno od vojaka ali celo sramotno zanj, da se je zanašal na cesarjeve besede? Ali ni bilo marveč kaj pametno, da je bil prepričan, da je res, kar mu je rekel vladar? Ali ni bilo to zanj častno, saj mu je prineslo čast, katere bi sicer morda nikdar ne bil dosegel. In zanašati se na besede neskončno resničnega Boga naj bi bilo nespametno ali celo sramotno? Kdo pač bolj zasluži, da se nanj zanašamo, kakor ravno Bog, ki ne more goljufati in ne goljufan biti?

Kolikrat moramo že v navadnem življenju imeti za resnico, kar nam povedó verodostojni ljudje, to je taki, o katerih smo prepričani, da govoré resnico. Kolikrat moramo imeti za resnico, kar nam napoveduje kaka listina, ker je ta povsem potrjena! Na tej veri sloni vse vsakdanje življenje. Vzemi to vero in nemogoča je vzgoja, saj se mora otrok zanašati na besede očetove. Ali bi bil mogoč kak poduk, kak napredek, ako zavržemo vero? Tudi največji učenjaki so morali začeti z vero, da so prišli do svoje učenosti. Začeti so morali s prvim razredom, in ako so se hoteli naučiti brati, morali so se zanašati na besedo učiteljevo, morali so verovati, da se črka *a* res imenuje tako, kakor jim je rekel učitelj, da je dvakrat dva štiri itd. Ves svet je prepričan, da biva Amerika, Avstralija, Pariz in drugi kraji. A koliko jih ni bilo v teh krajih! Zakaj verujejo, da so res ti kraji? Zato, ker jim spričujejo to ljudje, ki so bili že v teh krajih. Vzemi vero, in ti ne moreš biti prepričan, da v resnici bivajo ti-le kraji. Ves današnji svet je prepričan, da je res živel rimski cesar Neron, da je živel Napoleon in drugi sloveči možje v davno minulih časih. Ali so jih videli? Zakaj pa verujejo, da so v resnici živeli? Ker jim tako pričujejo listine, zgodovinski spomeniki itd. Zavrži vero, in ti ne moreš biti prepričan, da so ti možje v resnici živeli.

Imaš veliko posestvo, katerega nisi ti kupil, ali hišo, katere nisi ti sezidal. Zakaj praviš, da je to posestvo tvoje, da je hiša tvoja? Ali si bil zraven, ko so je kupili tvoje predniki, ko so jo sezidali tvoji očetje? Ti se upiraš na listine, kupno pismo, zemljiško knjigo itd. Ako zavržeš vero, nimajo vse te listine nobene veljave. Ali nima torej prav učeni Hugo Grocij, ki pravi: „Brez vere pade (izgubi svojo veljavo) zgodovina, pade naravoslovje in zdravilstvo, celo občevanje med stariši in otroci.“ (De veritat. relig. chr. n. 29.) Na veri sloni vse vsakdanje življenje. Resnične so torej besede sv. Avguština: „Ako vzameš vero iz vsakdanjega življenja, kdo ne uvidi, kolik nered bi nastal, kolika zmešnjava.“ (De fide 2, 4.) Že pogan Seneka je priznal: „Večino tega, kar ve človek, ve po veri.“ (Ep. 94.) Kdo bi pač rekel, da je pametno ravnal neki indijski knez, ki je zavrgel nekega misijonarja, ki je užival pri njem veliko zaupanja, samo zaradi tega, ker je menil, da laže, ko mu je pripovedoval, da se voda v Evropi strdi v led, ker tega še nikdar ni sam videl.

Ako smo pa že v vsakdanjem življenju primorani se zanašati na pričevanje ljudi in listin, kaj bi se potem ne zanašali na besedo vsevednega, neskončno resničnega Boga? Ako je vera pametna v navadnem življenju, zakaj naj bi potem bila nespametna krščanska vera, ker se nam je še veliko manj, pravzaprav kar nič ni treba bati, da bi bili ogoljufani? Kolikokrat se zmoti človek, a pri Bogu je zmota nemogoča.

Drugo vprašanje: Ali je bilo nespametno, da so oni generali verovali na besedo vladarjevo, da je vojak stotnik, dasi ni nič na njem razodevalo stotnika, ne obleka, ne postava, ne kaj drugega? Ali je bilo to zanje sramotno? Kdo bi mogel kaj takega trditi!

Istotako ne moremo reči, da je nespametno, ali celo sramotno, ako verujemo resnice, katere je Bog razodel in nam jih oznanja sv. katoliška cerkev, dasi se ne moreme s svojimi očmi, svojim razumom prepričati, da so resnične, ker presegajo naš razum. Najprej vprašam: Je li naš razum nezmotljiv, nezmotljivi naši počutki? Tvojim očem se zdi solnce le majhna kroglja, in vendar je veliko večje od naše zemlje. Potakni palico v vodo in če pogledaš v vodo, rekle ti bodo oči, da je palica zlomljena. Potegni palico iz vode in videl boš, da je še cela. Ako greš v kupolo cerkve sv. Petra v Rimu in pogledaš na cerkvina tla, boš videl ljudi majhne, takorekoč kakor muhe, a vendar so ljudje iste velikosti kakor sicer. Glej, kako te mnogokrat varajo tvoje oči, in ti se hočeš v vsem nanje zanašati!

Kako kratek je dalje naš razum, naša pamet! „Ako je naša pamet prišla do vrhunca spoznanja“, pravi sloveči francoski učenjak Paskal, „spozna, da je še veliko, česar ne more spoznati, in ako do tega spoznanja ne pride, potem je že celó slabo.“ (Pensées chr. V, 1.) Kam bi pa prišli, ako bi le to verovali, kar s svojim razumom spoznamo? Kdo ne pozna luči, gorkote? Ali pa ve človek, kaj je luč, gorkota? Noben človek še ni prišel do tega spoznanja in ne bo tudi nikdar prišel. Natančno skoraj vemo zakone, po katerih delujejo te reči, a kaj so, kaj je njih bitje, tega pa ne vemo. „Luč“, piše učeni Ulrici, „najbolj znana prikazen, ki nam prva kaže svet, je po svojem vzroku in bitju najbolj neznana prikazen.“ Ali pa zaradi tega, ker ne vemo, kaj je luč, kaj je gorkota, porečemo, da ni luči, da ni gorkote? Ali bi ne bilo to skrajno nespametno? Mi smo primorani verovati, da je luč, da je gorkota, dasi ne spoznamo, kaj da je.

Človek spozna popolnoma le one stvari, katere je sam naredil, česar pa sam ni naredil, tega nikdar ne bo popolnoma spoznal. — Urar pozna svoje delo, ker je uro sam napravil. Istotako bi človek spoznaval ves svet, ako bi ga bil sam ustvaril, ker ga pa ni sam ustvaril, zato ga tudi nikdar ne bo popolnoma spoznal. Ako pa človek niti del božjih ne spozna popolnoma, kako bi mogel še le Stvarnika, ki je nezmerno višji od njih? Ako je torej pametno, da veruje že v navadnem življenju v reči, katerih ne spozna, kaj bi ne bilo pametno, ako veruje v resnice, katere mu je Bog razodel, dasi jih s svojim razumom ne more spoznavati? Zato je rekel bl. Klemen Hofbauer tako lepo, da je bolj prepričan o tem, kar uči vera, kakor da bi videl s svojimi očmi; in da bi niti očij ne odprl, ako bi tudi z očmi mogel

videti skrivnosti sv. vere, da bi ne izgubil zasluženja. Pač res, kakor je rekel učenjak Haman: „Ako človek enkrat ve, kaj je pamet, potem se ne izpodtika več nad vero.“

Dà, ko bi človek spoznal vse resnice, katere mu je Bog razodel, potem bi ne mogli govoriti o veri, potem bi bilo božje razodetje nepotrebno, da ne rečem nespametno. Ravno zaradi tega, ker jih človek s svojim razumom ne more spoznati, ravno zaradi tega jih je razodel in tudi nekako moral razodeti. Sploh pa, ko bi človek mogel popolnoma spoznati Boga, bi Bog izgubil vso veljavo, bi nehal biti Bog. Bog je neskončno popolno bitje. Ako bi pa Bog takorekoč mogel iti v našo pamet, potem bi ali naša pamet bila pamet božja (to je enako velika kakor Bog) ali pa bi bil Bog tako majhen, kakor je naša omejena pamet, torej bi ne bil več Bog. — Ali ni torej pametno, da verujemo v resnice, ki presegajo pamet, v takozvane skrivnosti, ker nam jih je razodel Bog, ki jih edino spoznati zamore, ker ima takorekoč neomejeno pamet, a naša pamet je tako zelo omejena, kratka. — Takim, ki se v svoji ošabnosti toliko protivijo, verovati skrivnosti sv. vere, je pač najlepše povedal P. Lakordér, ki je rekel človeku, kateri je trdil, da ne more verovati o skrivnosti: „Ali veste, od kod prihaja, da ogenj maslo raztopi, strdi pa jajce? Če tudi tega ne razumete, kako se to zgodi, vendar ste prepričani, da se tako godi.“

Pa ne misli, da te resnice nasprotujejo naši pameti, dasi jo presegajo. Naša pamet je od Boga. Kar nasprotuje naši pameti, to nasprotuje božji modrosti, ki nam je dala pamet, torej ne more biti od Boga. Razodete resnice so pa od Boga, torej ne morejo nasprotovati naši pameti.

Kolika nespamet torej, ako kdo pravi: Jaz le to verujem, kar vidim ali spoznam. „Kdor tako govori“, pravi lepo znani učenjak Hettinger, „pravi, da je le to resnično, kar on spozna. Ako pa je le to resnično, kar on spozna, potem je njegova pamet neskončna, vir in merilo vse resnice. Ako pa je njegova pamet neskončna, potem je božja. Kdor torej pravi, da je le to resnično, kar on spozna, on s tem trdi, da je Bog, in očitno spoznava, da je izgubil pamet, da je norec“. (Hettinger II, 35. 7. izdaja.)

Kakor stori oče s svojim otrokom, tako dela tudi Bog, naš najboljši oče, z nami. Otrok mora najprej očetu verovati, še le kadar se mu zjasni pamet, potem spoznava sam posamezne reči. Tako moramo tudi mi v tem življenju verovati svojemu najboljšemu očetu, ki nas uči po svojem razodetju, po svoji cerkvi, ako hočemo kdaj priti do spoznanja v večnosti, v nebesih, kjer ga bomo gledali od obličja ter v njem spoznavali vse, kar je v tem življenju zakritega našim očem.

2. Najpotrebnejša in najkoristnejša luč.

„Edino le vera vzdržuje človeka v življenju in v smrti.“
(Karol Fr. Stumpf Brentano.)

„Bodi luč“, s temi besedami se je začelo stvarjenje sveta, ker je luč prvi pogoj življenju vseh stvari. Luč nam razsvetljuje vse reči,

da jih spoznavamo. Kaj bi nam koristile oči, da nimamo luči (svetlobe)? Luč nas razveseljuje. Kako žalostna je tema, kako težko pričakujemo svetlobo. Glej bolnike, kako vzdihujejo v temni noči, da bi zopet prišel dan, da bi jim zopet na bolniško postelj zasvetila luč. Ko Jezus Kristus napoveduje večne kazni, napoveduje v prvi vrsti večno temo kot najstrašnejšo kazen za človeka. Brez luči ni življenja. Postavi cvetko v temno klet, kako hitro ti ovene in vsahne. Poglej jetnika, ki je obsojen v temno ječo, kako mu je vpadel in obledel obraz, le prehitro ga pokosi smrt. Kolika dobrota je torej luč, kako koristna stvar! Kar je pa luč telesu, to je sv. vera duši. „Vi ste luč sveta“ je rekel Jezus svojim apostolom, katere je poslal svetu oznanjat sveto vero. Sv. evangelist Janez imenuje Kristusa „luč sveta, ki vsakemu sveti, ki pride na svet“ (I, 9.). V razodetju božjem nam je po besedah psalmistovih zasvetila luč njegovega obraza. (Ps. 4, 7.)

Luč nam razsvetljuje naravo — sv. vera nam razsvetljuje nadnaravne stvari. Luč se sicer imenuje tudi naša pamet, a kaj je ta luč proti luči sv. vere. Luč sv. vere bi zamogli primerjati solnčni luči, luč naše pameti pa svečini ali kaki drugi luči. Svečina luč razsvetljuje le tvojo sobo ali kak večji prostor, a še tega nepopolno. S to lučjo vidiš le bližnje reči, v večji daljavi je vse temno in nerazločljivo. Pa še ta luč ti ne kaže vseh reči v pravi barvi. Rumene reči se ti pri luči vidijo bele, zelene temnovišnjeve. Solnčna luč pa nam razsvetljuje vso naravo in kaže vse reči v pravi barvi. Prižgi tudi na tisoče sveč, nikdar ne boš dosegel solnčne svetlobe. Solčni svetlobi je nekoliko podobna luč sv. vere, ker nam oznanja resnice, do katerih se nikdar ni povspel človeški razum, ki nam še navadnih reči ne kaže vedno v pravi barvi.

Za kar so se prej trudili največji učenjaki in modrijani, to ve sedaj šolski otrok ob roki svojega katekizma. O tej knjigi, ki nam podaja nauk o katoliški veri, piše kaj lepo francoski učenjak Žufroa (Juffroy): „Berite to knjigo, v nji boste našli odgovor na vsa vprašanja. Vprašajte kristjana, odkod je človeški rod, on ve to; kam gre, on ve to; kako pride tja, on ve to. Vprašajte otroka, čemu je na svetu in kaj bo ž njim po smrti; dal vam bo vzvišen odgovor, katerega sam ne razume, a ni zaradi tega nič manj občudovanja vreden. Vprašajte ga, kako je bil ustvarjen svet in v kak namen; zakaj mu je Bog dal živali in rastline; kako se je obljudil svet, ali se je to zgodilo po eni ali po več družinah, zakaj da ljudje govore različne jezike; zakaj morajo prenašati težave in nadloge, in kako bo svet končal, vse to ve.“ — „Blagor tvojim možem in blagor tvojim hlapcem, ki vedno stoje pred teboj in poslušajo tvojo modrost,“ (III. Kralj. 10, 8.) je rekla kraljica iz Sabe, ki je prišla obiskat Salomona in je slišala njegovo modrost. O sv. veri moramo reči: „Več kot Salomon je to.“ Po veri nam govori sam Bog, neskončna modrost. Kolika dobrota je torej sv. vera!

Luč nas razveseljuje. Istotako nas luč sv. vere razveseljuje, ker nas osrečuje. Tu na zemlji je sreča mogoča le v veri. Kakor luč solnca kolikor toliko predere tudi najtemnejše oblake, ki nam zakrivajo solnce, tako predere luč sv. vere tudi najtemnejše oblake,

ki nam hočejo zakriti solnce naše sreče. Teman oblak so razni križi in težave, ki zadevajo človeka na zemlji. Človeško srce takorekoč ne more biti, da je ne obdaja trnjeva krona. Človek sicer malo časa živi, vzdihoval je že Job, a vedno ga obiskujejo nadloge. Ali naj jih naštevam? Cemu? Saj so kolikor toliko vsakemu znane iz lastne izkušnje. Ali pa zamorejo te britkosti vernemu človeku kaliti sreče? Luč sv. vere predere tudi te oblake, ter človeku ohrani mir in srečo njegovega srca.

Vera človeku britkosti in težave olajšuje, ker mu kaže najboljšega očeta, ki mu trpljenje pošilja iz najboljšega namena, bodisi da bi ga izkušal, ali čistil in tem sposobnejšega pripravil za nebesa. Veren človek se ne brani očetove roke, ki želi le njegovo dobro, ampak bo klical s sv. Avguštinom: „Tukaj nas žgi, tukaj nas tepi, samo da nam boš prizanesel v večnosti.“ Vera ga uči, da Bog ne nalaga človeku večjega bremena, kakor ga more človek nositi, in da je božja roka mila, kadar je največja sila. Vera nas v trpljenju uči moliti.

Kolika dobrota je za človeka molitev! Srečnega bi se štel, ako bi smel vsak čas stopiti pred svojega vladarja, ako bi se smel z njim pogovarjati, kakor sin z očetom, ako bi vedel, da ti ne bo odbil nobene pametne prošnje. Glej, to srečo ti deli sv. vera, ki te uči moliti in ti oznanja, da smeš vsak trenutek stopiti pred vladarja nebes in zemlje. K njemu ne prideš nikdar neprileżno, tu ti ni treba veliko premišljevati, kaj boš govoril, ampak kolikor bolj mu po otročje razodeneš svoje želje, tem raje te posluša. Kdo bi mogel opisati blagodejnega vpliva molitve na človeka, ki ga blaži in osrečuje. „Pokusite in poglejte, kako sladek je Gospod“, (Ps. 33, 9.) kličem ti s psalmistom, in tudi ti boš primoran klicati z njim: „Gospod, en dan bivati v tvoji hiši je prijetneje, nego tisoč dni v hišah grešnikov.“ (Ps. 72.) Potrt od križa, katerega je imel vsak trenutek vzeti na svoja ramena, je klečal Gospod na oljski gori ter molil: „Oče, ako hočeš, naj gre ta kelih od mene, pa ne kakor jaz hočem, ampak kakor ti.“ Tu pride angel iz nebes ter ga okrepča. Okrepčan od molitve je vstal Gospod ter hrabro nase vzel križ, katerega mu je pripravil njegov nebeški Oče. Glej moč molitve! V molitvi izgubi križ svojo težo in trnje se izpremeni v rože.

Kolikrat se pripeti človeku, da v trpljenju stoji popolnoma osamljen. Starišev morda nima več, prijatelji se v nesreči večinoma poizgube. In četudi mu ostane kak prijatelj, ki mu hoče pomagati, kolikrat so mu zvezane roke, da ne more pomagati, dasi bi rad. Kako si želi človek tu prijatelja, ki bi mu hotel in tudi mogel pomagati. Glej, česar mnogokrat na vsem svetu ne najdeš, to ti nudi sv. vera, ki te vodi v cerkev in ti v tabernaklju kaže najboljšega prijatelja, ki ti hoče in tudi more pomagati. Iz ljubezni do tebe se je dal tu zapreti, da poln milosti čaka nate, da prideš k njemu. On se celó veseli, ako prideš k njemu iskat pomoči. Kdo bi naštel solze, ki so se že posušile pred tabernaklom, kdo križe, katere je olajšalo bivanje pred njim! Pa ti se morda bojiš stopiti pred njega, katerega si tolikrat žalil s svojimi grehi; glej sv. vera ti nudi posredovalko,

katero imenuje „pribežališče grešnikov“, bl. Devico Marijo. „Bojiš se stopiti pred očeta“, piše tako lepo sv. Bernard, „on ti je dal posredovalca Jezusa. Česa bi ne dosegel tak sin pri takem očetu? Pa morda te tudi v njem plaši njegovo božje veličanstvo. Ali hočeš imeti tudi pri njem posredovalko? Teci k Mariji!“ —

A vera nam ne olajšuje samo trpljenja, marveč celo povzroči, da ga z veseljem prenašamo, da celo po njem hrepenimo.

Kaj stori mati, da otroka pripravi, da pije grenko zdravilo? Ali ne vzame najprej sama zdravila v svoja usta ter ga potem dá otroku? Slično dela sv. vera, ki nam kaže našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki je sam prej nosil križ, preden ga je nam poslal. Koliko lažje ga bomo nosili, dà, celo po njem hrepeneli, ako se spomnimo, da ga je Jezus nosil iz ljubezni do nas, da brez križa ni zveličanja. Kaj je povzročilo, da so mučenci z veseljem šli na morišče, da so v najhujšem trpljenju peli slavo Bogu, da so se radovali? Edino le sv. vera je to učinila, ker jim je vzbudila ljubezen do Jezusa, ki je tudi za nje prestal najhujše muke. Čuj sv. apostola Pavla: „Poln sem tolažbe, preobilo imam veselja pri vsem svojem trpljenju.“ (II. Kor. 7, 4.) Čuj sv. Terezijo: „Gospod, ali trpeti, ali umreti.“ Kako ljubezniva je torej luč sv. vere, ki nam trpljenje lajša, ga oslajuje, dà, celo povzroča, da hrepenimo po njem.

Tudi najtemnejši oblak britkosti in težav ni tako temen, da bi ga ne predrla luč sv. vere. Strašnejši kot oblak trpljenja je še oblak nemirne vesti. Naj ima človek tudi vsega, kar svet imenuje srečo, namreč časti, vživanja, bogastva, ako nima mirne vesti, vendar ni nikdar srečen. Hudobneži nimajo miru, pravi sv. pismo, zato tudi nimajo sreče. Ali nima razum nobenega sredstva zoper to strašno rano? Poglej svet pred Kristusom. Z vsemi močmi ga je iskal, a našel ga vendar ni. Pogani so sicer sanjarili o reki Lete, da človek vse pozabi, ako se v nji umije, a te reke na tem svetu ni. Le sv. vera predere s svojo lučjo tudi temen oblak nemirne vesti, ker kaže človeku sredstvo, s katerim si zamore pridobiti izgubljeni mir vesti. Ona nam daje zagotovilo, da so nam odpuščeni grehi, ako vredno prejmemo zakrament sv. pokore. — V nekem mestu na severnem Češkem je nedavno umrl mož, ki je svoje dni živel jako razuzdano. Tu mu pošlje Bog nevarno bolezen. V tej bolezni ga vzdrami milost božja, da začne premišljevati svoje prejšnje življenje. Kmalu se mu vzbudi kesanje in želja, da se spravi z Bogom. Prosi, naj gredo po duhovnika. Z veliko pobožnostjo prejme sv. zakramente umirajočih. Potem pa je pravil: „Sedaj mi je dobro; še nikdar nisem bil v svojem življenju tako srečen kakor sedaj. Ako umrjem, se nikar ne jokajte, ampak molite za mojo dušo. Nisem storil veliko dobrega v svojem življenju, a sedaj mi je dobro!“ Mirno je kmalu na to umrl, spravljen z Bogom. Glej, kako osrečuje in razveseljuje človeka luč sv. vere, ki predere tudi temen oblak nemirne vesti.

A najstrašnejši oblak za posvetnega človeka je smrt, ki ne prizanese nikomur, ampak vsakemu ugasne luč življenja in posvetne sreče. Četudi ima človek vsega v izobilju, spomin na smrt, ki ga bo ločila od vsega, mu ogreni vse posvetne dobrote. Ali pa tudi tistemu, kateremu

sveti luč sv. vere? Nikakor ne! Iz ene strani ga sv. vera uči prav ceniti zemeljske dobrote, ker mu kaže njih miniljivost in goljufivost, iz druge strani pa mu kaže večne dobrote, večno veselje, v katero mu ravno smrt odpira vrata. Kdo bi se torej čudil, ako je sv. apostol Pavel klical: „Želim, da bi bil razvezan in združen s Kristusom“, (Filip. I, 23) ako so svetniki komaj pričakovali trenutka, da se bodo otresli zemeljskih vezi svojega telesa in da pojdejo v veselje svojega najboljšega očeta.

In ko se približuje smrt! Kako strašna je smrt sama na sebi, a po luči sv. vere dobi vso drugačno barvo. Kakor nam solnce s svojimi zadnjimi žarki, preden zatone za gore, že daje upanje, da nam bo drugo jutro zasijalo v novi moči, v novi lepoti, tako nam tudi luč sv. vere s svojimi zadnjimi žarki na tem svetu obljubava, da nam bo onkraj groba zasvetila nova luč, ki se kar nič ne more primerjati z lučjo sv. vere. Ona nas uči, da tu le gledamo v zrcalu, a tam bomo gledali Boga, kakršen je, da zamenjavamo prazne minljive stvari z veseljem, kakršnega oko še ni videlo, uho ne slišalo in ne občutilo človeško srce. Glej sv. Alojzija! V smrtni uri ponavlja besede psalmistove: „Veseli gremo.“ Ko ga vprašajo: „Kam?“ jim odvrne: „V hišo očetovo!“ Je-li torej smrt temen oblak za tistega, ki veruje, mar mu ni zarja, ki mu napoveduje lepše, veselejše jutro?

Ko smo položili drago osebo v grob, nam zopet sv. vera, pogled na sv. križ, suši naše solze, ker nas zatrjuje, da se zopet snidemo v najlepšem, najveselejšem kraju, kjer ni trpljenja, ne bolečin, zlasti ne več ločitve. Kako človeka osrečuje luč sv. vere, naj nam kaže sledeči dogodek.

Leta 1848. je bil v Parizu podčastnik Herbuel obsojen na smrt, ker je bil iz maščevanja umoril svojega častnika. Msgr. Segur, ki je bil duhovnik vojaške jetnišnice, obišče tega vojaka, kakor nam sam pripoveduje, ter ga spravi z Bogom. Dva ali tri dni pozneje, kakor je bil zvedel svojo sodbo, je prejel sv. zakramente. Od tega trenutka je bil ves drugačen. „Sedaj sem srečen“, pravi pogostokrat svojemu duhovniku, „naj naredi ljubi Bog z menoj kar hoče; da moram umreti, obžalujem le zaradi tega, ker ne morem svoje pregrehe popolnoma popraviti.“ Dne 1. novembra 1848 je bil usmrten. Še med potjo na morišče pravi svojemu spremljevalcu, Msgr. Segurju: „Častiti gospod, jaz vam ne morem povedati, kako srečen je bil včerajšnji dan za me (ko je bil še enkrat prejel sv. zakramente); o kako sem bil srečen. Bil sem ves vesel in še vedno sem vesel. Ne morem popisati notranjega miru, katerega sem občutil pretečeno noč; takega veselja si človek sploh misliti ne more.“ In ta mož je šel na morišče! „Smrt mi ni strašna,“ nadaljuje, „saj vem, kam grem, da grem k svojemu očetu, v svojo pravo domovino. V malo trenutkih bom tam. Seveda sem velik grešnik, najhujši izmed vseh, zato se bom postavil na zadnji konec. Žalil sem Boga, grešil sem, toda Bog je dober, jaz zaupam nanj. Trdno verujem v vse resnice sv. cerkve. O kolik je mir moje duše — kako lep je ta dan! — Kmalu bom pri Bogu.“ Ko pride trenutek, da nad njim izvršijo obsodbo, poda mu spovednik sv. razpelo. Obsojenec je vzame, je milo pogleda, poljubi ter reče: „Moj

Zveličar, moj Odrešenik, dà, to si ti, ki si zame umrl; tudi jaz bom umrl zate." — Potem si izprosi milost, da bi vojakom smel dati povelje, kdaj naj ustrele, rekoč: „Ako sem imel pogum, hudodelstvo izvršiti, naj ga imam tudi, izvršiti zadoščenje". Poklekne, se poslovi od vojakov, ki so imeli nalog ga ustreliti, prejme še enkrat blagoslov mašnikov, potem pa da povelje, da naj ustrelijo.

Tako umira, komur sveti luč sv. vere! Kako prav je torej imel neki oče, ki je bil okusil nesrečo, katera izvira iz brezverstva. Ko je namreč njegov otrok šel k prvemu sv. obhajilu, mu je rekel te prekrasne besede: „Moj otrok, opravilo, katero boš danes opravil, je nad vse slovesno in odločilno za celo tvoje življenje. Vedi, da sta le dva pota v življenju; na enem najdeš vero, na drugem nevero; na prvem boš srečen, na drugem pa ne. Ako boš ohranil vero, boš moral prestati razne izkušnje, boš imel razne boje, a vendar boš srečen, ker bo mirna tvoja vest. Ako boš pa zavrgel vero, boš morda marsikaj dosegel, sreča ti bo morda smehljala, a srečen ne boš". Tako je govoril mož, ki je to sam izkusil. Kdo se ne spominja tu besed bl. Tomaža Kempčana: „Brez Jezusa živeti, je strašen pekel, z Jezusom sladki raj." (II. 8, 2.)

Luč je pa tudi prvi pogoj *življenju* vseh stvarij, da rastejo, da cvetejo ter prinašajo sad. Cvetica vsahne, človek obledi, dà, umrè, ako mu odvzameš svetlobo. Istotako tudi luč sv. vere povzroči, da človek živi na duši, da cvete in rodi sad. Poglej poganstvo, ki je tavalo v temoti, kakšno je bilo njegovo življenje. Ali tu vidiš kako čednost? Kakor hitro pa je krščanstvo stopilo na njegovo mesto, začele so rasti in cveteti na cerkvenem polju, katero je obsevala luč sv. vere, najraznejše cvetice lepih čednosti. Ne bom tu ponavljal, kar sem že povedal v I. in II. delu. Mar nas o tem ne prepričuje pogled v današnji svet? Kolikor bolj se izgublja vera, tem bolj se potaplja svet v nezmernost, razkošnost, nečistost in druge pregrehe. Kaj je temu posledica? Vedno večja reva in beda!

Kaj naj opomore človeškemu rodu? Edino le sv. vera. Človeški rod potrebuje krščanskih čednosti. Kar je rekel sv. Janez (I. 2, 16.): „Vse, kar je na svetu, je poželjivost mesa, poželjivost oči in napuh življenja", to velja tudi današnje dni. Beda izvira iz teh treh virov: poželjenja mesa, oči in napuha življenja. Ako hočemo ozdraviti bolni človeški rod, zamašiti moramo te tri vire, iz katerih izvira njegova bolezen. Zamašiti jih moremo le z nasprotnimi čednostimi: ponižnostjo, čistostjo, radodarnostjo itd. Te krasne cvetke rastejo pa edino le na polju, katero obseva luč sv. vere.

Nekega dne so vprašali Japonca, ki je bil ravnokar prejel sv. krst, kaj bi rekel, ako bi mu cesar zapovedal, da naj se odpove krščanstvu. „Jaz bi mu odvrnil", pravi Japonec, „Gospod, ti gotovo želiš, da bi jaz bil zvest podanik, in bil pripravljen zate žrtvovati svoje življenje, da se lepo vedem do svojega bližnjega, da sem ljubezniv do svojih podložnih, pokoren svojim predstojnikom, pošten do vseh ljudi. V tem slučaju mi pa moraš zapovedati, da ostanem kristjan, zakaj kristjan je to vse, to je, ima vse te lastnosti." — Dà, sv. vera rodi vse one lastnosti, čednosti, ki so neobhodna potrebne

za srečo posameznika in vsega človeškega rodu. Sploh velja tu vse tisto, kar smo že prej povedali o verstvu (religiji).

A s tem življenjem ni vse končano. Za tem življenjem pride brezkončno življenje. Ako želimo že tu na svetu biti srečni, koliko bolj moramo še le želeti, da bi bili srečni v deželi, katere nikdar ne bomo več zapustili. In k oni večni sreči nas zopet vodi le luč sv. vere. Jezus Kristus sam nam to napoveduje v besedah: „Kdor ne veruje, bo pogubljen.“ (Mark. 16, 16.) Isto resnico nam oznanja tudi sv. apostol Pavel, rekoč: „Brez vere je nemogoče dopasti Bogu“. (Hebr. 11, 6.)

Večno veselje nam bo Bog podelil kot plačilo za zaslužna dela. Zaslužna dela so pa brez vere nemogoča. Kakor ne more drevo brez korenin roditi sadov, tako so tudi brez vere nemogoča zaslužna dobra dela. Toda kaj pravim «zaslužna dela», saj se človek brez vere niti greha ne more varovati. Ako se pa greha ne varuje, kako bi potem mogel pričakovati večno plačilo?

Krščanska vera je torej krasna luč, ki nas vodi po potih tega življenja k časni in večni sreči. Ona nam je najdražji zaklad, katerega varujmo z vsemi svojimi močmi. Kdor tega zaklada nima, je revež, če ima tudi vse zaklade sveta, nasprotno je bogat, naj mu tudi nedostaja posvetnih zakladov. Kako lepo je to razodel neki Indijan, o katerem nam pripoveduje list „Kathol. Missionen.“ Protestantski misijonar ga je namreč vabil, da naj postane protestant, češ: „Tvoj duhovnik te ne ljubi, ti ne dá tobaka, ne obleke, pridi torej raje k nam!“ A mož odpne srajco in kazoč na svoje prsi, pravi: „Ali znaš brati v mojem srcu?“ — „Ne“, odvrne misijonar, čudeč se. „No tedaj“, pravi Indijanec, „tu v mojem srcu so darovi, katere mi daje katoliški duhovnik. Ako se izpovem, mi očisti dušo s krvjo Jezusa Kristusa; ako grem k sv. obhajilu, mi dá Jezusa v srce. Tvoj tobak se razkadi, tvoja obleka se obrabi, a darovi katoliškega duhovnika ostanejo, in jaz jih vzamem seboj v nebesa k ljubemu Bogu“. Ta mož je pač vedel ceniti najdražji zaklad katoliške vere. O da bi to storili tudi vsi naši čitatelji!

3. „V besedah in dejanju.“

„Kdor me bo spoznal pred ljudmi, spoznal ga bom tudi jaz pred svojim Očetom.“ *(Mat. 10, 32.)*

Sloveči francoski pisatelj Žanen (Janin) je bil vse prej kot goreč kristjan; nekateri so ga celo imeli za brezverca, ker ni nič na njem razodevalo vernega kristjana. Nekoč ga obišče eden njegovih prijateljev ter najde pri njem razpelo. „Kaj pa je to?“ ga smehljaje vpraša. Resno mu odvrne Žanen: „To je podoba ljubega Boga, ki me vzdržuje v težavah tega življenja, ki naj me tudi tolaži v zadnji uri. Nočem, da bi si moral izposoditi razpelo, kadar bom umiral.“ Mož je torej spoznal, da je vera pametna, koristna, dà, neobhodno potrebna; bil je tudi veren, a vere je bilo na njem kaj malo videti, ker je menil, da zadostuje, ako človek le v srcu veruje. Takih mož je zlasti

današnje dni obilo. Sploh imajo mnogi kaj čudne pojme o veri. Le premnogi mislijo, da smejo med verskimi resnicami takorekoč izbirati, verovati tiste, katere jim ugajajo, druge pa zavreči. Drugi zopet skrbno skrivajo svojo vero. Bog ne daj, da bi jo tudi v najmanjši reči očitno pokazali. Zopet tretji menijo, da so pravi verniki, dasi njihova dela tega kar nič ne kažejo. Slednjič pa imamo tudi še mnogo omahljivcev, katerim vsaka malenkost omaja vero, da začnejo dvomiti, ali ima katoliška cerkev resnico ali ne. Ali so to pravi, dobri katoličani? Sv. vera in zdrava pamet nam oznanjata, da jim tega imena ne moremo dati.

Krščansko verovati se pravi, za resnico imeti, kar nam Bog oznanja po katoliški cerkvi, dasi mi tega s svojim razumom ne spoznamo, in četudi spoznamo s svojim razumom, se vendar bolj zanašamo na Boga kot na svojo pamet. Ako pa človek izbira med verskimi resnicami in sprejme le tiste resnice, katere mu ugajajo, ali se to ne pravi verovati zato, ker nam tako veleva razum, ne pa Bog? Kdo ne vidi, da tu ne moremo govoriti o pravi veri ali veri sploh. Kdor hoče biti pravi katoličan, mora sprejeti kot resnico vse, kar mu oznanja katoliška cerkev kot razodeti nauk.

Kdor noče vsega sprejeti, mora dosledno vse zavreči. Tu je namreč le dvoje mogoče: Ali govori Bog po katoliški cerkvi ali pa ne govori. Ako govori, potem je vse, kar oznanja katoliška cerkev kot razodeti nauk, neovržena resnica; ako pa ne govori, potem je vse zmota. Da pa govori Bog po katoliški cerkvi, smo se dovolj prepričali, zato smo primorani, vse sprejeti za resnico, kar nam oznanja katoliška cerkev kot razodeti nauk. Jezus Kristus je naravnost zapovedal apostolom: „Učite jih vse, karkoli sem vam povedal.“ Zato so tudi apostoli vsakega izobčili, to je izjavili, da ni katoličan, ako le ene resnice ni sprejel ali le eno zavrgel. „Kdorkoli odstopi“, piše sv. apostol Janez, „in ne ostane v Kristusovem nauku, nima Boga.“ (II. Jan. 1, 19.) „Ako bi vam kdo kaj oznanjal razen tega, kar ste prejeli, bodi izobčen“, piše sv. Pavel Galačanom. Po zgledu apostolov se je tudi cerkev vedno ravnala, ker je vsakega izobčila, ki je trdovratno zametaval le eno resnico. S tem je določno izjavila, da ni katoličan, da nima prave vere, kdor zavrže le eno izmed resnic, katere mu oznanja katoliška cerkev.

Vse resnice katoliške vere so tesno zvezane med seboj, takorekoč ena celota. Ako zavržeš le eno, moraš dosledno zavreči vse. Isti Bog oznanja eno kot drugo. Ali nam ne potrjuje tega vsa zgodovina? Luther je v začetku zavrgel le papeža, a polagoma je zametoval eno resnico za drugo. Njegovi nasledniki pa so zašli že v popolno nevero. Zato je rekel že sv. Janez Krizostom: „Kdor pokvari na denarju le en del kraljeve podobe, je uničil vso podobo. Istotako uniči čisto vero, kdor zavrže tudi najmanjši del.“ (In cap. I. ad Gal.) Petje je lepo, dokler so vsi glasovi ubrani. A kakor hitro se v petje vrine le en napačen glas, je petje izgubilo svojo lepoto. Slično je tudi z vero. Ako le eno resnico zavržeš, nisi več katoličan. Tu moramo reči, kakor je rekel sv. apostol Jakob o zapovedih: „Kdor

izpolnjuje vso postavo, se pa pregreši v enem, je vsega kriv"; kdor veruje vse resnice, pa le eno zametuje, ni več pravi katoličan.

Drugi zopet mislijo, da zadostuje, ako imajo vero le v srcu, a Bog ne daj, da bi jo tudi pokazali. V srcu so verni, so prepričani, da je vera pametna, koristna, potrebna, a tega si pa ne upajo pokazati. Mar so to pravi katoličani? Zdrava pamet in sv. vera jih očividno obsojata. Jezus Kristus je razločno napovedal: „Kdorkoli me bo spoznal pred ljudmi, tega bom tudi jaz spoznal pred svojim Očetom, ki je v nebesih; kdor me pa zataji pred ljudmi, tega bom tudi jaz zatajil pred svojim Očetom, ki je v nebesih." (Mat. 10, 32.) „Kdor se sramuje mene in mojih besed," nam kliče po sv. evangelistu Luku, „tega se bom tudi jaz sramoval, kadar pridem v svoje veličanstvo." S temi besedami pač očitno razodeva, da ni njegov učenec, vernik, kdor se sramuje, svojo vero tudi pokazati. Zato so že v prvih časih prištevali med odpadnike tiste, ki so iz strahu pred ljudmi darovali malikom, dasi se v svojem srcu niso odpovedali pravi veri. „Ta ni kristjan", nas uči sv. Ciprijan, „ki se boji umreti za resnico."

A razen tega: kolika sramota, kolika nespamet za kristjana, ako se boji pokazati se vernega katoličana! Neki dijak je šel s svojimi tovariši na izprehod. Tu sreča svojo ubogo mater, ki si je takorekoč od ust pritrgovala, da ga je mogla šolati. Mati mu reče: „Pridi kmalu domov!" Tovariši ga vprašajo: „Kdo pa je ta ženska?" — „Naša dekla." — „Kaj, te sme dekla tikati?" — „Kolikrat sem to že prepovedal tej vlačugi, a nič ne pomaga." — Vprašam, je li kdo med bralci, ki bi se ne obrnil s studom od takega nehvaležnega otroka, ki se sramuje svoje matere? Ali ni to skrajna sramota, ako otrok noče spoznati svojih starišev, kateri mu delijo toliko dobrot? Koliko večja sramota je še le, ako se človek sramuje svojega najboljšega Očeta, svoje najboljše matere, sv. katoliške cerkve, ter se boji pokazati, da je nji poslušen sin, veren katoličan!

Za amerikanskih bojev (1775—1783) so bili Angleži podlegli Amerikancem. Nekoč vpraša Amerikanec Angleža, katere narodnosti je. Anglež zardi ter po dolgem kašljanju in jecljanju pravi: „Sramujem se povedati, jaz sem, ako blagovoljno oprostite in dovolite, Angličan." Kaj ne, to je bil lep mož? Ali ni bilo sramotno za Angleža, da se je sramoval svojega naroda? Še večja sramota je, ako se človek boji pokazati, da je katoličan, da je ud katoliške cerkve.

Sramotno naj bi bilo pokazati se vernega katoličana? Ne sramotno, marveč kaj častno je to. Kdo ne spoštuje pogumnega mornarja, ki mirno stoji na svojem mestu, naj tudi krog njega tulijo viharji, naj mu tudi valovi mečejo ladijo sem in tja, četudi gleda v odprto žrelo, ki hoče vsak trenutek požreti ladijo in njega. Kdo ne občuduje pogumnega vojaka, katerega ne premotijo ne kroglje, ki zvižgajo krog njegovih ušes, ne smrt, ki mu preti vsak trenutek. Pogumnega moža vse časti. A najplemenitejši je pogum, s katerim človek razodeva svoje versko prepričanje ne glede na razne pušice, ki vanj lete, ne glede na psovke in če treba tudi na časno škodo.

Kdo še ni občudoval krščanskih mučencev, katerih ni premotila

nobena grožnja, nobena obljuba, da bi zatajili, četudi le po zunanje, svojo vero v Kristusa! Glej farizeje in pismarje, kako so divjali zoper Jezusa, ker so videli, da je boljši od njih. Pa kaj je storil Jezus? „Jaz pa sem gluhemu enak," pravi mesto njega psalmist, „ne slišim, in sem kakor mutec, ki ne odpira svojih ust." (Ps. 37, 14.) Pri bivšem belgijskem ministru Moddermann, protestantu, se je nekoč zglasil mlad pravnik za kako službo. „Katere vere ste pa?" ga vpraša minister. Mladi pravnik pravi: „Jaz sem sicer katoličan, a na tem ni toliko ležeče." — „Kaj?" pravi Moddermann ter nadaljuje, „vi ne veste ceniti, kaj se pravi v katoliški veri rojen in vzgojen biti! Jaz nimam za vas nobene službe; kdor svojemu Bogu ne služi zvesto, ta tudi ne bo zvesto služil svojemu kralju." In strahopetni pravnik je moral brez službe zapustiti ministra. Tako dela pameten človek. On ne zaničuje takega, ki pogumno in očitno spoznava svojo vero, ampak ga še spoštuje. Kdor pa zaničuje kristjana, ki očitno razodeva svojo vero, ta ni vreden, da bi se nanj oziralo.

Takim, ki se bojijo takih napadovalcev, se godi slično kakor vojvodi Albi, ki je oblegal mesto Deveter. Razposlal je namreč svoje ogleduhe, da bi pogledali, če je vse v redu, mostovi in pota. Ti ogleduhi so bili pa strahopetci. Tu zagledajo v daljavi vihrajoče zastave, veliko prahu in trobentanje. Plašno zbežijo, meneč, da se bliža velika četa sovražnikov. Ko to povedo Albi, ta hitro skliče in v red postavi vojake. Pa kaj zagleda? Cela vrsta ženitvancev se je bila približala z godbo in cerkvenimi zastavami. Tolik strah — za prazen nič. — Slično je pri tistih, ki se ne upajo pokazati, da so kristjani, katoličani. Boje se malo prahu, malo vpitja, ki je pa pravzaprav le prazen nič. Sicer pa, ko bi tudi imel zaradi svoje vere trpeti kako škodo, vedi, da je na tvoji strani vsemogočni Bog, ki ti more škodo obilno poplačati. Nasprotno te pa more veliko huje udariti in ti poslati veliko večjo škodo, kakor je tista, kateri se izogneš, ko zatajiš svojo vero. „Bojte se veliko bolj tistega, ki more dušo in telo pahniti v večni ogenj." (Mat. 10, 28).

Svarilen zgled nam je Pilat. On se je bal zameriti se vladarju, zato je obsodil nedolžnega Jezusa v smrt. A ravno njegova strahopetnost mu je odtegnila milost vladarjevo. — Sin imovitega protestantskega trgovca v mestu Baltimore v Ameriki je sklenil postati katoličan. Ko je svoj sklep razodel svojemu očetu, je ta kazal toliko srditost, da mu je rekel, da ga hoče odgnati iz hiše in izključiti od dedščine. Kmalu na to pa pride sin k očetu ter mu reče: „Oče, danes bom zadnjič jedel pri vaši mizi, zakaj jutri bom prestopil v katoliško cerkev; povabim vas k slovesnosti." Trgovec nič ne razodene, da bi se bil kaj premislil, ampak se udeleži drugi dan slovesnosti. Po slovesnosti pa pravi svojemu sinu: „Ako bi se bil dal z mojim pretenjem preplašiti, da bi ne bil ravnal po svojem prepričanju, bi te bil kot neznačajnega izključil od dedščine; zdaj sem pa spoznal, da si vreden biti moj sin." Kaj je bilo bolje, ali da je sin zatajil svoje prepričanje, ali da ga ni?

Dandanes se toliko govori o prostosti, a ravno v verskih rečeh vlada prava sužnjost. Koliko ljudi govori in dela proti svo-

jemu prepričanju! Dasi so v srcu verni, vendar se sramujejo narediti križ, moliti, ali celo zaničujejo sv. vero in delajo proti svojemu prepričanju. Ali niso to najžalostnejši sužnji? Ne bodimo torej sužnji, ampak ravno s tem pokažimo svojo prostost, da se pokažemo verne katoličane, kakor je to storil mladi častnik. Grof pl. G. je bil častnik v pruski armadi. Nekoč se izprehaja s svojimi tovariši po ulicah mesta Berolina. Ravno je začel pripovedovati svojim tovarišem neko veselo dogodbico, ko naenkrat obmolkne, se odkrije in poklekne. Mimo je šel namreč duhovnik z Najsvetejšim. Dasi so bili njegovi tovariši katoličani, vendar ga nobeden ni posnemal, ampak so se mu zaničljivo posmehovali. Ko je bil mašnik odšel, nadaljeval je grof svojo prigodbo. Isti večer je bil pri pojedini nekega polkovnika. Ko je bilo častnikom vino že zlezlo v glave, so se začeli norčevati iz grofa, da je pokleknil v blato, češ, da to ni bilo zanj častno. Polkovnik, brezverec, ga zaničljivo vpraša: „Je-li res, da je blagorodni grof pred koščekom kruha pokleknil v blato?“ — „Dà, gospod potkovnik, jaz sem to storil. Toda prosim, dovolite mi eno vprašanje.“ — „Govorite“, mu odvrne radoveden polkovnik. „Recimo, da bi naš vladar v beraški obleki šel po mestu. Ali bi mu zaradi tega ne bili dolžni izkazati dolžno čast, ako bi ga srečali?“ — „Kako vprašanje!“ pravi polkovnik, „saj morate vendar vedeti, da je cesar naš najvišji poveljnik, naj je potem v taki ali taki obleki, in da ste mu torej dolžni izkazati čast.“ — „V istem položaju sem bil danes jaz“, odvrne grof. „V neznatni podobi kruha je bil pričujoč Bog, najvišji gospodar vseh cesarjev in kraljev zemlje, torej je bila tudi moja dolžnost, da sem mu kot katoličan izkazal dolžno čast. Pač največji strahopetec bi bil, ako bi opustil to dolžnost.“ Vse je obmolknilo. Takih zgledov bi lahko navedli še celo vrsto.

Ne bo odveč, da navedem še drug zgled, saj zgledi bolj mičejo kot najlepše besede. Posebno je tega treba v današnjih dneh, ko biva povsod največja strahopetljivost. Mlad častnik je bil z drugimi častniki v gostilni pri obedu. Njegovi tovariši so se začeli norčevati iz verskih reči. Mladi častnik, ki je bil dobro vzgojen, je bil v veliki zadregi. Nekoliko časa molči in prezira vse govorjenje, kakor bi ga ne slišal. Naposled pa vstane in pravi: „Gospoda moja, ako bi kdo v vaši navzočnosti zaničljivo govoril o našem vladarju, kaj bi vi kot častniki storili, da bi ustavili tako govorjenje? Ali nismo kot kristjani in katoličani dolžni najmanj isto spoštovanje svojemu Bogu in svoji veri? Prosim vas, da prenehate s svojim govorjenjem, ki žali mojo vest.“ Možati častnik je dosegel, kar je želel. Takoj so začeli častniki govoriti o drugih rečeh. Glej, koliko doseže pogum! Torej ne bodimo strahopetci, ampak pogumno pokažimo svojo vero, kadar to tirja božja čast in blagor bližnjega, ako hočemo biti pravi katoličani.

Toda bolj kot to je potrebno, da svojo vero razodevaš v dejanju, da namreč živiš tako, kakor te uči prava vera. Tvoja vera mora biti živa, ako hočeš doseči svoj cilj, večno življenje. „Ne tisti, ki pravi, gospod, gospod!“ je rekel Jezus Kristus, »pojde v nebesa, ampak tisti, ki izpolnjuje voljo mojega Očeta, ki je

v nebesih.“ (Mat. 7, 21.) Ni torej dovolj, da veruješ v srcu, da to vero razodevaš v dejanju ali besedah, namreč, da se očitno imenuješ katoličana, treba je tudi in to v prvi vrsti, da živiš po veri. Vera in življenje po veri je tako tesno združeno kakor duša in telo. Zato pravi sv. apostol Jakob: „Kakor je telo brez duše mrtvo, tako je tudi vera brez del mrtva.“ (Jak. 1, 26.) Ko Jezus govori o sodbi, pravi, da bodo v prvi vrsti odločila dobra dela. Kakor je preklel figovo drevo, ki ni rodilo sadu, dasi je imelo zeleno perje, tako bo tudi zavrgel tiste, ki imajo vero, ali del nimajo. Vera in dobra dela, ali z drugo besedo, vera in nravnost (morala) sta si v tesni zvezi. Ena ne more brez druge obstati ali kaj veljati za večnost.

Zato je tudi največja nespamet, ako nekateri pravijo: „Naj človek veruje karkoli hoče, ali sploh kaj veruje ali ne, da le pošteno živi, da svoje dolžnosti izpolnjuje.“ Z bolj učeno besedo: „Nravnost je neodvisna od vere.“ Ta zmota vlada zlasti današnje dni, ko hoče človeški rod v svojem strmljenju po prostosti zavreči vso vero. Dandanes se govori le o humaniteti (človekoljubju), o čistem bratoljubju, o ljubezni, za katero se zlasti zavzemajo framasoni, največji nasprotniki vere in cerkve.

Ta puhlica (fraza) je ravno tako nespametna, kakor ona, da so vse vere enako dobre. Najprej vprašam: Kdo nam bo pa povedal, kaj je poštenost, ako zavržemo vero? Vprašaj ljudi, kaj je poštenost, kako različne pojme imajo o nji. Torej se na to poštenost ne moremo vselej zanašati, ampak vedno se je treba vprašati, je-li to prava poštenost ali ne. Kdo nas pa uči prave poštenosti, kakršno zahteva Bog? Edino le vera, ki človeku podaja tudi moč, da živi po nji in da si z njo zasluži večno življenje. Kdor hoče pošteno živeti, mora imeti določena gotova načela ali pravila, po katerih hoče delovati; n. pr. tatvina ni prava, torej se je hočem vedno ogibati; laž je nedostojna, torej hočem vedno resnico govoriti. Ali naj si človek sam stavi pravila ali načela poštenosti? Mar mu ni dal Bog razuma, da išče resnico, da razločuje med dobrim in hudim? Gotovo, ali človeška pamet, kakršna je sedaj, si ne more sama določiti načel poštenosti. Mar nismo že videli, kako različne pojme so imeli narodi o poštenosti, ki so jo edino s svojim razumom določevali. Videli smo, da so pogani in celo največji modrijani imeli za pripuščene največje hudobije, da so n. pr. stariši smeli umoriti novorojenčke, mož ženo, gospodar hlapca, da so svoje malike častili z raznimi hudobijami ter jih častili kot zaščitnike tatvine, nezmernosti, nečistosti in drugih hudobij.

Človeška pamet si ni mogla in ne more sama določevati pravil ali načel poštenosti, kakor si ni mogla najti prave vere. Zato je moral sam Bog razodeti in je tudi razodel pravila poštenosti. Dal jih je prvim starišem v raju, dal očakom, dal Mojzesu v deseterih božjih zapovedih. In ko je Jezus Kristus prišel na svet, ni zavrgel deseterih zapovedi, ampak jih je potrdil in dopolnil. Kot največjo zapoved je določil zapoved o ljubezni do Boga in bližnjega. Razen teh poglavitnih zapovedi je pa dal še druge zapovedi ter učil z besedo in zgledom čednosti, katere je dolžan vsak vernik izvrševati. Preden je

odšel v nebesa, je dal svoji cerkvi oblast, dajati vernikom zapovedi po časovnih potrebah. Kakor je rekel sv. Petru: „Pasi moje ovce, moja jagnjeta," tako je tudi zaklical apostolom: „Učite jih izpolnovati vse, kar sem vam povedal." (Mat. 28, 20.) „Karkoli boste zavezali na zemlji, bo zavezano v nebesih, in karkoli boste razvezali na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih." (Mat. 18, 18.)

Bog nam je torej povedal, kaj nam je storiti, kaj opustiti, ako se hočemo zveličati; zato smo kot njegovi otroci, kot njegovi podložniki in njegova last, dolžni, izpolnjevati njegove zapovedi, in si ne smemo sami določevati načel poštenosti, zlasti ker v to nimamo potrebne sposobnosti.

Pa ko bi tudi imeli sposobnost, ko bi mogli s svojim razumom določiti prava načela poštenosti, vendar nimamo potrebne moči, da bi po teh načelih tudi živeli. V to potrebno moč nam deli edino le prava vera. Določi si še tako lepa načela o poštenosti, v hudi izkušnjavi boš vsa zavrgel, ako te ne bo odvračevala od pregrehe sv. vera. Naj tat še tako trdno sklene, da hoče pošteno živeti, ako ne bo imel vere, bo na vsa ta načela pozabil, kadar bo pričakoval velik dobiček. Naj je dekle še tako trdno sklenilo, da hoče pošteno živeti, ako je ne bo od pregrehe odvračevala vera, bo le prehitro zavrgla svoja načela o poštenosti in se udala zapeljivcu, ki ji obljubuje zlate gradove. In kako tudi ne! Ako je človek sam sebi določil zakone, zakaj bi jih ne zavrgel, saj sme vsak postavodajalec zavreči ali izpremeniti svojo postavo! Glej, kako nespametno je, ako trdiš, da poštenost ni odvisna od vere, da je človek lahko pošten, če veruje kaj ali nič. Le vera človeka vodi po poti poštenosti in ga ohrani na njem. To pa stori z ene strani s svojim naukom, z druge strani pa tudi z milostjo, katero mu deli v sv. zakramentih. „Brez mene, ne morete ničesar", je rekel Jezus Kristus (Jan. 15, 5.) in sv. apostol Pavel nam kliče: „Vse premorem v njem, ki me krepča." (Filip. 4, 13.)

S tem seveda ni rečeno, da bi človek brez vere ne mogel ničesar poštenega izvršiti. Tudi pogani so imeli marsikatere dobre lastnosti. Ako pravim, da je nravnost brez vere nemogoča, le trdim, da človek brez vere ne more stalno pošteno živeti in to v vseh okolnostih. Zlasti pa ne moremo brez vere izvrševati onih čednosti, ki so nam za večnost neobhodno potrebne, kakor ponižnost, krotkost, čistost, ljubezen do sovražnikov. Le vera rodi te krasne cvetke. Ona nam kaže vsevednega, povsod pričujočega, neskončno pravičnega Boga; ona nas spominja plačila in kazni v večnosti. Vera nas uči v izkušnjavah moliti, zatekati se k Jezusu v najsvetejšem zakramentu, v sv. obhajilu, ter tam zajemati moč v boju zoper trojnega sovražnika: meso, pekel in svet.

In če se je človek pregrešil zoper poštenost, če ga vest grize in peče, kje bo zadobil miru? Ali ga zamore potolažiti poštenost, katero je vse poznejše življenje izvrševal? Ali naj človek kar pozabi, kar se je pregrešil? O, ko bi le mogel, a tega ne more. Vera pa mu daje pripomoček v zakramentu svete pokore. Ona mu deli mir vesti in novo moč, da saj v prihodnje hodi po poti poštenosti. Koliko

največjih hudobnežev je ravno po dobri spovedi stopilo na pravo pot, pot poštenosti.

Vera in nravnost sta torej tesno zvezani, ena ne more obstati brez druge, zakaj tudi vera se hitro izgubi tam, kjer ni nravnosti, kakor bomo pozneje videli. To so priznali največji brezverci. „Naj tudi posvetna oblast da še tako lepe zapovedi glede tatvine“, piše Voltér (Voltaire), „vendar bi bila v nevarnosti, da jo oropajo v njenih hišah, kadar objavljajo na trgu te zakone. Nobena druga reč ne more tako brzdati poželjivosti in skrite pregrehe zadrževati kakor vera v večnega Očeta, ki vse vidi, ki bo kaznoval tudi naše najskrivnejše misli.“ (Oenores 42, 17.) — „Najprej naj se mladina uči vere“, je rekel Diderot, „ki je edini temelj nravnosti.“ Prvi predsednik amerikanskih zjedinjenih držav in njih ustanovitelj je rekel svojemu ljudstvu, ko se je poslavljal od njega in zapustil javno delovanje: „Varujte se, da ne pride kdaj do zmote, da more nravnost biti brez vere.“

Sicer pa ljudje, ki pravijo, da je nravnost brez vere mogoča, ali da je glavna reč pošteno življenje, nasprotujejo samim sebi. Pravijo: izpolnjuj dolžnosti. Ali pa imamo do koga večje dolžnosti kot do Boga? In med prve dolžnosti do Boga prišteva sam Bog vero in službo božjo, kakor nam napovedujejo prve tri božje zapovedi.

Slednjič pa še pristavljam, da človek ni ustvarjen za ta svet. Sama zdrava pamet ga uči, da je naš cilj onkraj groba, v večnosti. Ali v dosego tega namena zadostuje sama poštenost? Ali naj si človek kar sam določi dela, s katerimi bo dosegel plačilo, katero mu deli Bog? Gotovo ne, ampak Bog mu je moral v to potrebno podati. Zato je prva človeka ustvaril v pravičnosti in svetosti. Ko sta jo izgubila za ves človeški rod in zapravila pravico do večnega življenja v nebesih, je Bog poslal svojega Sina, da nas je s svojim trpljenjem in svojo krvjo zopet spravil z njim ter pridobil njegovo milost. To milost je izročil svoji cerkvi, ki nam jo deli po sv. zakramentih. Brez te milosti ne moremo ničesar storiti za večno življenje.

Sam Jezus pravi: „Jaz sem vinska trta, vi ste mladike. Kakor ne more mladika prinašati sadu, ako ni ta na trti, tako tudi vi ne, ako niste v meni. Brez mene ne morete ničesar storiti.“ (Jan. 15, 4. 5.) V Jezusu in ž njim v srcu pa le živi, kdor veruje vanj in si je pridobil njegovo milost. Nebesa primerja ženitnini, h kateri mora priti vsak v svatovski obleki. Ta svatovska obleka je pa obleka naše duše, milost božja. Kakor je po njegovih besedah zavrgel kralj svate brez svatovskega oblačila, tako bo zavrgel vse tiste, ki morda pošteno žive, a zametujejo sv. vero in njene milosti.

Mnogim se kaj hitro omaja vera, ako berejo zabavljice o katoliški cerkvi, ako slišijo zabavljati duhovnikom, govoriti o njihovih včasih morda resničnih, največkrat pa namišljenih pregrehah in napakah itd. No, lepa vera to, ki se bolj zanaša na ljudi, ki so vrgli v zlobi vero od sebe, kakor pa na neskončno resničnega Boga. Ali mar duhovniki oznanjajo svojo vero, resnice, katere so si sami izmislili? Ali ne oznanjajo božje resnice, božjega nauka? Ako verujemo, ne verujemo zaradi duhovnikov, ampak zaradi Boga, ki nam po njih oznanja svojo voljo. Zato moramo biti bolj prepričani o

resnici razodetega nauka, ker nam ga oznanjuje Bog, kakor če bi ga potrjevali tudi največji učenjaki; in naj bi ga tudi največji učenjaki zametovali, ne sme zaradi tega odjenjati naša vera, saj Bog več ve kot vsi učenjaki, ki se morejo zmotiti, kar se pa Bog ne more. Ako nam torej vsak napad na katoliško cerkev omaja vero, razodevamo s tem, da se bolj zanašamo na zmotljive ljudi kot pa na večno resničnega Boga. Ali ni to prej zaničevanje Boga kot pa prava vera?

Glejmo torej, da bode naša vera trdna, in da živimo zvesto po njenih naukih. Naj tudi psujejo katoliško cerkev in njeno vero, naj nam jo tudi z vsemi mogočimi sredstvi hočejo podreti, zavedajmo se, kakor smo se prepričali, da na strani katoliške cerkve stoji Bog, da nam po nji govori večna in nezmotljiva resnica. Njenih naukov se držimo, po njih živimo, ako hočemo, da nam bo sv. vera svetla luč, ki nas vodi h časni in večni sreči.

4. Sadovi nevere.

„Meni se vidi, da je nevera ena najbolj značilnih šib sedanjosti in ena najhujših kazni, s katero Bog kaznuje človeški rod.“ *(Balmes.)*

Nemški časopis („Lahrer-Anzeiger“) je pred nedavnim časom stavil vprašanje: Kaj je novega? Na to vprašanje odgovarja: „Nič ni novega. Da sin umori svojega očeta; da brezbožen mož zapusti ženo in otroke ter se umori; da obnorela žena s svojimi otroci skoči v vodo; da jo soprog popiha v Ameriko, zapustivši doma ženo in celo kopico otrok in dolgov; da se ponarejajo knjige in ropajo blagajne; da se nezrela mladina mori, da tudi odrasli na vse mogoče načine končavajo svoje življenje; to in še veliko drugega beremo sicer lahko vsaki dan v naših časopisih, a žalibog to ni nič novega. Vsak teden bi lahko napolnili velik časopis s poročili o umorih, ubojih, samomorih, ropih, tatvinah, goljufijah, goljufivih kridah, sramotnih družinskih in ljubimskih žaloigrah, krivih prisegah itd.; toliko del teme je danes na dnevnem redu. Toda vse to, kakor rečeno, ni nič novega ... Dela teme so sicer tako stara kot človeški rod (vedno so se namreč dogajale take pregrehe), a da se dogajajo dandanes v tolikem številu in z največjo predrznostjo, to je nekaj novega, ki nas sili, da stvar malo resneje premotrimo in pomislimo, kako bi se moglo priti v okom takim rečem.“ Tako je pisal omenjeni časnik, in kdo bi mogel reči, da je pretiraval?

Toda kaj je temu vzrok? Ali morda nedostaja omike? Kdo bi mogel kaj takega trditi! Pogled na Francosko nas to uči. Tam je šol v izobilju, iz šol so po zahtevi brezvercev izpahnili ves veronauk, vzeli katoliški cerkvi ves vpliv na javno življenje, brezverstvo in omika, ki sloni na njem, je v polnem cvetu, a kakšne so posledice? Ali se je morda vsled tega zmanjšalo število hudodelstev? Že pred 20 leti so napravili dva zemljevida francoske dežele. Na enem se je videlo, po katerih krajih je več brezvernih šol ali manj, na drugem

pa, kje se dogodi več ali manj hudodelstev. In kaj sta pokazala zemljevida? Kraji, ki so bili glede onih šol na prvih mestih, so bili tudi na prvih mestih glede hudodelstev. S tem nočemo nikakor reči, da omika sama povzročuje hudodelstva, gotovo pa je, da se hudodelstva množe vkljub toliko hvalisani novodobni omiki. Vzrok, da se toli množe hudodelstva, mora torej svoj izvor imeti drugod. Ta izvor nam pa kaj jasno napoveduje francoski zdravnik Dekonre (Desconret): „Statistike (poročila) evropskih bolnišnic in ječ dokazujejo, da se množe slučaji norosti, samomorov in drugih hudodelstev, kolikor bolj napreduje prosveta. Po mnogih dejstvih, katerih priča sem bil sam, in po poročilih, katera sem dobival od družin in ministerstev, smelo trdim, ne da bi se bal, da bi me kdo zavrnil, da se more izmed 100 oseb, ki so obdolžene kakega hudodelstva, 50 prištevati med tiste ljudi, ki se za vero nič ne brigajo, 40 med brezverce in 10 med verne ljudi.“ Kakor torej ta učenjak sam priznava, je nevera vzrok današnjih tolikih in takšnih hudodelstev. Isto dokazuje tudi francoski preiskovalni sodnik Gijon (Guillon) v knjigi, v kateri odgovarja na vprašanje: Kaj je glavni vzrok pokvarjenosti pariške mladine? Tu pravi: „Tisti možje, ki so izdali veri sovražni šolski zakon in so s tem menili, da bodo pospešili napredek, se morejo sedaj prepričati, da se sedanja mladina odlikuje v surovosti in pokvarjenosti. Stare opore vzgoje: pobožnost, spoštovanje predstojnikov, pokorščina do starišev, se niso brez kazni podrle. Nravnost v dejanju se vzdržuje le tedaj, ako ji je temelj pobožnost.“

Dasi smo se že dovolj prepričali, kako koristna, potrebna in torej tudi pametna je vera, vendar poglejmo še sadove, katere rodi nevera, škodo, katero povzroča, da vsaj iz škode spoznamo korist vere ter se je oklenemo z vsem srcem in umom.

Kaj prinaša nevera pozamezniku? Vera mu daje nedvomljivi odgovor na vsa najvažnejša vprašanja, kaj pa nevera? Mesto nedvomljivega odgovora ti odgovarja z ‚morebiti‘. Ako jo vprašaš: „Ali je Bog?“ — ti odgovarja, morebiti je, ali ga pa naravnost taji, dasi ne more, kakor priznava sam Voltér (Voltaire) navesti dokaza, da ni Boga. Vera te uči, da si podoba božja, novodobna nevera te pa uči, da si se «morda» razvil iz opic. Vera te torej nekako povišuje do Boga, nevera te ponižuje do živali. Slično je pri drugih vprašanjih. Ko ti šolarček na najvažnejša vprašanja iz katekizma da povsem neovržen odgovor, odgovarja ti nevera po enem svojih, današnje dni najslavnejših zastopnikov, Du Bois Reymondu: „Ne vemo in ne bomo vedeli!“

Kolika negotovost biva v neveri, o tem nam živo priča zloglasni Renan. Spisal je bil bogokletno knjigo o Jezusu Kristusu, a do zadnjega ni bil prepričan, da so njegove trditve resnične. V istem času, ko je v svojih knjigah tajil božanstvo Kristusovo, je plačeval katoliškemu duhovniku sv. maše za dušo svoje pokojne sestre.

Neki zdravnik je ležal na smrtni postelji. Njegova žena je sedela zraven njega ter se jokala, ker se mož ni dal pregovoriti, da bi se spravil z Bogom. Tu pride njegov prijatelj, ki je bil tudi zdravnik. Žena mu potoži svojo britkost ter mu očita, da je on kriv njegove

nevere in njegovega pogubljenja. „Res je," odvrne zdravnik, „jaz in vaš mož sva rekla marsikatero neumno. Doslej ga nisem hotel na to opozoriti, toda zanesite se na me." Na to stopi v sobo ter sede k bolniku. Črez nekaj časa resno pogleda bolnika ter mu reče: „Tvoj položaj je nevaren!" — „Dà," pravi bolnik, „jaz se čutim zelo slabega." — „Prijatelj, uredi svoje reči." — „To sem že storil!" — „Ne mislim tega, ampak pokliči duhovnika." — „Kaj, ali se norčuješ?" poskoči bolnik razburjen v postelji. — „Ali nisva tisočkrat rekla, da je vsa vera nespametna?" — „Dà, to sva rekla, a tega nisva nikdar dokazala! Kaj pa, ko bi se vendar motila?" Te odločne besede so bolnika pretresle. Vleže se nazaj v posteljo in leži nekoliko časa zamišljen. Potem pa pravi: „Prav imaš, rekla sva, a tega nisva dokazala. Zato nočem tudi jaz zapustiti sveta z nezagotovostjo in nemirno vestjo." Mož se je spravil z Bogom, zapustil negotovo nevero ter se oklenil večne, brezdvomne resnice katoliške cerkve.

Vera osrečuje človeka; kaj pa mu deli nevera? To nam bo povedal mož, ki je okusil sadove nevere v polni meri. Pred kakimi petdesetimi leti je bil prišel bavarski kralj Ludovik I. v mesto Gotha. V njegovem spremstvu je bil veroučitelj njegovih sinov, poznejši Eichstättski škof Jurij Oetl. Pri tem se oglasi za njegovega bivanja v Gothi častitljiv starček s sivo brado in lasmi, ter ga prosi, da naj bi posredoval pri milosrčnem kralju za kako podporo za zidanje katoliške cerkve v Gothi. Oetl ga vpraša, kdo in kaj da je; toda starček noče povedati svojega imena, češ, da bi ravno njegovo ime škodovalo vsej zadevi. „Nasprotno," pravi duhovnik; „ako ste svoje mišljenje izpremenili, kakor to razodeva vaša prošnja, bo ravno to pospeševalo vso zadevo, ako povem vaše ime." — „Jaz sem Weisshaupt," pravi ganjeni starček s solzami v očeh. „Otrok svojega časa sem zabredel v globoke zmote, toda mnoge žalostne izkušnje v življenju so me privedle do spoznanja, in ravno s tem, da pospešujem zidanje katoliške cerkve v Gothi, bi rad nekoliko zadostil za svoje pregreške." — Duhovnik pove vso zadevo kralju. „Kaj, Weisshaupt hoče zidati cerkev? Koliko zahteva?" — „Sest tisoč goldinarjev, veličanstvo." — „Naj jih dobi!" Weisshaupt je bil namreč poglavar framosonov, največjih nasprotnikov sv. vere, ter ustanovitelj takozvane ločine «Illuminatov». — Kaj deli nevera? Mož, ki je docela okusil sadove nevere, je spoznal, da nevera rodi le nesrečo.

Sreča je le tam, kjer je mir. A kakšen mir vživa brezverec, ker nima nobene gotovosti, kakor smo videli. „Kako naj človek živi v miru," pravi že imenovani Žufroa (Jouffroy), „ako pamet, ki naj ga vodi, zaide v negotovost in ničesar ne ve o tem, kar bi morala vedeti, da bi izpolnjevala svoje dolžnosti? Kako more v miru živeti človek, ki ne ve, odkod je, kam gre, kaj je njegov namen na zemlji; ki ne ve, kaj je človek, kaj pomenja stvarstvo; ako mu je vse le zastavica, skrivnost in mu vse vzbuja le dvome in strah? Da bi človek v tej negotovosti mirno živel, to samo sebi nasprotuje in je naravnost nemogoče." (Melanges philos. str. 338.)

Pa ta negotovost človeka ne moti toliko, dokler je zdrav, v blagostanju; vse drugače pa je, ako se mu stemni nebo in oblaki

zakrijejo solnce njegove sreče, ako ga začnejo obiskavati razni križi in težave, bolezni itd., in se naposled oglasi bridka smrt. Tu se šele pokaže, kolika nesreča je nevera za človeka. Vernega človeka te reči ne motijo, luč sv. vere predere, kakor smo videli, tudi najtemnejši oblak. Ona mu kaže v nebesih očeta, ki mu iz najboljšega namena pošilja bridkosti in težave, ona ga uči moliti, ona mu kaže v nebesih dobro mater, blaženo Devico Marijo, dobre prijatelje svetnike, ki mu s svojo priprošnjo kaj radi priskočijo na pomoč. Vera mu olajšuje trpljenje, dà, celo tako oslajuje, da še po njem hrepeni. Vsega tega pa nima neveren človek. Njemu je vse le slep slučaj, le neizogibna usoda, kateri ne more uiti, on ne pozna večnosti, kjer se bo vse poravnalo in poplačalo. On ne pozna ne dobrega očeta, ne dobre matere, ne dobrih prijateljev v nebesih. Kar je priznal brezverni Strauss, ko je rekel, da je najhujša izguba, katero povroči nevera, ta, da zametuje previdnost božjo, to je potrdil tudi nemški pisatelj Jean Paul, ki je rekel: „Nihče ni na svetu tako osamljen, kot je brezbožec; on žaluje z osiročenim srcem, ki je izgubilo najboljšega očeta.“

Nevernemu človeku so v trpljenju zaprta takorekoč vsa pota; on ne vidi nikjer rešitve, nikjer pomoči. Mila zvezda krščanskega upanja, ki vernega človeka vodi tudi skozi najhujo temoto trpljenja, bolezni in smrti, njemu ne sije. Zato se ga poloti potrtost, žalost, stud nad življenjem in slednjič obup. Posledica vsega tega pa je navadno: norost ali pa samomor. Zato pač ni preveč trdil Friderik pl. Schelling, rekoč: „Življenje brez vere je ravno tako nesrečno kakor žalostno.“

V tem nas potrjuje tudi Heegard, profesor na vseučilišču v Kopenhagenu, ki je bil dolgo časa vnet zagovornik brezverstva in je torej sam okusil nevero. On piše v svoji knjigi (Pädagogik, izdal l. 1883.): „Le s čustvom najglobokejše žalosti se spominjam dni, ko sem začel to knjigo pisati, zakaj nisem slutil, kake skrbi mi bo pripravila usoda. Izkušnje v življenju, polnem trpljenja in bridkosti, so pretresle mojo dušo in podrle temelj, na katerega sem hotel zidati. V odkriti veri na krasoto učenosti sem menil, da sem v nji našel varno zavetje za vse slučaje. Toda ta domišljija mi je prešla, zakaj ko je prišla nevihta in je moj duh zakrila z žalostjo, raztrgale so se gnjile vrvi vede kot nitke. Tu sem se poprijel opore, katere so se poprijeli mnogi pred menoj: jaz sem iskal in našel mir v veri v Boga. Odslej se sicer nisem odpovedal vedi, toda odločil sem ji drugo mesto. Ako se stemni notranjemu pogledu in je videti, kakor da bi pošlo vse upanje, tedaj imamo, po mojem mnenju, le eno trdno dno, na katerem moremo varno zasidrati ladijo svojega življenja, in to je krščanska vera. Srečen, kdor ne pride do skrajnosti, ampak še o pravem času vrže svoje sidro na trda tla.“

Pač res, kar pravi o krščanski veri sloveči francoski pisatelj Montalamber (Montalambert): „Kateri od krščanstvu nasprotnih naukov je potolažil le eno žalujočo dušo, napolnil osiročeno srce? Kateri od teh učenjakov je znal posušiti le eno solzo? Le krščanska vera je od svojega početka obljubila, da bo človeka tolažila v neizrekljivih bolečinah, in krščanska vera je to obljubo izpolnila.“

Le preglejmo življenje slovečih brezvercev. Niti jeden ni rekel, da bi bil srečen po svoji neveri. Sloveča nemška pesnika-prvaka, Goethe in Schiller, sta pač vživala to, kar svet imenuje srečo. Zlasti prvi je bil v časti, premoženju, lahko je vžival svetno srečo. Ali je pa bil srečen? Sam pravi: „Vedno so me slavili kot posebnega ljubljenčka sreče, tudi jaz se nočem pritoževati in grajati tek svojega življenja. Toda pravzaprav ni bilo drugega kot muka in delo, in lahko rečem, da v svojih 75. letih nisem bil niti štiri tedne popolnoma srečen.“ (Gespräche mit Eckermann, I, 106.) Isto je priznal Schiller svojemu prijatelju Körnerju: „Niti en trenutek ne morem reči“, mu piše 20. avg. 1788, „da sem srečen . . .“ — Kar je zapisala neka brezverna gospa na svoj grob v Florenci (v sloveči Certosi), to velja neveri: „Vita brevis est, gaudia rara, mors invida, aeternus dolor,“ t. j.: „Kratko življenje — redko veselje — zavidna smrt — večna žalost.“

Toda nevera ne stori samo s tem človeka nesrečnega, da mu ne deli prave tolažbe, ampak tudi s tem, ker ga vodi naravnost v pregrehe, ki ga store nesrečnega in povzročijo njegov popolen dušni in telesni propad. Ako človek ne veruje v Boga in večnost, kaj bi ga pač moglo izdatno odvračevati od pregreh in hudobij; kaj bi ga moglo uspešno braniti, da ne vstreza svojim strastem? Ako je človek le kup materije, ako je s tem življenjem vse pri kraju, zakaj bi si ne napravil življenja kolikor mogoče prijetnejšega, vstrezajoč svojim strastem in poželjenju? Ako zavržemo vero, potem sploh ne moremo govoriti o strasteh, o pregrehah in hudobijah, potem so strasti opravičene zahteve človeškega srca. Ako so pa opravičene, zakaj bi jim ne stregel? Kolikor bolj jim pa streže, tem bolj propada na duši in na telesu.

Žive priče so nam bolnišnice, norišnice in ječe, ki se morajo vedno povečati, ker jim strasti od dne do dne pošiljajo več žrtev. Celó brezverni Voltaire je moral priznati, da biva v brezvernem človeku za vse hudobije zmožno srce. Kako žalostno je bilo v poganstvu, smo videli v prvem delu. A tedaj so imeli ljudje še vero, četudi napačno. Kaj se pač mora še le zgoditi, ako se človek odpove vsaki veri?

Pred nedavnim časom je prišel neki mož v sobo nekega kapucina. Že dolgo časa je bil zanemarjal svoje verske dolžnosti. Sedaj je pa prišel h kapucinu s trdnim sklepom, da se bo izpovedal in poboljšal. „Kaj pa je vas privedlo do tega sklepa?“ ga vpraša kapucin. „Ali morda včerajšnja pridiga v naši cerkvi o poslednjih rečeh?“ — „Ne, gospod oče!“ — „Ali morda zgled vaših prijateljev, ki so prišli v tolikem številu k tej pridigi?“ — „Ne!“ — „Ali je vas vaša žena pridobila za Boga?“ — „Ne, in vendar je ona vzor družinskih čednosti; jaz sem ponosen nanjo.“ — „Kaj pa vendar, ali ste imeli kako težavo, ali vas je kaka nesreča zopet privedla v naročje božje?“ — „Ne, gospod oče.“ — „Vendar povejte!“ — „Jaz sem se sam izpreobrnil. Jaz sem namreč že dalje časa opazoval, kaj se je godilo krog mene. In tu sem zapazil, da postanejo malone vsi tisti, ki se odtujijo cerkvi, več ali manj potepuhi. Med takimi pa nočem biti, zato me izpovejte gospod oče.“ — Z drugo besedo je

isto povedal francoski pisatelj Louis Blanc: „Vse, kar se odtegne vrhovni oblasti (suvereniteti) božji, to se podvrže suvereniteti, t. j. oblasti rabeljnovi.“ (Historie de dix ans). Kaj je torej boljše: vera ali nevera?

Kakor vera osrečuje tudi družino, državo, z eno besedo vso človeško družbo, tako tudi nevera seje nesrečo v družine, države, človeško družbo. Ni nam mogoče natančno opisovati sadov, katere rodi nevera v družini in državi, samo toliko rečemo: Brez vere mora propasti družina, država, vsak narod — z eno besedo vsa človeška družba.

Da se ohrani človeška družba in da biva v nji sreča, je pred vsem potrebno, da vlada v nji red, kateri vzdržujejo zakoni, ki določajo posameznim udom njihove pravice in dolžnosti. Da pa človek te zakone tudi izvršuje, mu je treba požrtvovalnosti. A le vera daje, kakor smo se že prej prepričali, zakonom pravo veljavo, ker nam v zakonodajalcih kaže samega Boga, ki nam jih daje bodisi sam ali po ljudeh. Pa tudi potrebno požrtvovalnost rodi le vera. Vsega tega zaman iščeš v neveri. Ona ne pozna ne človeške duše, ne večnosti, ne Boga, zato podira veljavo zakonom in tudi ne more vzbuditi v človeku požrtvovalnosti.

Ako je, kakor uči nevera, človek le za ta svet, potem si mora pač tu življenje urediti, kar se da prijetno, ter v vsem iskati le sebe in svojo srečo. Dà, najstrašnejša sebičnost mora dosledno izvirati iz nevere. To je priznal tudi Rousseau, ki je rekel: „Nekateri bi čednost utemeljevali samo na pameti, toda priznam, da je ni trdnejše podlage za nravnost kot je vera. Ako ni vere v Boga, potem krivičnež sklepa povsem prav, ako vse obrača le nase kot edino središče.“ In kaj je posledica te sebičnosti? Vsled nje mora propasti družina. Ona bo združila moža in ženo, a to le za toliko časa, dokler bo to njima v korist, dokler bosta mogla ustreči svojim strastem. Ko se pa to ne bo več zgodilo, pojdeta narazen kakor sta prišla skupaj. Tu vsi posvetni zakoni nič ne pomagajo. V taki družini je nemogoča prava vzgoja, ki tirja celo vrsto žrtev od starišev. Ali nevera ne pozna požrtvovalnosti. Pa kaj naj bi vnemalo stariše, da skrbijo za vzgojo otrok, ako ne poznajo brezkončne vrednosti človeške duše, ako ne vedo, da so otroci dar božji, od katerega bodo morali enkrat dajati težak odgovor. Kje je pa z druge strani ljubezen, spoštovanje otrok do starišev? Ako otroci ne poznajo Boga in ne vidijo v stariših namestnikov božjih, kaj naj bi jih nagnilo, da so jim pokorni, kaj jih odvračevalo, da se jim, ko pridejo k moči, v bran ne postavijo? Vsa hvaležnost, vse sočutje in usmiljenje mora izginiti iz src otrok, ako je vanje zašla nevera. Kdor ni popolnoma slep, mora spoznati, da nevera vodi družino v največjo nesrečo, v popolen propad.

Tja vodi nevera tudi vso človeško družbo. Sebičnost, ki se rodi iz nje, mora jo voditi v popolni propad. Ako naj človek le samega sebe išče, kaj bi moglo bogatina odvrniti, da ne izsesava siromaka in izkorišča tudi njegovo največjo stisko? Kaj bi moglo močnejšega odvrniti, da ne pokonča slabejšega? Kaj bi moglo braniti

siromaku, da ne oropa bogatina; delavca, da ne oškoduje gospodarja. Dà, če ni nebes, večnosti, potem je vsak opravičen na tem svetu si poiskati nebesa in tudi vsakega zatreti, ki mu je v tem na potu. Cesar Napoleon, ki je po lastni izkušnji poznal svet brez vere, je pač povedal resnico, ko je rekel: „Kaj bi bil svet brez vere? Ljudje bi se med seboj podavili zaradi najlepše žene in zaradi najbolj sočne hruške.“ (Weiss. Obč. zgod. VIII. 651—670.)

Ali se ne kaže ta brezmejna sebičnost kaj očitno že sedaj, kolikor bolj se izgubava vera? Ali ni dandanes glavni smoter dela pri večini ljudi dobiček? Dobiček išče delodajalec, dobiček delavec. Vsled tega se bije hud boj. Delodajalcu je delavec le orodje, s katerim si hoče pomnožiti svoje premoženje, zato ga izrablja v svojo korist. Delavec pa zopet mnogokrat steguje svoje roke po premoženju delodajalca in zahteva sad svojege dela popolnoma zase. Ko vidi svojega gospodarja vživati svet, hoče tudi sam vživati svet in vsled tega mu je delo postalo nadležno. Ali ni očividno, da se mora vsled sebičnosti, ki izvira iz nevere, razviti boj vseh proti vsem? Ali nam ne napovedujejo že nekatera znamenja pretečo nevarnost?

Kdor le malo pomisli, se kaj lahko prepriča, da je nevera najstrašnejša nesreča za ves človeški rod. — Strašno, svarilno znamenje nam je v tem oziru francoska prekucija. Pred kakimi 100 leti so tam odpravili vso vero. Vlačugo so postavili na oltar za svojo boginjo in na pokopališču so zapisali: večni počitek. In kaj je bila posledica? Ker ni mogel rabelj dovolj hitro sekati glav, izumili so stroj, takazvano giljotino, ki je naglo izvrševal rabljev posel. Tako strašno je bilo divjanje vseh proti vsem, da je konečno eden glavnih prekucuhov, Robespier, priznal, da je vera vendarle potrebna. —

Dà, nevera je najhujša nesreča že tu na svetu, a to je tudi za večnost. Kar začne v življenju, to konča v večnosti s popolno pogubo, z večno nesrečo. Skoraj na vsaki strani sv. pisma najdemo besede, s katerimi nam Gospod ali njegovi apostoli oznanjajo, da je vera k zveličanju neobhodno potrebna in da bo vekomaj pogubljen, kdor ne veruje. Vera torej rodi časno in večno srečo, nevera pa časno in večno nesrečo. Kaj si bomo torej izbrali?

Ne morem pač lepše skleniti tega poglavja kot s krasnimi besedami slovečega francoskega pisatelja Lamené (Lamenais): „Kadar izgine vera iz duše, ki jo je povzdigovala k Bogu, zgodi se v nji nekaj strašnega. Duša pada in pada brez prenehanja, brez odmora; s seboj potegne v svojem padcu svojo razumnost, ki je sedaj ločena od svojega zaščitnika (Boga), in se obesi na vse, kar ji na potu v globočino pride naproti, sedaj v bolestnem nemiru, sedaj z veseljem, podobnem režanju umobolnega ... Njegova duša je lačna, a on nima hrane za njo, kaj naj počne? On umori svojo dušo, da bi ne bila lačna, da bi ne trpela. On trpi, ker še ni dovolj globoko padel. Padaj, padaj vedno globokeje, padaj do živali, bodi brez pameti, brez čuta in občutka! A tega ne more ... Ločen od svojega središča (Boga) je podoben poškodovani ladiji, brez krmila in vesla, katero veter žene po morju tega sveta, ki nima zanj nobene tolažbe.“ (Discours crit. et pens. str. 22.)

5. Pota v pogubo.

„Odpovej se strasti — in jutri boš veren.“ *(Paskal.)*

„Široka so vrata in prostorna je pot, ki vodi v pogubljenje, in veliko jih je, ki hodijo po nji. Kako ozka so pa vrata, in tesna je pot, ki vodi v življenje, in le malo jih je, ki jo najdejo.“ (Mat. 7, 13. 14.) Te besede, katere je Gospod rabil o večnem zveličanju, kaj lepo in lahko vporabljamo tudi na vero in nevero. Ozka je pot cerkvenih naukov, ki vodi k veri, kaj lahko jo človek prestopi; a kako prostorna je pot, ki vodi v nevero, kako kmalu človek zaide na njo. Ker je pa nevera največja poguba za človeški rod, zato je treba, da si tudi ogledamo pot oziroma pota, ki vodijo v njo. Popotnika, ki ne zna potov, odvrne kažipot od napačne poti. Ako pa na razpotju ne najde kažipota, se kaj lahko zgodi, da zaide na napačno pot. Pravzaprav smo že v dosedanjih razpravah pokazali čitateljem pravo pot, t. j. katoliško cerkev; a ker so pota, ki vodijo v pogubo, toli vabljiva, zato je treba, da jih naravnost pokažemo in opišemo, da se jih vsak izogne še v pravem času, dokler še ni predaleč zašel.

Prvo pot v nevero nam kažejo takoj prve strani sv. pisma, ko nam opisujejo greh prvih starišev. Kaj je prva človeka privedlo v greh in pogubo? Nevera, ker nista verovala besedam božjim. Kaj pa je povzročilo njuno nevero? Napuh; zakaj hotela sta vedeti toliko kot sam Bog. Ta napuh je povzročil, da sta izgubila vero v besedo božjo. Slična je bila tudi poznejše čase. Nešteto ljudi je privedel napuh v nevero. Nekateri so hoteli toliko vedeti ali celo več kot Bog, ker so se zanašali edino na svojo pamet. Ker ta ni spoznala resnic, ker jih ni mogla najti, zato so zavrgli vero v razodete resnice.

To nam kaj živo potrjuje zgodovina krivovere in verskih ločin. Večinoma jih je rodil napuh. V začetku so krivoverci navadno zavrgli eno ali drugo resnico, polagoma so pa povsem dosledno zavrgli vse, zabredli v popolno nevero. Zgled so nam tu zlasti protestanti. Ako se namreč človek v eni zadevi noče zanašati na Boga, kaj bi se potem v drugih. Ako mu je v eni merodajna le njegova pamet, zakaj bi mu ne bila v drugih. Toda kolika nesmisel je to, smo pokazali že v prvem poglavju. Ako se človek zanaša na besedo vladarjevo ali kakega drugega človeka ter mu veruje, to zanj ni nespametno ali nečastno; zakaj bi bilo torej sramotno ali nespametno, zanašati se na besede neskončno resničnega Boga?

Drugim je pa zopet napuh vzrok nevere, ker se s svojo nevero hočejo nekako povzdigovati nad drugimi. Mnogi menijo, da razodevajo bogve kako učenost, ako zametujejo vero preprostega, neukega ljudstva. Take je označil že apostol, ki jih imenuje «lahke duhove, ki zametujejo, česar ne poznajo.» Dobro jih opisuje tudi protestant Klavdij, ki pravi: „Velikani vednosti stoje zraven oltarja in prižnice s klobukom v roki. Kar pa ima klobuk na glavi in viha nos mimo oltarja grede, to je lahka četa.“ Poglej klasovje na polju. Polni klasje se klanjajo, prazni pa kvišku mole svoje glave. Pravi

učenjaki so spoznali, da je njihov razum še zelo kratek, da jim je prikrita večina reči, zato so radi uklonili svoj razum sveti veri, ki jim je posvetila v temne kraje. Znane so besede Sokratove: „Vem, da nič ne vem.“ — „Pravi modrijan in učenjak“ pravi učeni Paskal, „z napredkom svoje vednosti spoznava vedno bolj globočino svoje nevednosti.“ Kolika nespamet je torej, ako se hoče človek pokazati s tem učenega, da zametuje vero.

Kaj porečemo o tistih, ki zametujejo sv. vero samo zaradi tega, ker jo najdejo pri preprostem, neukem, po njihovem mnenju pod njimi stoječem ljudstvu? Kdo je še rekel, da je pameten človek, ki zametuje dragocen zaklad edino zaradi tega, ker ga vidi v rokah ljudi, ki so po njegovem mnenju nižji od njega? Takega človeka sploh najti ni. Čudovito, da jih le premnogo z vero, najdražjim zakladom, dela tako!

Varujmo se torej ostudnega in nespametnega napuha zlasti v verskih rečeh, ker je že premnoge privedel v nevero, in s tem v časno in večno nesrečo. Žalosten zgled imamo o tem v bivšem katoliškem učenjaku Döllingerju, ki je iz zgolj napuha zapustil pravo vero. Malo pred njegovo smrtjo ga je srečal na ulici mesta Monakovo njegov stari prijatelj in součenec, pobožni Mihael Sintzel, ki je umrl malo pred Döllingerjem, star 85 let. Ko pride pobožni mož prav blizu Döllingerja, pade na ulici pred njim na kolena, povzdigne k njemu svoje roke, proseč ga: „Döllinger, izpreobrni se, prosim te, izpreobrni se.“ Mnogo ljudi je prihitelo na lice mesta in mnogo se jih je solzilo pri tem pogledu. A ošabnega Döllingerja tudi ta ginljivi prizor ni ganil; umrl je neizpokorjen, ne da bi se bil spravil s sv. cerkvijo.

Še več kot napuh pa privede ljudi v nevero nevednost. Tudi tu veljajo besede Gospodove: „Ne vedó, kaj delajo.“ Pa ne misli, da se jim ta nevera ne sme šteti v zlo. Krščanske vere dandanes nihče ne more prezreti. Kako lepo piše francoski zgodovinar Guizot: „Vsa politična in socijalna vprašanja vodijo v svojih zadnjih posledicah k verskim načelom. Človek more sicer krščanstvo tajiti, sovražiti, ker ga ovira v njegovih delih teme, kakor sovraži hudodelec svetlobo, ki je priča njegovega temnega dejanja (Danijel 13, 9); on jo zamore napadati, ker žali zapoved vere njegov napuh, njegovo stremljenje po neodvisnosti, ker bi bil rad sam Bog v svojem mišljenju; — toda prezreti ga ne more. «Kdor ni z menoj, je zoper mene.» Resnico teh božjih besed je potrdila zgodovina. Rim je poslal svoje rabeljne, da bi je zatrli; desetkrat je besnelo preganjanje, milijoni ljudi so krvaveli pod mečem rabeljevim. Nobeno stoletje ni odslej prešlo, da bi ga ne bila napadala posvetna oblast. Veda je razposlala mnogo lažnjivih modrijanov, da bi zavrnili krščanstvo, umetnost je stopila v službo pregrehe, da bi je zasmehovala — vsi ti so je napadali, a prezrli niso krščanstva.“

Kako bi pač mogel človek dandanes prezreti krščanstvo, katoliško vero, ko se ta na vse mogočne načine napada in skruni: po časopisih, shodih, zbornicah itd. Ako pa človek ne more prezreti (ignorirati) katoliške vere, potem je dolžan preiskovati, je li prava ali ne. Ali ravno tega le premnogi nočejo storiti in zaradi tega se jim mora njihova nevera, ki izvira iz nevednosti, šteti v zlo. Koliko jih

je, ki bi sicer imeli čas in priložnost in tudi zmožnost, da bi preiskovali, a nočejo iz raznih razlogov.

Mnogi se trudijo od jutra do poznega večera za vsakdanji kruh, preiskujejo vse mogoče reči, prebirajo vsakovrstne knjige, a nimajo časa za najvažnejšo zadevo, da bi se prepričali o resničnosti in potrebi prave vere. Katoliško vero dostikrat poznajo le iz nasprotnih časopisov in knjig ter so polni predsodkov zoper njo, a da bi stvar natančneje preiskovali, zato nočejo imeti časa. Zato žive v najstrašnejši nevednosti in vsled tega v neveri. Kake pojme more imeti človek o katoliški veri, ako jo pozna le iz nasprotnih knjig ali časopisov, smo pokazali že v prejšnjem delu, ko smo govorili o nedostatkih v katoliški cerkvi.

Tako mnogi kar nič ne cenijo sv. vere in mečejo od sebe ta dragocen zaklad, ker ga ne poznajo. Kaj lepo je to povedal papež Gregor XVI. nekemu plemenitažu, ki je bil prišel k njemu. Vprašal ga je bil namreč, kako mu kaj ugaja cerkev sv. Petra. „Od zunaj," odvrne plemenitaž, „me je pogled na cerkev bolj oplašil kot razveselil; še le, ko sem stopil v njo in sem bil nekoliko časa v nji, mi je zelo ugajala." — „Moj gospod," mu odvrne papež, „isto je z marsikatero resnico sv. katoliške vere. Kdor jo le površno pozna, le njeno zunanjost, temu marsikatera reč ni všeč; a kakor hitro spozna njeno notranjščino, njenega duha, izginejo mu naglo vsi predsodki in katoliški nauk mu ugaja vedno bolj." —

Tretji in, rekel bi, najpogostejši vzrok nevere nam pa iz svoje izkušnje napoveduje sloveči francoski učenjak Bouge (Bouguer) na svoji smrtni postelji, rekoč: „Jaz sem bil neveren, ker sem bil nravno pokvarjen." Pokvarjenost je torej tretji vzrok nevere.

Ze Platon je rekel: „Neverne je treba najprej poboljšati, preden jih je mogoče podučiti." (Sophistes 246.) Slično se je izrazil modrijan Ciceron: „Večino ljudi vodi v njihovih sodbah ljubezen ali sovraštvo, naklonjenost ali nenaklonjenost, upanje ali strah, ali kak drug nagib, najmanj jih sodi po resnici in zakonih." (De orat. II, 42.) Ko bi resnice sv. katoliške vere ne imele kar nič vpliva na življenje, kakor n. pr. resnica, da je dvakrat dve štiri, potem bi človek ne iskal po dokazih, s katerimi bi zavrgel vero, zlasti odstranil sodnika, njegovo postavo, njegovo kazen. Kaj dobro pravi vsled tega znani Paskal: „Srce ima svoje vzroke (za nevero), o katerih ničesar ne ve razum." In na drugem mestu: „Zakaj toliko ljudi ne veruje v božje resnice? Ali morda, ker niso dokazane? Ne, ampak ker jim ne ugajajo." Celo sloviti Rusó (Rousseau) je moral reči: „Moj sin, ohrani si svojo dušo v takem stanju, da bi želela, da bi bival Bog, in nikdar ne boš dvomil, da ga ni." (Emile.)

Sploh je pa to napovedal kaj določno Jezus Kristus sam: „Ljudje so bolj ljubili temo kot luč; zakaj njihova dela so bila hudobna. Kdor dela hudo, sovraži luč in ne pride k luči, da bi se ne videla njegova dela." (Jan. 3, 19. 20.) Kot vzrok nevere navaja tudi apostol Pavel pokvarjenost, rekoč: „V poslednjih dneh bodo nekateri odstopili od vere, ker bodo poslušali zapeljive duhove in nauke

hudobnega duha, kateri bodo v hinavščini lažnjivo govorili (ali ni tako dandanes? Opomba pisatelja.) in imeli na svoji vesti vžgano znamenje (namreč hudobije)." (I. Tim. 4, 1. 2.) Ni drugače tudi mogoče. Kakor sem pokazal že prej, sta si vera in nravnost v tesni zvezi. Kjer pada ena, mora pasti tudi druga. Vera človeku očita njegove pregrehe, mu kaže vsevednega, neskončno pravičnega Boga, ga opominja na pretečo mu kazen. Ako pa človek noče pustiti svojih pregreh, se noče ustavljati svojim strastem, ali ni povsem naravno, da zavrže vero v Boga in sploh vso vero? Sam si bo naredil vero, ki vstreza njegovim strastem. Razbil bo ogledalo, ki mu kaže njegov umazan obraz, in umoril črva, ki ga noč in dan razjeda.

Dà, pokvarjenost privede človeka tako daleč, da se ne izogne samo luči, da jo marveč sovraži. Le poglejmo v življenje! Kdaj človek najpogosteje zapusti pravo vero? Ali mar v otročjih letih? O tedaj človek rad veruje in je srečen v svoji veri. Ali morda v možki dobi? Tudi ne, tedaj se le premnogokrat povrne nazaj v njeno naročje. Mar li v starosti? Tedaj ga že izkušnja uči, da je vera najdražji zaklad. Starček najde v nji tolažbo in se ji uda bolj kot kdaj v svojem življenju.

Kdaj se torej rodi nevera? Ali se ne zgodi najčešče v letih mladostnih, v katerih se vzbude strasti in zadobe svojo moč? Dà, tedaj si srce želi vero, ki bi vstrezala njegovim strastem, in tedaj začne človek zapuščati pravo vero. Zato pravi že večkrat imenovani Paskal: „Odpovej se svoji strasti — in jutri boš veren," in sloveči modroslovec Bakon Verulamski piše: „Človeška pamet ni čista luč, ampak otemnujejo jo volja in strasti; zato rabi vedno svoje namene in ima to za resnico, o čemur želi, da bi bilo resnično." (Nov. org. I, 41.) Isto je tudi že davno prej napovedal sv. Avguštin, rekoč: „Nihče ne taji Boga razen tistega, katerega bi veselilo, ako bi Boga ne bilo." (Tract. 70. in Joan.)

Četrta pot, ki vodi v nevero, je pa občevanje z nevernimi ali veri nasprotnimi ljudmi in branje veri nasprotnih knjig in časopisov. Že stari pregovor pravi: „Povej mi, s kom hodiš, in povedal ti bom, kdo si." To velja tudi tu. Kakor se človek ne more obvarovati, ako prime za smolo, da bi se ne osmolil, za črnilo, da bi se ne omazal, tako se tudi v slabi družbi ne more ohraniti dobrega, med brezvernimi ljudmi ohraniti vero. Prej ali slej jo mora izgubiti. Tu je prazen vsak izgovor. Bodi še tako trden v veri, še tako prepričan o verskih resnicah, na dolgo ne moreš obstati, da bi se te nevera ne poprijela.

Kdo je bil pač modrejši in pobožnejši od Salomona — a v slabi družbi je postal malikovalec. Že Kristus je rekel, da so otroci tega sveta modrejši od otrok luči. Kako pretkano znajo vernega človeka spraviti v nevero, zasejati ljuliko. Sedaj se ponašajo s svojim dostojanstvom, sedaj se upirajo na svojo učenost in vednost in druge reči. In česar ne doseže njihova beseda, to dosežejo njihovi slabi zgledi. Vsakdo ve, da je človek k slabemu nagnjen, da se veliko lažje obrne na slabo kot dobro stran. Koliko lažje pa to stori, ako ima koga, na katerega se more izgovarjati, češ, saj ta dela tudi tako.

Leta 1892. je bil v mestu Elberfeld na Nemškem v smrt obsojen mož, ki je bil umoril svojo ženo. Pri sodniji je bil odkrito priznal svojo hudobijo in se je tudi skesano pripravljal na zadnjo uro. Prav goreče je molil in večkrat prejel sv. zakramente. „Dà," je rekel, „ko bi bil prej molil tako pridno in pobožno kakor sedaj, bi ne bil nikdar postal tako nesrečen." Prej je bil namreč popolnoma brezveren. Slaba družba in prebiranje slabih knjig, v katerih slavijo nečistost, se norčujejo iz Boga in sv. vere, so ga privedle tako daleč, da je postal hudodelnik. Zadnjo noč pred smrtjo je prosil duhovnika, da naj svari mladino zlasti pred pijanostjo in slabo tovaršijo, ker je on ravno po teh izgubil vero ter postal hudodelnik.

Najnevarnejša tovaršija je za človeka pa slabo berilo, veri sovražni spisi, ki so zlasti današnje dni tako zelo razširjeni. Slab tovariš človeka včasih zapusti, a slab spis ostane pri njem, da ga vsak trenutek lahko vzame v roke. Ne da se popisati, koliko škode povzroči slabo berilo. Temu je vzrok nevednost. Kolika je današnje dni zlasti nevednost v verskih rečeh! Ako neveden, slabo podučen človek dobi tak spis v roke, kako si bo mogel ohraniti predragi zaklad sv. vere, kako bo zavrnil razne napade in ugovore zoper vero, kako ločil resnico od laži? Kako lahko se da premotiti, ako se mu laž kaže v najlepši obliki, ako se mu strup nudi v zlati posodi, ako se mu volk bliža v jagnjetovi obleki. Ali ni Gospod rekel, da so otroci teme bolj premeteni od otrok luči? Kako lahko ga tu premotijo lepe besede, premetena zavijanja, umetni slog! Koliko jih meni, da je vse resnično, kar je tiskanega, zlasti če se jim ponuja v prikupljivi obliki.

In če smo se tudi že prepričali, da je ta ali oni spis očitno lagal, kako težko nam je misliti, da je zlagano ravno to, kar beremo. Ni zastonj govoril Voltaire že omenjenih besed: „Le čvrsto lažite, vedno bo nekaj ostalo." Pa četudi človek ne izgubi popolnoma vere, vendar se mu vzbude dvomi, ki mu ne dajejo pokoja. — Zlasti je pa slabo berilo veri tudi zaradi tega nevarno, ker je z nevednostjo združena tudi človeška slabost. Kdo ne ve, kako slab je človek, koliko lažje se nagne na slabo stran kot na dobro. Ni zastonj rekel Gospod: „Kdor stoji, naj gleda, da ne pade." Kako rad človek prebira to, kar ustreza njegovim strastem. Pisatelj, ki je bil spisal mnogo slabih spisov, se je bahal proti Rousseauju, koliko je že oddal svojih spisov. Rusó (Rousseau) pa mu odvrne: „Na milijone se več povžije želoda kot ananasa (sad jutrovih dežel). Pa povejte, katere živali jih povžijejo." Rusó je s tem hotel reči, da se ni čuditi, da ljudje tako radi segajo po njegovih spisih, ker tako zelo vstrezajo njihovim strastem.

Človek najraje veruje to, kar mu ugaja. A verske resnice tako zelo nasprotujejo našim strastem. Zato jih človek kaj rad zavrže, ako najde v kakem spisu še tako slabe razloge proti njim. Tu se kar nič ne potrudi, da bi pretehtal in preiskal te razloge, ampak z veseljem se jih poslužuje, da bi se iznebil neljubih verskih resnic. Marsikomu pride na misel: O kako dobro bi bilo, da bi ne bilo pekla, kako lahko bi potem ustrezal svojim strastem. Ta želja postaja

vedno močnejša; človek išče razlogov, sega po spisih, in glej, tu bere: «Pekel je iznajdba duhovnikov.» On ne vpraša: Ali so že prve čase verovali v pekel? Ali ne govori sv. pismo o večnem ognju? Kdo si je izmislil pekel? Kako mu je bilo ime? Kdaj se je to zgodilo? itd. O, teh vprašanj si ne stavi, ampak tiskane besede: «Pekel je iznajdba duhovnikov» zadostujejo, da se mu podere vera v pekel. S to resnico pa padejo tudi druge, ker so vse v tesni zvezi, kakor smo že prej omenili. Tako slab spis privede človeka polagoma v nevero.

Varujmo se torej slabih spisov, veri sovražnih knjig in časopisov, ako si hočemo ohraniti svoj najdražji zaklad.

Tu ne veljajo izgovori, ki jih navadno navajajo. Kaj pogosto se tu čuje n. pr. izgovor: «Meni že ne bo nič škodovalo, jaz že vem, kaj je prav in kaj ne.» Kako nespameten izgovor! To je ravno tako, kakor če bi človek rekel: Meni strup ne bo nič škodoval, saj imam dober želodec. Ali bi ne bilo nespametno, ako bi kdo rekel: Jaz se že ne bom osmolil, četudi primem za smolo, saj imam čiste roke. Naša sveta dolžnost je, da se varujemo slabih, veri nevarnih spisov, knjig in časopisov.

Dne 29. decembra l. 1843. je bil v mestu St. Gallen v pričo neštete množice usmrten morilec Peter Waser. Kaj je bil vzrok njegove žalostne smrti? „Straus (brezverna knjiga tega moža o Jezusu) me je uničil," to je bila prva beseda, katero je rekel hudodelnik duhovniku, poznejšemu škofu dr. Karolu Ivanu Greith. „Jaz sem prej rad molil," pravi dalje, „in sem bil srečen in zadovoljen; slabe knjige, ki so mi prišle v roke, so pa izpodkopale mojo vero. Polagoma, zlasti tekom zadnjega leta, so me zapeljale, da sem veroval, da je vera le strašilo, s katerim strašijo preprosto ljudstvo, da je božja pravičnost, nebesa in pekel le iznajdba duhovnikov." Tako je izpovedal morilec v solzah ravno pred smrtjo. In sličnih zgledov nam ne manjka.

6. Pota k zakladu.

„Iskali me bodete in našli, ako me boste iskali z vsem srcem."
(Jerem. 29, 13.)

„Blagor tistim, ki verujejo" moramo pač zaklicati, ako trezno presodimo sadove, katere rodita vera in nevera. Vera je v resnici najdražji zaklad človekov za čas in za večnost. A žalibog, da jih je dandanes le premnogo, ki so že zavrgli ta najdražji zaklad, ali so vsaj v nevarnosti, da ga izgube. Ta nevarnost preti tudi našemu milemu slovenskemu narodu, ker se vedno bolj in bolj širi slabo berilo, ki mu izpodkopava njegovo vero. Kaj je torej treba storiti, da si ohranimo ta najdražji zaklad, da pridemo do vere, ali da si jo ohranimo in utrdimo?

„Vera je iz poslušanja," kliče nam tu sv. apostol Pavel, „poslušanje pa iz besede Kristusove." (Rim. 10, 17.) Ako hočemo torej priti do zaklada in si ga ohraniti, moramo poslušati Kristusovo besedo. Ta nam pa doni iz katoliške cerkve. A cerkev ne tirja, da

kar na slepo prejmemo njene nauke, ampak zahteva, da preiskujmo njene nauke, da bo naša vera po besedah apostolovih pametna. Tako je storil že Jezus Kristus in apostoli. Vedno se sklicuje Gospod na svoje čudeže in prerokbe, ki pričajo, da je njegov nauk božji nauk, da je on v resnici poslanec božji, sam Bog. Ravno tako so delali apostoli in dela še vedno sv. katoliška cerkev. Vedno nam kliče z apostolom: „Probate", t. j. preiskujte, in nas pozivlja s Tertulijanom: „To edino zahtevamo od vas, da prej preiskujete, da poslušate prej naše razloge, preden nas zavržete." (Apolog. v začetku.) Ona uči s sv. pismom, da je lahkomišljenega srca tisti, ki naglo veruje. (Eccl. 19, 4.) Ona zahteva z apostolom, da naj preiskujemo ter se prepričamo o resničnosti njenih naukov, da bomo znali zagovarjati svoje upanje in zavrniti napade nasprotnikov. (Tit. 1, 9. Petr. 3, 15.) Tu opozarjam, da tega ni storila še nobena druga vera. Druge so si pridobile pristašev s tem, da so ustrezale strastem, kakor protestantizem, ali pa z ognjem in mečem, kakor mohamedanizem; edino le katoliška vera nas pozivlja, da naj se tudi sami prepričamo o resničnosti njenih naukov.

Ubogajmo torej svojo mater in natančno spoznavajmo njen nauk. Kolikor bolj ga bomo spoznali, tem bolj ga bomo ljubili, tem manj nam bodo naši nasprotniki mogli vzeti najdražji zaklad sv. vere. O le premnogokrat se bomo prepričali, kolike budalosti oznanjajo nasprotniki sv. katoliške cerkve kot njen nauk ter s tem omajajo ali celo iztrgajo vero iz src neukih vernikov. Preiskujmo pa tudi natančno vse napade sovražnikov sv. vere, da se prepričamo o njihovi neresničnosti. Ako tega ne storimo, bodemo morali tožiti, kot je tožil sv. Avguštin: „O kako zelo sem zardel nad tem, da sem bil tako predrzen in brezbožen, da sem take nesmisli imel za nauk katoliške cerkve, ne da bi bil, kakor je bila moja dolžnost, stvari temeljito preiskal! Jaz, nesrečnež, sem nekaj let sem zaničeval, ne katoliško cerkev, ki ničesar takega ne uči, ampak le sanjarije svoje pregrešne domišljije." Dà, take sanjarije se tudi dandanes oznanjajo po časnikih in drugih spisih kot nauk katoliške cerkve. Zatorej še enkrat: spoznavajmo in vestno preiskujmo kakor nauk sv. katoliške cerkve tako nauke in napade njenih sovražnikov. Če to storimo, bodemo morali vkloniti svojo glavo, svoj razum naukom sv. katoliške cerkve ter verovati.

Ali vera nima svojega sedeža edino le v pameti, marveč tudi v srcu v volji. Judje so videli Jezusove čudeže in vender niso verovali, ker niso hoteli. „Kaj naj storimo," so rekli, „ker ta mož dela toliko čudežev?" (Jan. 11, 47.) „Oni vprašajo" pravi sv. Avguštin, „kaj naj storimo, a nihče ne reče: Mi hočemo vanj verovati." Človek najraje veruje to, kar ljubi, kar hoče. Volja je tako močna, da celo pameti ubrani, da se ne ukloni resnicam, katerih resničnost je tako jasna kot beli dan.

Da se pa volja ukloni večnim resnicam, je treba, da ni nagnjena k strastem, katerim nasprotujejo verske resnice, da je srce čisto. To so spoznali že pogani. Modri Platon pravi: „Česa je treba, da gledamo Boga? Treba je, da smo čisti." Isto prepričanje

izraža Plotin v besedah: „Duša ne bo nikdar videla, kar je lepega, ako ni sama lepa. Kdor torej hoče videti Boga in lepo, naj sam postane lep in Bogu nekako podoben.“ Kakor solnčni žarek ne predere stekla, ki je vse zamazano, ali le slabo sveti skozi steklo, ravno tako tudi žarek sv. vere ne sije z vso svojo lepoto v dušo, ki je umazana. Le kdor je čist, kdor živi po naukih sv. katoliške vere, ta bo v polni meri spoznal njeno resničnost, njen božji nauk. Sam Kristus nam to napoveduje, rekoč: „Ako hoče kdo njegovo voljo (namreč nebeškega očeta) storiti, bo spoznal iz uka, ali je iz Boga, ali jaz sam iz sebe govorim.“ (Jan. 7, 17.) Kolikor bolj čisto ima človek srce, kolikor bolj živi po naukih sv. vere, tem bolj se mu priljubi, tem trdnejši bo njegova vera. Zato pravi Paskal: „Človeške reči je treba spoznati, da jih ljubimo, božje reči je pa treba prej ljubiti, da jih spoznamo.“

A tudi to še ne zadostuje. Vera je namreč, kakor nas uči apostol Pavel, dar božji. (Efež. 2, 8.) Isto nam napoveduje Jezus Kristus: „Nihče ne more priti k meni, ako mu ni dano od mojega Očeta“. (Jan. 6, 66.) Tu pa veljajo besede sv. Avguština: „On, ki je nas ustvaril brez nas, nas ni odrešil brez nas,“ t. j. brez našega sodelovanja. Pri sv. krstu nam je sicer dal zmožnost, da moremo verovati, a vero nam še le podeli, ako z njim sodelujemo. Ta najdragocenejši dar sv. vere nam bo le dal, ako se zanj tudi potrudimo!

Najprej je treba, da imamo resno želj o, resnico spoznati, saj Kristus sam pravi: „Blagor njim, ki so lačni in žejni pravice, ker bodo nasičeni.“ Iskati je treba resnice, iskati Boga in sicer iskati z vsem srcem, potem ga bomo gotovo našli, našli najdražji zaklad sv. vere. Sam Bog nas zagotavlja po preroku: „Ako me boste z vsem srcem iskali, me boste našli.“ (Jer. 29, 14.)

Dalje je treba, da se milosti sv. vere tudi vredne izkažemo z lepim življenjem, da jo nekako zaslužimo z dobrimi deli. — Sloveči državnik Danozo Cortes, ki je bil svojo mladost zelo razuzdano preživel, je prej brezverec v poznejših letih postal celo apostol sv. vere. Kako? Sam je to povedal svojim prijateljem, ki so ga vprašali, s čim je pregnal vse dvome. Rekel jim je: „Sam ne vem, samo tega se spominjam, da nisem nikdar videl siromaka, da bi se ne spomnil, da je meni enak in moj brat (in mu seveda tudi pomagal).“ Ista se je godila sv. Vincenciju Pavlanskemu. Tudi njemu so se v mladosti zbudili dvomi. A začel je z vso vnemo izvrševati dobra dela krščanskega usmiljenja, in glej, vsi dvomi so se poizgubili.

Slednjič je pa treba še za vero moliti. „Prosite in se vam bo dalo, trkajte in se vam odprlo, iščite in bote našli“ je rekel Gospod ter nam s tem napovedal pot, ki nas vodi k najdražjemu zakladu sv. vere: molitev. Protestanski grof Henrik Stolberg se je prepričal o resničnosti teh besed ter je po sedemletni molitvi postal vnet katoličan, celo sloveč zagovornik sv. katoliške cerkve. Francoski modroslovec Men de Biran (Maine de Birang, † 1824) je opisal v svojem dnevniku pota, ki nas vodijo k veri. Najprej pravi „je treba imeti hrepenenje, zavedati se svoje vere, spoznati svojo bedo in odvisnost, truditi se, da se vzdignemo iz nevere. Drugič je treba moliti,

da pride duh modrosti na nas, ali da pride kraljestvo božje k nam. Tako najde človek brezkončen in neizčrpljiv zaklad.“

Dne 21. novembra 1858 je protestantski učenjak dr. Hugo Laemmer v Braunsbergu na Nemškem prestopil v katoliško cerkev. Pozneje je postal duhovnik in profesor bogoslovja v Vratislavi (Breslau). Po kateri poti je prišel do najdražjega zaklada? Natančno je bil sicer proučil katoliško vero, a to ga ni izpreobrnilo. Postal je sicer katoliški veri naklonjen, a ne še — katoličan. Tu dobi v roke knjižico: „Brezkončni pozdrav“, katero je spisal sloveči nemški pisatelj Alban Stolz. Tu priporoča pisatelj protestantom, ki resno želijo, spoznati resnico in priti do prave vere, da naj vsak dan molijo tri češčenamarije v čast materi božji. Laemmer uboga in Marija, ki še ni nikogar zapustila, ki se je k nji zatekel, mu je pomagala. „Začel sem“, nam pripoveduje sam, „moliti češčenamarijo, deviško mater božjo z angelskim pozdravom blagrovati, klicati njeno pomoč, da bi prišel v pravo cerkev. Žèlo učenjaške domišljavosti je izginilo, na kolenih pred razpelom v svoji samotni sobici sem izboril notranje boje. Molitev mi je razpodila vse dvome in ko sem pozneje potrkal na cerkvena vrata, mogel sem veselega srca pritrditi vsem resnicam katotiške vere.“ Molitev, molitev k Mariji je bila torej pot, ki ga je privedla k najdražjemu zakladu prave vere geslo:

Tudi ti, dragi moj slovenski rod, si v nevarnosti da izgubiš svoj najdražji zaklad. Le premnogi sovražniki ti ga hočejo z vsemi mogočimi sredstvi iztrgati iz srca. O ohrani svojo od prednikov podedovano ljubezen do Marije. Ona ti bo pomagala, da si ohraniš svoj najdražji zaklad, da ga zopet najdejo tisti, ki so ga že izgubili. Prepričal se boš, kako prav ima sv. cerkev, ki blagruje blaženo Devico Marijo: „Veseli se Marija, ti si sama pokončala vse zmote na vsem svetu“ in kako resnično je lepo geslo:

Po Mariji k Jezusu!

Vsebina II. zvezka.

Stran

Predgovor 3

Peti del: Največja nesmisel.

1. Ura brez urarja — prva nesmisel 5
2. „Perpetuum mobile“ — druga nesmisel 9
3. Red brez reditelja — tretja nesmisel 12
4. Bog v človeku 20
5. Bog v človeškem rodu 28
6. Največja nesmisel 32
7. Prevažno vprašanje 35

Sesti del: Otrokova dolžnost.

1. Naša najsvetejša dolžnost 37
2. Vera je potrebna 40
3. „Vera je zasebna stvar.“ 46
4. Vera in bogočastje 50
5. Vera in prostost 57
6. Domoljubje 67
7. Napredek 69

Sedmi del: Očetov nauk.

1. Človekova prva dolžnost 73
2. Voditelj k resnici 77
3. Očetov nauk 82
4. Znamenje očetovih poslancev 84
5. Priče očetovih poslancev 100
6. Sveta knjiga 111
7. Viri očetovega nauka 115

Osmi del: Njiva brez ljulike?

1. Nedostatki v katoliški cerkvi 122
2. Papeži 126
3. Sežiganje čarovnic 134
4. Kupčija v cerkvi 139
5. Katoliške dežele srečnejše od nekatoliških 143
6. Nasprotnica vede 146
7. Premoženje „mrtve roke“ 151
8. Posledek 153

Deveti del: Najdražji zaklad.

1. Temelj človeške družbe 155
2. Najpotrebnejša in najkoristnejša luč 161
3. „V besedah in dejanju.“ 167
4. Sadovi nevere 175
5. Pota v pogubo 182
6. Pota k zakladu 187

Vsebina I. zvezka.

(Leta 1901.)

Stran

Predgovor 3

Prvi del: Najboljši prijatelj.

1. Dragocen zaklad 5
2. Prijateljev življenjepis 7
3. Kdo je naš prijatelj? 13
4. Slepar ali kaj? 15
5. Dela prijateljeva 17
6. Najimenitnejše delo 23
7. Nasprotniki 26
8. Jezus v prerokbah 30
9. Jezusove dobrote 32
10. Zvest do smrti 41

Drugi del: Naša prava mati.

1. Znamenja prave matere 45
2. Naša prava mati je jedina 51
3. Prava mati je sveta 54
4. Prava mati je vesoljna 58
5. Prava mati je apostolska 62
6. Naša mati — vedno zmaguje 66
7. Materine dobrote 71
8. Lurd — priča naše matere 80
9. Sklep 84

Tretji del: Na svidenje!

1. Hrepenenje po svidenju 85
2. Telo in duša 89
3. Neumrjoča duša 99
4. Kje se snidemo? 106
5. Vstajenje mesa 110
6. Večna ločitev 113
7. Sklep 118

Četrti del: Slučaj ali kaj!

1. Naš oče 119
2. Modri vladar 122
3. Namen človekov 127
4. Očetova roka v življenju posameznega človeka 128
5. Božja roka v zgodovini narodov 134
6. „Je bilo že tako namenjeno.“ 139
7. Nekatera vprašanja 145
8. Oče stoji na krmilu 157

Pamet in vera.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere

spisal

J. M. Seigerschmied,
duhovnik ljubljanske škofije.

III. zvezek:

10. Očetova podoba. — 11. Odkod in čemu?
12. Nevidni svet. — 13. Prevažna vprašanja.
14. Osodepolni padec.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

1907.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Pamet in vera.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere

spisal

J. M. Seigerschmied,

duhovnik ljubljanske škofije.

III. zvezek:

10. Očetova podoba. — 11. Odkod in čemu? — 12. Nevidni svet. — 13. Prevažna vprašanja. — 14. Osodepolni padec.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

1907.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

„Površno znanje nas odvračuje od vere,
temeljito znanje nas vodi k nji!“ *Leibnitz.*

Predgovor.

„Hvalim svojega Boga, da mi je omogočil božanstvo moje vere ravno tako dokazati, kot bivanje Cezarja in Aleksandra.“

(Kancelar d' Aguesseau.)

Ob roki zdrave pameti smo se pač lahko prepričali, da mora bivati Bog in da je bil, da tako rečemo, nekako primoran povedati, kaj da je, kakšen da je, kaj hoče od nas itd. To nam je razodel po očakih, prerokih, in naposled po svojem ljubem Sinu, ki je vse to razodetje izročil svoji cerkvi, da ga oznanja vsemu človeškemu rodu. Kje pa je ta cerkev? Ako natančno premotrujemo razna veroizpovedanja, razne cerkve ter uvažujemo razne okolnosti, nas vodi zopet zdrava pamet do zaključka, da je edino le katoliška cerkev prava Jezusova cerkev, torej naša prava mati, naša prava učiteljica.

Tudi mi smo primorani zaklicati, kakor je zaklical kancelar d' Aguesseau (Agesó) zgoraj navedene besede, ali priznati, kakor je priznal celo zakleti sovražnik katoliške cerkve, Luter (l. 1528, deset let po svojem odpadu): „Jaz trdim, da je pod papežem pravo krščanstvo (torej pravi Jezusov nauk, pravo razodetje), ali bolje rečeno, cvet krščanstva.“ (Skupna dela, Jena 1560, IV. 320.) Tudi Voltér je bil primoran priznati: „Naša sveta (katoliška) vera je brezdvomno edina dobra“ (Frag. sur. div. suj. ecc. art. Relig.) in „rimsko katoliška apostolska vera je neovržno edino dobra, edino varna in edina prava.“ (Enciclop. ecc. XVII. pag. 400. Paris 1751.) Ako je pa rimsko katoliška vera edino prava, edino varna in zanesljiva učiteljica, potem se pač brez skrbi obrnemo do nje ter ji stavimo vprašanja, s katerimi se bavi ves svet.

To storim v tej knjigi, ki prinaša odgovor na prevažna vprašanja, ter jih ob enem primerja s sodbo zdrave pameti. V desetem delu je začrtana podoba našega nebeškega Očeta, kakor nam jo kažeta sv. vera in zdrava pamet. Enajsti del se bavi s početkom vseh reči, ko odgovarja na velevažno vprašanje: Odkod in čemu je ves svet? Predmet dvanajstega dela je nevidni svet, — trinajstega pa človek sam. Štirinajsti del nam kaže veliko izpremembo, ki se je izvršila na zemlji, ter išče vzrok te izpremembe, katerega nam ravno sv. vera kaže v izvirnem grehu.

Zavedam se svoje pomanjkljivosti, zato pa prosim cenjene bravce prizanesljivosti, ljubega Boga in blaženo Devico Marijo, katerima posvetim svoje skromno delo, pa obilno milosti, da besede, ki prihajajo iz dobrohotečega srca, padejo v dobra srca ter obrode stoteren sad.

Lesce, na dan angelov varihov 1906.

Pisatelj.

Deseti del.

Očetova podoba.

1. Prvo vprašanje človeškega srca.

„Gospod, pokaži nam očeta.“
(Jan. 14, 8.)

Perzijska bajka nam pripoveduje o mladem junaku Suhrab-u, kako mu je njegova mati pogosto pripovedovala, da mu biva v daljni, lepi deželi oče, ki je slaven junak. Mlademu junaku pa ni zadostovalo, da je zvedel, da mu biva oče, marveč se je podal na pot iskat očeta, da ga popolnoma spozna, da ga vidi od obličja do obličja. Nobena pot mu ni pretežavna, nobena ovira prevelika, ki bi ga mogla odvrniti od njegovega naklepa. Ne miruje prej, dokler ne najde svojega očeta. Tudi mi vemo, da nam biva takorekoč v daljni deželi slaven oče, Bog, ki je stvarnik in začetnik vsega. O njem nam pripoveduje ves svet v svojem bivanju, ker je. O njem nam govori vsa narava, njega nam oznanjata naše telo in duša.

Ves človeški rod je prepričan o njegovem bivanju. Vsi ti glasovi nam tako živo pripovedujejo o njem, da bi bila, kakor smo se prepričali, največja nezmisel, ako bi se človek tako daleč izpozabil, da bi ga tajil. Pa tudi Oče sam nam je govoril o sebi po prerokih in po svojem edinorojenem Sinu (Hebr. 1, 1), ki se je učlovečil in ustanovil sv. katoliško cerkev, ki nam govori o njem ter o tem, kar ji je oznanil. In ta mati nam govori tudi o njem, našem najboljšem očetu, ki biva v prelepi deželi. Takoj v prvem členu apostolske vere nas uči: „Verujem v Boga, Očeta vsemogočnega.“ Ali se bomo pa mi samo s tem zadovoljili, da vemo, da nam biva predober oče v nebesih? Ali ne bo tudi nas gnala ljubezen našega srca, da ga natančneje spoznamo, da ga gledamo od obličja, kakor je gnala imenovanega junaka? O, da, tudi naše srce ne miruje, ko zve, da mu biva v nebesih predober oče. Natančneje ga hoče spoznati, vedeti želi, kaj in kakšen da je. Kakor bi bil malo vreden otrok, ki bi se nič ne brigal za očeta, ki mu biva v tuji deželi, ravno tako in še bolj malovredni bi bili mi, ako bi se kar nič ne brigali za svojega najboljšega

očeta, o katerem nam pripoveduje naša mati, o katerem nam govori vse v nas in okrog nas. Tudi mi smo nekako primorani vprašati svojo mater, sv. katoliško cerkev, kakor so učenci vprašali Gospoda. Ko se je namreč Gospod poslavljal od svojih učencev, preden je šel v trpljenje in smrt, ter jim rekel, da jim gre pripravljat prostora v hiši svojega Očeta, mu zakliče Filip: „Gospod, pokaži nam očeta in nam zadostuje.“ (Jan. 14, 8.) Ista je in mora biti želja vsakega otroka nebeškega Očeta.

Tej želji pa naj ustrežemo v tem delu. Opisali bodemo namreč ob roki sv. vere in zdrave pameti podobo svojega najboljšega očeta, in sicer najprej takorekoč v njeni celoti, potem pa v njenih poglavitnih posameznih delih, ter iz nje posneli mnogotere nauke za svoje življenje. A že naprej moramo opozoriti bravca, da ta podoba ne bo popolna, da bo le slaba podoba, zakaj našega nebeškega Očeta ne more nobeno ustvarjeno bitje ne popolnoma spoznati, ne popolnoma opisati. On je takorekoč prevelik, da bi šel v našo pamet, da bi ga mogla opisati slabotna človeška roka. — „Poveličujte Gospoda,“ nam kliče modrc sv. pisma, „kolikor le morete, on je vendar še višji ... hvalite Gospoda, povišujte ga kolikor morete, zakaj on je večji kakor vsaka hvala ... Povikšujte ga iz vseh moči, saj ga ne boste dosegli. Kdo ga je videl, da bi ga mogel popisati, in kdo ga more toliko poveličevati, kakršen je od začetka?“ (Sir. 43, 32—35.) „Boš li morebiti stopinje božje razumel,“ nas uči Job, „in popolnoma našel vsemogočnega. Višji je od nebes, in kaj boš počel. Globokejši je od pekla, in ti ga boš spoznal? Daljši od zemlje je njegova mera, in širji od morja.“ (11, 7—9.) „Glej, Bog je velik in presega našo modrost“ (36, 26). — Mojzes je hotel videti obličje našega Očeta, a on mu je rekel: „Mojega obličja ne moreš gledati; zakaj noben človek me ne vidi, dokler živi na zemlji.“ (II. Mojz. 33, 18—21.) Zato nas svari tudi sv. pismo, da ne smemo misliti, da bi Boga popolnoma spoznali. Naše moči so preslabe za to, kakor naše oči, da bi gledale v solnce. „Njega, ki preiskuje veličastvo (božje), potare častitljivost (njegova),“ beremo v knjigi pregovorov. (25, 27.) Vsled tega ga imenuje prerok skritega Boga (Iz. 45, 15) in apostol pravi o njem, da biva v nepristopni luči (I. Tim. 6, 16), da njega nihče ni videl, zato ga tudi nihče ne more ne spoznati ne opisati, ampak zadostovati nam mora podoba, katero nam je o njem podal njegov Sin. (Jan. 1, 18.) Tako nas uči tudi naša zdrava pamet, ki nam pravi, kakor smo se prepričali v 5. delu, da mora biti Bog neskončno, najvišje bitje. Kako bi torej mogel iti v našo pamet, ki je tako zelo omejena. On bi sploh nehal biti Bog, bi ne bil pravi Bog, ako bi šel v našo kratko pamet, ako bi ga mogli popolnoma spoznati in opisati. „Samo tebi je znano, kolik da si,“ mu kliče Minucij Feliks, „naše srce je pa pretesno, da bi te spoznalo.“ (Oct. 18.) Zato se je tudi sv. cerkev izjavila na 4. lateranskem zboru: „Trdno verujemo, da je en sam pravi Bog ... nerazumljiv in neizrekljiv.“

Vendar nam pa sv. vera in tudi zdrava pamet nudita podobo našega Očeta, ki nam more zadostovati. O njem nam govori vsa narava, ves nas obdajajoči svet ter nam marsikatero njegovih lastnosti

kaj živo razodeva. Tu namreč velja pravilo: „Nihče ne more dati, česar sam nima.“ Ako torej v naravi zapazimo kako dobro lastnost, moramo jo tudi pripisovati njemu, ki je njen stvarnik, ki ji je dal to lastnost, in sicer v večji meri, kakor jo pa vidimo v naravi, dà, celo v najvišji meri, ker je on najvišje bitje. Tako je sklepal že nedolžni otrok, Eleonora, ki je bila hči plemenitih starišev in pozneje stopila v red frančiškank. Kot majhno dete se je nekoč izprehajala s svojo materjo po vrtu. Ko vidi otrok raznovrstne, lepe cvetlice, vpraša mater: „Kdo je pa naredil te lepe cvetlice?“ Ko ji mati pove, da jih je ustvaril Bog, zakliče nedolžni otrok: „O, potem bom le Bogu služila, zakaj koliko lepši mora biti šele on, ki je že cvetlice tako lepe ustvaril.“ Že nedolžni otrok je opazil, da moremo iz lepote tega sveta sklepati na lepoto božjo, iz lastnosti sveta na njegove lastnosti. Zato je tudi sv. Frančišek Borgia na svojih izprehodih pogosto s palico udaril po cvetlicah, rekoč: „Molčite, molčite.“ Hotel je namreč reči, da cvetlice v svoji lepoti spominjajo človeka lepote božje, a tudi njegove nehvaležnosti in nespameti, da temu tako lepemu Bogu ne služi z vsem srcem.

Tako nam torej že pogled v naravo nudi po nekoliko podobo našega očeta. Zato je tudi apostol Pavel rekel poganom, da ne morejo zagovarjati svoje nevere, ker se nam Bog tako očitno razodeva že v naravi. „Kar se od Boga vedeti more,“ piše namreč Rimljanom, „je znano med njimi, Bog jim je namreč razodel. Zakaj, kar je nevidnega na njem, se spozna in vidi od stvarjenja sveta sem v tem, kar je ustvarjenega; tudi njegova moč in božanstvo, tako da nimajo izgovora (namreč neverniki).“ (Rim. 1, 19—20.) Isto napoveduje Atencem v njihovi zbornici, Areopagu. (Dej. ap. 17, 26—28.) „Dasi je nepopisljiv,“ pravi vsled tega sv. Fulgencij, „vendar ni tak, da bi ga ne mogli kar nič spoznati, ampak verniki ga v toliko lahko spoznajo, da ga ljubijo, dasi ga niti z angelskimi niti s človeškimi jeziki ne morejo popisati.“ (Contr. Arian.) „On je,“ po besedah sv. Avguština, „povsod skrit, a tudi povsod očit; nikomur ni dopuščeno, da bi ga ne spoznal, a nikomur tudi, da bi ga kar nič ne poznal.“ (Enar. in ps. 74. v. 9.)

Več pa, kot nam narava pripoveduje o našem očetu, pripoveduje nam o njem njegovo razodetje. On nam je takorekoč popisal samega sebe in nam dal tako podobo, ki nam more zadoščati, dasitudi ta ni popolna in tudi ne more biti, ker bi je mi tudi ne mogli umeti, ako bi bila popolna. Sedaj gledamo, po besedah apostolovih, le skozi zrcalo, a prišel bo čas, ko ga bomo gledali od obličja do obličja ter se nam bo v polni meri zadovoljilo naše srce. Začrtali bomo torej ob roki sv. vere in pameti podobo svojega najboljšega očeta. Slaba in pomanjkljiva bo sicer, a vendar bo taka, da nam bo lahko vzbudila ljubezen do njega, zlasti nas vnemala, da bomo živeli tako, da bomo enkrat vredni ga gledati od obličja do obličja ter se nam bo izpolnila naša prva srčna želja, katero sv. Avguštin tako lepo izraža v besedah: „Nemirno je človeško srce, dokler ne počiva v tebi, o Bog,“ to je, dokler te popolnoma, kolikor je njegovim močem mogoče, ne spozna.

2. Najpopolnejše bitje — a brez telesa.

„Bog je duh, in tisti, ki ga molijo,
ga morajo moliti v duhu in v resnici.“
(Jan. 4, 23—24.)

Sirakuzanski kralj Hieron je nekoč vprašal modrijana Simonida, kaj da je Bog. Na to vprašanje ni hotel modrijan takoj odgovoriti, ampak si je izprosil en dan odloga. Ko mine ta dan, ne odgovori na dano vprašanje, ampak si izprosi dva dni odloga, in tako dalje vedno več dni. Naposled pa pravi kralju: „Na dano mi vprašanje ne morem odgovoriti; čim bolj premišljujem, tem temnejša mi postaja stvar.“ Ali nam bo mar sv. vera na naše vprašanje dala isti odgovor? Nikakor ne. Ona nam marveč popisuje našega očeta, a nas tudi zatrjuje, da svojega nebeškega očeta nikdar ne moremo popolnoma spoznati, kakršen je, in tudi zdrava pamet ji mora pritrditi. Bog je namreč neskončno bitje, ki nikdar ne more iti v našo omejeno pamet. Vendar nam pa sv. vera in tudi zdrava pamet dajeta povoljen odgovor na naše vprašanje.

Pred vsem nam oznanjata, da biva le en sam Bog. Dasi je ta resnica, bi rekel, sama ob sebi umevna, vendar poglejmo, kako nam jo oznanjate vera in pamet, zlasti ker je bil človeški rod že tako daleč zabredel, da je častil po več bogov ali malikov. To resnico nam pač sv. pismo oznanja najpogosteje. V starem zakonu se skoraj na vsaki strani ponavljajo besede: „Čuj Izrael, Gospod, naš Bog, je le en sam Bog. — Gospod je tvoj Bog in drugega ni razen njega. Jaz sem prvi in zadnji in razen mene ni Boga.“ Ko je Bog dal desetere zapovedi, je kot prvo zapisal: „Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ne imej tujih bogov razen mene.“ (V. Mojz. 5, 6—7.) — „To je večno življenje,“ nas uči naš Gospod Jezus Kristus, „da spoznajo tebe, edinega pravega Boga.“ (Jan. 17, 3.) „En Gospod, ena vera, en krst,“ kliče nam tudi sv. apostol, „en Bog in oče vseh.“ (Ef. 4, 5—6.)

Kako bi pa mogla zdrava pamet nasprotovati tej resnici, saj vsak otrok pozna le enega očeta, torej more tudi ves svet imeti le enega očeta-stvarnika Boga. O tem nas prepričuje že en pogled v naravo. Tu namreč opažamo, da je vse kar najlepše urejeno. Kako bi pa mogel bivati v svetu tako lep red, ako bi jih bilo več uredilo svet Ako bi dva urejevala svet, bi ga vsak po svoji volji uredila in tu bi lahko eden hotel ravno nasprotno od tega, kar bi hotel drugi; n. pr.: eden bi hotel lepo, drugi grdo vreme, eden tvojo srečo, drugi tvojo nesrečo. Vsled tega bi nastal prepir. Tisti, ki bi moral odjenjati, bi bil slabotnejši od prvega, torej ne najpopolnejše bitje, Bog. Zato nas lepi red v naravi uči, da mora bivati le en Bog. Tako je sklepal že sv. Atanazij, ki piše: „Ker v svetu ne biva nered, ampak red; ne brezmernost, ampak je vse po meri urejeno; ne zmešnjava, ampak rednost, z eno besedo najlepša edinost, zato moramo sklepati na enega samega gospodarja, ki vse združuje, sestavlja in zedinja. Če ga tudi ne moremo videti s telesnimi očmi, vendar spoznamo lahko iz reda in soglasja tudi nasprotnih si reči njihovega reditelja, voditelja in gospodarja, saj tudi sicer tako sklepamo, ako opazujemo

edinost udov našega telesa. Ako namreč vidimo, da oko ne nasprotuje ušesu, ne roka nogi, ampak da vsak ud izvršuje svoje delo, sklepamo, da mora ena duša bivati v telesu, ki vodi ude, dasi je ne vidimo. Ravno tako moramo tudi iz reda in edinosti v svetu sklepati na Boga, ki jih vodi, in sicer le na enega, ne pa na več bogov." (Adv. Gent. l. 38.) „Kakor ne more na ladji biti več krmarjev," pravi pisatelj Laktancij, „pri eni čredi več pastirjev, pri enem čebelnem roju več matic, v enem telesu več duš, ravno tako ni mogoče, da bi svet vladalo več vladarjev, bogov." „Vse stvari, katerekoli bivajo," uči nas tudi sveti Tomaž Akvinski, „so lepo urejene med seboj, ena služi drugi. Te različne stvari bi se pač ne združile v en red, ako bi jih ne vodilo eno samo bitje ... Torej mora biti le en sam, ki je vse stvari združil v eden, enostaven red, in to je Bog." (Summa I. qu. 11, art. 3.)

O tem so bili prepričani tudi pogani. Kakor so bili prepričani, da je neobhodno potrebno, da se ohrani red v državi, da je le en vladar, en kralj, ravno tako so tudi med svojimi mnogoštevilnimi maliki enega priznali za najvišjega, očeta vseh bogov in ljudi, gospodarja in stvarnika vseh bitij.

Zdrava pamet nas uči, kakor smo se že prepričali v 5. delu, da mora biti Bog najpopolnejše, povsem neodvisno bitje. Vsled tega pa mora biti le en Bog. Ako bi namreč zraven Boga bilo še drugo bitje ravno tako popolno kot on, potem bi bila oba sicer popolna, a nobeden ne najpopolnejši, torej tudi ne pravi Bog. Najboljši, najpopolnejši more biti le eden, torej tudi le eden Bog. Ako bi bilo več bogov kot eden, potem bi bil eden od drugega odvisen, in ta bi ne bil pravi Bog, ker je Bog neodvisen. Ako bi pa tudi drug od drugega ne bil odvisen, bi pa zopet nobeden Bog ne bil, ker bi nobeden ne bil najvišji, kakršen mora biti Bog. To je tako očividno, da je človeški rod ob svojem početku, dokler mu zdrave pameti niso zatemnevale strasti, veroval le v enega Boga. Za to nam pričajo nešteti spomeniki. „Dejstvo je," pravi učeni Lücken, „da je poganstvo ohranilo vero v enega, najvišjega Boga; divji narodi pogosto še čisteje kot omikani pogani." (Tradit. des Mensch. 27.) Najstarejša (do 5000 let stara) listina, ki je pisana na takozvani „papirus" in se hrani v muzeju mesta Bulak, pravi: „Eden in edini, ki vse ustvari, zraven katerega ni nobenega drugega itd." O našem očetu v nebesih nam zlasti kaj živo govori naše srce, naša vest, ki nas vedno opominja, da bomo morali le enemu sodniku dajati odgovor od svojega življenja.

Kakor imamo na zemlji le enega očeta, tako nam vera in pamet v nebesih kažeta le enega Očeta. A kaka je razlika med zemskim in nebeškim Očetom! Tudi najboljši, najimenitnejši oče je le njegova stvar, katero je on naredil, ki mora torej nižja biti od njega. „On, ki je vse naredil," kliče nam tu sv. Avguštin, „je višji od vseh stvari." Tudi najimenitnejši zemski oče je prejel od njega življenje in je ohrani le z njegovo pomočjo. Vse kar ima, ima le od njega; od njega ima življenje, zdravje, dušne in telesne moči, premoženje itd. Ne pa tako naš nebeški Oče.

On svojega življenja ni od nikogar prejel, zakaj preden je bil svet in vse, kar je na svetu, je bil Bog. „Kakor ima oče življenje

sam od sebe, tako je tudi Sinu dal, da ima življenje sam od sebe," je rekel Jezus Kristus. (Jan. 5, 26.) Sam Bog se imenuje: „Jaz sem začetek in konec, tisti ki je bil, je in bo." (Skriv. raz. 1, 8.) Kakor pa življenja ni od nikogar prejel, tako je tudi ohranjuje brez tuje pomoči. Kar ima, ima od vekomaj. Njemu ne more nihče ničesar dodati, ničesar odvzeti. Kakršen je, tak je bil od vekomaj, je in bo vekomaj. „Moj Bog si ti," kliče mu vsled tega psalmist, „zakaj ti ne potrebuješ mojega blaga." (Ps. 15, 2.) „Ako grešiš," pravi Job, „kaj mu škoduješ, ako se pomnože tvoje pregrehe, kaj storiš zoper njega? Dalje, ako pravično živiš, kaj mu daruješ, ali kaj prejme iz tvoje roke?" (Job 35, 6—7.) Isto je razodel Jezus apostolom, ko jim je rekel: „Niste vi mene izbrali, ampak jaz sem vas izbral," ter jih je tudi zatrdil, da Bog ni navezan na ljudi. Sv. Janez Krstnik je pridigoval, da more Bog, ako Judje ostanejo neverni, iz kamenov storiti otroke Izraelove, sinove Abrahamove. — Kako neodvisen da je Bog od svojih stvari, je pač sam očitno razodel, ko je zavrgel napuhnjene angele. Ako niti tem, svojim najimenitnejšim stvarem, ni prizanesel, koliko manj mora biti šele navezan na ljudi. Naš nebeški oče je torej, kakor smo se že prepričali v 5. delu (str. 8), sam od sebe, neodvisen vladar nebes in zemlje. Zato nas tudi sv. cerkev uči, da sveta ni ustvaril, kakor da bi ga potreboval ali rabil, ampak iz same ljubezni, da bi svoje stvari storil deležne svoje blaženosti in popolnosti.

Naš zemski oče je bitje, ki je iz telesa in neumrjoče duše. Naj ima še tako lepo ustvarjeno telo, še tako lepe duševne zmožnosti, višji je še in mora biti naš nebeški Oče. On mora biti najpopolnejše bitje, to je duh, ki ima najpopolnejše zmožnosti. Že v starem zakonu beremo o tej resnici: „Ali imaš mar mesene oči," mu kliče Job, „ali mar vidiš ti, kakor vidi človek?" (Job 10, 4.) Ko posveti Salomon tempel, moli: „Ako te nebo in nebes nebesa ne morejo obseči, koliko manj šele ta hiša, katero sem ti sezidal," ter s tem razodeva svoje prepričanje, da mora biti Bog duh, katerega ne obseže noben prostor. Judom je bilo vsled tega prepovedano narejati si podobo božjo, da ne bi mislili, da ima Bog telo, ter zabredli v malikovanje. Določno je pa to resnico povedal sam Jezus Kristus, ko je rekel Samaričanki: „Bog je duh, in tisti, ki ga molijo, ga morajo moliti v duhu in v resnici." (Jan. 4, 21.) — „Kralju večnosti," kliče tudi apostol, „neumrljivemu, nevidnemu, bodi čast in slava na vekov veke." (II. Kor. 3, 17.) Temu je pa tudi zdrava pamet primorana pritrditi.

Najimenitnejša stvar na svetu je pač človek. Kaj ga povzdiguje na to mesto? Njegova duša, ki je neumrjoč duh. Kako se pa razdeva ta duh? Poglej krog sebe. Tu vidiš vse polno stvari in tudi večinoma veš, kako se imenujejo. Ali pa mar ve kamen, da je kamen, in iz česa je? Ali ve drevo, kako se imenuje, koliko je staro, kje da stoji? Vse te stvari ne vedo ničesar o sebi, ne vedo, da so na svetu in kaj da so. Te stvari imajo le telo, so telesna bitja. Človek se pa zaveda, on ve kaj je, kakšen je itd. Človek ima telo in dušo. Ker se telo samo ne more zavedati kakor druga telesna bitja, zato moramo reči, da se njegova duša, ki je duh, zaveda, da spozna. Bitje pa, ki ve za sebe in sebe pozna, je duh; in vsak duh more

vedeti za se, in da biva. Ker človek nima samo telesa ampak tudi duha, zato ve, da živi, da je človek, kako mu je ime in še mnogo drugega.

Stvari, ki imajo samo telo, mi vidimo in poznamo, a same sebe ne poznajo. Ti vidiš drevo, a drevo ne vidi tebe. Živali sicer vidijo, čutijo, slišijo, a ne mislijo. Žival ti ne more povedati, koliko je dvakrat dve. Ona ne ve, da bo morala umreti, ne loči med dobrim in hudim itd. To pa more človek, ki ima duha. Ker se pa človek le v tem loči od živali, da ima duha, zato moramo reči, da njegov duh misli.

Ako dalje opazujemo brezumne stvari, kaj kmalu zapazimo, da store vse le prisiljeno, kar store. Kamen obleži tam, kamor ga položiš; cvetlica raste tam, kjer jo posadiš; ako je žival lačna in ji daš krme, mora jesti. Ne tako pa človek. Ako greš lačen mimo mize polne jedil, sam dobro veš, da se lahko odločiš, ali boš jedel ali ne, da lahko storiš kakor sam hočeš. Žival mora storiti, človek pa stori le, ako hoče. Druge stvari torej nimajo proste volje, človek jo pa ima. In ker se človek le po duhu loči od živali, zato moramo reči: duh ima prosto voljo.

Duh je torej bitje, ki spoznava, misli, hoče, ali ima um in prosto voljo.

Slednjič se pa duh človekov še razodeva v njegovih delih. Če človek moli ali premišljuje, deluje njegov duh v človekovem notranjem. A to, kar človek misli, kar duh v notranjem deluje, to mnogokrat tudi razodeva na zunaj. Duh namreč vpliva na telo, da le-to dela to, kar duh misli in kakor misli, n. pr. roka piše, jezik govori to, kar duh misli ali hoče. Slika, katero slikar naredi, je bila prej izgotovljena v njegovem duhu, potem jo je duh s pomočjo telesa, rok, izgotovil na platno. Tega bi žival nikdar ne mogla storiti, ko bi tudi imela take roke kot človek, zato ker nima duha. Ker pa človek, ki ima duha, ta dela izvršuje, zato moramo reči, da v človeku pravzaprav deluje duh. — Duh torej misli, spoznava, hoče in deluje.

A duh človekov je tako zelo omejen. Navezan je na telo in odvisen od njega. Poškodovanje na telesu, zlasti na možganih in čutih, ga ovira v njegovem delovanju. Ako se poškoduje na možganih, izgubi pravo spoznanje, se mu zmeša, kakor pravimo. Ako ima vročinsko bolezen, je sicer telo bolno, a tudi duh ne more delovati, človeku se blede. Duh bi rad bival na kakem drugem prostoru, a ovira ga telo, da ne more tja. Telo ima marsikatero poželjenje, katerega duh ne pozna, katero naravnost zametuje, a vendar človek marsikaterikrat kaj takega stori, kar duh zametuje, in telo poželi, torej meso premaga duha.

Bog je pa ustvaril človeka. Dal mu je duha, in sicer nepopolnega. Kaj sledi iz tega? Ali ne, da mora tudi on imeti duha, in sicer najpopolnejšega — mora biti duh, katerega ne ovira telo v njegovem delovanju, torej brez telesa. Zdrava pamet nas torej uči, da mora biti Bog zgolj duh; bitje, ki spoznava, misli, hoče in deluje — ali ima um in prosto voljo, ne pa telesa. Človeški duh je pa tako zelo omejen in slab. On sicer spoznava, a to njegovo spoznanje se

razvija le polagoma. Le z velikim trudom si pridobi človek nekaj znanja ali vednosti. Naj je v vednosti dosegel še tako visoko stopinjo, vendar mu ostane še veliko več skritega, česar pa nikdar ne bo spoznal in umel. Kolikim zmotam je dalje podvrženo njegovo spoznanje! Kolikrat meni zdravnik ali drugi ljudje, da bo bolnik ozdravel, pa umre, in nasprotno, kolikrat menijo, da bo umrl, pa ozdravi.

Kako slaba je dalje človeška volja! Koliko bi rad storil, a nedostaja mu moči. Kolikrat sklene človek, da se bo ogibal te ali one pregrehe, ali kako kmalu večinoma zopet pade v njo. Ali je mar um našega nebeškega Očeta tudi tako slab, tako slaba njegova volja? Gotove ne, saj je in mora biti najpopolnejše bitje. On mora biti duh, ki ima najpopolnejši um in najpopolnejšo prosto voljo. To nam določno oznanja tudi sv. vera, ki Bogu pripisuje vse dobre lastnosti v najvišji meri ter ga imenuje neskončno popolno bitje, pri katerem ni sence kake pomanjkljivosti. To nam kaj očitno razodevajo besede sv. pisma, katere smo prej navedli, ko smo rekli, da Boga ne moremo popolnoma spoznati ne opisati. Zato je tudi sv. Avguštin rekel, da je lažje povedati, kaj ni Bog, kakor pa, kaj da je.

Kakor smo se že v petem delu prepričali, mora biti Bog večen, sam od sebe, neizpremenljiv. Kot tak pa mora biti najpopolnejše bitje, duh, ki ima najpopolnejši um, najpopolnejšo prosto voljo. Ako bi Bog ne bil najpopolnejši, potem bi mu nedostajalo (manjkalo) te ali one popolnosti, katero bi si mogel pridobiti. Kakor hitro bi si jo pa pridobil, bi se izpremenil. Ker se pa ne more izpremeniti, zato mora biti najpopolnejše bitje, ki ima vse dobre lastnosti v najvišji meri. To sledi tudi iz tega, ker je sam od sebe. Ako bi namreč kake popolnosti ne imel, bi si jo mogel pridobiti od kakega drugega bitja. Kakor hitro bi jo pa dobil od kakega drugega bitja, bi bil od tega bitja odvisen, torej ne več Bog. Ker je pa Bog povsem neodvisen, zato mora biti neskončno popoln.

Pa tu si ne smemo misliti, da si je Bog šele polagoma pridobil te popolnosti, kakor si n. pr. človek polagoma pridobi razne čednosti. On mora biti od vekomaj neskončno popoln, ker je neizpremenljiv. Zakaj, ako bi si polagoma pridobil popolnosti, bi se izpreminjal. Ker pa to pri Bogu ni mogoče, zato mora biti od vekomaj neskončno popoln. Kar je dobrega, lepega, popolnega, čudovitega, vse to je in mora biti pri Bogu, in sicer od vekomaj v najvišji meri. Zato je rekel psalmist: „Gospod je velik, nad vse hvalevreden in njegovega veličastva ni konca.“ (Ps. 144, 3.) — Da je Bog najpopolnejše bitje, to je zgolj duh, ki ima najpopolnejši um in najpopolnejšo prosto voljo, to je tako očividno, da so bili tudi pogani o tem prepričani. Rimski govornik Cicero imenuje Boga bitje, od katerega si ne moremo boljšega misliti. (De nat. deo.) Grški pisatelj Plutarh piše: „Numa Pompilij (rimski kralj) je prepovedal delati podobo božjo iz katerekoli snovi. In prav je storil, zakaj Bog je najpopolnejše bitje, katerega ne moremo videti s telesnimi očmi.“ Grški modrijan Sokrat pravi: „Brezdvomno je, da je Bog sam od sebe, neumrjoč, popolen in srečen.“ Kakor modrijani je sodilo tudi ljudstvo, grško in rimsko. Dasi je častilo celo vrsto malikov, vendar je imelo enega

za najvišjega ter ga je imenovalo „najboljšega, najvišjega“ (optimus, maximus). Slično govore tudi novodobni modroslovci. „Naši misleci so preveč nespametni,“ pravi že večkrat imenovani Diderot, „ker hočejo spoznati Boga... božja narava mora biti nerazumljiva zakaj med njim in med nami je neskončen razloček.“ (Encycl. art. Relig.)

Naš nebeški oče je torej po nauku sv. vere in zdrave pameti sam od sebe najpopolnejši duh, neodvisen vladar nebes in zemlje, ki ima vse dobre lastnosti v najvišji meri. Seveda si teh lastnosti ne smemo misliti takih, kakršne opazujemo pri človeku. Pri človeku nekako ločimo njegove lastnosti od njegovega bitja, ne tako pri Bogu. Človek je razumno bitje, in to ostane, če tudi izgubi eno ali drugo lastnost, n. pr. če izgubi pogled ali ogluši, če postane krivičen itd. Človek si pridobiva razne lastnosti, pa jih tudi lahko izgubi. Bog pa ne more izgubiti nobene svojih lastnosti in nobene nove si pridobiti. Ko bi to mogel, bi niti Bog ne bil. Njegovo bitje se ne da ločiti od njegovih lastnosti. Kar je Bog, je ves. Kaj lepo nam to napoveduje sv. apostol, ki pravi: „Bog je ljubezen.“ On ne pravi, kakor pravimo o človeku, da ima ljubezen, ampak da je ljubezen, vse njegovo bitje je torej neskončna, sama ljubezen. Ako govorimo o posameznih lastnostih, si torej ne smemo misliti, da so te nekako deli njegovega bitja. Bog je enostavno bitje, ki ni sestavljeno iz več delov. Ako govorimo kakor smo prej rekli, najprej o celi podobi in potem o njenih posameznih delih, rabimo te izraze le zato, da govorimo po človeško, ker človek more umeti le to, kar se mu takorekoč ponudi v vidni obliki.

Ravno tako nas ne sme motiti, ako govorimo o roki božji, o njegovem očesu ali če beremo v sv. pismu besede n. pr. roka božja, noga itd., da je Gospod govoril, hodil itd. Bog je duh, torej se pravzaprav pri njem ne more govoriti o roki ali nogi itd., ampak ti izrazi so le podobe, s katerimi opisujemo delovanje božje, ker bi sicer sploh ne imeli nobenega pojma o Bogu. Istotako nas ne smejo motiti podobe, ki nam kažejo Boga naslikanega kot starčka, ki drži svetovno kroglo v rokah, ali le eno oko v trikotu kot znamenje Boga. Te podobe so le znamenja, ki nam oznanjajo njegove lastnosti, njegovo večnost, vsevednost itd.

Slednjič pa ne smeš misliti, dragi bravec, da opisujemo te lastnosti samo zato, da bi jih bravci poznali. Nikakor se ne smemo s tem zadovoljiti, da samo poznamo te resnice, ampak je pred vsem treba, da jih uporabljamo v svojem življenju.

Bog je sam od sebe povsem neodvisen. Kaj sledi torej iz tega za nas? Ali ne, da ne smemo misliti, da Bogu storimo kako uslugo, ako mu služimo, ako ga častimo, njegove zapovedi izpolnjujemo. Bog ne potrebuje ne nas, ne naše službe, on je brez nas neskončno srečen. A mi potrebujemo Boga, potrebujemo ga vsak trenotek, ker smo v vsem od njega odvisni. Naša najsvetejša dolžnost je, da mu služimo, da smo pokorni njegovim zapovedim, da smo mu dobri otroci, ako hočemo, da nam bo on dober Oče.

„Bog je duh,“ je rekel Jezus Kristus, a tudi pristavil: „Kateri ga molijo, ga morajo moliti v duhu in v resnici,“ ter nas s tem pod-

učil, da se Bog v prvi vrsti ozira na našega duha. Njemu nikakor ne zadostuje, da gremo samo s telesom v cerkev, da se samo s koleni pripogibamo pred njim, ampak on hoče v prvi vrsti, da mu služimo s svojim duhom, da smo pri službi božji zbranega in pobožnega duha. On nam je dal oboje, telo in duha, zato hoče, da ga z obema častimo in mu z obema služimo, sicer bi se moral tudi nad nami pritožiti, kakor se je pritožil nad Izraelci: „To ljudstvo me časti z ustnicami, njih srce je pa daleč od mene.“ Zato mu tudi ne zadostuje, da njegove zapovedi izpolnjujemo samo po besedi, ampak hoče, da jih izpolnjujemo tudi po duhu. Njemu vsled tega ni dovolj, ako le nikogar ne ubiješ, kakor po besedi zahteva peta božja zapoved, ampak on zahteva tudi, da bližnjega tudi v srcu ne sovražimo, da ga ne razžalimo ne z besedo ne z dejanji.

Ako pa Bog gleda v prvi vrsti le na duha, morda poreče, čemu so potem vsi zunanji obredi, čemu vsa zunanja služba božja in vsa druga zunanja znamenja; potem so pač te nepotrebna. Gotovo ne, dragi bravec. Ravno ti zunanji obredi imajo namen, da pripravljajo našega duha, da prav služi Bogu. Ravno ti obredi vzbude v nas pozornost, odbijajo raztresenost in druge ovire, ki človeškega duha odvračujejo od prave službe božje. Ti obredi mu živo predočujejo učinke, ki jih v njem obrode razna bogoslužna dejanja. Tako nas luči pri službi božji opozarjajo, da se je moramo udeležiti z živo vero; raznobarvna obleka na ljubezen in spokornost našega duha. Obredi in vsa zunanja znamenja pri službi božji niso torej nikakor nepotrebna, marveč kaj izdaten pripomoček, da se je udeležujemo s pravim duhom.

Resnica, da je Bog najpopolnejše bitje, mora v nas pa tudi vzbuditi ljubezen do nebeškega Očeta. Mi ljubimo prazne, minljive stvari zaradi njih lepote, dobrote, koristi, ki jih imamo od njih, njega, našega Očeta, najlepše, najpopolnejše bitje, pa bi ne ljubili! Ponižen, pravičen, pošten človek si pridobi ljubezen naših src, in najpopolnejši nebeški Oče naj bi se je ne mogel pridobiti! Kakor on presega vse stvari, tako bi morala tudi naša ljubezen do njega presegati ljubezen, katero imamo do vseh drugih stvari. To ljubezen je kaj lepo razodel sv. Frančišek Saleški, ki je pisal svoji nečakinji: „Draga nečakinja, jaz te imam zelo rad; toda če bi vedel, da je volja božja, da te v vodo vržem, bi to natančno izvršil, ne da bi si kaj storil iz tega.“ To je prava ljubezen do Boga, ki je pripravljena raje vse žrtvovati, kot pa nasprotovati njegovi volji. Tako moramo pa Boga ljubiti, ko bi tudi ničesar ne mogli od njega pričakovati. K toliki ljubezni bi nas morala vnemati že sama njegova lepota, njegova brezkončna popolnost.

3. Od vekomaj do vekomaj — eden in isti.

„Ti si vedno isti, in
tvoja leta ne preminejo.“
(Ps. 101, 28.)

Leta 1788 je umrla španskemu kralju Karolu III. njegova žena. Ob njeni smrti je zaklical kralj: „To je prva bridkost, katero mi je

provzročila v najinem 22letnem zakonu.“ Kako srečno je pač moralo biti življenje v tem zakonu, ako je mož svojo ženo označil s temi besedami. Koliko bridkost mu je pač morala provzročiti smrt, ki je raztrgala to nežno vez. A koliko hujša mora biti še bridkost v družini, v kateri je doslej bivalo tako lepo življenje, ako potrka smrt na njene duri ter ji odvzame skrbnega očeta. Toda ta žalost je neizogibna za vsako družino tu na zemlji. Prej ali slej bije otrokom ura, ko se morajo ločiti od skrbnega očeta, dasi dobri otroci tako zelo želijo, da bi se nikdar ne ločili od svojega očeta. Kar pa otroci tako iskreno žele pri zemskem očetu, to se jim v polni meri izpolnjuje pri njihovem najboljšem, nebeškem Očetu.

„Bog ne umrje,“ je zaklical umirajoči predsednik ameriške države Ekuador, Garcia Moreno, in v tem nas potrjuje sv. vera in zdrava pamet, ki nas učita, da je Bog večen. „Preden so bile gore,“ nam kliče psalmist, „in je bila ustvarjena zemlja in njeni krog, si ti od vekomaj do vekomaj, o Bog! Tisoč let je v tvojih očeh kakor včerajšnji dan, ki je minul.“ (Ps. 89, 3—4.) — „Glej, Bog je velik,“ nam oznanja Job, „in presega našo modrost, in število njegovih let je neizmerno.“ (36, 26.) — Kralja večnosti ga imenuje sv. apostol, ko pravi: „Kralju večnosti, neumrjočemu . . . bodi čast in slava.“ (I. Tim. 1, 17.) — „Jaz sem začetek in konec,“ nam kliče sam Bog v skrivnem razodetju sv. Janeza, „jaz sem prvi in zadnji; tisti, ki je bil, je in bo.“ (1, 8.)

S temi besedami nam sv. pismo določno naznanja, da je Bog večen, namreč, da ne pozna ne začetka, ne konca; da je vedno bil, je in bo vedno. On je bil, ko še ni bilo zemlje, ko še ni solnce sijalo iz neba, ko še niso zvezde migljale na nebu, in bo tudi še, ko se bo zemlja zdrobila v prah, ko bo solnce otemnelo, ko bodo zvezde padle iz neba. Ni ga bilo in ga ne bo trenotka, ko bi mogli reči, da ni Boga. A tu si ne smemo misliti, da Bog šteje ure, dneve, mesece in leta kakor mi. Pri njem ne sledi ura za uro, ampak pri njem je vedna sedanjost. Kar se je godilo pred tisoč leti in kar se bo godilo črez tisoč let, to gleda Bog, kakor bi se sedaj godilo v tem trenotku. Pri Bogu je po besedah apostola Petra „en dan kakor tisoč let in tisoč let kakor en dan.“ (II. Pet. 3, 8.) On, z eno besedo, ne pozna časa. Čas poznamo le mi, ki živimo na svetu. Pri njem ne moremo reči, da je preživel toliko in toliko let, ali da je pri Bogu preteklo to, kar mi gledamo v preteklosti, ali prihodnje, kar bomo mi šele v prihodnjosti videli. Pri njem je vedni sedaj, ki nikdar ne bo minul. Kako je to, mi seveda ne moremo popolnoma spoznati, vendar nam zdrava pamet narekuje, da mora biti tako. Bog je najpopolnejše bitje, ki ne pozna nobene meje. Ako bi pa pri Bogu šteli leta, češ, toliko je star, ako bi imel začetek in bi mu bil določen konec, potem bi bil omejen. Kar je pa omejeno, to ni popolno. Zato mora Bog biti večen, njega ne more omejati čas, ker je najpopolnejše bitje. Istotako mora biti Bog večen, ker je neizpremenljiv. Ako bi imel svoj začetek, ako bi v gotovem času postal, potem bi postal nekaj, kar prej ni bil, on bi se torej izpremenil. Ker se pa ne more izpremeniti, zato mora biti vedno enak, večen.

Pa ne misli, dragi bravec, da te ta reč kar nič ne zadeva. Več, kakor si morda sam misliš.

Glej, vsakemu človeku je prirojeno, da si išče sreče. Da, srečen, popolnoma srečen, bi bil rad vsak. Tako osrečiti ga pa more le bitje, ki nikdar ne mine. Ali pa more to kaka posvetna stvar? „Vse posvetno," nam tu kliče sv. Nil, „je le senca, dim, vodena pena." V resnici, kakor se hitro izgubi dim, senca ali vodena pena, tako hitro minejo posvetne reči, kako bi nas torej mogle popolnoma osrečiti? To je pač najbolje spoznal modri Salomon. On je vse te stvari v polni meri okusil, kakor nas sam zatrjuje: „Ničesar nisem odrekel svojim očem, kar so poželele, nobenega veselja zabranil svojemu srcu." (Prid. 2, 10.) In kaka je njegova sodba? Ali je bil popolnoma srečen? Čuj ga, kako zdihuje: „In glej! Vse je prazno in nadloga duha." (2, 11.) Kako opravičena je torej tožba psalmistova: „Človeški otroci, čemu ljubite praznoto in iščete laž" (4, 3.), češ, posvetne reči vas ne bodo in tudi ne morejo osrečiti, ker le prehitro minejo in za seboj puščajo le bridkost. Eden nas pa more popolnoma osrečiti, namreč on, ki nikdar ne mine, ki je najpopolnejše bitje, ljubi Bog. „To je srečno življenje," je rekel vsled tega sv. Avguštin, „veseliti se v tebi, veseliti se zaradi tebe, o Bog, to in nobeno drugo."

K temu prepričanju je prišel tudi Cezarij, brat sv. Gregorija Nacijancenskega, ki je bival v Cezareji. To mesto obišče nekoč strašen potres. Pod razvalinami je ležalo pokopanih na tisoče ljudi. Cezarij je bil srečno ušel smrti. Videč podrtine mesta, grobove neštetih ljudi, pravi: „Proč s teboj, ti minljivi svet! Poiskati si hočem hišo, ki se nikdar ne poruši. To je hiša nebeškega Očeta, ki je večna kot on sam." — „Ako imam zlato in srebro," moramo pač tudi mi reči s sv. Ignacijem, „kaj imam, kako dolgo imam? Ako pa imam Boga, kaj imam pa tu? Rože brez trnjev, ogenj brez dima in dobroto brez konca." Zato je tudi portugalska kraljičina Ivana pri pogledu na Boga, najpopolnejše, večno bitje, sklenila: „Bog bodi moja dedščina na veke." Isti sklep bi pač morala tudi v nas vzbuditi resnica, da je Bog večen. Kako bi torej mogel reči, dragi bravec, da te ta resnica kar nič ne zadeva?

A to še ni vse. Glej, ti iščeš, kakor tudi drugi ljudje na zemlji, ljubezni. V resnici žalostno je naše življenje na zemlji, ako nimamo nikogar, ki bi nas ljubil. Toda koliko je na tem, ako nas ljudje ljubijo, saj ta ljubezen tako hitro mine. Kako malo je treba, da se ta ljubezen izpremeni v sovraštvo. Mnogokrat zadostuje že ena sama beseda, s katero človek še nič hudega ni nameraval. Kolikrat se uresničuje pregovor: „Izpred oči, iz misli." Komaj smo zapustili ljubljeno osebo, in če tudi le za kratek čas, že se je izgubila njena ljubezen. Kaj šele, kadar je grob zagrnil ljubljeno osebo! Kako hitro je pozabljena! Drugače pa je pri našem nebeškem Očetu. Njegova ljubezen ne mine, marveč je večna kot on sam. Njegova ljubezen nam je zagotovljena v življenju in večnosti, ako le mi njemu zvesti ostanemo v ljubezni in se s smrtnim grehom ne ločimo od njega. Katero ljubezen si bomo torej izbrali? Ali ne bomo pri pogledu na najpopolnejšega, večnega Očeta iskali le njegove ljubezni, ki se nikdar

ne izgubi, bolj kot ljubezen ljudi, ki je tako izpremenljiva, tako kratka. — Da, ako nas more kaj, mora nas pač resnica: Bog je večen, voditi k sklepu, katerega nam razodeva apostol v besedah: „Kaj bi nas moglo ločiti od ljubezni Kristusove? Ali nadloga, ali stiske, ali lakota, ali nagota, ali nevarnost, ali preganjanje, ali meč? ... Svest sem si, da nas ne smrt, ne življenje ... ne kaka druga stvar more ločiti od ljubezni božje, ki je v Kristusu Jezusu, Gospodu našem.“ — Tako je tudi pri pogledu na to resnico sklenil znani Tomaž Mor, kancelar angleškega kralja Henrika VIII. Ker ni hotel pritrditi njegovim krivičnim zakonom, ga je dal kralj zapreti in obsoditi v smrt. Vse se je trudilo, da bi kancelarja odvrnilo od njegovega sklepa, a zaman. Naposled pride tudi njegova žena z otroci. Živo mu opisuje bedo, v katero bo spravil njo in otroke. A Tomaž se ne da pregovoriti. „Kaj meniš, ljuba žena,“ ji pravi, „koliko časa bi, po človeško soditi, mogel še uživati kraljevo naklonjenost in svoje premoženje?“ — „Po naših letih soditi, utegnila bi živeti še kakih dvajset let,“ odvrne žena. — „Kaj, dvajset let! In za dvajset let, ki pa še gotova niso,“ vzklikne Tomaž, „za dvajset let posvetne sreče naj prodam večnost, večno srečo, naklonjenost večnega vladarja nebes in zemlje! Raje vse izgubim, kot pa svoje izveličanje.“ Šel je raje v smrt, raje daroval svoje življenje, kot pa izgubil milost in ljubezen svojega najvišjega vladarja, svojega najboljšega Očeta.

Kakor nam pa resnica, da je Bog večen, oznanja večno ljubezen, katere se naj z vsem srcem oklenemo, tako nam tudi oznanja večno sovraštvo, katerega se bojmo nad vse. Tu sta dva človeka. Enemu izmed njih se moraš zameriti. Eden ti lahko škoduje en sam dan, drugi pa celo tvoje življenje. Za katerega se boš odločil? Kateremu se raje zameril? Ali ne tistemu, ki ti more le en dan škodovati? Glej, ista je v tvojem življenju. Dva hočeta, da bi jima služil. Obema ne moreš naenkrat, saj pravi Gospod: „Nihče ne more dvema gospodarjema služiti.“ Ako enemu služiš, zameril se boš drugemu, in narobe. Vem, da ju dobro poznaš. Ta dva gospodarju sta Bog in svet, oziroma hudobni duh. Ako svetu ne služiš, te bo svet zaničeval, preganjal; toda le nekaj dni, dokler živiš. Ako se pa zameriš Bogu, njemu ne služiš, ti ne bo sovražnik le en dan, ampak, ker je večen, celo večnost, ako se prej ž njim ne spraviš. Za koga se boš odločil? Ali te ne bo resnica, da je Bog večen, vnemala, da se boš raje svetu zameril kot pa Bogu, raje njemu služil. Zato je tudi Gospod rekel: „Ne bojte se tistih, ki umore telo, duše pa ne morejo umoriti; bojte se veliko bolj tistega, ki more dušo in telo pahniti v večni ogenj.“

Glej torej, dragi bravec, koliko lepega te uči resnica, da je Bog večen. Ona ti kaže najpopolnejše bitje, ki te edino more osrečiti v času in večnosti; ona ti napoveduje ljubezen, katere ne moreš nikdar, ako sam nočeš, izgubiti, in ti napoveduje sovražnika, katerega se ti je pred vsem bati, ker je njegovo sovraštvo večno, ako se prej ž njim ne spraviš.

V tem nas pa tudi potrjuje resnica, da je Bog neizpremenljiv. Pri njem namreč vkljub njegovi dolgotrajnosti ne najdemo nobene

izpremembe. Kamorkoli se v svetu ozreš, povsod lahko opaziš, da se vse izpreminja. Izpreminja se obličje zemlje, izpreminjajo se rastline, živali. Kako izpremenljiv je šele človek! Kako hitro se izpreminja njegovo telo. Komaj se človek zazna, že je preživel mladost, že se mu je končala moška doba, in le prehitro, ako ga ni že prej pokosila smrt, mu oznanjajo sivi lasje bližajoči se mu konec. Kako izpremenljiv je pa tudi človek v svojem mišljenju! Stvar, ki mu danes ugaja, jutri že zavrže; danes je temu človeku prijatelj, jutri ga že sovraži z vsem srcem. Danes te obsipa z dobrotami, jutri morda že kamenje meče na tebe.

O, kolika je človeška nestanovitnost! Kaj šele pri visokih! Kdo je to huje okusil kot Belizar, sloveči vojskovodja cesarja Justinijana I. Dolgo let je zvesto služil svojemu vladarju, priboril mu mnogo zmag nad njegovimi sovražniki, naposled je pa moral zapuščen od svojega vladarja kot slep berač iskati si kruha od hiše do hiše. Tega se pa nam ni bati pri najboljšem Očetu. On je neizpremenljiv, on je vedno eden in isti v svojem bitju in v svojih naklepih. „Jaz sem Gospod in se ne izpreminjam," nas uči po preroku Malahiju (3, 6), in po preroku Izaiju: „Moj sklep bo ostal in vsa moja volja se bo zgodila." (Iz. 46, 10.) „V začetku si ti, o Gospod," poje psalmist, „utrdil zemljo, in nebesa so delo tvojih rok. One preidejo, ti pa ostaneš; in se starajo kakor obleka, in kakor oblačilo jih izpreminjaš, ti pa si ravno isti in tvoja leta se ne manjšajo." (Ps. 101, 26—28.) „Pri Bogu ni izpremembe, da, niti sence izpremenljivosti," uči nas sv. apostol Jakob (I. 17.)

Pa Bog mora biti neizpremenljiv, sicer bi tudi ne bil Bog, namreč najpopolnejše bitje, kar pa je. Ako bi se namreč Bog izpremenil, bi moral postati ali boljše ali slabše bitje, kot je bil. Ako bi postal boljši, potem bi sploh ne bil najpopolnejše bitje, ako bi pa postal slabši, bi nehal biti najpopolnejši. Zato mora biti neizpremenljiv, ker je najpopolnejši. Bog je duh, ki ni sestavljen iz več delov, ampak je enostaven. Kar pa ni sestavljenega, to se pa sploh ne more izpremeniti. Dobro nam to pove sv. Avguštin: „Bog ima vse to, kar ima, in je sam vse to; on ima življenje in je tudi sam življenje. Ravno zato, ker nima ničesar, kar bi mogel izgubiti, in ker ničesar ne potrebuje, kakor to, kar že tako ima, zato se ne more izpremeniti."

A tu bi utegnil kdo reči: Ali se ni Bog izpremenil, ko je ustvaril svet, saj je sedaj stvarnik, kar prej ni bil. Niti najmanj. Nobeno delo božje, ki se je v času zgodilo, bodisi stvarjenje, bodisi odrešenje itd., ni provzročilo kake izpremembe v Bogu, ker je Bog vse to že od vekomaj določil in le v času vse to izvršuje. Pri teh delih se ni izpremenil Bog, ampak je provzročil le izprembo v svojem stvarstvu. On je ostal vedno isti, mi ga pa spoznamo v njegovih delih sedaj kot stvarnika, sedaj kot odrešenika.

Isto velja tudi, ako pravi sv. pismo, da Bog človeka sedaj ljubi, sedaj sovraži; n. pr. pravičnega ljubi, grešnika pa sovraži, da se Bog jezi, da mu je bilo žal, da je človeka ustvaril itd. Tudi tu ni nobene izpremembe pri Bogu, izpremememba je le pri človeku. Človek po

svojem grehu stopi do svojega Boga v drugačno razmerje, kakršno je bilo prej, dokler še ni imel smrtnega greha na svoji vesti. Izpremememba je pri Bogu le nekako zunanja, po svoji notranjščini je pa Bog vedno eden in isti, ki vedno ljubi pravičnega, vedno pa sovraži grešnika. Izpremenil bi se le, ako bi enkrat greh ljubil, čednost pa sovažil. Kaj lepo nam tudi sv. Avguštin odgovarja na ta ugovor: „Ako pravi sv. pismo, da se Bog izpreminja, da se jezi nad tistimi, katerim je bil prej prijazen, ali da mu je žal to ali ono, je to vse drugače umeti. Tu se ni izpremenil Bog, ampak ljudje. Tu je kakor pri solncu. Bolnemu očesu se zdi solnčna svetloba huda, boleča, da, neznosna; zdravemu je pa prijazna, mu dobro de in mu je prijetna. In vendar isto solnce sveti obema. Tako je pri Bogu in ljudeh. Ako je človeško srce dobro, mu je Bog poln ljubezni in dobrotljivosti, hudobno srce pa vidi v Bogu razjarjenega sodnika.“ — Še bolj nespameten je ugovor, češ, potem pa ni treba moliti, ako je Bog neizpremenljiv in ničesar ne izpremeni, kar je od vekomaj določil. Čemu pač moliti, ako je že naprej določeno, kaj se bo zgodilo? Gotovo, Bog je od vekomaj določil, kaj se bo zgodilo, a iz tega še ne sledi, da ni potrebna molitev, pokora itd. Ravno nasprotno, saj je on takorekoč na našo molitev že pripravljen. On jo je od vekomaj videl in že od vekomaj določil, kaj bo storil vsled naših prošenj.

Bog je neizpremenljiv, kako tolažilna resnica za nas! Kako resnične postanejo besede prerokove: „Srečen človek, ki zaupa v Gospoda in je Gospod njegovo upanje; on bo kakor drevo, ki je k vodam presajeno in v močvirnosti zaganja svoje korenine in se ne boji, ko pride vročina; in njegovo perje je zeleno in ob suši ga ne skrbi; tudi nikoli ne prejenja sadu roditi.“ (Jer. 17, 7. 8.) Nespameten in nesrečen je pa človek, ki se zanaša na posvetne reči in jih ljubi. Kar je že modri Salomon rekel o njih, da so minljive, polne praznote, to nam potrjuje vsakdanja skušnja. Kaj je bogastvo? Tudi najbogatejši človek mora umreti in vse zapustiti. Kaj je posvetna čast? Tudi najmogočnejši vladar mora pasti pod smrtno koso! Kaj je posvetna ljubezen in prijateljstvo? Koliko prijateljev je že s prisego obljubilo, da ne bodo zapustili svojega prijatelja, da mu bodo v stiskah pomagali, a ko je prišel tak trenotek, so ga vsi zapustili. Kaj so človeške obljube? Kolikrat se je že prelomila najsvetejša obljuba, ki se je storila s prisego pred oltarjem Gospodovim v trenotku, ko sta si ženin in nevesta podala roki. Pa če bi tudi uživali ljubezen in prijateljstvo celo svoje življenje, vendar pride trenotek, ko neha biti ljubeče srce, in jenja ljubezen in prijateljstvo. Da, v resnici na pesek zida, kdor zaupa na ljudi. Kaj pa šele, če se zanaša na samega sebe, na svojo učenost itd. Ena sama kapljica krvi, ki pride v možgane na napačnem kraju, mu zmede vse mišljenje. Ena sama mrzla sapica mu mnogokrat vzame moč, nakoplje bolezen in prinese smrt. Tudi najmočnejši, najbolj učeni, najkrepkejši človek je kup prahu, ki se ob najmanjši stvarci podere. Zato zaupajmo le na njega, neizpremenljivega vladarja nebes in zemlje, svojega najboljšega Očeta, njega ljubimo z vsem srcem! Njega pa tudi posnemajmo, da ostanemo neizpremenljivi v dobrem, da se ne damo od vsake stvari odvrniti od

dobrega, da vredni postanemo njegove neizpremenljive ljubezni. Sv. Frančišek Borgia, vojvoda kandijski, je več let preživel na dvoru cesarice Izabele (soproge cesarja Karola V.), ki je po svoji lepoti slovela po vsem svetu. Ko umre cesarica v svojem 36. letu, dobi vojvoda povelje, da naj prepelje truplo ranjke cesarice v Granado, kjer se je pokopalo. Ko pride v Granado, da še enkrat odpreti krsto, preden jo da položiti v rakev, da bo mogel priseči, da je v resnici pokopal Izabelino truplo. Ko odpro krsto, je bilo obličje cesaričino tako zelo izpremenjeno, da je vse obšel strah. Vsled hudega smradu vse zbeži, le Borgia ostane. Nagla izpremememba cesarice ga je vsega prevzela. „Kaj, to je tista Izabela," zakliče ves prevzet, „ki je vse očarala s svojo lepoto? Kje je tista visokost, ki je svetila iz njenih oči in osrečevala vsakega, ki je bil v njeni bližini? Le ena beseda iz njenih ust je še pred kratkim tisoče osrečevala, sedaj pa vse beži pred njo. O kako minljivo in goljufivo je vse na svetu; vse le zmota in goljufija!" Pogled na to strašno izpremembo, na minljivost vsega posvetnega je provzročil, da je Frančišek zapustil dvor, odložil vse časti, šel v samostan in zanaprej služil le svojemu najboljšemu Očetu, najvišjemu vladarju, pri katerem se ni bati nobene izpremembe, ki je „isti včeraj, danes, in na veke." (Hebr. 13, 8.)

4. Očetovo oko.

„Božje oči so svetlejše od solnca."
(Sir. 23, 28.)

Nikjer se pač dober otrok tako dobro ne počuti, kot v bližini očetovi, ako njegovo oko na njega gleda, ako mu more gledati v obličje, v oko, iz katerega mu sije ljubezen in naklonjenost. Zato ni za otroka nič hujšega kot ločitev od dobrega očeta. Kako se boji trenotka, ko mu bo zapustiti očetov dom, iti v tujino, kjer ne bo našel ljubezni, kakršna mu bije v očetovem srcu. Ko se poslavlja od njega, mu oči zalivajo solze; edino le zavest ga tolaži, da ga bo zopet videl. V tujini zopet vedno hiti v duhu na svoj dom, vedno misli nanj in le težko pričakuje trenotka, ko mu bo zopet dana prilika pohiteti k očetovemu srcu, bivati takorekoč pred njegovimi očmi. Da, dober otrok iskreno želi, da bi vedno bival v pričujočnosti očetovi, da bi vedno nanj gledale njegove zveste oči. Pri zemskem očetu se mu pač ta želja na svetu nikdar popolnoma ne uresniči; a uresničuje se mu pri nebeškem Očetu. Njegovo oko vedno gleda na nas. Naj gremo kamorkoli hočemo, njegovemu očesu ne moremo ubežati, zakaj sv. vera nas uči, da je Bog povsod pričujoč.

„Kam pojdem pred tvojim duhom, in kam naj bežim pred tvojim obličjem?" pravi psalmist. „Ako bi šel v nebo, si ti ondi; ako se podam v pekel, si tu. Ako bi vzel zarjine peroti in bival kraj morja, bi me tja peljala tvoja roka in me držala tvoja desnica." (Ps. 138, 7—10.) — „Gospod me vodi in ničesar mi ne bo manjkalo..., ako bi tudi po smrtni senci hodil, se ne bojim hudega, ker si ti z menoj." (Ps. 22, 1. 4.) Sam Bog nam kliče po preroku Jeremiju: „Mar ne napolnjujem neba

in zemlje?“ (23, 24.) Tudi Jezus Kristus nas opozarja na to, da je Bog povsod pri nas, da nas povsod vidi njegovo oko, ker nas opominja, da na skrivnem izvršujmo svoja dobra dela, ker nas tudi na skrivnem vidi naš najboljši Oče, ki nam bo poplačal dobra dela. „Bog ni daleč od vsakega izmed nas,“ uči nas sv. apostol Pavel, „zakaj v njem živimo, se gibljemo in smo.“ (Dej. ap. 17, 27. 28.) Te besede sv. pisma nam torej določno oznanjajo, da povsod biva naš najboljši Oče, da povsod gleda na nas njegovo skrbno očetovsko oko. Pojdi torej od enega konca sveta do drugega, od severa do juga, od vzhoda do zahoda, pojdi v globočino morja in na snežene vrhove gorâ, povsod biva tvoj Oče.

A on ni samo na vsakem kraju, ampak on biva tudi v vsaki stvari. On je v nebesih, v angelih, on je na svetu, on biva v zvezdah in jih vodi določena pota, on je v vsakem človeku in ga uči misliti, govoriti in delati. On biva v rastlinah, v živalih, ter provzroča, da rastejo, cveto, se množe. Tu si pa zopet ne smemo misliti, da bi bil Bog tako v vseh rečeh pričujoč, da bi bil v eni stvari en del njegovega bitja, v drugi pa drugi del, ali da bi ga kaka stvar obsegala. Naša duša je na pr. v celem telesu povsod vsa pričujoča, a ne sega izven telesa. Bog je pa povsod ves pričujoč in tudi sega še dalje črez vse stvari. „Bog ni tako pričujoč,“ pravi sv. Avguštin, „da bi bila ena polovica njegovega bitja v enem delu sveta, druga pa v drugem, ampak je ves v nebesih in ves zopet na zemlji; njega ne oklepa noben prostor, ampak je ves povsod pričujoč.“ Slabo podobo te pričujočnosti imamo v solncu. Solnce obseva mnogo deželâ. V teh obsežnih krajih dobiva vsaka stvar od njega svetlobo, kakor da bi solnce samo za nje svetilo. Naj so dežele še tako obsežne, vendar dobi vsaka toliko svetlobe kot druga. Sv. Avguštin primerja Boga brezmejnemu morju in ves svet gobi, ki v njem plava. Goba je vsa od morske vode napolnjena, a morje se še dalje razteza izven nje. Slično je pri Bogu. Vse stvari so v Bogu, Bog je ves v vseh stvareh, a stvari ga ne omejujejo, ga ne oklepajo, ampak on sega še dalje črez nje. Njega ne oklepa noben prostor, ne omejuje nobena meja. Bog je, kakor pravimo, neizmeren. Tega se je pač kaj živo zavedal Salomon, ki je pri posvečevanju templa zaklical: „Ako te nebesa in nebes nebesa ne obsežejo, koliko manj ta hiša, katero sem zidal.“ (II. Kron. 6, 18.) Zato pravi tudi apostol, da v Bogu živimo, se gibljemo in smo. Temu se nam pa ni treba čuditi, saj tako mora biti, tako terja naša zdrava pamet. — Bog je namreč povsem neodvisen. Ako bi ga omejeval prostor, ali kaka stvar, bi pač ne bil popolnoma neodvisen, ampak bi bil odvisen od stvari, ki bi ga omejevala.

On je vsemogočen in more povsod razodeti svojo moč, povsod delovati. Ako pa povsod deluje, potem mora biti tudi povsod pričujoč. Zato je tudi rekel sv. Avguštin: „Jaz bi ne bil, ako bi ti (o Bog) ne bil.“ Kjer smo mi, tam mora biti tudi Bog, da nas ohranjuje, da nam vsega deli, česar potrebujemo za življenje. On je slednjič tudi najpopolnejše bitje, zato mora tudi biti povsod pričujoč. Ako namreč opazujemo stvari, kaj lahko opazimo, da so na tem višji stopinji, tem popolnejše, čim prosteje se gibljejo. Na najnižji stopinji je pač kamen,

ki obleži, kamor ga položiš. Sam od sebe se ne premakne niti za ped. Na višji stopinji so že rastline, ki se gibljejo vsaj na eno stran, namreč rastejo, cveto, rode sad. Še višje stoji žival, ki lahko zapusti prostor, na katerem stoji. Koliko višji od živali je šele človek že po svojem telesu, kaj šele po duhu. Kdo ne ve iz svoje skušnje, kako prosto se giblje naš duh, dasi je vezan na telo. Človek s svojim duhom prehodi ves svet, dasi miruje s telesom. S telesom bivaš na Slovenskem, a z duhom v trenotku lahko prehitiš ves svet, sedaj si lahko v duhu na Dunaju, v drugem trenotku že v Parizu, v tretjem že v New Yorku, v četrtem že v Avstraliji itd. Še bolj prosti so nebeški duhovi, ki nimajo telesa, angeli. O njih pravi sv. pismo, da v enem trenotku stopajo na zemljo in v istem trenotku gledajo obličje nebeškega Očeta. Ako je pa Bog najpopolnejše bitje, potem mora to prostost gibanja uživati v najvišji meri, on mora biti od vekomaj povsod in vsak trenotek ves pričujoč. To je tako očividno, da so bili celo pogani o tem prepričani. Rimski modrijan Seneka piše Luciliju: „Da se uslišijo naše prošnje, ni treba, da bi svoje roke k nebu dvigali, ni treba, da prosimo templovega čuvaja, da nas pusti k maliku, da bi nas bolje slišal. Bog je pri tebi, s teboj, on je v tebi. Da, moj ljubi Lucilij, božji duh je vedno pri nas, ki ohranjuje naša dobra dela, slaba pa opazuje.“ Grški modrijan Platon, pri katerem je slišal Seneka omenjeni nauk, pa še pristavlja: „Kaj delaš? Kaj misliš? Kaj zakrivaš? Tvoj čuvaj ti povsod sledi.“

A tu bi te morda utegnila motiti neka okoliščina, namreč, ali je Bog pričujoč tudi v grdih rečeh, ali biva tudi v grešniku, ali to ne nasprotuje njegovemu veličanstvu?

Seveda bi nasprotovalo, ako bi bil Bog tako pričujoč v stvari, da bi se nekako pomešal ž njo. Toda Bog ni tako pričujoč, da bi se z njimi pomešal. On je sicer pričujoč v vsaki stvari, a vendar je daleč od nje, ker se ga stvar ne dotikuje. Njega ne oskruni nobena reč, kakor tudi solnčnega žarka ne oskruni umazano steklo, skozi katero sije.

On je sicer v grešniku pričujoč, a s tem še ni deležen njegovih pregreh. On mu sicer daje moč, ga ohranjuje, a ne z namenom, da bi ta mogel grešiti. On le dopusti, da človek tudi hudo dela, ker mu noče kratiti prostosti, katero mu je dal. Oče da na pr. sinu denar, da naj si kupi zdravilo. Sin pa kupi za isti denar strup, s katerim se zastrupi. Ali je mar oče kriv, da se je sin zastrupil?

Ako Bog v človeku pričujoč gleda, kako ta izvršuje pregrehe, nas mora pač to učiti, kolika hudobija je greh, ker človek nekako prisili Boga, da gleda njegovo pregreho. S tem pa seveda Bog ničesar ne izgubi na svoji svetosti ali popolnosti. Bog je torej in mora tudi biti povsod pričujoč. Seveda je na različne načine pričujoč, to se pravi, na različne načine razodeva svojo pričujočnost. V nebesih je pričujoč kot najboljši, najmogočnejši, večni vladar, ker tu razodeva svojim izvoljenim svoje veličastvo, svoje bogastvo. V dušah pravičnih je zopet na drug način pričujoč. Tu namreč deli svoje milosti, svoj mir, o katerem pravi Gospod, da takega miru svet dati ne more. Le poglej pravične, kako so veseli. Zakaj? Ker uživajo čudoviti mir.

Tega miru jim ne daje svet, ker ga uživajo tudi taki, ki od sveta ne dobivajo nobene prijetnosti. Tak mir so uživali apostoli, mučenci. Dasi jih je svet preganjal, jih mučil in trpinčil, moril, vendar so bili tako veseli, da so v trpljenju na morišču veselo prepevali. Tega veselja niso dobivali od sveta, zato so ga morali dobivati od Boga.

Sv. Frančišek Ksaverij je vkljub vsemu pomanjkanju užival toliko veselja, da je klical: „Dovolj je, Gospod, dovolj.“ Gotovo si že sam občutil to pričujočnost božjo. Ako si storil kaj dobrega, ako si dal miloščino, ako si se premagal v jezi ali v kom drugem, kaj ne, kako ti je dobro delo, kako veselo je bilo tvoje srce, dasi te nihče ni videl razen Boga, nihče te pohvalil. Ko si hotel, zlasti vprvič, kaj hudega storiti, ali nisi čul v sebi glasu, ki te je svaril, da tega nikar ne stori. Kdo te je svaril? Bog, ki biva v tebi, ter tako razodeva svojo pričujočnost. Tako je Bog na poseben način v našem srcu pričujoč, ko nas k dobremu opominja, odvračuje od hudega, nam vzbuja resne misli itd.

Na poseben način je tudi pričujoč v naših cerkvah. Tu nam je nekako bližje, raje posluša naše prošnje in jih tudi prej usliši. Zato je nespametno, ako bi kdo rekel: Ako je Bog povsod pričujoč, potem mi pač ni treba v cerkev hoditi k sv. maši itd., potem je bolje, da grem na izprehod, saj tudi tam v naravinem templu lahko molim, ker je Bog tudi tam pričujoč. Ako bi ta ugovor veljal, bi bile cerkve sploh nepotrebne. A take ugovore je sam Bog zavrnil. Ko mu je Salomon (na njegovo povelje) sezidal tempel, ga Bog ni zavrnil, češ, čemu zidaš meni tempel, saj ljudje lahko povsod z menoj govore, marveč mu je zaklical: „Ta kraj sem si zbral, da bo moje ime ondi na veke, in da bodo moje oči in moje srce ondi vse dni ostale.“ Ali ni s tem očitno razodel, da hoče v templu biti na poseben način pričujoč, kjer bo raje uslišal prošnje tistih, ki se bodo k njemu zatekli, da jim hoče biti tu takorekoč bližji kot drugod. Ako je nepotrebno v cerkev hoditi, čemu se je pa Jezus Kristus sam udeleževal službe božje v templu, zakaj se je dal kot majhno dete v templu darovati? Ako ni Bog na poseben način v templu, čemu je potem izgnal prodajavce iz templa z besedami: „Moja hiša je hiša molitve.“

Ali ni s temi besedami dovolj razločno napovedal, da je potreben poseben prostor, ki je določen molitvam, daritvam, kjer je mogoče častiti, hvaliti, prositi nebeškega Očeta, ga zahvaliti za prejete dobrote. Ako pa to velja že o judovskem templu, koliko bolj šele o naših cerkvah, kjer je Jezus Kristus sam pričujoč, ne le kot Bog, ampak tudi kot človek v zakramentu sv. Rešnjega Telesa, kjer se daruje neprenehoma v daritvi sv. maše, kamor nas sam kliče: „Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi.“ S kakim veseljem so hiteli pastirci k jaslicam, na kako dolgo pot so se podali trije modri, da bi videli in molili Jezusa; kolikim nevarnostim se mnogi izpostavljajo, ko se podajo v sv. deželo, da bi obiskali sv. kraje, na katerih je bival, deloval, trpel in umrl naš Zveličar! Mi pa bi iskali izgovorov, da se izognemo cerkvam, zapovedani službi božji, da bi ga ne obiskali na kraju, kjer je na poseben način pričujoč ter svojo pričujočnost zlasti s tem razodeva, da usliši tam naše prošnje ter jo le premnogokrat tudi po-

kaže s čudeži. Ali bi ne bila to najgrša nehvaležnost? Le mislimo si, da bi kralj ali cesar odredil, da naj tisti, ki imajo kako prošnjo do njega, pridejo v posebno sobo, kjer jih hoče zaslišati. Ako je ta prostor vsakemu pristopen, potem pač nihče ne bo tako nespameten, da bi temu ugovarjal, ampak vsak se bo rad poslužil te odredbe. Ako bi bil pa kak človek tako len in trmoglav, da bi na noben način ne hotel iti v omenjeno sobo, češ, saj povsod lahko govorim s kraljem, če ga tudi na cesti srečam, ali bi se mu ne godilo prav, ako bi v svoji potrebi ne našel pomoči, ako bi ga kralj ne hotel poslušati?

Toda dovolj o tej resnici, da je Bog povsod pričujoč, poglejmo le še, koliko sadov nam prinaša ta resnica za naše življenje, ako si jo pogosto postavimo pred oči. Ali ne bo ta resnica v nas vzbudila najglobokejšega spoštovanja do nebeškega Očeta? Pogled na vesoljni svet in njegovo velikost nas prevzame, napolnjuje z občudovanjem, in pogled na nebeškega Očeta, ki je še veliko večji od vesoljstva, ki je neizmeren, naj bi istega ne provzročil, da se tudi mi pridružimo psalmistu ter kličemo: „Pojte Gospodu in hvalite njegovo ime, oznanjajte dan na dan njegovo blagost. Oznanjajte med narodi njegovo slavo, med vsemi narodi njegove čudeže. Zakaj Gospod je velik in vse hvale vreden.“ (Ps. 95, 2—4.) A ta neizmerni Bog je povsod pričujoč, vedno je v nas obrnjeno njegovo očetovsko oko. Njemu ne uide nobena beseda, nobena stopinja, nobeno dejanje. Vse stvari obdaja, v vseh je pričujoč. Ako se tega živo zavedamo, ali nas ne bo to kaj izdatno odvračevalo od hudega, vnemalo k dobremu?

„Če nas človek zaloti pri sramotnem dejanju,“ pravi sv. Efrem, „nas obide neizrekljiva žalost, vpričo Boga pa naj bi se ne sramovali izvršiti najostudnejših pregreh?“ Kako lepo piše vsled tega sv. Frančišek Saleški: „Verni spomin na povsod pričujočega Boga rabimo kot vsakdanji kruh. Kruh jemo pri vsaki jedi in kruh daje telesu najboljšo hrano. Ravno tako bi morali rabiti ta spomin pri vseh dejanjih. Ni ga koristnejšega ne lažjega sredstva.“ „Vedno in povsod imejmo Boga pred očmi,“ piše na drugem mestu, „po dnevi kakor po noči, v samoti kakor v druščini, najbolj živo se pa spominjajmo njegove pričujočnosti, kadar gremo počivat. Kjer te nobeno človeško oko ne vidi, Vsevedni gleda, kar počenjaš.“ — „V stiskah sem od vseh strani,“ je rekla Suzana, ko sta jo zapeljivca nadlegovala in jo hotela v greh zapeljati, „toda bolje mi bo brez dejanja (namreč greha) pasti v roke, kot grešiti pred obličjem božjim.“ (Dan. 13, 22—23.) Ista misel je obvarovala greha tudi egiptovskega Jožefa in druge.

Vojak se z veliko večjo hrabrostjo bojuje, ako ve, da ga gleda njegov poveljnik; z veseljem žrtvuje svoje življenje, ako ve, da je nanj obrnjeno oko kraljevo. Oko najvišjega kralja, našega najboljšega očeta je pa vedno obrnjeno v nas, ali ne bo to tudi nas vnemalo, da bomo z veseljem dobro delali, trpeli in se bojevali do konca svojih dni? Poganski in krščanski služabnik sta skupaj delala pri istem gospodarju. Dokler ju je gospodar gledal, sta bila prav pridna. Ko se pa gospodar odstrani, pravi poganski služabnik: „Sedaj je gospodar odšel, sedaj pa nehajva delati.“ A krščanski služabnik mu odvrne: „Moj gospodar pa ni odšel; on gleda vedno na me.“ Pogan je lenobo

pasel, kristjan pa je pridno delal, ker se je zavedal, da nanj gleda oko najvišjega gospodarja, najboljšega očeta. Kako nas torej resnica, da je Bog povsod pričujoč, odvračuje od hudega in napeljuje k dobremu!

Ta resnica nam je pa tudi v veliko tolažbo. „Moj oče in moja mati sta me zapustila," bi mogli tu reči s psalmistom, „Gospod pa me je sprejel." (Ps. 26, 10.) Če tudi ne bivaš pri dobrem očetu ali skrbni materi, ako nimaš nobenega srca, ki bi za te bilo, če bivaš tudi v največji samoti, zapuščen, glej, nisi sam, tvoj najboljši oče je pri tebi, vedno gleda na te njegovo skrbno, zvesto oko, in nimaš povoda žalovati. Kako lepo se je tega zavedal nek Španjolec. V ameriških gozdovih ga najde čisto osamljenega misijonski škof Proul ter ga vpraša: „Kaj ti ni nič dolg čas tukaj, ali se ti nič ne toži po domu?" — „Nič," odvrne Španjolec, „saj imam zraven sebe ljubega Boga."

Ako je otrok žalosten, ako mu bridkost tare srce, kam se najprej zateče? Ali ne k skrbnemu očetu, k dobri materi? Pri očetovem ali materinem srcu se pomiri njegovo srce. A tu na svetu je le premnogokrat otroku zaprta pot do očetovega ali materinega srca, zlasti če ju že pokriva črna zemlja. O, koliko tolažbe za nas, k srcu najboljšega očeta nam je pa pot vedno odprta, sploh ni treba nobene poti, saj je povsod pri nas, saj takorekoč povsod počivamo na njegovem srcu. Bodi kjerkoli, povsod lahko z njim govoriš, povsod te on sliši; ako zdihuješ, te razume, ako se jočeš, te vidi. Bodisi, da v ječi po nedolžnem trpiš, on je pri tebi; bodisi, da v revni sobi tožiš nad svojo revo, on je poleg tebe; bodisi, da na bolniški postelji trpiš, kjer te nihče ne obišče, nihče ne tolaži, nihče ti ne postreže, tvoj najboljši oče je pri tebi, njegovo oko je neprestano vprto v te.

Ali ti ne bo to dajalo poguma, ali te ne bo vnemalo k potrpežljivosti in drugim čednostim, posebno ker veš, da ima s tem, kar ti pošilja, svoje najboljše namene, kakor bomo videli pozneje. Da, povsod se lahko pomiri naše srce, ker mu sv. vera in zdrava pamet kažeta povsod pričujočega najboljšega očeta, ki je na poseben način zlasti pričujoč pri tistih, ki so potrtega srca (to se pravi, da jim kaj rad pomaga). „Gospod je blizu tistim, ki so potrtega srca," nas uči psalmist, in sam Bog nam kliče po preroku: „Ne boj se, zakaj jaz sem pri tebi. Ne obupaj, jaz sem tvoj Bog. Jaz ti delim moč in ti pomagam." (Iz. 41, 10.) Nek mornar je bil prejel zakramente umirajočih. Duhovnik iz družbe Jezusove, ki nam to pripoveduje, ga obišče ter vpraša: „Ali ste pripravljeni za pot?" — „Popolnoma," odvrne mornar. — „Ali se nič ne bojite?" — „Jaz pa naj bi se bal? Čemu?" Kazoč na svoje prsi, kamor je bil v jutru prišel njegov Gospod Bog, pristavi: „Krmar je na krovu, česa bi se še bal?" Da, krmar, naš najboljši oče, je na krovu, tako moramo tudi mi reči vsak trenotek, saj je Bog povsod pri nas, on nas vodi, on nam pomaga, on nam moč deli. Čemu bi torej žalovali v nadlogah, česa se bali v nevarnostih!

A ta krmar ni samo povsod pričujoč, ampak tudi vse vidi in vse ve, on je vseveden. „Bog je ves oko," pravi sv. Jeronim (in

ps. 93), in to oko je povsod pričujoče, zato tudi vse vidi in vse ve. Tako nam oznanja sv. vera in tudi zdrava pamet jej mora pritrditi. „Gospod, ti me preiskuješ in me poznaš," nam oznanja psalmist, „ti pregledaješ moje misli od daleč in vsa moja pota si previdel. Glej, Gospod, ti veš vse, novo in staro. Čudovita je za me tvoja vednost, previsoka je, ne morem do nje." (Ps. 138, 1—6.) — „Gospod ve vse," beremo v Sirahovi knjigi, „kar se le more vedeti, in pregleduje znamenja časov, on oznanja preteklo in prihodnje, in razodeva sled skrivnih reči. Nobena misel mu ni neznana in nobeno govorjenje se mu ne skrije." (42, 18—20.) — „Nobena stvar ni nevidna pred njim," je pisal sv. Pavel Hebrejcem, „ampak vse je golo in odkrito pred njegovimi očmi, kateremu nam bo treba odgovor dajati." (Hebr. 1, 13. 14.) — „Višji je Bog od našega srca," uči nas tudi sv. Janez, „vse namreč ve." (I. Jan. 3, 20.) Kar nam pa sv. pismo napoveduje z besedami, to nam je sam Bog razodel tudi v dejanjih. Z raznimi dejanji je pokazal, da mu je vse odkrito, da vse ve, sedanje, preteklo, prihodnje. Ob času Noetovem je vedel, da je na zemlji samo osem pravičnih, zato je pokončal človeški rod z vesoljnim potopom. On je vedel, da v Sodomi in Gomori ne najde niti 10 pravičnih. Kako določno je napovedal Abrahamu osodo njegovega rodu, na pr. da bo oče velikega zaroda, ki bo posestoval obljubljeno deželo, da bodo v njem oblagodarjeni vsi rodovi zemlje itd. Kdo ne pozna obljub in prerokb o obljubljenem Odrešeniku, ki so se do pičice uresničile. Znana nam je že prerokba o usodi judovskega ljudstva, katere uresničenje imamo takorekoč vedno pred očmi. Z eno besedo, vse prerokbe nam kaj živo oznanjajo resnico, da je Bog vseveden.

Isto je učila sv. cerkev vse čase, in tudi zdrava pamet ji je primorana pritrditi. Med ljudmi dajemo prednost tistim (ako so tudi sicer hvalevredni), kateri so na višji stopinji učenosti. Vedno je človeški rod proslavljal učenjake, jim postavljal spomenike ter s tem razodeval, da so bili na tem višji stopinji popolnosti, čim višje je segala njihova učenost, vednost. In Bog, najvišji, najpopolnejši, naj bi ne bil vseveden. Ravno zaradi tega, ker je najpopolnejše bitje, mora biti tudi takorekoč najbolj učen; njegovemu umu ne sme biti nič prikritega. Ako je že svojim stvarem dal toliko vednosti, pa naj bi je sam ne imel v še večji meri? Zato pravi sv. pismo: „On, ki je zasadil uho, pa naj bi ne slišal? Ali, ki je ustvaril oko, pa naj bi ne videl? On, ki narode opominja, pa naj bi ne kaznoval? On, ki modrosti uči ljudi!" (Ps. 93, 9. 10.)

Urar pač najbolje pozna svoje delo, uro. On natančno ve za vsak njen najmanjši del, pozna njegov prostor itd. Zakaj? Ker je uro sam naredil in sestavil. In Bog naj bi vsega ne vedel, saj je on vse naredil, in vse kar žije in bije, vse je le zaradi tega, ker on za to ve. Ko bi Bog za to ne vedel, bi sploh ne bivalo. Ako vidiš kmetsko posestvo v najlepšem redu, živino lepo rejeno, drevesca lepo osnažena in cepljena, njive lepo obdelane itd., ali boš mar rekel, da se njegov gospodar nič zanje ne briga, da nič ne ve, kaj ima? Nasprotno, ravno iz tega, ker vidiš vse lepo urejeno, dobro preskrbljeno, porečeš, da gospodar dobro skrbi za svoje reči, da ve

za vse. Sedaj pa poglej vesoljni svet. Ali ne opazuješ tu najlepši red, na katerega smo te že večkrat opozorili. Ako pri posestvu iz lepega reda sklepaš, da mora gospodar vedeti in skrbeti za vse svoje reči, koliko bolj si šele pri pogledu na prekrasni red v naravi primoran sklepati, da mora njegovemu reditelju, Bogu, biti vse odkrito, sicer bi ne mogel v svetu bivati tako lep red. — Pogled v naravo nas torej kaj živo uči, da mora biti Bog vseveden. Zato vidimo, da so tudi pogani svojim bogovom pripisovali vsevednost. Posvetni vladarji imajo svoje svetovavce, uradnike, poduradnike razdeljene po svojem kraljestvu. Ti so takorekoč njihove oči, da gledajo na vse njihove podložnike in druge reči. Bog pa teh ne potrebuje. On je povsod pričujoč, zato mu je tudi vse odkrito.

A Bog ni samo stvarnik in vladar vsega sveta, on je in bo tudi njegov sodnik. Ako pa hoče sodnik izreči pravično sodbo, znane mu morajo biti vse okoliščine, on mora natančno poznati vso zadevo. In ravno zaradi tega, ker posvetnemu sodniku niso vselej te reči znane, zlasti ker ne more videti v srce, zato ni mnogokrat njegova sodba povsem pravična. Drugače pa mora biti pri Bogu. On, kot najpopolnejše bitje, mora tudi soditi po najstrožji pravičnosti. Da pa bo to mogel, mora vse vedeti, mora mu biti vse odkrito, tudi misli in želje našega srca.

On pozna pred vsem samega sebe in edino le sebe. V svojem duhu gleda vse druge stvari. Sebe pa pozna na najpopolnejši način. On pravzaprav edini prav pozna samega sebe. Ustvarjeno bitje se ne bo nikdar in se tudi ne more povzpeti do tega spoznanja. Zato je rekel Jezus Kristus: „Jaz poznam svoje, in moji poznajo mene, kakor oče pozna mene in jaz očeta.“ (Jan. 10, 14. 15.) Na drugem mestu pa pravi: „Nihče ne pozna sina kot oče, in nihče ne pozna očeta kot le sin in katerim hoče sin to razodeti.“ (Mat. 11, 27.) — „Kateri človek ve, kaj je v človeku, kot duh človekov, ki je v njemu samemu,“ pravi sv. apostol Pavel. „Tako tudi nihče ne pozna, kaj je božjega, kot le duh božji.“ (I. Kor. 2, 11.)

Razen sebe pa Bog pozna tudi vse ustvarjene reči. Znano mu je število zvezd, njihova velikost in lastnosti, „znano mu je število peska v morju in kapljic dežja.“ (Sir. 1, 2.) Ako ima po besedah Gospodovih celo lase štete na naši glavi, koliko bolj mu morajo biti poznane še-le druge veliko važnejše stvari in okoliščine.

On ve, kar se je zgodilo pred tisoč in tisoč leti, niti najmanjše stvari in okoliščine ni pozabil. Odprt mu je tudi pogled v sedanjost in prihodnost. Kakor pozna ves ustvarjeni svet, tako pozna tudi vse stvari, katere bi bil še lahko ustvaril, a jih ni in jih ne bo ustvaril. Zato pravi modrc sv. pisma: „Gospod Bog je poznal vse stvari, preden jih je ustvaril.“ (23, 29.) Vse te mogoče stvari so mu tako natančno znane, da po besedah apostolovih „kliče po imenu vse, kar ni, kakor da bi že bilo“. (Rim. 4, 17.) Toda očetovo oko sega še dalje. Ono pozna tudi vsa dejanja, ki so povsem odvisna od človekove proste volje. On ve že naprej, kaj bo človek storil v tem ali onem slučaju. Ker se namreč zgodi le to, za kar on ve, zato ker on hoče, zato mora vedeti vse, kar bi se utegnilo zgoditi, pa se vendar ne zgodi.

To nam določno napoveduje sv. pismo. Od zapeljivcev preganjena Suzana je zaklicala: „Večni Bog, ki poznaš vse, kar je skritega; ki veš vse, preden se zgodi!“ (Dan. 13, 42.) Nehvaležnima mestoma Korozaim in Betzaida je Gospod zaklical: „Gorje tebi, Korozaim, gorje tebi, Betzaida! Ko bi se bili v Tiru in Sidonu zgodili ti čudeži, ki so se zgodili pri vaju, bi bila že delala pokoro v spokornem oblačilu in pepelu.“ (Mat. 11, 21.)

Iz teh besed Gospodovih kaj lahko posnamemo, da mora Bog vedeti, kaj bi se zgodilo, ako bi se to ali ono zgodilo, na pr. kaj bi bili storili prebivavci Tira in Sidona, ako bi bili videli čudeže, katere sta videli mesti Korozaim in Betzaida. Bog mora torej vedeti vse, tudi tisto, kar bi se utegnilo zgoditi in kar je povsem odvisno od proste volje človekove. Pa kaj bi ne, saj on pač vsestransko pozna srce človekovo, torej more vedeti, kaj bo človek storil v teh ali onih okoliščinah. Ali ne pozna tudi oče otroka, katerega opazuje od njegovih mladih nog, da skoraj z gotovostjo lahko pove, kaj bo storil v tem ali onem položaju. Sploh bi Bog ne mogel vladati sveta, ako bi tega ne vedel, ker bi ne mogel vsega potrebnega ukreniti, kadar bi se to ali ono zgodilo. Ako pa Bog že naprej ve, kaj bo človek storil in se le to zgodi, za kar Bog ve, potem boš pa rekel, človek ni prost, kakor nas uči sv. vera. Niti najmanj. Bog ve naša dejanja, ker se bodo zgodila, a ne zgode se zaradi tega, ker jih on ve. „Ako kdo vidi konja z jezdecem dirjati proti prepadu,“ pravi kaj lepo Teodoret, „lahko naprej ve, da bo ž njim padel v prepad; ako je pa to naprej vedel, pač ni vzrok, da je konj padel z jezdecem v prepad, kakor tudi ogledalo ni vzrok dejanj, katere se v njem zrcalijo.

Še večja nespamet je, ako kdo pravi: Bog že naprej ve, ali bom zveličan ali pogubljen. Tako se bo zgodilo, kakor on ve. Potem mi pač ni treba moliti ali dobro delati. Ako greš na kolodvor in se hočeš z vlakom peljati v ta ali oni kraj, Bog ve v kateri vlak boš stopil, ali boš vstopil v pravi vlak ali ne, ali boš prišel na določeni kraj ali ne. Ali pa morda zaradi tega nimaš prostosti, da se potrudiš, da najdeš pravi vlak? Ako bi vsled lahkomišljenosti ali brezbrižnosti zašel v napačni vlak in prišel čisto drugam, kakor si se namenil, pa bi se izgovarjal: Bog je naprej vedel, zato sem se moral peljati v napačnem vlaku, jaz nisem bil prost, ali bi ne bilo to nespametno? Ista je glede pekla ali nebes. Bog ve, da boš prišel v pekel, ker ve, da boš tako živel, da si boš zaslužil pekel. Ako bi ti tako živel, da bi si zaslužil nebesa, bi pa vedel, da boš prišel v nebesa. Bog ve, kako bomo delali, a mi nismo prisiljeni tako storiti zato, ker Bog ve.

Učeni Duns Skotus je na svojem potovanju po Angleškem srečal kmetiča, ki je sejal. Ko ga hoče nekoliko poučiti, ga ta zavrne rekoč: „Čemu me opominjaš? Ako Bog že naprej ve, da se bom zveličal, potem se bom zveličal, naj delam dobro ali hudo; ako pa ve, da bom pogubljen, bom pa pogubljen, naj storim karkoli hočem.“ Skotus pa odvrne možu: „Ako meniš da je tako, kakor praviš, da se mora ravno to zgoditi, ker Bog za to ve, čemu potem seješ? Ako je Bog naprej vedel, da bo tu rastla pšenica, potem bo rastla, če

seješ ali ne, in narobe; potem je tvoje delo nepotrebno.“ Mož je obmolknil, ker je spoznal da je bil njegov ugovor nespameten.

Slično je tudi z vprašanjem, ki se pogosto sliši, namreč: „Čemu je Bog sploh ustvaril takega človeka, o katerem ve, da bo pogubljen? Kako se to ujema z njegovo neskončno popolnostjo?“ Tu le vprašam: Ali Bog morda sili koga v pekel? On marveč hoče, da se vsi zveličajo, in jim daje vse potrebne pripomočke, da bi se mogli zveličati. Ako se pa ne zveličajo, ni to njegova krivda, ampak krivda ljudi, ki nočejo živeti po njegovem nauku, rabiti njegovih pripomočkov. Kam bi pa prišli, ako bi Bog ustvaril le take ljudi, kateri bi se gotovo zveličali. Potem bi pač ljudje lahko počenjali, kar bi hoteli. Kdo bi se še kaj brigal za njegove zapovedi? Ljudje bi ga naravnost zaničevali. Ali bi na ta način ne nastal na svetu največji nered? Ali bi bilo mar to primerno za Boga? Ako Bog ustvari take ljudi, za katere ve, da bodo pogubljeni, tudi kar nič ne kruši pravičnosti. Pravičen je tisti, ki vsakemu da, kar mu gre, kar zasluži. Ako se človek pogubi, dobi kar je zaslužil. Torej ravna Bog povsem pravično, če tudi ustvari ljudi, o katerih ve, da bodo pogubljeni, ker ni on kriv njihovega pogubljenja, ampak le sami ljudje.

Čemu Bog to stori, to nam je prikrito. Tega nam pa tudi ni treba vedeti, dovolj je, da vemo, da kar stori, vse prav stori, četudi mi tega vselej ne spoznamo. — Znano ti je morda, da se mnoge kupčije sklepajo pogosto po menicah. Osemletni otrok kupčevavca z denarjem (bankirja) vidi svojega očeta, da je dal celo vrečo zlata za košček papirja (menico), ter mu očita, zakaj da je tako storil. Ko bi bil bankovec, mu pravi, bi že bilo, ali kako je to, da ste toliko denarja dali za košček ničvrednega papirja? — Ali bo mar pameten oče sedaj osemletnemu otroku razlagal, čemu je tako storil, in razložil kupčijo z menicami? Pameten oče tega ne stori, ampak si misli: Otrok naj le počaka; ko doraste, bo že zvedel in spoznal, da je bilo prav tako. — Isto dela tudi ljubi Bog z nami. Zato ne vprašajmo veliko, čemu tako dela, ampak počakajmo. Prišel bo čas, ko dorastemo, ko pridemo namreč k njemu, ko ga bomo gledali od obličja do obličja, ter spoznali vse njegovo delovanje.

Dokler pa živimo na tem svetu, pa zaupajmo vanj, saj nam ravno njegova vsevednost daje za to dovolj povoda. O kolikokrat se zmoti človek! Kar si vednosti ali znanja pridobi, pridobi si je s svojimi čuti, ki se le premnogokrat ogoljufajo. Solnce se zdi našim očem majhna krogla, a vendar je veliko večje od naše zemlje. Koliko reči nam je neznanih. To, kar vemo, ni v primeri s tem, česar ne vemo, takorekoč nič. Pri kolikih rečeh nam je znana takorekoč le lupina, jedro nam je pa čisto prikrito. Mi vemo, čutimo, da je gorko, čutimo elektriko, poznamo njene zakone, a kaj je gorkota, kaj elektrika, tega pa ne ve živo bitje. Pri Bogu pa je nemogoča zmota. Njemu je vse odkrito. Človek se veliko trudi, da si pridobi vednosti; mnogokrat porabi celo svoje življenje, da prouči le eno stvar. Bog pa v enem trenotku pozna, in sicer od vekomaj v s e. Ako se zanašamo na učenost in vednost ljudi, o koliko bolj bi se morali šele zanašati na Boga, vanj zaupati!

Posvetne učenjake slavi svet, jim postavlja spomenike, koliko bolj bi moral šele njega hvaliti, ki presega vse v vednosti in učenosti. Kraljica Saba je bila od daleč prišla, da bi se prepričala o Salomonovi modrosti. Ko je pa čula njegove besede in videla njegova dejanja, je bila vsa presenečena, da je zaklicala: „Večja je tvoja modrost in tvoja dela, kakor sloves, katerega sem slišala. Blagor tvojim možem, blagor tvojim hlapcem, ki vedno stoje pred teboj in poslušajo tvojo modrost.“ (III. Kralj. 10, 7.) Ako je kraljica blagrovala služabnike Salomonove in njega samega zaradi njegove modrosti, koliko bolj bi morali slaviti šele svojega nebeškega očeta, ki v modrosti presega vse, tudi najmodrejše ljudi; kako srečne bi se morali šele mi šteti, da imamo takega očeta, da moremo slišati njegov nauk, katerega nam oznanja naša mati sveta katoliška cerkev. Misel, da naš nebeški oče vse ve, nam pa mora tudi v skušnjavah deliti moč, da jih premagamo. Kako bi se pač človek upal pred njegovimi vsevidnimi in vsevednimi očmi storiti kaj hudega, misliti kaj pregrešnega! „Povsod te vidi božje oko,“ piše sv. Avguštin. „Ako greš ven, te vidi, ako prideš notri, te vidi; ako gori luč, te vidi Bog, in če si jo ugasnil, te zopet vidi. Zato beži pred njim, ki vse vidi; ali pa če moreš, poišči si kraj, kjer te Bog ne vidi, in stori, kar se ti poljubi.“ (In solit. c. 14.) Kaj lepo nas tudi sv. Terezija opozarja na to, rekoč: „Bog je neizmerno veliko in čisto ogledalo. Vse, kar storimo, se vidi v njem in ni je reči, ki bi se v njem ne videla. Kako grdo je torej, ako se v tej največji čistosti pokažejo take grdobije, kot so naši grehi. Da bi vendar to malo premislili vsi grešniki, ki pregrešno žive tja v en dan in nič ne mislijo na Boga. Da bi se vendar zavedali, da njihove pregrehe vendar niso tako skrite, kakor si domišljujejo; da bi vendar občutili, kako zelo žalijo Boga s svojimi grehi, katere izvršujejo vpričo njegovega veličanstva, pred očmi vsevednega.“

Dobro bi pač bilo, ako si globoko vtisnemo v svoj spomin nauk preprostega dečka, ki ga je dal nekemu možu. Ta je namreč šel zelje krast na sosedov vrt in vzel dečka s seboj. Pri plotu postavi dečka ter mu reče: „Tu stoj in počakaj, dokler se ne vrnem.“ Deček pa opazuje moža skozi plot in vidi, da reže zeljnate glave, a se vedno na vse strani ozira, če ga morda kdo ne vidi. Tu mu pa reče deček v svoji nedolžni preprostosti: „Pozabili ste nakvišku pogledati.“ Moža pretreseje te besede. Spomni se na vsevednega Boga, popusti zelje ter se takoj vrne na svoj dom. — „Glej nakvišku,“ teh besed se tudi mi spominjajmo v vseh skušnjavah in spomin na našega očeta, ki povsod gleda na nas in vse vidi, nas bo odvrnil od greha, pa tudi vnemal k dobremu. Zato je tudi stari Tobija rekel svojemu sinu: „Vse dni svojega življenja imej Boga v svojemu srcu in varuj se privoliti v greh ter prestopiti zapovedi Gospoda našega Boga.“ (Tob. 4, 6.) Spomin na Očeta, ki vse vidi in vse ve, je svetnike izpodbujal k dobrim delom, da so dosegli toliko stopinjo svetosti. Oni so živeli tako, kakor nas lepo uči sv. Alfonz Liguorijan: „Živi tako, kakor da bi na svetu ne bival drug kot Bog in ti.“

Spomin na Očeta, ki vse vidi in vse ve, nam pa mora tudi deliti obilo tolažbe, posebno kadar nas svet slabo sodi, napačno razlaga naša dejanja. Tu zlasti veljajo besede Gospodove: „Vaš nebeški oče ve“ za našo potrpežljivost, za naše dobre namene, za našo stanovitnost, ve za naše žrtve, katere mu prinašamo. On šteje naše korake in vsa dejanja, ki jih izvršujemo radi njega. Koga bi pač ta resnica ne tolažila! Kako lep zgled imamo tu na sv. Elizabeti. Bila je namreč po krivem obdolžena. Zapustiti je morala grad, vse svoje premoženje. Kakor uboga beračica je morala iskati s tremi otročiči stanovanja in hrane. Kaj jo je pa tolažilo, kaj ji dajalo pogum v tej revi in bedi? Edino le misel na najboljšega očeta, ki vse vidi in ve. Zato imej tudi ti, dragi bravec, svoje oči vedno vprte v oči svojega najboljšega očeta, ki so vedno vprte v tebe. Trudi se z vsemi močmi, da se nikdar ne bo stemnilo to očetovsko oko, ampak da bo vedno z dopadenjem gledalo na te, potem se ti ni bati ničesar. Tvoj oče te bo varno privedel do tvojega cilja, k sebi, v svoj in tvoj očetovski dom.

5. Modra glava.

„Vse si v modrosti naredil.“
(Ps. 103, 24.)

Najiskrenejša želja vsakega pravega očeta je, da bi svojega otroka vzredil dobrega, poštenega, srečnega človeka. Ali pa vselej doseže ta svoj namen? Le premnogokrat se mu to ne posreči. Zakaj? Ker ne rabi pravih sredstev, ker ne zna vsega tako urediti, da bi dosegel svoj blagi namen. Mnogokrat je temu kriva njegova nevednost, mnogokrat njegova slabost ali kaka druga okolnost. Drugače je pa pri našem najboljšem očetu. Tudi on ima pri svojih stvareh najboljši, najblažji namen. Vse je ustvaril, kakor smo že opetovano pripomnili, v svojo čast in njihov blagor. Pač najlepši, najsvetejši namen. Ta namen pa tudi vselej doseže. Vsled svoje vsevednosti pozna najprimernejše pripomočke v dosego svojega namena. On vse urejuje tako, da vselej doseže svoje najsvetejše namene. Zato pravimo: Bog je neskončno moder.

Takega nam ga opisuje sv. vera in tudi zdrava pamet mu je primorana pripisovati to lastnost. „Njegova modrost je neizmerna,“ kliče psalmist (146, 5). „Kako veličastna so tvoja dela, o Gospod, vse si naredil v modrosti,“ poje v 103. psalmu (24). „Ona (modrost božja) sega z močjo od kraja do kraja,“ beremo v knjigi modrosti, „in vse prijetno urejuje.“

Sam Bog je po dokončanem stvarjenju, kakor nam pripoveduje sv. pismo, pregledal vse stvari, katere je ustvaril, „in vse je bilo zelo dobro“. (I. Mojz. 1, 21.) Zato slavi apostol Boga kot edinega modrega. (Rim. 16, 27.) In modri Sirah ga poveličuje kot vir vse modrosti, rekoč: „Vsa modrost je od Gospoda Boga.“ (Ekl. 1, 1.) Vsled tega nas tudi apostol Jakob opominja: „Ako kdo izmed vas potrebuje modrosti, naj jo izprosi od Boga, ki jo v obilnosti deli vsakateremu.“

(Jak. 1, 6.) Kar nam pa tako določno oznanja sv. vera, to nam napoveduje tudi zdrava pamet.

Ako vidimo lepo palačo, ki je najprimerneje sezidana in razdeljena, v kateri je vse lepo urejeno, vsaka stvar na pravem prostoru, vsak tudi najmanjši del najpopolneje vstreza svojemu namenu, moramo pač reči, da je bil človek, ki jo je sezidal in uredil modra glava. Toda kaj je tudi najlepše sezidana, najprimerneje urejena palača v primeri z vesoljnim svetom. Tu je pravzaprav vsaka primera nemogoča. Tako lepo je ustvarjen in urejen vesoljni svet, da se pač more in mora imenovati najlepša palača. V tej palači prebiva na milijone stvari, ki so najlepše in naprimernerje nameščene. Najdeš jih v zraku, najdeš v vodi, najdeš na zemlji in pod zemljo. Vse te stvari pa so z vsem potrebnim preskrbljene. Vse je tako lepo urejeno, da vlada v tej palači najkrasnejši red. Obširno smo že o tem govorili v 4. delu, ko smo govorili o božji previdnosti. Naj tu še na nekatere okolnosti opozorimo, da bomo še bolj spoznali neskončno modrost svojega nebeškega očeta. Rekli smo, da je v krasni palači tega sveta najlepše preskrbljeno za njene prebivavce.

O tem se pač lahko vsak dan prepričujemo iz lastne izkušnje. Krava in druge domače živali žive od trave. Toda kje bo žival dobila po zimi trave? Glej, stvarnik je dal kravi mleko, s katerim se hrani človek, konju je dal moč, da mu vozi tovore. Človek ima torej od teh stvari korist. Ta korist ga pa nagiba, da preskrbi hrano živalim, da namreč travo posuši ter jo more živalim tudi po zimi pokladati. Mačka se hrani z mišimi. Da pa more miši loviti, ji je dal stvarnik bistre oči, ostre kremplje, posebno spretnost itd. Da jo kremplji pri hoji ne ovirajo, ji je dal zmožnost, da jih takorekoč skrije pod kožo. Dlesk se hrani z mrčesi, ki bivajo pod drevesno lubadjo. Pa kako jih bo revež dobil izpod lubadi? Stvarnik mu je dal močen, dolg kljun, s katerim prebije lubad in si poišče žužka. Raca najde svojo hrano v vodi. Da jo pa more po vodi iskati, ji je stvarnik priskrbel najprimernejše pripomočke. Dal ji je kožice na nogah, da jih rabi kot vesla; perje ji je dal nekako oljnato, da se ga voda ne prime; kljun ji je dal podoben žlici, da z njim zajema iz vode. Ali je ni torej najprimerneje ustvaril za namen, katerega ji je odločil?

Pajek se živi od muh. Pa kako bo revček muho ujel, saj nima peroti. A glej, Bog ga je naučil delati umetne mreže, v katere se mu ujamejo muhe. Žirafa, ki ne more upogniti svojega vratu, najde svojo hrano na drevesih.

Nekatere živali ne najdejo potrebne hrane po zimi v kraju, kjer po leti bivajo. Zato jih Bog pošilja v jeseni v druge kraje, ali jih je pa naučil po leti in v jeseni zbirati za zimo.

Nekatere živali se žive od drugih živali. Da bi pa te popolnoma ne pokončale onih, je dal onim orožje, s katerim se morejo braniti. Volu je dal močen rog, konju kopito, ježu igle, kači strup itd. Mnoge se branijo s strupeno tekočino, katero izpuščajo v napadavca. Čemu gre kokoš zvečer na grede, ali, če je na prostem, na drevo? Ona tega ne ve. Stvarnik ji gotovo ni dal zastonj tega nagona,

ampak zato, da jo obvaruje pred sovražniki, zlasti lisico. „Vsaka žival," piše učeni Schubert, ki je pazno opazoval stvarstvo, „zna v boju z drugo najti njeno najslabejšo stran ali tisti del telesa, na katerem ji zamore najbolj škodovati, kakor tudi nasprotno pri sebi najbolj varuje tisti del svojega telesa, ki se najlažje rani. Tiger skoči v boju s slonom najprej na njegov rilec, katerega pa zopet slon najskrbneje ščiti, da ga v primernem času najbolj rabi. Divji konj varuje v boju z zverinami najbolj glavo in prsi, a tem huje bije s kopiti. Amerikanski prašič se v boju s kačo ropotačo najbolj varuje, da bi ga kača ne pičila, zato se bojuje z njo le s svojim ščetinastim hrbtom, skrbno pa skriva svoj rilec in pazljivo čaka trenotka, da ji s kopitom stare glavo."

Kako hitro se poskrijejo živali, ako se bliža nevihta! Ali si že kdaj opazoval bolno žival? Pes liže svojo rano, dokler ni zdrava. Ako oboli, lepo miruje in se posti. O ranjeni sluki (gozdni kljunač, šnef), pripoveduje neki naravoslovec, da si iztrga iz trebuha najfinejše perje ter je položi na rano, a tako, da je kilj proč obrnjen od rane.

Da se nekatere živali preveč ne pomnože, kako lepo je zopet to uredil stvarnik. Dal je namreč drugim posebno marljivost, s katero pokončujejo zlasti škodljive živali. — Ali bi mi uživali sploh kaj sadja, ako bi ptički s toliko marljivostjo ne pobirali gosenic in žuželk? Koristnih živali je veliko več, kot tistih, ki so škodljive. Pa tudi te so nam le navidezno škodljive, zakaj v eni ali drugi reči so nam koristne. Kokoši n. pr. ležejo in izvale veliko več jajc kot pa ptice roparice. Ako so se kobilice le preveč namnožile, pravi prej imenovani naravoslovec, se obrnejo proti morju in se utope. Ali ni to čudovito? Pač moramo reči s psalmistom: „Kako čudovita so, Gospod, tvoja dela, vse si modro izvršil." (Ps. 103, 24.)

In mi smo navedli le najmanjši del modrosti, ki se pojavlja v stvarstvu. Toda dovolj. Poglej samega sebe. Kako modro je vse urejeno!

Kako slaboten si se rodil! V resnici, poln revščine in slabosti se porodi človek. Komaj se porodi žival, ali vsaj v najkrajšem času, že ima svojo obleko, že zna letati, hoditi, plavati in si iskati primerne hrane. Kako počasno se pa razvija človek! In vendar gospoduje nad vso zemljo. Njemu so pokorne domače živali, pred njim bežijo divje, dasi močnejše od njega. Prej divje živali, si je udomačil, da mu dajejo hrano, obleko in drugo, česar potrebuje. S čim je človek vse to dosegel? Glej, stvarnik mu je dal razum in moč, s katerima si pokori vse druge stvari, da od njih dobiva, česar potrebuje za svoje zemsko življenje. A človeka ni samo odločil za ta svet. Dal mu je neumrjočo dušo, da njega spoznava, časti, ga ljubi in mu služi ter se tako večno zveliča. Človeku je določil cilj — samega sebe, njegovo večno blaženost. Ali si moremo misliti večji, imenitnejši, popolnejši cilj? In da človek tudi doseže svoj namen, ali mu ne nudi vseh v to potrebnih pripomočkov? Ali ne vporablja najprimernejših sredstev, da vodi človeka k temu cilju, namenu? Ko ga postavi na svet, vtisne mu v srce hrepenenje po Bogu, po resnici, vpiše mu v srce svoj zakon (postavo), ki naj ga vodi k določenemu cilju.

Poglej otroka, kako mirno in pazljivo te posluša, ako govoriš o Bogu, ko se za druge reči kar nič noče zmeniti. „Duša človeška je po svoji naravi krščanska“, je rekel Tertulijan. Poglej otroka, ko še skoraj ne zna govoriti, že razodeva z rdečico, da ni prav storil, ako je kaj napačnega storil. In ko človek odraste, ko ga zapustita oče in mati, ki sta ga doslej učila in vodila k njegovemu cilju, najde zopet skrbno mater, ki ga vodi k temu cilju, sv. katoliško cerkev. Kar je prej cerkev prepustila starišem, to sedaj sama izvršuje po svojih služabnikih. V svojih verskih resnicah mu kaže Boga, najboljšega očeta; kaže pot, ki ga vodi k njemu. Da pa človek to pot tudi hodi, opisuje mu iz ene strani dobrote, katere uživa od njega, kaže svojo neskončno ljubezen, ki je svojega sina zanj darovala, z druge strani ga spominja kazni, ki ga čakajo, neskončne pravičnosti, ki je v svojem sinu tako strašno kaznovala pregrehe sveta. Ali bi pač mogel Bog primerneje voditi človeka k njegovemu cilju, kot ga vodi? — „Edino pri Bogu je modrost,“ moramo pač reči z Jobom. (Job. 12, 13.)

Ako slavimo stavbenika, ki je sezidal lepo palačo in jo najprimerneje uredil, ako ga imenujemo „modro glavo“, koliko bolj moramo šele Boga, svojega očeta, tako imenovati. On pač zasluži ime „najmodrejša, neskončno modra glava“. Hiero, kralj sicilijanski, je bil dal napraviti tako veliko in težko ladjo, da je ni bilo mogoče spraviti v morje. Tu pokliče slovečega umetnika Arhimeda. Ta je pa naredil stroj, s katerim je mogel sam kralj ladjo brez tuje pomoči dvigniti in jo izpustiti v morje. Tega je bil kralj tako vesel, da je zapovedal, da morajo vsi kot dobro in pametno pripoznati, kar bi Arhimedes izjavil ali izvršil. En sam umeten stroj je torej zadoščal, da je vzbudil prepričanje, da mora biti vse modro in dobro, kar naredi ta umetnik. Koliko bolj bi morala šele umetna palača tega sveta zadostovati, da v nas vzbudi prepričanje, da mora biti vse dobro in modro, kar pride iz rok božjih.

Zato ne tožimo, ako nas tarejo skrbi, ako nas obiskujejo križi in težave, ampak njemu prepustimo sebe in vse svoje, trdno prepričani, da je in bo vse prav uredil. Ako je Bog tako lepo preskrbel za druge stvari, ki nimajo neumrjoče duše, koliko bolj bo šele za nas, ki jo imamo, ki smo po njegovi podobi ustvarjeni, njegovi otroci v pravem pomenu. „Poglejte ptice pod nebom“, je rekel Gospod tako lepo, „ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice. Vaš oče nebeški jih živi. Ali niste vi veliko več kot one? Zato ne skrbite in ne recite: Kaj bomo jedli ali pili, in s čim se bomo oblačili? Vaš oče ve, da vsega tega potrebujete.“ (Mat. 6, 26; 31, 32.) Ako se pa včasih kaj takega pripeti, česar ne moremo umeti, ali če ne vemo, čemu bi bila ta ali ona stvar; ako mislimo, da bi mi vse drugače uredili stvari, spominjajmo se besed prerokovih, po katerem nam kliče sam Bog: „Moje misli niso vaše misli, in moje pota niso vaša pota. Kolikor je višje nebo od zemlje, toliko višje so moje misli od vaših misli.“ (Iz. 55, 8. 9.) [Nekatere takih pomislekov smo že omenili v IV. delu, n. pr. zakaj se hudobnežu mnogokrat bolje godi kot pravičnemu itd.]

O nekem knezu se bere, da je zelo sovražil muhe in pajke, in da

se je pogosto jezil, čemu jih je Bog le ustvaril, ker niso človeku v nobeno korist. Tu se prigodi, da je moral knez bežati pred sovražnikom. Utrujen se vleže neki večer pod drevo in zaspi. Spečemu se približa sovražni vojak in ga hoče umoriti. Tu prileti muha, se vsede na kneževo lice ter ga piči. Knez poskoči kvišku in ko zagleda sovražnega vojaka, ga z mečem odžene. Potem se skrije v gozdu v votlino. Po noči prepreže pajek votlino z mrežo. V jutru ga prideta zopet iskat dva vojaka. Pred votlino postojita ter se pogovarjata. „Gotovo je tu notri", pravi eden. A drugi mu odvrne: „Ne, ne, ni ga ne, saj bi bil pri vhodu predrl pajkovo mrežo." Prepričana po pajkovi mreži odideta. Ko pa odideta, pade knez, ki je bil slišal ves pogovor, na kolena ter zahvali Boga za dvakratno rešitev, in sicer po muhi in pajku. „O Bog, kako sem ti hvaležen," zakliče ves prevzet. „Včeraj si me rešil po muhi, danes pa po pajku. Kolika je tvoja modrost, kako dobro je vse, kar si ustvaril." Prej je menil, da so pajki in muhe popolnoma nepotrebne, a zdaj se je prepričal, da tudi utegnejo včasih človeku zelo koristiti. — Na slični način je pajek rešil tudi sv. Feliksa, duhovnika v mestu Nola na Laškem († 310). „Nihče naj se ne pritožuje nad stvarnikom," pravi sv. Bazilij, „da je ustvaril strupene, našemu življenju pogubne in sovražne stvari; na isti način bi se tudi morali pritoževati nad učiteljem, ki kaznuje s šibami in palicami razuzdano mladino, da bi ukrotil njeno razuzdanost." (Hom. IX. in Hexaëm.)

Na isti način kakor oni plemič, mogli bi se tudi mi mnogokrat prepričati, da je Bog vse najprimerneje uredil, da doseže svoje najsvetejše namene. Znana je gotovo tudi prigodbica o kmetiču, ki se je leže pod hrastom zraven bučevine čudil, čemu da ima hrast tako majhen sad, bučevina pa tako velikega. Ko mu je pa bil v spanju padel želod na nos in se mu je pocedila kri, je spoznal, kako modro je Bog vse uredil, ker bi bilo po njem, ako bi mu bila mesto želoda padla buča na nos. Pa če se tudi vselej tako ne prepričamo kot ta kmetič, vendar bodimo uverjeni, da je Bog, ki je najpopolnejše bitje, tudi neskončno moder.

Ako si otrok v svojih mladih letih ne dela veliko skrbi, ampak vso svojo skrb vrže le na očeta, koliko bolj smemo in moramo še le mi zaupati v svojega najboljšega očeta, ki vse, kar stori, prav stori, če se tudi nam prav ne zdi. Marsikatera reč ne ugaja sicer našemu telesu, n. pr. bolezen, a je dobra za dušo, ker človeka odvrne od posvetnosti in ga napoti, da skrbi za svojo dušo. Kar nam ni koristno za sedanje življenje, nam bo pa koristilo tembolj za večnost, ako je s pravim srcem sprejmemo. Marsikatera reč bi bila sicer posameznemu človeku koristna, a Bog mu je ne da, ker bi bila škodljiva splošnemu blagru, na katerega se Bog v prvi vrsti ozira. Zato si tudi ne smemo misliti, da bi Bog prišel v kako zadrego, ako dva prosita za popolnoma nasprotne si reči, n. pr. en kmetič za lepo vreme, drugi pa za dež. Bog tu dela kot vsak pameten vladar, kateremu se pošiljajo razne naravnost si nasprotujoče prošnje. On ne gleda na posameznike, ampak na splošen blagor. Koliko bolj more storiti to še le neskončno modri Bog, ki je še razen tega vsemogočen. On

vreme lahko tako uredi, da se različne prošnje za ugodno rast žita naposled vendar le izpolnijo. In če pametni vzroki podpirajo prošnjo, ali ne more tudi čudežnim potem izpolniti njihove prošnje?

Kako lepo nam pač pričuje za neskončno modrost božjo sledeči dogodek, ki nam kaže, kako vodi Bog človeka do njegovega cilja.

Karol N. je bil kapitan, odlikovan z redom častne legije. Nekoč pride v mesto Angers z namenom, da opravi duhovne vaje v ondotnem jezuitskem samostanu. Med potjo se pa premisli in se že poda proti drugemu kolodvoru, da bi dalje potoval. Na potu sreča dva policaja, ki sta peljala pijanca v zapor. Ker se je bil kapitan vozil celo noč, je bil ves bled in se je takoj policajema zdel sumljiv. Vprašata ga, kdo da je, in zahtevata, da naj se izkaže z listinami. A kapitan je bil vse listine pustil na ladji. Že ga hočeta policaja odvesti v zapor, ko jima pokaže priporočilno pismo do jezuitskega superiorja in jima pove, kakšen namen da je imel. Policaja ga peljeta k jezuitom, da se prepričata, je li kapitan govoril resnico ali ne. Komaj zagleda superior jezuitov kapitana, ga takoj spozna in potrdi policajema, da je kapitan govoril resnico. Ko odideta policaja, reče superior: „Kolikor mi je znano, ste vi prvi, katerega so policaji pripeljali k duhovnim vajam.“ Kapitan je ostal v samostanu in opravil nameravane duhovne vaje. Po dokončanih duhovnih vajah pa ni zapustil samostana, ampak je ostal v njem, postal redovnik, duhovnik in misijonar v Kini, kjer je zelo plodonosno deloval.

Kaj ne, kako čudna so božja pota! Kakšnih sredstev se poslužuje neskončna modrost našega nebeškega očeta, da pripelje svojega otroka do cilja, katerega mu je namenila. Pač res, kakor pravi apostol: „O globočina bogastva, modrosti in znanja božjega. Kako nerazumljive so njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota!“ (Rimlj. 11, 33.) Zato hvalimo Boga za vse, kar nam pošlje, dobro vedoč, da je to za nas najbolje. Sv. Elizabeta je dala peti zahvalno pesem za vse trpljenje in preganjanje, katero je bila prestala. Isto je storil sv. Janez Krizostom. Cesarica Evdoksija ga je bila izgnala iz svojega cesarstva. Ko se sv. Janez vrne iz pregnanstva in ga navdušena množica pozdravlja, ji zakliče: „Kaj naj rečem? — Hvala Bogu! — To besedo sem rabil, ko sem bil pregnan; to besedo sem ponavljal v pregnanstvu, in to besedo zopet kličem, ko se vračam iz pregnanstva.“ Da, hvala Bogu za vse — saj je najmodrejša glava, ki ima najsvetejše namene in si tudi izbere najpripravnejše pripomočke, da doseže te namene. Brez skrbi se mu izročimo, njemu svojemu najboljšemu očetu, prepričani, da nas bo na najboljši način privedel do našega cilja ter dosegel svoje najsvetejše namene, katere ima z nami.

6. Močna in dobra roka.

„V tvoji roki je moč in mogočnost.“
(I. Kron. 29, 12.)

V mnogih družinah je navada, da otroci starišem poljubijo roko zlasti zjutraj in zvečer, kadar gredo iz doma ali se vrnejo domov.

Pač lepa in pomenljiva navada! Ako otrok poljubi svojemu očetu roko, s tem pač najlepše razodene svojo hvaležnost do njega, ki mu ravno s svojo roko deli nepreštete dobrote. Očetova roka ga pa tudi vodi, ga brani. Roka je torej iz ene strani znamenje dobrotljivosti, a iz druge strani pa tudi znamenje moči, ker se zlasti v človekovi roki razodeva in je nekako skupljena vsa njegova moč. Radi bi poznali, kolikor je našim slabim močem mogoče, svojega najboljšega očeta, zato poglejmo tudi, kaj nam vera in pamet oznanjata o roki našega najboljšega očeta, kolika je njena moč in njena dobrotljivost.

Kakor smo doslej videli, ima Bog, kot najpopolnejše bitje, vse dobre lastnosti v najvišji meri. Tudi njegova roka mora vsled tega imeti dobre lastnosti v najvišji meri, ona mora biti najmogočnejša, vsemogočna, pa tudi neskončno dobra roka.

Očetova roka je vsemogočna. Sam Bog je to povedal Mojzesu, ko mu je zaklical: „Jaz sem vsemogočni Bog, hodi pred menoj in bodi popoln.“ (I. Mojz. 17, 1.) O tej lastnosti očetove roke nam pripoveduje tudi Jezus Kristus, ki jo je pač najbolje poznal. „Oče, tebi je vse mogoče,“ je rekel v vrtu Getzemani pred svojim trpljenjem, „vzemi ta kelih od mene. “(Mark. 14, 36.) „Pri ljudeh je to nemogoče,“ je zaklical svojim učencem, „pri Bogu je pa vse mogoče.“ (Mat. 19, 26.) Ko je angel Gabriel oznanil Mariji, da bo postala mati Jezusova, in je ona dvomila, kako bi se moglo to zgoditi, ji je rekel: „Pri Bogu ni nemogoča nobena reč.“ (Luk. 1, 37.) Ves prevzet od božje vsemogočnosti kliče Job: „On je trdne moči; kdo se mu je še ustavljal, in je imel mir? On prestavlja gore..., on potrese zemljo iz njenega mesta in njeni stebri se tresejo. On zapove solncu in ne vzhaja.“ (Job 9, 4—7.)

Močna, vsemogočna je torej roka očetova, vse ji je mogoče storiti. Pa kako? Samo hoče in vse, kar želi, se zgodi. On ne potrebuje v to nobene stvari, nobenega orodja. „Rekel je,“ pravi psalmist, „in je bilo, on je ukazal, in je bilo ustvarjeno.“ (Ps. 32, 9.) Vse more storiti, kar je in kar si sploh moremo misliti, kar ne nasprotuje njegovemu bitju, namreč njegovi svetosti, pravičnosti, dobrotljivosti itd. Zato pravi sv. Klemen Aleksandrijski: „Bogu ni nič nemogoče razen laži.“ Kako velik je torej naš oče v luči sv. vere, ki nas v prvem členu apostolske vere uči moliti: „Verujem v Boga, Očeta vsemogočnega.“ Pa takega nam oznanja tudi zdrava pamet. On mora biti vsemogočen, ker je najpopolnejše bitje, ker mu ne sme nedostajati nobena popolnost. Čim bolj je človek nadarjen, tem imenitnejša dela izvršuje, tem več jih je sposoben izvršiti. Zato mora Bog storiti vse, ker je najpopolnejši duh, ki ima najvišjo moč. Ko bi on ne bil vsemogočen, potem bi bil slabši od človeka, ki more že po svojih slabih močeh toliko storiti.

Pa kolikokrat nam je že razodel svojo vsemogočnost! Najprej jo je razodel, ko je ustvaril svet. Poglej nebo, poglej zemljo, kamorkoli se ozreš, vidiš brezštevilna čuda. Kamorkoli se ozreš, povsod lahko zapaziš njegovo mogočno roko. Ona se ti kaže v najmanjši stvarci kakor v največji, da, še bolje v malih rečeh kot pa v velikih.

Ona se ti kaže v najmanjši živalci, katere niti s prostim očesom ne vidiš, ona se ti razodeva v velikanskih zvezdah na nebu. Ves svet je po besedah Tertulijanovih kras njegovega veličanstva in v svoji brezmejnosti vidna podoba njegove mogočnosti. „Preštej zvezde, ako jih moreš," je rekel Gospod Abrahamu. Današnji učenjaki so jih šteli (do 12.000 milijonov), a še niso pri koncu. Kolikor bolj se izpolnjujejo daljnogledi, tem večje postaja njihovo število. V sami „rimski cesti", ki se nam zdi le megla na nebesu, so našteli do 75 milijonov zvezd. Koliko je njihovo razdalje od nas! Vsedi se na solnčni žarek, ki je najhitrejši, v sekundi boš prehitel do 77.000 milj, torej v dnevu 6000 milijonov milj. Kdaj boš prišel do najbližje zvezde Alfa v Centauru? V treh letih in osem mesecih. Koliko boš rabil do Sirija? Dvaindvajset let! Pa kako velike so te zvezde! Ako bi solnce izvotlili, našlo bi 112 naših zemelj v njej prostora, ako bi jih postavili v ravno črto. V solnčni krogli bi našla prostora vsa zemlja z mesecem vred, ki bi se v njej ravno tako lahko gibal, kakor se sedaj vrti okrog zemlje. Kaj ne, velikanska krogla to!

Pa kako naglo se sučejo zemlja, solnce in druge zvezde. Zemlja se suče okrog svoje osi in okrog solnca. Okrog svoje osi se pa suče s toliko hitrostjo, da prehiti v svoji sredini na ravniku (ekvatorju) v sekundi 6 milj. Okrog solnca se suče s hitrostjo 7 milj v sekundi, to je v enem dnevu 660.000 milj. Brzovlak prehiti v eni uri do 20 milj, zemlja pa v eni uri do 27.500 milj. Kolika hitrost! Ker pa tudi solnce, okrog katerega se zemlja suče, ne miruje, ampak jo tudi za seboj nekako vleče, prehiti s solncem še povrh 172.000 milj, torej skupaj do milijona milj na dan. Kako močna je pač roka našega očeta, ki je vse naredila in uredila in vse še vedno vodi.

Ako hočeš težek kamen dvigniti, pa ga na noben način ne moreš: Kdo je večji, tvoja moč ali teža kamenova? Ako bi torej Bog ne mogel česa storiti, kar hoče, kdo bi bil močnejši, Bog ali stvar? Bog pa je vse ustvaril. Ker pa Bog ni mogel ustvariti stvari, ki bi bila močnejša kot on, zato se ne more nič ustavljati njegovi roki, njegova roka mora biti vsemogočna. Lončar lahko iz ila naredi, kar hoče. On ima večjo moč kot il. In vendar ila ni sam naredil! Zato mora Bog imeti vso moč nad svojimi stvarmi, ker jih je sam naredil. Kaj pa šele, ako pomislimo, da ta roka tudi ohranjuje in vlada ves svet. „Vse pričakuje od tebe, da jim daš hrane o primernem času," bi tu rekli s psalmistom. Do 200.000 vrst dreves in do 300.000 vrst cvetlic pokriva našo zemljo. Koliko je živali, koliko ljudi! In za vse te mora skrbeti očetova roka. Ali nismo pač prisiljeni reči, da je in tudi mora biti vsemogočna? Kolikokrat se je kot tako razodela zlasti v čudežih. Ta roka gospoduje nad nebom. Iz neba je dala deževati 40 dni in 40 noči, da je voda preplavila ves svet. Iz neba je dala deževati ogenj in žveplo nad pregrešni mesti Sodomo in Gomoro. Iz neba je pošiljala mano Izraelcem. Solnce je mrknilo ob smrti Gospodovi, dasiravno bi po naravnih zakonih ne bilo mrknilo.

Svojo oblast je razodela nad zemljo o priliki strašnih potresov, ki so pokončali cela mesta za kazen za njihove pregrehe. Ta mogočna roka je Izraelcem razdelila Rdeče morje, je utrdila vodo, da

je Gospod šel po nji kakor po suhem. Ta mogočna roka gospoduje nad živalmi in rastlinami, kakor je razodela, ko je zacvetela Aronova suha palica; ko je Egipčanom poslala kobilice in žabe v strašni množini. V njeni popolni oblasti je človeško življenje, saj je v eni noči pomorila vse prvorojence Egipčanov. Koliko mrtvih je že obudila! Njena vsemogočna oblast se razteza tudi na duše človeške. Ko je Gospod rekel, da se bogatin težko zveliča, so mu rekli učenci: „Ako je pa taka, se bo težko kdo izveličal.“ A Gospod jim odvrne: „Pri Bogu ni nemogoča nobena reč.“ Ali ni tega njegova roka pokazala že tolikokrat, ko je največje grešnike obrnila na pravo pot? Spominjamo na Magdaleno, Caheja in druge. Kako čudovito se kaže njegova vsemogočna roka pri vladanju cerkve! Kolikokrat je že svet menil, da so prišli njeni zadnji dnevi, da so ji takorekoč štete ure. A v istem trenotku je že obhajala največje zmagoslavje nad svojimi sovražniki. Da, kamorkoli se ozremo, povsod lahko opazimo to vsemogočno roko, kateri se nič ne more ustavljati. Kdo bi pač ne častil tega očeta, kdo mu ne zaupal, kdo se ga ne bal? Koliko zaupanja imamo mnogokrat do ljudi! Kaj vsega od njih pričakujemo, in vendar nam mnogokrat prav nič ne morejo pomagati, dasi so takorekoč najmogočnejši na svetu, bodisi vladarji ali največji učenjaki.

Leta 1889 je bil obolel sin ruskega milijonarja Brodski v Odesi na legarju. Najimenitnejše zdravnike cele Evrope je klical oče k postelji svojega sina, obljubil tistemu, ki ga ozdravi, 1 milijon rubljev (nad 4 milijone kron), a vse te najmodrejše glavice ga niso mogle rešiti smrti. Kako slaboten je vendar človek! Bogu pa niti besedice ni treba izgovoriti, on le hoče in vse se zgodi, kar hoče. Brez njegove volje nam tudi noben človek ničesar ne more pomagati. „Ne zaupajte v človeške otroke,“ kliče nam vsled tega psalmist, „ki ne morejo pomagati. Blagor človeku, ki zaupa v svojega Gospoda Boga.“ (Ps. 145, 2 nasl.) Ako nas obiščejo težave in bridkosti, zatecimo se torej v prvi vrsti k svojemu nebeškemu očetu in recimo, kakor je rekel Juda Makabejec Izraelcem, ko jih je peljal v boj zoper sovražnike: „Oni se zanašajo sicer na svoje orožje, ob enem pa tudi na svojo drznost; mi pa zaupamo v vsemogočnega Gospoda, ki more nje, ki gredo nad nas, in ves svet z enim migljajem pokončati.“ (II. Mak. 8, 18.)

Pa očetova roka ni samo neskončno močna, napolnjena z vsemi dobrotami, ona je tudi neskončno d o b r o t l j i v a, ter kaj rada deli te dobrote. Tu na svetu se kaj pogosto zgodi, da ima ravno tisti, ki ima vsega v obilici, do svojega revnega sobrata le trdo roko. Skoraj bi lahko rekli, da čim več ima človek, tem težji gre kaj iz njegove roke. Nasprotno je pri našem očetu. On je pri svojem neskončnem bogastvu tudi neskončno radodaren, dobrotljiv. „Ti odpiraš svojo roko,“ pravi psalmist, „in nasitiješ vse živo z blagodarom.“ (Ps. 144, 16.) Zlasti lepo nam Gospod sam opisuje svojo dobroto po preroku Izaiju: „Ali more žena pozabiti svoje dete, da bi se ne usmilila sinu svojega telesa? In ko bi ga ona pozabila, vendar te jaz ne bom pozabil. Glej na svoje roke sem te zapisal.“ (Iz. 49, 15. 16.) S tem nam je hotel Bog razodeti, kako skrbi za vsakega izmed nas. V

jutrovih deželah je namreč navada, da si ljudje z bodalom začrtajo imena dragih oseb v svojo roko, da jih takorekoč ne morejo več pozabiti, da se jih spominjajo, kadar pogledajo na svojo roko, v kateri je za vedno začrtano njihovo ime.

Pa kdo bi dvomil, da ima naš oče to lastnost? Že pri človeku lahko opazujemo, da je tem bolj radodarna njegova roka, čim boljši je, čim popolnejši je. Koliko bolj radodaren, da, najradodarnejši, najdobrotljivejši mora biti Bog, ki je najpopolnejše bitje. Zato so tudi pogani bili prepričani, da ima Bog to lastnost, in so svojega najvišjega malika imenovali „najboljšega“ (optimus). Vse stvarstvo je nekako podoba njegovega bitja. Vse njegove lastnosti nam nekako odsevajo iz njegovega dela, saj tudi umetnik vlije v svojo podobo svojega duha. In glej, tudi v stvarstvu se ti kaže njegova dobrotljivost v mnogih stvareh. Koliko najdeš dobrih ljudi že tu na svetu! Da, celo nekatere živali razodevajo nekako dobrotljivost. Sv. pismo pa tudi pripoveduje o dobrotljivosti nebeških duhov. Zato mora Bog biti neskončno dobrotljiv, sicer bi v njegovem stvarstvu ne našli sledov dobrotljivosti.

Toda v naravi ne najdemo samo sledove njegove dobrotljivosti v dobrotljivosti nekaterih stvari, ampak vsa narava nam oznanja njegovo dobrotljivost v obilnih dobrotah, katere je od njega prejela. Iz vse narave odmeva en sam veličasten spev: „Bog je dober, Bog nam deli obilih dobrot.“ Ptice, ki veselo prepevajo v zraku ali na drevju; živalce, ki se gibljejo po zemlji; ribe, ki se veselo igrajo v morju in vodah — vse nam oznanjajo njegovo dobrotljivost, ki jim je dala življenje, ki je neprestano ohranjuje na čudoviti način. Tudi najmanjša živalca, katere niti s prostim očesom ne vidimo, oznanja njegovo dobrotljivost, ki ji je vse preskrbela, česar potrebuje za svoje življenje. O, vsa narava je lepa knjiga, in vse posamezne stvari so črke v nji, ki nam opisujejo, poveličujejo dobrotljivost našega nebeškega Očeta. Kaj šele, če pogledamo na človeka! Koliko povoda bomo šele tu našli, da slavimo neskončno dobrotljivost nebeškega Očeta. Ali si že kdaj pomislil, kako dragocen zaklad ti je Bog dal v zdravih očeh, ušesih itd.? Le vprašaj najbolj revnega berača, za koliko je pripravljen dati svoje zdrave oči. Niti za vse bogastvo tega sveta jih ne da. In oči so le majhen del našega telesa, ki v sebi krije toliko čudov, da ga učenjaki imenujejo „mali svet“, kakor smo že večkrat pripomnili. O prav bogato je obdaril naš nebeški oče vsakega izmed nas. Res, da nimajo vsi enakih darov, a vkljub temu je vsak obilo prejel; če ni prejel enega daru, je pa drugega in v toliko večji meri. A Bog ni samo človeka obsul z dobrotami, ko ga je tako lepega ustvaril, on ga še vedno obsipa z neštetimi dobrotami, ko ga neprestano ohranjuje. Zanj je pogrnil zemljo z raznimi rastlinami, zanj je ustvaril živali. Njiva mu mora roditi žito, ako človek hoče. Gozd in drevo stojita le toliko časa, dokler človek hoče. Živali mu morajo služiti, dasi so nekatere močnejše in večje od njega. Konj mu nosi in vozi tovore, krava mu daje mleko, ovca volno, čebele za njega nabirajo med, ptice ga razveseljujejo in mu varujejo sadje, kokoš mu nese jajca itd.

Za človeka je razpel nebeški obok, nanj postavil solnce, luno in zvezde, da mu svetijo. Z eno besedo, človeka je postavil kralja vsemu stvarstvu, da mu vse stvari služijo in zanj delujejo. Ali ni torej človek primoran reči s psalmistom: „Ko gledam tvoje nebo, delo tvojih rok, mesec in zvezde, ki si jih ustvaril. Kaj je človek, da se ga spominjaš? Kaj sin človekov, da ga obiskuješ? Le malo si ga ponižal pod angele, s slavo in častjo si ga ovenčal ter si ga postavil črez delo svojih rok. Njegovim nogam si podvrgel vse, ovce in govedo, sploh vse, razen tega tudi živali na polju, ptice pod nebom in ribe v morju, ki se izprehajajo po stezah morja.“ (Ps. 8, 4—9.) — „Glej,“ kliče nam sv. Janez Krizostom, „nebo, zemlja, morje, vse je ustvaril zaradi nas. Ali niso to dokazi njegove dobrotljivosti?“ — Njegova roka je nad vse dobra, zakaj vse dobro, kar imamo, imamo od njega. Res, da marsikaj dobrega sprejmemo od ljudi, na pr. od starišev, učiteljev itd., a ti so le služabniki božji, po katerih nam on deli svoje dobrote. Ali ni on starišem v srce zasadil ljubezen do tebe? Ali ni on zapovedal, da moramo drug drugemu dobro storiti?

Dasi nam že tu na svetu deli toliko dobrot, vendar nam hoče še večjo podeliti v večnosti. Ako bomo njegovi dobri otroci, nas hoče poklicati v svoje lastno kraljestvo ter nas deležne storiti svoje lastne blaženosti. Da bi pa človek tudi mogel biti njegov dober otrok, mu deli vsega, česar v ta namen potrebuje. On ga uči, kakšne dolžnosti ima do njega; daje mu milosti, da jih more izpolnjevati; z eno besedo, on stori vse, da smo lahko njegovi dobri otroci, ako le hočemo biti. Kako dober je torej naš nebeški oče!

A še bolj živo je to pokazal, ko sta bila prva človeka z grehom izgubila pravico do njegovega kraljestva. Poslal je namreč svojega edinega Sina, da nas je odrešil s svojim trpljenjem in svojo smrtjo na križu. Le misli si, kolika dobrota bi bila, ako bi kak kralj dal svojega sina zapreti v ječo namesto kakega hudodelca. Pa če bi to storil tudi najmogočnejši kralj zemlje, bi to vendar nič ne bilo v primeri s tem, kar je storil kralj nebes in zemlje, naš nebeški oče, ki je svojega edinega Sina za nas daroval, ga poslal v ječo zemskega življenja, kjer je moral trpeti in umreti na križu. Res, neizmerna je dobrotljivost našega nebeškega očeta do nas! Pa komu izkazuje toliko dobrotljivost? Ali morda stvarem, ki so mu zvesto služile, od katerih more kaj pričakovati ali od katerih kaj potrebuje? Ali ga je mar kdo k temu prisilil? Vsi vemo, da je on na nas mislil, preden smo prišli na svet; da nam je dobrote delil, ne da bi ga kdo k temu prisilil, ampak popolnoma prostovoljno, dasi smo ga žalili, dasi ne potrebuje ničesar od nas. „On daje solncu sijati“, pravi sam Gospod, „črez dobre in hudobne, črez pravične in krivične.“ (Mat. 5, 45.) Kako prav ima torej apostol, ki pravi: Bog je ljubezen. Kakor je on sam neskončen, tako je tudi neizmerna, neskončna njegova ljubezen in dobrotljivost.

Kako se moramo pač veseliti, da imamo tako dobrega očeta v nebesih, čigar roka nam je že toliko dobrot podelila in nam jih hoče še podeliti. Otroci so v ljubezni vdani svojim starišem, od

katerih prejemajo neprestano dobrote, in mi bi ne ljubili tega najboljšega očeta, ali ga celo žalili z grehi? Žival celo pozna svojega dobrotnika. Pes je nekako v ljubezni naklonjen svojemu gospodarju, ki ga hrani, in človek bi ne ljubil svojega najboljšega očeta, ki mu podeli neštete dobrote. Ali bi ne bila to največja, najgrša nehvaležnost? Kako nas pač osramote tisti Japonci, ki so zaklicali, ko so vprvič slišali o neskončni dobroti odrešenja: „Kako dober, kako ljubezniv je Bog kristjanov!“ potem pa rekli, ko so slišali, da marsikateri to dobroto z nehvaležnostjo povračujejo: „O nehvaležna srca. Na kateri prekleti zemlji pač biva to brezčutno in nespametno ljudstvo?“ — O nad vse grdo bi bilo, ako bi tudi nad nami moral tožiti, kakor je tožil nad izraelskim ljudstvom: „Vol pozna svojega gospodarja in osel jasli svojega gospoda; Izrael pa ne pozna mene in moje ljudstvo ne ume tega.“ (Iz. 1, 3.) O, če le malo premislimo to neizmerno dobrotljivost našega nebeškega očeta, smo primorani pač tudi mi zaklicati z apostolom: „Ljubimo Boga, ker nas je on prej ljubil.“

To svojo ljubezen pa pokažimo zlasti s tem, da njegove zapovedi vestno izpolnjujemo, saj pravi Gospod: „Kdor moje zapovedi ima in jih izpolnjuje, ta je, ki me ljubi.“ (Jan. 14, 21.) Kakor dober otrok z veseljem izpolnjuje povelje svojega očeta, od katerega ve, da je že veliko dobrega prejel in bo še prejel, tako bo tudi nam spomin na neskončno dobrotljivost našega nebeškega očeta olajševal izpolnjevanje njegovih zapovedi.

Ljubezen do nebeškega očeta naj nas pa tudi vnema, da ljubimo svojega bližnjega in tudi njemu delimo dobrote, kakor jih nam deli nebeški oče, kakor pravi apostol: „Ker nas je Bog ljubil, se moramo in hočemo tudi mi ljubiti drug drugega.“ (I. Jan. 4, 11.) Bogat mladenič je bil ozdravel po nevarni bolezni. Ko pride vprvič na vrt, kakor prerojen ves vesel hvali Boga za toliko dobroto, da mu je zopet podelil zdravje. Svoje oči obrne proti nebu ter reče: „S čim bi ti pač, preljubi Bog, povrnil toliko dobroto? Kako rad bi ti dal vse svoje premoženje!“ Te besede pa sliši pastir Hermes in reče mladeniču: „Od zgoraj prihaja vse dobro. Tja gori ne moreš ničesar poslati, pojdi z menoj.“ Mladenič sledi pobožnemu starčku, ki ga pelje v revno kočo, kjer je ležal družinski oče na bolniški postelji. Žena njegova se je milo jokala, otroci pa so letali brez obleke sem in tja ter prosili kruha. Mladenič se prestraši, toda starček ga prime za roko in mu reče: „Glej, tu je oltar za tvoj dar! Glej, tu so Gospodovi otroci in namestniki.“ Mladenič je razumel starčka in je bogato obdaroval ubogo družino. Tako skazujmo tudi mi svojo ljubezen do nebeškega očeta. Ker obilnih dobrot ne moremo njemu samemu povrniti, povrnimo mu jih v njegovih otrocih, v našem bližnjem, ki je v revi in potrebi. — Slednjič pa naj nas resnica o neskončni dobrotljivosti očetovi tolaži in nam daje pogum, kadar nas zadene reva in beda. Tedaj nikar ne obupajmo, ampak z zaupanjem se zatecimo k njemu, ki ima do nas tako dobro roko. Kakor nam je doslej delila neštete dobrote, tako nam jih bo delila tudi posebno tedaj, kadar jih bomo nujno potrebovali.

7. Brez madeža.

„Bodite popolni, kakor je vaš nebeški oče popoln.“
(Mat. 5, 48.)

Najdražja dota za otroke je dobro ime in poštenje starišev. Kaj pomaga, če otroci še toliko podedujejo od svojih starišev, ako so pa od njih prejeli s kakim hudodelstvom ali krivico omadeževano ime. Kaj jim pomaga vse to, ako se pa imena svojega očeta ne upajo imenovati, da jih ne oblije rdečica. Nepoštenost starišev nekako zatemnuje dobro ime in poštenje otrok. Kaj bi otroci radi dali, ko bi mogli takorekoč oprati omadeževano ime očetovo. Kako srečne se pa štejejo otroci, katerim je oče zapustil častno ali celo slavno ime, ako morejo s ponosom imenovati njegovo ime.

Kako srečni smo šele mi otroci nebeškega očeta, ker na njegovem imenu ni madeža, ker je njegovo ime najčastnejše, najslavnejše. Vera in pamet nas učita, da na našem očetu ni najmanjšega madeža kake nepopolnosti ali hudobije, da je najsvetejši.

On, ki pač sebe najbolje pozna, je rekel Izraelcem: „Jaz sem svet.“ (III. Mojz. 19, 1.) Njegovo svetost opevajo angeli v nebesih, kakor je to videl in slišal v prikazni prerok Izaija: „Videl je Boga na prestolu sedeti, šest angelov je stalo pri njem. Drug drugemu so klicali: Svet, svet, svet je Gospod, Bog vojnih trum, zemlja je polna njegovega veličastva.“ (Iz. 6, 3.) Iste besede je slišal tudi evangelist Janez v prikazni, katero nam opisuje v svojem skrivnem razodetju (4, 8). „Pojte psalme Gospodu, vi njegovi svetniki,“ kliče psalmist, „in slavite spomin njegove svetosti.“ (Ps. 29, 5.) Tudi sv. apostol Jakob nas uči, da je Bog svet, ki ljubi samo dobro in sovraži hudo. „Nihče, ki je skušan, naj ne reče, da ga Bog skuša, zakaj Bog ni tak, da bi koga skušal k hudemu, on sam nikogar ne skuša.“ (Jak. 1, 13.) Zato tudi sv. cerkev pri sv. maši kliče Bogu: „Ti si edini svet, ti edini Gospod, ti edini najvišji,“ in pri predglasju mu poje z angeli: „Svet, svet, svet si ti Gospod, Bog vojnih trum.“

Sv. vera torej določno imenuje Boga svetega, ki ljubi samo dobro, sovraži vse hudo, na katerem ni sence kake nepopolnosti ali hudobije. In temu mora pritrditi tudi naša pamet.

Ni ga, skoraj bi rekel, človeka, ki bi bil toliko hudoben, da bi se niti najmanj ne veselil nad dobrim, ako je vidi na drugih. Koliko vpliva ima na srce poštenje in zvestoba, čednost in pravičnost, če jo tudi na drugih zapazimo. Ali se nam ne porosi oko, ako čujemo o kakem plemenitem, lepem dejanju? Ako pa mi, ki smo hudobni, ljubimo dobro, in te ljubezni tudi pri tolikih slabih nagnjenjih ne moremo popolnoma zatreti, koliko bolj mora šele Bog ljubiti dobro, ker ima vse dobre lastnosti v najvišji meri! Ker je pa Bog sam najvišje, najpopolnejše dobro, zato mora Bog samega sebe najbolj ljubiti. In ravno zaradi tega mora samo dobro ljubiti, ker bi se sicer samega sebe sovražil, ako bi ljubil hudo, ker hudo naravnost nasprotuje njegovim popolnostim, njegovemu bitju. Bog mora torej ljubiti samo dobro, sovražiti vse hudo, on mora biti neskončno svet. To sledi tudi iz njegove

neizpremenljivosti. Ako bi namreč Bog mogel postati še svetejši, potem bi se izpremenil. Ker se pa ne more izpremeniti, ker ne more ničesar pridobiti ne izgubiti, zato mora biti neskončno svet, da, neskončna svetost sama. Človek si namreč pridobi svetost le z veliko silo, z velikim trudom jo takorekoč v se spravi. Ker pa Bog ne more ničesar pridobiti, zato mora biti sam vsa svetost. Prilika nam bo stvar pojasnila. Stena, katero obseva solnce, je svetla. A kadar zaide solnce, izgubi stena svojo svetlobo. Stena ima torej svetlobo, a svetloba sama ni. Solnce je pa vedno svetlo, svetlobe ne more izgubiti, zato je solnce samo na sebi svetloba, vir svetlobe. Ista je pri Bogu; Bog ne more izgubiti, ne si več pridobiti svetosti, on je sam na sebi od vekomaj vsa svetost, vir in merilo vse svetosti. On je največje dobro, in kolikor bolj ga človek posnema v njegovih lastnostih, tem svetejši je. To pa naravnost terja od nas. „Jaz sem Gospod, vaš Bog, posvetite se in bodite sveti, kakor sem jaz svet.“ (III. Mojz. 11, 44.) Tudi sv. Peter opominja kristjane, da naj bodo sveti, z besedami: „Zakaj pisano je: bodite sveti, kakor sem jaz svet“.

Bog pa ne ljubi samo dobro, on hoče tudi le dobro. Kakršen je človek, take hoče imeti tudi svoje bližnjike. Pobožna mati se na vse načine trudi, da bi bili sveti tudi njeni otroci. Zato hoče tudi Bog, kot najpopolnejše bitje, da bi bili vsi dobri, sveti. V ta namen nam je zasadil v srce glas vesti, ki nas k dobremu napeljuje, odvračuje pa od hudega. Ako smo dobro storili, nas hvali, graja pa, ako smo delali hudo.

Dalje nam je v ta namen dal zapovedi, ki imajo zopet le namen nas voditi k dobremu, odvračevati pa od hudega. Ako pa nam je dal ta dva vodnika k svetosti, mora tudi hoteti, da ju poslušamo, da živimo po glasu vesti in po zapovedih. Kakor oče v družini ljubi zlasti tiste otroke, ki so poslušni njegovim zapovedim, tako mora tudi on ljubiti v prvi vrsti tiste, ki dobro delajo, sovražiti pa tiste, ki delajo hudo, sovražiti zlasti njihova hudobna dejanja. Ako pa Bog kot najpopolnejše bitje mora hoteti le dobro, ako mora zahtevati, da ljudje delajo le dobro, katero nam razodeva po glasu vesti in po svojih zapovedih, ako ljubi le tiste, ki izpolnjujejo to njegovo voljo, ali jih ne bo tudi poplačal? Ako je nekako primoran sovražiti hudobne, ali jih ne bo kaznoval? Da, Bog mora plačati dobre, kaznovati hudobne, kakor pameten oče kaznuje otroke, ki niso poslušni njegovim zapovedim; poplača pa tiste, ki jih izpolnjujejo. Posebno je primoran to storiti zaradi tega, ker pač plačilo in kazen najbolj človeka napotujeta, da dela dobro in se ogiblje hudega. Tako nas zdrava pamet iz ene strani uči, da je Bog neskončno svet, a iz druge strani nam napoveduje drugo lastnost, njegovo neskončno pravičnost, ki se razodeva v tem, da plačuje dobro, hudo pa kaznuje, kakor si kdo zasluži. Njegova pravičnost je pravzaprav njegova svetost, ki se na zunaj razodeva v plačilu dobrega, kazni hudega. Res je, da on ni dolžan nas poplačati za dobro, kar storimo, ker je to naša dolžnost. Mi, kot stvari in otroci nebeškega očeta, smo dolžni biti pokorni njegovim zapovedim. A njegova ljubezen in

modrost mu takorekoč velevata, da poplačuje dobro, ker se človek ravno po plačilu da najuspešnejše privesti do tega, da dela dobro.

O njegovi pravičnosti nam tudi kaj določno govori sv. pismo. „Pravičen si ti, o Gospod,“ kliče psalmist, „in pravična je tvoja sodba.“ (Ps. 118, 137.) „Bog ni krivičen,“ pravi sv. apostol Pavel, „da bi pozabil vaša dejanja in ljubezni, katero ste skazali njegovemu imenu, ker ste svetemu služili in še služite.“ (Heb. 6, 10.) Tudi sam se tolaži s to resnico: „Bojeval sem se dobro, dokončal svoj tek, ohranil vero. Zdaj mi je prihranjena krona pravice, katero mi bo dal oni dan Gospod, pravični sodnik, ne samo meni, ampak vsem, ki ljubijo njegov prihod.“ (II. Tim. 4, 7. 8.) „Vsakemu bo poplačal po njegovih delih“ nas zatrjuje na drugem mestu (Rimlj. 2, 6), in tudi Gospod sam nam napoveduje: „Povem vam, da bodo ljudje odgovor dajali na dan sodbe od vsake nepotrebne besede.“ (Mat. 12, 36.) Kar nam pa določno oznanjata vera in pamet, to nam je Gospod sam pokazal v mnogih dejanjih, ki očitno oznanjajo njegovo svetost in pravičnost, ki ljubi, hoče in plačuje dobro, sovraži in kaznuje vse hudo. — Kako očitno govori o teh lastnostih že naša vest. Vest nas napeljuje k dobremu, odvračuje od hudega. A ona nas tudi plačuje in kaznuje. O kako dobro de človeku, ako je kaj dobrega storil, kako veselje, koliko zadovoljnost čuti v svojem notranjem. Kak strah, kaka potrtost se ga pa poloti, ako je storil kaj hudega. Noč in dan ga preganja ta sodnik, mu ne da pokoja, še v spanju mu očita njegovo hudobijo.

Še očitneje se nam te lastnosti našega nebeškega očeta razodevajo v mnogih dogodkih, katere nam opisuje svetopisemska ali pa občna zgodovina. „Niti angelom,“ pravi sv. apostol Peter, „ni prizanesel, ko so grešili, ampak jih je pahnil z verigami pekla v prepad in izročil mukam, da jih ohrani za sodbo.“ (II. 2, 4.) Kako očitno se razodeva svetost in pravičnost v kazni, ki je zadela naše prve stariše v raju. Komu ni znana strašna kazen vesoljnega potopa, ki je zadela pokvarjeni človeški rod! Kdo še ni slišal o kazni, ki je zadela hudobni mesti Sodomo in Gomoro, ali pa nehvaležno mesto Jeruzalemsko? Podrti tempel, katerega nihče ni mogel na novo sezidati, judovsko ljudstvo brez oltarja, brez kralja, brez duhovnov, razkropljeno po vsem svetu, ali nam nista živi priči svetosti in pravičnosti našega najboljšega očeta? In če pogledaš v svetovno zgodovino, koliko prič najdeš šele tu! Zlasti nam osoda mnogih narodov priča o teh lastnostih, ker Bog, kakor pravi sv. Avguštin, ne bo mogel narodov v njihovi celoti kaznovati v večnosti, zato jih tu na svetu kaznuje. Kje je nekdaj tako slavni rimski narod, ki je vladal ves svet? Ni ga skoraj niti sledu o njem. Zakaj? Za njegove hudobije je bil iztrebljen iz površja zemlje. Nekdaj bogata in slavna Španija — sedaj v toliki revi in bedi, nam govori o teh lastnostih, zakaj zadela jo je kazen, ker se je bila odvrnila od svojega Boga.

Pa tudi pri posameznikih se mnogokrat kaj živo razodeva svetost in pravičnost našega nebeškega očeta. Svetopisemska zgodba nam razen omenjenih nudi obilico takih zgledov, ki razodevajo, kako Bog ljubi dobro, katero plačuje, sovraži pa hudo, katero že na tem

svetu občutljivo kaznuje. Kako je povišal egiptovskega Jožefa, ki mu je bil vedno vdan in se ogibal greha. Kako občutljivo je kaznoval Helija in njegove sinove! Strašno smrt je našel Absalom zaradi svoje nepokorščine in upornosti do svojega očeta. Spominjam dalje na kralja Ahaba, ki je s svojo ženo zaradi svoje krivičnosti umrl strašne smrti; na Davida, kateremu je Bog zabranil zidati tempel, ker si je bil s krvjo omadeževal svoje roke. Koliko zgledov nam šele nudi svetovna zgodovina. Spominjam te le na preganjalce sv. cerkve, katere je zadela očitna kazen božja, kakor smo že opetovano opomnili. Ni nam pač mogoče navesti mnogo takih dogodkov, ali enega naj pa vendar navedemo.

Ob vznožju Pirenej (gorovja med Španijo in Francoskem) je pred nedavnim časom živel imeniten, daleč naokrog znan zdravnik, po imenu Fabas. Ta nam pripoveduje sledeči dogodek. Nekoč pride k njemu mož, ki je imel rano na nogi. Rana je bila stara in čudovita, vedno so bili črvi v njej. Zdravnik mu je dal razna sredstva, da bi vsaj črve pregnal, a vse je bilo zastonj. Nekega dne pa pravi bolnik zdravniku: „Gospod zdravnik, opustite svoje poskuse, jaz bom svojo rano s seboj nesel v grob."

„V resnici," pravi zdravnik, „to je nekaj posebnega. Stvar sem že premišljeval. Marsikateri čuden slučaj sem že imel v svoji zdravniški službi, a kaj takega še nisem videl." Opetovano vpraša bolnika: „Kje ste pa vendar dobili to rano?"

„Na Španskem, kakor sem vam že pogostokrat povedal, a nisem vam še razložil, zakaj se ne da zaceliti. Naj vam še to povem. Bil sem dvajset let star, ko sem l. 1793 postal vojak in bil poslan v Španijo. Iz naše vasi sta šla še dva druga mladeniča z menoj, Tomaž in France. Nevera tistih časov se je bila tudi nas poprijela. Ne daleč od kraja, kamor smo bili določeni, smo prišli v vas, mimo podobe Matere božje, katero je vsa vas zelo častila. Eden mojih tovarišev se začne norčevati iz podobe in zaničevati prazno vero ondotnih prebivalcev. Imeli smo puške s seboj. Tomaž nasvetuje, da naj streljamo na podobo, in France mu s krohotanjem pritrdi. Jaz pa, strahopetec, sem jih sicer odvračeval, a tovariša se mi posmehujeta. Tomaž pomeri in ustreli, krogla zadene podobo na čelu; tudi France ustreli in zadene v prsi. Tudi jaz sem pomeril, zatisnil oči, sprožil puško in zadel..."

„Nogo?" vpraša zdravnik.

„Da, v nogo, ravno nad kolenom sem jo zadel! Vi torej lahko uvidite, da ne bom nikdar ozdravel. Ko izvršimo ta junaški čin, gremo dalje. Stara ženica, ki nas je videla, nam zakliče: »Vi greste v vojsko; kar ste storili, vam ne bo prineslo sreče!« Tomaž ji grozi. Jaz sem bil ves potrt, pa tudi Francetu ni bilo dobro pri srcu. Še isti večer pridemo k svojemu polku; nekaj dni pozneje je bila bitka. Priznam, da sem šel s strahom v ogenj, in moral bolj, kot mi je bilo ljubo, misliti na Marijino podobo. A šlo je vse po sreči. Tomaž se je celo odlikoval. Boj je končan, sovražnik beži in polkovnik hoče že zapovedati, da naj se ustavi preganjanje sovražnika, kar poči strel, Tomaž se zavrti in pade na tla na obraz.

Hitro priskočimo, da ga vzdignemo, a bil je že mrtev. Krogla ga je bila zadela ravno v sredi čela, kamor je bil malo dni poprej zadel podobo Matere božje. France in jaz se pogledava, bleda kot smrt, a besedice ne izpregovoriva. — Drugi dan nas je zopet napadel sovražnik in treba je bilo zopet iti v ogenj. France me prime za roko in pravi: »Danes pridem jaz na vrsto; ti si srečen, da si slabo pomeril.« — Nesrečnež se ni zmotil. Sovražnik nas prepodi. Oba sva ostala sicer brez rane, a tu ustreli v jarku ležeč ranjen Španijol in France pade na tla s prestreljenimi prsi. Oh, gospod doktor, kakšna smrt! Valjal se je na tleh in kričal po duhovniku. Tisti, ki so bili v njegovi bližini, ga vzdignejo, a bil je že mrtev. Puste ga ležati na cesti. Od tega trenotka sem bil prepričan, da tudi jaz ne bom ostal brez kazni. Trdno sem sklenil izpovedati se svojega bogokletnega dejanja pri prvi priliki, a nisem našel duhovnika. Ko se mi pa po več bitkah ni nič hudega pripetilo, sem polagoma izgubil svoj strah in tudi pozabil na svoje sklepe. Ko se vrnemo na Francosko, sem bil že vse pozabil. Ko pa pridemo v vas, v kateri smo bili izvršili ono hudobijo, se na čudovit način sproži mojemu tovarišu puška, in jaz sem bil zadet tam, kjer vidite rano. Tako se je uresničilo, kar nam je ženica napovedala. Moja rana je bila na prvi pogled videti le lahka. Vojaški zdravnik je menil, da se bo v par dneh zacelila. Tudi jaz sem bil prepričan o tem. Kako se pa on začudi in jaz prestrašim, ko se začnejo v rani rediti črvi, ki se ne dajo na noben način odstraniti. — Že dvajset let nosim to rano, poskušam vsa sredstva, a vse zaman. Dasi Boga vedno prosim za ozdravljenje in tudi vanj zaupam, vendar se ne morem pritožiti in se tudi ne pritožujem. Ta rana je že postala lek mnogim dušam, zlasti pa moji. Ako bom enkrat umrl, in sicer krščansko in spokorno umrl, bom edino ti rani zahvalil to dobroto. Potem se bom še srečnega štel, da sem moral šepati. Jaz dvomim sicer, da bom ozdravel, a jaz upam, da mi bo Bog odpustil, da bom umrl v njegovi milosti na priprošnjo tiste, katero sem tako zelo razžalil.“

Ali ni ta dogodek očiten dokaz neskončne svetosti in pravičnosti božje? Pa koliko sličnih zgledov bi še lahko navedli! Sicer je pa Bog že tako uredil, da se pregreha sama že na tem svetu kaznuje. Zapravljivec in lenuh zabredeta v revščino in bedo; pijanec si pokvari svoje zdravje, zapravi svoje poštenje, premoženje; nečistnik si nakoplje razne bolezni; hudodelca pogosto najdejo, zapro in kaznujejo.

Sploh nam pa ni treba veliko iskati prič, ki govore o omenjenih lastnostih našega nebeškega očeta, saj imamo eno pričo, katera nam kar najbolj živo govori o njih, pričo, katero najdemo povsod, takorekoč kamorkoli se obrnemo, to je namreč vsako sveto razpelo ali križ. Kaj lepo nam to pričo pojasnjuje v priliki sveti Vincencij Fererij. Štirje tovariši so v nekem mestu skupno izvrševali razne tatvine in hudobije. Ko se ne čutijo v tem mestu več varne, gredo dalje. Ko se približajo drugemu mestu, vidijo pri mestnih vratih obešenega na vislicah lepega, dragoceno oblečenega mladeniča. Takoj postoje in vprašajo mimogredočega moža, kdo je ta mladenič. „Edini sin je našega poglavarja,“ jim odvrne mož.

„Kaj?“ zakličejo čudeč se, „tako imenitnega stanu? Kdo ga je pa dal obesiti?“ — „Njegov lastni oče.“ — „Kaj je pa hudega storil?“ vprašajo dalje še z večjim začudenjem. „Eden izmed poglavarjevih hlapcev je nekaj ukradel,“ pripoveduje mož. „Vsled tega ga zapro v ječo, dokler se sodba ne izreče nad njim. Sin poglavarjev, ki je hlapca zelo ljubil, je preprosil očeta, da so tatú izpustili iz zapora, sam se je pa zanj ponudil za poroka, če bi hotel ubežati. Komaj pa pride hlapec na prosto, takoj ubeži in sin poglavarjev je moral namesto hlapca trpeti, zakaj strogi in pravični oče je dal sina obesiti.“ „Tu smo pa slabo naleteli,“ si mislijo tatovi. „Tu pa že ne bo kazalo krasti. Le hitro pojdimo drugam,“ pravijo drug drugemu. „Ta je pač strog sodnik, ki je dal svojega edinega sina obesiti, ne zaradi njegove tatvine in hudobije, ampak zaradi tatvine, katero je izvršil njegov hlapec. Kaj bi se šele nam prigodilo, ako bi nas zasačil pri tatvini. Raje nehajmo krasti.“

Glej, dragi bralec, na sv. križ! Ali se ni slična godila s tistim, ki visi na njem? Kdo bi mogel popisati, koliko je prestal! Že spomin na to trpljenje mu na Oljski gori provzroči krvavi pot, kaj je šele moral trpeti, ko so ga bičali, s trnjem kronali, ga na križ pribili, ko je na križu visel in ondi v najstrašnejših mukah umrl! Kdo ga je tako hudo udaril? Njegov lastni oče v nebesih. Pa kaj je hudega storil? Niti najmanjše pregrehe ali hudobije; celo njegovi najhujši sovražniki, ki so ga marljivo opazovali, in desni razbojnik na križu morajo priznati, da ni nič hudega storil. Čemu pa toliko trpi? „Zavoljo pregrehe svojega ljudstva sem ga udaril,“ nam kliče njegov oče po preroku Izaiju. O kako mora pač ta oče sovražiti hudo, ako je tako hudo kaznoval na svojem Sinu, dasi on tega ni storil, ampak le iz ljubezni do nas, svojih hlapcev, na se vzel. Kako pravičen sodnik je ta oče, ki je tudi naš oče, ako niti svojemu tako ljubljenemu, edinemu sinu ni prizanesel, ki je na se vzel pregrehe svojega ljudstva. Ali ni torej vsak križ najočitnejša priča božje svetosti in pravičnosti? Res, ko bi druge priče ne imeli, zadoščati bi nam morala že ta, da spoznamo neskončno svetost in pravičnost svojega nebeškega očeta.

Poglejmo pa še sadove, katere mora roditi ta resnica v človeku, ako jo trezno premisli. Bog ljubi samo dobro in sovraži vse hudo, koliko tolažbe lahko zajemamo iz te resnice. On torej ne gleda na bogastvo, ne na stan, ne na telesno lepoto ali druge telesne lastnosti, ampak le na dobro, katero človek stori. Naj je človek še tolik revež; naj je pohabljen, naj ga tudi ves svet zaničuje, pred Bogom je velik, ako pravično živi. Spominjam na ubogo pastirico Germano. Vse jo je zaničevalo, preganjala jo je mačeha, oče se ni veliko zmenil za njo, a pred Bogom je bila velika. On jo je v življenju in po smrti poveličal s čudeži, da je bila sv. cerkev takorekoč primorana, jo postaviti na svoje oltarje, da se pred njo klanjajo verniki od najnižjega do najvišjega.

Otroci, ki ljubijo svojega očeta, se po njem ravnajo, ga v vsem posnemajo. Ako imamo torej kaj ljubezni do svojega nebeškega očeta, ali ga ne bomo tudi mi posnemali v njegovi svetosti, ter sku-

šali se po njem ravnati, zlasti, ker sam to zahteva, ko nam kliče: „Bodite sveti, kakor sem jaz svet.“ Kako veličasten, vzvišen cilj! Ljubezen do najboljšega očeta bi nas morala vnemati, da se mu čedalje bolj bližamo. Poljski kralj Boleslav je nosil vedno pri sebi na prsih podobo svojega očeta. Pogosto jo je pogledal, zlasti kadar je imel izvršiti kako imenitno opravilo, ter je rekel sam pri sebi: „Bog me varuj, da bi kaj takega storil, kar bi bilo tebe nevredno.“

Ravno tako bi morali tudi mi storiti, ako imamo kaj ljubezni do svojega najboljšega očeta. Pri pogledu na njega, neskončno svetega, bi morali tudi mi reči: Na noben način ne smemo storiti kaj takega, kar bi bilo nevredno našega nebeškega očeta. Kaj je pa njega nevredno? Edino le greh. Tako nas mora neskončna svetost nebeškega očeta odvračevati od greha ter napeljevati k dobremu. Zlasti pa mora to provzročiti pogled na njegovo neskončno pravičnost. Ako Bog niti svojemu Sinu ni prizanesel, ampak je najobčutljiveje na njem kaznoval naše pregrehe, kaj bo šele z nami storil? „Ako se je na zelenem lesu to zgodilo, kaj se bo šele na suhem?“ Človeka strah pred kaznijo odvrne od marsikatere hudobije in pogled na plačilo ga vnema k najslavnejšim dejanjem. Koliko več mora to šele provzročiti pogled na plačilo in kazen, katero nam obljubuje naš nebeški oče.

Pred svetom ostane marsikatera hudobija prikrita, skrito marsikatero dobro delo, ker svet sodi le po zunanjem. A drugače je po besedah sv. pisma pri Bogu, ki pregleda srce in obisti. Judje so imeli farizeje za najpobožnejše ljudi, cestninarje so pa kot najhudobnejše zametovali. A Gospod imenuje farizeje pobeljene grobove, polne smradu, cestninarje pa sprejema. Svet sodi dejanja po njihovi zunanjščini, ima za veliko dobroto ali za veliko hudobijo, kar se našim očem tako zdi, ne zmeni se pa veliko za take stvari, katere se nam zde malenkostne. Drugače pa dela naš nebeški oče, on plačuje vse dobro in kaznuje vse hudo, naj si bo majhno ali veliko. On plačuje kozarec vode, katerega damo bližnjemu iz ljubezni do njega; kaznuje pa tudi vsako nepotrebno besedo, kakor nas sam zatrjuje po svojem Sinu.

Posvetni sodniki se dajo morda podkupiti. Drugače sodijo osebo, kateri so naklonjeni, drugače, kateri niso naklonjeni. Ozirajo se na stan, na bogastvo in druge okoliščine. Ako kak revež kaj ukrade, ga takoj obsodi in kaznuje svet, a ne zdi se mu tolika hudobija, ako si kak vladar po krivici prilasti celo deželo. Dvoboj se jim zdi povsem dovoljena, celo častna zadeva, dasi se ta kar nič ne loči od navadnega uboja ali umora. Ne pa tako naš najboljši oče. On se ne da podkupiti, njega ne premoti ne lepota, ne bogastvo, ne imenitnost stanu, ne kaj drugega. „On bo sodil vsakega po njegovih delih,“ pravi sv. apostol Peter, „brez ozira na osebo.“ (I. Pet. 1, 17.) Ljudje včasih izpremene svojo sodbo. Kar se jim danes zdi napačno, mnogokrat črez nekaj časa odobravajo. Danes se zelo hudujejo nad kako rečjo ali dejanjem, a drugi dan se jim je že nevolja precej polegla, naposled pa popolnoma izgine. Slednjič tudi pri najboljši volji ne morejo kaznovati kake hudobije; n. pr.: Kdo bo kaznoval kralje

in cesarje itd.? O Bogu, našem najboljšem očetu, pa pravi sv. pismo: „Tisoč let je pred njim, kakor en dan, in mogočne pahne iz prestola.“ (II. Pet. 3, 8; Luk. 1, 52.) On ne izpreminja svoje sodbe in njegova roka je dovolj dolga in močna, da doseže in kaznuje tudi najvišjo glavo na zemlji. Koliko nagibov, da se ogibljemo hudega in delamo dobro!

„Pa ne govori,“ da govorim z modrim sv. pisma, „grešil sem, pa kaj se mi je hudega zgodilo?“ Le premnogi se tolažijo s tem, da Bog ne bo tako hudo sodil, ker vsakemu njihovemu grehu ne sledi takoj kazen za petami. Toda kolika nespamet je to, da se človek tolaži z usmiljenjem božjim, češ, „saj Bog je dober, on me pač ne bo tako ostro sodil.“ Na te tolažbe ali ugovore odgovarja že modri: „Najvišji je potrpežljiv plačnik. Zavoljo odpuščenega greha ne bodi brez skrbi in ne nakladaj greh na greh. Ne reci: Usmiljenje Gospodovo je veliko, on se bo usmilil obilih mojih grehov. Zakaj njegovo usmiljenje se sicer hitro približa, a tudi njegova jeza.“ (Sir. 5, 4—7.) Ako te včeraj ali danes ni zadela kazen, nikar ne misli, da si ji že odšel. Jutri je še en dan, in če te v življenju ne zadene njegova pravična roka, zadela te bo tem občutljivejše v večnosti. Kaj bi pa bilo, ako bi Bog vsak greh takoj kaznoval? Ljudje bi prestrašeni od vednih kazni bili takorekoč prisiljeni izpolnovati njegove zapovedi in bi vsled tega izgubili vse zasluženje. A Bog ne pozna sile, ker je človeku dal prosto voljo; zato hoče, da se sami od sebe odločimo zanj, da mu proste volje služimo ter si tako nabiramo zasluženje za nebesa. Zato tudi vsakega greha takoj ne kaznuje.

Potem pa tudi Bog tu na svetu ne more popolnoma plačati dobrih del, ne kaznovati hudobnih del. Ako bi hotel smrten greh takoj popolnoma poplačati tu na svetu, bi moral grešnika takoj pahniti v pekel, zakaj za smrten greh, ki je brezkončna hudobija, zasluži grešnik brezkončno kazen, ta je pa edino le v večnosti mogoča. Ravno tako bi moral pravičnega, ako bi ga hotel popolnoma poplačati, kakor to želi njegovo srce, takoj v nebesa vzeti, ker ga le tam more primerno poplačati. A kdo ne uvidi, da bi na ta način grešniku odvzel priliko poboljšati se, pravičnemu pomnožiti si zasluge za nebesa. To bi pa nasprotovalo njegovi ljubezni, njegovemu usmiljenju. Zato Bog ne more grešnika takoj na svetu popolnoma kaznovati, ne pravičnega popolnoma poplačati. Zato je nespametno, ako se kdo zanaša na božje usmiljenje in dobrotljivost, češ, grešil sem, pa kaj se mi je žalega zgodilo. Ako te do danes ni kaznoval, zna te jutri ali pozneje, gotovo te pa bo, če prej ne, v večnosti kaznoval. Ako tebe ne kaznuje, zna kaznovati tvoje otroke, saj sam pravi: „Jaz sem goreč Bog, ki pokorim krivice očetov nad otroki do tretjega in četrtega rodu nad njimi, ki me sovražijo.“ (V. Mojz. 5, 9.) O tem se pač lahko vsak dan prepričamo. Stariši so si pripodobili krivično blago in ga še uživali, a večinoma so že otroci prišli ob vse premoženje. — Koliko velja ugovor: Ako je Bog neskončno svet, zakaj pripusti toliko hudega na svetu — ali: „Ako je Bog pravica, zakaj se pogosto pravičnemu hudo godi, dobro pa grešniku,“ o tem smo že govorili v I. zvezku (4. del, stran 146 i. d.).

Ti in drugi ugovori nam nikakor ne morejo podreti vere v neskončno svetost in pravičnost božjo, ampak nam jo morajo le še utrditi. Naše življenje na svetu je le čas setve, prišel pa bo dan žetve, o katerem bo vsak prejel plačilo, kakršno je zaslužil, ter se bo v polni meri razodela neskončna svetost in pravičnost našega najboljšega očeta.

8. Mož beseda.

„Jaz sem resnica.“
(Jan. 14, 6.)

„Vsak človek je lažniv,“ pravi psalmist. (Ps. 115, 11.) Trda je ta beseda, žal, da le premnogokrat resnična. Resničnosti je večinoma le malo najti med ljudmi. Le premnogi vse drugače govore kakor pa mislijo, pa tudi drugače ravnajo. Koliko laži je zlasti dandanes raztrošenih med ljudmi, koliko obljub storijo ljudje, a od njih izpolnijo le najmanjši del. Nikjer pa človek na svetu pač ne išče in tudi redoma ne najde toliko resničnosti in zvestobe, kakor pri svojem očetu ali materi. Oče navadno ne nalaže in ne ogoljufa svojega otroka, kar mu obljubi, mu tudi, ako je le mogoče, stori. A tudi tu se človek le premnogokrat prevari. Pri nebeškem, najboljšem očetu se mu pa tega ni bati. Kar on reče, je res, on ne more in tudi noče svojega otroka ogoljufati, kar on obljubi ali zažuga, gotovo izpolni. Bog je, kakor pravimo, neskončno resničen in zvest.

O tej lastnosti našega nebeškega očeta nam določno govori sv. vera, govori pa tudi zdrava pamet. „Bog ni kakor človek,“ nas uči Mojzes, „da bi se lagal, ne kakor sin človekov, da bi se izpreminjal. Rekel je in naj bi ne storil; govoril je in naj bi ne izpolnil?“ „Resnična so njegova pota,“ poje psalmist, „in njegove zapovedi. Blizu si ti, o Gospod, in vsa tvoja pota so resnica!“ (Ps. 118, 151.) „Jaz sem pot, resnica in življenje,“ nas zatrjuje sam Gospod Jezus Kristus. (Jan. 14, 6.) Sv. apostol Pavel nam napoveduje: „Mi imamo upanje večnega življenja, katero nam je obljubil Bog, ki ne laže.“ (Tit. 1, 2.) Rimljanom piše: „Bog je resničen, vsak človek je pa lažniv, kakor je pisano, da si opravičen v svojih besedah in da zmagaš, ako se kdo pravda s teboj.“ (Rimlj. 3, 4.) „Zvest je Bog,“ oznanja sv. apostol Pavel Korinčanom, „po katerem ste poklicani v družbo njegovega Sina Jezusa Kristusa, Gospoda našega“ (I. 1, 9.) in Tesaloničanom: „Zvest je tisti, ki je vas poklical; on bo tudi izvršil.“ (I. 5, 24.) Sploh nam sv. pismo skoraj o nobeni lastnosti ne govori tako pogosto kot o njegovi resničnosti in zvestobi, ter nas uči, da je vse res, kar Bog reče, in da vse izpolni, kar obljubi ali zažuga. Drugače pa tudi ne more biti, saj tako nas uči naša zdrava pamet.

On pač more vedno resnico govoriti, saj je vseveden. Vsaka reč biva le zato, ker Bog za njo ve, in biva le taka, kakršno on pozna, drugače bi sploh ne bivala. Zato more govoriti resnico, ker ve za vsako reč, in je vsaka reč le taka, kakoršno jo on pozna. A on ne more samo govoriti resnice, marveč on to tudi hoče. On je

neskončno svet in hoče in ljubi samo dobro, kar ne nasprotuje njegovemu bitju, njegovim mislim. Laž pa naravnost nasprotuje njegovim mislim in njegovemu bitju, zato hoče tudi on le resnico govoriti in ne more goljufati.

Pa čemu bi vendar Bog lagal? Ljudje lažejo, da s tem dosežejo, česar z resnico ne morejo doseči. Bog je pa vsemogočen. On doseže, kar le hoče. Čemu bi se torej lagal? Laž bi bila pri njem naravnost nespametna. A kdo bi mogel nespamet pripisovati najpopolnejšemu bitju? Ljudje lažejo in druge goljufavajo, da si s tem pridobe kak dobiček. Čemu bi torej lagal Bog, ki ničesar ne potrebuje? — Ako kaj hoče imeti, si pač lahko na drug način pridobi, ne da bi mu bilo treba lagati. Sploh pa laž pri Bogu naravnost izključuje njegova neskončna popolnost. Da je laž nekak madež na človeku, nekaka nepopolnost, o tem je prepričan ves človeški rod, ki zaničuje lažnivca in ga spoznava sposobnega za vsako hudobijo. Pa četudi človek ne govori neresnice namenoma, ampak le zato, ker mu ni znana resnica, je to vendar nekaka nepopolnost, slabost njegovega duha. Ali pa bomo mar pri Bogu iskali kako nepopolnost, kako slabost? Kako bi torej mogli o Bogu, najpopolnejšemu bitju, dvomiti, da je resničen. Ker pa je resničen, mora biti tudi zvest v svojih obljubah. Ljudje marsikaj obljubijo, a svoje obljube ne izpolnijo, ker že v začetku niso imeli namena, izpolniti svojo obljubo, ter so drugače govorili, kakor so pa mislili, ali z drugo besedo: lagali. — Pri Bogu je pa nemogoča vsaka laž, zato ima vselej, kadar kaj obljubi ali zažuga, tudi namen to izvršiti.

Ali mu je mar to nemogoče? Gotovo ne, saj je vsemogočen, stori lahko vse, kar hoče. On je neskončno moder, ki urejuje vse tako, da vselej doseže svoje namene. On torej more izvršiti, kar reče. Da pa to tudi hoče, nam priča njegova svetost in neizpremenljivost. Pri njem ni sence kake nepopolnosti. Nepopolnost pa bi bila, ako bi kaj obljubil, pa bi tega ne izpolnil. Na ta način bi nas naravnost goljufal. On zahteva od nas neomejeno zaupanje. Ako bi pa ne izpolnil vsega, kar obljubi, ali bi nas ne goljufal, zlorabil našega zaupanja? Toda kdo bi si mogel kaj takega sploh misliti o njemu, najsvetejšem!

Ako bi Bog ne izpolnil tega, kar je obljubil, bi se izpremenil. A izpremenljivost je pri Bogu nemogoča. Zato mora biti Bog neskočno zvest, ki vse izpolni, kar obljubi ali zažuga. Mar nam ni Bog obeh lastnosti svoje resničnosti in zvestobe že tolikokrat tudi v dejanju pokazal? Le vzemi v roko sv. pismo in našel boš obilo dogodkov, ki ti pričajo za te lastnosti tvojega najboljšega očeta v nebesih. Kako natančno se je izpolnilo vse, kar je Bog napovedal prvima človekoma v raju, ko jima je prepovedal jesti od drevesa. Kako natančno se je izpolnila in se še izpolnuje kazen, katero jima je napovedal po grehu. Natančno, kakor je napovedal Noetu, se je uresničilo vse pri vesoljnem potopu. Kdo ne pozna obljub, katere je dal izraelskemu narodu, katere je po prerokih oznanjal o prihodnjem Odrešeniku in kako so se te vse do pičice uresničile. Primerjaj obljube in žuganja, katere je Gospod dajal izraelskemu ljudstvu in

s katerimi jim je pretil, z usodo izraelskega naroda, in prepričal se boš, kako resničen in zvest da je tvoj nebeški oče. Kako lepo se izpolnuje vse čase obljuba, katero je Jezus Kristus dal svoji cerkvi, da je peklenske moči ne bodo premagale, da bode njegovo kraljestvo ostalo do konca sveta!

Pa to nam ne zadoščaj, da vemo, da je Bog neskončno resničen in zvest, marveč uporabljajmo te resnice v svojem življenju, da bodo pri nas rodile obilen sad. Njegova neskončna resničnost mora nam pač vzbuditi najtrdnejšo vero v resnice, katere je nam razodel in nam jih oznanja po svoji sv. cerkvi. Naj ljudje govore kar hočejo, naj učenjaki oznanjajo še tako vabljive nauke in zametavajo resnice sv. vere, naj še tako očividno dokazujejo njihovo neresničnost, to nas ne sme premotiti, da bi zapustili njegov nauk, ampak trdno stojmo na strani sv. katoliške cerkve, po kateri nam govori naš najboljši oče, ki ne more goljufati, ne goljufan biti. Vedno se spominjajmo besed apostolovih: „Bog je resničen, vsak človek pa lažniv.“

Kako lep zgled imamo na mučencih. Vse je bilo nasprotno sv. veri; nasprotovali so ji cesarji, učenjaki, a oni se za vse te niso nič zmenili, ampak neomahljivi so ostali na strani sv. cerkve, prepričani, da jim po nji govori sam Bog. Tudi v današnjih časih nam ne nedostaja takih zgledov. Kako lep zgled imamo tu v nekem sužnju. V državici Kentucky v Ameriki (krog l. 1830) je imel posestnik krščanskega sužnja, s katerim je splošno lepo ravnal. Dasi sam ni bil posebno veren, vendar mu je bilo všeč sužnjevo krščansko življenje, zlasti njegova zvestoba. Nekoč ga obišče njegov sosed. Med pogovorom pride govorica tudi na sužnje. Gospodar posebno pohvali sosedu svojega zamorca, ki je tako veren. Gost se pa nasmehne in pravi: „Kaj še, to je bedarija; jaz vsakemu zamorcu v pol ure izbijem z bičem njegovo vero.“ Gospodar ugovarja, naposled pa stavita. Takoj pokliče ubogega zamorca, ga da mučiti in trpinčiti ter mu prigovarja, da naj se odpove svoji veri, sicer ga bo dal bičati do smrti. Suženj se prestraši. Ves se trese, dobro vedoč, kaj da ga čaka, a vendar pravi: „Ne, gospod, jaz ne morem! Kristus je zame umrl. Gospod, prosim, jaz ne morem.“ Začnejo ga pretepati, suženj omedli, a ko se zopet zave, se vendar ne odpove. Ves krvav, zdihujoč in z milim pogledom kliče: „Hvala Bogu! Gospod, jaz ne morem. Kristus je zame umrl, jaz bom umrl za Kristusa.“ Gospodar pa vendar ne odjenja. Vnovič ga začnejo pretepati, a vse nič ne pomaga. Suženj umre, ne da bi se bil odpovedal svoji veri. Gost je stavo izgubil. — Kako pač ta ubogi suženj osramoti mnoge kristjane ki se dajo s praznimi besedami, z zabavljicami kakih umazanih listov in časopisov odvrniti od prave vere, katero jim oznanja neskončno resnični Bog po svoji sv. katoliški cerkvi!

Kakor nam pa resnica, da je Bog neskončno resničen, oživlja našo vero, tako nam druga resnica, da je neskončno zvest, potrjuje naše upanje v Boga. Zlasti, ako vidimo boj, kateri se bije zoper sv. cerkev, ako vidimo, da se je vse združilo, da bi jo zatrlo, mora nas ta resnica tolažiti, saj je Bog sam rekel o sv. cerkvi, da je peklenske moči ne bodo premagale. Pač moramo tudi mi reči, kakor

je rekel psalmist: „Glej, tisti, ki čuva Izrael, ne bo dremal, ne bo spal. Gospod te čuva, Gospod te ščiti, on je na tvoji desnici. Po dnevu te solnce ne bo peklo in ne mesec po noči. Gospod te varuje vsakega zla, tvojo dušo naj varuje Gospod!“ (Ps. 120, 4—7.) Ravno tako nas mora ta resnica s pogumom navdati, ako se nam včasih stemni nebo v našem življenju, ako ne vemo kam, ne kje. On nam je obljubil, da nas bo vodil k večni sreči, on bo to obljubo tudi izpolnil, samo zaupajmo vanj, prepustimo se popolnoma njegovi roki in izpolnujmo zvesto njegove zapovedi. Zlasti ga pa tudi v svojem življenju posnemajmo s tem, da se varujemo vsake laži in da zvesto izpolnujemo storjene obljube, potem bo tudi on tem gotoveje svoje izpolnil. „Oblecimo,“ po besedah apostolovih, „novega človeka, ki je ustvarjen po božji podobi. Odstranimo vsako laž in vsakateri naj govori resnico s svojim bližnjim“ (Efež. 4, 24. 25), zakaj: „Lažnive ustnice so gnusoba Gospodu.“ (Preg. 12, 22.) Tega se je pač najlepše zavedel nedolžni otrok, o katerem nam pripoveduje sledeča dogodbica:

Okrog leta 1878 je angleški parnik odjadral iz Liverpola na Angleškem v Ameriko. Bil je že štiri dni na morju, ko najdejo med zaboji in raznim blagom skritega majhnega dečka, kakih devet let starega. „Kako se pa predrzneš na skrivaj se utihotapiti v to ladjo,“ zadere se nad njim kapitan, ko ga zagleda. — „Moj oče,“ pripoveduje deček, „so me semkaj prinesli, ker me ne morejo prerediti, kakor so rekli. Rad bi šel k teti v Halifaks, a tudi za pot mi niso mogli dati denarja.“ — Kapitan noče verjeti dečku. Surovo ravna ž njim, dan za dnevom ga izprašuje, a deček vedno enako odgovarja. Naposled poide kapitanu potrpežljivost. Ves razjarjen popade dečka za obleko ter mu zakliče: „Ako ne poveš v 10 minutah resnice, te dam obesiti na jarbolo.“ Ubogi otrok stoji sam brez prijatelja, brez zagovornika pred razjarjenim kapitanom. Okrog njega se zberejo mornarji in potniki. Krmar drži uro v rokah. Solze oblijejo bledo otrokovo obličje. „Še dve minuti imaš časa,“ zakliče krmar, „povej resnico in reši svoje mlado življenje.“ — „Ali smem moliti,“ vpraša nedolžni otrok. Kapitan prikima. Deček poklekne, sklene svoji ročici, jih povzdigne proti nebu, moli očenaš in češčenomarijo ter pristavi: „Ljuba nebeška mati, vzemi me k sebi v nebesa; pripravljen sem umreti, a lagati ne morem.“ — Oči vseh so bile obrnjene na otroka in kmalu se začuje od vseh strani ihtenje. Kakor so mu bili prej nasprotni, tako so mu bili sedaj vsi naklonjeni, vse je bilo prepričano o njegovi resničnosti. Odslej je vse ljubeznivo skrbelo za nedolžnega otroka.

9. Najblažje srce.

„Milostljiv in usmiljen je Gospod, potrpežljiv in prav milostljiv.“
(Ps. 144, 8.)

O nobenem delu človeškega telesa se pač toliko ne govori kot o njegovem srcu. Kaj bi se pa tudi ne, saj je srce znamenje in nekako sedež najblažjega čuta v človeku, namreč njegove ljubezni.

Ker pa redoma nikjer toliko ljubezni ne najdemo, kot pri svojem očetu in svoji materi, zato pravimo, da je najboljše, najblažje srce na svetu očetovo ali materino srce. Kaj pa srce našega nebeškega očeta? Ako že pri zemskem očetu pričakujemo najboljše srce na svetu, največjo ljubezen, koliko bolj moramo to šele pričakovati pri nebeškem očetu. Kako bi bilo pač mogoče, da bi on, ki je očetu ali materi dal tako dobro srce, ga tudi sam ne imel, in sicer toliko boljše, kolikor višji, kolikor popolnejši je od njih. V tem nas potrjuje tudi sv. vera, ki nam kliče po apostolu ljubezni, sv. Janezu: „Bog je ljubezen.“ Ali umeš, dragi bravec, kaj se to pravi? Apostol ne pravi: Bog ima ljubezen, ampak: je ljubezen. On, brezkončni, nezmerni, je ves sama ljubezen. Kolika mora torej biti njegova ljubezen! Ali ne neskončna, kakor je sam neskončen? Kako dobro pač mora biti njegovo srce! Ali ne najblažje, neskončno plemenito, kot je neskončno njegovo bitje? A v čem se pa razodeva ta ljubezen, kaj nam priča za njo? S čim pokaže oče svojo ljubezen do otroka? Ali ne v prvi vrsti v tem, da zanj skrbi, da otroku ničesar ne nedostaja; da ga obsipa z dobrotami? Na isti način se nam razodeva tudi ljubezen srca nebeškega očeta. Toda o njegovi dobrotljivosti smo že govorili, ko smo popisali očetovo roko. Bolj pa kot v dobrotljivosti, v veliko lepši svetlobi se nam pa pokaže srce našega nebeškega očeta v nekem drugem, o čemur nam govori Jezus Kristus. On nam je pač najlepše opisal in tudi mogel opisati srce nebeškega očeta. To je pa storil zlasti v priliki o izgubljenem sinu. Ali nam pa mar tu Jezus opisuje dobrote, katere je oče delil svojemu sinu? O teh ne izpregovori niti besedice, kakor da bi se te razumele že same ob sebi, ampak, ko nam hoče opisati srce očetovo, njegovo ljubezen, ga nam kaže, kako hiti naproti svojemu izgubljenemu sinu, ki se je skesan povrnil k njemu; kako ga s solzami v očeh objame, pritisne na svoje očetovsko srce, ga obleče v novo oblačilo in mu napravi gostijo. V tej priliki nam torej Jezus, najboljši poznavatelj srca našega nebeškega očeta, očividno razodeva, da se je ljubezen njegova, da se je očetovo srce v najlepši luči pokazalo, ko se je usmililo izgubljenega sina, ki se je k njemu povrnil; ko ga je čakalo, da bi ga k sebi pritisnilo, ali z drugo besedo, da se očetova ljubezen razodeva zlasti v njegovem neskončnem usmiljenju in potrpežljivosti, katero razodeva do grešnikov, ki se resnično poboljšajo.

O tej lastnosti našega nebeškega očeta nam kaj določno in, rekel bi, najpogosteje govori sv. pismo. „Zemlja je polna usmiljenja Gospodovega,“ nam kliče psalmist. (Ps. 32, 5.) Na drugem mestu nas uči: „Kako veliko si storil svoje usmiljenje, o Bog; in človeški otroci pod varstvom božjih perutij prebivajo zaupno.“ (Ps. 35, 8.) Sam Bog govori po preroku Ecehijelu: „Kakor resnično živim: Nočem smrti grešnika (njegovega pogubljenja), temveč da se hudobni izpreobrne iz svojega pota in živi.“ V koliki lepoti nam kažejo njegovo srce njegove besede: „Ako bi bili vaši grehi kot škrlat, bodo beli kot sneg, in ko bi bili rdeči kot baker, bodo beli kot volna.“ (Iz. 1, 18.) Še v večji meri pa to store besede, katere je govoril preroku Jonu, ko se

je ta hudoval, da ni hotel pokončati mesta Ninive. „Ti žaluješ zaradi bršljina," mu je rekel, „s katerim nisi imel nobenega truda, in jaz naj bi ne imel usmiljenja z velikim mestom Ninive, v katerem je več kot stoindvajset tisoč ljudi, ki ne poznajo razločka med desnico in levico (to je nedorastlih otrok), in toliko živali." (Jona 4, 10. 11.)

Ravno tako nam sv. pismo na mnogih mestih govori o njegovi neskončni potrpežljivosti, s katero prenaša grešnika, nanj čaka, da bi se izpreobrnil. „Vseh se usmiliš," beremo v knjigi modrosti, „in pregledaš grehe ljudem, da bi se spokorili." (11, 24.) On se dela, kakor da bi naših grehov ne videl, samo da nam daje priliko se spokoriti. Sv. apostol Peter nas vsled tega zatrjuje: „Gospod ima potrpežljivost in noče, da bi se kdo pogubil, ampak da bi se vsi izpreobrnili k pokori." (II. Pet. 3, 9.) — Kar nam pa sv. pismo v besedah napoveduje, to nam tudi v obilnih zgledih in dogodkih potrjuje. Že prve strani sv. pisma nam kažejo njegovo usmiljenje pri prvih stariših. Adam in Eva sta bila grešila in zaslužila, da bi ju bil Bog takoj zavrgel. Toda on tega ne stori, njegovo očetovo srce mu tega ne pripusti, marveč se jih usmili in jima celo obljubi Odrešenika. Koliko usmiljenja, potrpežljivosti in prizanesljivosti razodeva do svojega izvoljenega ljudstva, ki se vedno in vedno punta zoper njega. Kako ljubeznivo sprejema Jezus grešnike, kako prijazno in sočutno občuje ž njimi! Komu niso znani ganljivi prizori, ko leži očitna grešnica pred njegovimi nogami, — ko gre v hišo Cahejevo, — ko pokliče Mateja, prizori, v katerih tako očitno razodeva svoje najblažje, pravo očetovsko srce. Vse je očitno grešnico zavrglo, kamenjati jo hočejo, a on je ne zavrže. Za svoje sovražnike moli celo v zadnjih trenotkih svojega življenja na križu. Koliko potrpežljivost je razodel do razuzdanega mesta Ninive! Vedno in vedno je odlašal s kaznimi, dokler se ni mesto izpreobrnilo. Koliko časa je prizanašal nehvaležnemu jeruzalemskemu mestu! Sam Gospod nas zatrjuje, da ga je neprestano klical k sebi in vabil kakor koklja svoja piščeta.

Kar je pa Gospod storil Jeruzalemu, to še vedno in vedno ponavlja. Le poglej, dragi bravec, malo v svoje življenje. Tudi ti boš mogel pričati za neskončno usmiljenje in potrpežljivost, neskončno ljubezen srca svojega nebeškega očeta. O kolikokrat si morda že zaslužil, da bi te bil pozabil, saj je vsak smrten greh tolika hudobija, da Boga naravnost izziva k maščevanju, da bi te pogubil. A on tega ni storil, ampak se te je usmilil in ti prizanesel, da bi se k njemu povrnil in se poboljšal. Da, le premnogokrat moramo tudi mi klicati s prerokom Jeremijem: „Usmiljenje božje je, da nismo pokončani." (Žal. pes. 3, 22.)

Toda bolj kot vsi dogodki priča nam za njegovo neskončno usmiljenje in prizanesljivost trpljenje in smrt našega Gospoda Jezusa Kristusa. Iz samega usmiljenja ga je poslal na svet, da bi nosil naše grehe in za nje zadostil večni pravici. Tu so se izpolnile besede psalmistove: „Milost in resnica se srečata; pravica in mir se objameta." (Ps. 84, 11.) Njegova neskončna pravičnost je terjala, da se kaznuje grešni človeški rod, a njegova neskončna ljubezen, njegovo usmiljenje, njegovo očetovo srce ga je pa hotelo rešiti. In v tej, rekel

bi, zadregi je preblago očetovo srce izumilo posebno sredstvo, da bi rešilo svoje otroke. Svojega lastnega Sina je darovalo. Na ta način je zadostilo svoji neskončni pravičnosti, a tudi svoji ljubezni, svojemu usmiljenju in svoji prizanesljivosti. Kaj pa pravi naša pamet k temu, kar nam sv. vera tako določno oznanja o srcu našega najboljšega očeta? Ali mar ona more reči, da mora tako biti? Gotovo ne.

Kako bi pač mogel otrok reči, da mu je oče dolžan odpustiti, ako ga je razžalil. Otrok dobro ve, da oče to stori, ako hoče, dolžan pa ni tega storiti. Ravno tako tudi mi ne moremo reči: Bog mora biti usmiljen, potrpežljiv. Pač pa moremo to od njega pričakovati, zlasti uprti na njegove lastne besede v sv. pismu. Ako smo tudi grešili, vendar smo ostali njegove stvari, njegovi otroci, po njegovi podobi ustvarjeni. Kakor dober oče ljubi svojega otroka, dasi je ta zabredel na napačno pot, in ga skuša zopet spraviti na pravo pot, tako bo pač tudi naš nebeški oče imel usmiljenje s svojim izgubljenim otrokom. Ravno njegova reva ga bo napotila, da mu pomaga iz nje in mu odpusti, ako se je k njemu povrnil. Tudi grešnik je njegova last, katero mu hoče hudobni duh odvzeti. Kako bi si pač mogli misliti, da ne bo on, najboljši oče, vsega poskusil, da reši izgubljeno dete, za katero je njegov edini Sin prelil svojo drago kri. On nas je ustvaril v prvi vrsti v svojo čast, da se nad nami razodevajo njegove popolnosti. S čim bi pa mogel to bolje storiti kot s tem, da se grešnik izpreobrne na pravo pot. Z nobenim dejanjem pač ne razodene toliko svoje vsemogočnosti, kakor če izpreobrne grešnika. Sv. cerkev moli vsled tega: „O Bog, ki svojo vsemogočnost najbolje razodevaš v prizanašanju in usmiljenju.“ Zato tudi mi lahko rečemo: Bog je usmiljen, da bi nam razodel svojo vsemogočnost. Ker je pa Bog usmiljen, zato tudi čaka na grešnika, mu prizanaša, da bi se izpreobrnil. Tudi tega ni dolžan storiti, a on to stori, ker ga k temu priganja takorekoč njegovo ljubezni polno srce, kakor tudi njegova modrost. On hoče, da se grešnik spokori in živi. V ta namen pa rabi najpripravnejše pripomočke. Kateri pripomoček bi pa mogel biti boljši kot prizanesljivost? Kaj bi pač moglo grešnika prej ganiti, kakor če vidi, da je že tolikokrat zaslužil pogubljenje, a da mu je vedno prizanesel njegov oče ter mu s tem razodel svojo ljubezen? Razen tega se pa grešnik kaj kmalu utrudi na grešnem potu, vzbudi se mu stud nad grehom in želja, zapustiti napačno pot. Zato Bog prenaša grešnika, ker ve, da se bo prej ali slej še k njemu povrnil. In v resnici, kar mnogokrat ni doseglo usmiljenje in dobrota, to je dosegla prizanesljivost.

Bog je neskončno usmiljen in prizanesljiv, njegovo srce je pač najblažje očetovsko srce. Ali ne bo ta resnica imela nobenega vpliva na naše življenje? Celo žival je takorekoč občutljiva za ljubezen. Ali ne razodeva nekako ljubezen, naklonjenost do tistega, ki ji kaj dobrega stori? Kako vdan je na pr. pes svojemu gospodarju, od katerega dobi kak grižljaj kruha ali kos mesa! In človek naj bi ne razodeval nobene ljubezni do svojega najvišjega Gospodarja, do svojega najboljšega očeta, ki mu deli neštete dobrote? Najvišja dobrota je pa, ako se ga usmili in mu prizanese po grehu, dasi je zaradi

njega zaslužil, da bi ga vekomaj zavrgel. Mar nismo tudi mi primorani klicati s sv. Bernardom: „Grešil sem, pa ti, Gospod, si se delal, kakor da bi mojega greha ne videl. Jaz nisem odjenjal od greha, a ti me nisi kaznoval. Podaljšal sem svojo hudobijo in ti si podaljšal svoje usmiljenje.“ (Sermo 2. Dom. 6. p. Pent.)

De Guillet (Gijé), francoski častnik, je bil izredno hraber in odločen vojak. Nekoč ga zatožijo pri Napoleonu I., da se je udeležil zarote zoper njega. Ker je bila častnikova krivda dokazana, ga da cesar zapreti. Preden je pa bil postavljen pred vojno sodišče, ki bi ga bilo brezdvomno obsodilo v smrt, ga obišče v ječi cesarjev pribočnik (adjutant), mu prinese nazaj meč ter pove, da mu cesar naroča (zapove), naj še isti večer pride k njemu. De Guillet hiti ob določeni uri še ves presenečen v cesarjevo palačo. Dolgo časa mora čakati. Naposled pride cesar. Naglo stopi k častniku ter ga prime za roko. „Gospod“ — jeclja častnik ves razburjen. — „Nobene besede, gospod,“ mu zakliče cesar. „Nekaterih ljudi ne kaže kar tako postreliti. Vrnite se še danes zvečer k svojemu polku. Prihodnje dni bo bitka. Eno uro imate časa, da se pomislite, ali se daste ustreliti, ali si pa prislužite čast polkovnika.“ De Guillet je šel k polku, v prihodnji bitki se hrabro boril ter v resnici postal polkovnik. Odslej pa je bil najzvestejši služabnik Napoleonov. Vladar si je s svojo prizanesljivostjo, s svojim usmiljenjem pridobil srce častnikovo, da mu je odslej bilo povsem vdano! Kolikokrat je pa že nam prizanesel najvišji vladar! Ali ne bo tudi naših src ganila njegova prizanesljivost in usmiljenje, da mu vsaj odslej zvesto služimo z vsem srcem?

Bog pa varuj, da bi bila ravno njegova prizanesljivost in usmiljenje povod novih grehov, češ, kaj pa je na tem, če grešim, saj je Bog dober in usmiljen, mi bo že še prizanesel. To bi bila z ene strani najgrša nehvaležnost, z druge strani pa za nas največja nevarnost. Ne moremo pač tega, kakor bi želeli, tu natančneje obravnavati. Samo toliko rečemo, da je tudi njegovemu usmiljenju določena meja. Kadar je mera polna, nastopi njegova neskončna pravičnost, ki tem huje kaznuje, čim dalje nam je njegovo usmiljenje prizanašalo. Zato nam kliče modri Sirah: „Ne mudi se povrniti h Gospodu in ne odlašaj od dne do dne; zakaj naglo pride njegova jeza, in na dan maščevanja te bo pokončal.“ (Sir. 5, 8.)

10. Skrivnost vseh skrivnosti!

„Nemogoče je umeti skrivnosti,
kako se je rodila božja beseda; um
odpove, glas obmolkne.“
(Sv. Ambrož, de fide ad Grat. I, 10.)

„To je pa katoliška vera,“ oznanja nam sv. katoliška cerkev v takozvani Atanazijevi veroizpovedi, „da molimo enega Boga v Trojici, in Trojico v enem Bogu,“ ter nas s tem uči, da biva sicer le en Bog, a da bivajo tri božje osebe (ali presv. Trojica), ki so pa le en Bog. Pri tem se pa upira na nauk sv. pisma stare in nove zaveze.

Že v starem zakonu najdemo nekako sledove tega nauka. Bog ni sicer izrecno razodel Judom tega nauka, ker se je bilo zlasti bati, da ne bi zašli v malikovanje. Vendar pa najdemo že v starem zakonu sledove tega nauka, in sicer takoj na prvih straneh I. Mojzesove knjige. Ko namreč hoče Bog ustvariti človeka, pravi takorekoč sam pri sebi: „Naredimo človeka po svoji podobi in enakosti.“ (I. Mojz. 1, 26. 27.) Kadar je veliki duhoven blagoslavljal ljudstvo, moral je trikrat izreči nad njim blagoslov. Prerok Izaija pravi, da pojejo serafini trikratni „svet“. Sploh se skrivnostni nauk o presv. Trojici v sv. pismu starega zakona polagoma vedno bolj razločno oznanja. Tu se Bog najprej kaže kot oče vseh ljudi, potem kot oče Izraelcev in posameznih pravičnih Izraelcev, in slednjič kot oče Mesijev. „Gospod mi je rekel,“ pravi psalmist: „Ti si moj sin, danes sem te rodil.“ (Ps. 2, 7.) Ta Sin božji se imenuje beseda očetova, beseda, ki ustvarja, razodeva in zapoveduje. In ker je izraelsko ljudstvo že vedelo o tej besedi, zato je pričel sv. Janez svoj evangelij z besedami: „V začetku je bila beseda, in beseda je bila pri Bogu, in Bog je bila beseda.“ (Jan. 1, 1.) Istotako se nam že v starem zakonu razodeva tretja božja oseba. Sv. pismo nam pripoveduje o duhu božjem, ki plava nad vodami, ki navdihuje preroke, iz njih govori, ki se razodeva v ljudeh po raznih darovih in zmožnostih. „Zato sem prosil in mi je bila dana razumnost,“ beremo v knjigi modrosti, „in je prišel v me duh modrosti.“ (Modr. 7, 7.)

Zlasti določno nam pa govori o presv. Trojici sv. pismo nove zaveze. Ko namreč Jezus Kristus pošilja svoje učence v svet, jim reče: „Pojdite in učite vse narode, in jih krščujte v imenu Očeta, in Sina, in Svetega Duha.“ (Mat. 28, 19.) Skoraj vsaka stran novega zakona nam govori o tej skrivnosti. Vedno govori o Bogu, ki je Oče, Sin in sv. Duh, in ne v tem pomenu, kakor bi se isto božje bitje sedaj pojavljalo kot Oče, sedaj kot Sin ali Sveti Duh, ampak v treh razločnih osebah, ki so vse pravi Bog.

„Trije so,“ pravi sv. Janez, „ki dajejo pričevanje v nebesih: Oče, Beseda in sv. Duh, in ti trije so eno.“ (I. Jan. 5, 7.) „Oče je od vekomaj ljubil svojega Sina, svet ga ni spoznal, a Sin ga je spoznal in njegovo ime razodel ljudem, da bi njegova ljubezen bivala v njih.“ (Jan. 17, 25. 26.) Očetu je pokoren Sin, in iz pokorščine do njega zapusti nebo ter oznanja njegovo veličastvo. On je eno z Očetom, ima od vekomaj v sebi življenje kot Oče, je z njim enega bitja in ene narave, tako, da kdor vidi njega, vidi Očeta.

Tako govori sv. pismo o Očetu in Sinu kot dveh popolnoma različnih osebah, in ravno tako govori tudi o sv. Duhu. Sveti Duh izhaja od Očeta in Sina, da pričuje o Sinu. (Jan. 15, 25; 16, 7.) Kakor je Sin svoje bitje dobil od Očeta, tako sv. Duh od Očeta in Sina. Vprta na te določne izjave sv. pisma izjavlja sv. cerkev: „Verujem v Boga, Očeta vsemogočnega, stvarnika nebes in zemlje. In v Jezusa Kristusa, Sinu njegovega edinega. Verujem v Svetega Duha.“ To svojo vero je vedno branila proti vsakateremu nasprotniku skozi vse čase do današnjega dne. Dasi se je skoraj ves vzhod ločil od nje, vendar ona ni odstopila od tega nauka, ampak ga vedno lepše in lepše raz-

odeva v svojem bogočastju, v svojih molitvah, pesmih, blagoslovih. Mi seveda tega nauka ne moremo razumeti in popolnoma spoznati, vendar moremo vsaj nekoliko spoznati, da ne more nasprotovati zdravi pameti. Vsako bitje ima svoje delovanje, in to delovanje je tem večje, čim popolnejše je bitje. Vsako delovanje pa ima takorekoč svoj sad. Kjer je delo, tam je tudi učinek, sad dela. Bog je najpopolnejše bitje, zato ima tudi najpopolnejše delovanje, in to delovanje najpopolnejši sad. Učinek delovanja je pa ali višji od tistega, ki deluje, ali nižji, ali pa enak. Prvo je nemogoče, ker nihče ne more dati, česar sam nima, zato tudi ne more storiti kaj takega, kar bi presegalo njegove moči, zmožnosti. Drugo je sicer mogoče, a pri Bogu ne. Le poglej umetnika, ki izdeluje slike. Ali se ne trudi, da bi vse svoje moči uporabil pri svoji podobi, vso svojo zmožnost v njej razodel, takorekoč v svojem delu pokazal samega sebe. Zato je gotovo, da vsako bitje stremi po tem, da bi s svojim delovanjem provzročilo bitje sebi enako. Človek rodi človeka sebi enakega, istotako celo najmanjša žival. In pri Bogu naj bi ne našli iste lastnosti, istega stremljenja? On, največji umetnik, naj bi ne bil zmožen narediti podobo popolnoma sebi enako, takorekoč roditi bitje sebi enako? Dasi ne vemo, kako se to zgodi, vendar moramo reči, Bog je moral roditi bitje sebi enako. (Seveda ne smemo tega povsem po človeško umeti, na pr. kakor da bi Bog rodil, kakor rodi človek.) Sedaj pa poglej slikarja. Sliko, katero je on naredil na platnu, je že prej nekako naredil v svojem duhu in šele potem, ko je bila v njegovem duhu dogotovljena, jo je z barvami prenesel na platno. Slično si moremo misliti pri Bogu. Bog, kot najpopolnejše bitje, je nekako moral provzročiti bitje sebi enako. To bitje se je porodilo v njegovih mislih. Ta misel neskončnega Boga je zopet neskončna, večna kot on. Kar človek misli, to razodene z besedo. Misel je torej notranja beseda. Misel torej, ki jo je imel neskončni Bog od vekomaj, ta notranja beseda je bila njemu enaka, prava oseba božja. Tako je torej, si lahko vsaj nekoliko predstavljamo, postala Beseda božja, druga božja oseba, Sin božji.

Vsako bitje pa ljubi svoje delo, sad svojega delovanja. Človek ljubi svoje delo, bodisi svojo misel, svojega otroka, ali katerokoli delo, katero je izvršil. Šele pri pogledu na svoje delo se v njem vzbudi ljubezen do tega dela. Ljubezen je torej povsem različna od spoznanja. Iz spoznanja (opazovanja njegovega dela) se rodi v človeku ljubezen. Oboje, spoznanje in ljubezen, pa izhaja iz človeka.

Slično si moremo misliti pri Bogu. Bog je rodil svojega Sina. Pogled na to njegovo delo je pa vzbudil v njem ljubezen. Tudi ta ljubezen mora biti kot Bog neskončno večna, kot on sam, torej prava božja oseba. Ljubezen, smo rekli, izhaja iz spoznanja in iz bitja, ki spozna svoje delo. Zato tudi sv. Duh izhaja iz Boga Očeta in Sina. On je ljubezen Očetova do Sina in Sina do Očeta. To je nekaka primera, s katero si razlagamo nauk o presv. Trojici, katerega seveda popolnoma nikdar umeti ne moremo. Na ta način so celo poganski modrijani skoraj prišli do nauka o presv. Trojici. Tako na pr. Aristotel (Metaph. XII., 7. 8.), Platon (Epist. II.). O poslednjem piše modro-

slovec D' Aguessau (Agesó): „Skrivnosti presv. Trojice, ki je največja izmed vseh, se je najbolj približal Platon. Le en korak ga loči od verske resnice.“ (Lettres sur divers sujets.)

Odkod to čudovito soglasje s katoliškim naukom? Mogoče je, da so ga izvedeli po ustnem izročilu, mogoče pa tudi, da so bistroumni možje po omenjenem potu prišli do njega. Nauka o presv. Trojici sicer popolnoma nikdar ne moremo umeti, a na ta način, kakor smo tu storili, si ga pa vsaj nekoliko moremo razlagati.

A kako bi bilo to mogoče, da bi bile tri osebe — a le en Bog, saj nikdar še ni bilo tri toliko, kot ena, ali ena toliko kot tri? Tega tudi nihče ne trdi. Ako bi rekli, da eno božje bitje obstoji iz treh božjih bitij, potem bi bilo to nespametno in toliko, kakor če bi rekli, da je tri toliko kot ena in narobe. A mi pravimo le, da so tri božje osebe le eno božje bitje, da to božje bitje obstoji iz treh oseb, ki so istega bitja, iste narave, a različne osebe. Kako je to, tega seveda umeti in razložiti ne moremo, a vsaj nekoliko si moremo to pojasniti. Mnogo podob o presv. Trojici najdemo v naravi. Pri vsakem telesu imamo trojno razmerje: dolgost, širokost in visokost. Vkljub temu trojnemu razmerju je le eno telo. Kaj lepo primerja sv. Anzelm presv. Trojico potoku, ki izvira iz studenca in se izliva v ribnjak. Ista voda je v ribnjaku kot v potoku in studencu, a vendar ribnjak ni potok ne studenec. Drugi cerkveni očetje jo primerjajo solncu. Solnce greje in razsvetljuje. Tu imamo torej trojno: solnce, svetlobo, gorkoto. A to troje je vendar le eno in isto solnce. Sloveči zvezdoslovec Keppler je našel na obnebju toliko podob presv. Trojice, da je spisal o tem celo razpravo (De adumbratione Trinitatis in Sphaerico).

A kakor rečeno, vse to je le podoba, le senca presv. Trojice. Svete Trojice same mi nikdar ne moremo spoznati, ampak primorani smo ukloniti svojo glavo nauku sv. cerkve, katerega zajema iz božjega razodetja. Pa to storimo tudi z veseljem, saj je ta nauk temelj naše vere. Sv. Avguštin je hotel popolnoma preiskati skrivnost presv. Trojice. Cele noči in dneve je premišljeval. Spisal je tudi knjigo o tej skrivnosti. Ko je spisaval to delo, se nekega dne ob morju izprehaja. Tu zapazi dečka, ki je z malo žličko zajemal vodo iz morja in jo izlival v malo jamico. Sv. Avguštin ga vpraša, kaj da dela. Deček mu odvrne, da hoče morje pretočiti v to jamico. „Deček, to pa ni mogoče,“ mu pravi svetnik. Nato mu odvrne deček: „Lažje jaz pretočim morje v to jamico, kakor boš ti nezmerno in nerazumljivo skrivnost presv. Trojice popisal v svoji mali knjigi.“ Ta nauk velja tudi nam. Ne preiskujmo tega, kar presega naše moči, da Bog ne kaznuje naše predrznosti. Zadoščaj nam njegova beseda, katera se nam glasi v sv. pismu in nauku sv. cerkve.

Enajsti del.

Odkod in čemu?

1. Mojzesova zgodba.

„Prva stran Mojzesovih knjig ima več veljave, kot vsi folijanti (knjige) naravoslovcev in modroslovcev.“

(Jean Paul.)

Komaj smo ob roki sv. vere in naše pameti spoznali, kolikor je našim slabim močem mogoče, svojega najboljšega očeta, Boga, že se nam vriva drugo vprašanje. Od nebeškega očeta vpró se naše oči na nas same in na nas obdajajoči svet. Tu se nam pa vzbudi vprašanje: „Odkod je človek, odkod ves svet? Kako je postal? Čemu je vse?“ Tudi na ta vprašanja nam daje sv. vera najpovoljnejši odgovor, ki se kar najlepše strinja z našo pametjo.

Najprej se torej hočemo baviti z vprašanjem: Odkod je svet, kako je postal? Sv. vera nam na to vprašanje odgovarja s prvim členom apostolske vere: „Verujem v Boga, Očeta vsemogočnega, Stvarnika nebes in zemlje,“ ter nam s tem kaže Boga kot začetnika vsega sveta in človeškega rodu. Ob enem nam pa odpira prve strani sv. pisma, na katerih nam popisuje Mojzes, kako je postal svet. Tu beremo: „V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo. Zemlja pa je bila pusta in prazna, in tema je bila nad brezdnom, in Duh božji se je razprostiral nad vodami. In Bog je rekel: Bodi svetloba. In Bog je videl svetlobo, da je dobra; in ločil je svetlobo od teme. In je imenoval svetlobo dan in temo noč; in bil je večer in bilo je jutro, prvi dan. — Rekel je tudi Bog: Bodi trdina sredi voda in loči vode od voda. In Bog je storil trdino in ločil vode,

ki so bile pod trdino, od voda, ki so bile nad trdino. In zgodilo se je tako. Imenoval pa je Bog trdino nebo; in bil je večer in bilo je jutro, drugi dan. — Rekel je pa Bog: Zbero naj se vode, ki so pod nebom, v en kraj, in prikaži se sušina. Tako se je zgodilo. In sušino je imenoval Bog zemljo, stoke voda pa je imenoval morja. In videl je Bog, da je bilo dobro. In reče: Zemlja poženi zelišče, ki zeleni in dela seme, in rodovitno drevje, ki dela sad po svojem plemenu, čigar seme bodi v njem na zemlji. In tako se je zgodilo. In zemlja je pognala zelišče, ki zeleni in dela seme po svojem plemenu, in drevje, ki dela sad, in katero ima sleherno seme po svoji vrsti. In videl je Bog, da je bilo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, tretji dan. — Rekel je pa Bog: Naj bodo luči na trdini neba in naj ločijo dan in noč, in naj bodo v znamenja in čase, in dneve in leta, in naj svetijo na trdini neba in razsvetljujejo zemljo. In zgodilo se je tako. Bog je naredil dve veliki luči: večjo luč, da bi gospodovala dnevu, in manjšo luč, da bi gospodovala noči, in zvezde. In postavil jih je na trdino neba, da bi svetile na zemljo in gospodovale dnevu in noči in ločile svetlobo in temo. In Bog je videl, da je bilo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, četrti dan. — Rekel je tudi Bog: Naj rode vode laznino živečo, in perotnino nad zemljo pod trdino neba. In ustvaril je Bog velike some in vsako živo in gibajoče se bitje, katero so bile rodile vode po njih vrstah, in vse ptice po njih plemenih. In videl je Bog, da je bilo dobro. In blagoslovil jih je, rekoč: Rastite in množite se in napolnite vode morja, in ptice naj se namnože nad zemljo. In bil je večer in bilo je jutro, peti dan. — Rekel je tudi Bog: Rodi zemlja živo bitje po njegovem plemenu: živino in laznino in zverine zemlje po njih vrstah. In zgodilo se je tako. In storil je Bog zverine zemlje po njih vrstah, in živino, in vso laznino zemlje po njenem plemenu. In videl je Bog, da je bilo dobro. In reče: Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti: in gospoduj ribam morja, in pticam neba, in zverinam, in vsej zemlji, in vsej laznini, ki se giblje na zemlji. In ustvaril je Bog človeka po svoji podobi; po podobi božji ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril. In blagoslovil ju je Bog in rekel: Rastita in množita se, in napolnita zemljo in podvrzita si jo, in gospodujta ribam morja in pticam neba, in vsem živalim, ki se gibljejo na zemlji. In rekel je Bog: Glejta, dal sem vama vse zelišče, ki rodi seme na zemlji, in vse drevje, ki ima v sebi seme svojega plemena, da bo v živež vama, in vsem živalim zemlje, in vsej perotnini neba, in vsem stvarem, ki se gibljejo na zemlji in v katerih je življenje, da imajo za živež. In zgodilo se je tako. In Bog je videl vse, kar je bil storil, in bilo je jako dobro. In bil je večer in bilo je jutro, šesti dan. — Dovršena sta bila torej nebo in zemlja in vse njuno lepotičje. In dokončal je Bog sedmi dan svoje delo, katero je bil storil, in počival je sedmi dan od vsega dela, katero je bil naredil. In blagoslovil je sedmi dan in ga je posvetil, ker je ta dan počival od vsega svojega dela, katero je Bog ustvaril in naredil.“ (I. Mojz. 1, 1—31; 2, 1—4.)

Preden si natančneje ogledamo to zgodbo in jo primerjamo z nauki učenjakov, je potrebno, da odgovorimo na nekatera vprašanja.

Prvo vprašanje je: Iz katerega vira je zajemal Mojzes to zgodbo? To je gotovo, da niti sam, niti noben človek ni videl tega, kar nam Mojzes pripoveduje v tej zgodbi. Ali si je sam to izmislil? Ali je ta zgodba le pravljica, kakor nekateri s posmehovanjem trdijo? To ni mogoče, ker se zgodba Mojzesova skoraj popolnoma sklada z zgodbami vseh narodov o početku sveta. [Tu pripomnimo mimogrede, da se vse sv. pismo tako lepo sklada z zgodovino in z ustnimi izročili vseh narodov sveta, da je mogel francoski učenjak Gainet (Žené) iz teh sestaviti sv. pismo, takorekoč sv. pismo zložiti brez sv. pisma. (Glej Moigno Splend. dell. foi. II, 1. str. 37.)]

Starodavni Etruski so učili, da je Bog v šestih po tisoč let trajajočih dobah ustvaril svet. Stari Egipčani so verovali v Boga kot najvišjega stvarnika, ki je vse ustvaril ne z rokami, ampak z besedo. Kaldejci in Perzijani so verovali, kakor nam priča knjiga „Zend Avesta“, da je njihov najvišji malik Ormuzd v šestih dobah ustvaril ves svet. Istotako so Indijci pripisovali stvarjenje sveta svojemu najvišjemu maliku Brami. Isto vero najdemo pri Kitajcih, pri Japoncih, Feničanih in drugih narodih. Pri vseh narodih najdemo torej isto zgodbo Mojzesovo, katero so narodi takorekoč prikrojili po svoje, ki se pa v glavnih točkah sklada z Mojzesovo. Od kod to čudovito soglasje? Ali nam ne priča to kaj živo, da je moral biti človeški rod ob svoji zibelki, ob svojem početku poučen, kako je svet postal? Pa kdo ga je poučil? Človek gotovo ne, ker človek tega ni videl. Zato je pač moral sam Bog poučiti človeški rod, kako je svet postal. Bog je torej moral že Adamu razodeti stvarjenje sveta. Mojzes je pa to izvedel ali po ustnem izročilu, ali je pa to Bog razodel tudi njemu. Gotovo je pa, da je Bog vodil njegovo pero, ko je pisal zgodbo, da ni zapisal neresnice, saj smo se že prej prepričali, da je sv. pismo pisano po navdihnjenju božjem. To se zlasti v tej zgodbi, ki se tako lepo sklada z nauki učenjakov, razodeva tako živo, da so bili mnogi, nekateri celo brezverni učenjaki primorani priznati, da je Mojzes pisal po navdihnjenju božjem.

„Mojzesova zgodba“, pravi sloveči naravoslovec Buffon, „je natančna zgodba stvarjenja vsega sveta in početka vseh stvari.“ (Theor. d. terr. art. 2.) — „To je jasno dokazano,“ pravi sloveči naravoslovec Linee, „da je Mojzes pisal in mogel pisati le po navodilu samega stvarnika vsega sveta.“ (Curios. nat. parag. 6.) — „Mojzes nam je zapustil zgodbo o početku sveta, katero veda vsaki dan potrjuje na čudovit način,“ piše Cuvier (Kivié). — „Ali je imel Mojzes toliko vednost, kakršno ima naša doba“, pravi sloveči fizik Ampere (Ampér), „ali pa je bil navdihnjen od Boga.“ (Revue des deux Mondes. 1. jul. 1833.) — Vir, iz katerega je zajemal Mojzes, je in mora biti le Bog, ki je to njemu ali pa že Adamu razodel, njega pa gotovo vodil pri spisovanju te zgodbe.

Drugo vprašanje: Čemu je Mojzes pisal to zgodbo? Ali nam je hotel zapustiti učenjaško razpravo, kako je svet postal, kako je dobila zemlja današnjo obliko? Gotovo ne, marveč je imel pri tem ves drugačen namen. S svojo zgodbo nas je hotel poučiti v veri, zlasti nam je hotel, v prvi vrsti izraelskemu narodu, globoko

vcepiti tri resnice. Prva resnica, katero nam oznanja, je, da je Bog vse ustvaril, da so torej vse stvari delo božje. S tem je hotel svoj rod odvrniti od malikovavstva, v katero so bili zabredli toliki narodi, ki so žive ali nežive stvari častili po božje. Na to namiguje pozneje, ko pravi: „Da se kje, ako povzdigneš svoje oči proti nebu in zagledaš solnce, luno in vse zvezde neba, ne daš premotiti, da bi jih molil in častil, ker jih je ustvaril Gospod, tvoj Bog, v službo vsem narodom, ki so pod nebom.“ (V. Mojz. 4, 19.)

Dalje uči drugo resnico, da je Bog polagoma dovršil zemljo in jo pripravil človeku za prebivanje, stopajoč takorekoč od nižjih do višjih stvari. Slednjič pa nas hoče učiti s svojo zgodbo, da je Bog ustvaril ves svet zavoljo človeka, ki naj gospoduje črez vso zemljo. Mojzesu je bil torej pri spisovanju prvi namen: verski pouk. Zato pravi tudi sv. Auguštin (in to velja tudi sploh o sv. pismu starega zakona): „Nikjer ne beremo v evangelijih, da bi bil rekel Gospod: Poslal vam bom Duha, ki vas bo poučil o teku solnca in meseca; kristjani naj postanemo, ne pa zvezdoslovci.“ (De Act. c. fil. Man. I, 10.) Zato je tudi pravzaprav nespametno, ako se učenjaki zaletavajo v sv. pismo, češ, da nasprotuje njihovim naukom, saj Mojzes ni imel namena, nam zapustiti učenjaško razpravo o početku sveta in zlasti zemlje.

Vendar si hočemo staviti vprašanje: Ali morejo nauki učenjakov podreti veljavo sv. pisma? Ako bi morda zgodba sv. pisma nasprotovala naukom učenjakov, ali mar sledi iz tega, da ni resnična? Na koga se pač moremo bolj zanašati, ali na Boga ali na človeka? Bog se nikdar ne zmoti, kolikokrat se pa učenjaki! Kolikokrat so že zavrgli kako resnico, katero so pozneje morali zopet priznati. Koliko resnic so učenjaki prejšnjih časov zavrgli, katere pa novodobni priznavajo! Veda napreduje, in kako lahko se zna zgoditi, da bo morala to, kar danes zametuje, pozneje potrditi. Kako bi se torej mogli zanašati na to vedo, ki je tako negotova. Učenjaki preiskujejo naravo. Narava je pa delo božje. Kako bi torej mogli v naravi najti kaj takega, kar bi nasprotovalo sv. pismu, kar bi zametavalo božjo besedo. Božje delo ne more nikdar nasprotovati božji besedi. Zato veljajo tu besede sv. Tomaža Akvinskega (S. Th. I. qu. 68. a. 1.): „Resnic, katere nam sv. pismo z jasnimi in določnimi besedami napoveduje, teh nam ne more in ne sme podreti noben učenjak. Teh se moramo trdno držati in noben nauk učenjakov nam ne sme podreti vere vanje.“

To so pa zlasti one tri resnice, katere smo prej omenili. Kjer pa sv. pismo ne govori dovolj jasno in razločno, in se njegove besede morejo različno tolmačiti, tam pa imajo učenjaki prostost in povsem pametno je, ako se poprimemo njihovega nauka, ako je neovržno dokazan in povsem gotov. Na negotove nauke se pa seveda ne moremo ozirati. Ako ravnamo po tem pravilu, potem ne bomo nikdar našli nasprotja med sv. pismom in vedo ali učenjaki.

Slednjič pa moramo opozoriti tudi na to, da je Mojzes pisal za ljudstvo, ne pa za učene ljudi. Zato on govori tako, kakor govori preprosto ljudstvo, zlasti kakor je govorilo o njegovem času. Dandanes

se pač nihče ne spotika nad tem, ako pravimo, da solnce vzhaja in zahaja, dasi vemo, da solnce stoji in se le zemlja suče okrog njega. Mi govorimo tako, ker se tako zdi našim očem. Ravno tako je govoril tudi Mojzes. Zato imenuje solnce in mesec večji svetiljki na nebu, ker se taki vidita našim očem, dasi so nekatere zvezde večje od meseca ali celo od solnca. Isto velja glede čudeža pri mestu Gabaon, kjer je rekel Jozue solncu: „Stoj, ne sukaj se od Gabaona in luna ne od doline ajalonske.“ Jozue je govoril kakor navadno mi govorimo o solncu.

Ako upoštevamo vse to, kar smo doslej povedali, ne bomo nikdar našli kakega nasprotja (protislovja) med sv. pismom in med človeško vedo. Resnične so pač besede P. Faber-ja: „Nič ni tesnosrčnejšega, nič nespametnejšega, kot mnenje, da bi mogla veda nasprotovati veri.“ (Najsv. zakr. str. 340.)

Koliko se nam je dostikrat zanašati na zgolj človoško vedo, nam priča kaj živo sledeči dogodek, katerega nam pripoveduje učeni Moigno v svoji knjigi „Splendori de la fede“ (v laškem prevodu I, 166): Sloveči P. Kirher je nekoč napravil s svojimi učenci več izmišljenih podob iz kamena ter jih zakopal v zemljo. Potem pa povabi nekega Berengerja, ki se je zelo ponašal s svojo učenostjo, da naj gre ž njim na izprehod. Ko prideta do mesta, kjer je bil Kirher zakopal one kamene, odkrije Kirher, kakor bi se to slučajno zgodilo, eno podobo, potem pa gre naprej, kakor da bi se dalje za to ne brigal. Drugi dan na vse jutro pa prihiti Berenger na ono mesto ter izkoplje celo vrsto čudovitih kamenitih podob. Z vso vnemo se loti dela, da bi raztolmačil te podobe, določil njihovo starost itd. Celo razpravo spiše o teh (kakor je menil) starodavnih ostankih, ter jo da tiskati; a naposled izve, da je bilo vse le gola šala. Kje je tu nezmotljivost človeške vede in učenosti?

Nekaj sličnega se je zgodilo pred leti tudi v bližini Dunaja in l. 1903 v Parizu. Tu so imeli namreč v muzeju pod steklom skrbno spravljeno krono (tiaro) nekega perzijskega kralja. Vse je to mitro občudovalo. Učeni možje so pisali dolge članke o njeni visoki starosti. Muzej je dal zanjo neznansko vsoto. In kaj se je naposled pokazalo? Da je bilo vse le gola slepārija, da je to krono v Parizu izvršil isto leto neki slepar in delal slično ž njo kakor P. Kirher z onimi kameni.

Kako nezanesljiva je torej veda, učenost človeška. In zaradi te naj bi zavrgli večno resnico, ki nam govori v sv. pismu? Ali bi ne bilo to skrajno nespametno? Zato se je izjavilo 210 učenjakov v septembru l. 1874 na Angleškem: „Mi smo prepričani, da beseda božja, ki je zapisana v sv. pismu, ne more nasprotovati besedi, ki je zapisana v naravi, in naj si je tudi videti tej še tako nasprotna. Ne pozabimo, da vede še niso popolne, ampak da še vedno napredujejo; da je naša pamet še zelo omejena; prepričani pa smo, da bo prišel čas, ko se bo pokazalo popolno soglasje med božjo besedo v naravi in v sv. pismu.“ (Athen. angl. sept. 1874.)

2. Iz nič.

„Spoznaj, da je Bog te reči
in človeški rod ustvaril iz nič."
(II. Mak. 7, 28.)

O nekem kralju pripovedujejo, da je nekoč povabil več knezov k obedu. Zbral jih je okrog sebe v krasni dvorani, ki je imela mogočen obok, a nobenega stebra. Stene so bile prevlečene z dragocenimi tapetami in tla pregrnjena s krasnimi preprogami. Vse se je čudilo toliki krasoti. Kralj je bil vsled tega zelo ponosen. Po obedu pelje svoje goste po svoji palači ter jim razkazuje njene lepote in dragocenosti. Ko je vse občudovalo krasoto in bogastvo kraljeve palače, se oglasi dvorni norec, ki je imel pri takih prilikah precejšno vlogo. „Veličanstvo," pravi kralju, „jaz bi vam pa lahko pokazal še lepšo in umetnejšo dvorano kot je vaša." V tem stopi k oknu ter pokaže na nebes, rekoč: „Glejte nezmerni nebesni obok! Niti en steber ga ne drži, in vendar se ne podere. Ali ni to vse kaj drugega kot vaša malenkostna dvorana? Poglejte na okrog in občudujte krasne cvetlične preproge na travnikih in poljih in tratah. Ali ne presegajo te krasne preproge vsako še tako lepo človeško delo? In veste li, kdo je vse to naredil? Samo beseda Gospodova. Oni večni mojster tam gori ni rabil zidarjev, ne apna, ne peska, ne vinarja denarja! Kaj pravite k temu?" Gostje so molčali in gotovo priznali, da je norec (ki pa nikakor ni bil nor), pametno govoril. Da, modro in prav je govoril, o tem nam pričajo takoj prve besede sv. pisma, v katerih nam Mojzes govorio početku sveta. Kratke so sicer njegove besede: „V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo," a v teh par besedah nam napoveduje najimenitnejše resnice, katere nam oznanja sv. vera in potrjuje zdrava pamet.

Tu ima vsaka beseda velik in imeniten pomen. Z besedo „v začetku" (hebrejsko: ‚berešit') nam napoveduje, da svet ni večen, da je bil svet prva stvar, katero je Bog naredil. On hoče reči: v začetku vseh reči, ali v začetku preden je bila kaka reč, je Bog naredil nebo in zemljo. Pa kako? Ker ni bilo nobene reči, iz katere bi bil naredil svet, zato je moral svet narediti, ne da bi bil rabil kako stvar, kako snov, ali z drugo besedo: Bog je svet naredil iz nič, ali kakor pravimo: Bog je svet ustvaril. Isto nam napoveduje Mojzes tudi z besedo „ustvariti" (hebrejsko: ‚bara'). Ta beseda se namreč rabi v sv. pismu le v tem pomenu, namreč: iz nič kaj narediti, nikdar pa ne o delu človekovem, ki ne more ničesar narediti, da ne bi rabil kake že prej obstoječe snovi ali kakega orodja. V prvih besedah svoje zgodbe nam torej Mojzes določno napoveduje, da je Bog začetnik vsega sveta in vseh stvari, ki je vse ustvaril, t. j. naredil iz nič. Preden je bil svet, ni bilo ničesar razen Boga. Na njegovo vsemogočno besedo je pa postal svet, kakor pravi psalmist: „Rekel je, in je bilo, zapovedal je, in je bilo ustvarjeno." (Ps. 32, 9.)

O tej resnici je bil kaj živo prepričan judovski narod. To prepričanje nam pač najlepše razodeva makabejska mati, ki je zaklicala svojemu otroku, katerega je dal kralj Antijoh pred njenimi očmi

trpinčiti in umoriti: „Prosim te, dete, ozri se na nebo in zemljo in vse kar je, in spoznaj, da je Bog te reči in ves človeški rod naredil iz nič.“ (II. Mak. 7, 28.) V knjigi modrosti beremo dalje: „Saj je vse ustvaril, da biva, in zdrave je naredil vse stvari na svetu . . .“ (1, 14). Tudi Jezus Kristus je to resnico kaj določno napovedal, ko je rekel: „Poveličuj me z ono slavo, katero sem imel pri tebi, preden je bil svet.“ (Jan. 17, 5.) S temi besedami nam jasno napoveduje, da ni bilo nobene stvari, preden je bil svet, da je bil sam Bog, ki je torej moral svet iz nič narediti. Komu niso znane besede sv. apostola Janeza: „V začetku je bila Beseda, in Beseda je bila pri Bogu, in Bog je bila Beseda . . . Vse je po nji storjeno in brez nje ni nič storjenega, kar je storjenega“ (Jan. 1, 1—4), v katerih nam razodeva dovolj razločno isto resnico.

Isto prepričanje najdemo tudi pri drugih narodih, kakor smo že prej omenili. Pri Grkih pravi Aristotel: „Starodavno je mnenje, katero smo prejeli od svojih prednikov, da je Bog naredil v s e stvari.“ (O svetu. VI.) — „Trdno je prepričanje,“ pravi pisatelj Maksim iz Tira, „ne samo vseh učenjakov, ampak tudi vseh narodov, da je sam Bog stvarnik v s e h stvari.“ (Dissert. I.)

Tudi cerkveni očetje nam kaj pogosto oznanjajo resnico, da je Bog ustvaril svet, da je vse naredil iz nič. Kaj lepo pravi tu sv. Avguštin: „Bog je svet naredil iz nič; ali hočeš mar to tajiti, pa mi povej, kdo je prinesel kamene na ramenih? Kdo je nosil stroške? Kdo je pomagal Gospodu pri njegovem delu?“

Zato je tudi sv. cerkev to resnico, katero nam tako določno napoveduje sv. pismo, na mnogih cerkvenih zborih proglasila kot versko resnico. Posebno določno nam jo oznanja na četrtem lateranskem cerkvenem zboru: „Eden je stvarnik vseh reči, ki je s svojo vsemogočno močjo v začetku ustvaril vse stvari.“ — „Ako kdo ne veruje, da je Bog svet in vse stvari v njem iz nič naredil, bodi izobčen,“ je določila na zadnjem vatikanskem cerkvenem zboru. Isto resnico nas uči izpovedati v raznih veroizpovedih ali verah, n. pr. v apostolski veri itd.

Ali mar zdrava pamet nasprotuje tej resnici? Niti najmanj, marveč nam jo še kaj izdatno potrjuje. V petem delu smo se prepričali, da svet ni večen, da je moral enkrat postati. Pa kako naj bi bil postal? Ali se je sam naredil? Potem bi bil prej, preden je bil, a to ni mogoče. Zato ga je moralo narediti drugo bitje, ki je večno, namreč B o g. Ali ga je pa naredil iz kake snovi? Ne, saj nobene snovi ni bilo, preden je bil svet, ali snov, iz katere je svet, ker nobena snov ni večna. Ali ga je pa morda Bog naredil iz sebe, iz svojega bitja, kakor zraste veja iz drevesa, kakor porodi žival mladiče? Tudi ne, ker Bog ne more ničesar vzeti iz svojega bitja. On je enostavno bitje, ki ni sestavljeno iz več delov. Kjer je Bog, je povsod ves. Ako bi bil Bog svet naredil iz svojega bitja, potem bi bil ves v svetu, svet torej neskončen. Svet pa ni neskončen, ampak omejen, zato ga tudi Bog ni mogel narediti iz svojega bitja. Torej nam ne preostane drugo, kakor da rečemo, da je Bog svet naredil iz nič ali u s t v a r i l, to se pravi, ne da bi bil pri tem rabil kako snov; da je svet postal, ko ga prej ni bilo, ne njega in nobene snovi.

Ali pa porečemo, da to Bogu ni mogoče? Kdo bi mogel kaj takega trditi, saj je vsemogočen! On bi niti vsemogočen ne bil, kakor dobro pripomni sv. Avguštin, ako bi bil potreboval snovi za stvarjenje sveta, kakor potrebuje človek prej obstoječe snovi za svoje delovanje. „Les pomaga mizarju," so njegove besede, „srebro srebrarju. Ako je Bog za to, kar je hotel storiti, potreboval reči, katere ni sam naredil, potem niti vsemogočen ni bil." (De gen. cont. Man. 1, 6.) Kot najpopolnejše bitje more Bog storiti vse, kar je sploh mogoče. Sedanji svet je gotovo mogoč, ker v resnici biva. Zato je mogel Bog svet ustvariti ali iz nič narediti. In ker svet ni mogel drugače postati, kot da ga je Bog naredil iz nič, zato moramo reči, da je Bog ustvaril svet.

To je tako očividno, da so bili celo brezverni učenjaki primorani priznati to resnico. „Stvarjenje se povsem ujema z našo pametjo," pravi brezverec Didró (Diderot. — Encyclop. art. Creat.). — „Da je Bog ustvaril svet," pravi D' Alembert (Dalamber), „je resnica, katero nas uči sama pamet, je neizogibna posledica resnice, da biva Bog." (De l' abus etc.) — „Ne samo vera, ampak tudi zdrava pamet nas uči," pravi učeni D' Argens (Daržan), „da je Bog stvarnik sveta ... Vsak človek, ki hoče rabiti zdravo pamet, mora priznati, da je Bog naredil vsa bitja iz nič." (Jud. lettre, lett. 84.)

Ako zavržemo to resnico, potem si na noben način ne moremo razlagati, kako je svet postal. Ako zavržemo to resnico, nam je odprta le trojna pot, namreč da rečemo: ali je Bog iz večne snovi ali materije naredil svet, ali da je snov večna, in da se je sama od sebe razvila v sedanji svet, ali pa, da sta svet in Bog eno, da je svet nekak vidni pojav božjega bitja.

Prvo, kar so učili nekdanji grški in rimski modrijani, ni mogoče. Ako bi bila snov večna, potem bi bila neodvisna kot sam Bog. Bog bi torej ne imel nobene pravice do nje, zato bi tudi iz nje ne mogel narediti sveta, ker bi večna snov, kakor pravi Tertulijan, ne bila Bogu podložna. Zato je rekel sv. Justin: „Nad neustvarjeno snovjo bi Bog ne bil imel nobene oblasti." Ako bi zraven Boga bila tudi večna, sama od sebe obstoječa snov, potem bi Bog nehal biti Bog, zakaj Boga si mislimo neskončno popolno bitje, od katerega je vse odvisno; najvišje bitje, kateremu je vse podložno. Večna snov ali materija bi pa bila neodvisna sama Bog, torej Bogu kar nič podložna, Bog bi torej nehal biti najpopolnejše, povsem neodvisno bitje — torej nehal biti Bog, kar pa ni mogoče. — Zato ne moremo reči, da bi bil Bog iz večne snovi naredil svet.

Še manj pa moremo trditi, kakor trde takozvani materijalisti (ki se ravno raditega tako imenujejo, ker jim je materija ali snov nekako njihov Bog), da je snov, da so njeni najmanjši deli, takozvani atomi, večni, in da so se ti atomi tekom časa združili v sedanji svet. Najprej je že to nad vse čudno, da ti ljudje (ki bi se tako radi znebili Boga večinoma radi svoje pokvarjenosti), toliko vedo povedati o teh atomih, katerih sploh ni mogoče videti, ker so tako majhni. Pri verskih resnicah pravijo, da ne verujejo, česar ne vidijo; atomov ne vidijo, pa vendar verujejo vanje in vedo toliko o njih povedati.

Kolika nedoslednost! Potem pa naravnost ni mogoče, da bi bila snov večna ali večni atomi. — Neovržno je pravilo, da se mirno bivajoče telo samo od sebe ne more začeti gibati, ampak da mora to gibanje vselej provzročiti kako drugo bitje, in nasprotno, da gibajoče se telo ne more priti do miru, ako tega ne provzroči kako drugo bitje. To pravilo nam potrjuje skušnja, n. pr.: Kamen se ne premakne sam od sebe, ako ga kdo ne premakne.

Ako je torej snov večna, večni atomi, potem je le dvoje mogoče: ali so od vekomaj mirni, ali se pa od vekomaj gibljejo. Prvo ni mogoče, da bi bili atomi od vekomaj mirni, ker bi bili mirni tudi še sedaj, a mi opazujemo povsod gibanje. Ako govorimo o gibanju, ne mislimo samo na gibanje v ožjem pomenu, kakor se n. pr. giblje človek ali žival ali zvezde na nebesu, ampak sploh na vse delovanje v naravi. Tu pa kaj lahko zapazimo neprestano gibanje. Gibanje je neprestano pod zemljo, kjer se neprestano delajo kristali, razkrojuje deževnica itd.; neprestano na zemlji, pri rastlinah, ki rastejo, cvetijo itd. Kako je postalo to gibanje? Snov se ni mogla začeti sama od sebe gibati, ker ji gibanje ni bistveno. (Glej 5. del, str. 10.) „Zato," pravi učeni Du Bois Reymond, „ker gibanje ni bistveno materiji, veleva zakon vzročnosti (po katerem ima vsak učinek svoj vzrok), da ali vzamemo večnost gibanja ali pa moramo priznati bivanje nadnaravnega bitja, ki je dalo gibanju materije početek." Atomi se gibljejo neprestano; ako torej nočemo reči, da jih je Bog začel gibati, potem moramo reči, da je to gibanje večno.

Ali pa moremo in smemo kaj takega trditi? Niti najmanj. Ako rečemo, da je gibanje večno, je to ravno toliko, kakor če rečemo, da je vrsta gibnih členov neskončna; n. pr.: ako nočemo reči, da je Bog ustvaril prvo kokoš, potem moramo reči, da je kokoš prišla iz jajca, jajce zvalila kokoš itd. nazaj brez prenehanja. Neskončna vrsta gibnih členov je torej neskončna vrsta kokoš in jajc, od katerih je eden od drugega prejel svoje življenje. Ali pa moremo govoriti o taki neskončni vrsti? Tudi o tem smo že govorili v 5. delu ter pokazali, da neskončna vrsta ni mogoča (glej stran 10 in dalje), da bi na svetu sploh ne bilo gibanja, ako bi vrsta teh členov bila neskončna. Zgled nam bo to pojasnil. V vrsti stoji 100 mož, ki se drug drugega drže za roko. Ako potegnem prvega, bo ta potegnil drugega itd. Preden devetindevedeseteri potegne zadnjega, preide pač že nekaj časa, četudi le nekaj minut. Čim več mož bi bilo v vrsti, tem pozneje bi predzadnji potegnil zadnjega. Ako si pa to vrsto mislimo neskončno, potem bi niti nikdar ne dočakali, da bi predzadnji potegnil zadnjega. Ista je pri atomih. Ako si mislimo neskončno vrsto bitij, ki so si drug drugemu delila gibanje, potem bi se sedanji atomi sploh nikdar ne bili začeli gibati. Ker se pa gibljejo, potem moramo reči, da se je to gibanje tudi začelo, da je to gibanje provzročilo drugo bitje, namreč Bog.

Torej je le Bog mogel iz snovi narediti sedanji svet. To nam kaj živo priča lepi red v naravi, katerega je moglo provzročiti le neskončno razumno bitje. Razen tega bivajo na svetu stvari, ki niso samo iz snovi, ampak imajo tudi duha. Tega pač ni mogla narediti

snov, ker duh nima nič snovi ali materije. Česar pa stvar nima, tega tudi dati ne more, zato moramo reči, da se sedanji svet na noben način ni mogel sam od sebe razviti iz materije ali snovi.

Najmanj pa moremo reči, da sta Bog in svet eno in isto bitje, kakor uče takozvani panteisti, ki se vsled tega tudi tako imenujejo, ker jim je vesoljstvo (pan) njihov Bog. Svet je tako izpremenljiv, Bog pa mora biti neizpremenljiv; svet je ves sestavljen iz mnogih delov, Bog pa mora biti enostavno bitje; na svetu bivajo bitja, ki izvršujejo najgrše pregrehe, Bog pa mora biti neskončno svet. Zato nas en sam pogled v svet uči, da svet ne more biti sam Bog, ali da bi se bil svet sam razvil iz Boga, kakor smo že prej pokazali.

Ne preostane nam torej drugega, kot da priznamo, kakor nas uči sv. vera, da je moral Bog svet iz nič narediti ali ustvariti, sicer bi ga niti sedaj ne bilo. Ali tu se oglasi kaka modra glavica in pravi: Povsem neovržno je pravilo: iz nič ni nič; kako je torej mogel Bog svet narediti iz nič. Seveda, ako bi bil Bog tako slaboten kot človek, bi ne mogel sveta iz nič narediti, ali mi ne smemo Boga soditi po svojih slabih močeh, Bog je vsemogočen, torej je tudi mogel svet ustvariti. Seveda bi ne bilo mogoče, ako bi rekli, da je Bog naredil, da je „nič“ postal nekaj. To tudi Bogu ni mogoče. Nič ostane nič. Ali sv. vera ne uči tega, ampak ona nas le uči, da je Bog naredil svet, ko ga prej ni bilo; to je pa mogoče vsemogočnemu Bogu, sicer bi niti sveta ne bilo.

„Ali tega ne morem umeti,“ oglasi se drug, „kako bi bil Bog svet iz nič naredil, zato tudi tega ne verjamem.“ — Nespameten ugovor! Dragi moj! Koliko je reči in stvari na svetu, katerih ne umeš, pa vendar verjameš, da je n. pr. gorkota. Ali veš, kaj je gorkota? In vendar verjameš, da biva, ker jo čutiš. Ali mar veš, kako se jedi, katere zaužiješ, izpremené v tvoje meso? In vendar si prepričan, da se to zgodi, ker to sam vidiš. Glej, ko že najnavadnejših reči ne umeš, pa bi hotel razumeti stvarjenje! „Res je,“ pravi kaj lepo brezverni Bayle, „da si mi s svojim razumom ne moremo napraviti jasnega pojma o stvarjenju (da bi je mogli umeti). Pa kaj? Ali je bomo zaradi tega zavrgli in se potopili v morje neizogibnih nezmisli,“ (katerim se ne moremo izogniti, ako nočemo priznati stvarjenja).

Zato je povsem pametno, da uklonimo svoj razum sv. veri ter priznamo resnico, katera nam oznanja, da je Bog vse ustvaril, t. j. iz nič naredil. Pač so tu umestne besede, ki jih pripisujejo sv. Janezu Krizostomu: „Ako ni temelja, kako da stoji hiša? Ako ni podladje, kako more plavati ladja? Ako ni zidarja, odkod hiša? Ako ni kmetiča, odkod snopje? Ako nihče ne skrbi, kako da je za vse preskrbljeno? Ako ni voznika, kako da se voz giblje? Ako ni stavbenika, kdo je naredil nebesni obok? Ako ni zlatarja, kdo je zlato ploščo, solnce postavil na nebo? Ako nihče ne skrbi za svetlobo, kdo je dal srebrno nočno luč, mesec? Vse, kar je in kar se godi na svetu, vse provzroči kdo — samo svet naj bi bival, ne da bi ga bil kdo provzročil in ohranil? Ti bivaš v hiši božji in nočeš priznati, da je hiša božja. Bodi vsaj hvaležen in spoznaj to, ali pa pojdi iz hiše“ (in Ps. 13).

3. V šestih dneh.

„Ta podoba ima toliko resničnega, da z ozirom na starodavno stališče še danes lahko trdimo: „Mojzes je bil največji geolog vseh časov.“
(Quenstedt, Die Schöpfung der Erde. 1882. Str. 8.)

V začetku je Bog iz nič naredil nebo in zemljo ali svet. Ali je pa bil ta svet že takšen, kakršen je dandanes? Na to nam odgovarja Mojzes takoj v naslednji vrstici, ko pravi: „Zemlja je pa bila pusta in prazna,“ ali z drugo besedo: še ni imela ne oblike in tudi ne stvari, kakršne ima sedaj. To lahko posnamemo tudi iz Mojzesovih besed, ki pravi, da je Bog solncu določil šele četrti dan njegov prostor na nebesu. Zato lahko rečemo, da je Bog v začetku ustvaril snov, iz katere je potem dovršil sedanji svet. V tej snovi je bil sedanji svet nekako tako, kot drevo v semenu. Zato je tudi sv. Avguštin rekel, da je Bog vse hkrati ustvaril (omnia simul).

Kakšna je pa bila ta prvotna snov? Tudi to moremo vsaj nekoliko posneti iz Mojzesovih besed. Mojzes pravi: Zemlja je bila pusta in prazna (‚inanis et vacua‘). Ako pogledaš v posodo, ki je prazna, kaj vidiš? Nič. Ako primeš z roko, zopet ne čutiš nič. Ali je pa kaka snov taka, da se ne vidi in ne čuti? Ali ni tak plin? Plina ne vidiš, pa ga tudi z rokami ne čutiš, plin je nekako prazen. Isto nam tudi napoveduje prva beseda „inanis“, ki se kaj lahko rabi za plin. Rimski pesnik imenuje senco „inanis“ (inanes umbres). Z besedami: pusta in prazna, nam je torej hotel Mojzes razodeti, da je bila prvotna snov podobna plinu, da je bil ves svet v začetku velika gruča plina. — Čudovito! Isto uče tudi novodobni učenjaki. Dandanes se je namreč večina učenjakov poprijela razlaganja o početku sveta, ki sta je podala Kant in Laplace (Laples). Po njihovem mnenju je bil ves svet v začetku velikanska plinovita krogla ali masa, ki je bila razprostrta v velikem prostoru. Ta plinovita gruča se je vedno bolj in bolj zgoščevala in se začela vrteti.

Pa kdo je provzročil to vrtenje? Ali mar snov sama od sebe? Da se snov ni mogla začeti sama od sebe vrteti, smo se prepričali že v prejšnjem poglavju. Kdo je pa provzročil to gibanje? Odgovor nam dajo učenjaki, takozvani enciklopedisti iz 18. stoletja, ki pravijo: „Ker se snov sama od sebe ne more gibati, zato je moralo to gibanje provzročiti drugo bitje. To bitje pa ne more biti telesno, materijelno (iz snovi), ampak mora biti to, kar mi imenujemo „duh“. (Encycl. art. Mater.) In glej, Mojzes pravi: „Duh božji se je razprostiral nad vodami.“ Kaj ne, kako lepo se sklada nauk Mojzesov z nauki učenjakov! In ta naj bi bil le človeško delo?

To se pa tudi kaj lepo kaže v naslednjih vrsticah, v katerih nam Mojzes popisuje, kako je Bog iz prvotne snovi dovršil sedanji svet. Mojzes nam pripoveduje, da je Bog to delo izvršil v šestih dneh.

Kakšni so pa bili ti dnevi? Ali mar taki, kakršne imamo sedaj, namreč dnevi 24 ur? Sv. cerkev ni tu ničesar določila, ampak nam prepušča vso prostost, da si te dneve tolmačimo kakor hočemo. Neka-

teri so trdili, da so to navadni dnevi, kakršne imamo dandanes (Bosizio, Trisl, in dr.), drugi zopet pravijo, da pomenjajo manj ali več časa trajajoče dobe. Prvo mnenje je dandanes popolnoma zavrženo. Učeni katoliški pisatelj Schanz piše: „Dobesedno razlaganje sv. pisma o šestdnevnem stvarjenju, katero naj bi bil Bog izvršil v šestih dnevih po 24 ur, pobija vsako in vsa dejstva geologije in paleontologije.“ [Veda, ki se bavi s preiskovanjem prazgodovinskih bitij.] (Schanz. Apol. des Christ. III. izd. 1903. I. Str. 643.) Večina se je že od nekdaj odločila za drugo, da ti „dnevi“ pomenjajo dalje časa trajajoče dobe. Že sv. Klemen Aleksandrijski, Origen, sv. Avguštin, Krizostom in drugi so učili tako. Tudi sv. pismo rabi pogosto besedo „dan“ (jom), v pomenu manj ali več časa trajajoče dobe. Tako govore preroki o dnevu Gospodovem, ki pač ni dan 24 ur. Isto razodeva tudi Mojzes, ker govori o dnevu, ko še ni bilo solnca, ki loči dan in noč. Pozneje tudi vse stvarjenje pripisuje enemu dnevu, rekoč: „O dnevu, ko je Bog ustvaril nebo in zemljo,“ (II, 4.) Sv. pismo samo nas uči, da je pred Bogom „en dan kot tisoč let in tisoč let kot en dan.“ (Ps. 90.)

Da pa rabi Mojzes besedo „dan“, si pa tudi lahko razlagamo na drugi način. Kaj je storil Bog, kadar je hotel prerokom razodeti prihodnje reči? Ali jim ni prihodnjih reči kazal v podobah! Ko je hotel razodeti preroku Danijelu vrsto mogočnih kraljestev, ki naj bi pripravljala svet na Odrešenikov prihod, ali je mar povedal preroku zgodovino asirskega, perzijskega, grškega, rimskega kraljestva? Ne, ampak v podobi mu je pokazal prihodnjost. Pokaže se mu v prikazni mogočen steber, ki je bil iz zlata, srebra, kovine in železa. Od gore se odtrga kamenček, se zaleti v steber in ga podere. Ta kamenček vzraste v velik hrib, ki napolnjuje vso zemljo. V tej podobi mu je pokazal usodo omenjenih kraljestev, katere je pomenjalo zlato, srebro, kovina in železo. Kamenček pa je pomenjal kraljestvo Jezusovo, ki bo premagalo ves svet. V drugi podobi mu je isto zgodbo pokazal v štirih živalih. Tudi sv. Janezu Evangelistu je pokazal nebeško kraljestvo v podobi mesta, sezidanega iz dragih kamenov.

Tako je Bog govoril človeškemu rodu, kadar mu je hotel napovedati prihodnjost. Isto se je torej moglo zgoditi tudi, bodisi pri Adamu ali pri Mojzesu. V podobah mu je Bog pokazal, kako je dovršil svet. Morda mu je ravno v šestih dneh, vsak dan po eno podobo, pokazal zgodbo o stvarjenju sveta — zato rabi Mojzes besedo „dan“ in govori o večeru in jutru. To, kar je pa videl Mojzes en dan, se je pa izvršilo v veliki vrsti let. Nekaj sličnega imamo v gledališču. Ako greš v gledališče, boš videl v kratkem času, v nekaterih urah dogodke, ki so se vršili morda več let. Da pa Mojzes govori ravno o šestih dnevih in pravi, da je Bog sedmi dan počival, zato je zopet imel gotovo določen namen. Njegov namen pri spisovanju te zgodbe je bil verski pouk. In ravno s to razdelitvijo je gotovo hotel utemeljiti teden s šesterimi delavniki in sedmim praznikom, ki naj bi bil določen počitku.

Naj se torej Mojzesov dan razlaga kakor hoče, to je gotovo, da je Bog polagoma v večjih dobah dovršil sedanji svet. To se tudi najbolje ujema s splošnim delovanjem božjim. Bog

je takorekoč počasen pri svojem delovanju. On usadi želod, iz katerega se šele po dolgih letih razvije mogočen hrast. Že toliko tisoč let deluje le po počasnih naravnih močeh in zakonih, zato je skoraj gotovo, da je tudi v začetku tako storil, da je polagoma iz snovi, v začetku ustvarjene, dovršil sedanji svet. Kako počasen je bil takorekoč pri delu odrešenja. Adamu je takoj po grehu napovedal Odrešenika in Adam je menil, da ga bo videl, a od njega do Odrešenika je preteklo do 4000 let. Abrahamu ponovi obljubo in Abraham se že raduje, da je prišel njegov dan. David ga z veseljem pozdravlja, meneč, da je že tu. Prerok Malahija že kliče: „Že prihaja," in vendar je preteklo od njega do Zveličarjevega prihoda do 400 let. Tako je počasi pripravljal svet na obljubljenega Odrešenika. Kaj bi ne bil istega storil, ko je pripravljal zemljo za njegovega gospodarja — človeka?

Kaj pa pravijo učenjaki k tem šestim dobam stvarjenja sveta? O kolikokrat so že menili, da so jo popolnoma na laž postavili — a prazno je bilo njihovo veselje. Poudarjamo sicer, da se nam na te učenjake ni veliko zanašati, in res je, kar pravi učeni Cotta: „Prvi početek zemlje nam je nerešljiva zastavica," vendar se nauki premnogih današnjih učenjakov kaj lepo skladajo s sv. pismom, tako da pravi učeni Quenstedt o Mojzesovi zgodbi: „Ta podoba ima toliko resničnega na sebi, da moremo z ozirom na njeno starodavnost še danes trditi: Mojzes (pred 3400 leti) je bil največji geolog vseh časov." (Schöpfung der Erde, str. 8. — Geologi se imenujejo tisti učenjaki, ki preiskujejo zemljo, njene posamezne plasti itd.)

Ko je bil Bog ustvaril snov sveta, pravi Mojzes, je Bog najprej naredil svetlobo, zakaj svetloba je prvi pogoj vsega življenja. A že te prve besede Mojzesove so provzročile veliko hrupa. Že pogan Celzij in krivoverni manihejci so se vanje zaletavali, pozneje se jim je posmehovaje pridružil Voltaire s svojimi pristaši, češ, kako je bilo pač to mogoče, da je bila svetloba pred solncem, ki je po Mojzesovih besedah bilo šele četrti dan postavljeno na nebes. A dandanes so učenjaki dokazali, da je morala biti svetloba ustvarjena pred solncem, pred zemljo, ker se je le pod vplivom svetlobe mogla razvijati plinovita snov sveta. Dalje nas pa tudi učé, da je tudi brez solnca mogoča svetloba. Kdo ne pozna električne svetlobe? Kdo ni že slišal o „severni luči", ki sije na tečajih zemlje po zimi, ko se tam solnce niti ne pokaže? O tej svetlobi piše učeni Humboldt: „Kar tej naravni prikazni daje posebno važnost, je to, da mora planet, da mora zemlja razen solnčne svetlobe imeti tudi svojo svetlobo." (Kosmos I., str. 207.) Kdo še ni videl, kako se v poletnih večerih oblačno nebo večkrat sveti po več minut?

Sicer si pa Mojzesove besede razlagamo lahko tudi na ta način, da solnce v početku vsled oblakov, goste megle, ki je obdajala zemljo, ni bilo vidno na zemlji, in da je šele četrti dan postalo popolnoma vidno. Sicer pa niti te razlage ni treba. Povsem naravno je, da je solnce šele četrti dan dobilo svojo obliko in svoj prostor na nebesu. Ves svet je bil namreč v početku velikanska goreča gruča, ki se je naglo sukala. Vsled vrtenja so se posamezni deli odtrgali od gruče.

Tak kos je bila tudi zemlja in morda tudi še solnce. Čim manjši je bil kos, tem prej se je zgostil in ohladil. Ker je pa zemlja veliko manjša od solnca, zato se je prej ohladila in postala taka, kakršna je sedaj, kot pa solnce, ki je šele četrti dan postalo trdo, kakršno je sedaj. Isto opazujemo pri mesecu. Ker je mesec še manjši od zemlje, zato je že sedaj, kakor sploh trdijo, popolnoma mrtev, dovršil takorekoč svoje delo. Do tega prepričanja je prišel sloveči zvezdoslovec Laplace, strasten nasprotnik sv. katoliške vere in cerkve. On bi se bil pač najsrečnejšega štel, ako bi bil mogel sv. pismo postaviti na laž. A v svojem preiskovanju je prišel do prepričanja, da govori sv. pismo resnico, da je solnce šele četrti dan začelo sijati na zemljo, da ni bila zemlja šele za solncem ustvarjena, da ni dobila za njim svojo dosedanjo obliko, ampak narobe, da je solnce šele za zemljo dobilo svojo dosedanjo obliko. Štiritisoč let po Mojzesu nastopi torej učenjak v Parizu, ki zaničljivo gleda nanj, a je naposled primoran priznati, da ima prav. Ali ni to čudovito? In sv. pismo naj bi ne bilo božja beseda!

Slednjič nas učenjaki uče, da je morala že pred solncem biti svetloba, ker so našli v najnižjih plasteh zemlje velikanska drevesa, ki se dandanašnji tudi v najgorkejših krajih naše zemlje ne razvijejo do tolike velikosti. Tako je imela n. pr. naša praprot tedaj velikost naših dreves. Taka drevesa so našli po vsi zemlji. Iz tega sklepajo, da je bila pred solncem druga svetloba, veliko gorkejša od solnčne, ki je vedno svetila in to po vsi zemlji enakomerno. Rastlinoslovci (botaniki) so preiskali ona drevesa in so spoznali, da so zrastla v veliki gorkoti, a da se jih ni dotaknil solnčni žarek. Glej, kako se ujema sv. pismo z nauki učenjakov!

Drugi dan, pravi Mojzes, je Bog ločil vode od vodâ in med njimi naredil trdino („firmament“). Veda pa pravi: Ko se je bila prvotna snov sveta pod vplivom svetlobe zgostila, je imela veliko gorkoto. Bila je žareča gruča ali masa stopljenih kovin, gorečih plinov. Gosta sopara se je dvigala iz te goreče snovi do gotove visočine, kjer se je shladila in zopet padla na kroglo. To se je večkrat ponavljalo. V tej vročini ni mogel bivati ne človek, ne žival, ne kaka rastlina. Ni bilo še zraka, zato bi se bilo moralo vse podušiti. Kaj se je moralo zgoditi? Sopara, ki se je dvigala iz goreče krogle, je morala obviseti v višini in se ne več povrniti na zemljo. Da se je pa to zgodilo, moral je prostor med zemljo in soparo v višini napolniti zrak. Zračna plast, ki obdaja zemljo, je kakor mogočen obok, ki vzdržuje soparo v višini v podobi oblakov, in tudi vodi na zemlji brani, da ne gre v višavo. Mojzes pa pravi: „Bog je naredil trdino in ločil vode, ki so bile pod trdino, od vodâ, ki so bile nad trdino,“ to je med vodo, ki je na zemlji, in med vodo, ki je v oblakih. Zračna plast, katera obddaja zemljo, je v resnici nekaj trdnega, ker nosi v višini oblake, takorekoč cela morja.

Tretji dan reče Bog: „Zberó naj se vode, ki so pod nebom, v en kraj in naj se prikaže suho. In suho je imenoval Bog zemljo, stoke voda pa je imenoval morja... In je rekel: Zemlja naj rodi travo, ki zeleni in dela seme, in rodovitno drevje, ki rodi sad po svojem

plemenu, katerega seme bodi v njem na zemlji.“ (I. Mojz. 1, 9—11.) Učenjaki pa pravijo: Zemlja se je polagoma shladila in naredila trdo skorjo. Kakor se na jabolku, ako se posuši, naredijo grbe na koži, tako so se tudi na zemlji, kolikor bolj se je shladila in skrčila, naredile takorekoč grbe, hribi in doline. Zemlja je bila v sredini še vsa goreča, kakor je še sedaj, a tedaj v veliko večji meri. Ogenj je večkrat vzdignil zgornjo skorjo in tudi na ta način so postale gore in zraven njih doline. Voda, ki je pokrivala zemljo, se je začela zbirati v globinah, in tako se je prikazala suha zemlja. Komaj se je pokazala suha zemlja, že se je pokrila vsa z zelenjavo. To nam potrjujejo učenjaki, ki so preiskali spodnje plasti zemlje, v katerih se nahajajo premogovniki, ki niso drugega kakor okamenele rastline. Njihova preiskovanja so pokazala, da se je zemlja, komaj se je pokazala iz vode, pokrila z rastlinami, ki so rastle zelo bujno. Mahovi, katere danes komaj zapazimo z drobnogledom, so tedaj dosegli višino do 100 črevljev. Naša sedanja praprot je bila tedaj debela do enega metra, nekatere trave visoke kakor sedaj hrast. Zrak je bil tedaj poln ogljikove kisline, človek bi se bil v njem zadušil. A te velikanske rastline so použile to kislino in tako zrak očistile in pripravile za človeka in živali. A čudovito, te rastline ne kažejo cveta. Kako to? Solnce jih še ni obsevalo. „V nobenem času,“ pravi učeni Hugo Miller, „še ni videla zemlja takih rastlin.“ Vse te rastline razodevajo, da so rastle v senci in ne v solnčni svetlobi. „Kjer ni solnčne luči,“ pravi naravoslovec Pozzi, „se sicer rastlina hitreje in bujneje razvija, a ostane mehka in mesnata, ne da bi bila dobila trdega lesa.“ In ravno take rastline kaže najnižja plast zemlje, kakor se je bila razvila v dobi, katero pripisuje Mojzes tretjemu dnevu. Zopet popolno soglasje vede s sv. pismom!

Četrti dan je Bog naredil solnce in mesec, da ločita dan in noč in letne čase. Mojzes tu pravi: „je naredil,“ in ne „ustvaril“. To pa zaradi tega, ker je bilo solnce že prej ustvarjeno, a še ni imelo te oblike, kakršno ima sedaj, in tudi vsled goste megle ni moglo obsevati zemlje. Zemlja je sicer rodila rastline, a le take, ki nam očitno razodevajo, da so rastle v senci. Gorkote pa je imela dovolj, ker je bila znotraj vsa žareča, podobna topli gredici, kakršne imajo vrtnarji, ki po zimi vzgajajo rastline. Zato so tudi te rastline tako bujno rasle, ker je bila zemlja veliko gorkejša kot je sedaj. Šele četrti dan so se raztrgale megle, ki so zakrivale solnce, in solnce je začelo obsevati zemljo. Učenjaki tudi trdé, da solnce prej še ni bilo tako tesno združeno, da ni imelo takšne oblike, kakršno ima sedaj. Njegova svetloba ni bila bela, ampak temnordeča. Šele po tretji dobi je postala bela in mogla tudi mesecu dajati svetlobo. Zato pravi Mojzes, da je Bog četrti dan dovršil solnce. Ako bi bil Mojzes že prvi dan govoril o solncu in rekel, da ga je Bog šele četrti dan dovršil, bi bi bili pač Izraelci menili, da ga Bog ni mogel dovršiti.

Torej, kakor vidiš, je Mojzes že pred kakimi 4000 leti povedal to, kar so učenjaki šele dandanes po tolikih zmotah in trudih našli. On je pač vedel, kakor vsak otrok, da solnce loči noč in dan in letne čase, a kako je mogel vedeti, da solnce ni pred četrtim dnem

sijalo na zemljo in da ni bilo takoj takšno, kakršno je sedaj? Ali se ne razodeva tu očito roka božja, ali ne priča to, da je sv. pismo res delo božje? Zlasti se pa moramo čuditi, da Mojzes solnca ne imenuje luč (hebr. „hor“) ampak orodje luči (hebr. „mahor“). Tako visoko se še do današnjih dni ni povzpel noben učenjak, šele današnje dni se je to posrečilo učenjakom. In sv. pismo naj bi bilo le človeško delo?

Ko pa je Gospod zemljo okrasil z rastlinami, je pa, kakor nam pripoveduje Mojzes, ustvaril živali, in sicer ribe v vodi in ptice pod nebom. Kako to, da samo te? Zakaj ni vseh živali naenkrat postavil na zemljo? Tudi tu se zopet živo kaže, da je sv. pismo beseda božja. Učenjaki so namreč prišli do prepričanja, da je bilo v tej dobi še toliko ogljika, da bi v njem živali, ki žive na suhem, še ne mogle obstati. Zato najprej ustvari vodne živali, ki so mogle obstati vkljub obilemu ogljiku. Potem ustvari ptice pod nebom in šele šesti dan živali, ki žive na suhem, in naposled človeka. Geologija, ki je preiskala posamezne plasti naše zemlje, nas uči ravno isto kot sv. pismo. Učeni naravoslovec Pfaff pravi: „Najprej so bile ustvarjene rastline, potem živali, in sicer najprej vodne, potem šele one, ki žive na suhem, zlasti sesalke, in slednjič človek.“ (Schöpfungsg., str. 615.)

Kakor je torej očividno, se sv. pismo v glavnih potezah popolnoma sklada z nauki učenjakov. Ako se pa v kakih posameznostih ne sklada, moramo pomisliti, kakor smo že omenili, da sv. pismo noče učiti naravoslovja, da ni učenjaška razprava, ampak da mu je glavni namen verski pouk, in potem pa tudi, da veda ni nezmotljiva, da učenjaki vsega ne vedo. Marsikaj so že zametovali, zlasti kar uči sv. pismo, a so dandanes zopet morali priznati. Le želeti je, da se veda čim bolje izpopolni, zakaj čimbolj se bo izpopolnila, tembolj očividno se bo pokazala resničnost sv. pisma. Nam pa zadoščaj že to, kar smo doslej slišali, da pritrdimo nekemu učenjaku, ki pravi: „Ako knjiga, ki je bila spisana v času, ko naravoslovje še ni poznalo skoraj nobenega napredka, v kratkih besedah uči najčudovitejše reči, do katerih je bilo mogoče priti po izrednem napredku, kakršen je bil v 18. stoletju; ako se njene besede skladajo z dejstvi, o katerih tedaj, da, celo do danes ni nihče vedel in jih niti slutil ni . . ., potem moramo priznati, da je ta knjiga več kot človeško delo.“ (Boubee, Geol. element., str. 86. po Hett.)

4. Odkod življenje?

„Mi zametujemo nauk o samosvoji stvoritvi kot stalno zavržen nauk.“

(Quatrefages; Revue de deux Mondes 1861, str. 157.)

Kopernik, eden najslavnejših zvezdoslovcev, je bil kanonik v mestu Frauenburgu na vzhodnjem Pruskem. V tamošnji stolnici hranijo mnogotere znamenitosti. Nekoč je cerkveni služabnik neki družbi razkazoval znamenitosti. Pri enem oltarju jih opozori na svetinje. Neki gospod začne ugovarjati, češ, da je dvomljivo, ali so to res prave svetinje, ali ne. Vodnik mu odvrne: „Moj gospod, cerkveno potrdilo izključuje

vsak dvom.“ A gospod ga zavrne: „Cerkveno potrdilo mi ne zadostuje.“ Potem pride družba v žagrad, kjer vzame vodnik iz omare, v kateri je bilo polno stare šare, dolgo cev iz pločevine, rekoč: „Gospoda, tu je posebna znamenitost, namreč ostanek (cev) od Kopernikovega daljnogleda.“ Vsi hočejo imeti to znamenitost v rokah. Oni gospod pa pravi: „Kako morete pač tako imeniten zgodovinski ostanek pustiti ležati med tako šaro?“ Tu se pa zasmeje cerkvenik rekoč: „Moj gospod! Daljnogled so izumili šele 60 let po Kopernikovi smrti. Vi ste sedaj takoj verjeli. A ko sem vam prej pravil o cerkvenih rečeh in sem se skliceval na stoletno cerkveno pričevanje, niste hoteli verjeti. To cev so rabili pri izdelovanju sveč in le za šalo sem jo pokazal. Gospoda mi bo že oprostila to šalo; kdor pozna zgodovino, je pač takoj vedel, da sem se le šalil.“ Onega dvomljivca so te besede spekle tako, da jo je takoj odkuril. Cerkvenemu potrdilu ni hotel verjeti, a verjel je največjo nezmisel. Pa kolikokrat se to zgodi v življenju, zlasti današnje dni. Resnic, katere nas uči sv. cerkev, ki so povsem potrjene, marsikdo noče verovati, a veruje največjo nezmisel in budalost. Zlasti nam zgodba o stvarjenju sveta nudi priliko, da pokažemo bravcem tri, recimo budalosti, katere verujejo mnogi, samo da bi se izognili resnicam sv. vere, ki so povsem potrjene, da bi se iznebili njim neljubega Boga.

Veda je, kakor smo omenili v petem delu, dokazala, da na zemlji o gotovem času vsled velike toplote ni moglo bivati nobeno živo bitje, ne človek, ne živil in tudi ne rastline. Ker je zemlja v početku žarela, niti nobena kal ni mogla v nji obstati. Zato je nastalo vprašanje: Kako so postale rastline in živali, in kako je prišel človek na zemljo? Sv. pismo in po njem nam odgovarja sv. cerkev, da je Bog ustvaril rastline in živali in človeka. A to mnogim ni všeč. Nekaterim brani napuh, drugim njihova razuzdanost, da bi sprejeli to resnico. Ako je namreč Bog vse ustvaril, potem je vse božja last. Potem je tudi človek popolna last božja in kot taka ima dolžnosti do njega. Ker bi se nekateri radi iznebili teh dolžnosti, bi se radi tudi iznebili njim neljubega Boga, zato zametujejo nauk sv. vere, da je Bog ustvaril rastline, živali in človeka. Ali pa mar verujejo kaj pametnejšega od te resnice? Nasprotno! Godi se jim kakor omenjenemu gospodu. Namesto resnic, ki se kar najbolj strinjajo z zdravo pametjo, verujejo največje nezmisli in budalosti.

Vse stvari na svetu so sestavljene iz skoraj enih in istih snovi, n. pr. iz vodika, kisika, dušika, ogljika itd. A dasiravno so skoro iz istih snovi, je vendar velika razlika med njimi. Nekatere ne kažejo prav nič življenja, n. pr. kamen, ki se tudi za ped ne premakne sam od sebe; kamor ga položiš, tam ti ostane. Te stvari imenujemo neorganična bitja. Nekaj življenja pa imajo že rastline. Dasi ostanejo na istem mestu, kamor jih posadiš, vendar se gibljejo na kvišku, rastejo in se razvijajo. A pri tem gibanju ne čutijo ničesar, ne vidijo, ne slišijo itd. Več življenja je pri živalih, ki se gibljejo na vse strani, a tudi čutijo, namreč vidijo, slišijo, čutijo bolečine itd. Višji od živali je človek, ki ima vse te lastnosti, a razen teh še razum. Vse te stvari, ki imajo kolikor toliko življenja, se imenujejo organična bitja.

Ako zopet vsa organična bitja primerjamo med seboj in z neorganičnimi, zapazimo, da so tako čudovito lepo urejena, da je ena stvar popolnejša od druge, ena višja od druge. Vse stvari stopajo v popolnosti takorekoč po lestvici navzgor. Tako imamo n. pr. živali, ki so zelo podobne rastlinam. Nekaj časa so jih celo prištevali med rastline, a natančnejše preiskave so pokazale, da so živali. Nekatere živali imajo le en čut, druge dva, druge zopet vse; nekatere žive le v vodi, druge le na suhem; druge zopet deloma v vodi, deloma na suhem.

Okolnost, da si rastline in živali po stopinjah sledijo v popolnosti, je napotila nekatere, da so izumili nauk, po katerem so se hoteli iznebiti Boga. Rekli so namreč: V začetku se je iz mrtve snovi razvila ena ali več vrst živih bitij. Ta bitja so se sama od sebe izpopolnjevala in tako so se takorekoč po stopinjah razvijale rastline, iz nižjih višje, iz manj popolnih popolnejše. Iz rastlin so se zopet same od sebe razvile živali, v začetku nepopolne, postale so vedno popolnejše, in iz najpopolnejše živali se je razvil človek.

Ako bi že rekli, da je Bog dal snovi to posebno lastnost in moč, da so se iz nje razvile rastline in živali in sicer le nekatere vrste rastlin in živali, tem pa zopet to moč, da so se vedno izpopolnjevale ter iz njih razvile vse druge rastline in živali, bi sicer ta nauk ne nasprotoval sv. veri, ker sv. pismo nič ne pove, kako je Bog ustvaril rastline in živali. Tudi bi ta nauk kar nič ne nasprotoval Bogu, nič ne zmanjšal njegove slave, njegove neskončne modrosti, kakor kaj dobro piše jezuit O. Hammerstein: „Ako Stvarnik posameznih vrst živali ni ustvaril v njihovi sedanji obliki, ampak je dal, da so se po samostojnem razvijanju tekom dolgih vrst razvile v današnjo obliko, je njegova modrost in moč le še večja. Ko bi se torej nauk o razvijanju živali in rastlin v gotovih mejah uresničil, bi se s tem stvarnik nikakor ne odstranil (kakor bi bil nepotreben), marveč bi bil nasprotno vsemoder in vsemogočen stvarnik kot prvi vzrok za razvijanje organičnih vrst le še bolj potreben in neizogiben. Primera nam bo stvar pojasnila. Igravec na biljardu bi rad 100 krogel pahnil na različna mesta. Ali je treba več spretnosti, če pahne vsako kroglo posebej na odmenjeno mesto, ali če s sunljajem ene same vseh drugih 99 vodi tja, kjer jih hoče imeti?“ (Gottesbew. 6. Aufl. Trier 1903, str. 150.) Slično piše tudi učeni jezuit Wasman: „Brez skrbi lahko dalje zasledujemo pot tega razvijanja (descedence), ne da bi na krščanski veri trpeli škodo! Nasprotno — in to je moje popolno prepričanje — božja moč in modrost se v svetlejši luči razodeva v tem, da je z naravnimi vzroki razvijanja provzročila toliko različne živali in rastline, kot s tem, ako bi jih bila neposredno ustvarila.“ (Stim. aus M. Laach 1903 I., str. 563.) Zato vidimo, da so se zadnje čase jeli že poleg imenovanega Wasmana tudi drugi katoliški učenjaki poprijemati tega nauka. Nasprotniki sv. vere pa bi se radi iznebili njim tako neljubega Boga, zato pravijo, da se je to razvijanje izvršilo kar samo od sebe brez Boga po zgolj zunanjih vzrokih. Ta nauk je pa naravnost nespamet in nezmisel.

Ves njihov nauk razdelimo na tri dele, oziroma tri vprašanja, namreč: 1. Ali so se mogla živa bitja razviti slučajno sama od sebe

iz mrtve snovi, po samosvoji stvoritvi, kakor pravijo („generatio aequivoca, spontanea)? — 2. Ali so sedanje vrste živali in rastlin mogle postati na ta način, da so se same od sebe slučajno razvile ena iz druge, le iz nekaterih vrst? — 3. Ali se je mogel človek razviti iz živali, oziroma opice? Na prvi dve vprašanji odgovorimo v tem, na tretje pa v naslednjem delu.

Ali je mogoče, da so se iz mrtve snovi razvila živa bitja po samosvoji stvoritvi?

Nekdaj je bilo splošno prepričanje, da se bolha sama od sebe zaredi v prahu, miš v starih cunjah itd. Tudi učenjaki so bili o tem prepričani. Dandanes je to mnenje le med preprostim ljudstvom, učenjaki so to mnenje opustili. A v začetku, pravijo, se je pa to vendarle zgodilo. Profesor Huxley je bil že našel tisto snov, iz katere so se po njegovem mnenju bila sama od sebe razvila prva živa bitja. Angleška naravoslovca Thomson in Carpenter sta namreč našla v biskajskem zalivu na Francoskem v morju neko slez, ki sta jo poslala raznim učenjakom in med njimi tudi Tomažu Huxley, da bi jo preiskali. Ta preišče to slez, jo imenuje batibij ter oznani vsemu svetu, da je to tista snov, iz katere se je razvilo vse življenje na zemlji. A le prekmalo je minula njegova slava. Sam je bil primoran preklicati vso stvar v angleškem časopisu „Nature“ z dne 19. avg. 1875: „Profesor Thomson mi sporoča, da se vkljub njegovemu trudu ni posrečilo najti živega batibija, in da resno mislim, da stvar, kateri sem dal to ime, ni drugega kot žvepleno kislo apno ...,“ blato nekaterih morskih živali, pravi gips.

Veri nasprotna veda pa s tem še ni vrgla svojih pušk v koruzo. Našla je po svojem zastopniku Häckelnu zopet v morju neke rastline, ki so (kakor las) podobne tanki cevi in živali, ki nimajo nobenega čuta, ne oči, ne ušes itd., in so le majhen mehurček, ki ima v premeru tisočinko milimetra. Te rastline in živali se pomnožijo s tem, da se razdele. Take, pravijo, so bile prve rastline in živali na zemlji. Imenujejo jih „protiste, amebe, monere“. Te rastline in živali pa naj bi se bile po njihovem mnenju same od sebe razvile iz mrtve snovi.

A tudi tu so se opekli, zakaj vsi pravi učenjaki, temeljiti naravoslovci, imajo sicer te rastline in živalice za najnižjo stopinjo v rastlinstvu in živalstvu, a nikdar ne kot pradede organičnega življenja. Isto smolo so imeli z neko živalico, katero so imenovali z visokoletečo frazo: „eozoon canadense,“ to se pravi po naše „kanadska zarja življenja.“ Leta 1863 je našel naravoslovec Logan v Kanadi okamenel ostanek, kakor je menil sam in drugi naravoslovci „korenonožca“ (majhna za čudo enostavna pravzaprav iz žive, na pol tekoče, gibke živalske slezi obstoječa žival) in to v najstarejši plasti zemlje (v takozvani lavrenski formaciji). To „živalico“ so takoj naravoslovci, ki bi se tako radi iznebili Boga, proglasili za začetnika, pradeda vsega življenja na zemlji. Nastal je hud boj med učenjaki. Pa kaka je bila posledica? Prišli so do prepričanja, da ona „živalica“ niti žival ni bila, ampak le neka rudninska zmes, ki nikdar ni imela življenja v sebi. Vrhu tega se je pozneje dokazalo, da ona plast, v kateri je ta „živalica“ ležala, niti ni najstarejša, ampak iz veliko poznejše

dobe. Tako jim je zopet en up splaval po vodi. — Ali je torej sploh mogoče, da bi se bilo iz mrtve snovi samo od sebe razvilo življenje na zemlji?

Da to ni mogoče, nam razodeva že razloček med mrtvo snovjo in rastlinami ter živalmi. — Snov (materija) je mrtva. Kamen položi kamor hočeš, ne bo se premaknil, tudi ne za ped. Kamen ostane vedno tak, kakršen je sam od sebe, ne raste in se tudi ne zmanjša. Kako dobro bi bilo, ako bi se snov sama od sebe pomnoževala, potem bi bil lahko kmalu bogat, zadostovala bi ti ena kronica. Ta bi se sama pomnožila.

Vse drugače pa je pri rastlinah in živalih. Res je, da so rastline in živali iz istih snovi, kakor je n. pr. kamen ali druga mrtva materija. A rastline in živali imajo še nekaj več. Rastlina raste, se razvija, cvete, rodi sad — ima torej že nekaj življenja. Tudi žival raste, rodi — ima tudi življenje, a zraven ima še čute. Žival vidi, sliši, čuti bolečine, česar pri rastlini ni. Rastline in živali imajo torej življenje, se pomnožujejo — tega mrtva snov nima. Kako bi se bila torej mogla iz mrtve snovi sama od sebe razviti rastlina ali žival? Česar stvar nima, tega pač ne more dati. Mrtva snov nima življenja, torej ga tudi ni mogla dati rastlinam in živalim. (Ako ti nimaš kronice v žepu, je pač ne moreš iz žepa vzeti in komu podariti.) Zato se rastline in živali same od sebe nikakor niso mogle razviti iz mrtve snovi.

V tem nas potrjuje tudi vsakdanja skušnja. Ako vzameš kos mesa in ga zaviješ v gosto mrežico, se ti ne bo zaredil v njem noben mrčes, črviček, ako ga postaviš na solnce. Vse polno se ti jih pa zaredi, ako postaviš meso brez mrežice na solnce. V prvem slučaju muha ni mogla vsled mrežice do mesa, zato se v njem niso zaredili črvički, medtem ko so se zaredili v drugem slučaju, ko so imele muhe prost pristop. Dobro kuhane in zaprte jedi ostanejo nepokvarjene po več let, ne da bi splesnile ali da bi se v njih zaredila kaka žival. Vse to nam priča, da se žival ali rastlina (plesnoba so majhne glivice) ne more sama od sebe razviti iz mrtve snovi. Prav natančne poskuse je v tem oziru napravil sloveči zdravnik Ludovik Pastér (Pasteur). Vzel je vodo, jo dejal v posodo, katero je dobro zamašil in potem zavrel vodo. Tako ni mogel zrak do nje in vročina je pomorila vsa živa bitja, ki so bila v nji. In glej, črez leto in dan se v vodi ni pokazalo nobeno živo bitje, ne rastlina, ne žival, dasi je sicer v vsaki kapljici na stotine malih živalic ali močelk (infuzorij). Ko je pa v to vodo pustil le za trenotek zrak, bila je polna živalic. Potem je v tako zavreto vodo pustil zrak skozi žarečo cevko, in zopet se v vodi ni pokazala nobena živa stvar. Isto se je pokazalo, ko je pustil zrak do zavrete vode skozi cevko, v kateri je bila strelna pavola. Potem je pa malo časa pustil navadni zrak do vode, in glej, voda je bila polna majhnih živalic, katere z drobnogledom navadno zapazimo v vsaki kapljici vode. V prvem slučaju je žareča cevka zamorila kali ali zarod, v drugem jim je pa ubranila pristop strelna pavola, zato se v vodi ni pokazala nobena živa stvar. Tako je bilo dokazano, da se iz mrtve snovi ne razvije sama od sebe nobena stvar, ne rastlina.

ne žival. Slične in še bolj natančne poskuse je napravil profesor Tyndal v Londonu ter prišel do istega prepričanja, da se iz mrtve snovi ne morejo razviti same od sebe rastline in živali, naj so še tako majhne, da je torej nespameten nauk o „samosvoji stvoritvi“ („generatio aequivoca, ali spontanea“) kakor ga imenujejo.

Ako bi bilo to mogoče, zakaj pa učenjaki, ki dobro poznajo snovi, iz katerih so sestavljene posamezne rastline in živali, iz teh snovi sami ne naredijo le najmanjše žive stvari, bodisi rastline ali živali, ali najmanjši del kake rastline ali živali, n. pr. le en list ali le en ud? Zato so tudi vsi pametni in nepristranski učenjaki, katerih ne zadržuje napuh ali nravna pokvarjenost, zavrgli nauk o samosvoji stvoritvi. — Tako pravi učeni Liebig: „Nobenemu kemiku se še ni posrečilo, da bi bil v svoji delavnici naredil le eno celico (najmanjši del rastline), le eno mišico, en sam živec; skratka, nobenemu se še ni posrečilo, da bi bil naredil tudi le najmanjši del živega organizma (živali ali rastline), kaj še cel organizem (celo rastlino ali žival).“

Eden prvih francoskih naravoslovcev pravi: „Le na dvojni način si moremo razlagati, kako so postale rastline in živali (organična bitja): Ali so se razvila iz mrtve snovi po samosvoji stvoritvi, ali jih je pa ustvaril Bog. Po samosvoji stvoritvi? Kdo bi jo pripoznal? Vsak jo pobija... Edino le nevednost se je poprijemlje, skušnja jo pa zametuje. Torej je ni.“ (Ex. d. lib. Dar., str. 68.) Celo sam Darvin se povprašuje: „Ali imamo le eno dejstvo, ki bi nas potrjevalo v veri, da se je iz mrtve snovi razvilo samo od sebe živo bitje?“ In sam odgovarja, da takega dejstva nimamo. (Athenaeum, 25. apr. 1863, str. 554.) Njegov pristaš Burmeister obžaluje, da mora zavreči nauk o samosvoji stvoritvi.

Rastline in živali se niso mogle same od sebe, kar slučajno, razviti iz mrtve snovi, ampak ustvariti jih je moral sam Bog. Pa kako je to storil? Sv. pismo nam tega ne pove. Zato si to lahko razlagamo kakor hočemo, a vendar da ne izključujemo Boga in da ne trdimo kaj takega, kar bi naravnost nasprotovalo povsem dokazanim naukom posvetne vede, zlasti naravoslovja, saj nam Bog govori tudi po naravi. Splošno velja danes pravilo naravoslovca Geoffroy de Sainte Hilaire (Žofroa de Sent Ilér): „Omne vivum ex vivo,“ to se pravi: „Živo bitje se porodi le iz živega bitja.“ „Ker pa prva živa stvar ni mogla biti rojena (n. pr. jajce), ampak je morala biti roditeljica (kura), ki ni bila rojena, zato moramo reči,“ pravi profesor vseučilišča v Turinu, Ghiringello, „da je Bog ustvaril življenje (namreč prve rastline in živali) že razvito.“

Isto je kaj dobro povedala neka mati svojemu sinu, ki se je delal hudo učenega ter trdil, da je svet postal sam od sebe in da ga ni ustvaril Bog. „Ako to tako dobro veš,“ mu pravi mati, „pa mi povej, kaj je bilo prej, ali jajce ali kokoš?“ Sin odvrne: „Jajce je bilo pač prej, saj piščeta pridejo iz jajčka.“ — „Pa kako bi bilo to mogoče,“ odvrne mati, „saj pride jajce od kokoši, torej je pač kokoš morala biti prej od jajca.“ Dijak odvrne: „Mati, imate pa vendarle morda prav.“ In mati zopet pravi: „Pomisli pa zopet, da kokoši ni, ako se ne izvali iz jajčka.“ Sedaj dijak obmolkne osramoten. Ni

vedel, kaj bi rekel materi. Mati pa pravi: „Nikdar ne boš tega vedel, ako ne veruješ v stvarnika. Ves svet je uganka. Le vera nam reši to uganko in nas stori v resnici modre.“

5. Odkod vrste?

„Darvinov nauk lahko primerjamo rešilni deski, ki drži nad vodo človeka, ki bi se sicer potopil.“ *(Darvinist Klaus.)*

Brž̌čas si že videl kake orgle od znotraj. Tu vidiš polno piščalk, ki so lepo postavljene po vrstah tako, da večja piščalka stoji zraven nekoliko manjše, in zraven nje stoji zopet nekoliko večja. Kaj bi rekel, ako bi trdili, da so se večje piščalke same od sebe slučajno razvile iz nekoliko manjših? Kaj bi rekel, ako bi trdili, da se je nekoč slučajno iz lesa sestavila ena zelo majhna piščalka, iz te so se pa polagoma razvile vse druge, večje iz manjših po vrsti. Gotovo bi rekel: Ta je pa že prazna, pisatelj se hoče iz mene norčevati. A glej, nekaj sličnega trde ljudje, ki bi se radi iznebili Boga. Sv. pismo pravi, da je Bog naredil rastline in živali po njihovih vrstah in plemenu. Sv. pismo sicer ne pove, kako se je to zgodilo, a toliko je določno povedano, da je Bog provzročil vse vrste rastlin in živali. A nekateri bi se radi iznebili njim neljubega Boga.

Kako naj bi si pa potem razlagali, kako so postale vse neštete vrste živali in rastlin (dandanes štejejo do 150.000 vrst rastlin in do 200.000 vrst živali)? V tej zadregi so se zatekli k nauku angleškega naravoslovca, že večkrat imenovanega Darvina, ki pravi, da so se posamezne vrste živali in rastlin polagoma razvile ena iz druge, popolnejše iz manj popolnih.

Ako namreč opazujemo vrste živali in rastlin, vidimo isto kakor pri orglah. Zraven manj popolnih stoje nekoliko popolnejše, in zraven teh zopet nekoliko popolnejše. To jih je napotilo, da so začeli učiti, da so se vse vrste polagoma same od sebe razvile iz ene ali le nekaterih vrst, popolnejše iz manj popolnih. Ta nauk so učili nekateri že prejšnje čase, posebno pa se ga je prijel imenovani Darvin (1879). On sicer v začetku ni tajil stvarnika. V svoji knjigi (Entstehungen der Arten, preložil Dr. Brown, str. 488) pravi: „Jaz mislim, da izvirajo skoraj gotovo vsa organična bitja iz ene vrste, kateri je stvarnik vdihnil življenje.“ Pozneje je pa, prevzet od slavospeva, katerega so mu peli ljudje, ki so se s pomočjo njegovega nauka hoteli rešiti njim neljubega Boga, takorekoč zavrgel Boga, češ, da se o njem ne more nič gotovega vedeti.

Tu se seveda natančno ne moremo baviti z njegovim naukom. Kdor se hoče o tem natančneje poučiti, naj vzame v roko knjigo, ki se posebno s tem peča. Tu zadoščaj, da dokažemo, da ni mogoče, da bi se bile posamezne vrste rastlin in živali kar same od sebe, slučajno razvile ena iz druge.

Ako vidiš umetno podobo, lep kip, železniški stroj, uro ali kako drugo umetno delo, te pač nihče ne bo mogel prepričati, da je to

postalo samo od sebe slučajno, n. pr. da so barve same od sebe prifrčale na platno in se združile v lepo sliko. Zdrava pamet te uči, da je moralo to narediti razumno bitje. Kaj je pa tudi najumetnejše človeško delo proti najmanjši rastlinici ali živali, ali najmanjšemu delu kake živali ali rastline! Koliko večja umetnija je od najumetnejšega človeškega dela! Zato so celo brezverci iz takih najmanjših stvari izvajali dokaz, da mora bivati Bog, ki je moral tako umetno narediti te stvari, katere je moglo narediti le neskončno razumno bitje. Tako je Voltaire iz ene žuželke izvajal dokaz, da biva Bog; Diderot iz enega metulja, Cicero iz človeškega očesa (De nat. deo. 2, 57). Te stvari se torej niso mogle narediti same od sebe.

Sedaj te pa vprašam: Ali je treba manj umetnosti, da iz umetnega dela kdo naredi še umetnejše delo? Kakor je treba umetnosti, razumnosti, da se naredi umetno delo, ravno tako je treba razumnosti, da se to delo predela v še umetnejše delo. Kolika nespamet je torej, ako pravijo, da so se posamezne vrste same od sebe slučajno razvile ena iz druge. Ako se posamezne stvari niso mogle same razviti iz mrtve snovi, so se tem manj mogle same od sebe izpopolniti. V tem nas potrjuje tudi vsakdanja izkušnja. Ako bi se bile vrste rastlin in živali razvile same od sebe ena iz druge, potem bi pač morali imeti kake sledove o tem razvijanju; n. pr.: žival, ki bi bila pol konja, pol vola, rastline, ki bi bile na pol pšenica, na pol rž itd. Ako so se prej razvile, zakaj se pa sedaj pred našimi očmi ne razvijajo več, saj so naravni zakoni vedno isti.

A takih sledov nimamo. Res je, da se pri nekaterih vrstah kažejo nekake izpremembe, a te niso tolike, da bi tvorile novo vrsto. Vrtnar n. pr. vzgoji iz navadnih cvetlic cvetlice s polnim cvetom, z raznobarvnim cvetom. Živinorejec ravno tako s križanjem provzroči razne izpremembe, n. pr. oplemeni domače živali. Iz navadnih golobov se dajo vzgojiti golobi gošavci. Ako žival ali rastlina izpremeni podnebje, tudi pokaže nekatere izpremembe, n. pr.: ovca v Afriki izgubi volno, prašič pa dobi v severnih krajih volno med ščetine. A vse te izpremembe ne tvorijo nove vrste in le toliko časa trajajo, dokler posega vmes človeška roka. Same sebi prepuščene pa kaj kmalu izgube te razlike. Vzgojevavec golobov ti sicer vzgoji goloba (n. pr. angleški John Sebright) z določeno barvo perja ali kljunovo obliko, a vendar se mu še ni posrečilo, da bi bil iz goloba vzgojil petelina ali le goloba s petelinovim grebenom.

Ako se žival ali rastlina izpremeni vsled izpremembe kraja ali podnebja, ni ta izpremememba nikdar tolika, da bi tvorila novo vrsto. Ako n. pr. ovca v Afriki izgubi volno, ni jenjala biti ovca, ampak ostane ista pohlevna ovca kakor je bila prej. Te izpremembe tvorijo le novo pasmo, a nikdar nove vrste. Kakor znano, imamo razne pasme domačih živali, n. pr. simentalsko, muricodolsko goved itd. Vsakdo pa ve, da je muricodolska krava ravno tako krava kot simentalska. Te pasme imajo sicer nekaj razlik med seboj, a te niso tolike, da bi n. pr. kravo izpremenile v kobilo. Pa tudi te pasme ostanejo le toliko časa, dokler vodi človek križanje in oplemenjevanje. Same sebi prepuščene izgube te izpremembe in se povrnejo k navadni pasmi. Tako

na pr. imamo v turški Aziji in v Južni Ameriki le eno vrsto psov, ker so bili psi sami sebi prepuščeni. Iz vsega tega je razvidno, da se vrste dandanes ne izpreminjajo toliko, da bi se iz njih razvile nove vrste. Narava nam kar nič ne razodeva, da bi imela zmožnost izpreminjati vrste, iz manj popolnih razviti popolnejše rastline ali živali. Nasprotno nam vsa narava razodeva, da deluje le v tem zmislu, da bi ohranila obstoječe vrste.

Ako namreč križamo, t. j. plemensko mešamo, živali ali rastline različnih vrst, ne dobimo nobenega zaroda, ali pa zarod, ki je le kvečjemu do tretjega roda plodovit; saj je znano, da imajo polutani le redko mladiče. Zivali različne vrste se pa same med seboj skoraj nikoli ne križajo. Pod enim kamenom živi vse polno živali različnih vrst, a te se nikdar ne pomešajo med seboj. Vse to nam živo priča, da se posamezne vrste nikakor niso mogle same od sebe razviti ena iz druge. Tu pravi sloveči naravoslovec Pfaff: „S čudovito doslednostjo vidimo v naravi, da se trudi, da bi zabranila, da bi postale nove vrste. Lahko rečemo, da je narava storila vse, da bi vrste ohranila stalne in neizpremenjene.“ Tudi sloveči petrograjski učenjak C. L. pl. Bär pravi: „Prej poginejo vrste, kot pa da bi naredile novo vrsto.“

V tem nas potrjuje tudi zgodovina, ki nam kaže, da so vrste ostale iste, kar biva človek na zemlji. Sloveča starodavna naravoslovca Aristotel in Plinij nam opisujeta rastline in živali svojega časa, ki se kar nič ne razločujejo od današnjih. Na spomenikih v Asiriji, Indiji, na Kitajskem vidimo naslikane živali in rastline, ki so povsem take, kakršne so dandanes. V egiptovskih grobovih so našli ohranjene balzamovane živali: krokodile, mačke, ptice, ki se v ničemur ne razlikujejo od današnjih. Istotako so našli semena raznih žitnih vrst, ki so ravno taka kot današnja. In te rastline in živali so stare do 4000 let. Torej se vrste v tem ogromnem času niso kar nič izpremenile. V stavbah na kolih, katere so rabili ljudje v prvih časih človeškega rodu, so našli v Curiškem jezeru (Švica) rogove in kosti živali, katere so bile enake današnjim. Nekatere cedre na Libanonu (široke do 12 *m*) so stare do 3000 let, a so ravno take, kakor njihov zarod. V Normandiji je hrast (širok 11 *m*) star do 4000 let, ki se pa kar nič ne razlikuje od današnjih hrastov. Sličnih dejstev in zgledov bi lahko navedli še več.

Kaj nam pričajo vsa ta dejstva? Ali ne, da so vrste ostale iste, kar je zemlja v sedanjem stanu? Kako bi se bile torej mogle posamezne vrste razviti ena iz druge, ker so vrste vedno enake? A tu si pomagajo iz zadrege s tem, da pravijo: Res je, vrste so iste, odkar je zemlja v današnjem stanu. Gotovo se je pa to prej zgodilo. Geologija (veda, ki se peča s proučavanjem posameznih plasti naše zemlje) nam je odprla zemljo in nam kaže do 30.000 vrst rastlin in živali. Ali razodevajo te vrste, da bi se bile razvile ena iz druge? Ako bi se bilo to zgodilo, potem bi morali najti omenjene prehode od ene vrste do druge, sledove, ki kažejo, kako se je razvila ena vrsta iz druge. A teh sledov ni. Nikjer ne najdemo napol dovršene ribe, ali ptice, ali martinčka, ali kaj takega. Vsaka vrsta, katero najdemo, je popolnoma dovršena, popolnoma sposobna za kraj, v

katerem je živela. Nekatere vrste, katerih ostanke najdemo v zemlji, so sicer popolnoma izumrle, a namesto njih ne najdemo drugih, ki bi se bile iz njih razvile, ampak povsem drugačne. V isti dobi najdemo zraven manj popolnih živali ali rastlin tudi najpopolnejše. Takoj za najnižjimi se pokažejo najbolj razvite ribe (somi) in takoj za temi, brez kakega prehoda, sesalke in te prej kot ptice. Vse to nam očitno priča, da se posamezne vrste niso mogle razviti ena iz druge. „Nič ne zasluži bolj naše pozornosti," pravi sloveči naravoslovec Agassiz, „kakor to, da se v isti plasti naše zemlje najdejo vse devetere vrste vretenčarjev." (Med vretenčarje prištevajo sesalce, ptice, ribe itd.) Kako bi se bile torej mogle druga iz druge razviti, ako so v istem času živele že popolnoma razvite. Zato pravi eden prvih učenjakov v tej stroki, Barrende: „Vse te prikazni (da se namreč različne vrste najdejo istodobno popolnoma razvite) nasprotujejo v polni meri nauku, da bi se bile polagoma razvile ena iz druge. To bi se bilo moglo zgoditi le po prehodnih oblikah, a od teh ni nikjer sledu."

Slednjič pa še opozarjamo na važno dejstvo. Ako bi se bile vrste vedno izpopolnjevale, kakšne vrste bi pač morali imeti sedaj? Po preteku tolikega časa bi sploh ne imeli več manj popolnih rastlin ali živali, ampak le najpopolnejše. Iz vseh črvov bi se bili že razvili krokodili ali ptice itd. A ravno nasprotno vidimo. Še vedno imamo zraven manj popolnih tudi popolnejše vrste. In če še opozorimo na velikanski razloček med posameznimi vrstami, n. pr. med črvom in krokodilom, med žabo in volom itd., moramo reči, da človek pač ne more trditi, da bi se bile posamezne vrste razvile ena iz druge popolnoma same od sebe.

Preden končamo to poglavje, še eno vprašanje: Ali so se mogle iz rastlin razviti živali, kar bi se bilo moralo zgoditi po Darvinovem nauku? Da to ni bilo mogoče, nam kaže že razlika med živalmi in rastlinami. Rastlina ničesar ne čuti, ne vidi, ne sliši in se tudi prosto ne giblje. Rastlina se povsem drugače hrani kot pa žival, skoraj bi rekli, povsem na nasprotni način. Rastlina jemlje svojo hrano iz vode, zemlje in zraka. Žival se pa hrani od rastlin in živali. Rastlina diha v se ogljikovo kislino in iz sebe diha kisik, žival pa diha v se kisik, in iz sebe ogljikovo kislino. Rastline dajejo torej hrano živalim, živali pa rastlinam zrak. Vse to nam jasno razodeva, da se žival ni mogla razviti iz rastline.

Bodisi, da torej opazujemo posamezne vrste med seboj, ali da primerjamo rastline in živali, vse nam kaj živo oznanja, da se vse te stvari niso mogle razviti ena iz druge po zgolj zunanjih vzrokih, zakaj narava nam ne nudi nobenega dokaza za to, marveč nam še nudi dokaze proti temu. Zato moramo reči, da je stvarnik moral ustvariti živali in rastline in provzročiti posamezne vrste rastlin in živali. Zato se tudi vsi trezni učenjaki odvračujejo od Darvinovega nauka in ga zametujejo. Že omenjeni Agassiz pravi: „Nobene krivice ne storimo Darvinovemu nauku, ako pravimo, da je le domišljija, in ako tajimo, da bi bil prava posledica uspehov novodobne vede."

„To kar Darvin zanikuje, je resnica," pravi D. Archiac, istotako sloveč naravoslovec. Večkrat imenovani Virchow pravi o naukih

Häckelnovih, pristaša Darvinovega, da se upirajo na sanje in na znano nezmotljivost njegovo. (Die Freiheit der Wiss., Berlin 1877.) Häckel je hotel celo s sleparijami prepričati svet o njegovem nauku. Te sleparije so se mu dokazale, zato govori Virchow o njegovi nezmotljivosti. Pfaff imenuje Darvinov nauk „kopico praznih podujem in nasprotij“. (Schöpfungsg. II. izd. 1877. Frankfurt. Str. 704.) Francoski naravoslovec De Valroger (Valrožé) pravi: „Skoraj vsi tisti, ki morejo soditi o tej stvari, Flourens Milne Eduard, Brouignas, D. Archiac itd. nasprotujejo Darvinovemu nauku s toliko odločnostjo, da je to v resnici v čast francoski deželi.“ (Le genèse des especes; Paris, 1873, str. 130.)

Učenjaki, in to pravi in trezni, ki so brez predsodkov, potrjujejo edino pameten nauk, da je Bog provzročitelj rastlin, živali in tudi posameznih vrst rastlin in živali. Kako je pa Bog to storil, tega nam sv. pismo ne pove in to tudi nima s sv. vero nič opraviti. Zato smejo učenjaki učiti, kar jim drago, samo da to potrdijo z nepobitnimi dokazi in da ne izključujejo Boga. A ravno tega bi se radi iznebili nekateri ljudje. Tu si pa z drugim ne morejo pomagati, kakor z nezmislijo. Darvinov nauk jim je takorekoč rešilna deska, katere se poprimejo, da bi se ne potopili, zakaj če nočejo Boga, potem jim ne preostane drugo, kot da se poprimejo Darvinovega nauka, katerega niti sam Darvin ne podpira niti z enim določnim dokazom. Ako bereš Darvinove knjige, ne najdeš nobenega pravega dokaza, ampak se vedno ponavljajo besede: Zdi se mi ... menim ... skoraj gotovo ... najverjetneje je ... itd. Sami izrazi, ki nam očitno razodevajo, da niti sam Darvin ni bil docela prepričan o svojem nauku, kaj šele njegovi pristaši! Tajni svetnik Schaffhausen, profesor na vseučilišču v Brnu, piše: „Darvin si nasprotuje samemu sebi ... On pozabi, da je zraven izpremenljivih vrst tudi stanovitnost.“ Dobro, dasi nekoliko robato, je povedal bernski profesor dr. Becker darvinistu Dodel, ki je rekel: „Dajte nam košček snovi in mi vam vse stvarstvo ponaredimo.“ — „Da, gospod profesor, z jezikom! Reči je lahko, a storiti drugače. Vsi naši tovariši bi morali ugovarjati v imenu resne vede proti tej učenjaški slepariji.“

6. Zakaj in čemu?

„Gospod je vse naredil zaradi sebe.“ *(Preg. 16, 4.)*

„Rekel je in je bilo; zapovedal je in je bilo ustvarjeno,“ pravi psalmist o Bogu (Ps. 148, 5), Stvarniku vsega sveta. Kakor mogočen kralj, ki z eno besedo, takorekoč z enim migljajem svojih ustnic provzroči, da se premakne nešteta armada in hodi določeno pot, enako je vsemogočni kralj nebes in zemlje provzročil, da so stopila na svet vsa nešteta bitja. Toda pri njem, da po človeško govorim, niti ustnic ni bilo treba premakniti, marveč je zadostovalo, da je le hotel, in vse je bilo, komaj in kakor je hotel.

Kako mogočen kralj je torej naš nebeški Oče! „Ti si vse ustvaril,“ slavé ga angeli v nebesih po besedah sv. pisma (Skr. razod.

4, 11), „in vse je po tvoji volji postalo.“ Sv. pismo sicer pravi, da je Bog rekel: „Bodi luč,“ a te besede rabi le zato, da bi nam v podobi opisalo njegovo vsemogočno voljo, ki ne rabi besed, da se zgodi, kar hoče.

Kaj je Boga napotilo, da je ustvaril ves svet? Ali ga je mar potreboval? Ako človek naredi kako stvar, jo naredi, ker jo potrebuje, bodisi da z njo odvrne kaj hudega, ali da si z njo nakloni kako dobroto, da ima od nje kak dobiček. Ali je mar ista bila pri Bogu? Sv. vera nas uči, da si od Boga ne smemo in ne moremo kaj takega misliti, ker je najpopolnejše bitje, ki ne potrebuje nobene reči. „Moj Bog si ti,“ kliče psalmist, „ker ne potrebuješ mojega blaga.“ (Ps. 15, 2.) Ko bi potreboval kako reč, bi ne bil niti Bog, to je, najpopolnejše, povsem neodvisno bitje. Kar bi namreč potreboval, tega bi mu nedostajalo k njegovi popolnosti, torej bi ne bil neskončno popoln.

Pa stvar mnogokrat naredi kako reč, ne samo da bi nadomestila, česar ji je nedostajalo, ampak da bi delila od tega, česar ima v obilici, ker čuti v sebi neko notranjo potrebo, deliti od tega, česar ima v izobilju. Pri stvarniku vsega sveta pa tudi te notranje potrebe ni bilo, on je marveč popolnoma prostovoljno ustvaril svet. „Vse, kar hoče, stori Gospod v nebesih, na zemlji, v morju in v vseh globočinah,“ nas uči psalmist (134, 6) in nam sploh napoveduje sv. pismo na mnogih mestih, zlasti ko nas opozarja, da je v svojem delovanju povsem neodvisen in neomejen. „On deluje vse po sklepih svoje volje,“ pravi sv. apostol Pavel (Ef. 1, 11). Isto so učili tudi cerkveni očetje, katerih soglasno prepričanje nam izraža sv. Irenej v besedah: „Vse je naredil s prostostjo in kakor je hotel.“ (Ad. haer. 2, 30, 9.) Zato je tudi sv. cerkev izjavila na vatikanskem zboru, da ni Bog ustvaril sveta, da bi pomnožil svojo blaženost, in tudi ne, da bi dosegel svojo popolnost, ampak popolnoma prostovoljno, da bi jo razodel,“ ter izključuje iz svoje srede tistega, ki bi trdil, da Bog ni z voljo prosto vsakršne sile ustvaril sveta, ampak da ga je bil primoran ustvariti. (Const. I. cap. I.; can. 5.)

Naša pamet pač nima vzroka protiviti se temu nauku, ki je popolnoma jasen. Kakor hitro bi bil Bog primoran svet ustvariti, bi ne bil povsem prost, neodvisen, torej tudi ne pravi Bog, to je najpopolnejše, povsem neodvisno bitje. Ker je torej Bog najpopolnejše bitje, ki ničesar ne potrebuje ne k svojemu bitju, ne k svoji blaženosti, ker on nobene sile ne more poznati, zato je moral svet povsem prostovoljno ustvariti.

Čemu ga je pa ustvaril? Kakšen namen je odločil svojim stvarem, kakšno nalogo jim je odmenil? Ako opazujemo človekovo delovanje, kaj lahko opazimo, da ima pri vsakem delu določen namen, zavoljo katerega isto izvršuje, in sicer je vedno neko dobro, katero išče v svojem delu, bodisi dozdevno ali resnično dobro. Ako pa že pameten človek dela tako, koliko bolj šele Bog. Tudi on je v svojem delu takorekoč iskal neko dobro. Pa katero je to dobro? Čim popolnejši je človek, tem popolnejše je tudi dobro, katero išče v svojem delu, toliko plemenitejši je njegov namen. Bog kot najpopolnejše bitje

je torej moral imeti najpopolnejši namen, iskati v svojem delu najpopolnejše dobro. To najpopolnejše dobro, ta največja dobrota je pa on sam. Bog je torej moral ves svet ustvariti zavoljo samega sebe.

Ako bi bil iskal v svojem delu dobro, ki je zunaj njega, od njega različno, potem bi bil nekako odvisen od tega, kar pa pri njem ni mogoče, ker je povsem neodvisen. Bog je torej moral svet ustvariti zaradi samega sebe v svojo čast in slavo. „Bog je vse ustvaril zaradi samega sebe," nas uči sv. pismo, „tudi hudobneže za hudi dan sodbe." (Preg. 16, 4.) — „Izpreobrnite se k meni," nam kliče Gospod po preroku Izaiju, „in rešeni bodete vse pokrajine zemlje; ker jaz sem Bog in nihče drugi ne. Prisegel sem pri samemu sebi, pravična beseda gre iz mojih ust in se ne vrne, da se bo meni uklanjalo vsako koleno in prisegel vsaki jezik." (Iz. 45, 22—24.) — „Zakaj iz njega in po njem in v njem je vse; njemu slava na veke," uči nas tudi sv. apostol Pavel. (Rimlj. 11, 36.) Mnogokrat pravi sicer sv. pismo, da je Bog ustvaril svet v blagor stvarem, v njihovo srečo, toda vedno tudi poudarja, da je bil njegov glavni namen njegova lastna čast in slava.

In tako mora tudi biti. Bog kot najpopolnejše bitje mora imeti le najpopolnejši, najvišji namen. Čast božja je pa neprimerno višja od sreče stvari. Ako bi bil Bog svet ustvaril v prvi vrsti v njihov blagor, v njihovo srečo, potem bi morale vse stvari ta namen tudi vselej doseči, vse bi morale biti srečne, sicer bi Bog nehal biti najpopolnejše, vsemogočno bitje, ako bi se njegov glavni namen ne uresničil.

En sam pogled v svet nas pa prepriča, da mnoge stvari ne dosežejo in tudi ne morejo doseči sreče. Med nerazumnimi bitji jih je veliko, ki niso popolne in razodevajo mnogotere pomanjkljivosti. Koliko je na tem svetu nesrečnih ljudi, koliko jih je večno nesrečnih v peklu. Ako bi bil Bog svet v prvi vrsti ustvaril, da bi stvari storil srečne, potem bi to nasprotovalo njegovi vsemogočnosti in modrosti, ako bi stvari tega glavnega namena ne dosegle. Sploh si od Boga, najpopolnejšega bitja, ne moremo misliti, da bi mogel imeti, recimo, tako nizkoten namen, da bi bil svet ustvaril le v to, da bi bil nekako kuhinja in klet, ki naj bi delila hrano njegovim stvarem. Ne, Bog je moral svetu določiti najvišji namen, in to je on sam, on ga je moral ustvariti v svojo čast in slavo. Vsaka stvar, ki torej biva na svetu, je za njega ustvarjena, ona biva in mora bivati in delovati ter svoje moči uporabljati v prvi vrsti le za njega, v njegovo čast in slavo.

Ne smemo si pa seveda pri tem domišljevati, da ima on pri tem takorekoč kaj dobička. On ničesar ne izgubi in tudi ničesar ne pridobi, če ga ves svet časti ali mu odreče to čast in slavo, kakor tudi solnce ničesar ne pridobi, četudi obseva ves svet ali tisoč svetov. Še nespametneje bi pa bilo, ako bi kdo rekel, da je Bog razodel nekako sebičnost, ko je ves svet v prvi vrsti ustvaril v svojo čast. Kaj takega je mogoče misliti le pri ljudeh, ki lahko kaj pridobijo ali izgube, nemogoče je pa to pri Bogu, ki ne more ničesar pridobiti, ne izgubiti. Sicer je pa le v dobiček stvarem, zlasti razumnim, ako izvršujejo ta namen. Čim bolj ga namreč časte, tem večjo srečo si pripravljajo samim sebi.

Poglejmo še, kako stvari na svetu izvršujejo njim določen namen, kako takorekoč iz vesoljstva odmeva slavospev božji. Vsaka stvar je ustvarjena v čast božjo. Ta svoj namen pa izpolni s tem, da izvršuje to, za kar jo je Bog ustvaril. Vse stvari so kakor služabniki kakega mogočnega gospodarja, katerim je natančno določeno opravilo, ki se pa tudi potrudijo najnatančneje izpolniti voljo svojega gospodarja. Zvezde na nebu gredo svoja pota. Niti za korak ne odstopijo od njih. Ob določenem času stoje tudi na določenem mestu, kakor smo že opetovano opozorili. Pod zemljo se neprestano narejajo rudnine, na zemlji neprestano rastejo in se razvijajo rastline. Živali napolnjujejo zrak in globočine morja in vse kote zemlje. Na njej zopet izvršujejo ljudje najrazličnejše posle. S tem pa, ko tako natančno izvršujejo njim izročeni posel, hvalijo Boga in ga časte s svojo pokorščino. Njihova lepota in druge lastnosti oznanjajo njegovo popolnost, njegove lastnosti, njegovo vsemogočnost in modrost, njegovo brezkončno ljubezen in dobrotljivost.

Vsaka stvar je takorekoč ena črka v veliki knjigi narave, v kateri se slavi in časti Stvarnik. Kako lepo nam to oznanja psalmist, ki pravi: „Nebesa pripovedujejo slavo božjo in nebes oznanja dela njegovih rok.“ (Ps. 18, 1.) — „Kar je nevidnega na njem,“ zaklical je tudi sv. apostol Pavel Rimljanom, „se od stvarjenja sveta spozna in vidi v tem, kar je ustvarjenega.“ (Rimlj. 1, 20.) Slavo in čast božjo oznanjajo in množe stvari pa tudi s tem, da izvršujejo tudi med seboj posle, katere jim je Bog odločil, za katere jih je ustvaril.

Po nauku sv. pisma je zemlja nekako središče vsega stvarstva. Za njo so deloma določene zvezde. Mnogim se bo morda čudno dozdevalo, da bi bila zemlja, ki je takorekoč le majhna pičica v neznanskem vesoljstvu, središče vesoljstva. Toda sv. pismo nas to jasno uči, ko nam kaže, da ji je Bog že od začetka razodeval posebno skrb in jo nekako odlikoval pred vsemi drugimi svetovnimi telesi. Ko je postavil solnce in mesec na nebu, je določil, da naj ločita noč in dan in naj bodo v znamenje časom in dnevom in letom, da naj svetijo na nebesu in razsvetljujejo zemljo.“ (I. Mojz. 1, 14. 15.) Sv. pismo nam pripoveduje dalje, da je zemljo obljudil z ljudmi, katere je ustvaril po svoji podobi. Na zemljo je poslal svojega edinorojenega Sinu in ji sploh razodeval svojo posebno skrb in ljubezen. Na tem pa, ali je zemlja manjša ali večja od drugih svetovnih teles, pač ni toliko ležeče. Kolikokrat je že Bog najnižjega povišal do najvišjih mest in sploh, bi rekel, je to v njegovi naravi, kakor nas uči apostol. Dokler nam torej veda ne bo navedla boljšega razloga kot je ta, da je zemlja eden najmanjših svetovnih teles, bomo vedno trdili po nauku sv. pisma, da je zemlja nekako središče sveta, srce vesoljstva. Zemlja je nekako Betlehem stvarjenja. Le en Betlehem si je izbral Gospod, da se je tam rodil, dasi je bil ta kraj najmanjši izmed mest Judeje. Tam se je izvršila usoda človeškega rodu, tam uresničili naklepi božjega usmiljenja. Slično je tudi zemlja središče vseh zvezdâ na nebu.

Kakor je pa zemlja središče vesoljstva, tako je tudi človek srce in središče zemlje. Kaj jasno nam to naznanja sv. pismo, ki imenuje

človeka kralja, katerega sam Bog nekako vpelje v njegovo kraljestvo, v njegovo palačo. „Naredimo človeka," pravi presv. Trojica, „naj gospoduje črez ribe v morju in ptice pod nebom, črez zverino in vso zemljo, črez vso laznino, ki se giblje po zemlji." (I. Mojz. 1, 26.) „Gospod mu je dal raj, da ga obdeluje in ohrani" (2, 15). Ko greši, ne zadene prokletstvo samo njega, ampak s seboj potegne vso naravo, ki z njim vred vzdihuje in pričakuje odrešenja iz prokletstva. Usoda zemlje je najtesneje združena z njegovo usodo. Ko pride konec njegovih dni, prišel bo tudi konec zemlje.

Da, človek, in najsi bo tudi najnižji, je v resnici kralj zemlje. To nam očitno razodeva najnavadnejša reč. Poglej dečka, ki jé kos kruha, katerega si mu dal; on je mlad kralj, dasi se tega ne zaveda, da mu služi vse stvarstvo, celo sam Bog. 1. Da se je naredil ta košček kruha, je bilo treba moke. Pek je moral moko ugnesti; treba je bilo vode, peči za peko, drv za kurjavo; mlina, da se je žito zmlelo; kamenov, lesa, železa, da so postavili mlin; vode, vetra, živali, ki ženejo mlin; ljudi, da so ga sezidali, in ki so potrebovali raznih znanosti, drugih ljudi, ki so jih vladali; moka potrebuje vreče, v katere se spravlja; za vreče platna, za platno tkalca, tkalcu niti, za niti predice, za predice prediva, za predivo lanu. — 2. Za košček kruha je treba žita, za žito delavcev, ki ga sejejo, pluga, konjev, ki ga podorjejo; zemlje, v katero se seje; solnca, ki je ogreva, dežja, ki mu daje rast; za dež je bilo treba oblakov, za oblake rek in morja; za reke je bilo treba gorâ, v katerih izvirajo, ravnin po katerih tečejo, vetrov, ki vodijo oblake. Za žito je treba štirih letnih časov: jeseni za setev; zime, da se zemlja počije; pomladi za rast; poletja, da dozori. — 3. Košček kruha potrebuje dalje žanjic, da žito požanjejo, mlatičev, da ga omlatijo. V ta namen je zopet treba srpov, cepcev in drugega orodja. Da so se srpi naredili, je bilo treba železa, katero kopljejo rudarji, kovači obdelajo, kleparji je pripravijo in mu dajo obliko srpa, kose itd. Cepec se dela iz lesa, les je treba posekati in rokodelec ga mora izdelati. Pek, ki naredi kruh, delavec, ki seje, žanje, mlati, mlinar in vsi drugi potrebujejo obleke. To obleko pa zopet napravlja cela vrsta ljudi: klobučarji, krojači, črevljarji. Da pa morejo napraviti obleko, potrebujejo zopet raznih reči: volne, kože, usnja itd., katero zopet izdeljujejo in pripravljajo razni ljudje. En stan potrebuje drugega in tako dalje noter do najvišjih in najnižjih, do posvetne gosposke, ki daje postave, da varuje imetje posameznikov. Da se pa postave izvršujejo, je treba ljudi, ki poznajo postave, ki se jih morajo naučiti. V to nam je zopet treba knjig, šol, učiteljev. Da pa kmetič more žito pridelati, mora bivati tudi v deželi mir pred zunanjimi sovražniki. V ta namen je pa treba vojakov, vojašnic, trdnjav, topov itd. — 4. Da se je naredil košček kruha, pa ni bilo treba samo zrnja, iz katerega se je naredila moka, ampak tudi zrnja, ki se je posejalo, in da se je moglo to posejati, je bilo treba zopet zrnja, iz katerega je to zrnje izrastlo in tako dalje. Treba je bilo naposled Boga, ki je prvo zrnje ustvaril in mu dal rast.

Glej torej, da se je naredil en sam košček kruha, je bilo takorekoč treba v ta namen dela nebes, zemlje, vode, rekel bi, vseh stvari,

dà, celo samega Boga. Človek, ki ga uživa, uživa takorekoč ves svet. Uživajo ga sicer tudi živali, a človek se zaveda vsega, česar je bilo treba, da se je naredil. — Vse se torej giblje za človeka, vse mu je pokorno, on je v resnici središče, kralj zemlje.

Kakor je pa zemlja ustvarjena za človeka, tako je človek ustvarjen za Boga. On je v prvi vrsti poklican, da izvršuje ta glavni namen vsega stvarstva, da Boga časti in slavi. On mora kot kralj vseh stvari stopiti pred prestol najvišjega in ga častiti v njihovem imenu. Stvari so nezmožne, da bi ga častile tako, kakor se mu spodobi in je njemu všeč. Stvari nimajo razuma, da bi ga spoznale, srca, da bi ga ljubile; jezika, da bi ga poveličevale; nimajo prostosti, da bi ga molile; ne poznajo ne sebe ne svojih popolnosti. Vse to pa ima človek, zato ga mora on v njihovem imenu spoznavati, ljubiti, poveličevati, moliti, ker je on edino zmožen za to, in ker rabi vse stvari, a one ne rabijo njega. On je oltar vsega stvarstva, na katerega vsaka stvar polaga svoj dar. Kakor je v starem zakonu veliki duhoven na ramah nosil imena vseh dvanajsterih rodov ter za nje in v njihovem imenu stopil v najsvetejše, ravno tako stoji človek kot veliki duhoven vsega stvarstva pred obličjem božjim. Vse se suče in giblje okrog njega. Zato se bosta tudi nebo in zemlja, kadar bosta s človeškim rodom očiščena greha in sprejela blagoslov odrešenja Jezusa Kristusa, izpremenila v novo nebo in novo zemljo.

Tako izvršuje vse stvarstvo in človeški rod namen, za katerega ju je odločil Bog. Vse stvari časte in slave Boga, ki jih je ustvaril, v prvi vrsti ga pa časti in slavi ali bi ga vsaj moral častiti in slaviti človek. Po tem krščanskem nauku je ves svet veličastno in krasno delo Najvišjega in vsaka stvar je v njem blažena in srečna, ako izvršuje svoj namen, zavoljo katerega jo je Bog ustvaril. Človek pa, ki na ta način služi Bogu in izvršuje svojo nalogo, svoj poklic, bo sprejel največjo srečo in blaženost v nebesih, kjer bo v krogu angelov večno hvalil in slavil svojega Stvarnika. Tam bo v resnici in popolnoma srečen, ko bo gledal svojega Stvarnika od obličja do obličja, zakaj minulo bo zanj vse posvetno, ki je nepopolno, negotovo in vedno združeno z muko.

Ako pa človek ni hotel izvrševati tega svojega poklica na zemlji in je brez pokore in poboljšanja zapustil zemljo, potem pa ne bo dosegel svojega cilja, večne sreče in blaženosti, ampak bo pahnjen v večni pekel, kjer bo moral trpeti najstrašnejše muke. A tudi tu se bo izpolnil prvi in glavni namen, zaradi katerega ga je Bog ustvaril. On ne bo sicer slavil Boga, toda njegova muka, njegovo strašno trpljenje bo oznanjevalo veličanstvo božje in njegovo neskončno pravičnost. Nebesa s svojimi izvoljenci, kakor tudi pekel s svojimi pogubljenimi, bosta večno trajala v čast in slavo božjo.

To je namen stvarjenja, kakor nam ga oznanja sv. vera in kateremu mora pritrditi tudi zdrava pamet. Kako vzvišen, kako tolažilen nauk! V luči tega nauka zadobi svet, zlasti naše življenje, vse drugačno podobo. Stvarnik nam je dal razum ter nas s tem odlikoval pred vsemi stvarmi na zemlji, da s pametjo in prosto voljo storimo to, kar one prisiljene store. Človek je kralj zemlje, da, je tudi njen

duhovnik. Ne slepa usoda, ne temna neznana moč, ampak Bog nas je postavil na zemljo, nas ustvaril pametne stvari, da smo mu v prostovoljni ljubezni vdani. V srce nam je položil hrepenenje, ki teži po njem, da bi ga videli, popolnoma posedli. To teženje, to hrepenenje nas vnema, da ga s tem večjim veseljem častimo, mu služimo vse svoje življenje, dokler v večnosti v njem ne najdemo popolne blaženosti. O, v luči tega nauka nam je življenje jasno. Naše življenje ima namen, kakor si veličastnejšega, lepšega, boljšega niti misliti ne moremo!

Pa kako tolažilen je tudi ta nauk! Mnogokrat čujemo kakega človeka, katerega je zadela bridka usoda, tožiti: „Čemu sem na svetu? Ali bi ne bilo tisočkrat bolje, ko bi ne bil rojen?“ Take misli in tožbe so veliko razžaljenje božje in izvirajo odtod, ker nima človek svojega namena pred očmi. Namen našega življenja ni v nas, ni v naši sreči in našem blagostanju, ampak v Bogu, ki je nas ustvaril v svojo čast in slavo. V njegovih očeh ni in tudi ne more biti življenja, ki bi ne imelo namena. Vsak človek je takorekoč en glas v velikem slavospevu, ki naj se dviga iz zemlje proti nebu. Ako je življenje človekovo tudi le nepretrgana vrsta bridkosti in težav, vendar ima tudi to določen namen, namreč da človek s potrpežljivostjo časti in slavi svojega Boga. Tudi najbolj zaničevani jetnik in hudodelec, ki je v verige vkovan, bi moral v čast božjo in za pokoro za svoje grehe nositi svoje breme, dokler je to Bogu dopadljivo.

Ako se te torej poloti otožnost in nezadovoljnost in se ti vse tvoje življenje zdi prazno in brezpomembno, spomni se tega nauka in zakliči: „Jaz sem ustvarjen v čast božjo!“ Tako reci zlasti, ako si ubog in reven. Pred Bogom je vsak velik. Najvišji je pred njim tisti, ki najbolje izvršuje svoj namen na zemlji, in naj si bo še tako skrit pred svetom, še tako ubog in reven. Ako te obišče trpljenje, naj te ta nauk vnema, da potrpežljivo prenašaš vse bridkosti in težave. Ozri se proti nebu in proti njemu, ki ti je breme naložil. Čim potrpežljivejše boš prenašal breme, tem večjo čast in slavo mu skazuješ, tem večja sreča in blaženost te čaka pri njem onkraj groba.

7. Očetova skrb.

„V usodi človekovi vlada modra dobrotljivost.“
(Herder, Ideen zur Phil. d. Gen. Kürschners Kl. IV. 637.)

Pravim starišem ni dovolj, da so otroku dali življenje, marveč tudi še dalje zanj skrbe, da mu toliko časa preskrbijo potrebne hrane, obleke in drugega, dokler si tega sam ne more preskrbeti. Kolika nezmisel je torej, ako se nekateri tako daleč izpozabijo, da trdijo o Bogu, najboljšem, najpopolnejšem Očetu, da se za ustvarjeni svet kar nič ne briga. On je starišem zasadil v srce toliko skrbi za njihovega otroka, sam bi pa nikake ne imel za svojega takorekoč otroka, za ustvarjeni svet. Ravno nasprotno, kolikor višji, popolnejši je od človeka, tem večja je tudi njegova skrb. V tem nas potrjuje tudi sv. vera,

ki nas določno uči, da Bog skrbi za ustvarjeni svet. Ta njegova skrb se pa razodeva na dvojen način, namreč: 1. da vse ohranjuje, in 2. vse vlada in vodi do njegova cilja.

Da Bog ohranjuje vse reči, nam jasno napoveduje sv. pismo. „Kako bi moglo kaj obstati brez tvoje volje?“ beremo v knjigi modrosti (11, 26). Edino le volja božja vzdržuje svet. Kakor hitro bi Bog ne hotel sveta, bi svet takoj razpadel v nič, bi nehal biti, kakor vsahne studenec, kakor se posuši potok. O Sinu božjem pravi sv. apostol, da „kakor je bil po njem ustvarjen svet, tako tudi on vse nosi (ohranjuje) z besedo svoje moči (vsemogočnosti).“ (Hebr. 1, 3.) Po njegovih besedah se v ohranjevanju sveta ravno tako razodeva vsemogočnost božja kot v njegovem stvarjenju. Na drugem mestu nas zatrjuje isti apostol, da je vse po njem ustvarjeno in da vse po njem obstoji. (Kol. 1, 16. 17.) Isto nam napoveduje sam Jezus Kristus, ki pravi o svojem Očetu, da tudi še sedaj vedno deluje: „Moj Oče deluje doslej, in tudi jaz delujem.“ (Jan. 5, 17.) Zato tudi sv. pismo delovanje narave in njenih moči naravnost pripisuje Bogu, ko pravi: „On pokriva nebo z oblaki in pripravlja zemlji dež. On daje travo rasti na gorah, in zelišča človeku v porabo.“ (Ps. 146, 8.) — „Vse stvari pričakujejo od tebe,“ piše tako lepo psalmist, „da jim daš jed o pravem času; ko jim daješ, pobirajo; ko jim odpiraš svojo roko, se vsi nasitujejo z dobroto. Ako pa svoj obraz obrneš od njih, se prestrašijo; ako jim sapo vzameš, poginejo in se zopet povrnejo v prah. Izpošiljaš svojega duha, in so ustvarjene, in obnavljaš obličje zemlje.“ (Ps. 103, 27—30.)

Kdo ne pozna prekrasnih, tolažbe polnih besed Gospodovih? „Ne skrbite za svoje življenje, kaj boste jedli, tudi ne za svoje telo, kaj boste oblačili. Ali ni življenje več kot jed in telo več kot oblačilo (češ, ako vam je to dal Bog, dal vam bo tudi jed in oblačilo)? Poglejte ptice pod nebom, ki ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice; in vaš Oče nebeški jih živi. Ali niste vi veliko več od teh? Kdo pa izmed vas more s svojo skrbjo pridejati le en komolec k svoji dolgosti (človek brez Boga ne more čisto nič). In za obleko kaj skrbite? Poglejte lilije na polju, kako rastejo, ne delajo in ne predejo; pa vam povem, da še Salomon v vsi svoji časti ni bil tako oblečen, kakor ena izmed njih. Če pa travo na polju, katera danes stoji in se jutri v peč vrže, Bog tako oblači, koliko bolj bo vas, maloverni.“ (Mat. 6, 25—30.) Zato nas tudi sv. apostol Peter opominja, da „vso skrb vrzimo na Gospoda, zakaj njemu je skrb za nas.“ (I. Pet. 5, 7.)

Z določnimi besedami nam tudi sv. pismo napoveduje, da nam Bog deli vse potrebne moči, da moremo doseči svoj cilj, svoje zveličanje. „Nihče ne pride k meni,“ nas zatrjuje Gospod, „ako ga Oče, ki me je poslal, ne vleče.“ (Jan. 6, 44.) — „Naša zmožnost je iz Boga“ (II. Kor. 3, 5), kliče sv. apostol Korinčanom, „ker sami od sebe ne moremo ničesar. Bog je, ki dela v vas hoteti in dopolniti po svoji dobri volji.“ (Filip. 2, 13.) To se pravi, on nam pomaga, da dobro hočemo in tudi izvršimo ter tako dosežemo svoje zveličanje.

Kako živo nam isto napoveduje pogled v svet. Zvezde na nebu hodijo toliko tisoč let vedno ista pota. Stvari na svetu ostanejo stoletja

in stoletja vedno enake. Človeški rod se je vkljub tolikim nezgodam in nesrečam ohranil do današnjega dne. Narava vseh stvari je vedno ista. Ali je mar to vse samo od sebe? Ako se ura skoraj eno leto ne more ohraniti v dobrem stanu, da bi je ne dobil urar v roke, ako se hiša, še tako trdno sezidana, dolgo ne more ohraniti v takem stanu, da bi ne potrebovala popravila, pa naj bi ves svet vedno enak ostal, ne da bi kdo zanj skrbel! O, zdrava pamet je primorana pritrditi veri, ki nas uči, da Bog neprestano skrbi za ustvarjeni svet s tem, da ga neprenehoma ohranjuje.

On pa tudi vlada ves svet, to se pravi, on vodi vse stvari tako, da dosežejo svoj cilj, da vse store, kar imajo storiti po svoji naravi. O tem smo natančneje govorili že v četrtem delu. (Slučaj ali kaj.) Bilo je l. 1787, ko so nekega dne pometali kanznjenci neko ulico na Dunaju. Mimo pride lepo oblečen dijak. Komaj ugleda kaznjence, skoči k enemu izmed njih ter mu spoštljivo poljubi roko. To je iz okna videl svétnik baron pl. Kressel. Takoj da poklicati mladeniča k sebi ter ga vpraša, zakaj da je kaznjencu poljubil roko. Ves presenečen zakliče mladenič: „Ta kaznjenec so vendar moj oče!“ Ganjen od tolike otroške ljubezni je svétnik povedal ves dogodek cesarju, ki je zapovedal, da naj se prva izpraznjena ustanova podeli onemu mladeniču.

Čemu ta zgodba? Glej, dragi bravec, tudi ti imaš v nebesih dobrega, da, najboljšega Očeta, ki ti je storil neprimerno več kot oni oče svojemu sinu. Za te je ustvaril zemljo, za te jo pogrnil z vsem, kar potrebuješ. Neprenehoma za te skrbi, da niti las ne pade iz tvoje glave brez njegove volje. Kralja te je postavil, da ti služijo vse stvari. V svojo čast te je ustvaril. Postavil te je na zemljo, da ga spoznavaš, častiš, ga ljubiš in mu služiš. Ali bi mu mogel to odreči? Ako je oni sin svojemu tako ubogemu, zaničevanemu očetu razodel toliko spoštovanja, ljubezni, koliko bolj si šele ti to dolžan storiti svojemu najboljšemu Očetu, ki je najvišji kralj nebes in zemlje. Ravno današnje dni, ko svet več noče poznati svojega najboljšega Očeta, ko ga noče spoznavati, se ga takorekoč sramuje, imaš kaj lepo priliko, da po zgledu onega mladeniča razodeneš svojemu najboljšemu Očetu svoje spoštovanje in ljubezen. Prepričan smeš biti, da bo to tudi tebi prineslo obilno plačilo, te privedlo do prave in največje sreče.

Dvanajsti del.

Nevidni svet.

1. Duhovi.

„Prikazal se mu je pa angel Gospodov.“ *(Luk. 1, 11.)*

Ako opazujemo posamezne stvari na naši zemlji, kaj lahko zapazimo, kakor smo že večkrat opozorili, da so lepo razvrščene, da druga drugo presegajo v popolnosti, da nekako stopajo kakor po lestvici v popolnosti od manj popolne do popolnejše, od nižje do višje. Na najnižji stopinji je pač kamen, ki ne razodeva prav nobenega življenja. Na višji stopinji je že rastlina, ki razodeva že nekaj življenja, še višja je žival, ki ima čute in se giblje na vse strani. Med živalmi je pa zopet velika razlika. Pri črvu je videti, kakor da bi nič ne videl in ne slišal, in le počasi se giblje v prahu. Polž ima pa že tipalnice in hišo, v katero se lahko skrije. Riba ima oči in ušesa, namesto nog ima pa le kratke plavute. Med ribo in četveronogatimi živalmi so morski psi, ki žive sedaj v vodi, sedaj na suhem, in ki imajo nekaj podobnosti z ribami, nekaj pa z živalmi, ki žive na suhem. Kolika razlika je zopet med četveronogatimi živalmi! Na najvišji stopnji med njimi in že nekoliko človeku podobna je opica, zlasti takozvani orangutang, ki že lahko pokončno hodi. Prvo mesto med zemskimi stvarmi pa zavzema človek. Nikjer ni takorekoč pustil Bog kako vrzel.

Kakor je pa med kamenom in človekom neizmeren razloček, tako in še večji je razloček med človekom in Bogom. Ako je pa med kamenom in človekom toliko stvari, ki se takorekoč po stopinjah v popolnosti približujejo človeku, si pač ne moremo misliti, da bi med človekom in Bogom ne bilo nobene stvari, ki bi bila višja od človeka in se v popolnosti vedno bolj približevala Bogu. Ako je toliko stvari, ki imajo le telo, morajo pač bivati tudi stvari, ki imajo

le duha, a ne telesa. Na to vprašanje nam daje sv. vera določen odgovor, ko nas uči, da bivajo angeli, t. j. bitja, ki imajo um in prosto voljo, telesa pa ne, torej zgolj duhovi.

Kaj so angeli? Beseda angel prihaja od latinske besede „angelus“ in pomenja toliko kot „poslanec“. Zato se tudi beseda „angel“ pogosto rabi v sv. pismu za duhovnike, ki so tudi poslanci božji. V prvi vrsti pa rabi sv. pismo to besedo za neumrjoče duhove, višje od človeka, ki so določeni v to, da izpolnjujejo kot božji služabniki njegovo voljo. Zato pravi sv. Avguštin: „Angel je ime za službo, ne za naravo (namreč angelov). Ako vprašaš za ime, se glasi „duh“. Ako pa vprašaš za službo, se imenuje angel“ (in Ps. 103).

Ali bivajo angeli? „Da bivajo angeli, vemo iz vere in ne smemo dvomiti,“ pravi sv. Avguštin. Sv. cerkev nam to določno napoveduje v veroizpovedi (takozvani nicejsko-konstantinopolitanski), katero moli mašnik pri sv. maši: „Verujem v Boga ... stvarnika nebes in zemlje, vseh vidnih in nevidnih stvari,“ kjer imenuje z besedo „nevidne stvari“ ravno angele. Še določneje se je pa izjavila na 4. lateranskem cerkvenem zboru, na katerem je določila, da je Bog v svoji vsemogočnosti ustvaril oboje stvari, namreč telesne in duhovne, angelske namreč in zemske, in potem človeške, ki so iz obeh združene.

O angelih nam pa tudi določno govori sv. pismo stare in nove zaveze. „Skoraj vsaka stran sv. pisma,“ pravi sv. Gregor, „nam priča, da bivajo angeli.“ (Greg. Hom. 34. in Evangel.) Takoj na prvih straneh beremo o angelu kerubimu, ki je čuval raj. Angel se prikaže Abrahamu, ki hoče darovati svojega sina; Hagari, ki v puščavi umira od žeje in lakote. Trije angeli pridejo k Abrahamu; dva obiščeta Sodomo in Gomoro, da rešita Lota in njegovo družino. Očak Jakob vidi angele po lestvici prihajati iz neba in odhajati v nebo. Angel pomori Davidovo vojsko zaradi njegovega napuha. V tretji knjigi kraljev nam pripoveduje prerok: „Videl sem Gospoda sedeti na prestolu in vso četo angelov, ki ga je obdajala od leve in desne.“ (III. Kralj. 22, 19.) V knjigi Jobovi beremo: „Ali je človek pravičen v primeri z Bogom, ali je mož čistejši od Stvarnika? Glej, ti, ki mu služijo, niso stanovitni in v svojih angelih je našel hudobijo. Koliko bolj bodo ti, ki prebivajo v ilnatih kočah, ki imajo prsteno podlago (ljudje), pokončani kot molji.“ (4, 17—19.) Tu pač očividno govori sv. pismo o bitjih, ki so nižja od Boga, vendar višja od človeka.

Istotako najdemo tudi v novem zakonu mnogo mest, ki nam govore o angelih. Angel Gabriel oznani Mariji rojstvo Jezusa Kristusa. (Luk. 1, 26 nasl.) Angel oznani rojstvo sv. Janeza Krstnika. Angeli pozdravljajo novorojenega Zveličarja. Sam Jezus Kristus nas zatrjuje od otrok, da gledajo njihovi angeli obličje nebeškega Očeta. (Mat. 18, 10.) Sv. apostol Pavel nas uči, da Jezus Kristus nadkriljuje angele: „Kateremu izmed angelov je rekel Bog: Ti si moj sin, danes sem te rodil? Molijo naj ga vsi angeli božji. Kateremu izmed angelov: Sedi se na mojo desnico! Ali niso vsi služeči duhovi? Bog ni angelom podvrgel prihodnjega sveta.“ (Hebr. 1, 5. 13. 14; 2, 5.) Toda dovolj. Ni nam pač mogoče navesti vseh mest sv. pisma, v katerih govori o angelih.

Kako bi torej mogli dvomiti, da v resnici bivajo! Ali more mar zdrava pamet nasprotovati tej resnici? Niti najmanj! Dasi sicer ne more dokazati te resnice, vendar kaj lahko spozna, da je povsem primerno božji neskončni modrosti, da bivajo tudi angeli. Bog je hotel namreč pri stvarjenju sveta razodeti svoje bitje, svojo dobrotljivost in neskončno popolnost. Stvarstvo naj bi bilo nekaka podoba njegovega bitja. Ta podoba bi pa bila zelo pomanjkljiva, ako bi ne bivali duhovi, ki bi oznanjali njega, najpopolnejšega duha. Razen tega nam tudi, kakor smo takoj v začetku opozorili, prelepi red v naravi oznanja, da morajo tudi med človekom in Bogom bivati bitja, ki so višja od človeka in se vedno bolj približujejo Bogu, ker sicer bi nekaj manjkalo v stvarstvu k njegovi popolnosti in dovršenosti. Zato pravi tudi sv. Tomaž Akvinski: „Popolnost sveta zahteva nekatera (zgolj) duhovna bitja.“ (S. 1, qu. 50, a. 1.)

Kakšni so pa angeli? Sv. pismo jih imenuje duhove, t. j. bitja, ki nimajo telesa. „Ali niso vsi služeči duhovi?“ pravi sv. apostol Pavel. (Hebr. 1, 14.) Jezus Kristus sam nas uči: „Duh pa nima mesa, ne kosti.“ (Luk. 24, 39.) Nekateri cerkveni očetje so sicer menili, da imajo angeli nekaka prozorna telesa, toda sv. cerkev se je že zgodaj izjavila na več cerkvenih zborih, da angeli nimajo teles, in da si le začasno privzamejo vsled božjega dopuščenja telesa, da morejo s človekom občevati. Ako si pa privzamejo človeško telo, se ne združijo tako z njim, kakor se n. pr. v človeku združi duša s telesom. Angeli ostanejo duhovi, dasi si začasno privzamejo vidno telo. „Vam se je zdelo, da jem in pijem,“ je rekel Rafael Tobiju, „toda jaz se poslužujem jedi in pijače, katere ne vidijo ljudje.“ Jezus je tudi rekel o angelih, da „se ne ženijo in može,“ kar nam pač določno napoveduje, da angeli nimajo teles. Istotako nam pripoveduje sv. pismo, da se angeli naglo gibljejo od kraja do kraja, da so sedaj tu sedaj tam, kar je pač mogoče le duhovom.

Že to, da so angeli duhovi, jih visoko povzdiguje nad človeka, zakaj duh je popolnejši od bitja, ki ima duha in telo. Še bolj jih pa povzdigujejo nad človeka lastnosti, katere je Stvarnik podelil njihovemu duhu, ali tem duhovom. Njihovo spoznanje daleč presega spoznanje človekovo. To je razodel sam Jezus Kristus, ki pravi o poslednjem dnevu, da zanj ne vedo niti angeli v nebesih, ampak samo Oče nebeški. Ako na pr. pravim bolniku, da za njegovo bolezen niti zdravnik ne ve, s tem pač očitno razodenem, da zdravnik bolje pozna bolezni kot jaz ali kak drug človek. Ko je torej Jezus rekel, da niti angeli ne vedo časa poslednjega dne, je pač očitno razodel, da angeli več vedo kot druge stvari, kot ljudje; da je čas poslednjega dne tolika skrivnost, da tudi angeli pri svoji visoki vednosti zanj ne vedo. Da imajo angeli visoko spoznanje, spoznamo tudi iz mnogih dogokov, katere nam pripoveduje sv. pismo. Angel Gabriel je na pr. Cahariju in blaženi Devici Mariji napovedal prihodnje reči.

Temu se nam pa ni čuditi, saj se že človek povzpne do visokega spoznanja, koliko višje se morejo šele povzpeti angeli, ki so duhovi, ki veliko več vidijo in veliko lažje spoznavajo reči, ker jih ne ovira telo, ker jim spoznanja ne zatemnujejo strasti in druge

okolnosti. Seveda je tudi njihovemu spoznanju določena meja. Angeli so tudi omejene stvari, ki se na noben način ne morejo povzpeti do neomejenega spoznanja. Prihodnjih reči, ki so povsem odvisne od človekove proste volje, na noben način ne morejo spoznati, ako jim tega ne razodene sam Bog. Ravno tako so jim prikrite naše misli, ako jih na noben način ne razodevamo na zunaj. „Prihodnje reči in srca spoznava le Bog," pravi sv. Atanazij, „niti angeli ne morejo videti skrivnosti srca in prihodnjih reči."

Kakor jim je pa dano višje spoznanje, tako jim je tudi podeljena višja moč kot jo ima človek. „Hvalite Gospoda vsi njegovi angeli, ki z veliko močjo izvršujete njegovo voljo," pravi psalmist. (Ps. 102, 20.) Sv. pismo imenuje nekatere angele „moči in vojskine trume" Gospodove, ki se kot take tudi razodevajo v mnogih dogodkih. En angel je v eni noči, po besedah sv. pisma, pomoril 185.000 Asircev v Senaheribovem taboru. (Iz. 37, 36.) En angel pomori vse prvorojence v Egiptu. Angel varuje tri mladeniče v ognjeni peči (Dan. 3, 49); nese preroka Habakuka k Danijelu v levnjak; reši sv. Petra iz ječe (Dej. ap. 5, 19. 20). Sama dejstva, ki nam pričajo za veliko moč angelov. Da so angeli neumrjoči duhovi, da imajo prosto voljo, nam pač ni treba še poudarjati, saj so višji od človeka, ki je neumrjoč po svojem duhu, ki ima um in prosto voljo.

Doslej navedeni darovi so naravni, ker si brez njih angela niti misliti ne moremo. Te jim je bil Bog nekako primoran dati, ako je hotel angele ustvariti. Tudi s temi darovi bi bili angeli lahko dosegli visoko stopinjo popolnosti, katero imenujemo naravno blaženost. V veliko višji meri kot človek so lahko spoznali Boga. Do tega spoznanja so se povzpeli brez truda. Dasi so v tem spoznanju uživali že precejšno srečo, vendar ni bila popolna ta sreča, zlasti ker je bila še negotova, ker so bili v nevarnosti jo izgubiti. Neskončno dobrotljivi Bog jih je pa hotel privesti do popolne nadnaravne sreče, zato jim je podelil tudi nadnaravne darove. Kakor splošno uče cerkveni učeniki, je vsem podelil posvečujočo milost, ki naj bi jih vodila k popolni nadnaravni sreči in blaženosti pred obličjem božjim. To posnamemo lahko iz besed Gospodovih: „Hudobni duh ni obstal v resnici." (Jan. 8, 44.) „Resnica" pomenja nadnaravno združenje z Bogom. — Bog je prvega človeka okrasil s posvečujočo milostjo božjo, ko ga je bil ustvaril. Kako bi pač mogli misliti, da je bil manj darežljiv do svojih angelov, ki so višji od človeka. — Zato pravi sv. Avguštin: „Bog je bil v angelih, ustvarjajoč njih naravo in deleč jim svojo milost." (De civ. Dei 12, 9.)

Čemu je Bog ustvaril te veličastne, tako visoko nad človekom stoječe stvari? Kar velja o svetu in o vseh stvareh, isto velja tudi o angelih. Kakor je Bog vse stvari ustvaril v prvi vrsti v svojo čast, tako je tudi angelom določil isti namen. Angeli so najpopolnejše podobe božje, ki nam najbolj živo oznanjajo njegovo neskončno popolnost, dobrotljivost in mogočnost. V njegovi bližini bivajoči, ga neprenehoma hvalijo in časte. Noč in dan, da po človeško govorimo, obdajajo njegov prestol, slaveč ga, vedno pripravljeni, da kot njegovi služabniki oznanjajo ljudem njegovo voljo ter izpolnjujejo njegova

povelja. Kakor je pa Bog v drugi vrsti vse ustvaril v blagor stvarem, zlasti razumnim, tako je tudi angele ustvaril v blagor stvarem, zlasti razumnim, namreč človeku, kakor bomo videli pozneje.

Koliko angelov je ustvaril Bog? Na to vprašanje nam sicer sv. pismo ne daje določnega odgovora, vendar nam pa napoveduje, da je njihovo število zelo veliko. „Tisočkrat tisoč mu je streglo," beremo pri preroku Danijelu, „in tisoč milijonov jih je stalo okrog njega." (Dan. 7, 10.) Ko je hotel sv. Peter z mečem braniti Gospoda v vrtu Getzemani, mu je Gospod zaklical: „Kaj meniš, da ne morem Očeta prositi, in bi mi zdaj poslal več kot dvanajst legij angelov?" (Mat. 26, 53.) S temi besedami je pač Gospod razodel, da je število angelov zelo veliko. Tudi na drugih mestih govori sv. pismo o nebeških vojnih trumah; imenuje devet vrst (korov) angelov ter s tem razodeva, da je njihovo število zelo veliko.

Ako je Bog ta svet napolnil s tolikim številom najrazličnejših stvari, ki so vse lepo razvrščene, si lahko mislimo, da je z istim ali še večjim številom stvari napolnil takorekoč svojo palačo. Ako je človeka postavil kralja tolikim stvarem, ali si je pač mogoče misliti, da bi ne bil svojega prestola obdal z enakim ali večjim številom zvestih služabnikov?

Ako malo premotrimo vse doslej povedano, s kolikim spoštovanjem nas mora pač to napolniti do nebeškega Očeta, najvišjega kralja nebes in zemlje! Kolikor več služabnikov ima kak kralj, čim imenitnejši so ti služabniki, tem večje spoštovanje, tem večjo čast ima med ljudmi. Koliko čast in spoštovanje zasluži šele vsemogočni kralj nebes in zemlje, kateremu služijo v tolikem številu tako imenitni služabniki. Ako mu ti noč in dan prepevajo slavo, koliko bolj se šele spodobi, da ga slavi in poveličuje ubogi človek. Koliko povoda ima šele on pridružiti se tem nebeškim četam ter z njimi klicati: „Amen. Hvala in slava in modrost in zahvala, čast in krepost in moč bodi našemu Bogu od vekomaj do vekomaj. Amen." (Skriv. raz. 7, 12.)

2. Boj v nebesih.

„Nastal je pa boj v nebesih."
(Skriv. raz. 12, 7.)

„Ne bo kronan, kdor se ni postavno bojeval," pravi sv. apostol. (II. Tim. 2, 5.) Kako resnične so te besede, nam priča že zgodba angelov. Bogato jih je bil Stvarnik obdaroval, dal jim je bil darove, ki so jim delili posebno srečo in jih vodili do popolne, nadnaravne sreče. To srečo so morali zaslužiti, sicer bi ne bila nikdar popolna, ker je sreča le tedaj popolna, ako je zaslužena, ako je plačilo. Zato je Bog dopustil, da so si mogli to srečo nekako zaslužiti. Tudi nje je morala izkušnja preizkusiti, je-li so vredni tolike sreče ali ne. Ta izkušnja pač ni bila zanje težavna, saj so bili tako bogato obdarjeni, da jim je bilo skoraj nemogoče zgrešiti prave poti. Človek bi naravnost sodil, da je tudi pri takih zmožnostih niso izgrešili. Toda sv. vera nas uči, da je mnogo angelov izgrešilo pravo pot, veliko jih padlo, padlo tako globoko, kakor so prej visoko stali.

Sv. vera nam to napoveduje, upiraje se na sv. pismo, ki na več mestih govori o padcu angelov. To nam naznanjajo že prej navedene besede Gospodove, da hudobni duh ni obstal v resnici. Sv. apostol Peter nas uči: „Bog ni prizanesel angelom, ki so grešili.“ (II. Pet. 2, 4.) Apostol Juda govori o angelih, ki niso ohranili svojega prvaštva. (Jud. 6.) Tudi v starem zakonu pravi Job, da je Bog tudi pri angelih našel hudobijo. (Job 4, 18.)

V skrivnem razodetju nam opisuje sv. apostol Janez veliki boj, ki je bil v nebesih: „Nastal je pa v nebesih velik boj. Mihael in njegovi angeli so se bojevali z drakonom, in drakon se je bojeval in njegovi angeli. In niso premagali in njih se ni več našlo v nebesih. Tisti veliki drakon (zmaj), stara kača, ki se imenuje hudobni duh, je bil doli pahnjen, in satan, ki zapeljuje svet; doli je bil pahnjen na zemljo, in njegovi angeli so bili ž njim doli vrženi.“ (Skriv. raz. 12, 7—9.) S temi besedami je pač določno napovedano, da nekateri angeli niso prestali izkušnje, ampak so padli iz svoje visokosti.

S čim so se pa pregrešili angeli? Da o kakem mesenem grehu ne more biti govora, je pač samoobsebi umevno, ker angeli nimajo teles, torej tudi o mesenem poželjenju ne moremo govoriti. Njihov greh je moral biti torej greh duha. Greh duha v pravem pomenu je pa napuh. Vsled tega splošno uče cerkveni učeniki, da so angeli grešili z napuhom. Že modre sv. pisma nas uči, da je napuh začetek vseh pregreh. (Ekl. 10, 14.) Sicer veljajo te besede o ljudeh, a uporabljamo jih lahko in to še v večji meri na angele, ker je bila pri njih veliko večja prilika za napuh, kot je pri človeku, ker so veliko višji od njega, ker so bili veliko bogateje obdarjeni od njega. Da so se angeli pregrešili z napuhom, posnamemo tudi iz besed preroka Izaije in Ezekijela, ki sicer veljajo kraljema iz Tire in Babilona, a se splošno uporabljajo na hudobne angele. O kralju Babelonskem pravi Izaija: „Kako si ti padla, jutranja zvezda, z neba? Kako si na zemljo padel... ki si v svojem srcu rekel: V nebo pojdem, nad zvezdami božjimi bom postavil svoj prestol, sedel bom na gori zaveze na strani proti severu, pojdem na višavo oblakov in bom enak najvišjemu.“ (Iz. 14, 12.) O drugem pravi prerok Ezekijel: „V tvoji lepoti se je povzdignilo tvoje srce, izgubil si svojo modrost v svoji lepoti; na tla sem te vrgel.“ (Ez. 28, 17.) Sicer pa ni toliko na tem, kako so grešili, toliko je gotovo, da so pozabili, da so ustvarjena bitja, ki so povsem odvisna od Boga, njemu dolžna spoštovanje in pokorščino. Kar se zgodi pri vsakem grehu, zgodilo se je tudi pri grehu angelov. Angeli so se odvrnili od Boga, sami sebe so hoteli postaviti na njegovo mesto, to je gotovo. Kako so pa to storili, na tem pač ni toliko ležeče. Grešili so, to nam zadostuje, to je določen nauk sv. vere. Sv. cerkev se je namreč določno izjavila na 4. lateranskem cerkvenem zboru, da so bili satan in drugi hudobni angeli od Boga sicer ustvarjeni dobri, a da so sami od sebe postali hudobni. Temu nauku mora pritrditi tudi zdrava pamet, ki si sicer ne more drugače razlagati bivanja hudobnih duhov, ki je povsem gotovo. Ali mar more reči, da je Bog ustvaril angele hudobne? To bi naravnost nasprotovalo njegovi brezkončni svetosti in dobrotljivosti. To bi bilo najhujše

žaljenje neskončno svetega in dobrotljivega Boga. Bog je po svoji naravi moral angele ustvariti dobre, ampak ti so sami od sebe postali slabi.

Kakšne posledice pa je imela izkušnja za angele? Angele, ki so ostali zvesti svojemu Stvarniku, ki se niso odvrnili od njega, je Bog nekako popolnoma priklopil na se. Najprej jih je utrdil v dobrem, da jim ni več mogoče grešiti. Njim se ni več bati za prihodnjost, na veke so preskrbljeni, in sicer uživajo Boga, ga gledajo od obličja, ga popolno spoznajo, ljubijo, in v tem uživajo nepopisno, popolno srečo, katere ne morejo več izgubiti. Sv. pismo nam določno oznanja, da dobri angeli gledajo Boga od obličja do obličja. Jezus Kristus sam pravi: „Angeli njihovi (otrok) gledajo v nebesih neprestano obličje njihovega Očeta.“ (Mat. 18, 10.) Ko opisuje srečo izvoljencev, jo primerja sreči angelov, rekoč: „Ne morejo več umreti in so angelom enaki, otroci božji, ker so otroci vstajenja.“ (Luk. 20, 36.) Apostol naravnost imenuje izvoljence „izvoljene angele, angele luči“. (I. Tim. 5, 21; II. Kor. 11, 14.) Preroki in tudi sv. apostol Janez so v svojem zamaknjenju gledali angele pred prestolom Najvišjega ter jih čuli slavo prepevati Gospodu, rekoč: „Svet, svet, svet si ti, Gospod vojnih trum.“ (Skr. raz. 4, 8.) Nepopisna je sicer njihova sreča, a morejo si jo še povečati, ker popolni račun bo šele poslednji dan, kakor sklepamo iz besed sv. Petra, da je Bog ohranil hudobne angele za poslednji dan. Slednjič je pa Bog povzdignil tudi naravne lastnosti angelov, jim podelil še višje spoznanje, še višjo moč.

Kakor je pa Bog iz ene strani obilo poplačal zveste angele, tako je iz druge strani najstrožje kaznoval hudobne angele. Ker so se sami odvrnili od Boga, se je tudi Bog popolnoma odvrnil od njih. Njihova volja se je utrdila v hudem, da ne morejo storiti do ro. „Oni sicer verujejo, a le, da se tresejo, da preklinjajo Boga.“ (Jak. 2, 19.) V najstrašnejši obupnosti žive; razjeda jih zavist; napolnjeni so s hudobijo, kateri nikdar več ne morejo dati slovesa. Noben človeški jezik ne more popisati strašne nesreče, v katero je greh pahnil hudobne angele. Razen te nespokornosti, trdovratnosti, jim je greh prinesel tudi večni pekel, v katerega jih je pahnil Stvarnik, ki ga je zanje moral ustvariti. Strašne muke trpe tu, a te muke bodo svojo pravo mero, kakor smo že prej omenili, dosegle šele poslednji dan. Njihove naravne moči so jim sicer ostale, toda zašle so na napačno pot, katere ne morejo več zapustiti. Bog jim je dal te moči, da bi ga z njimi slavili in častili. Ker so se pa sami odvrnili od Boga, so tudi te moči dobile povsem nasprotno smer, da iščejo in delajo le to, kar nasprotuje Bogu. Iz tega sledi tudi, da hudobni angeli ne morejo več spoznati nadnaravne resnice.

Dasi so pa bili hudobni angeli pahnjeni v pekel in bodo po vesoljni sodbi le tam trpeli svojo kazen, vendar bivajo nekateri vsaj semintja na zemlji. To lahko posnamemo iz besed apostolovih: „Ni se nam bojevati zoper meso in kri, ampak zoper oblastva in moči, zoper poglavarje tega temnega sveta, zoper hudobne duhove v podnebju“ (Ef. 6, 12), in iz besed Petrovih, „da hodi hudobni duh okrog kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl.“ (I. Pet. 5, 8.) O tem

se bomo še pozneje prepričali, ko bomo govorili o svojem sovražniku, ki nam skuša na vse načine škodovati. Seveda se s tem, da zapuste pekel, njihov položaj kar nič ne izpremeni, marveč trpe iste bolečine in muke, kakor v peklu.

Tako visoko stoječ angel, tako bogato obdarovan, da mu skoraj ni bilo mogoče grešiti, pa pade tako globoko! Kolik opomin za nas, slabotne stvari, da se ne povzdigujemo, ne zanašamo na svoje moči! Ako je ona svetla jutranja zvezda, Lucifer, padla iz neba, koliko lažje pademo šele mi, ubogi zemeljski črvi! „Ruina majorum, sit minorum cautela," nam kliče tu sv. Gregorij (padec višjih naj bo nauk za nižje), in sv. Bernard nas opominja: „Ako Bog ni prizanesel napuhnjenim angelom (svojim najimenitnejšim stvarem), koliko manj bo šele tebi, gniloba in črv!"

3. Zvest tovariš.

„Glej, jaz pošljem svojega angela, da hodi pred teboj in te varuje na potu, in te pripelje v kraj, katerega sem pripravil." *(II. Mojz. 23, 20.)*

Vsakemu izmed čitateljev je pač znana ganljiva dogodbica o mladem Tobiju, katerega je nadangel Rafael v vidni podobi spremljal na njegovem potovanju, ga obvaroval vsake nezgode ter ga srečno zopet pripeljal nazaj k očetu. Res srečen je bil mladenič, ki je imel tako dobrega tovariša, tako zvestega, mogočnega prijatelja! Kdo bi si pač na potu svojega življenja, na katerem nam preti toliko nevarnosti za dušo in telo, ne želel sličnega tovariša, enako zvestega in mogočnega prijatelja? Kako lepa, dobrodejna luč je pač sv. vera, ki nam razsvetljuje tmine našega življenja, zakaj ona nas uči, da je nam nebeški Oče izpolnil to željo, še preden smo jo mogli imeti. Iz ene strani nam ob roki sv. pisma napoveduje, da vsi dobri angeli skrbijo za zveličanje naše duše ter nam pomagajo pri tem opravilu, iz druge strani nas pa še zatrjuje, da je Bog vsakemu izmed nas dal, kakor Tobiju, zvestega, mogočnega in dobrega tovariša, prijatelja, ki nas v nevidni podobi spremlja po vseh potih našega življenja ter skrbi za naš časni in večni blagor.

Prvi nauk, da so nam vsi angeli naklonjeni v ljubezni, in da skrbijo za naše časno in večno dobro, nam sv. pismo napoveduje z določnimi besedami ter nam potrjuje z mnogimi dejstvi. „Ali niso vsi služeči duhovi," nas zatrjuje apostol, „poslani v to, da služijo tistim, ki bodo podedovali zveličanje?" (Hebr. 1, 14.) Isto nam razodevajo besede Gospodove, ki pravi: „Povem vam, da tako bo v nebesih večje veselje nad enim grešnikom, kateri se izpokori." (Luk. 15, 7.) Ako se angeli tega vesele, da se grešnik izpreobrne, nam očividno razodevajo, da jim je kaj mar za naš telesni in dušni blagor. Kako živo so pokazali pri dogodkih, ki se tičejo našega odrešenja, povsod so namreč sodelovali, n. pr.: pri rojstvu, trpljenju, vstajenju Gospodovem itd. Ko se v Betlehemu rodi božje dete, veseli pojejo: „Slava Bogu na višavah." Ali se je mar za nje rodilo to dete? Niti najmanj,

marveč za nas, in vendar se toliko vesele in hvalijo Boga. Koliko nas torej ljubijo, koliko jim pač more biti mar za naše zveličanje! Temu se nam pač ni čuditi. „Ako je Bog svojega lastnega Sina poslal v naše odrešenje," tako piše sv. Avguštin, „kako bi se mogli čuditi, da se tudi njegovi služabniki toliko trudijo za naš blagor." Bog je angele ustvaril v svojo čast. S čim bi pa bolje mogli pospeševati njegovo čast, kakor s tem, da ga molijo in kolikor mogoče več ljudi privedejo v nebesa, da se torej brigajo za naš časni in večni blagor.

Jezus Kristus je zapovedal ljubezen do bližnjega. Kako bi si mogli misliti, da angeli, te najpopolnejše stvari, ne poznajo te ljubezni. Kdo jim je pa bližji od človeka? Angeli ljubijo nad vse svojega Boga. Zato morajo tudi ljubiti vse, kar je njemu podobno, kar nanj spominja. Človek je pa podoba božja; zato so angeli nekako primorani človeka ljubiti in to tem bolj, čim čistejša, popolnejša je v človeku podoba božja, čim manj je oskrunjena po grehu. Odtod prihaja, da angeli razodevajo toliko skrb do nedolžnih otrok, ljubljencev božjih! Ali ni to kaj živ opomin tudi za te?

Ako pa angeli toliko delujejo za človeka, ako namesto Boga izvršujejo njegova opravila, ne smemo pač misliti, da to Bogu jemlje čast, ali da s tem kratijo človeku prostost. Ako angeli namesto Boga izvrše nekatera opravila, kar nič ne kratijo njegovega veličastva, kakor nekateri mislijo, marveč je še povečajo. Kdaj se pač v večji meri pokaže veličastvo kraljevo: Ali tedaj, kadar sam izvrši vsa opravila, ali pa tedaj, kadar ima za to na razpolago na tisoče služabnikov, ki izvršujejo njegove posle? Vsak pameten človek poreče, da v drugem slučaju. — Ravno tako angeli ne kratijo človeku prostosti, ako ga vodijo k dobremu, ako skrbe za njegovo zveličanje, saj ga ne silijo. Vsak ve iz svoje izkušnje, da je storil tako, kakor je sam hotel, dasi ga je angel dovolj razumljivo odvračeval od onega dejanja.

Dasi so vsi angeli polni ljubezni do nas, dasi se vsi trudijo za naš časni in večni blagor, vendar je Bog, kakor nas uči sv. pismo, tudi posamezne dežele, mesta, pokrajine, cerkve in celo tudi posamezne ljudi izročil varstvu posameznim angelom. Zlasti poslednje, da ima vsak človek, zlasti vsak vernik, svojega angela, ki ga varuje, angela variha, je določen nauk sv. pisma, ki nam ga oznanja v besedah in dejanjih. „Hudo ne bo prišlo do tebe," nas zatrjuje psalmist, „in šiba se ne bo približala tvojemu šotoru. Zakaj svojim angelom je zapovedal radi tebe, da te varujejo na vseh tvojih potih. Na rokah te bodo nosili, da kje z nogo ne zadeneš ob kamen." (Ps. 90, 11. 12.) — „Glejte," nas svari Gospod, „da ne pohujšate katerega teh malih; povem vam, da njihovi angeli gledajo obličje mojega Očeta, ki je v nebesih." (Mat. 18, 10.) Očak Jakob nam pripoveduje o angelu, ki ga je obvaroval vsakega zla. Judita pripoveduje prebivavcem mesta Betulije, da jo je angel Gospodov varoval, „ko sem šla od tod (v tabor Holofernov) in tam bivala in se od ondod vrnila." (Jud. 13, 20.) Sličnih zgledov nam sv. pismo nudi v obilici. Ni jih pač treba vseh navesti, saj nam zadostujejo že ti, da nas prepričajo o omenjenem nauku. Zato vidimo, da so bili kristjani

vseh časov prepričani, da ima vsak človek ali vsaj vernik svojega angela. Prvi kristjani so to očividno razodeli, ko se je vrnil apostol Peter iz ječe in prišel v hišo Marije, matere Janeza s priimkom Marka. Vsi ondi zbrani so namreč menili: „Njegov angel je.“ (Dej. ap. 12, 15.) To živo prepričanje nam razodevajo tudi cerkveni očetje. Sv. Bazilij nas uči: „Da, vsakemu verniku stoji ob strani angel, ki vodi kakor učitelj in pastir njegovo življenje, ne more pač nihče oporekati, ako se spominja besed Gospodovih: ne zaničujte teh malih . . ., tudi psalmist govori (33, 8): Angel Gospodov se bo postavil okrog njih, ki se ga boje, in jih bo otel, — in več sličnega.“ (Cont. Eunom. III.) Sv. Hieronim pravi, razlagajoč besede sv. evangelija (Mat. 18): „Velika je čast duš, katerih vsaka ima od svojega rojstva za variha odločenega angela.“ (Lib. III. in Mat. 18.) — Dà, še celo pri poganih najdemo prepričanje, da ima vsak človek svojega angela variha. Rimljani ga imenujejo „genius“ (Horacij: „Scit genius, natalis comes, qui temperat astrum“), Grki pa „demonij“ (*δαιμόνιον*). Ne smemo si pa misliti, da bi bila sv. cerkev ta nauk sprejela od poganov. Ravno nasprotno se je moralo zgoditi, zakaj sv. pismo, ki nam govori o angelih varihih, je starejše od vseh spisov poganskih pesnikov in modrijanov.

Sv. vera nas torej z določnimi besedami uči, da imamo kakor mladi Tobija mogočnega in zvestega tovariša, ki nas spremlja na vseh potih našega življenja ter nas varuje vsega hudega na duši in telesu.

Pred vsem nas angel varih opominja, odvračuje od hudega in vnema k dobremu. Ne stori sicer tega v vidni podobi, ne z glasnimi besedami, vendar pa tako, da ga lahko, če le hočemo, umemo. On namreč provzroči, da se v nas vzbude take misli ali čutila, ki nas nagnejo, da ne storimo tega, kar bi nam škodovalo. Človek se n. pr. bliža kraju, kjer mu preti velika nevarnost. Tu mu angel varih vzbudi strah, ki ga prežene od onega kraja. Ako nam morejo celo zunanje mrtve stvari vzbuditi misli in želje, kaj bi tega pač ne mogli angeli, ki sami to provzroče s svojim delovanjem, kar vzbude one mrtve stvari. Ako nam morejo drugi ljudje z besedami in znamenji v naši duši vzbuditi razne podobe, kaj bi tega ne mogli angeli, ki so višji od ljudi? O nekem možu na Švicarskem se pripoveduje, da je nekoč delal v kleti. Ko je ravno prav pridno delal, se mu zdi, da mu je nekdo zaklical: „Pojdi ven, kamen bo doli padel!“ Ravno nad njim je namreč bil velik kamen v zidu. Mož natančno preišče kamen, ga skuša premakniti, a kamen se ne premakne. Mirno dela dalje. Komaj je zopet izkopal nekoliko zemlje, že začuje zopet isti glas. Sedaj pa mož zapusti delo in gre iz kleti. Komaj pride iz kleti, že začuje ropot. Kamen se je bil v resnici odločil od zidu in padel ravno na isto mesto, kjer je mož prej delal. Ves prevzet od strahu pade mož na kolena, zahvali Boga in angela variha, ki sta ga tako očitno obvarovala nesreče. Angel je opomnil stotnika Kornelija, da naj pokliče sv. Petra k sebi, da ga bo poučil v verskih resnicah in privedel na pravo pot. (Dej. ap. 10.)

Angel varih nosi dalje naše molitve pred prestol Najvišjega ter prosi za nas. „Kadar si molil s solzami,“ je rekel Rafael Tobiju, „in

pokopaval mrliče, sem jaz nosil tvoje molitve pred Gospoda.“ (Tob. 12, 12.) V skrivnem razodenju beremo „da je stopil angel pred kadilni oltar, imel je zlato kadilnico in mu je bilo dano veliko kadila, da položi molitve vseh svetnikov na zlati oltar, ki je pred božjim prestolom. In dim kadila (namreč molitev) se je kvišku dvigal z molitvami svetnikov iz roke angelov pred Boga.“ (Skr. raz. 8, 3. 4.)

S tem pa seveda ni rečeno, da Bog ne ve za naše molitve, ampak le, da angeli združujejo svoje priprošnje z našimi molitvami, jim tako delijo večjo moč ter provzroče, da so Bogu tem bolj všeč, in da jih tem raje in preje usliši. Ako imaš n. pr. kako prošnjo do vladarja, boš morda dosegel kar prosiš, ako prošnjo sam vložiš. Veliko gotoveje pa boš to dosegel, ako svojo prošnjo izročiš kakemu človeku, ki je v posebni milosti pri vladarju, da jo on njemu izroči ter še zraven s svojo besedo priporoči. Ista je pri Bogu in njegovih angelih, ki mu izročajo naše prošnje. Zato moli tudi mašnik pri sv. maši: „Naj se ti darovi prineso po rokah tvojega svetega angela na tvoj prevzvišeni oltar, pred tvoje veličastvo.“ Dasi je sv. daritev že sama na sebi Bogu vedno prijetna in dopadljiva, vendar mu postane bolj ali manj prijetneja, čim večja ali manjša je pobožnost navzočih vernikov.

Slednjič nas angeli varujejo na duši in telesu. Že po Mojzesu je Bog napovedal izraelskemu narodu: „Glej, jaz pošljem svojega angela, da hodi pred teboj in te varuje na potu in te pripelje v kraj, katerega sem pripravil.“ (II. Mojz. 23, 20.) Pomoč angela variha opeva tudi psalmist v besedah: „Zloba ne pride k tebi, in šiba se ne bliža tvojemu šotoru, zakaj angelom svojim je zapovedal zastran tebe, naj te varujejo na vseh tvojih potih. Na rokah te bodo nosili, da morda ob kamen ne zadeneš s svojo nogo.“ (Ps. 90, 10—12.) Naj torej človek čuje ali spi, vedno ga varuje angel, vedno mu stoji ob strani ter od njega odvračuje vse hudo za dušo in telo. Kako čudovito se je to pokazalo že pri Lotu in njegovi družini. Ko se je približal trenotek strašne sodbe nad mestima Sodomo in Gomoro, ko se je že jelo nebo rdečiti in oznanjati prihod strašne kazni, prihitela sta angela k Lotu ter mu rekla: „Vstani, vzemi svojo ženo in dve hčeri, ki jih imaš, da tudi ti ne pogineš s pregrešnim mestom vred.“ (I. Mojz. 19, 15.) Kako ljubeznivo je vodil angel Rafael mladega Tobijo, kako skrbno ga je varoval, da se mu ni pripetila nobena nesreča.

Isto skrb je razodel tudi nekemu zdravniku. Pred več leti, tako je pripovedoval v neki družbi ta zdravnik, sem bil nastavljen v mestu B. Uradniki smo se redno shajali vsaki večer v neki gostilni. Tako tudi isti večer, ki mi ostane v trajnem spominu. Zunaj je bilo mrzlo in deževno, prava novembrova noč. Ob 10. uri se poslovim, ker sem moral drugi dan na vse jutro iti na službeno potovanje. V mislih zatopljen grem počasno in popolnoma sam po ulici. V tem trenotku stopi mesec izza oblakov in jaz zapazim v svoje veliko začudenje na drugi strani ulice človeka, ki je bil popolnoma tak, kakor jaz. Nisem sicer strahopetec, toda v tem trenotku me obide groza in jaz obstojim. A tudi moj tovariš obstoji. Ko se nekoliko strahu otresem, hitim s podvojeno naglostjo proti svojemu stanovanju. A tudi moj tovariš se je z mano

vred požuril. Šele ko zagledam hišo in v njej luč, se nekoliko pomirim. Še par korakov in jaz sem bil pri vratih. A tu me že prihiti moj tovariš. Preden se zaznam, je že stal na pragu, odprl duri, stopil v vežo ter jih za seboj zaprl. Od vsega ves prevzet, mu ne morem slediti. Tu že začujem svojo gospodinjo, ki me je vprašala, ali naj mi v moji sobi napravi večerjo.

Ravno pred mojo sobo je stala lipa. Nekaj mi prigovarja, da naj grem na lipo, da bom videl, kaj se bo zgodilo. To tudi v resnici storim. Duh — oprostite mi to besedo — je hodil po moji sobi gori in doli kakor jaz in se je v njem popolnoma domačega razodeval. Tu prinese moja gospodinja večerjo ter jo postavi na mizo, reče lahko noč in odide. Moj tovariš ni razodel posebnega teka, zakaj nobene jedi se ni dotaknil; potem vzame luč in izgine v moji spalnici.

Vse to sem gledal z vedno večjo pozornostjo; večkrat se mi je zdelo, da se mi sanja. Ne vem sam, kako sem prišel iz drevesa, le to vem, da me je groza izpreletavala, da sem hitel in naposled se znašel zopet med svojimi tovariši, ki so bili še zbrani v gostilni. Pri mojem vstopu vsi skočijo kvišku ter me povprašujejo, kaj da se je zgodilo. Povem jim vse, kaj se je zgodilo. Vsi hočejo iti z menoj nazaj v moje stanovanje, toda jaz jim rečem, da naj gredo sami, jaz pa hočem in moram tu ostati. Nekateri se v resnici podajo na pot, drugi me pa spravijo v posteljo . . . Drugo jutro se pozno vzbudim, solnce mi je že sijalo na posteljo. Tu pa že potrka nekdo na vrata in v sobo stopita dva mojih prijateljev. Podasta mi roko ter me vprašata, če se kaj dobro počutim. V njihovih besedah se je razodevala neka posebna notranja vznemirjenost, da sem jih začuden pogledal. ‚Včeraj zvečer je pa bila res prava neumnost,‘ jima rečem, ko sem bil vstal in se oblačil. Toda prijatelja zmajeta z ramami in nič ne rečeta. Ko se napravim, grem z njima v jedilno sobo, kjer najdem zbranih več prijateljev. Neka posebna resnoba se je brala na njihovih obrazih. Vsak mi poda slovesno svojo roko. ‚Kaj pa je to,‘ vprašam ves začuden in prestrašen. ‚Danes pa gremo s teboj v tvoje stanovanje,‘ mi reko, ‚saj se še spominjaš?‘ ‚Da, — ali niste bili včeraj zvečer tam?‘ Na to mi nič ne odvrnejo, ampak mi le rečejo, da naj grem sam pogledat. Vzamejo me v sredo in vsi gremo proti mojemu stanovanju. Tu mi prihiti gospodinja vsa objokana nasproti. ‚Kaj je vendar, za božjo voljo?‘ zakličem. A ona si obriše oči in pokaže proti mojemu stanovanju. Jaz grem naprej, moji prijatelji mi sledijo. Na mizi je bila še vsa večerja — vse popolnoma v redu. Hitim k vratam spalne sobe, pritisnem na kljuko in tu se mi — pokadi pred očmi. Z nogo pahnem vrata ter jih popolnoma odprem. Pa kakšen prizor se mi odpre. — Ves otrpnjen obstojim. Moja postelja je bila pokopana pod razvalinami. Strop se je bil vdrl na njo! . . . Čudežno sem bil otet. Oni ponočni tovariš pa je bil moj angel varih. Mojo podobo je na se vzel; s tem me je preplašil in zmotil mojo gospodinjo, mene pa obvaroval gotove smrti.“ (Leo, št. 35, l. 1880.)

Kako lepa, kako blažilna je pač resnica o angelu varihu, katero nam sv. pismo in sv. očetje tako določno oznanjajo, kateri pa tudi zdrava pamet nima niti najmanjšega povoda ugovarjati, ker jo iz-

kušnja očividno potrjuje. Pred vsem povzdiguje ta resnica nekako naše oči od zemskega proti nebu. Ko nas toliko reči, toliko telesnih potrebščin, kakor hrana, obleka, stanovanje, gorkota in druge, nekako vežejo na to ubogo zemsko grudo, nas tesna vez z angeli povzdiguje nad njo. Ona v nas vzbuja takorekoč nebeškega duha, ga oživlja, ko nas neprenehoma opominja, da naš pravi dom, da naša prava očetova hiša ni ta uboga zemlja, ampak onkraj groba, nad oblaki pri neštetih četah angelov. „Kdor uživa kruh angelov, pač ne more imeti veselja nad luščinami, katere jedo živali.“ (Luk. 15, 16.) Dalje nas mora ta resnica vnemati k dobremu, da vedno bolj in bolj rastemo v čednostih in krepostih. Kaj? Angeli, višja, mogočnejša bitja, katerim se ni bati za njihovo izveličanje, čuvajo nad tabo, čuvajo nad tvojo nedolžnostjo. Oni čuvajo, in ti, za katerega se trudijo, pa spiš. Oni se trudijo s toliko ljubeznivostjo in marljivostjo, ti pa si mlačen, brezskrben, lahkomišljen. Oni razodevajo toliko vnemo za tvoje zveličanje, ti je pa lahkomišljeno postavljaš v nevarnost. Oni se trudijo, da te rešijo izkušnjav in nevarnosti, ti se pa sam brez pomisleka vanje podajaš. Ti si grešil, tvoj angel varih žaluje, ti se pa lahkomišljeno smeješ. Ti se boriš z vsemi močmi, nikar ne obupaj, ne vrzi od sebe orožja, saj je poleg tebe neviden pomočnik, ki te podpira in ne bo dopustil, da bi te sovražnik premagal. Torej pogum; zmaga ti je v zvezi s tolikim pomočnikom gotova! V resnici, nauk o angelu varihu nam mora vzbuditi pogum ter nas bodriti, da vedno pogumneje stopamo od čednosti do čednosti ter se vedno bolj bližamo svojemu cilju.

Zlasti nam je pa ta resnica v veliko tolažbo v bridkostih in težavah tega življenja. Pretežni del človeškega rodu je vedno v težavah in nadlogah in tu se kaj rada vzbudi nevolja in zavist do onih, ki so v boljših razmerah. A ravno misel na angela variha more človeka najuspešneje potolažiti. Misel na angela variha pravi ubogemu, da se ga v nebesih v ljubezni spominja dober oče, naj je tudi na svetu še tako zapuščen. Če mu tudi ni podelil toliko bogastva, toliko časti kot bogatinu, vendar mu je dal angela variha kot onemu ter s tem razodel, da je njegova duša ravno toliko vredna v njegovih očeh kot bogatinova. Kakor pa nauk o angelu varihu iz ene strani tolaži ubogega človeka, tako iz druge strani opominja bogatina ter ga spominja visoke časti uboščka. Najsi tudi ubožec nima posvetnega premoženja, vendar ima za svojega variha kneza nebeškega. Kako bi torej mogel zaničevati človeka, katerega angel tako visoko časti! Koliko vrednost daje ta nauk otrokom v očeh starišev, sploh človeku v očeh bližnjega. Koliko odgovornost jim oznanja, ako provzroči, da je angelovo delovanje pri otroku, pri bližnjiku brezuspešno, prazno! Kako imenitnega tožnika si pripravlja za dan sodbe!

Ko se je mladi Tobija v spremstvu Rafaelovem srečno povrnil na svoj dom, je rekel očetu: „Oče, kakšno plačilo mu bomo dali? Ali kaj more biti vredno njegovih dobrot? Zdravega me je tja in nazaj pripeljal ... mene je obvaroval, da me ni riba požrla, tudi tebi je pomagal, da vidiš svetlobo neba, in z vsemi dobrotami smo po njem napolnjeni. Kaj mu bomo mogli za to vrednega dati?“ (Tob.

12, 2. 3.) Ali nismo tudi mi pri pogledu na doslej obravnavani nauk primorani isto reči kot mladi Tobija? Tudi nam je angel zvest tovariš, dober prijatelj, kaj smo mu torej dolžni storiti? Ali ne pred vsem, da ga spoštujemo? Tu veljajo besede sv. Bernarda: „Na vsakem kraju, na vsakem prostoru spoštuj svojega angela ... ne upaj si pred njim, česar si pred menoj ne upaš.“ (Serm. 12. in Ps. 90, n. 6.) Spoštujmo pa tudi angela svojega bližnjega. Ali se boš mar drznil ž njim se bojevati, ki je močnejši od tebe? Ako pa bližnjega zapeljuješ v greh, ali se ne bojuješ ž njim? Ti hočeš bližnjega privesti v pogubljenje, on bi ga pa rad pridobil za večno zveličanje. Ali se to ne pravi njemu nasprotovati? Kako bi se pač mogel drzniti, tako mogočnemu angelu nasprotovati? Spoštuj torej angela, bodisi svojega, bodisi angela svojega bližnjega!

Bodi pa tudi hvaležen svojemu angelu varihu. Razodevaj svojo hvaležnost bodisi v besedah, v molitvi, ali pa v dejanju. Zjutraj, ko se prebudiš, in zvečer, preden se podaš k počitku, misli na njega, ki ti je po dnevu ali po noči stal ob strani in te varoval vsake nezgode. V koliki ljubezni je bil David naklonjen Jonatanu, ki ga je obvaroval marsikatere nesreče, koliko večjo hvaležnost bi moral šele ti imeti do svojega angela variha, ki te obvaruje vsake nesreče, ako le hočeš.

Zato se pa tudi pogosto k njemu zatekaj v molitvi ter ga prosi potrebne pomoči. Dasi je sam že od sebe pripravljen ti pomagati, dasi mu je to sam Bog naročil, vendar hoče, da se tudi sam k njemu zatečeš ter ga tudi prosiš. Bog tudi deli svoje milosti v prvi vrsti tistim, kateri ga zanje prosijo. Toda ko angela prosiš, da naj ti zvesto stoji ob strani, glej, da ga pa z dejanji in grešnim življenjem ne odganjaš od sebe. „Kakor dim prežene bučele,“ pravi sv. Bazilij, „in slab duh golobe, enako odžene slabi duh greha angele, katerim smo izročeni.“ (In Ps. 33, 5.)

Slednjič bodi pa tudi angelom pokoren, kadar te opominjajo, svare, k dobremu vnemajo. To pokorščino terja od nas sam Bog, ki je rekel izraelskemu ljudstvu v puščavi: „Glej, jaz pošljem svojega angela, da hodi pred teboj in te varuje na potu, in te pripelje v kraj, katerega sem pripravil. Glej nanj in poslušaj njegov glas, in nikar ga ne zaničuj, ker ne bo prizanesel, kadar grešiš, in moje ime je v njem. Ako poslušaš njegov glas in storiš vse, kar rečem, bom sovražnik tvojim sovražnikom in bom tepel, ki tebe tepo.“ (II. Mojz. 23, 20—22.) Bog je tako dobrotljiv, in mi bi mu mogli odrekati pokorščino?

Ako bi kraljevi sin opravljal dela ubogega rokodelca, ga sam varoval in branil, kako bi pač rokodelec z veseljem poslušal svojega variha in izvrševal vse njegove želje in povelja! Glej, za te pa tako skrbi nebeški knez! Iz ljubezni do tebe je prevzel vso skrb za tebe, z vsemi močmi se trudi, da bi te privedel k tvojemu najboljšemu Očetu, do prave, popolne sreče, pa bi mu ne hotel biti pokoren? Ali ima mar on kaj od tega? Ali ni le tvoja korist? Glej torej, koliko vzroka imaš, da si mu tudi ti hvaležen, in da to svojo hvaležnost razodevaš zlasti s pokorščino.

4. Človekov nasprotnik.

„Hudobni duh, vaš nasprotnik,
hodi okrog in išče, koga bi požrl."
(I. Pet. 5, 8.)

„Ni se nam bojevati zoper meso in kri, ampak zoper poglavarstva in oblasti, zoper gospodarstva tega temnega sveta, zoper hudobne duhove v ozračju," piše sv. apostol Pavel Efežanom (Ef. 6, 12) ter nam s tem napoveduje, da imamo tudi nevidne sovražnike v hudobnih duhovih, kakor imamo v dobrih angelih varihe in zaščitnike. Hudobni duh (vrag ali hudič), kolikokrat se sliši dandanes ta beseda, dasi se ravno tisti, ki jo tako pogosto rabijo, kaj radi ponašajo s svojo olikanostjo in s svojo nevero. Čudno, dasi vraga taje, vendar ga tolikokrat imenujejo! Dasi nas sv. vera uči, da imamo v dobrih angelih najboljše prijatelje, varihe in pomočnike, se vendar le pogosto zatekajo ljudje k hudobnim angelom ter jih nekako kličejo na pomoč. Kolika nespamet! Za prve kakor za druge in sploh za vsakega bo torej dobro, da si ogledamo, kaj nam sv. vera in zdrava pamet oznanjata o hudobnih angelih.

Na vprašanje: Ali so hudobni duhovi, bi nam pač ne bi bilo treba odgovarjati, saj to že sledi iz nauka, da so se mnogi angeli odvrnili od Boga in bili od njega zavrženi v pekel. Vendar, ker je ta nauk velike važnosti, poglejmo, kako nam sv. pismo, sploh razodetje, oznanja bivanje hudobnih duhov. Izmed mnogih mest sv. pisma naj tu navedemo le najpoglavitnejša. V priliki o dobrem semenu in plevelu pravi Gospod: „Njiva je svet, dobro seme so pa otroci kraljestva. Ljulika so otroci hudobe. Sovražnik pa, ki jo je vsejal, je hudič." (Mat. 13, 38. 39.) — Judom kliče: „Ko bi bil Bog vaš oče, bi tudi vi mene ljubili ... Vi ste iz očeta hudobnega duha in hočete izpolnjevati želje svojega očeta." (Jan. 8, 42. 44.) Ali ni tu Gospod dovolj razločno govoril o hudobnem duhu kot o bitju, ki v resnici biva? Isto nam oznanjajo tudi apostoli. Evangelist Janez piše v svojem prvem listu: „Kdor dela greh, je od hudobnega duha, zakaj hudobni duh greši od početka." (I. Jan. 3, 8.) Za bivanje hudobnega duha nam pričajo tudi obilna obsedenja, o katerih nam pripoveduje sv. pismo.

Ker pa sv. pismo tako določno govori o hudobnem duhu, zato je bila tudi sv. cerkev vse čase prepričana o njegovem bivanju. Ker so verniki vse čase tako trdno v to verovali, se ji niti ni zdelo potrebno to posebno proglasiti kot versko resnico, da biva hudobni duh. Svoje prepričanje je pač najbolj živo razodela v obredu in in molitvah pri zarotenju hudobnega duha. Do novejših časov sploh nihče ni dvomil o njegovem bivanju. Šele novejši čas je v svoji ‚prosvetljenosti' začel tajiti njegovo bivanje, a le, da v svojih dejanjih toliko gotoveje zapade njegovi oblasti.

Tudi zdrava pamet ne more ugovarjati nauku o bivanju hudobnega duha. Kako naj si pač razlaga marsikatere pojave, ki ne morejo prihajati ne od Boga, ne od človeka. Kolikokrat na pr. se v človeku vzbude brez njegovega vpliva čuvstva, misli, tako grde, umazane, strašne, da ga obdaja groza! Kdo jih je provzročil? Od Boga niso,

od človeka ne, torej jih je moralo provzročiti drugo duhovno bitje, ki more vplivati na našo dušo, to je hudobni duh. — Res, da ne moremo umeti, kako hudobni duh in sploh duhovi delujejo, a zaradi tega še nimamo vzroka, da bi jih sploh tajili, saj tudi pameti ne moremo utajiti pri človeku, ker je ne vidimo. O bivanju hudobnih duhov nam govori tudi zgodba, ki pripoveduje dejstva povsem potrjena o prikazanju hudobnega duha. Ne rečemo, da so vse prikazni, o katerih beremo tu in tam, resnične, a nekatere se vendar ne dajo zavreči, ker so povsem potrjene. Zlasti zanesljiva so poročila iz življenja francoskega župnika, častitljivega Janeza Vianeja, katere nam podaja pisec, ki je sam bival z omenjenim župnikom in bil tudi očividec opisanih dogodkov. (Monnin, Leb. des Pfarr. v. Ars. Schwann. Köln, str. 228—251.) Izmed mnogih dogodkov naj navedemo samo enega. Po vasi Ars (na južnem Francoskem v bližini Lyona) je bilo splošno znano, da mora njeni župnik Vianej veliko trpeti pred hudobnim duhom, ki se je na vse načine trudil, da bi oviral njegovo uspešno delovanje za zveličanje duš. Mnogi so se seveda norčevali iz takih govoric in naravnost tajili, da bi bilo to od hudobnega duha. Tudi nekateri duhovniki niso hoteli verovati, ampak so prikazni pripisovali Vianejevi slabosti, ker je cele noči molil in spovedoval ter se mnogo postil.

Bilo je l. 1826. V neki vasi blizu Arsa (Saint Priviers sur Moignans) je živel v istem času častitljiv župnik, Granger (Granžé) po imenu, ki se je takoj izpočetka oklenil župnika Vianeja. To leto so bili pri njem misijonarji, ki so vodili o priliki sv. leta duhovne vaje. Granger je bil prepričan, da bi svojim faranom veliko odtegnil, ako bi ne povabil tudi svojega prijatelja Vianeja, da bi sodeloval. Prosi ga torej za to in Vianej mu tudi ustreže. Tri tedne biva v Saint Priviers, večkrat pridiguje in zelo veliko spoveduje. Ker se je veliko govorilo o tem, da hudobni duh nadleguje Vianeja, rečejo mu tovariši v šali: „No, no, ljubi gospod, delaj kakor drugi, hrani se bolje, to je najboljše sredstvo, pa bodo minule vse prikazni.“ — Neki večer ga zopet prav zelo napadejo; razprava o tej zadevi je bila tako huda, da je semintja padla kaka zanj ne zelo prijetna beseda. Dobri župnik ni odvrnil niti besedice na vse to; mirno gre v svojo sobo, ne da bi se čutil ali razodel, da je kaj užaljen. Par trenotkov pozneje si tudi drugi gospodje želijo lahko noč ter se podajo k počitku. Proti polnoči pa vsi naenkrat kvišku planejo. Strašen ropot je napolnjeval celo hišo. V župnišču je bilo v trenotku vse na nogah, vrata so se odpirala in zapirala, okna so šklepetala, zidovi se tresli in strašno pokanje se je čulo, kakor da bi se hotela hiša podreti. Spomnijo se, da jim je arski župnik rekel: „Ne čudite se, ako boste morda slišali ropot.“ Vse hiti v njegovo sobo. A glej, ko je vse na nogah, le on mirno leži v postelji in spi. „Vstani vendar,“ mu zakličejo, „saj se bo župnišče podrlo!“ — „O že vem, kaj je to,“ odvrne; „le pojdite mirno spat, ničesar se vam ni bati.“ — Vsi se pomirijo in ropot v resnici poneha. Uro pozneje, ko je bilo vse potihnilo, se oglasi hišni zvonec. Vianej vstane in najde pri vratih človeka, ki je bil več milj daleč prišel, da se pri njem izpove. — Eden misijonarjev, Cheralon,

star vojak, je bil od tega dogodka tako prevzet, da je pristavil, ko ga je pripovedoval: „Bogu sem obljubil, da se ne bom nikdar več norčeval iz takih dogodeb; o župniku arskem sem pa prepričan, da je svetnik.“ — Ako nam torej tako potrjeno dejstvo priča za bivanje hudobnih duhov, kako bi ga pač pameten človek mogel tajiti. Sicer nam pa mora zadostovati že pričevanje sv. pisma, ki je vzvišeno nad vsakim dvomom.

Ti duhovi, za katerih bivanje nam pričujeta vera in pamet, se pa ne imenujejo zastonj „hudobni“. Oni to ime v polni meri zaslužijo, bodisi, ker so se odvrnili od Boga in ostanejo v svoji hudobiji na veke, bodisi, ker so zakleti sovražniki človekovi, kateremu žele na vsak način škodovati, zlasti ga vekomaj pogubiti. — Tudi to nam sv. pismo oznanja na neštetih mestih, bodisi v besedah ali v dogodkih. — Ali ni bil že prvi greh delo hudobnega duha? „Hudobni duh je govoril po kači,“ pravi sv. Avguštin, „rabil jo je za svoje orodje.“ (De Gen. 11, 27.) Modrc sv. pisma nam pričuje: „Bog je ustvaril človeka neumrjočega in po svoji podobi in sličnosti ga je naredil; toda po nevoščljivosti hudobnega duha je prišla smrt na svet.“ (Mod. 2, 23. 24.) — V priliki o sejalcu in semenu nas zatrjuje Gospod, da vzame hudobni duh marsikomu seme božje besede iz srca (Luk. 8, 12); da je med pšenico nasejal ljuliko; da je hotel apostole presejati kot pšenico (22, 31), kar se mu je deloma tudi posrečilo pri Petru, ki je Gospoda zatajil, in popolnoma pri Judu, ki ga je izdal. Apostol opominja Efežane, da naj oblečejo orožje božje, da bodo mogli obstati pred zalezovanjem hudobnega duha (Ef. 6, 11), in sv. Peter nam kliče: „Zato bodite trezni in čujte, zakaj vaš sovražnik, hudobni duh, hodi okoli kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl.“ (I. Pet. 5, 8.) Zato tudi Gospod prosi Očeta, da naj varuje apostole ‚hudega‘, namreč hudobnega duha ter jih uči moliti, „reši nas hudega“. Davida je hudobni duh premotil, da je dal ljudstvo šteti (I. Kron. 21, 1); Ananiju je satan premotil srce, po besedah sv. Petra, da je lagal sv. Duhu (Dej. ap. 5, 3); celo našega Gospoda Jezusa Kristusa se je predrznil nadlegovati in ga skušati v greh. (Mat. 4.)

Isti glas, kakor iz sv. pisma, nam odmeva iz ust cerkvenih očetov. Sv. Irenej piše: „Hudobni duh odpadnik more le to, kar je delal od početka: zapeljevati in skušati človeka, da bi prestopil zapovedi božje ter polagoma zaslepil njihova srca.“ (Ad. haer. V.) Isto prepričanje nam razodeva tudi sv. cerkev, ki se je izjavila na 4. lateranskem cerkvenem zboru, da je „človek grešil, zapeljan po hudobnem duhu.“ Mimogrede omenja tudi na tridentinskem zboru hudobnega duha, ter ga imenuje „staro kačo, sovražnika človeškega rodu“. Tako določnemu nauku sv. pisma in sv. cerkve zdrava pamet pač ne more oporekati.

Ako pomislimo, da je hudobni duh lahkomišljeno zapravil največjo srečo, katero pa človek še lahko doseže; ako imamo dalje pred očmi, da je hudobni duh poln hudobije in zavisti, se pač ne bomo čudili, ako se na vse načine trudi, da bi človeka odvrnil od večne sreče, da bi ga pogubil, privedel v svojo lastno nesrečo. Hudobni duh se je s svojim grehom popolnoma ločil od Boga ter

ga sovraži nad vse. Ako pa sovraži Boga, ali ne bo v svoji popolni hudobiji sovražil vsega, kar ga spominja na Boga, kar je njemu podobno, namreč človeka, ter mu skušal škodovati? Ako toliko sovraži Boga, ali se ne bo potrudil, da zmanjša, kolikor je v njegovih močeh, njegovo češčenje, ali ne bo v ta namen kolikor več mogoče ljudi odvrnil od njegove službe? „Satana boli," pravi Tertulijan, „da bo njega in njegove angele sodil služabnik Kristusov, zato ga opazuje in zalezuje od vseh strani, če bi mogel njegove oči preslepiti z meseno poželjivostjo, ali njegovo srce navezati na posvetno veselje ali izpodkopati njegovo vero s posvetnim strahom, ali ga speljati na napačno pot s krivicami." (De poen. c. 7.)

Da more hudobni duh človeku škodovati, pač ne moremo dvomiti. Vsi angeli so že po svojih naravnih darovih veliko višji od človeka. Teh naravnih darov pa hudobni angeli tudi po grehu niso izgubili, kakor nas zatrjuje papež Benedikt XIV. Kako bi nam torej ne mogli škodovati! Ako nam škoduje že človek, koliko več nam more škodovati šele hudobni duh, ki ima večje zmožnosti od človeka. Kako dobro se mora pač zdeti hudobnemu duhu, da so zlasti sedanje čase jeli ljudje dvomiti, da biva in da more škodovati. Na ta način naredi lahko še veliko več škode. Sovražnik najde le malo odpora tam, kjer se ga ne boje, niti nanj ne mislijo, in vsled tega tudi ničesar ne store, da bi se ga ubranili. Skrajno nespametno in tudi zelo nevarno bi torej bilo, ako bi se vdali domišljiji, da nam hudobni duh ne more, noče škodovati, ali da ga celo ni. On nam more, hoče škodovati in nam tudi v resnici škoduje na telesu in na duši. Koliko škode je že provzročil na duši ljudem! O tem pač živo govore ona mesta sv. pisma, katera smo prej navedli. Pri kolikih se mu je že posrečilo, da jim je vzel besedo božjo iz srca, da jim je oslepil srce, vzbudil hudobne misli in želje, ki so jih pripeljale v grehe in naposled v večno pogubljenje. „Ker proti Bogu ničesar ne more storiti," pravi sv. Bazilij, „zato vso svojo strast obrača proti ljudem." Kolikim je škodoval že tudi na telesu! Saj nam sv. pismo pripoveduje o Jobu, kateremu je vzel vse premoženje, provzročil razne bolezni in nesreče. Samega Sinu božjega je vzel in nesel na vrh templa. (Mat. 4, 5.)

Seveda si ne smemo misliti, da bi imel hudobni duh neomejeno oblast nad človekom. Njegova škodoželjna oblast je povsem odvisna od Boga. Kaj primerno primero rabi sv. Avguštin, ki ga primerja „na verigi privezanemu psu." Kdaj škoduje tak pes? Takrat, kadar se mu človek preveč približa, ali pa če mu gospodar odveže verigo. Ista je s hudobnim duhom. On je povsem odvisen od Boga, svojega gospodarja, in ne more samovoljno rabiti svojih moči. Le v toliko more vplivati na človeka ali mu škodovati, v kolikor mu to dopusti Bog, ali mu vsaj tega ne zabrani. — Tu nam je zlasti ločiti med časnimi nesrečami in zapeljevanjem v greh. Prve mu Bog naravnost dopusti ali celo zapove, da naj jih človeku provzroči. Človek namreč z grehom zasluži kazen. To kazen mu pa Bog lahko pošlje tudi po hudobnem duhu, kateremu naroči, da naj ga obišče z nesrečami. Lahko pa tudi naroči hudobnemu duhu, da naj pravičnega človeka obišče z nesrečami, da ga poizkusi, da mu da priliko, da si pridobi več zasluženja ter se uri v

čednostih, kakor na pr. kaže zgodba pobožnega Joba. Nikdar pa ne more Bog hudobnemu duhu naravnost dopustiti ali celo zapovedati, da naj človeka zapelje v greh, ker bi na ta način bil kriv greha. On torej tega ne more naravnost privoliti ali zapovedati, ampak more to le v toliko dopustiti, v kolikor hudobnemu duhu tega ne zabrani.

Tu je pa zopet človek, ki hudobnemu duhu odveže verige ali pa se mu preveč približa, ko namreč sam privoli v njegove skušnjave. Naj je skušnjava še tolika, vendar ne more duši škodovati, dokler človek vanjo ne privoli. Bog sicer hudobnemu duhu ne zabrani, da bi ne deloval na spomin in domišljijo človekovo ter mu vzbudil razne skušnjave, a nad voljo človekovo mu ni dal nobene oblasti. Ako pa človek sam svojo voljo izroči hudobnemu duhu, potem je pa sam kriv, ako mu hudobni duh škoduje. V vsakem oziru, bodisi v časnih nesrečah, bodisi v zapeljevanju, so pa hudobnemu duhu stavljene meje, katerih ne more in ne sme prekoračiti. Te meje mu pa določuje zopet le njegov gospodar, Bog. To je Bog očitno razodel pri Jobu. Bog je namreč rekel satanu: „Glej, vse kar ima, je v tvojih rokah, samo črezenj ne stezaj rok.“ Bog mu je torej dal oblast črez časne reči, in hudobni duh v resnici ni prestopil določenih mej. Vdrugič mu pa Bog reče: „Glej, v tvoji roki je, vendar ohrani njegovo dušo.“ Satan je šel ter Joba udaril z najhujšimi turi, od podplatov do njegovega temena. (Job 2, 7.) Ravno tako mu tudi v zapeljevanju ne dopusti prestopiti določenih mej. Le v toliko mu Bog ne zabrani, človeka skušati, v kolikor more človek prenašati. Ako bi namreč dopustil, da bi človeka skušal črez njegove moči, bi nekako kriv postal greha človekovega.

Čemu pa vendar Bog dopusti hudobnemu duhu, da toliko zalezuje človeka? Tu velja isto, kar smo povedali na vprašanje: Čemu dopusti Bog na svetu greh? (I. zvezek, str. 146.) Bog je namreč toliko mogočen, da more tudi hudo obrniti na dobro.

Zalezovanja hudobnega duha na poseben način poveličujejo Boga, njegovo vsemogočnost, modrost in dobrotljivost. Naj človek v skušnjavah zmaga ali podleže, vendar se pri tem očitno pokaže božja vsemogočnost. Ako zmaga, zmaga po svojih močeh in po močeh milosti božje. V obojem slučaju se kaže božja vsemogočnost, ki je človeku podelila toliko moč. Ako pa podleže, se pa zopet razodene, ko se človek dvigne iz globokega prepada greha.

Kakor pa hudobni duh napada posamezne, tako napada tudi celo cerkev. Kako živo se zlasti pri njej razodeva in poveličuje božja vsemogočnost, ako cerkve vse peklenske moči ne morejo podreti. Kakor pričata nebo in zemlja za katoliško cerkev kot božje delo, tako priča zanjo tudi pekel s svojimi napadi in zalezovanjem. Istotako se tudi pri satanovem zalezovanju pokaže modrost božja v lepi luči. Ako človek premaga skušnjave, mu hudobija satanova pripomore do večjega zasluženja, do večje stopinje v čednostih, ako pa pade, ima zopet na razpolago sredstva, katera mu je pripravila neskončna modrost božja, da se povzdigne iz groba pregreh. In če človek vidi, kako ljubeznivo mu Bog pomaga v skušnjavah, s katerimi si more pomnožiti zasluženje, kako mu deli potrebne in zadostne

pripomočke, da se jim more ustaviti in jih premagati, ali ne bo hvalil neskončne dobrotljivosti božje? In če smo padli, ali se ne kaže očitno njegova dobrotljivost, ker nam je vsak trenotek pripravljen pomagati iz satanove sužnosti?

Preden končamo to poglavje, imamo še nekoliko izpregovoriti „o obsedencih". Hudobni duh ne more namreč samo našemu telesu škodovati, ampak more si je celo, seveda z dopuščenjem božjim, izbrati za svoje prebivališče, to je, on more človeka obsesti. Takih obsedencev je bilo zlasti za časa Kristusovega in prve čase krščanstva zelo obilo. Ker sv. evangelij pogosto govori o njih in ker jih nekateri prištevajo med naravne bolezni, zato naj v kratkem pogledamo, ali so bile to res navadne bolezni, n. pr. histerija, mesečnost, živčna bolezen itd.

Kdor le malo natančneje prebere poročila sv. pisma o obsedencih, se bo kaj kmalu prepričal, da obsedanja niso bila naravna bolezen, ampak da so bila to, kar napoveduje ime, da je namreč v dotičnih osebah bival hudobni duh ter vplival na njihovo telo in dušo.

Izmed mnogih slučajev, o katerih govore evangeliji, naj omenimo samo štiri, oziroma pet. V sinagogi v Kafarnavmu je Gospod izgnal nečistega duha, ki je mučil nekega moža. Sv. evangelist pravi določno, da je nečisti duh zavpil: „Kaj je nam in tebi, Jezus Nazareški? Ali si nas prišel pogubit? Vem, kdo si, Svetnik božji." Jezus mu zažuga, rekoč: „Obmolkni in pojdi iz človeka." In nečisti duh ga je trgal, je velik glas zagnal in šel iz njega. (Mark. 1, 23—27.) — V Geražanski deželi je Jezus oprostil moža hudobnih duhov, ki so šli v svinje, katere so se vrgle v morje in utonile. (Luk. 8, 26 nasl.) Tudi pri tem možu se oglasi eden hudobnih duhov na vprašanje Gospodovo, kdo da je, ter pravi: „Legijon". Mož je bil namreč obseden od mnogih hudobnih duhov. — Pri evangelistu Mateju beremo o dečku, katerega je Gospod oprostil hudobnega duha pod goro Tabor. (Mat. 17, 14 nasl.) Znan je tudi dogodek o kananejski ženi, katera je s svojo nadležnostjo, oziroma živo vero, Gospoda izprosila, da ji je hčer osvobodil hudobnega duha. Apostoli sami se proti Gospodu ponašajo, da so jim hudobni duhovi pokorni, in sv. apostol Pavel reši deklico v Thiatiri hudobnega duha. (Dej. ap. 16, 16. 18.)

Ta in druga poročila nam jasno pričajo, da nam ni mogoče misliti na kako naravno bolezen, ampak da so bili dotični res obsedeni od hudobnega duha. Poročevavci natančno ločijo obsedence od drugih bolnikov, n. pr. hromih, mesečnih itd. Obsedenost ne more biti kaka posebna bolezen, zakaj vedno se razodeva na drugačen način. Zdaj je ž njo združena norost, zdaj slepota, gluhoba; zdaj razodeva obsedenec v sebi neki posebni nagon, ki ga sili, da naj se vrže v vodo ali ogenj.

Po spričevanju vseh evangelistov so hudobni duhovi govorili, kakor smo pripomnili, in ne obsedenci. Kako bi se bil pač mogel obsedenec imenovati ‚legijon', to je velika množica, ker je bil le en sam. Kdaj je še bolezen govorila? Kdaj je legija bolezni mučila človeka? Dalje nam v poročilih evangelistov nekatere okoliščine naznanjajo, da govore le o hudobnem duhu. Pri evangelistu Mateju

beremo: „Kadar je nečisti duh šel iz človeka, hodi po suhih krajih, in išče pokoja, in ga ne najde.“ (Mat. 12, 43.) Ali mar bolezni hodijo po suhih krajih, kadar so človeka zapustile? Za časa Kristusovega so bili Judje splošno prepričani, da more hudobni duh človeka obsesti. Jezus pa ni te vere zavrgel, ampak jim je šele upiraje se na to vero dokazal, da je pravi Bog. „Ako pa jaz z Duhom božjim izganjam hudobne duhove,“ jim je zaklical, „potem je v resnici kraljestvo božje prišlo k vam.“ (Mat. 12, 28.) Ako bi bila obsedenost le prazna vera, kako bi si mogli misliti, da bi se bil Jezus opiral na njo?

Zato tudi vidimo, da cerkveni očetje kar nič ne dvomijo nad temi pojavi hudobnega duha, marveč se celo nasproti poganom sklicujejo na moč, katero imajo kristjani nad hudobnimi duhovi „V imenu pod Poncijem Pilatom križanega Jezusa,“ pravi modrijan in mučenec Justin, „so ozdravili in še ozdravijo marsikateri izmed naših kristjanov po vsem svetu in tudi v vašem mestu mnogo takih, katere so mučili hudobni duhovi, tako da so bili hudobni duhovi premagani in izgnani, dasi onih drugi zagovorniki in čarodeji niso mogli ozdraviti.“ (Apol. II.) Še odločneje govori Tertulijan, ko razpravlja o nespameti poganskih bogov. „Postavite pred svoja sodišča od hudobnega duha obsedenega. Kakor hitro mu bo eden izmed kristjanov zapovedal, da naj govori, se bo ta ravno tako resnično razodel hudobnega duha, kakor se sicer imenuje boga ... Ako ne, bodo ti (katere imate vi za bogove), ker se ne upajo, kristjanu se lagati, priznali, da so hudobni duhovi, potem na mestu prelijte kri tega nesramnega kristjana.“ (Apol. 23.) Kako bi se krščanski pisatelj bil pač mogel sklicevati na dejstva, s katerimi je hotel dokazati resničnost krščanstva in nespamet poganstva, ako bi ta dejstva ne bila povsem resnična! Celo odpadnik Julijan se ni upiral Kristusu priznati oblasti nad hudobnimi duhovi. (Cyr. Alex. adv. Jul. 6.)

Sv. Avguštin nam pripoveduje v svoji knjigi (De civ. Dei l. 22, c. 8.) pretresljiv slučaj obsedenja.

V mestu Cezareji v Kapadociji (Mali Aziji) je bivala precej imovita družina, mati, sedem sinov in tri hčere. Najstarejši sin se je nekega dne toliko izpozabil, da je celo udaril svojo mater; drugi otroci so to videli, a so molčali, ne da bi mu bili ubranili. Mati sklene, da jih bo preklela. Vsa razjarjena hiti h krstnemu kamenu, ga obseže ter prosi Boga, da naj njeni otroci postanejo svarilen zgled vsem ljudem, da naj nikjer ne najdejo miru. Kar je mati želela, to se je tudi uresničilo. Najstarejši in za njim vsi po vrsti se začnejo tresti, kakor gnani od furij se razkrope na vse strani. Šesti, po imenu Pavel, je bil ozdravljen s svojo sestro Paladijo vpričo sv. Avguština od sv. Štefana. Drugi je ozdravel v Raveni pri sv. Lovrencu.

Slednjič je pa tudi sv. cerkev vse čase razodevala svoje prepričanje, da more hudobni duh človeka obsesti, in da ga tudi v resnici obsede, ker je postavila in ohranila do danes nižji red eksorcistov (zarotiteljev) in obred zarotenja. Res je, da se dandanes ne dogodi tolikokrat, da bi hudobni duh koga obsedel, kot se je to dogajalo o času Kristusovem, vendar zaradi tega še ne smemo dvomiti, da more hudobni duh obsesti človeka. Ako je bilo ob Kristusovem

času toliko obsedenih, je to Bog dopustil, da se je Jezus Kristus očitno pokazal gospodarja vseh stvari, torej tudi hudobnih duhov. On je prišel na svet, da stre oblast hudobnega duha, da reši človeka iž njegove sužnosti. Kaj čudo, ako je hudobni duh napel vse sile, preden je moral takorekoč zapustiti svoj prestol na zemlji, ki je bila doslej v njegovi sužnosti (primerjaj žalostno življenje poganov o Kristusovem prihodu)! Ista se godi še dandanes pri nevernikih, h katerim pridejo misijonarji, da bi jih pridobili za krščanstvo. Najhujši nasprotnik jim je hudobni duh, ki na vse načine nasprotuje njihovemu delu.

Več takih zgledov nam nudijo poročila misijonarjev (glej „Kath. Missionen", Freiburg. Herder). Tudi najnovejši čas se je dogodilo tako obsedenje na Bavarskem, v vasi Oberlottermühle. Mlinar Zilk je od 10. februarja 1891 zapazil na svojem najstarejšem sinu Mihaelu nenavadne pojave. Nobene molitve ni mogel opraviti, pa tudi sploh ne slišati, da se ga ni polotila nenavadna togota. V svoji bližini ni trpel nobene blagoslovljene reči, do starišev se je skrajno nespodobno vedel. Ves obraz se mu je tako izpremenil, da je bilo takoj opaziti, da se je na njem nekaj izrednega dogodilo. Kadar je moral deček iti mimo cerkve ali križa ali podobe Matere božje, je postal ves nemiren in je kakor mrtev padel na tla. Morali so ga nesti mimo takih reči, sicer ni mogel dalje. Na stotine ljudi je zapazilo, da je deček v cerkvi razodeval strašen nemir, zlasti med povzdigovanjem, in da svojih oči, ki so bile vedno zaprte, nikdar ni mogel obrniti proti velikemu oltarju. Spodaj omenjeni P. Avrelijan sam pripomni: „Kadar sem dečka poškropil z blagoslovljeno vodo, je skakal kot besen, miren je pa bil, ako sem vzel navadno vodo. Isto se je godilo, če sem nad njim molil latinske molitve, ali pa bral kaj drugega v latinskem jeziku." Žalostni stan je trpel do pol leta. Najprej so stariši iskali pomoči pri zdravnikih, seveda brezuspešno. Potem so se pa obrnili na župnika Seitz v Dürwangen, potem na avgsburškega škofa Pankracija, ki so se prepričali domalega, da je bil deček obseden. Vsled tega je škof iz Eichstätta pooblastil kapucina P. Remigija in P. Avrelijana v mestu Wemding, da naj nad dečkom izvršita slovesno cerkveno zarotenje. To se je zgodilo dne 13. in 14. julija 1891 vpričo starišev in več drugih moških prič. Po tej zarotitvi pa so izginili vsi prejšnji pojavi. Deček je bil popolnoma tak, kot je bil pred obsedenjem. — Kaj dobro sklepa P. Avrelijan svoje poročilo o zarotitvi s sledečimi besedami: Sloves o tem dogodku se je razširil po vsej okolici. Katoličani kakor protestanti so čuli o tem dogodku, podobnem čudežu, zakaj deček je bil najmanj deset ur na okrog znan, a nihče se ni upal zavreči tega dejstva. To bi mogel storiti le kak popolnoma neveren človek. Kdor bi hotel tajiti obsedenje v naših dneh, ta bi s tem razodel, da je odpadel od nauka katoliške cerkve. Veroval bo v obsedenje šele tedaj, kadar bo v oblasti hudobnega duha v peklu. Za se pa imam dostojanstvo dveh škofov. (Natančen popis glej „Kath. Kirchenzeitung". 1892, str. 38 i. d.)

Res strašen, nevaren sovražnik je hudobni duh. Ali smo pa mar popolnoma izročeni njegovim napadom, ne da bi imeli orožja, s ka-

terim bi se mogli braniti zoper njega? Kakor nam sv. vera oznanja, da je on naš strasten sovražnik, ki išče le našo pogubo, tako nam iz druge strani podaja orožje, s katerim se moremo braniti. Med prve pripomočke prišteva molitev. Kolikokrat nas na to opozarja naš božji Zveličar sam!

Sv. cerkev nam pomaga s svojimi blagoslovili ter nam podaja blagoslovljene reči, s katerimi moremo prepoditi svojega nasprotnika. Zlasti nas pa opozarja, da naj čujemo sami nad seboj ter se ogibamo priložnosti, ki so za hudobnega duha ugodna prilika, da nas more napasti. Kakor nas opominja Gospod: „Čujte in molite, da ne padete v skušnjavo," enako nam kliče sv. Peter: „Bodite trezni in čujte, ker vaš nasprotnik, hudobni duh, hodi okoli kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl." (I. Pet. 5, 8.) Tu pač veljajo besede sv. Bernarda: „Velika nevarnost je, tolikokrat, da, neprestano se bojevati zoper zvijačnost satanovo, katerega ne vidimo, katerega narava in dolga vaja oborožuje z zvitostjo. Toda na nas je ležeče, ako hočemo biti premagani. Sovražnik more sicer vzbuditi skušnjavo, toda tebi je na prosto dano, da privoliš ali se ustaviš. V tvoji oblasti je, da se sovražniku pokoriš, da je vse le tebi v korist." (Sermo 5. de quad. n. 3.)

Trinajsti del.

Prevažna vprašanja.

1. Odkod sem?

„Iz enega je Bog naredil ves človeški rod.“ *(Dej. ap. 17, 26.)*

V cerkvi sv. Pavla v Londonu, katero so Angličani (protestantje) napravili nekako za pokopališče slavnih mož, se na marmornati grobni plošči berejo besede: „Dubius vixi. Incertus morior. Quo eam, nescio. — V dvomu sem živel. V negotovosti umrjem. Kam grem, ne vem.“ Pač čuden napis! Ali more katoliški kristjan tako govoriti, ali bi si pač mogel dati napisati na grob take besede? Gotovo ne, zakaj sv. vera mu daje na vsa ta prevažna vprašanja: Odkod sem, kaj sem, kam grem, čemu sem, najpovoljnejši odgovor, ki se povsem strinja z zdravo pametjo. Predvsem poglejmo, kakšen odgovor nam dajeta vera in zdrava pamet na vprašanje: Odkod sem?

Sv. vera nam odpira prve strani sv. pisma ter nam kot odgovor na omenjeno vprašanje kaže besede Mojzesove: „In (Bog) reče: Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti, da gospoduje ribam morja in pticam neba, in živalim, in vsi zemlji, in vsi laznini, ki se giblje po zemlji. In Bog je ustvaril človeka po svoji podobi; po božji podobi ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril.“ (I. Mojz. 1, 26. 27.) V drugem poglavju pa pravi: „Gospod je torej naredil človeka iz ila zemlje in je vdihnil v njegovo obličje duha življenja in bil je človek živa stvar.“ (I. Mojz. 2, 7.) Skoraj isto nam pripoveduje sv. pismo o stvarjenju drugega človeka, t. j. žene. „Ni dobro človeku samemu biti,“ je namreč rekel Gospod, „naredimo mu pomočnico njemu enako. Gospod Bog je torej poslal spanje Adamu; ko je bil zaspal, vzame mu eno izmed njegovih reber ter napolni z mesom

njegovo mesto. In Gospod Bog je iz rebra, katero je bil vzel iz Adama, naredil ženo.“ (I. Mojz. 2, 18—22.)

Kaj nam napoveduje sv. pismo s temi besedami? S temi povsem jasnimi in določnimi besedami nam napoveduje dvojno resnico, namreč: 1. da je Bog sam neposredno ustvaril, t. j. iz nič naredil človeško dušo, in 2. da mu je tudi neposredno naredil telo iz prej obstoječe snovi.

Prvo, da je Bog ustvaril človeku dušo, sledi iz besed: Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, in sicer iz besede „ustvaril“ (v hebrejskem „bara“, kakor smo že v drugem delu opozorili), ki vselej v sv. pismu pomenja iz nič kaj narediti, t. j. provzročiti, da biva kaka stvar, ki prej na noben način ni bivala. Kaj pa je Bog naredil iz nič? Ali mar celega človeka, saj pravi sv. pismo: Bog je ustvaril človeka. Tu moramo pripomniti, da beseda „človek“ v sv. pismu in sploh v vsakdanjem govorjenju pomeni troje, namreč: ali samo človekovo telo, na pr.: kadar pravimo, tega ali onega človeka so pokopali, ker so pokopali le njegovo telo; ali pomenja le človekovo dušo, na pr.: kadar pravimo, ta človek je šel v nebesa, ker je v resnici šla v nebesa le njegova duša, telo se je pa pokopalo v zemljo; ali pa slednjič pomenja celega človeka, telo in dušo, na pr.: kadar pravimo, ta ali oni človek je velik govornik, ker to velja o telesu in duši. Kaj hoče torej sv. pismo označiti, ko pravi: „Bog je ustvaril človeka.“ Ali mar njegovo telo? Niti najmanj, saj telo samo ne more biti podoba božja, ker je Bog duh. Razen tega nas pa tudi na drugem mestu uči, da je Bog telo naredil iz ila zemlje. Ko torej pravi sv. pismo, da je Bog „človeka“ ustvaril po svoji podobi, nas določno uči, da je sam, neposredno iz nič naredil človeku dušo. To sledi tudi iz besed: „Bog je dihnil v njegovo obličje duha življenja in bil je človek živa stvar.“ (I. Mojz. 2, 7.) V teh besedah je določno napovedano, da je Bog sam, neposredno, človeku dal dušo. Pa odkod jo je vzel? Ali se je mar razvila iz njegovega bitja, kakor veja zraste iz drevesa? To je nemogoče, ker sicer bi bila istega bitja kot on, božja, a Bog je neizpremenljiv, ki ničesar ne more pridobiti, ničesar ne izgubiti, kar pa človeška duša ni, ki na pr. napreduje v čednostih, v znanosti itd. Ali je mar en del njegovega bitja? Še manj, saj je Bog enostavno bitje, ki se ne da razdeliti v več delov. Ker se torej duša ni razvila iz Boga, ker ni del njegovega bitja, nam preostane le še en način: Bog je namreč moral dušo ustvariti, t. j. iz nič narediti, ko jo je vdihnil v človeka.

V tem se tudi razodeva razloček med človeško dušo in živalsko življensko močjo. Ko je Bog ustvaril živali, je samo snovi dal moč, da je iz nje nastala živa žival, s snovjo je tudi duša postala, zato duša živalska tudi s snovjo pogine. Ko pa ustvari človeka, mu sam vdihne dušo, ki je torej povsem drugačna od snovi, neodvisna od nje. Brez nje je prišla v človeka, torej tudi brez nje lahko ostane.

Kaj pa veda, ali mar more tajiti, da je duša ustvarjena od Boga? Naravoslovci, ki preiskujejo naravo, pač tega ne morejo ne dokazati, ne zavreči, saj s svojimi orodji ne morejo otipati duše, torej tudi ne morejo dokazati ali zanikati njen izvir. S tem vpra-

šanjem se moreta baviti le bogoslovec in modroslovec. Ta dva pa morata priznati, da je morala človekova duša le na ta način postati, da jo je Bog ustvaril. Ker duša ni iz snovi (materije), ker je enostavno bitje (kakor smo že dokazali v tretjem delu), zato se ni mogla razviti ne iz snovi, ne iz živali, niti se ni mogla razviti iz Boga, zato morata priznati oba, da mora imeti svoj izvor edino le v Bogu, ki jo je ustvaril, t. j. naredil iz nič, provzročil, da je bivala, ko ni prej bivala na noben način.

Druga resnica, katero nam sv. pismo napoveduje v besedah, v začetku navedenih, je pa, da je Bog sam neposredno naredil človeško telo iz ila, iz že prej obstoječe snovi, torej ne naravnost ustvaril. Da je Bog človeško telo naredil iz ila, nam dovolj jasno napoveduje sv. pismo v besedah: „Gospod je torej naredil človeka iz ila zemlje.“ Da ta beseda „človek“ ne pomenja človekove duše, je pač očividno, saj sv. pismo pripoveduje, da je Bog človeško dušo sam vdihnil v človeka. Potem je pa tudi razvidno iz tega, da je človeška duša duh, ki ne more imeti svojega izvora iz ila zemlje, iz snovi. Beseda „človek“ torej pomenja človekovo telo, in sv. pismo nas z onimi besedami uči, da je Bog človeku naredil telo iz ila. V tem nas potrjuje tudi izkušnja. Kemiki, ki so razkrojili človeško telo v njegove najmanjše dele, so se prepričali, da je sestavljeno iz samih zemeljskih snovi, na pr.: kisika, dušika, vodika, fosfora, klora, broma itd.

A sv. pismo nas ne uči samo, da je Bog naredil iz ila človeško telo, marveč nam tudi napoveduje, da je to on sam neposredno izvršil, t. j. s posebnim dejanjem. Nekateri bi namreč radi Darvinovo teorijo, da se je človek razvil iz opice, ali sploh iz živali, spravili v soglasje s sv. pismom ter uče, da je Bog snovi dal to posebno moč, da se je polagoma iz nje, in sicer iz najpopolnejše živali, razvilo človeško telo, kateremu je on potem vdihnil dušo. Ta nauk bi sicer naravnost ne nasprotoval sv. pismu, vendar imamo dovolj razlogov, ki nam pričajo, da je Bog neposredno naredil tudi človeško telo. Da, kakor bomo videli v naslednjem poglavju, se veda dandanes z vsemi svojimi uspehi še ne more ponašati, da bi mogla ta nauk dokazati, marveč mora s slavnim svojim zastopnikom Virhovom priznati: „Jaz moram izjaviti, da nas je vsak pozitiven napredek, katerega smo storili na polju prehistorične (predzgodovinske) antropologije, še oddaljil od dokaza te zveze (med človekom in opico).“ [Bericht über die Naturforschervers. im J. 1877, 50.]

Ako pa pravimo, da je Bog neposredno naredil človeško telo, si ne smemo Boga misliti kakor kakega kiparja, ki iz kamena izkleše človeško podobo, ali kakor kakega otroka, ki po zimi iz snega naredi možica. Z onimi besedami hočemo le reči, da je Bog rekel, hotel, da bodi iz ila človeško truplo. Ko se je na njegovo povelje iz ila naredilo človeško truplo, mu je vdihnil dušo. V tem nas potrjuje sv. pismo v že omenjenih besedah, ki dovolj razločno in jasno opisujejo stvarjenje prvega človeka. Mojzes nam v oni prigodbi popisuje zgodovinsko dejstvo. Zato ne smemo njegovim besedam dajati drugačnega pomena, kakor ga imajo na prvi pogled. Pri zgodovinskih dejstvih poročevavci nikdar ne govore v podobah, ampak pripove-

dujejo dejstvo s takimi besedami, ki na prvi pogled oznanjajo to, kar hočejo povedati. — Ta nauk nam tudi potrjuje stvarjenje prve žene. Ako je Bog ženo neposredno ustvaril, koliko bolj smemo šele to trditi o prvem možu, saj je mož odličnejši od žene. Dalje nam sv. pismo isto oznanja tudi na drugih mestih. V Jobovi knjigi beremo: „Tvoje roke so me naredile, in so me vsega krog in krog upodobile ... Spomni se me, prosim, da si me kakor ilovico izdelal, in me boš zopet v prah izpremenil.“ (Job 10, 8. 9.) Kako živo opisuje tu Job stvarjenje človekovo, kakor da bi je bil sam gledal, kako Bog iz ilovice dela človekovo truplo! Kako določno in jasno napoveduje, da je sam Bog neposredno naredil človeku telo. — Isto nam napoveduje tudi psalmist v 102. psalmu: „On (Bog) ve, kakšne smo stvari; on se spominja, da smo prah.“ (Ps. 102, 14.) Psalmist hoče reči, da je Bog nekako primoran posebno usmiljenje izkazati človeku, ker ve, da ga je z nekako posebno skrbjo naredil; ker je on v prvi vrsti njegov oče.

Na te in druge besede sv. pisma oprti, so tudi cerkveni očetje vedno učili, da je človeško telo bilo neposredno od Boga narejeno iz prej obstoječe snovi, t. j. iz ila zemlje. Kolinski provincijalni cerkveni zbor (l. 1860) uči tudi: „Prvi stariši so bili neposredno od Boga ustvarjeni. Zaradi tega izjavljamo, da nasprotujejo sv. pismu in sv. veri tisti, ki trde, da se je človeško telo razvilo iz snovi, tako, da se je iz nepopolnega razvilo popolnejše bitje, in naposled človeško telo.“

Določen nauk sv. pisma je torej, da je Bog neposredno ustvaril človeško dušo in neposredno naredil tudi telo iz prej obstoječe snovi. Ker pa je duša imenitnejši del v človeku, zato pravimo, Bog je ustvaril prva človeka, od katerih izvira ves človeški rod. Ako se torej človek vpraša: Odkod sem, odgovarja mu sv. vera: Od Boga! — Določno je to napovedala sv. cerkev na četrtem lateranskem cerkvenem zboru, kjer je slovesno izjavila: „Trdno verujemo in spoznamo, da je en začetnik vsega, stvarnik vseh vidnih in nevidnih, duhovnih in telesnih bitij, ki je s svojo vsemogočnostjo takoj ob začetku časa iz nič naredil obojno stvar, duhovno in telesno, angelsko namreč in zemsko, in potem človeško, takorekoč skupno, obstoječe iz duha in telesa.“

Ali mar more zdrava pamet temu nauku oporekati? Ali mu ne mora pritrditi, in sicer z veseljem pritrditi? Ako namreč pomislimo, kako vzvišen je človek nad vsemi vidnimi stvarmi, kako daleč presega vsa druga vidna bitja, potem si pač lahko mislimo, da je to krasno, vzvišeno delo moralo priti neposredno iz rok božjih. Da, z veseljem mora pritrditi zdrava pamet temu nauku, zakaj nič ne povzdiguje človeka v toliki meri kot prepričanje: Jaz sem delo vsemogočnega Boga, kateri me je nekako s posebno marljivostjo naredil. Kaj je pač primerneje, kaj se bolj strinja z zdravo pametjo, ali da je človek delo božje, ali da je le sad slepega slučaja, ali celo, da se je razvil iz opice? Seveda bi vsaka pamet rada pritrdila temu nauku, ako bi je ne motile strasti, ako bi ta nauk ne imel nobenega vpliva na življenje. Toda ravno radi tega, ker ima ta nauk največji pomen za človekovo življenje, zato se mu upira pamet, katero slepijo strasti.

Ako sem namreč delo božje, potem sem popolnoma njegova last, popolnoma v njegovi oblasti, od njega odvisen. Kakor ima lončar v popolni oblasti lonec, katerega je sam naredil, tako in še bolj je človek kot delo božje popolnoma v njegovi oblasti; zakaj on ni samo naredil te prstene posode, t. j. človeka, marveč je ustvaril tudi snov, iz katere se je naredila posoda. A ravno radi tega, ker nekateri nočejo imeti Boga za svojega gospodarja, ker nočejo biti pokorni njegovim zapovedim, zato ugovarjajo temu nauku in si postanek človekov razlagajo brez Boga, da se je namreč sam od sebe razvil, bodisi iz mrtve snovi ali iz najpopolnejše živali, namrač opice. O tem bomo govorili v naslednjem poglavju.

Zdaj si nekoliko natančnejše oglejmo stvarjenje prve žene, v katero se je že zaletaval zlobni Voltér in se zlasti današnje dni zaletava brezverni svet, češ, to je že preveč otročje, da bi bil Bog iz Adamovega rebra ustvaril prvo ženo. Voltér ni mogel umeti, kako da se ni Adam zbudil iz spanja, ko mu je Bog vzel rebro. Revček naj bi bil počakal do danes, pa bi bil videl, kako zdravniki v spanju, katero provzroče s kloroformijem in drugimi sredstvi (cocain), človeku odrežejo ne samo rebro, ampak celo roko, nogo, popravijo želodec itd. Kar je mogoče zdravnikom, pa naj bi bilo nemogoče vsemogočnemu Bogu. Sicer si pa tega spanja ne smemo misliti kot navadno spanje, ampak le kot nekako zamaknjenje, v katerem je Adam dobro vedel, kaj se ž njim godi. Zato je tudi rekel, ko mu je Bog pripeljal ženo: „To je sedaj kost iz mojih kosti, in meso iz mojega mesa; imenovala se bo možinja, ker je iz moža vzeta.“ (I. Mojz. 2, 23.)

Res je, da se nam stvarjenje prve žene iz Adamove kosti zdi na prvi pogled nekako čudno, rekli bi, za Boga poniževalno, toda če stvar natančneje pomislimo, izprevidimo, da je bilo to kaj primerno. Najprej moramo opozoriti, da Bog vselej tako dela, kadar izvršuje kako delo, ki je v zvezi s človekom, da namreč vzvišeno združuje z nizkim. Človeka ustvari po svoji podobi in sličnosti, a vkljub temu mu naredi telo iz ila, katero potem oživi s svojim božjim duhom. Ko izkuša človeka v raju, ga izkuša s tako malenkostno stvarjo, drevesom, sadom in kačo. Ko Jezus Kristus ozdravi sleporojenega človeka, pljune v prah in mu pomaže kraj očes. Kadar hoče sploh človeka povišati, ga prej ponižuje. Kako bi se mogli torej čuditi, da je isto storil, ko je ustvaril prvo ženo. Kakor vselej, tako nam je tudi ob tej priliki hotel dati kaj lepe nauke, katere navaja sv. Tomaž Akvinski (I. qu. 92. a. 2. 3). Kakor nas uči ta angelski učenik, je bilo kaj umestno, da je Bog naredil ženo iz Adamovega telesa in zlasti iz Adamovega rebra. Ko je ženo naredil takorekoč iz Adamovega telesa, je hotel razodeti dostojanstvo prvega človeka, da bi bil namreč on, ki je po božji podobi ustvarjen, početnik človeškega rodu, kot je Bog početnik vseh stvari. Vsled tega pravi tudi sv. apostol Pavel: „Bog je iz enega naredil ves človeški rod.“ (Dej. ap. 17, 26.) Dalje je ženo naredil iz moža, da bi mož ženo bolj ljubil, ter da bi se je neločljivo oklenil. Zato je tudi rekel Adam: „Zaradi tega bo zapustil človek očeta in mater in se držal svoje žene, in bodeta dva v enem mesu.“ (I. Mojz. 2, 24.) Dalje je stvarjenje žene iz Adama

bilo povsem primerno, ker uči, da morata mož in žena skupaj bivati, ne samo, da se človeški rod množi, ampak da se ustanovi družina, v kateri ima vsak svoje odločeno opravilo, in v kateri je mož glava žene. Slednjič pa tudi stvarjenje žene iz moža predpodablja sv. cerkev, ki ima svoj početek od Kristusa.

Povsem primerno je pa bilo tudi, kakor nas uči isti učenik, da je Bog naredil ženo iz Adamovega r e b r a. To naj bi namreč oznanjalo tesno družabno zvezo, ki naj biva med možem in ženo; žena naj ne gospoduje nad možem, ker Bog ni žene naredil iz Adamove glave, pa tudi mož ne sme imeti žene za sužnjo, ker je ni Bog naredil iz Adamovih nog. To je imel tudi apostol pred očmi, ko je pisal Timoteju: „Ženska naj se mirno uči z vso podložnostjo. Nikdar ne dopuščam, da bi žena učila (namreč v cerkvi), niti gospodovala možu, ampak naj bo tiha. Adam je bil prvi ustvarjen, potem Eva. Adam ni bil zapeljan, marveč je bila žena zapeljana v greh.“ (I. Tim. 2, 12—14.) Ko je torej Bog ženo ustvaril iz Adamovega rebra, je hotel označiti njeno stališče napram možu in v družini. Ali ni to povsem primerno? Kako bi se pač mogla zdrava pamet protiviti takemu nauku? Ali ne mora marveč občudovati božjo modrost, ki na tako preprost način uči človeka, kaj je podlaga njegove družinske sreče in sploh vsega blagostanja. Ako bo imel mož vedno pred očmi, da je žena takorekoč del njegovega telesa, da je Bog ženo naredil iz rebra, ki je najbližji srca, ali ne bo to zanj opomin, da jo ljubi? In žena, ako se bo tega zavedala, ali ne bo pokorna možu, mu z vsem srcem v vsej zvestobi vdana in podložna? Celo brezverni Voltér je priznal, da je v ti zgodbi čudovito lep opomin k nerazločljivi edinosti, ki mora vladati v zakonu, in k iskreni ljubezni, ki naj ohrani nerazvezljivo združene zakonske.

Ali ne vidimo, da se ravno današnje dni ne zametuje samo omenjena preprosta zgodbica o stvarjenju žene, ampak da se, čimbolj se širi nevera, tudi zametujejo posledice, ki izvirajo iz zgodbice?

2. Človek in opica.

„Resnično, mi še nismo izven lepe misli pisatelja Geneze (prve Mojzesove knjige), da je Bog prvemu človeku vdihnil svoj dih.“

(Otto Henne Am Rhyn, v časopisu »Unsere Zeit«. 1881, str. 717.)

V početku ni Darvin svojega nauka (takozvano descendenčno teorijo) uporabljal na človeka in ni tajil, da bi bil Bog neposredno ustvaril človeka. V svoji poznejši knjigi (Abstammung des Menschen) pa je uporabil svoj nauk tudi na človeka ter rekel, da se je človek s a m o d s e b e č i s t o n a r a v n i m p o t o m razvil iz najpopolnejše opice. Ta nauk je bil šele voda na mlin tistih ljudi, ki bi se radi iznebili Boga. Z največjo navdušenostjo se ga je svet poprijel, saj je tako postal žival in lahko živel kot žival, da, še slabejše od živali. Pač se tu v polni meri uresničujejo besede sv. pisma: „Človek, ki je

v časti, ne pomisli, enak je neumnim živalim in je njim podoben.“ (Ps. 48, 13.) Kaj je pač častnejše za človeka, da je potomec opic ali delo, otrok božji? Kaj se bolj strinja z našo pametjo, prvo ali drugo? Pa kako naj bi se bil človek razvil iz opice ali živali?

V daljni deželi, ležečo med Afriko in Indijo, Lemurijo, je bila opica (ali cela vrsta opic) prisiljena zapustiti drevesa, na katerih žive opice, ker na njih ni več našla potrebne hrane. Ker je bila primorana po tleh iskati si hrane, se je polagoma navadila hoditi po zadnjih nogah, oziroma rokah. Sprednjih rok ni več stegovala, ker ni plezala po drevesih, zato so se ji te skrčile. Ker je morala ležati na trdih tleh, se ji je obrabila na eni strani dlaka, potem na drugi, in naposled je izgubila vso dlako. Ravnotako se ji je izgubil rep, ker ga ni več rabila. Te izpremembe so podedovali mladiči. A pri tem ni obstal, ampak se je razvijal dalje. Najprej je opustil režanje in se začel ljubko smehljati. Ko se je enkrat toliko razvil, je začel misliti. Vsled tega so rastli možgani. Potomci so dobivali vedno večje možgane. Tako se je polagoma iz opice razvil človek, kakršen je sedaj. — Tako si nekateri po Darvinovem nauku razlagajo pričetek človeka in človeškega rodu. Kaj ne, kako znajo lepo pripovedovati, kakor da bi bili zraven, ko se je to godilo.

Človek bi se res smejal tej velikanski domišljiji, ko bi stvar ne bila tako silno resna. Zakaj? Ta nauk se takorekoč bliskoma širi in je že zašel tudi med preprosto ljudstvo. Človek bi se smejal temu nauku, ako bi ne bile tako strašne posledice, katere v resnici izvajajo ljudje iz njega. Ako je človek le žival, ki se je sama od sebe razvila, potem ni Boga, ni večnosti; potem je človek narejen le za ta svet in more le na tem svetu iskati svojo srečo; potem ima vsak človek enake pravice do vseh stvari na zemlji; potem je vsaka zasebna last tatvina; potem so vsi ljudje enakopravni itd. Glej, kako se dosledno iz tega nauka izvaja socijalizem in anarhizem, ki preti podreti vse temelje človeške družbe.

Ako je človek le žival, potem sme tudi živeti kakor žival, potem je poštenost prazna beseda, saj je žival ne pozna, potem ima tisti večjo pravico, ki ima večjo moč; potem sme človek odstraniti svojega bližnjega, ako mu je na potu in slabejši od njega itd. Dà, človek bi se smejal tem izrodkom človeške domišljije, ako bi ne imeli tako strašnih posledic, ako bi se tako zelo ne širili. Ta nauk je pač voda na mlin za tiste, ki bi se radi iznebili njim neljubega Boga in dolžnosti do njega. Ako bi ta nauk ne nasprotoval sv. veri, bi ga ves svet zasmehoval in zametoval, a ker nasprotuje sv. veri, zato se ga mnogi z veseljem oklepajo. Le premnogi so žalibog le preveč podobni onemu gospodu (o katerem smo govorili v enajstem delu), ki raje veruje največjo nezmisel, kot pa jasni nauk sv. pisma, ki se pač najlepše strinja z zdravo pametjo.

Kako bi se bil pač mogel človek razviti iz živali? Da je to nemogoče, kaže nam že velikanska telesna razlika med človekom in živaljo, oziroma opico, na katero smo že opozorili v petem oddelku našega dela. Ako bi se bil razvil iz opice, morali bi pač najti kak sled o takem razvijanju, na pr.: pol človeka,

pol opice. A sloveča naravoslovca Virchov in Ranke nas zatrjujeta, da takega sledu ni najti. Zlasti pa se kaže velikanska razlika med človekom in opico, ako upoštevamo, da ima človek pamet in prosto voljo, žival pa ne.

Dandanes se sicer veliko govori o živalski pameti, na pr. o modrosti psa itd., ker bi nekateri tako radi naredili iz človeka žival, iz živali pa človeka. Živali izvrše v resnici nekatera, bi rekel, pametna dejanja. A iz teh nikakor ne moremo sklepati, da imajo pamet. Žival v svojih dejanjih išče zlasti dvojnega, namreč, da si pridobi potrebne hrane, in da ohrani svoj rod. Dejanja, katera stori iz tega namena, so kaj pametna. A te izvršuje le zaradi tega, ker jo k temu goni instinkt, t. j. notranji nagon. Ta nagon je nekako nezmotljiv, a zaradi tega še ne moremo reči, da ima žival pamet. Ako le malo opazujemo delovanje živali in človekovo, se kaj lahko o tem prepričamo. Žival pri svojih delih ne ve, čemu tako dela, akoravno dela, bi rekli, povsem pametno. Kokoš grebe na vrtu. To je kaj umestno, saj na ta način dobi hrano. Ali pa ve, čemu to dela? Postavi kokoš v sobo in ravno tako ti bo brskala po dilah kakor na vrtu. Ako bi imela pamet in bi vedela čemu brska, potem bi pač po dilah ne brskala; in če jo postaviš na kup pšenice, ti bo ravno tako brskala, dasi ji je to nepotrebno. Zveri zlomijo tudi mrtvemu ptiču peroti, dasi je to nepotrebno, ker jim mrtva ptica ne more več uiti. Kokoš marsikaj, takorekoč pametnega stori, na pr.: skliče svoja piščeta, ako vidi sokola, a kako nespametno se razodene, ker vali tudi na belem kamenu, ki ima obliko jajca. Ali si kdaj opazoval kokljo? Ako ji gospodinja vzame jajca, na katerih je sedela, naj jo poliva z vodo, naj stori kar hoče, vse nič ne pomaga, koklja ne bo jenjala kloči. Ako je potekel čas, v katerem bi bila morala sedeti na jajcih, gre kokoš zopet po dvorišču, kliče, vabi, razprostira svoje peroti, kakor da bi imela kakih dvajsej piščet. Ali je mar to pametno? Ali ne kaže to očitno, da nima pameti? Ako zapreš ptico selivko nekoliko v kletko, postane ob času, ko se ptice selijo v druge kraje, tako nemirna, da se ubije na stenah kletke. Ako bi bila pametna, bi pač vedela, da ne more iz kletke. Opice se sicer grejejo pri ognju, katerega so ljudje pustili, a nikdar jim še ni prišlo na misel, da bi nova drva naložile na ogenj, kadar hoče pogasniti.

Vse to nam pač jasno razodeva, da živali ne vedo, čemu delajo tako, kakor delajo, da torej nimajo pameti. Človek pa ima svoj namen pred očmi, in po tem namenu uredi potrebna sredstva. Živali sicer izvršujejo nekatera, takorekoč zelo pametna dejanja, prave umetnije, a te nam kar nič ne razodevajo pameti v živali. Ako bi iz tega sklepali na pamet, potem bi morali reči, da imajo živali, in to najnižje, veliko več pameti kot človek, ker nekatere izvrše dela, na pr. čebele, kakršnih noben človek ni sposoben pri vsi svoji umetnosti popolnoma ponarediti. A ravno ta dela nam kaj živo razodevajo, da žival nima pameti. Živali se namreč teh del niso priučile, ampak jih znajo takoj izvrševati, komaj ko pridejo na svet. Človek pa pride po svojem in to po dolgotrajnem trudu do tega, da izvršuje umetna dela.

Vsaka žival ima svojo posebno spretnost. Čebelica zna kaj spretno graditi svoje celice, pajek spresti mrežo, slavec prepevati, a nikdar se pa še ni priučila čebela presti, pajek graditi celice itd. Človek je pa sposoben vsega se priučiti. On zida hiše, cerkve, mostove, ladje; on gradi iz vsakovrstnega gradiva. Slavec poje vedno le eno in isto pesem, koliko pesmi je pa že izumil človek. Dà, še več. Človek je izumil razna glasbena orodja, n. pr. gosle, citre, glasovir itd. Kaj takega niti ena žival, tudi najpopolnejša, ni izvršila. Žival, kar zna, to zna, ona kar nič ne napreduje. Čebela dela svoje celice sedaj ravno tako, kakor pred 3000 leti. Kolik je pa napredek človeškega rodu! Kdo ga ne občuduje zlasti današnje dni! Res je, da se dajo živali priučiti (dresirati), da izvršujejo razna dela, katerih sicer ne delajo, na pr. da pes hodi po zadnjih nogah, da opica ziblje otroke, a iz tega nikakor ne moremo sklepati, da bi imela žival pamet. Tako so na pr. že naučili psa, da so mu dali košaro z denarjem in da je šel po meso. Ako bi imel pamet, bi bil pač spoznal, da se za denar dobi meso, in bi bil ukradel denar ter si kupil mesa, ki ga tako rad je. Nobeni ptici še ni prišlo na misel, da bi si bila sama odprla kletko, kar bi pač mogla storiti, ako bi imela pamet.

Vse to nam jasno priča, da ima človek pamet, žival pa ne. Kako bi se bil torej mogel človek razviti iz opice?

Zato nam priča tudi govorica človekova, s katero razodeva svoje misli z določnimi besedami. Da bi svoje misli tudi drugim, odsotnim razodel in jih ohranil za poznejše čase, je izumil črke. O tem pri živali niti sledu ni. Žival sicer z raznimi glasovi razodeva svoja čutila, a to še ni nobena govorica. Nekatere živali se sicer priuče izgovarjati nekatere besede, a same ne vedo, kaj izgovarjajo. To nam sicer razodeva, da imajo nekatere živali organe (ude), sposobne za govorjenje, na pr. z opičnim organom bi človek lahko govoril, toda žival ne more govoriti, ker ne ve ničesar povedati, ker nima pameti. Zato pravi sloveči jezikoslovec Maks Müller: „Jaz si ne morem razlagati, kako bi se bila govorica razvila iz tega, kar imajo živali, in če ji tudi v ta namen damo milijone let časa.“

Velikansk razloček se kaže med človekom in živaljo tudi v tem, da ima človek prosto voljo, žival pa ne. Človek na dano vprašanje lahko odgovori ali pa molči, on lahko premaga svojo jezo; četudi lačen, lahko opusti jed, t. j. se posti; on lahko dela proti svoji naravi, jo lahko ukonča z nenravnostjo, nezmernostjo ali samomorom. O človeku ne moremo nikdar z gotovostjo reči, tako ali tako bo naredil. Kdo ne ve, kako se izpreminjajo ljudje? Kaj pa žival? Ona ne pozna posta. Ako je lačna jé in mora jesti, ako ima kaj. Nikdar pa ne dela žival proti svoji naravi. Ako je še tako lačna, ne bo jedla, kar bi ji utegnilo škodovati. Kako na pr. izbira krava na paši. Res je, da na pr. mačko navadimo, da se ne bo dotaknila ptiča. A to ne razodeva pameti, ne proste volje. Mačka se le boji udarcev, in ta nagon, ki jo odvračuje od kazni, je hujši, kot nagon, ki jo sili, da bi potolažila svojo lakoto, umorila ptiča. Ako živali do smrti branijo svoje mladiče, store to zaradi tega, ker jih k temu priganja nagon, ki jih vodi, da ohranijo svoj rod. Ta nagon je pa večji kot nagon,

ki jih vodi, da bi ohranile same sebe. Človek se lahko privadi in pa tudi odvadi raznih navad, ne pa žival.

Vsa ta dejstva nam očividno pričajo, da ima človek pamet in prosto voljo, žival pa ne. Kako bi se torej mogel človek razviti iz živali in to sam od sebe brez Boga? Tudi sloveči naravoslovci so prišli do prepričanja, da je med človekom in najpopopolnejšo živaljo tako velik prepad, da bi ga stvar sama od sebe na noben način ne mogla prekoračiti. Sloveči naravoslovec pl. Meyer piše: „Med človekom in najbolj razvito živaljo je brezdno, katerega ne more nobena stvar napolniti. Duševna zmožnost, ki je izvestno del njegovega bitja, se pač pri človeku v nobeni reči v toliki meri ne razodeva, kot v tem, da spoznava svojega vsemogočnega stvarnika, da preiskava zakone o vesoljstvu, in da naravne moči uporablja v svojo službo.“ (Die Reptilien, str. 115.) — „Kar je bistveno človeku,“ piše učeni Giebel, „to je njegov duh; v primeri ž njim izgube vsi znaki živalstva svojo veljavo. Vsaka stvar se more meriti le s stvarjo nji enako, kamen s kamenom, rastlina z rastlino, žival z živaljo, človek s človekom.“ (Tagesfragen, str. 50.) Ako je torej med človekom in živaljo tolik razloček, neprekoračljiv prepad, kako bi se bil pač mogel človek razviti iz živali?

Nekateri sicer uče, da je Bog človeku ustvaril dušo, a da se je po njegovi volji človeško truplo razvilo iz najpopolnejše živali. Ta nauk bi sicer toliko ne nasprotoval sv. pismu, ki ne pove naravnost, kako je Bog prvemu človeku naredil telo, vendar nasprotuje vedi, po kolikor more to do današnjega dne dokazati. — V prvi vrsti nas uči današnja izkušnja, da se ni mogel človek razviti iz živali, zakaj človek rodi le človeka, opica le opico. Naj so tudi vsa umetna sredstva uporabili, vendar niso mogli priti do drugačnega zaključka.

Kakor izkušnja, tako nasprotuje nauku nasprotnikov sv. vere tudi zgodovina in geologija, ki ne vesta ničesar povedati o kakem bitju, ki bi bilo na pol človek, na pol opica, kakršno bitje bi pač moralo bivati kdaj na svetu, ako bi se bil človek razvil iz opice. (Glej II. zvezek, str. 25.) Zato vidimo, da so tudi naši nasprotniki prišli do prepričanja, da je Darvinov nauk le gola podujema (domišljija), ki se dandanes na noben način ne more dokazati. Tako na pr. piše učenjak Fogazzaro: „Nauk, da se je razvil človek iz opice, še ni dokazan; najbrže se tudi zanesljivo nikdar ne bo dal dokazati.“ Predsednik antropološkega društva v Londonu, l' Hunt, piše: „Darvinizem je morda resničen, ako se uporablja na živali in rastline, toda če se uporablja na človeka, nima za se niti enega dejstva.“ (Dally, L' ordres des primates, str. 36, Par. 1888.) Istotako se je izjavil francoski učenjak, naravoslovec Quatrefages (Katrfaž): „Ne da bi se oziral na bogoslovne in modroslovne razloge, že samo iz vednostnega (naravoslovnega) stališča moram priznati, da nima nauk, ki uči, da se je človek razvil, bodisi iz opice, bodisi iz morskega psa, ali iz druge katerekoli živali, nobene podlage na kakem dejstvu, ki bi mogel prenesti znanstveno kritiko, da se na noben način ne more vzdržavati, da je le gola šala, ki se ne more resno vzeti.“ (Raport sur le progres de l' Anthrop.) Resni učenjaki torej morajo ta nauk zavreči.

3. Prva človeka.

„Divjak ni nič drugega kot propal človek.“ *(De Maistre II, 17.)*

„Tvoje roke so me naredile in so me vsega krog in krog upodobile... Spomni se, da si me kakor ilovico izdelal, in me boš zopet v prah izpremenil,“ kliče Job svojemu stvarniku (Job 10, 9), in tudi mi moramo po navodilu sv. vere in zdrave pameti enako klicati. Prvi človek je prišel neposredno iz rok božjih. A tu nam je odgovoriti na drugo vprašanje: Kakšen je bil ta človek, oziroma prva človeka, ki ju je Bog postavil na zemljo? Tisti, ki bi bili tako radi potomci opic, opisujejo prvega človeka ali prve ljudi kot divjake, podobne živalim, ki so se šele tekom tisočletij sami od sebe povzdignili do sedanje kulture (omike). Po njihovem mnenju se ljudje v početku niso dosti ločili od živali; bivali so v gozdu ter se živili od lova rib in gozdnih živali. Šele polagoma so se združili v družine in občine, začeli obdelovati polje, izvrševati razna rokodelstva in naposled se tudi jeli pečati z vedo in umetnostjo. Ta nauk podajajo nekateri tudi v lepši obliki. Pripovedujejo namreč o dobi, ko je človek živel še v otroški nedolžnosti, kot pravi otrok narave. Šele polagoma so se v njem vzbudile strasti in tako je prišla hudobija na svet. S svojimi močmi so se sicer povzpeli do višje stopinje omike, ki pa ni povečala sreče teh naravinih otrok, marveč jo še zmanjšala. V tej obliki je zlasti ta nauk oznanjal francoski brezverec Rusó (Rousseau). Tudi današnje dni je zelo razširjen, zlasti se nanj upira brezverna vzgoja, ki pravi, da je glavni namen vzgoje človeka privesti nazaj do onega prvotnega stanja, da se mora v otroku izobraziti čista narava človekova. Zlasti takozvani Froebelovi otroški vrtci temeljujejo na tem napačnem nauku.

Vprašanje torej nastane: Ali se je res človek sam od sebe razvil iz divjaka v omikanega človeka? To vprašanje moramo naravnost zanikati, zakaj sv. vera nas uči ob roki sv. pisma, da je človek stopil na svet kot popolnoma razvito bitje, in da je pozneje vsled greha padel na nižjo stopinjo, postal siromak. Pred vsem nas že sv. pismo samo uči, da sta bila prva človeka popolnoma razvita, povsem sposobna za življenje na zemlji. Sv. pismo nas namreč uči: „Bog je človeka ustvaril iz prsti po svoji podobi (I. Mojz. 1, 27; 2, 7)... Ustvaril je iz njega pomočnico njemu podobno, dal jima je pamet in jezik, in oči, in ušesa, in srce, da sta mislila; in napolnil ju je z modrim naukom, ustvaril jima je učenost duha, z občutljivostjo je njuno srce napolnil in jima je pokazal dobro in hudo.“ (I. Mojz. 2, 21 nasl.; Sir. 17, 1—6.) Tu nam sv. pismo kaže naravnost samega Boga kot učitelja prvih ljudi. On jim je dal dušne in telesne zmožnosti, a jih je tudi sam učil jih rabiti. Sami od sebe bi nikdar ne bili prišli do tega, da bi jih znali prav rabiti, na pr. učil jih je govoriti, vsaj na ta način, da jim je podelil isto milost kot apostolom na binkoštni praznik itd. „Njih oči so videle njegovo veličastvo,“ pravi modrc, „in njih ušesa so slišala njegov častitljivi glas, ter jim je rekel: Varujte se vsake krivice. Tudi je vsakateremu izmed njih zapovedal skrbeti za bližnjega.“ (Sir.

17, 11. 12.) Ko je Bog prva človeka ustvaril, je pred nju pripeljal živali, „da bi videl, kako jih bo imenoval; zakaj, kakor je Adam imenoval sleherno žival, tako ji je bilo ime.“ (I. Mojz. 2, 19.) Kako bi bil pač mogel Adam imenovati vse živali, ako bi bil popolnoma samemu sebi prepuščen, čisto nerazvit, divjak!

Dalje nas potrjuje tudi zgodovina, da sta morala biti popolnoma razvita, in da se človek sam od sebe ni mogel povzpeti do sedanje omike. Nikdar in nikjer še niso našli človeka v popolnoma naravnem stanu, čistega otroka naravinega, o katerem sanjarijo naši nasprotniki. Pri vseh narodih živi trdno prepričanje, kakor bomo pozneje obširneje pokazali, da so bili prvi časi človeštva zlati, najboljši, in da se človeški rod ni sam od sebe povzpel do današnje omike, ampak nasprotno iz prvotne omike padel v strašno razuzdanost in divjost, kakršno smo videli ob Kristusovem prihodu, iz katere mu je zopet krščanstvo pomagalo ter ga privedlo do današnje omike. Čim bolj gremo v zgodovini narodov nazaj, tem čistejši pojem najdemo o Bogu, kakor smo že enkrat opozorili. Vsi jezikoslovci, ki proučavajo jezike posameznih narodov in jih primerjajo med seboj, morajo priznati, da je jezik tem čistejši, tem popolnejši, čim preje je narod živel. Jezik divjakov ni jezik, ki se razvija, ampak je ostanek starejšega, boljšega. Divjak ni prvotni človek, ampak je le iz boljšega stanu propadli človek. Vera, jezik, razne šege in običaji, sploh vse navade nam pričajo pri raznih narodih, da so ostanki boljših časov. Ako vzamemo najbolj omikane narode starega sveta, na pr.: Grke, Rimljane, lahko pri vsakem dokažemo, odkod so dobili svojo omiko, da so jo namreč dobili iz vzhoda, kjer je tekla zibelka človeškemu rodu. Rimljani so jo dobili od Grkov, ti zopet od Feničanov in Egipčanov, ti pa zopet kakor Kitajci in Japonci iz vzhoda. — Ne, ne, čisto naravinih narodov, ki bi se bili sami od sebe povzpeli na najvišjo stopinjo omike, svet še ni videl. Tega ni sposoben niti en sam človek, kaj šele ves narod. Ali nam tega ne potrjuje vsakdanja izkušnja? Kaj bi pač bilo z otrokom, ako ga prepustiš samemu sebi? Ali ne bo poginil? Ista kot z otrokom, bi bila tudi z odraslim človekom, ako bi bil popoln divjak, takozvani „čist otrok narave“.

V gozdih aveyronskih (na Francoskem) so našli lovci dvanajstletnega dečka, ki je pobiral želod in koreninice, od katerih je živel. Ko jih zagleda, uide na drevo. Odtod ga peljejo v sirotišnico v Rodez, odtod v gluhonemnico v Pariz. Zdravnik Pinel, ki je imel ž njim opraviti, nam ga tako-le opisuje: „Njegovi čuti so bili vsled brezdelavnosti tako propadli, da je bil v tem oziru mnogo slabejši od nekaterih naših domačih živali. Oči so mu obledele, brez kakega izraza so blodile od ene reči na drugo, ne da bi obvisele ali se ustavile pri kaki reči; tako malo so bile vajene, da niso razločevale slikanih reči od pravih. Ušesa niso bila občutljiva za velik šum, na pr. za zelo glasno godbo. Njegov glas je bil popolnoma nerazvit; iz njegovega grla so prišli glasovi vedno enaki... z eno besedo: vse njegovo bitje je bilo čisto živalsko.“ Bil je popoln bebec. Vodja zavoda za gluhoneme v Parizu, Itard, ki je imel s tem dečkom opraviti, pravi: „Človek je v stanju čiste narave nižji od mnogih živali. Nravna

prednost, ki je, kakor trdijo, človeku naravna, ne more obstati kakor le s pomočjo družbene omike. Jaz sem prepričan, ko bi se od zgodnje mladosti dva otroka, moškega in ženskega spola, popolnoma odločila od ljudi, in bi se na drugi strani isto storilo z dvema četveronogatima živalima, da bi se poslednji veliko višje povzpeli od prvih, izbrali boljša sredstva, da si preskrbite potrebni živež in ohranite sebe in svoje mladiče.“ (Moigno, Splend. d. fed. I. 223.)

Tu je pač očiten dokaz, da se človek samemu sebi prepuščen ni mogel razviti do današnje omike. Na Nemškem so blizu mesta Nürnberg našli šestnajstletnega mladeniče Gašparja Hauser, ki je blodil po gozdih in se skoro popolnoma ločil od človeške družbe. Ni bil še popolnoma čist sin narave, znal je še izgovarjati nekatere besede, toda njegove duševne zmožnosti so bile strašno propadle. Videti je bil popoln bebec ali norec. Toda ni bil ne eno ne drugo, zakaj pod vodstvom Dr. Daumerja je čudovito napredoval v učenju. Kaj premore pouk! Kaj pa je človek brez pouka? Sam od sebe bi se noben človek ne mogel povzpeti do kake omike, kaj šele ves narod. V ta namen je vedno treba tujega vpliva, zunanjega nagona; sam od sebe se človek ne more pač nič povzpeti na višjo stopinjo.

Zato je moral celo sloviti Büchner priznati, „da bi se Evropejec še ne bil rešil spon (vezi) svoje divje narave, da niso od časa do časa prihajala etruška plemena v njegove kraje“. — Angleški naravoslovec Huxley pravi določno: „Mutec, naj imajo njegovi možgani še toliko velikost in njegove duševne zmožnosti še toliko naravno moč, bi vendar ne razodeval veliko večje razumnosti kakor kak orangutang ali šimpanz, ako bi bil vedno v družbi edino le sebi enakih.“ Mutec, ki biva vedno le med mutci, ostane mutec. Človek v stanju čiste narave je mutec, kako bi se bil torej mogel povzpeti sam od sebe do sedanje omike? Sam od sebe bi se niti govoriti ne naučil. Kako bi se bil torej mogel človek razviti iz opice? „Ako hočemo misliti, da je prvi človek bil kot otrok ustvarjen,“ pravi Maks Müller, „in da je polagoma razvil svoje duševne in telesne moči, potem ne moremo umeti, kako je mogel le en dan živeti brez nadnaravne moči.“ (Wissenschaft der Sprache. 295.)

Priznati moramo torej, da je Bog moral človeka postaviti na svet povsem razvitega, v čvrsti mladeniški dobi, da je mogel izvršiti nalogo, katero mu je poveril Stvarnik. Naj sklenem z besedami slovečega grofa de Maistre: „Propadli človek je moral pasti iz visokega, to je iz prvotnega stanja bistroumnosti in vede. Bolj kot katerikoli spominek nam priča ‚govorica‘ — jezik — govorjenje — za prosvetljenost, ki je razsvetljevala zibelko človeškega rodu. Ako v tem oziru glede izvira govorice naše stoletje noče priznati resnice, je edino le to vzrok, ker se zelo boji jo najti. Jeziki so imeli svoj početek, a beseda ga ni imela, niti s človekom. Ena reč je morala biti pred drugo, zato beseda ni drugače mogoča kot po Besedi (božji).“ (Abendst. v. Peter. I. 121.) Bog je torej moral prvi učiti človeški rod, ž njim občevati ter mu podati prvo podlago k poznejšemu napredku. Kolikor bolj se približuje Bogu — krščanstvu, tem večji je njegov napredek, čim bolj se oddaljuje od njega, tem bolj propada.

4. Potomci ene dvojice.

„In je ustvaril iz enega človeka ves človeški rod, da biva po vsej zemlji.“ *(Dej. ap. 17, 26.)*

Ako opazujemo človeški rod, zdi se nam na prvi pogled, da se ljudje zelo razlikujejo med seboj. Razlikujejo se po barvi, po obliki glave itd. Zato so naravoslovci razdelili človeški rod v plemena, nekateri v pet, drugi v tri. Pri tej razdelitvi so se ozirali na kožno barvo, na obliko glave in kakovost las. Splošno delijo človeški rod na pet plemen: Kavkaško ali belo pleme, h kateremu prištevajo prebivavce Evrope, severnega obrežja Afrike, Azije do mongolskih gorâ. To pleme ima belo kožno barvo, (jajčasto) okroglasto glavo in mehke gladke lase. Mongolsko (rumeno) pleme ima rumenkasto kožo, strumenaste lase, skoro četverooglato glavo, napošev stoječe oči. K temu plemenu prištevajo prebivavce severne in vzhodne Azije. Tretje pleme je amerikansko, ki ima rdečkasto kožo, črne strumenaste lase. Četrto je etijopsko ali zamorsko (črno) pleme, ima črno kožo, kodraste, volnaste lase, ozko, od strani stisnjeno glavo, izbuljeno lice in napošev stoječe zobe. K temu plemenu prištevajo prebivavce osrednje Afrike in nekaterih otokov v severni Avstraliji. Slednjič je malajsko pleme, ki ima umazano črne lase, ozko glavo, volnaste lase. Semkaj prištevajo prebivavce Avstralije.

Ta razlika, po kateri delijo učenjaki človeški rod v več plemen, je pa napotila zopet nekatere, da hočejo postaviti sv. pismo na laž. Sv. pismo nas namreč uči, da ima ves človeški rod svoj izvir iz ene dvojice ljudi, namreč od Adama in Eve. A ti bi pa radi zavrgli ta nauk, češ, ker je tolika razlika med ljudmi, nikakor ne more ves človeški rod izvirati od ene dvojice. Kaj ne, čudovito! Pri rastlinah in živalih, kjer opazujemo tako očividno razliko, trdijo, da so se vse razvile iz ene ali le nekaterih vrst, pri človeku pa ravno nasprotno. Ali se ne kaže tu očitno, da jim ni za drugo, kakor samo edino za to, da nasprotujejo sv. veri, in da so pripravljeni raje verovati največjo nezmisel, kot pa določne in jasne resnice sv. vere. Ali izvira torej človeški rod iz ene dvojice ljudi, namreč od Adama in Eve?

Sv. pismo temu določno pritrjuje: „Bog je ustvaril človeka po svoji podobi,“ nam pripoveduje, „po podobi božji ga je ustvaril; moža in ženo ju je ustvaril. In Bog ju je blagoslovil in rekel: Rastita in množita se, in napolnita zemljo ter si jo podvrzita.“ (I. Mojz. 1, 27. 28.) Tudi sv. apostol Pavel oznanja isti nauk v Atenah, rekoč o Bogu: „On daje življenje in dih in vse. In je ustvaril iz enega ves človeški rod, da prebiva po vsej zemlji.“ (Dej. ap. 17, 25. 26.) Na tej resnici temelji tudi nauk sv. cerkve o izvirnem grehu in odrešenju. Le ako ves človeški rod izvira od ene dvojice, je mogel greh te dvojice s svojimi nasledki preiti na ves človeški rod. Ako bi ves človeški rod izviral iz več družin, in bi bila le ena grešila, potem bi bili le nekateri ljudje podedovali greh in njegove nasledke — a te nasledke opažamo pri vsem človeškem rodu. Zato uči sv. Cerkev, da ves človeški

rod izvira iz ene družine. To prepričanje nahajamo v splošnem pri vseh narodih. Opozorim tu na Indijance, ki žive v Ameriki. Njihova starodavna izročila pripovedujejo, da je Bog ustvaril prva človeka, katerima je bilo ime Adima in Iva ali Prakriti, t. j. mati vseh živih, kar pomeni tudi hebrejsko ime Haja (Eva). Kako lepo se to izročilo ujema s sv. pismom! Ravno tako so tudi učenjaki našli pri drugih narodih, da se njihova izročila kaj lepo ujemajo s sv. pismom, da namreč ves človeški rod izvira iz ene družine. Pa to nas uči tudi zdrava pamet, zlasti nas v tem potrjujejo učenjaki, ki so natančno opazovali človeški rod ter dognali, da je ves človeški rod le ena vrsta, da je v bistvenem popolnoma enak, in da so one razlike nebistvene in postranske. Že pri živalih smo rekli, da je najgotovejše znamenje, da so ene vrste, ako so med seboj plodovite in je tudi njihov zarod takorekoč neskončno plodovit. Ako namreč križamo (spolno mešamo) živali raznih vrst, te živali ali nimajo zaroda ali pa imajo zarod, ki črez nekaj časa izumre. Tega pri človeškem rodu ni. Vsa plemena so med seboj rodovitna in brezmejno plodovit je tudi njihov zarod. Zato mora biti ves človeški rod le ene vrste, le ena družina. „Stanovitna plodovitost raznih plemen," pravi učeni Dr. Jaimes (Žém), „je najtehtnejši dokaz, da je človeški rod le ene vrste." (Jaimes, Moise et Darvin, pag. 288.) Ako je pa le ena družina, potem pač more izvirati iz ene dvojice — Adama in Eve.

V tem nas tudi potrjuje sestav človeškega telesa, ki je pri vseh ljudeh eden in isti. Pri vseh ljudeh najdemo ene in iste dele telesa na enem in istem prostoru, v istem razmerju; glavo, roki, nogi, čreves, število in lego kosti itd. Velikost je povprečno pri vseh ista, pri vseh ista pokončna hoja. Kako vse drugače je pri živalih, ki so različne vrste, kolika razlika je med njimi. Pri živalih očividno vidimo, da se niso mogle razviti iz ene vrste. Nasprotno pa pri človeku kaj lahko sklepamo iz te podobnosti, da so ene vrste, vsi ena družina.

Pri vseh ljudeh najdemo povprečno isto dolgost življenja, obiskujejo jih iste bolezni, imajo isto gorkoto krvi, isto število udarcev žile. Vsak človek se porodi v istem času. Te enakosti ne najdemo nikjer pri živalih, še v istem rodu ne. Človek živi v vsakem podnebju, ne pa živali, ki so navezane na določeno podnebje. Ako žival prenesemo na drugo podnebje, večinoma izumre, človek se pa privadi na vsako podnebje. Živali je določena hrana, človek pa se privadi na vsako hrano.

Isto enakost, kakor glede telesa, najdemo tudi glede duševnih zmožnostih pri vseh ljudeh. Pri vseh ljudeh najdemo razum, prosto voljo. Vsi ljudje razločujejo med dobrim in hudobnim, imajo hrepenenje po sreči, ljubijo lepoto, resnico. Tudi najbolj divji narodi se dajo izobraziti, kakor nam pričajo zlasti poročila misijonarjev in njihovo delovanje, ki ni brezuspešno. Že večkrat smo tudi omenili, da najdemo pri vseh narodih vero v Boga, v neumrjočnost duše itd. Preiskavanja so celo dognala, da je vera človeškega rodu tem čistejša, čim bolj gremo nazaj, in da so prvotno vsi narodi verovali le v enega Boga. Vse to nam zopet priča, da je ves človeški rod le ena družina. Istotako nas tudi uče jeziki vseh narodov človeškega rodu.

Čim bolj gremo nazaj v zgodovini, opažamo, da se jeziki takorekoč približujejo eden drugemu, in da smo nekako primorani reči, da so se vsi jeziki razvili iz enega jezika. Zopet očiten dokaz, da so vsi ljudje le ena vrsta, ena družina, ki mora imeti svoj izvir v eni dvojici.

Omenjene razlike, po katerih dele človeški rod v razna plemena, pa niso tolike in take, da bi mogli iz njih sklepati, da bi ne bili vsi ljudje le ene vrste, le ena družina. To se kaže zlasti v tem, da omenjene razlike ne najdemo izključno le pri eni vrsti ali drugi, ampak najdemo jih tudi pri vseh drugih.

Najpoglavitnejši znak plemena je kožna barva. A iz različne barve ne moremo sklepati na različno vrsto ljudi, zakaj beli niso samo Evropejci, bele najdemo tudi Arabce, zlasti ženske, ki so vedno zakrite. Črno ni samo etijopsko pleme, črno-rjave najdemo tudi Kitajce; črnikasti so tudi Evropejci, zlasti v južnih krajih, na pr. na Španskem. To in zlasti naravoslovje nas uči, da različno barvo provzroči deloma podnebje, deloma hrana človekova in drugi vzroki, ki niso še povsem dognani. Učeni naravoslovec Burdach pravi: „Vsi otroci imajo v materinem telesu in takoj po rojstvu rdečo kožo; šele polagoma postane otrok zamorčev črn, Evropejcev bel, mongolcev rumenkast.“ (Anthropologie, str. 702.)

Tudi iz oblike lobanje (glave) ne moremo sklepati na različno vrsto, saj se v istem plemenu, da, celo v isti rodbini najdejo ljudje, ki imajo glave kaj različne oblike. Učeni Pruner-Bey je preiskal in premeril do 60.000 lobanj in kaj je našel? Največjo razliko v istem plemenu, a največjo sličnost, ako je primerjal različna plemena. Tudi Burmeister, naš nasprotnik, pravi, da je razdelitev ljudi po obliki glave nedostatna. Ako bi hoteli ločiti ljudi po obliki glave in iz nje sklepati na različno vrsto, potem bi mnogokrat morali reči, da so otroci iste družine različne vrste, ker se tako zelo ločijo po obliki glave. A to je seveda nespametno. Tudi glede oblike obraza velja isto. Ne samo pri kavkaškem plemenu, ki ima najlepše obraze, ampak tudi pri drugih plemenih najdemo lepe obraze. Da je ista glede las, pač vsakdo ve. Kodrastih las ne najdemo samo pri zamorcih, mnogokrat jih vidimo tudi pri Evropejcih in drugih plemenih. Nekateri se upirajo na to, da zamorci nimajo brade in iz tega sklepajo, da so ljudje nižje vrste. Pa kako nespametno je to! Potem bi bile ženske tudi druga vrsta ljudi kot moški. Pa to tudi ni res, da bi črnci ne imeli brade. Imajo jo, dasi ne tako dolgo in takšno kot Evropejci. Mnogi pa imajo popolnoma tako lepo in dolgo brado kot Evropejci. Očividno je torej, da iz teh razlik ne moremo sklepati, da bi bili ljudje več vrst. Ravno nasprotno. Ker ti znaki niso izključno le pri enem ali drugem plemenu, zato še dandanes ni dognano, v koliko plemen naj bi se razdelil človeški rod. Ravno to nam je pa tudi priča, da so vsi ljudje le ena vrsta, le ena družina, ker se niti en določen znak ne more najti, po katerem bi bilo mogoče ločiti ljudi. Ako so pa vsi ljudje ena družina, potem pač ne moremo oporekati, da človeški rod ne izvira iz ene dvojice, Adama in Eve.

Ali tu se oglasi kaka modra glava, rekoč: „Kako je pa bilo mogoče, da je Krištof Kolumb našel ljudi v Ameriki, ko je bil

leta 1492 prišel tja, saj je Amerika povsem ločena od Azije, kjer je po besedah sv. pisma tekla zibelka človeškega rodu?"

Človeka, ki ne pozna zemljepisja in zgodovine, kaj lahko premoti ta ugovor, da začne dvomiti nad resničnostjo sv. pisma. A ta ugovor je povsem ničen.

Vzemi v roko zemljevid, pa se boš kaj kmalu prepričal, da so mogli ljudje priti iz Azije v Ameriko. V severu se namreč Amerika skoro dotika Azije. Loči ju le takozvana Behringova cesta, to je voda, ki je široka le 30 milj in ima vmes polno otokov. Brez posebne nevarnosti so ljudje lahko v čolnih prišli iz Azije v Ameriko po tej cesti, ki je še razen tega mnogokrat pokrita z debelim ledom, da še čolna ni bilo treba. Da so pa čolne rabili že v starodavnih časih, nam potrjuje zgodovina. Razen tega pa še trdita učenjaka, Rus Krakenikov in Prus Steller, da je bila Amerika svoje dni zvezana z Azijo po ozkem medmorju (suhi zemlji), da so torej prebivavci Azije po suhi zemlji mogli priti v Ameriko. To medmorje se je pozneje pogreznilo vsled potresov, ki so kaj pogosti na Kamčatki, t. j. na delu Azije, ki je najbližji Ameriki v onem delu. Nekaj sličnega imamo pri Siciliji, pri Angleški deželi, pri Španiji. Te dežele so bile nekdaj združene s celino, Sicilija z Italijo, Angleška z Evropo, Španija z Afriko, zdaj jih pa loči ozko medmorje (morska ožina). Razen tega nas tudi zgodovina uči, da so prišli ljudje že pred Kolumbom v Ameriko. Sloveči učenjak Pezzono dokazuje, da so Skandinavci poznali Ameriko že prej kot Kolumb, da so Egipčani in Feničani hodili v Ameriko že pred Kristusom. Sloveči Despuignes (Despinj) dokazuje, da so imeli Kitajci že do petega stoletja kaj živahno kupčijo z Amerikanci. Sami Amerikanci priznavajo, da ni Amerika njihova takorekoč rodna zemlja, ampak poučeni po starodavnih zanesljivih izročilih trdijo, da so prišli razni rodovi iz Sibirije po Behringovi cesti (rod Parvinov itd.). Peruanci so tudi pravili Špancem, ko so bili prišli ti v Ameriko, da so bili prišli pred mnogimi stoletji ljudje na ladjah. Tudi pravljice in razne navade prebivavcev Severne Amerike, ki se kaj lepo strinjajo z onimi prebivavcev Azije, nam pričajo, da so prvi prebivavci Amerike prišli od zahoda, t. j. iz Azije, kjer je tekla zibelka človeškega rodu. Ista je s prebivavci Oceanije, t. j. otokov, ki so v Tihem morju med Avstralijo, Azijo in Ameriko. Tudi ti otoki, katerih je precejšnje število, so morali biti nekdaj združeni z Avstralijo in Azijo. Prebivavci teh otokov pripovedujejo po svojih izročilih, da so njihovi predniki prišli od vzhoda ali severa. Sloveči potovavec Rienzi, ki je temeljito proučaval Oceanijo, pravi, da so si prebivavci teh otokov tako podobni v vseh rečeh, da jih moramo imenovati rodove enega in istega naroda. Tudi izkopavanja nam potrjujejo, da so prebivavci Amerike in Oceanije prišli iz Azije ali Amerike (v Oceanijo). Kako nespameten je torej omenjeni ugovor, da nasprotuje sv. pismo dejstvu, da je Kolumb našel ljudi v Ameriki.

A drugi zopet zmaje z glavo, češ, kako bi bilo mogoče, da bi od ene dvojice izviralo toliko število ljudi (1500 milijonov), kakršno je dandanes. Tudi temu se nam ni čuditi, ako pomislimo, da so ljudje bili v početku veliko bolj zdravi, močni, da so veliko dalj časa živeli

in se vsled tega veliko bolj množili. Leta 1589 se je pri nekem otoku razbila ladja. Na otok se je rešila ena sama angleška družina. In že l. 1667, torej črez 80 let, je našla holandska ladja, ki je bila prišla do tega otoka, na njem 12.000 prebivavcev, ki so vsi izvirali od štirih mater. Kako bi torej ne mogel iz ene dvojice v tolikih tisočletjih izvirati sedanji številni človeški rod. Ako le vzamemo, da ima ena družina od 25. do 50. leta le šest otrok, potem je že 425 let po vesoljnem potopu mogel šteti človeški rod do 800 milijonov ljudi. Učeni Burdach pravi: „V Evropi ima povprečno ena zakonska dvojica štiri otroke. Ako je bila, kakor je povsem mogoče, le ena dvojica ljudi ustvarjena, in ako se je množila s svojimi potomci v tej meri, potem je bilo že v tisoč letih dvakrat toliko ljudi na zemlji kakor jih je sedaj.“ (Burdach, Anthropologie, str. 704.) Nekateri se tudi spotikajo nad besedami sv. pisma, da se je Kajn, ko je bil umoril brata, bal, da bi ga ljudje ne umorili, in da je pri svojem begu iz očetove hiše sezidal mesto, češ, potem je bilo že več ljudi na svetu in ne samo Adam in Eva in Kajn. A tudi ta ugovor je nespameten, saj nam sv. pismo nikjer ne pravi, da sta Adam in Eva imela le dva sina, namreč Kajna in Abela. Tudi ni nikjer povedano, koliko časa je bilo preteklo do Kajnovega uboja in koliko je preteklo časa, preden je Kajn ubežal in sezidal mesto.

Prazni so torej vsi ugovori proti sv. pismu, ki nas uči, da je človeški rod potomec le ene dvojice, Adama in Eve. Nasprotno nas ves človeški rod uči, da je le ene vrste, le ena družina in da se je mogel razviti iz ene dvojice.

5. Starost človeškega rodu.

„Za nespametneže ali ničemurne in predrzne ljudi moramo imeti tiste, ki nam hočejo pokazati 470.000 let stare spomenike.“ *(Cicero. De div. I, 19.)*

Svet ni od vekomaj, pa tudi človeški rod ne. Oba imata svoj začetek. A kdaj je postal svet, kdaj je stopil prvi človek na zemljo? Nekateri poganski narodi so menili, da je svet star več milijonov let. Tako govore Indijanci o štirih milijonih let, Kitajci o treh, Japonci o dveh itd. Tudi nekateri novodobni učenjaki prištevajo človeškemu rodu neznansko starost. Mnogi hočejo s tem zavreči sv. pismo, ki po njihovemu mnenju svetu in človeškemu rodu ne pripisuje tolike starosti. A to je povsem nespametno. Sv. pismo ne daje nobenega določnega odgovora na vprašanje: Koliko je star svet in človeški rod? Zato svetu lahko pripisujemo še tako veliko starost, ne da bi s tem nasprotovali sv. pismu. Kakor smo namreč že prej omenili, nam sv. pismo pripoveduje, da je Bog v začetku ustvaril snov neba in zemlje, a nič ne pove, koliko časa je preteklo do prvega dne, ko je ustvaril svetlobo. Potem smo se prepričali, da Mojzesovi šesteri dnevi, v katerih je Bog dovršil svet, ne pomenjajo 24 ur trajajoče dneve, ampak manj ali več časa trajajoče dobe. Mojzes nam le pove, da je Bog v šestih dobah dovršil sedanji svet, a v drugem nam pre-

pušča popolno prostost, da določimo svetu starost kakršno hočemo. Tudi glede starosti človeškega rodu nam sv. pismo ne daje določnega odgovora. Vendar pa lahko iz nekaterih okoliščin sklepamo, koliko časa je že približno minilo, odkar je zemlja v sedanji obliki in odkar biva človek na njej. Iz rodovnikov, katere našteva sv. pismo od Adama do Kristusa, so nekateri izračunali, da biva človek približno kakih 6000 let na zemlji.

Najprej opozarjamo, da ti rodovniki niso povsem zanesljivi, ker niso popolni. Ne naštevajo namreč vseh rodov, ampak imenujejo le najimenitnejše može, mnogokrat imenujejo zraven pradeda pravnuka, kakor da bi bila oče in sin. Razen tega se je kaj lahko pri prepisovanju vrinila kaka pomota, ker so se nekdaj števila označevala s črkami. Vsled tega štejemo do 150 razlaganj sv. pisma glede starosti človeškega rodu.

Sicer se pa skoro vsi učenjaki strinjajo s sv. pismom, da je človeški rod star približno okrog 6000 let. — Kakor je čitatelju gotovo znano, nosijo vode s seboj obilo peska, katerega potem pri izlivu v morje nakopičijo. Vsled tega so marsikatera mesta, ki so bila nekdaj pri morju, sedaj od njega precej oddaljena, na pr. mesto Adria na Laškem, ki je sedaj štiri ure od morja oddaljeno, je bilo za Rimljanov tik morja. Ista je pri mestu Rosette (Rozet) v Egiptu, ki je bilo nekdaj tik morja, zdaj je pa dve uri od njega oddaljeno. Tekom časa je namreč reka Nil nanesla toliko peska in blata, da je popolnoma zasula morje pri izlivu. Te zasipe so učenjaki preiskali in iz njih izračunali starost človeškega rodu. Kako? Pri izlivu reke Loire (Loar, na Francoskem) v morje so l. 1876 čistili luko, katero je bila reka na omenjeni način zasula. V globočini $7\frac{1}{2}$ *m* so našli rimski denar iz tretjega stoletja, v globočini 10 *m* dva meča in eno bodalo iz brona. Iz tega so sklepali, da je reka visočino $7\frac{1}{2}$ *m* peska nanesla v 1600 letih visočino 10 *m* pa kvečjemu v 2300 letih, ker je bilo ono orožje približno toliko staro. Iz tega so pa tudi sklepali, da je reka popolnoma enakomerno zasipala luko, ker je $7\frac{1}{2}$ *m* zasula v 1600 letih, deset metrov pa v polovico več letih, torej 1600 + 800 ali približno 2300 letih. Razen tega so tudi pri zasipu zapazili popolnoma enakomerne plasti, namreč po 3 *mm* debele plasti, ki so ležale ena nad drugo. Iz tega so potem izračunali, da je ves zasip nastal v kakih 6000 letih. Ker se je pa zasip začel delati tedaj, ko je dobila zemlja sedanjo obliko in ko je stopil človek na njo, zato prištevajo človeškemu rodu starost kakih 6000 let, kar tudi oznanja sv. pismo. Slično so učenjaki starost človeškega rodu preračunili iz drugih dejstev. Vsi se večinoma strinjajo v tem, da je človeški rod star od pet do sedem tisoč let.

„Vsa števila," pravi učeni naravoslovec Pfaff, „katera navajajo za starost človeškega rodu, so zelo negotova, najbolj zanesljiva ne presegajo 5000—7000 let." (Die neuesten Forsch. und Theorien auf dem Gebiete der Schöpfungsgesch., str. 76.) Pa kakor rečeno, sv. pismo nam nič določnega ne pove; a tudi v tem, kar nam pove, se večinoma strinjajo učenjaki. Učeni Rosellini, ki je preiskal egipčanske spomenike in iz njih izračunal starost človeškega rodu, pravi: „Ni si

mogoče misliti lepšega soglasja, kakor je med zgodovino egipčansko in časoslovjem (podatki sv. pisma, katere nam daje o starosti človeškega rodu) sv. pisma.“ (I monumenti dell Egitto II. 83.)

Mimogrede naj tu še nekoliko izpregovorimo o starosti posameznih ljudi v prvi dobi človeškega rodu, v katero se nekateri zaletavajo. V prvi dobi človeškega rodu so očaki, kakor nas uči sv. pismo, dosegli toliko starost, kakršne zdaj nihče več ne doseže, na pr. Adam je živel 930 let, Matuzalem 969 let, vsi drugi, razen Henoha, nad 700 let. Sv. pismo sicer določno govori, da nam teh let ni mogoče drugače umeti, kakor kot navadna leta, kakršna imamo sedaj, vendar pravijo nekateri, da pomenijo ta leta le naše mesece. Ko bi to veljalo, potem bi bil Malaleel imel sinove že v šestem, Faleg celo v tretjem letu. Ali je mar to mogoče? Sicer nam pa ni treba teh let na ta način razlagati, marveč si kaj lahko mislimo, da so bile povsem navadna leta, kakršna imamo sedaj. Ako namreč pomislimo, da je bil tedaj človeški rod v polni moči, še nepokvarjen, je pač mogel doseči visoko starost. Tedaj še ni poznal raznih stvari, katere mu sedaj krajšajo življenje, na pr. kave, čaja, pijače, zlasti žganja i. dr. Lahko si pa tudi mislimo, da je Bog očakom zato podelil daljše življenje, da bi prej obljudil svet, in da bi človeškemu rodu tem čisteje ohranil svoj nauk, katerega je bil dal očakom. Sicer je pa tudi lahko, da je bilo vreme, podnebje in druge okolnosti pred vesoljnim potopom povsem drugačne kakor pozneje. Takoj po tem potopu zapazimo namreč, da se je začela krajšati življenska doba človeškega rodu. Že očak Jakob nam določno razodeva, da je vedel za visoko starost svojih prednikov, ko pravi: „Stointrideset let je mojega potovanja; malo jih je, pa hudih, in ne dosežejo dni mojih očetov, v katerih so potovali.“ (I. Mojz. 47, 9.) Ako še sedaj marsikateri ljudje dosežejo visoko starost tudi nad sto let, kaj bi pred tolikim časom, ko je bil človeški rod še v mladeniški moči, ne bili mogli doseči starosti, katero jim pripisuje sv. pismo, posebno ker so jih tedaj mnoge okolnosti v tem podpirale.

6. Kaj sem?

„Razumna duša in meso je človek.“
(Symb. Athanas.)

Ni ga pač važnejšega vprašanja, kot je vprašanje: „Kaj sem?“ zakaj po njem, oziroma po odgovoru na to vprašanje uravnava človek vse svoje življenje. Ako je le žival, kaj čudo, ako živi uprav živalsko. Zato se je človek vedno bavil s tem vprašanjem. Kakor je poganski modrijan Sokrat svojim učencem zabičeval kot glavno pravilo: „Spoznavaj samega sebe,“ tako je eden prvih krščanskih učenjakov, sv. Avguštin, molil: „Gospod, daj da spoznam samega sebe.“ Kaj bi se torej i mi ne bavili s tem vprašanjem ter ga zlasti stavili svoji nezmotljivi učiteljici sv. veri, oziroma sv. katoliški cerkvi, posebno ker današnje dni čujemo tako različne odgovore na omenjeno vprašanje. Nekaterim (takozvanim materijalistom) je človek

le najbolj dovršena žival, ki se bistveno ne razlikuje od drugih živali. Nekateri zopet previsoko povzdigujejo človeka ter bi iz človeka radi naredili nekakega boga, ker učijo, da v človeku biva del božjega bitja. Kaj nam torej odgovarja sv. vera, kaj zdrava pamet na vprašanje: „Kaj sem," ali še bolje rečeno: „Iz česa sem?" Ali mar pritrjuje sv. vera onim naukom? Niti najmanj, marveč nam odgovarja po takozvani Atanazijevi veroizpovedi: „Razumna duša in meso je človek," ter nas s tem uči, da je človek iz dveh delov: telesa in neumrjoče, razumne duše, ki je vir človekovega življenja in vsega njegovega delovanja. Na dano vprašanje nam torej sv. vera oznanja trojno resnico, namreč: 1. Da ima človek razen telesa eno dušo, ki je vir njegovega življenja in delovanja, ali z drugo besedo, ki je oblika človekovega telesa. 2. Da je ta duša razumna, t. j. da ima um in prosto voljo. 3. Da je ta duša neumrjoča. To trojno resnico nam popolnoma določno oznanja v prvi vrsti sv. pismo. Zlasti določne so tu besede, s katerimi nam popisuje sv. pismo stvarjenje prvega človeka, katere smo navedli v prvem poglavju. Kakor beremo ondi, je Bog najprej naredil človeško telo, potem je vanj vdihnil dušo in šele potem je bil človek živa stvar. Tu nam pač jasno napoveduje, da ima človek telo in dušo, in da je duša poglavitnejši del v človeku, ker šele ona provzroči, da je človek to, kar je, namreč človek.

„Spominjaj se svojega stvarnika v dnevih mladosti," nam kliče Pridigar, „preden se povrne prah v zemljo, iz katere je, in se povrne duh k Bogu, ki ga je dal" (12, 7). Ali ne govori tu modrc določno od dveh delov v človeku, od telesa, ki je prah (kakor nas uči vsakdanja izkušnja, ako pogledamo v kak grob) in od duše, ki je od Boga in se po človekovi smrti k njemu povrne? Posebno določno govori naš božji Zveličar, ko pravi: „Ne bojte se tistih, kateri umore telo, duše pa ne morejo umoriti; bojte se veliko bolj tistega, ki more telo in dušo pahniti v pekel." (Mat. 10, 28.) Ali niso to povsem jasne besede, v katerih nam oznanja, da ima človek dušo in telo, ki sta bistveno različna, in da je ta duša neumrjoča? „Kaj pomaga človeku, če si ves svet pridobi" (namreč za telo), nas zatrjuje na drugem mestu, „ako pa na svoji duši škodo trpi." (Mark. 8, 36.) Ko je Gospod obudil Jairovo hčer, pravi evangelist: „Njen duh se je povrnil in je takoj vstala." (Luk. 8, 55.) — In sv. Pavel zatrjuje ljudi, ki so preplašeni gledali Evtiha, ki je bil padel iz tretjega nadstropja, in menili, da je mrtev: „Ne bojte se, zakaj njegova duša je še v njem." (Dej. ap. 20, 10.) „Kakor je telo brez duše mrtvo," nas uči tudi sv. apostol Jakob, „tako je vera brez del mrtva" (2, 26). V vseh teh in drugih izrekih, katerih bi lahko na stotine navedli iz sv. pisma, nam sv. pismo dovolj razločno oznanja, da je človek iz telesa in neumrjoče, razumne duše, ki je oblika telesa.

Ako pa Gospod pravi: „Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca, iz vse svoje duše in iz vse svoje pameti" (Mat. 22, 37), ali če pravi apostol: „On pa, Bog miru, naj vas posveti, da vsega svojega duha, svojo dušo in svoje telo brezmadežno ohranite za prihod našega Gospoda Jezusa Kristusa" (I. Tes. 5, 23), nas to ne sme motiti, ker se naša duša imenuje sedaj duh, ker provzroči vse duševno

delovanje človekovo, sedaj dušo, ker oživlja njegovo telo, srce, ker predočuje njegovo voljo. Tu se ne govori o treh delih človekove narave, ampak o trojnem delovanju ene in iste duše.

Zato so se tudi vsi cerkveni očetje poprijeli teh resnic ter jih enoglasno učili, in tudi sv. Cerkev jih je oznanjala vse čase, zlasti slovesno izpovedala na cerkvenih zborih. Navedli smo že nauk četrtega lateranskega cerkvenega zbora, na katerem je sv. Cerkev izjavila, da je človek iz telesa in razumne duše. Na kalcedonskem cerkvenem zboru izjavlja, da je Jezus Kristus (pravi Bog in pa tudi) pravi človek, t. j. bitje iz telesa in razumne duše. Istotako pravi na četrtem carigrajskem cerkvenem zboru: „Kakor učita novi in stari zakon, ima človek eno razumno in pametno dušo," ter izključuje tiste, ki bi drugače učili. Posebno določno pa uči na vijenskem (Vienne l. 1311) cerkvenem zboru, da si je Jezus Kristus privzel človeško naravo, namreč „trpljenja zmožno telo in razumno ali pametno dušo, ki je sama po sebi neposredna oblika telesa." Nasproti Günterju, ki je učil, da so v človeku dve duši, je sv. oče Pij IX. izjavil, „da je človek bitje, ki je iz dveh delov, telesa in duše, in sicer razumne, ki je sama po sebi neposredna oblika telesa." — Na petem lateranskem cerkvenem zboru pa sv. Cerkev izključuje iz svoje srede vse tiste, ki uče, „da je razumna duša umrjoča".

To je torej nauk sv. vere: Človek ima telo in eno dušo, ki se bistveno razlikuje od telesa ter ga oživlja; da je ta duša razumna, ki ima um in prosto voljo, in slednjič, da je duša neumrjoča. S tem je pač dovolj določno tudi označeno, da se človek bistveno razlikuje od živali, da torej ni le najbolj razvita žival, kakor bi nekateri radi imeli.

Kaj pa pravi k temu zdrava pamet? Naravnost moremo trditi, da je tudi ona primorana pritrditi temu nauku. Že pogled na človekovo telo nas mora pred vsem prepričati, da človek ni le gola materija, le žival, ampak da je za kaj višjega določen. Ne bomo tu ponavljali, kar smo že opetovano povedali o človekovem telesu, ki že po svojem telesnem sestavu razodeva toliko čudov, da ga imenujejo učenjaki „majhen svet", ker so v njem združena vsa čuda, katera vidimo po vsem svetu razdeljena na posameznih stvareh. Kaj nam pripoveduje o človeku že njegova pokončna hoja, njegovo proti nebu obrnjeno čelo in oko! — „Ozri se proti nebu, o človek," kliče tu nemški pisatelj Herder, „in raduj se nezmerne prednosti, katero je Stvarnik sveta navezal na enostaven princip, tvojo pokončno hojo. Ako bi hodil sklonjen kot tiger ... kje bi bila tvoja duševna moč, podoba božanstva nevidno v tebe vtopljena?" (Idee zur Phil. der Menschheit. Kurscherers Ausgabe IV, I. 125—126.) — „Vse na človeku ga oznanja gospodarja zemlje," pravi naravoslovec Buffon. „Vse nam kaže tudi v njegovi zunanjosti, da presega vsa živa bitja; ravno se drži in kvišku, njegov nastop je zapovedujoč." — „Le človek ima pokončno hojo," je rekel že poganski modrijan Aristotel, „ker je njegova narava in substancija božja."

Še jasnejše pa to spoznamo, ako človeka opazujemo v vsem njegovem življenju in delovanju. Tu nam bo pa treba nekoliko dalje

poseči. Kakor smo že večkrat opozorili, opazujemo v stvarstvu nekako štiri kraljestva, ki se razlikujejo zlasti v tem, da razodevajo manj ali več življenja. Na najnižji stopinji so stvari, ki ne razodevajo prav nobenega življenja, ki se same iz sebe in od sebe kar nič ne gibajo, na pr. kamen, ki se le premakne, ako ga druga stvar premakne. Te stvari imenujemo neorganična bitja. Višji od njih so že rastline, ki razodevajo že nekaj življenja, se gibljejo same od sebe in iz sebe, namreč rastejo, cveto, delajo sad. Še na višji stopinji so živali, ki poleg tega še čutijo. Na najvišji stopinji med telesnimi bitji je pa človek, ki razodeva najpopolnejše življenje, ker se giblje, čuti, misli. Vse te stvari, ki pa razodevajo kolikor toliko življenja, pa imenujemo organična bitja. Sedaj pa vprašam: Ali je kaj razločka med organičnimi in neorganičnimi bitji in v čem je ta razloček? Že prvi pogled nam kaže, da je razloček, in sicer v tem, da imajo ene življenje, druge ga pa nimajo. Kaj pa provzroča to življenje? Ali mar samo materija (snov), iz katere so sestavljene? Gotovo ne, saj bi potem tudi neorganična bitja morala imeti življenje kakor organična, ker so iz istih snovi sestavljene kot te. Zato mora bivati v organičnih bitjih še nekaj drugega, neka druga moč, ki provzroča to gibanje, življenje. To moč pa imenujemo življenski princip.

Vse organično življenje, bodisi pri rastlinah ali živalih ali pri človeku, mora torej imeti svoj izvor v posebni moči, v takozvanem življenskem principu (duši), ki je višja od snovi. To potrjujejo poskusi učenjakov, naravoslovcev. Vse stvari so že razkrojili na najmanjše dele. Dobro poznajo vse snovi, iz katerih so sestavljene vsaj nekatere rastline, živali in človek. A vkljub temu se jim do danes še ni posrečilo iz teh delov sestaviti enega živega bitja, bodisi rastline ali živali ali celo človeka, in tudi ne najmanjšega dela organičnih bitij, na pr. le enega peresca, enega uda itd. Ako bi bila organična bitja le iz materije in bi materija (snov) edina provzročila njihovo življenje, gibanje, potem bi pač mogli sestaviti iz snovi živo bitje. A ker tega ne morejo, je očividno, da je v teh stvareh razen materije še druga moč, ki jim daje življenje, da biva torej v njih posebna moč, ki to provzroča, namreč življenski princip ali d u š a. Isto nam napovedujejo tudi še druga dejstva, po katerih se razlikujejo organična bitja od neorganičnih. Ali si mar že kdaj slišal, da je kak kamen, ali goldinar, ali kako drugo neorganično bitje imelo mladiče? Te pa imajo vsa organična bitja. Rastline rodijo seme, iz katerega vzraste nova rastlina; živali rode mladiče, človek rodi otroke. Kaj provzroči to množenje? Ali mar samo materija ali snov? Potem bi moral tudi kamen ali cekin imeti mlade.

Ali si mar že kdaj slišal, da bi kamen jedel travo, ali da je treba kronice nakrmiti itd.? Vsa organična bitja pa potrebujejo hrane. Rastlina jo vzame iz zemlje, žival si jo poišče, in da jo človek rabi — veš dobro sam. Čemu ta razloček? Ako bi bila organična bitja samo materija kot neorganična, bi ravno tako kot one ne potrebovale hrane. Ali si že kdaj mislil na to, zakaj se kri v telesu ne strdi, ampak se pretaka po vseh žilah? Ako jo vzameš iz telesa, se ti takoj strdi, kaj da se v telesu ne strdi? — Tvoj želodec vse prebavi, tudi

surovo meso, če ga ješ. Kaj da pa želodec samega sebe ne prebavi? Ako bi tu delovala edino le materija (snov), bi se pač to moralo zgoditi. Ali te ne uči tudi to, da mora v telesu bivati neka moč, ki zabrani, da se kri ne strdi, ampak jo takorekoč goni po žilah; da želodec ne prebavi samega sebe. Še na nekaj naj opozorimo. Nekatera bitja so si v svojem prvem početku, takorekoč v kali, povsem enaka. Kaj da se iz njih razvijejo povsem drugačna bitja? Ako bi sama materija delovala po naravnih zakonih, potem bi se pač v istih okoliščinah, pod enakimi pogoji morala razviti enaka bitja. Ali mar ne? „Spočetek pri vorticelah (mačelkeh, infuzorijah, majhne živalice) ne razodeva ne v snovi, ne v obliki kakega razločka," pravi naravoslovec Giebel; „tudi najbolj tesnosrčna, prebrisana natančnost ga ne more najti, torej ga tudi ni. In vendar se razvijejo pod istimi pogoji, ne slučajno, ampak vedno po neizpremenljivih, stanovitnih zakonih povsem različne vorticele." (Tagesfragen aus der Naturgesch., str. 309.) Kaj sledi iz tega? Ali ne, da mora razen materije v organičnih bitjih bivati še nekaj drugega, ki je različno od materije, kateri daje določeno obliko, življenje itd., — da mora torej bivati v njih posebna moč ali takozvani življenski princip (duša).

Ako si niti gibanja ali življenja rastlin ne moremo razlagati brez posebne moči, brez posebnega življenskega principa, kako bi si mogli šele razlagati življenje živali brez kakega principa, ker je njihovo življenje na višji stopinji kot življenje rastlin, ker živali čutijo, spoznavajo čutne stvari, česar pa rastline nimajo. Kako bi si pa mogli šele življenje človekovo razlagati brez posebne življenske moči, ker toliko presega življenje vseh drugih organičnih bitij. Posebno pri človeku se kaj živo kaže, da ni samo iz telesa, materije (snovi), marveč da ima tudi dušo, ki je bistveno (popolnoma v vsem svojem bitju) različna od telesa. Mnogo razlogov, ki nam za to pričajo, smo že navedli v I. zvezku (str. 89 in dalje). Opozorimo samo na človekovo samozavest, ki je najtrši oreh za tiste, ki taje dušo v človeku. Človek se namreč zaveda vse dni svojega življenja, da je vedno en in isti. Kakor pravi v otročjih letih „jaz", tako ponavlja v mladeniški, moški dobi in v starosti vedno en in isti „jaz". On se dobro zaveda, da je ostal en in isti vse dni svojega življenja. Ali bi bilo pa to mogoče, ako bi bil človek le materija (snov)? Materija se namreč v človeku vedno izpreminja. Izpreminja se oblika telesa, izpreminja pa tudi vsa snov. Tekom sedmih ali celo manj let se človek, kakor je dokazano, ves izpremeni glede materije, tako da v sedmih letih ni prav nič več tiste materije, katero je imel pred tem časom. Ako bi torej bil človek le materija, ali bi se mogel zavedati, da je vedno eden in isti? Ali nas ne uči to kaj očividno, da mora v človeku bivati neko stalno bitje, ki se ne izpreminja, ki človeku daje življenje, provzroči njegovo delovanje? Ako te glava boli, če se urežeš v roko, udariš na nogo, kdo čuti to? Ali mar samo glava, samo roka, noga? Ali ne praviš: glava me boli, noga, roka me boli; jaz čutim bolečine v glavi, v roki, v nogi itd.? Eden in isti „jaz" čuti bolečine na vsakem delu telesa. Jaz vidim prijatelja, jaz slišim prijetno godbo, jaz okušam jedi itd. Še več; v istem trenotku, ko

okušam jedi pri bogatem kosilu, slišim tudi prijetno godbo, se razgovarjam z drugimi gosti itd. Kaj sledi iz tega? Ali mar, da ima človek le telo, da so to učinki le snovi (materije)? Niti najmanj. Ravno to nas uči, da mora bivati v telesu nekaj drugega, ki je po vsem telesu eno in isto, a od njega različno, ki čuti, sliši itd. Ako bi namreč človek imel le telo, bil torej le snov ali materija, bi ne čutil samo „jaz“, ampak bi vsak del človeškega telesa sam za se čutil, roke bi čutile svoje bolečine, noge svoje itd., ker je telo sestavljeno iz mnogih delov, ki so povsem ločeni eden od drugega. Isto je tudi pri naših dejanjih. Naj stori človek karkoli hoče, vedno to pripisuje enemu in istemu „jaz“, na pr. jaz vidim, delam, sem to storil itd. Razen tega se še zaveda, da mnogo teh dejanj izvrši popolnoma prostovoljno, da jih lahko stori ali pa opusti. Materija ali snov pa izvršuje le gotova dejanja, na pr. s peresom je mogoče le pisati, z nožem rezati itd. Nihče ne more s peresom rezati, ali z nožem pisati. To velja o vseh zgolj materijalnih bitjih. Te izvršujejo le gotova dejanja, in te ne prostovoljno, ampak prisiljeno. V gotovih okoliščinah deluje materija po gotovih zakonih, katerih ne more prestopiti. Ako na pr. nagneš posodo z vodo, se mora voda izliti. Vse drugače pa je pri človeku. On pa dela kar hoče in kadar hoče in kakor hoče. Kako bi torej mogli reči, da je le materija ali snov. Ali ne uči ravno to, da mora bivati v njegovem telesu še nekaj drugega, ki deluje po vsem telesu in deluje povsem prostovoljno, ki je torej povsem različno od snovi, ali z drugo besedo, da biva v človeku duša?

Toda, če imajo tudi živali nekako (v širšem pomenu) dušo, potem pa nazadnje res ni razločka med človekom in živaljo. Res je, tudi živali imajo nekako dušo, toda ta se bistveno razlikuje od duše človekove. Živalska duša (naj se nikdo ne spotika nad tem imenom) je navezana na telo, z njim živi in z njim tudi pogine, ker more le po njem delovati; brez njega niti obstati ne more. Vse drugače je pa pri človeku. Njegova duša sicer biva v telesu, a je popolnoma samostojna. Ona sicer deluje tudi po telesu, se ga poslužuje kot orodje, a ona more tudi brez njega delovati ter s tem razodeva, da je samostojen duh. Zlasti se razodeva razloček med človekom in živaljo v tem, da ima človek um in prosto voljo. Kar spoznava žival, spoznava le po telesnih čutih (kar vidi, sliši itd.), a višje se ne more povzpeti. Človek pa spoznava tudi take reči, katerih ni mogoče s čuti spoznati (nadčutne reči), na pr. kaj je lepo, kaj je resnica itd.

Postavi žival pred kako lepo podobo. Ali se bo mar za njo kaj zmenila? Še nevarnost je, da je ne pokonča. Vse drugače pa ravna človek. On pa postoji pred lepo podobo in jo ogleduje, občuduje. Oba vidita podobo, a odkod to, da se eden za njo zanima, drugi pa ne? Odtod, ker se žival ne more povzpeti nad čutne reči, človekova duša pa spoznava tudi nadčutne reči. Žival vidi le barve, platno itd., človek pa v svojem duhu presoja lepoto barv, njihov umetniški sestav itd. Ali ni to očiten dokaz, da je v človeku duša bistveno različna od živalske? Pri živali je duša navezana na čute, na materijo, pri človeku je pa prost duh, ki deluje tudi brez snovi, ki se povzpe do nadčutnih reči.

Mati naenkrat zagleda svoje edino dete umorjeno in se mrtva zgrudi na tla, med tem ko se drugi za otroka kar nič ne zmenijo. Kaj je mater umorilo? Ali mar samo čut, ker je videla otroka? Gotovo ne, ker potem bi morali vsi umreti, ki so otroka videli. Mater je umorilo to, da je otroka spoznala za svojega edinega otroka, česar ji pa ni mogel povedati noben čut, ker je to nadčutna reč. Človek dobi poročilo: „Ti si v loteriji dobil več tisoč kronic," in vsled tega obnori. Kaj je provzročilo, da je obnorel, ali mar samo čut, ker je slišal one besede? Kolikokrat je morda že slišal te besede, na pr. v gledališču ali drugod, a niso imele nobenega vpliva na njega. Zakaj? Ker v onih slučajih jih ni nanašal na sebe, v tem slučaju jih je pa. Ako bi torej bil človek le samo telo, ako bi bil enak živali, ki spoznava le čutne stvari, bi omenjene besede vsakokrat morale imet enak učinek. A ker provzroče različen učinek, enkrat da obnori, drugič ne; da eden obnori, drugi ne, nam to očitno priča, da mora njegova duša, ki spoznava nadčutne reči, tudi sama nadčutna, t. j. duh biti.

Pa človek ne spoznava samo nadčutnih reči, ampak tudi po njih hrepeni, kar je zopet očiten dokaz, da je njegova duša povsem od materije neodvisen duh, povsem različna od živalske duše. Živali namreč le za tem drve, kar spoznavajo s svojimi telesnimi čuti, kar je tem všeč. Pri njej vladata samo dva nagona, nagon ohraniti sebe in svoj rod. Vse drugače je pa pri človeku. On pa hrepeni tudi po rečeh, katerih ni mogoče s čuti spoznati, katere na noben način ne ugajajo čutom, na pr. po modrosti, čednosti, učenosti. Koliko človek daruje, da bi si pridobil učenost. Nič se ne ozira na trud, zatajevanje in dr., kar ne ugaja njegovemu telesu; rad je pripravljen darovati tudi svoje življenje, samo da bi jo pridobil. — O slovečem slikarju Langusu se bere, da je bil pripravljen umreti, ako bi mogel napraviti le eno tako sliko, kot jo je napravil sloveči slikar Ticijan. Sloveči modrijan Pythagoras je daroval malikom 100 volov, ko je spoznal neko resnico (pitagor. pravilo). Koliko ljudje žrtvujejo za razne reči, na pr. starine, slike itd., dasi njihovi čuti od teh nimajo prav nič. Kako bi torej mogli reči, da je človekova duša navezana na čute, enaka živalski, ker razodeva hrepenjenje po nadčutnih rečeh.

Nekateri sicer pripisujejo tudi živalim nekako pamet, um, toda po vsej krivici, kakor smo že dokazali v drugem poglavju tega dela. Zlasti nam pa v človeku priča njegova prosta volja, da se njegova duša bistveno razlikuje od živalske. Za prosto voljo v človeku nam priča že sv. pismo na mnogih mestih. Kakor smo že enkrat omenili, se prosta volja kaže v tem, da je človeku na razpolago dano, da se lahko sam od sebe odloči za kako dejanje, ali je bo izvršil ali ne. Da ima človek tako prostost, nam pričuje sam Bog, ki je zaklical izraelskemu narodu: „Danes pokličem na pričo nebo in zemljo, da sem pred tebe postavil življenje in smrt, blagoslov in prokletstvo. Izberi si torej življenje, da živiš ti in tvoj zarod." (V. Mojz. 30, 19.) Istotako jih zatrjuje po Jozuvi: „Vam je na izbero dano: izvolite si danes, kar je vam všeč, komu ste dolžni posebno služiti." (Joz. 24, 15.) — „Bog je človeka v začetku ustvaril," nas uči modre, „in mu pustil

prosto voljo. Dal mu je zapovedi in povelja, ako se hoče zapovedi držati in vselej veren biti ... Človek ima pred seboj življenje in smrt (dobro in hudo), kar hoče, mu bo dano.“ (Sirah 15, 14—18.) Istotako blagruje modrc moža, „ki bi bil lahko grešil, pa ni grešil; hudo storil, pa ni storil“ (31, 10). Pač določne besede, ki nam jasno oznanjajo prosto voljo v človeku.

Ali je mar Bog samemu sebi nasprotoval, ko nam je dal zapovedi, ko nam žuga s kaznimi ali obljubuje plačilo? Čemu kazni, čemu plačilo, čemu sploh zapovedi, ako človek mora tako delati, kakor dela, ali z drugo besedo, ako človek nima proste volje? Pa kdo bi mogel to trditi, saj človeku že notranja zavest napoveduje, da ima prosto voljo, da lahko izbira med dejanji; da v mnogih slučajih stori kar hoče; da lahko izbere med dejanji, ki si naravnost nasprotujejo; da lahko izvrši tisto, ki je njemu všeč; da dejanje, katero izvršuje, tudi lahko opusti. Ko sediš doma v sobi in lenobo paseš, dobro veš, da bi bil tudi lahko šel na izprehod, ali delal, ali se učil itd. Človek se popolnoma zaveda, da nekatera dejanja niso v njegovi oblasti, na pr. pretakanje krvi po žilah, a da so druga popolnoma v njegovi oblasti. Preden se odloči za kako delo, človek preudarja, premišljuje, kaj bi storil. Čemu to? Ako nima prostosti, je to brezpomembno. A ravno to, da človek pretresuje razloge za in zoper, nam je očitna priča, da ima človek prostost, da lahko izbira med dejanji.

Kadar pa človek stori kako dejanje, precej čuti v sebi bodisi neko prijetno čuvstvo, veselje, ali pa neprijetno, žalost in kes, kakršno je namreč delo, dobro ali slabo. Čemu to čuvstvo, ako je človek primoran tako storiti, kakor je storil? A ravno, ker ima človek to čuvstvo in ga tudi na noben način ne more iztrebiti iz sebe, je pač očiten dokaz, da človek ni primoran ravno tako delati, kakor dela, ali z drugo besedo, da ima prosto voljo. Res je, da ima na človeka velik vpliv njegov značaj (temperament), da nanj delujejo razni nagibi, a vkljub temu se sam zaveda, da je navzlic vsemu temu povsem prost, na pr.: Naj je človek še tako jezi vdan, vendar vsak dobro ve, da se more tudi premagati, če le hoče. — Leta 1795 je bil v mestu Nantes (na Francoskem) korporal (desetnik) Cambronne v smrt obsojen, ker je bil v pijanosti udaril nekega častnika v obraz. Desetnik je bil šele 20 let star, a hud pijanec. Njegov polkovnik ga je pa vkljub temu visoko cenil, ker je bil zelo nadarjen, prebrisan mladenič. Izprosil mu je pomiloščenje, a le pod gotovim pogojem. Obišče ga namreč v ječi ter mu reče, da je prost, ako se ne bo več upijanil. „Gospod polkovnik, to ni mogoče!“ — „Ni mogoče, ako na ta način uideš smrti? Pomisli malo, jutri boš ustreljen!“ — „Glejte, gospod polkovnik,“ pravi Cambronne, „ako bi se več ne hotel napiti, bi sploh ne smel vina piti, zakaj Cambronne in steklenica se imata tako rada, da se ne moreta ločiti, ako sta prišla skupaj.“ — „Ali se pa ne moreš vinu odpovedati?“ — „Popolnoma?“ — „Seveda!“ — „To je sicer težavna reč, katero mi priporočate. Kaj, jaz naj bi več ne pil vina, nobene kapljice več,“ pravi Cambronne in zmajuje z glavo. Naposled pa pravi: „Gospod polkovnik, vi ste tako dobri do mene, naj bo torej, jaz prisegam, da v svojem življenju ne bom več pokusil

vina.“ Drugi dan se je Cambronne povrnil k svojemu polku. Črez 25 let je bil Cambronne že general. V bitki pri Waterloo je pokazal posebno hrabrost, o kateri je govoril ves narod. Ko je propadlo Napoleonovo cesarstvo, je zapustil javno življenje, ter mirno in tiho od vseh spoštovan in ljubljen živel v Parizu. Svojo obljubo je pa zvesto izpolnjeval do groba. Ali ni ta dogodba živ dokaz, da ima človek prosto voljo? Kaže nam pa tudi, kaj vse premore človek, ako le hoče.

Da ima človek prosto voljo, priča nam pa tudi razloček med človekovimi dejanji, od katerih imenujemo nekatera dovoljena, druga pa nedovoljena; prva sme izvršiti, drugih se pa mora ogibati. Tudi nasprotniki človekove prostosti priznavajo ta razloček, saj zahtevajo od svojih otrok, služabnikov, pokorščino, ljubezen, spoštovanje, zvestobo itd. Ako pa tega ne dosežejo, so jezni, kaznujejo, žali jih vsako razžaljenje, krivičnost, preganjanje itd. Kako bi pač mogli kaj takega zahtevati, ako bi človek ne bil gospodar svojih dejanj, ako bi se sam ne mogel odločiti za eno ali za drugo, ako bi vse storil le prisiljen; kako bi mogli pač kaj takega terjati, kako komu zameriti, ako jih razžali itd. Glej, kako celo nasprotniki, ki ločijo dejanja človekova v dovoljena in nedovoljena, očitno razodevajo, četudi ne z besedo, pač pa z dejanjem, da ima človek prosto voljo. O tem je bil vse čase prepričan človeški rod, saj je vedno učil, da ima vsak človek gotove dolžnosti in pravice. Kakšen pomen bi pa imelo to, ako bi človek ne imel proste volje, ako bi se sam od sebe ne mogel odločiti za eno ali drugo dejanje. Ali so mar že kdaj kaznovali kak stroj, ki je raztrgal človeka? Ali so mar že kdaj zaprli tigra, leva, ali kako drugo žival, ki je raztrgala človeka? Čemu pa zapirajo človeka, ki je izvršil kako hudodelstvo, ako se ne razlikuje od živali, ako ni prost?

Čemu postavlja človeški rod spomenike slovečim možem? Ako niso bili prosti, ako so bili primorani tako delati, kakor so delali, potem nimajo pač nobene zasluge, ne zaslužijo ne hvale, ne slave, ne spomenika. Ako je človek le stroj, zakaj ne postavijo spomenika kakemu železniškemu stroju, ki si je vendar veliko zaslug stekel, ko je prevozil toliko ljudi! — Toda človeški rod je vedno kaznoval hudodelce, vedno slavil slavne može v očiten dokaz, da ima človek prosto voljo, da se lahko sam od sebe odloči za to ali drugo dejanje.

Ali ima mar žival tudi prosto voljo? Prostost je zmožnost izbirati med mnogimi dejanji. Ali pa more to žival? Ako bi mogla, potem bi pač morala poznati svoja dejanja, vedeti, v kaki zvezi so si med seboj, kake posledice imajo. A tega ne more spoznati, ker nima pameti, zato tudi ne more imeti proste volje. Že v drugem poglavju smo opozorili, da žival ne razodeva nobenega napredka. Kaj sledi iz tega? Ali ne, da nima proste volje? Ako bi imela prosto voljo, potem bi si pač mogla izbrati včasih kaj boljšega, porabiti kako boljše sredstvo. Ker pa ostane vedno na isti točki, je pač jasno, da nima proste volje. Sploh se pa o tem kaj lahko prepričamo, ako le malo opazujemo živali v njihovem delovanju. Kaj kmalu bomo spoznali, da se živali dajo voditi le od svojih čutov, od svojega

nagona (instinkta), da v istih okoliščinah store vedno isto. Ali pa moreš pri človeku naprej reči, kaj bo storil v istih okoliščinah? V istih okoliščinah dela danes tako, jutri pa drugače; ta tako, drugi pa zopet drugače. Ali ne priča vse to, da žival nima proste volje, človek jo pa ima? — Zato vidimo, da so vsi poganski modrijani pripisovali človeku prostost. Njihovo prepričanje izraža Seneka v besedah: „Česa ti je treba, da si dober? Samo hoteti, t. j. če le hočeš, pa si lahko dober.“ (Ep. 82.) „Video melliora proboque, deteriora sequor“ — „jaz vidim dobro in je tudi potrdim, a si izberem slabejše,“ poje pesnik Ovid ter s tem očitno razodeva prosto voljo človekovo. (Met. VII.) Isto prepričanje razodevajo tudi novodobni modroslovci. „Človekova prostost,“ pravi D' Alembert (Dalamber), „je povsem jasna, nepobitna in očividna resnica. Vsak modroslovec, kakor vsak človek, ako vpraša svojo zavest, mora priznati, da je prost.“ (Elem. phil.) Ako pa ima človek prosto voljo, žival pa ne, potem je pač očividno, da se človek loči od živali.

Dasi je jasno kot beli dan, da ima človek prosto voljo, vendar se najdejo zlasti dandanes ljudje, ki bi radi to utajili. Dandanes, ko se toliko govori o humaniteti (človekoljubju), nekaterim tako težko de, da se zapirajo hudodelci. Za prvo so jim ječe naredili čim boljše in lepše, a še več bi radi za nje storili, radi bi sploh vse ječe odpravili. Da bi se pa to zgodilo, uče, da človek ni prost, da hudodelci niso pravi hudodelci, ker niso tega prostovoljno storili, marveč prisiljeni. Posebno sta se za nje zavzela dva moža, Lah Lombroso in Belgijec Laveleye. Prvi je našel po mnogih preiskavah, da se nekateri pojavi, na pr. plašen pogled, kažejo skupno pri umobolnih in hudodelnikih. Kaj je iz tega sklepal? Hudodelci so povsem nedolžni po svojih hudobijah, oni so morali tako delati, ker imajo tako bolezen, ki jih sili k dejanjem, imajo takozvano „manijo“. No, lepa reč, seveda potem hudodelci niso za ječe, ampak za bolniščnice. Ali je pa mar učeni doktor prav sklepal? Ko bi tako sklepanje bilo pravo, potem bi tudi lahko rekli, da je človek petelin, saj imata oba nekatere znake skupno, na pr.: dvoje oči, dve nogi itd. Seveda nasprotnikom sv. vere je tudi tako nespametno sklepanje prav prišlo, ako je je le mogoče uporabiti zoper sv. vero. Drugi, Laveleye, je pa primerjal vsakoletna števila hudodelcev. Pri tem je našel, ali se mu je vsaj zdelo, da je našel, da se nekatera hudodelstva v gotovem številu vsako leto ponavljajo; iz tega je takoj sklepal, da se morajo dogoditi, da torej človek nima proste volje. To je bilo zopet nekaj za brezverni svet, ki razodeva toliko usmiljenja do ubogih jetnikov — hudodelcev, a zatira in preganja nedolžne redovnike, ki kakor nekdaj Judje, izpušča Barabo, zapira pa Kristusa! Ali je pa omenjeni učenjak prav sklepal? On je sklepal: Kar se redoma dogodi, to se mora dogoditi; hudodelstva se redoma dogodijo, torej se morajo dogoditi. A tu je že prvi stavek povsem napačen. Res je sicer, kar se mora dogoditi, to se redoma dogodi, a ne narobe; na pr.: vsak normalen človek ima oči, a narobe ni res, da bi vsak človek bil normalen, ki ima oči, zakaj marsikateri ima oči, a nima posluha, nima zdrave pameti, torej ni normalen človek. Ako bi ti skozi celo leto vsak dan vstal ob štirih,

ali mar sledi iz tega, da nisi prost, da moraš tako storiti? Kaj ne, sam dobro veš, da to tudi lahko opustiš, da si torej prost, da imaš prosto voljo. Ako pa ima človek prosto voljo, žival pa ne, potem je pač očividno, da se človek bistveno razlikuje od živali, da je njegova duša povsem od snovi različno, neodvisno bitje, torej duh.

Ako še pristavimo, da ima človek vero v Boga, da razločuje med dobrim in hudobnim, česar zaman iščeš pri živali, je pač jasno, da človek ni in ne more biti le žival, pa tudi, da človek ni samo telo, ampak da ima tudi dušo, ki je razumno in prosto bitje. Zdrava pamet nam torej v celem obsegu potrjuje nauke sv. vere o duši. Ona nam pa tudi potrjuje, da je ta človekova duša neumrjoča, kakor nam oznanja sv. vera. Ker smo pa o tej stvari že govorili v prvem zvezku in ne kaže tega ponavljati, zato samo čitatelje opozarjamo na to, kar smo ondi povedali. (I. zvezek, str. 99 in dalje.) Preden pa sklenemo to poglavje, naj odgovorimo še na dvojno vprašanje.

Kje je duša v človeku? Ali je v možganih ali v srcu? Duša je duh, torej enostavno bitje, ki se ne da razdeliti. Ker pa duša oživlja vse telo, vsak najmanjši del, zato mora biti v vsakem delu telesa pričujoča, svoja različna dejanja izvrši pa le v udih, ki so za to primerni. Vendar pa ima zavest svoj sedež posebno v takozvani sivi tvarini v možganih, ker človek izgubi zavest, ako se rani to sivo tvarino, ali če preveč krvi vanjo pride, in ker človek ne čuti bolečin na kakem udu, ako ta ud ni v zvezi s to tvarino. Duša sicer čuti bolečine tudi na nogah ali rokah, toda da se jih zaveda, provzroča zveza z možgani. Vsled tega čuti tudi vojak bolečine na nogi, dasi so mu jo odrezali, ker je bolečina v živcu, ki je vezal nogo z možgani, zavest pa to bolečino po pomoti, vsled navade, polaga v nogo. Da duša ne more bivati v udu, ki ni več sposoben za življenje, na pr. v odsekani roki ali nogi, je samo ob sebi umevno.

Drugo vprašanje: Kako človek dobi dušo? Prvima človekoma je Bog neposredno ustvaril dušo, jo združil s telesom. Ali mar isto stori tudi pri njihovih potomcih? Nekateri so sicer učili, da stariši ne rode samo teles, marveč tudi dušo, toda sv. Cerkev se je izjavila, da Bog neposredno vsakemu človeku ustvari dušo ter jo združi s telesom. To že lahko posnamemo iz sv. pisma, kjer nas uči modrc: „Prah se povrne v zemljo, iz katere je, in duh se povrne k Bogu, ki ga je dal.“ Tu določno razločuje med telesom in med dušo. O poslednji pa pravi, da je neposredno od Boga. Ko je v začetku ustvaril razne stvari, je pač vsako ustvaril na način, ki je njeni naravi najbolj prikladen. Rastline in živali je ustvaril nekako s pomočjo snovi, kateri je dal moč, da jih je rodila. Človeško dušo je pa ustvaril sam ter s tem razodel, da je ta način stvarjenja za njo najbolj primeren. Ako bi bila snov sposobna ali vsaj primerna, da rodi duše, bi bil pač Bog že v začetku dal snovi to moč. Ker pa tega niti v začetku ni storil, tudi gotovo sedaj ne stori, ali z drugo besedo: Bog tudi sedaj vsakemu človeku ustvari dušo. Sv. oče papež Anastazij II. je v svojem listu do galskih škofov izjavil, da je krivoverec, kdor uči, da bi duše nastale kakor telesa po roditvi. Poleg tega pa še uči, da po besedah Kristusovih, da „on in njegov Oče

neprestano delujeta," Bog vsakemu človeku neposredno ustvari dušo. Isto oznanja tudi sv. Cerkev na petem lateranskem cerkvenem zboru, kjer naravnost uči, da Bog telesom ‚vdihne', ‚vlije' dušo. Ko bi namreč Bog ne ustvaril duše, bi bilo le dvoje mogoče, da duša v človeku postane po delitvi ali po roditvi. A oboje ni mogoče. Duša ne postane po delitvi. Nekatere rastline se pomnožijo, ako jim odvzameš en del (vejico ali grm razdeliš na dva ali več delov) in ga vsadiš v zemljo. Ko si razdelil rastlino, si razdelil tudi življenski princip, moč, ki v vejici enako deluje kot v celi rastlini ter provzroči, da vzraste enaka rastlina. A pri človeku delitev ni mogoča, ker je njegova duša enostavno bitje. Kakor smo že opozorili, se človek zaveda le enega samega. En sam čuti po vsem telesu, torej mora tudi bitje, ki čuti, biti enostavno, nerazdeljivo, torej človekova duša ne more postati po delitvi. Ako so človeku odrezali roko, ta popolnoma odmre v znak, da se življenska moč v človeku ne da deliti. Ako se pa ne da deliti, potem tudi po delitvi ni postala, na pr. da bi sin dobil del očetove ali materine duše.

Pa tudi po roditvi ni mogla postati duša. Duša je duh, povsem različen od snovi. Vsled tega tudi ni mogla postati s pomočjo snovi. Česar stvar nima, tega tudi dati ne more. Vsled tega se tudi duša ni mogla razviti iz snovi ali postati po roditvi. Ako pa ni postala ne po roditvi ne po delitvi, nam preostane le ena pot, postati more le po stvarjenju. Bog mora vsakemu človeku posebej ustvariti dušo. A kdaj? Kakor nas uči sv. pismo, je Bog v začetku ustvaril človeku najprej telo, potem mu je pa vdihnil dušo. Ako je bilo to najprimerneje tedaj, zakaj bi ne bilo sedaj? Ako je Bog v začetku tako storil, gotovo tudi sedaj tako dela, da truplu, ko je enkrat spočeto, vdahne dušo, ki potem provzroči, da se iz njega razvije človeško telo, ker je ona, kakor smo dokazali, oblika njegova.

Tega nauka se je poprijela tudi sv. Cerkev ter zavrgla nauk Origenov in drugih, ki so učili, da duše bivajo že pred telesom. Kakšen pomen bi pač imelo tako bivanje? Ako nimajo nobenega opravila, potem je njih bivanje brezkoristno. A Bog ne ustvarja bitij, ki bi ne imela nobenega pomena, nobenega namena. Sploh bi se pa človek moral spominjati, ako bi bila njegova duša že prej bivala, preden je bilo telo spočeto, a tega se nihče ne spominja. Sicer pa ni na tem toliko ležeče, kdaj in kako dobi telo dušo, zadostuje nam, da vemo, da je človek bitje iz telesa in neumrjoče duše. Tega pa zdrava pamet ne more utajiti. Ako pa ni živa, pa tudi ne sme živeti kot živa, ampak mora tudi s svojim življenjem razodevati, da je najpopolnejša vidna stvar na zemlji. Kakor je vzvišen nad vsemi stvarmi, tako naj bo vzvišeno tudi njegovo življenje.

Na to je hotel nekako namigniti že poganski pesnik Ovidij. Ko je opisal stvarjenje sveta, rastlin in živali, pristavlja (Metamorphos.):

> Toda ni bilo še bitja, ki višje od drugih v časti,
> moglo voditi stvari bi z duhom globoko mislečim.
> Glej, tu stopi na zemljo zdaj človek, iz božjega vira.
> Druga ko bitja le sklonjena gledajo k zemlji, človeku
> dal je vzvisen pogled, dal gledati kvišku prot' nebu,
> gledati dal mu je proti zvezdam, odkoder je prišel.

7. Čemu sem?

„Zemlja je le vadnica, pripravnica.“
(Herder, Ideen zur Gesch. d. Mensch. IV. 231.)

O sv. Bernardu beremo, da si je mnogokrat stavil vprašanje: „Bernarde, ad quid venisti?“ — „Bernard, čemu si prišel?“ Kdo more reči, da si še nikdar ni stavil istega vprašanja, vprašanja namreč: „Čemu sem?“ Komaj se človek začne zavedati svoje pameti, že se mu vriva vprašanje: Čemu sem pač na svetu, kaj je moje opravilo tu na svetu? Kam grem, kaj je moj cilj? Čemu sem? O prevažno vprašanje! Popotnik, ki ima svoj cilj vedno pred očmi, skrbno pazi, da hodi vedno po pravem potu, skrbno povprašuje po njem ter se izogiba vsega, kar bi ga odvrnilo od njega. Kdo ne ve, da je tudi človek popotnik? Vsak dan mu to oznanja in potrjuje izkušnja. Kako potrebno je torej, da ve pravi odgovor na vprašanje: „Čemu sem?“ Kakšen odgovor nam daje na to vprašanje sv. vera in zdrava pamet?

Odgovor sv. vere nam oznanja katekizem v besedah: Bog je človeka ustvaril, da ga spoznava in časti, ga ljubi in mu služi ter se tako večno zveliča. Kolikokrat nam oznanja isto tudi sv. pismo! Ko pošilja Gospod svoje učence v svet, jim zakliče: „Pojdite po vsem svetu in oznanujte evangelij vsi stvari. Kdor veruje in se da krstiti, bo zveličan, kdor pa ne veruje, bo pogubljen.“ (Mark. 16, 15. 16.) Ali nam tu ne napoveduje kaj določno, da je naša dolžnost, da spoznavamo Boga, verujemo vanj; zakaj, kako bi mogli verovati, ako ga ne spoznavamo? Na drugem mestu nas zatrjuje: „To je večno življenje, da spoznajo tebe, edinega pravega Boga, in njega, katerega si poslal, Jezusa Kristusa.“ (Jan. 17, 3.) — „Brez vere ni mogoče dopasti Bogu,“ nas zagotavlja sv. apostol. (Hebr. 11, 6.) Kakor pa smo dolžni spoznavati Boga, tako smo ga dolžni tudi ljubiti, svojo ljubezen zlasti s tem razodevati, da izpolnjujemo njegove zapovedi, da mu služimo. „Ljubi Gospoda svojega Boga . . .“ (Mat. 22, 37) nas uči Gospod Jezus Kristus ter nam ob enem napoveduje na drugem mestu: „Kdor ima moje zapovedi in jih izpolnjuje, ta je, ki me ljubi.“ (Jan. 14, 21.) Zato pravi modrc sv. pisma: „Boj se Boga in izpolnjuj njegove zapovedi; to je namreč ves človek“ (to se pravi: to je namen človekov, njegova glavna dolžnost). (Prid. 12, 13.) In Gospod nas zatrjuje: „Ne tisti, ki pravi: Gospod, Gospod, pojde v nebeško kraljestvo, ampak tisti, ki izpolnjuje voljo mojega Očeta, ki je v nebesih.“ (Mat. 7, 21.) Kakor nas uči sv. apostol Jakob, da je vera brez dobrih del mrtva, tako nas tudi zagotavlja sv. apostol Pavel, da „ne bodo opravičeni poslušavci, ampak izpolnjevavci postave.“ (Rimlj. 2, 13.) Vsled tega nas tudi opominja: „Ali torej jeste ali pijete, ali kaj drugega delate, delajte vse v čast božjo.“ (I. Kor. 10, 31.) — Slednjič nas sv. vera tudi uči, da cilj našega potovanja ni ta svet, ni samo grob, ampak da je onkraj groba v večnosti, v hiši Očetovi, kjer nas čaka popolno spoznanje, popolna ljubezen, popolna sreča. Vera nas torej določno uči, da moramo delati za Boga, ker smo od Boga, da se enkrat ž njim združimo v večnosti; da je on naš začetek in konec, A (Alfa) in Ω (Omega), kakor pravi sv. pismo.

Ali mar more zdrava pamet nasprotovati temu nauku? O, če zdrava pamet le malo pomisli, se mora prepričati, da kakor je le Bog edino primeren začetek za človeka, tako je tudi le on za njega primeren konec ali cilj.

Pomisli, dragi bravec, kje si bil pred sto leti? Kaj ne, nikjer te ni bilo. Kdo je provzročil, da bivaš sedaj? Kdo ti je dal telo, kdo dal dušo? Kdo dal razne dušne in telesne spretnosti in zmožnosti? Ali mar edino le stariši? Čuj mater Makabejskih sinov, ki ti napoveduje to, kar te učita vera in pamet, ko pravi svojim otrokom: „Jaz vam nisem dala ne duha, ne duše, ne življenja, in tudi udov posameznega nisem sama sklenila, ampak stvarnik sveta, ki upodobi človeka ob spočetju, in ki daje vsem rečem početek.“ (II. Mak. 7, 22—23.) O, tudi ti si primoran zaklicati s psalmistom: „Tvoje roke so me naredile in upodobile . . .“ (Ps. 118, 73.) „Ti, Gospod, si me upodobil in si položil na me svojo roko“ (me varuješ s svojo vsemogočno roko). (Ps. 138, 5.) Bog je torej naš Oče, naš najboljši Oče in mi bi ga ne hoteli spoznavati? Kakor vsak otrok želi spoznati svojega očeta, tako je tudi naša dolžnost, da mi spoznavamo Boga.

Čemu nas je pa ustvaril? Ali nas je mar potreboval? Tudi brez nas bi bil popolnoma srečen. Zato nas zatrjuje: „Z večno ljubeznijo te ljubim“ (Jer. 31, 3), ter nam napoveduje, da ga je ljubezen vodila, da je nas ustvaril. In človek bi mu mogel odreči svojo ljubezen? Čegav je lonec, ki ga je lončar naredil? Komu mora pred vsem služiti? Ali ne lončarju? Ali ni povsem njegova last, s katero lahko naredi, kar hoče? Ali nisi tudi ti lončena (ilnata) posoda, katero je naredil vsemogočni Bog? Komu moraš torej v prvi vrsti služiti? Za koga moraš v prvi vrsti živeti, delati itd.? Ali ne za Boga? O, zdrava pamet je primorana reči s sv. pismom: „Vreden si, Gospod, naš Bog, sprejemati slavo in čast in moč; zakaj ti si vse ustvaril in po tvoji volji je bilo, in je bilo ustvarjeno.“ (Skr. raz. 4, 11.) Vse, kar smo in kar imamo, smo in imamo od Boga, zato smo pač dolžni vse posvetiti njegovi službi, v njegovo čast in slavo.

Od Boga smo, nas uči sv. vera in zdrava pamet, zato nam tudi napovedujeta, da smo za njega, da je on naš cilj in konec. Marsikateri iščejo svoj cilj na tem svetu, v posvetnih rečeh, toda vsa narava človekova nam priča, da ta svet ne more biti naš cilj. Vprašaj svoj razum, vprašaj svoje srce, in povedala ti bosta, da nisi samo za ta svet. S svojim razumom in svojim srcem človek išče resnico, lepoto in dobroto, a te želje po resnici in sreči ne more pogasiti tu na svetu. Nobena stvar na svetu ga ne more za trajno in popolnoma zadovoljiti. Ali ga mar zadovolji denar? O, čim več ga ima človek, tem več ga hoče imeti. Ali mar čast? Kdo ne ve, da človek tu na svetu nikdar nima dovolj časti, da so in bodo ljudje hrepeneli po večni časti; hoteli so in hočejo postati enaki Bogu. O, posvetna čast ne more napolniti našega srca, zato tudi ne more biti njegov cilj. Ali je mar drugače z mesenim uživanjem? Vsakdo ve, da tudi to ne more človeka za trajno in popolnoma zadovoljiti. Da človek ni za ta svet ustvarjen, da ne more imeti tu svojega cilja, je pač

očividno spoznal kralj Salomon: „Vsega, kar so poželele moje oči, jim ničesar nisem odrekel; svojemu srcu nisem branil, da bi ne uživalo sladnosti, in se razveseljevalo nad rečmi, ki sem jih bil napravil . . .“ Ali je pa bil zadovoljen, srečen? Niti najmanj, sam nas zatrjuje: „In sem videl v vsem ničemurnost in obtežnost duha.“ (Prid. 2, 10—11.) O tem se je pač v polni meri prepričal tudi sv. Avguštin. Dolgo časa je menil, da je cilj človekov le tu na zemlji, da je tu le zato, da uživa zemske dobrote, a naposled je prišel do prepričanja, da to naravnost ni mogoče, ker posvetne stvari ne morejo trajno in popolnoma zadovoljiti človeka. Človeški um in srce težita po neminljivi popolni sreči, po večni, brezkončni resnici — ta je pa edino le Bog. Zato je tudi sv. Avguštin po dolgih izkušnjah bil prisiljen priznati: „Fecisti nos ad te et inquietum est cor hominis, donec requiescat in te, o Deus!“ (Naredil si nas za se in nemirno je človeško srce, dokler ne počiva v tebi, o Bog.) (1. lib. Confess.) Ali kakor je rekel sv. Stanislav Kostka: „Ad majora natus sum.“ Ne za ta svet, ne za te prazne minljive stvari, ampak za kaj višjega sem ustvarjen, namreč za Boga.

Kolika nezmisel, kako neopravičen je torej v začetku omenjeni grobni napis. Na ona vprašanja: „Kaj sem, odkod sem, čemu sem in kam grem,“ nam daje sv. vera najpopolnejši odgovor, ki se kar najlepše sklada z našo pametjo. Obe nam namreč napovedujeta, kar je učil že modrijan Platon: „Bog je začetek, središče in konec.“ (De leg. IV, 715.)

Brezverec Ingersoll, ki je po Severni Ameriki širil svojo nevero, je bil nekoč v izbrani družbi. Med gosti je bil tudi glavni protestantski pridigar v New-Yorku, Talmage. Ingersoll se je hotel s Talmagem, kakor navadno, pogovarjati o verskih zadevah. „Se mi ne ljubi. Sem preveč razburjen,“ odvrne Talmage. — „No, kaj pa se je zgodilo?“ — „Mislite si, ko grem sem, pridem v umazano stransko ulico. Hrom berač je ravno ob berglah šepal po blatu. Par predrznih dečkov ga je zaničevalo in eden mu naposled izpodbije bergljo, da je berač padel v blato.“ — „Ničvredni ljudje,“ zakliče Ingersoll. „Ničvredni človek ste vi, Ingersoll,“ odvrne resno pridigar. „Ves človeški rod tava tu na svetu po blatu nesreč in greha. Edina podpora, ki nas varuje pred padcem, je vera v Boga in večnost; to vero pa vi iztrgavate ubogemu človeškemu rodu.“ — Ali mar ni imel prav? Kdor misli na svoj cilj, ta gleda svet v povsem drugačni luči.

Štirinajsti del.

Osodepolni padec.

1. Zlata doba.

„Vsa starodavna izročila segajo nazaj v dobo, v kateri je človek, prišedši iz rok božjih, od njega neposredno prejemal vse resnice, katere so se tekom časa polagoma potemnile in pokvarile. Bila je zlata doba, katero pesniki in sv. vera postavljajo na početek zgodovine.“ *(Cousin. Intr. d. hist. Lect. VII.)*

„Aurea prima sata est aetas“ (prva doba človeškega rodu je bila zlata), poje rimski pesnik Ovid, in isti glas nam odmeva iz vseh narodov sveta. „Aurea prima sata est aetas,“ pravi Voltér, „je geslo vseh narodov.“ (Essai sur le moeurs. V.) Starodavna izročila vseh narodov nam pripovedujejo, da je bil človek v svojem početku popolnoma srečen, da ni poznal trpljenja, ne bolezni, ne smrti, da je bival v krasnem kraju, kjer je imel v obilici vsega, česar je potreboval. Tako na pr. pripovedujejo stara izročila pri Parzih, da je Yrnia gospodoval črez vso zemljo, ki še ni poznala zla. Tedaj ni bilo mraza, ne vročine, ne teme, ne smrti. Na povelje Ormuzda (najvišjega malika) je napravil raj, kjer ni bilo smrti, ne trohnobe, večna luč je svetila in ljudje so živeli najkrasnejše življenje. Grški modrijan Platon pripoveduje o pradedih človeškega rodu, da je bil sam Bog njihov čuvaj, da so imeli v obilici sadov dreves. Z eno besedo, vsi narodi pripovedujejo, da je bila prva doba človeškega rodu najlepša, najsrečnejša, v resnici zlata. Ali so pa mar te pripovedke le sanjarije, gola domišljija, brez istinite podlage? Gotovo ne, saj priznava celo brezverni Renan, da mora to splošno prepričanje človeškega rodu imeti istinito podlago. (Hist. des lang. sém. 476.) V tem

nas potrjuje tudi sv. vera, ki nas ob roki sv. pisma uči, da imajo vse te pripovedke istinito jedro, katero so pa razni narodi po svoje nakitili tekom časov.

Kakor smo se prepričali v trinajstem delu, je sam Bog neposredno ustvaril človeka, t. j. iz nič mu naredil dušo, ko mu je bil prej iz snovi (ila) naredil telo. Prvi človek je bil torej neposredno delo božje. Kako je pač moralo biti dovršeno to delo, kako popolno telo, kako popolna duša; saj iz rok božjih ne pride nič nepopolnega. Umetnik, ki naredi kako podobo ali kip, vanjo takorekoč vlije vso svojo zmožnost. Kaj šele, ako kip izvrši s posebno marljivostjo! Najvišji umetnik pa je naredil prvima človekoma telo in dušo. Besede: „Naredimo človeka," nam pa napovedujejo, da se je tega dela nekako lotil s posebno vnemo, gorečnostjo, ljubeznijo. Kako dovršena sta morala torej priti iz njegovih rok telo in duša prvih dveh človekov. Sam Bog je rekel, ko je bil dovršil stvarjenje, da je vse prav dobro. „In Bog je videl vse, kar je bil storil, in je bilo jako dobro." (I. Mojz. 1, 31.) Priznati pač moramo, da sta imela prva človeka ono popolnost, kakršno more sploh imeti ustvarjeno bitje.

Telo in dušo, dušne in telesne moči, namreč um in prosto voljo, čute in drugo, brez česar si človeka sploh misliti ne moremo, imenujemo naravne darove. Te je bil Bog nekako primoran dati človeku, ako je hotel ustvariti človeka, ker so ti darovi neobhodno potrebni deli njegove narave, brez njih si človeka niti misliti ne moremo. Več pa mu ni bil dolžan dati, torej bi ga bil tudi lahko ustvaril takšnega, kakršen se sedaj rodi. „Ako bi bila duša ne samo pred grehom, ampak od početka takšna, kakršna je druga po grehu postala," pravi sv. Avguštin, „bi vendar imela toliko dobroto, za katero bi morala biti stvarniku hvaležna, ker bi bila že pri svojem početku odličnejša od vsake druge stvari." (De lib. arb. 3, 20.) Isto prepričanje razodeva tudi prvak cerkvenih učenikov, sv. Tomaž Akvinski, ki uči, da bi bil Bog lahko ustvaril človeka, podvrženega trpljenju in smrti in poželjivosti, ker bi mu na ta način ničesar ne odtegnil, česar neobhodno zahteva človeška narava. (II. Sent. d. 31. qu. 1. a. 2.) Tudi sv. Cerkev je zavrgla nasprotni nauk nekaterih krivovercev, ki so učili, „da bi Bog ne bil mogel ustvariti človeka brez nadnaravnih milosti," zakaj tudi s samimi naravnimi darovi bi bil človek lahko dosegel svoji naravi primeren cilj, namreč spoznaval Boga, ga ljubil, izpolnoval naravni zakon ter zaslužil primerno plačilo, ali v nasprotnem slučaju primerno kazen. Toda Bog je v svoji neizmerni ljubezni določil človeku višji cilj. On ga je hotel k sebi vzeti, postaviti za svojega otroka, za dediča svojega kraljestva, kjer ga bo gledal iz obličja v obličje, užival in ga ljubil. Določil mu je v svoji neizmerni ljubezni nadnaravni cilj, katerega bi s svojimi naravnimi močmi ali darovi ne mogel nikdar doseči. Zato mu je poleg naravnih darov podelil še nadnaravne darove, katerih pri človeku na noben način ne zahteva njegova narava. To nam določno napoveduje sv. pismo. Kakor uče cerkveni očetje, nam to narekujejo že besede: „Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti," ker namreč beseda „podoba" pomenja naravne, beseda „sličnost" pa nadnaravne darove.

Že po svojih naravnih darovih je človek podoben Bogu; v prvi vrsti je duša podoba božja, ker je duh, ki ima um in prosto voljo, kakor je tudi Bog duh, ki ima najpopolnejši um in najpopolnejšo prosto voljo. Razen tega je pa človekova duša podobna Bogu po mnogih lastnostih, katere si more pridobiti, ki se v Bogu nahajajo v najvišji meri, na pr. po svoji pravičnosti, svetosti, vednosti, modrosti itd. Zlasti se pa podobnost človekova z Bogom razodeva v tem, da je človek gospodar zemlje, kakor je Bog gospodar vsega stvarstva. Zato tudi sv. pismo omenjenim besedam: „Naredimo človeka . . .“, pristavlja še pomenljive besede: „da gospoduje črez ribe v morju in ptice pod nebom in črez zverine in vsej zemlji, in vsej laznini, ki se giblje na zemlji.“ (I. Mojz. 1, 26.) Dasi je pa človek v prvi vrsti po svoji duši podoba božja, vendar se ta razodeva tudi po telesu. Duša bi pač sama po sebi kot duh ne mogla gospodovati vidnim stvarem, ampak more to gospodarstvo izvrševati le po vidnem telesu, torej po njem nekako razodevati podobo božjo.

Z nadnaravnimi darovi je pa Bog v svoji neskončni dobrotljivosti še višje povzdignil prvega človeka, ga še bolj storil sebi podobnega. Ž njimi mu je poleg naravne podobe vtisnil še nadnaravno podobnost svojega bitja.

Med temi nadnaravnimi darovi je bila najpoglavitnejša posvečujoča milost božja, s katero jima je okrasil dušo. Že modre sv. pisma nas uči: „Le to sem našel, da je Bog naredil človeka pravičnega, in da se je sam zapletel v nešteta vprašanja.“ (Prid. 7, 30.) Še določneje nam o tej milosti govori sv. apostol Pavel, ki nas opominja: „Ponovite se v duhu svojega uma in oblecite novega človeka, kateri je po Bogu ustvarjen v pravičnosti in resnični svetosti.“ (Efež. 4, 23. 24.) Ako apostol pravi, da naj se povrnemo k prejšnji pravičnosti in svetosti, pač določno napoveduje, da je človek moral imeti v početku pravičnost in svetost, da je moral biti v stanu posvečujoče milosti božje. „Čuj,“ pravi tu sv. Avguštin, „kaj sledi: Oblecite novega človeka itd., glej, to je Adam izgubil po grehu.“ (Gen. ad lit. VI. 26.) Sploh nas sv. apostol večkrat opozarja, posebno v listu do Rimljanov, da je Jezus Kristus prenovitelj človeškega rodu, po katerem dobimo, kar smo po Adamu izgubili. Po Kristusu pa postanemo deležni posvečujoče milosti božje, torej smo to izgubili in Adam jo je prej za se in za svoje potomce prejel. Vsled tega je tudi sv. Cerkev vse čase učila, da sta prva človeka prejela od Boga nadnaraven dar posvečujoče milosti božje. Na tridentinskem cerkvenem zboru izjavlja: „Kdor ne spoznava, da je Adam, ko je bil prestopil zapoved v raju, izgubil takoj svetost in pravičnost, v katero je bil postavljen, . . . bodi izobčen.“

Ta posvečujoča milost božja je pa provzročila, da je bil prvi človek na poseben način otrok božji. Bil je sicer že vsled stvarjenja njegov otrok, ki je kazal podobo očetovo, a milost božja ga je še preustvarila v otroka, ki je še očitneje razodeval svojo sličnost z Bogom. „Vsi, katere goni sv. Duh (se dajo voditi po sv. Duhu), so otroci božji,“ pravi sv. apostol Pavel. (Rimlj. 8, 14.) Kdor je pa v milosti božji, ta ima duha božjega v sebi, je torej otrok božji.

Kot otrok božji je pa prvi človek dobil pravico do nebeškega kraljestva, saj ima otrok pravico do očetove dedščine. „Ako (smo) otroci," pravi sv. apostol Pavel, „smo tudi dediči, namreč dediči božji, in sodediči Kristusovi." (Rimlj. 8, 17.) Po milosti božji je prvi človek dobil zmožnost, kakršne nima njegova narava, da se je mogel višje povzpeti, kot je mogel človek po svoji naravi slutiti, kaj šele zahtevati ali pričakovati. Bog je takorekoč okrasil njegovo glavo s krono, ki mu je bila najlepši kras, ki je pa ravno tako malo spadala k njegovi naravi, kot venec k bitju otroka, ki ga nosi, zakaj, če ga tudi izgubi, ostane otrok; venec je le njegov kras, a ni del njegovega bitja.

Razen milosti božje je pa Bog prvemu človeku podelil še druge nadnaravne darove. Enega izmed teh nam napoveduje modrc sv. pisma v besedah: „Napolnil ju je z modrim naukom. Ustvaril jima je učenost duha, z občutljivostjo je napolnil njuno srce." (Sir. 17, 5—6.) S temi besedami nam pač razločno napoveduje, da sta imela prva človeka globoko spoznanje. Odkrit jima je bil ves svet, saj jima je Gospod rekel, da naj gospodujeta vsej zemlji, da naj si jo podvržeta. Kako bi bila pač mogla to storiti, ako bi jima ne bil odkrit ves svet, znane vse stvari, njihova narava, njihove moči. Kakšna gospodarja bi pač bila, ako bi ne bila dobro poznala podložnih jima stvari? Mar nam tega ne potrjujejo besede: „Bog je privedel k Adamu vse živali zemlje in ptice neba, in Adam je imenoval sleherno žival." Kako bi bil pač mogel Adam imenovati stvari, ako bi ne bil poznal njihove narave, saj nam ime (zlasti v hebrejščini) napoveduje naravo imenovane stvari. Koliko je bilo torej spoznanje prvih človekov! Že modrijan Pitagora je rekel, da je moral biti tisti silno moder, ki je prvi dal imena stvarem. Na globoko spoznanje prvih človekov moremo tudi sklepati iz besed Adamovih, ki je rekel, ko mu je Gospod naredil ženo: „To je sedaj kost iz mojih kosti in meso iz mojega mesa; imenovala se bo možinja, ker je vzeta iz moža. Zaradi tega bo zapustil človek očeta in mater in se bo držal svoje žene in bodeta dva v enem mesu." (I. Mojz. 2, 23. 24.) Tu je Adam natančno opisal naravo svoje žene, njeno nalogo, opisal visoki pomen krščanskega zakona. Prva človeka sta pa tudi spoznala svoj nadnaravni cilj in vse, kar sta morala vedeti, da dosežeta ta svoj cilj. To visoko vednost in globoko spoznanje je pa tudi nekako terjala naloga, katero sta imela izvršiti. Bila sta namreč vzgojitelja, učitelja človeškega rodu. Kot taka sta potrebovala vednosti v vsem, kar je potrebno za življenje, kakor tudi v dosego nadnaravnega cilja, in sicer sta jo potrebovala takoj, ko sta stopila na svet, ker le tako sta se mogla ohraniti in tudi izvrševati svojo nalogo. Zato so tudi poganski modrijani enoglasno slavili visoko vednost in modrost svojih prvih starišev. Pesnik Lukan pravi o prvih stariših, da jim je Bog povedal vse, kar je treba vedeti. („Dixit simul nascentibus auctor, quidquid scire licet." Lucanus-Farsalice.)

Tretji nadnaravni dar, katerega je Bog podelil prvemu človeku, nam napovedujejo besede sv. pisma: „Bila sta pa oba naga in se nista sramovala." (I. Mojz. 2, 25.) Iz teh besed namreč sklepamo, da

nista prva človeka v začetku poznala poželjivosti, da nista čutila boja med mesom in duhom. „Dasi sta imela živalsko telo," pravi sv. Avguštin, „vendar nista čutila v sebi nobenega nepokoja." Človeško meso se po svoji naravi vzdiguje zoper duha in mu hoče gospodariti. A pri prvih človekih je posebna milost božja zadržavala, mirila meso, da se ni vzdigovalo zoper duha. Kakor olje pomiri valove morja, tako je milost božja v prvem človeku umirila valove poželjivosti. Vsled te milosti je bila njuna volja nagnjena k dobremu, pokorna Bogu, kakor ji je bilo meso pokorno. Zato pravi tudi sv. pismo: „Samo to sem našel, da je Bog ustvaril človeka pravičnega." (Prid. 7, 30.) Pravična in sveta sta bila prva človeka. Krasila ju je posvečujoča milost božja, da sta bila otroka božja in imela pravico do nebeškega kraljestva. Vsa njuna dela so imela višjo vrednost in večjo zaslugo.

Pa brezkončno dobrotljivi Bog ni samo njuni duši podelil nadnaravnih darov, podelil jih je tudi telesu. Človeško telo je po svoji naravi umrljivo, ker je sestavljeno iz več delov. Človek umre, ker s svojo hrano, spanjem in dihanjem ne more popolnoma nadomestiti tega, kar porabi telo. A do prvih človekov ni imela smrt oblasti. Bog je dal duši posebno moč, da je mogla odvračevati smrt od telesa, dokler je bila Bogu podložna. „Bog ni naredil smrti," nas uči sv. pismo, „smrt je prišla na svet šele po grehu." — „Bog je ustvaril človeka neumrljivega in po svoji podobi in sličnosti ga je naredil. Po zavisti hudobnega duha je pa smrt prišla na svet." (Modr. 2, 23. 24.) Isto oznanja tudi apostol Pavel Rimljanom, rekoč: „Kakor je po enem človeku prišel greh na svet, tako je po grehu prišla smrt." S temi besedami je prav očividno rečeno, da pred grehom smrti ni bilo. Isti je nauk cerkvenih očetov, isti sv. Cerkve, ki ga je določno izrazila na tridentinskem cerkvenem zboru. Ako pa smrt ni imela nobene oblasti do prvih človekov, potem ju tudi niso nadlegovale bolezni, trpljenje in nadloge, katerih posledica je smrt.

Kakršna sta pa bila prva človeka, takšen je bil tudi obdajajoči ju svet. „Zasadil je pa Gospod Bog raj veselja od začetka," beremo v sv. pismu, „in je vanj postavil človeka, katerega je bil naredil." (I. Mojz. 2, 8.) Kaj pa pomenja beseda: raj veselja? Ali si naj mislimo z visoko ograjo obdan prekrasen vrt z najrazličnejšim drevjem? Ali morda ta beseda samo pomeni srečen stan prvih človekov na duši in na telesu? Sv. Avguštin nam odgovarja, da beseda „raj veselja" ne pomeni samo enega, niti samo drugega, ampak oboje skupaj. Raj veselja je v resnici določen kraj, saj imenuje sv. pismo reke, ki so tekle skozi raj, dve se še dandanes tako imenujeta (Evfrat in Tigris). S temi besedami je pač napovedan kraj, kjer je takorekoč tekla zibelka prvih ljudi in vsega človeškega rodu. A beseda „raj veselja" pomenja tudi ves prva človeka obdajajoči svet, vse stvarstvo, in sicer čisto, ne še z grehom oskrunjeno, s posebnim blagoslovom božjim okrašeno stvarstvo. Vse stvarsto je pa v resnici bilo raj veselja za prva človeka, saj sta prva človeka v njem bila takorekoč kralja, neomejena gospodarja. Vse stvarstvo jima je bilo brez kakega ugovora pokorno, radovoljno je izvrševalo njuna povelja, ni poznalo

strahu do človeka in tudi on ni poznal strahu do njega. Nikakor nimajo torej prav tisti, ki se posmehujejo nad rajem, kot kako izmišljeno stvarjo. „Tisti slikarji," pravi po vsej pravici Fr. pl. Mayer, „ki slikajo Trojo, katero oblegajo Grki s topovi (tedaj namreč še niso poznali topov), store pač manjše protislovje (nezmisel), kakor tisti, ki menijo, da je paradiž (raj) le gola domišljija." (Blätter für höhere Wahrheit. XI, 50.)

Res presrečna sta bila prva človeka. „Učenost," pravi sv. Gregor Naciancenski, „je med vsemi človeškimi dobrotami prva." Zato vidimo, koliko se trudijo ljudje, da bi si jo pridobili. Celo svoje življenje se mnogi trudijo, da bi si jo pridobili, a naposled so primorani priznati, da so jim zakrite le premnoge stvari. Presrečne bi se šteli, ako bi jim bila narava odkrita. To srečo sta pa uživala prva človeka. Poleg tega sta uživala največji mir v svojem notranjem kakor tudi v vnanjem svetu. Njuno srečo tako lepo opisuje sv. Janez Krizostom: „Dokler prva človeka nista grešila, sta bila kakor angela v raju. V njiju ni gorela poželjivost, druge strasti ju niso nadlegovale. Naravnih potreb nista imela, ampak sta bila popolnoma neminljiva in neumrljiva; še celo oblačil nista potrebovala. Ker ni bil prišel še greh in še nista bila nepokorna, ju je oblačilo veličastvo, ki je od zgoraj, in zato se nista sramovala." (Hom. XV. in Gen. 4.) Kaj lepo piše o tej sreči tudi sv. Avguštin: „Človek je živel, kakor je hotel, dokler je hotel to, kar je Bog zapovedal. Hrana je bila ta, da ni stradal, pijača, da ni bil žejen. Ni se mu bilo bati bolezni od znotraj, nobenega udarca od zunaj. Največje zdravje je bivalo v telesu, največji mir v vsej duši, nobeno utrujenje ni motilo njegovega telesa, noben spanec ga ni nadlegoval zoper njegovo voljo." (De civ. Dei, 14, 26.)

Ali je pač mogoče, da bi človek mogel misliti, da je bil Bog dolžan to srečo podeliti človeku, da so bili ti darovi le naravni? Čuj apostola, ki nam kliče: „Glejte, koliko ljubezen nam je izkazal Oče, da se imenujemo otroke božje in smo ... Sedaj smo otroci božji, a še ni očito, kaj bomo. Vemo pa, da bomo, kadar pride, njemu podobni; zakaj gledali ga bomo, kakršen je." (I. Jan. 3, 1. 2.)

Ako vzame kralj otroka rokodelčevega za svojega, ako ga da primerno vzgojiti in ga določi za svojega naslednika na prestolu, kdo bi pač mogel reči, da je bil kralj to dolžan storiti? Kako bi mogli torej reči, da je bil Bog dolžan toliko povišati človeka, da ga je okrasil na duši in telesu ne le z naravnimi, marveč tudi z nadnaravnimi lastnostmi. Kako bi torej mogli reči, da so: posvečujoča milost božja, razsvetljenost duha, trdnost volje, neumrjočnost duše in telesa, in raj le naravni darovi? Ako bi bil Bog dal prvemu človeku le naravne darove, bi se vendar človek ne mogel pritožiti. „Ako bi bil človek tudi neveden in ubog prišel na svet," pravi sv. Avguštin, „bi vendar ne mogel grajati Boga, ampak hvaliti." Ko je torej Bog človeku podelil te nadnaravne darove, mu je razodel svojo neizrekljivo dobrotljivost, ker mu je dal, česar mu na noben način ni bil dolžan dati.

Ali je pa te darove namenil samo prvima človekoma? Sv. vera nas uči, da je Adam prejel te darove tudi za svoje potomce, za ves

človeški rod. Kakor velja plemstvo, katero cesar komu podeli, za njega in za vse njegove potomce, tako je tudi Bog plemstvo, katero je podelil Adamu, ko ga je po svoji milosti preustvaril v svojega otroka, dediča večnega kraljestva, okrasil z raznimi nadnaravnimi darovi, podelil ne samo njemu, ampak vsem njegovim potomcem. To posnamemo že iz besed, s katerimi je Bog prvega človeka postavil za gospodarja vsem stvarem: „Rastita in množita se in napolnita zemljo ter si jo podvrzita, in gospodujta ribam v morju in pticam pod nebom in vsem živalim.“ (I. Mojz. 1, 28.) Tu določno izroča gospodarstvo prvima človekoma in njunemu zarodu. Ako pa gospodarstvo, potem je tudi posvečujočo milost božjo določil njunim potomcem, zakaj to je glavni pogoj tega gospodarstva. Isto sledi tudi iz Gospodovih besed: „Od vsega drevesa v vrtu jej, od drevesa spoznanja dobrega in hudega pa ne jej, zakaj kateri dan koli boš jedel, boš moral umreti.“ Tu Gospod naravnost napoveduje Adamu, da bo ohranil toliko časa neumrljivost telesa, dokler ne bo grešil. Od Adama je bilo odvisno, koliko časa bo imel on in njegovi potomci dar neumrljivosti. Tudi sv. Cerkev se je na cerkvenih zborih izjavila, da je Adam prejel nadnaravne darove tudi za svoje potomce. Na cerkvenem zboru v mestu Orange (Oranž), na Francoskem, je izjavila, da je „človeška narava,“ torej ne samo Adam, prejela od Gospoda zveličanje, in na tridentinskem cerkvenem zboru je izjavila, da „Adam ni samo za se, ampak tudi za nas izgubil od Boga prejeto svetost in pravičnost;“ ako jo je pa izgubil za vse, jo je pač tudi dobil za vse. Ako je pa Adam dobil toliko srečo za vse, potem bi jo pač morali tudi mi vsi uživati. Ali jo pa uživamo?

2. Velikanska izprememba.

„Človek, rojen iz žene, ž'vi le malo
časa in mnogo nesreče ga obišče.“
(Job 14, 1.)

Presrečen je bil prvi človek. Ali je pa to vedno tako ostalo? En sam pogled na nas in nas obdajajoči svet nas takoj prepriča, da se je s človekom izvršila velikanska izprememba. Zaman iščeš v njem globokega spoznanja. Vsak dan lahko čujemo tožbe o človekovi nevednosti. Le premnoge reči so mu zakrite, in le z največjim trudom si pridobi spoznanje nekaterih reči. Dasi bi s svojo pametjo lahko našel Boga, vendar ga samemu sebi prepuščen le težko najde. Pa kakšne pojme ima o njem! Saj smo videli, da so mnogi častili po več bogov, katere so si sami narejali iz kamena ali lesa. Pa kako so jih mnogokrat častili! Z najostudnejšimi pregrehami, z največjimi nesramnostmi! O kako zelo je človeku otemnel razum! Ako zavrže vero, potem mora pri najvažnejših vprašanjih reči: Ne vemo in ne bomo vedeli.

Vsa narava mu je odrekla svojo pokorščino, le s silo jo privede do tega, da mu služi. Živali so njegove sovražnice. Celo krotke domače živali ga ne ubogajo vselej, divje pa hrepenijo po njegovi krvi.

Prej brez trpljenja, bolečin, žalosti, ga sedaj neprenehoma obiskujejo najrazličnejše bridkosti, trpljenja, in naposled se še oglasi strašna smrt. Zemlja je človeku res postala solzna dolina, saj s solzo pride na svet in s solzo jo zapusti. Njegovo srce ne more biti, da ga ne obdaja trnjeva krona. Malo veselja in dobrot mu nudi ta svet, a še te mu zagreni preteča mu smrt. Kar je rekel Job: „Človek le malo časa živi, a obišče ga veliko bede," to je kaj živo opisal tudi rimski pisatelj Plinij: „Človek je edino živo bitje, katero narava golo postavi na mrzli svet, kjer je od prvega trenotka izročeno jokanju in vzdihovanju. Od vseh stvari ni nobeni odločeno preliti toliko solza; te solze se pa začnejo z njegovim življenjem. Smeh pa, o veliki bogovi, če se tudi pokaže pred navadnim časom, vendar se ne pokaže na ustnicah otrokovih pred štiridesetim dnevom. S takimi upi leži zvezan na rokah in nogah; to bitje, ki bo drugim stvarem določalo zakone — se joče. Z muko in kaznimi začenja človek svoje življenje in vsa njegova pregreha je, da je bil rojen. Živali so v mnogem oziru srečnejše od ljudi. One so že po svojem rojstvu sposobne, da si ohranijo življenje, ne vedo za bridkost in stisko, one ne gledajo polne skrbi v prihodnjost in brez muke vesti lahko vstrezajo svojemu poželjenju." (Hist. nat. VII.)

Ni ga več miru v zunanjem svetu — a izgubil se je tudi mir v njegovem notranjem. V njem biva veden boj med duhom in mesom in večje je njegovo nagnjenje k hudemu kot pa k dobremu. To nagnjenje se pokaže že v malem otroku in ne izgine v osivelem starčku. Kolikor bolj raste človek, toliko bolj raste tudi to nagnjenje. Tudi najboljša in najskrbnejša vzgoja ga ne more popolnoma zatreti, in tudi večletni boj mu ne vzame vseh moči. „Čut in misel človeškega srca sta že od mladosti nagnjena k hudemu," pravi že Mojzes (I. Mojz. 8, 21). Pritrjuje mu z določnimi besedami sv. apostol Pavel, ki pravi: „Jaz sem prodan pod greh. Kar delam, ne spoznam; ne storim namreč dobrega, kar hočem, ampak storim hudo, kar sovražim." (Rimlj. 7, 14. 15.) Isti glas nam odmeva iz spisov najstarejših modrijanov, kakor tudi novodobnih pisateljev. „Večkrat sem v dolgih nočeh čuječ premišljeval vzroke človeških hudobij," piše pesnik Euripides. „Mi vidimo in delamo hudo, mi poznamo čednosti, a se vdajamo pregrehi. Življenje je posejano s klječmi, h katerim nas goni nevarno nagnjenje." (Hypol. II. dej., 2. prizor.) Rimski pesnik Ovid poje: „Jaz vidim dobro in je odobrujem, a vendar grem za hudim" (Video meliora probique, deteriora sequor), in na drugem mestu: „Mi hrepenimo po prepovedanem in želimo, kar se nam je odreklo. Toliko bolj se nam ljubi, kolikor manj je dovoljeno." (Am. III. 4.) Rimski modrijan Seneka priznava: „Mi moramo isto o nas reči, da smo hudobni, da smo bili hudobni, in, nerad pristavljam, da bomo hudobni." (De Benef. I, 10.) To je tako očividno, da pravi grški pisatelj Tukidides, „da je veliki nespametnež tisti, ki bi ne hotel spoznati, da je človeški rod vedno k hudemu nagnjen." (De bell. Pelop. III, 45.) In pritrditi moramo Plutarhu, ki pravi, „da bi bil človek najbolj divja žival, ako bi nam stroga vzgoja ne prišla na pomoč." (De leg. 9, 854.) Toda, dovolj prič, saj nas o tem lahko prepričuje vsakdanja izkušnja.

Odkod ta velikanska izprememba? Ali jo je mar edino le Bog provzročil? O, tega si ne moremo in tudi ne smemo misliti, saj je on ljubezen in svetost, ki ljubi vse dobro in sovraži vse hudo. Kako bi bilo mogoče, da bi bil on človeku dobro tako težavno storil, hudo pa tako lahko? On, neskončna dobrotljivost in ljubezen, naj bi bil človeku naložil toliko breme trpljenja, težav in nadlog? To je naravnost nemogoče, zato so si nekateri zraven dobrega Boga mislili še drugega boga, hudobnega, od katerega prihaja vse hudo. A tudi to je nemogoče, saj je Bog večno bitje, ki mora biti najpopolnejše, brez sence kake nepopolnosti, hudega. Ne, na tej izpremembi ne more biti vzrok edino le Bog. Zlasti z ozirom na hudobno nagnjenje človekovo so zopet drugi učili, da pride človek dober na svet, in da ga le človeška družba pokvari. Ta nauk je oznanjeval na Francoskem Rusó (Rousseau) in je tudi našel obilo pristašev. In še danes temelji vsa brezverna vzgoja na njegovem nauku. Da je ta nauk popolnoma napačen, nam priča dejstvo, da je slabo nagnjenje v človeškem rodu splošno. Ne najdeš ga samo v odraslih, ampak razodeva se že pri otroku. Zato pravi kaj dobro francoski učenjak Le Play: „Naši očetje so bili v to napačno tolmačenje človeške narave povsem zatelebani in so s tem nasprotovali izkušnji vseh časov. Najpreprostejša dojka in najbistroumnejša mati moreta vsaki čas opazovati, kako hudo (slabo) nagnjenje prevladuje že otroka. Veliki misleci, ki so sami opazovali otroško dobo, so prišli do istega zaključka. Vsi učitelji, ki so vzgojili imenitne može, so to le na ta način dosegli, da so z vso vnemo zatirali huda nagnjenja svojih učencev.“ — Pa kake posledice bi lahko izvajali iz tega nauka, ako bi bil resničen. Ako je družba tako slaba, da pokvari otroka, potem proč ž njo; ako niso sedanje naprave v človeškem rodu nič vredne, potem jih je treba odpraviti. Kdo ne uvidi, da morajo iz tega nauka izvirati najstrašnejše posledice!

To nam kaj živo potrjuje zgodovina francoskega naroda, ki se je bil poprijel tega nauka in iz njega izvajal posledice. Opisuje nam jih omenjeni Le Play (Le Pleí): „Iz tega nauka, da pride človek dober na svet, nauka, ki nasprotuje zdravi pameti in izkušnji, so izvirala kakor iz umazanega vira mnogoštevilna pogubna načela, ki so provzročila francosko prekucijo in sedanje ponižanje francoskega naroda... Od tedaj so ta napačna načela svoje razdiralno delo nadaljevala, zavirala ves trud pametnega in pridnega naroda in so l. 1870 naredila francoski narod najnesrečnejšega izmed vseh narodov“ (ko so namreč Nemci premagali Francoze). (Le Play, La reforme en Europe itd., str. 59.) Ako pa ima ta nauk tako zle posledice, kako bi pač mogel biti resničen? Sploh je pa ta nauk, da pride človek dober na svet, zavrnil že rimski modrijan Seneka: „Kaj se motimo? Hudo ne prihaja od zunaj, ampak je v našem notranjem.“ (Ep. 50.) Isto uči tudi novodobni modroslovec Kant. — Ali je pa mar ta notranji boj le posledica tega, ker je človek iz telesa in duše? Tudi ne; ako bi bil ta boj povsem naraven, potem bi morale obe moči, hudo in dobro, imeti enako velikost. Nikakor bi si ne mogli razlagati, zakaj da je nagnjenje k hudemu večje kot pa nagnjenje k dobremu.

Ako pa to hudo nagnjenje, ako ta velikanska izprememba ne izvira od Boga, ako ne prihaja od zunaj, in je le v notranjem, potem jo je pač moral provzročiti sam človek. Tako je tudi sklepal človeški rod že od nekdaj. Prepričan je bil, da na človeku leži huda krivda, ki mu provzroča toliko gorja. To prepričanje je razodeval s svojimi spravnimi daritvami, katere nahajamo pri vseh narodih. Prepričan je bil tudi, da že otrok pride s to krivdo na svet, zato je bilo pri mnogih narodih v navadi očiščevanje (lustra) otrok po rojstvu, obrezovanje in dr. To prepričanje nam kaj določno napovedujejo tudi modrijani. Cicero piše: „Te zmote, ta beda človeškega življenja je vzbudila v duhovnih, ki so imeli nalogo razlagati božje skrivnosti, vero, da se v tem žalostnem stanu rodimo le v ta namen, da popravimo hudo pregreho, katero smo storili v boljšem življenju. In meni se zdi," pristavlja, „da so vsaj nekoliko pravo zadeli." (Fragm. Hortensii.) Tudi Platon pravi: „V skrivnostih je nam izročeno, da smo tu v ječi, da popravimo star dolg." (Phaedon 82.)

Drugi so sicer učili, da tu trpimo za grehe, katere smo sami storili, ali katere je storila naša duša, preden se je združila s telesom. Toda ko bi to bilo, bi se pač morali zavedati greha, katerega smo storili, kraja, kjer se je to zgodilo itd. A tega se ne zavedamo. Krivično in nespametno bi pa bilo, ako bi trpeli kazen za greh, katerega se niti ne zavedamo. Kakor je že iz tega razvidno, se je človeški rod vedno bavil z vprašanjem, odkod velikanska izprememba, katera se je morala s človekom izvršiti, a sam s svojo pametjo ni in tudi nikdar ne bo našel povoljnega odgovora. Povoljni odgovor daje nam edino le sv. vera, ki nas uči, da je že prvi človek z grehom provzročil to velikansko izpremembo. Kako pa?

3. Poskušnja.

„Treba je bilo, da te je skušnjava izkusila." *(Tob. 12, 13.)*

„Vzel je torej Bog človeka in ga je postavil v raj veselja, da bi ga obdeloval in v a r o v a l." (I. Mojz. 2, 15.) S temi besedami nas sv. pismo uči, da je Bog človeku dal nadnaravne darove, raj veselja, da se vedno bolj in bolj izpopolnuje, vedno bolj vrednega stori popolnega združenja ž njim, to je, gledati ga iz obličja v obličje, in da te darove tudi ohrani, obvaruje za svoje potomce. Presrečen je bil prvi človek, a to srečo si je moral takorekoč prislužiti, ako jo je hotel ohraniti sebi in svojim potomcem. Ako Bog podeli darove, združi ž njimi tudi nalogo. Zato ga je dejal takorekoč na poskušnjo, da se odloči ali za njega ali pa proti njemu. Dal mu je pa zapoved: „Od vsega drevja rajskega jej, od drevesa spoznanja dobrega in hudega pa nikar ne jej! Zakaj, katerikoli dan boš jedel od njega, boš umrl smrti." (I. Mojz. 2, 16. 17.)

„Kako malenkostna, kako otročja zapoved," bo rekel marsikdo, kakor jih je že mnogo reklo. Zaničljivo se marsikateri rogajo tej zapovedi, češ, s takimi pravljicami je mogoče slepiti le še otroke, ne pa razumnih ljudi. Kaj, od enega drevesa, oziroma njegovega sadu,

naj bi bila odvisna vsa sreča in nesreča prvega človeka in vsega človeškega rodu! Na prvi pogled se nam res zdi ta zapoved malenkostna, skoraj bi rekel, otročja, a če stvar trezno premislimo, ne bomo ničesar našli v njej, kar bi ne bilo primerno ali dostojno, bodisi za človeka, bodisi za Boga, marveč iz nje šele spoznamo brezkončno ljubezen in dobrotljivost božjo.

Ali je bila zapoved ali poskušnja potrebna? Bog je človeka tako bogato obdaril, da je bil le malo nižji od njega, saj mu je bila pokorna vsaka stvar. Kako lahko bi se bilo tu prigodilo, da bi si bil človek domišljeval, da je vse to le njegovo delo. A zapoved ga je spominjala, da je eden še višji od njega, od katerega je vse, in kateremu je tudi on dolžan izkazovati spoštovanje, ljubezen in pokorščino. „Adam bi ne bil mislil na to," pravi sv. Avguštin, „da je Bog njegov gospod, ako bi mu ta ne bil dal zapoved." (De Gen. ad l. VIII. 13.) Tudi sv. Janez Krizostom pravi: „Kakor darežljiv gospod, ki svojih velikih in krasnih palač ne prepusti drugemu v porabo za vso ceno, kolikor so vredne, ampak le zahteva kako majhno priznanje, da si ohrani svoje dostojanstvo, in da se uživavec vedno zaveda, da ni on gospodar palač, ampak da jih le po dobroti in darežljivosti njegovi uživa, tako je tudi Bog storil s prvim človekom. Ko mu je izročil ves vidni svet, pripravil v raju prebivališče in mu dal njegove dragocenosti, mu je prepovedal sad drevesa, da se človek ne prevzame v napuhu, in da ne misli, da je vse, kar vidi s svojimi očmi, postalo po njem." (Hom. XVI. 6. in Genes.)

Bog je dal človeku prosto voljo. A kaj bi mu koristil ta dar, ako bi ne imel priložnosti ga rabiti, se odločiti za Boga ali proti njemu. Bog je človeka ustvaril, da ga ljubi. A ljubezen se pokaže šele v poskušnji. Ako smo s kakim človekom sklenili prijateljstvo, ako koga ljubimo zaradi dobrot, katere smo prejeli od njega, ni pač nič posebnega, ako ga ljubimo, dokler ne poznamo boljšega od njega, od katerega bi mogli več pričakovati. Naša ljubezen in zvestoba se šele tedaj pokaže kot prava in stanovitna, ako mu ostanemo zvesti tudi tedaj, kadar se nam ponuja drug prijatelj, četudi le dozdevno boljši, od katerega bi mogli več pričakovati. Šele poskušnja pokaže pravo ljubezen in zvestobo. Zato je morala tudi prvega človeka preskusiti poskušnja, da pokaže svojo ljubezen in zvestobo do Boga, da se odloči za njega ali proti njemu, ter se s tem skaže vrednega njegove ljubezni, njegovih darov.

Pa čemu tako malenkostna zapoved, od katere naj bi bila odvisna vsa sreča in nesreča prvega človeka in vsega človeškega rodu?

Kadar stopi mladenič med vojake, postavi se pred njega polkova zastava. Tu mora priseči, da bo vedno zvest ostal tej zastavi, da je ne bo nikdar zapustil, da jo bo branil do zadnje kapljice svoje krvi. Četudi je zastava vsa pretrgana in prestreljena, vendar jo vojak v vojski drži z zadnjimi močmi svojega telesa ter je ne izpusti, dokler mrtev ne pade na tla. Vojaku, ki je pogumno branil zastavo, vladar pripne na prsi križec za hrabrost ter ga poviša v službi. Ves narod ga proslavlja. Gorje mu pa, ako jo zapusti, zapadel je gotovi smrti. Ves narod ga zaničuje in izključi iz svoje srede kot sramotnega izda-

javca, beguna. Ali je pa mar le zastava, kos lesa in pobarvanega platna ali svile, za katero daruje vojak svoje življenje, od katere je odvisna njegova sreča ali nesreča, čast ali sramota? O ne, vsakdo ve, da je zastava sama na sebi malenkostna stvar, le podoba, ki pomenja vladarja in domovino. — Pečat je pač malenkostna stvar. Toda če vladar pritisne svoj pečat na kako listino, ta pečat oznanja vladarjevo voljo, ki potrjuje listino in ji daje veljavo. Pečat, malenkostna stvar, je nekako podoba vladarjeve oblasti. Slično je pri bankovcu, ki je papir kakor kak drug, a vendar ima svojo določeno veljavo, ker nosi znak, pečat vladarjev. — Ista je bila tudi z drevesom v raju. Samo na sebi malenkostna stvar, je vendar prvemu človeku oznanjalo božje veličastvo, kateremu mora biti pokoren, kateremu je dolžan zvestobo, vdanost in ljubezen.

Malenkostna je res bila naloga prvega človeka, a ravno to nam kaj očitno razodeva božjo dobroto in ljubezen. Bog bi mu bil lahko dal veliko težjo nalogo. A tega ni storil, ker ga je hotel obvarovati nesreče. Ves raj mu je bil na razpolago, kako lahko bi se bil pač zdržal prepovedanega sadu. Lahko bi ga bil postavil takorekoč med sebe in hudobnim duhom ter mu zapovedal, da naj se odloči za enega ali za drugega. Ali tega ni storil, zakaj, ko bi se bil človek odločil za hudobnega duha, bi bil za vekomaj njemu zapadel, in Bog bi mu ne bil mogel odpustiti. Toda, ker mu je dal zapoved, da naj se zdrži prepovedanega sadu, mu je mogel pomagati, ako je ta zapoved prelomil. Njegova hudobija je bila na ta način manjša in božje usmiljenje mu jo je moglo odpustiti. — Kako bi se torej mogel pameten človek rogati zapovedi v raju? Ali ni marveč primoran občudovati in hvaliti neskončno modrost in dobrotljivost božjo?

4. Padec.

„Padec človekov je temelj bogoslovja skoraj vseh starih narodov sveta.“
(Voltaire, Essai sur le moeurs. V.)

Bog je prvega človeka postavil na poskušnjo, sv. vera nam pa oznanja, da prvi človek te poskušnje ni prestal, da ga je hudobni duh zapeljal v podobi kače ali skrit v kači, da je prestopil dano mu zapoved. (Glej Lampe, Zgodbe sv. pisma I., str. 45 nasl.)

Tudi tej zgodbi se upira človeški razum, zato pravijo nekateri, da nam te zgodbe ni razumeti tako, kakor govore besede sv. pisma, ampak da se nam s temi besedami le v priliki oznanja, da sta se prva človeka na katerikoli način pregrešila proti Gospodu svojemu Bogu. Mnogi menijo, da je za temi besedami skrit nečisti greh, katerega sta storila prva človeka. To pa naravnost ni mogoče, ker je Bog prva človeka že v raju združil v zakon ter jima zaklical: „Rastita in se množita!“ (I. Mojz. 1, 28.)

Sicer nam pa že vsa zgodba sama priča, da nam je vso stvar umeti tako, kakor jo pripoveduje sv. pismo. Ves dogodek se namreč tako preprosto pripoveduje, da si ni mogoče misliti, da bi bila v

teh besedah kaka prilika. Še bolj se o tem prepričamo, ako preudarimo vso zgodbo v njenih posameznih delih, ker nam takorekoč opisuje zgodbo vsakega greha. Poskušnja je bila takorekoč potrebna. Pa odkod naj bi bila prišla ta poskušnja ali izkušnjava? V njihovem notranjem se ni mogla vzbuditi, saj je bilo meso povsem pokorno duhu. Milost božja je krotila njihovo poželjivost, da se ni mogla vzbuditi. Zato je morala priti izkušnjava od zunaj. In sv. pismo nam pripoveduje o kači, ki se je prikazala pri prepovedanem sadu. Kdo pa je bil ta kača, ki je govorila, saj kače navadno ne govore? Že prej smo se prepričali, da je Bog ustvaril tudi angele, od katerih so se nekateri pregrešili in bili zavrženi iz nebes. Ti zavrženi duhovi sovražijo Boga in skušajo iz zavisti človeku škodovati ter ga privesti v isto nesrečo, v kateri so sami. Hudobni duh je torej vzel na se podobo kače ali pa kačo obsedel. Da mu je to mogoče, pač nihče ne more dvomiti, saj je hudobni duh že pogosto obsedel celo človeka in si tudi privzel podobo raznih stvari. Kaj pa, da Mojzes tega naravnost ne pove? Za to je imel jako tehtne vzroke. On ne omenja sploh stvarjenja in padca angelov niti z eno besedo, ker ni hotel svojega ljudstva postaviti v nevarnost, da bi se vdalo malikovanju. Izraelsko ljudstvo, ki je bilo sredi malikovavcev, je bilo kaj zelo nagnjeno k malikovanju. To nagnjenje je razodelo ob mnogih prilikah, na pr. ko je Mojzes šel na goro Sinaj. Kako lahko bi se bilo tu zgodilo, da bi bilo začelo angele po božje častiti, ako bi jih bil Mojzes le omenil ali opisal njihovo moč.

Hudobni duh, ki je oče laži, lažnik od začetka, je torej v podobi kače skušal prva človeka. Pa kako? Kdor je že smrtno grešil, našel bo v zgodbi sv. pisma o prvem grehu iste okoliščine. Najprej hudobni duh vzbudi v prvem človeku dvom nad božjo besedo, češ, saj ni tako, kakor je vama rekel Bog. Ali ni isto tudi začetek vsakega greha? Dokler je človeku zapoved božja gotova in jasna, se ne bo kmalu odločil, da bi jo prestopil. A kakor hitro začne dvomiti, je li to prepovedano ali ne, je storil že prvi korak h grehu. Toda če si človek tako misel hitro izbije iz glave, je premagal izkušnjavo. Gorje mu pa, če se mudi v tem dvomu, ako si začne zapoved ogledavati, ali ima zanj kaj koristi ali ne, je li on dolžan jo izpolnjevati itd. Kolikor dalje časa se mudi s takim premišljevanjem, tem bolj se približuje grehu. Ista je bila pri Evi. Namesto da bi se bila odstranila, ko ji je kača vzbujala dvome, da bi se bila s studom odvrnila od nje, se še začne s kačo pogovarjati, kača pa postaja vedno pogumnejša. Zdaj že naravnost Boga postavi na laž, rekoč: „Ne bosta umrla, ne.“ Ko Eva le še ne beži, prime jo za najobčutljivejšo stran, za napuh, ter ji napove veliko korist, ki jo čaka, ako prelomi zapoved božjo. „Bog ve, da katerikoli dan bosta jedla, se vama odpro oči in bosta kakor bogova spoznala dobro in zlo.“ Iz ene strani jima vzbudi napuh, kaže veliko korist, z druge strani jima pa jemlje ljubezen do Boga, katerega jima opiše nekako kot trdosrčno bitje, ki jima je najboljše pridržal. Eva verjame in greh je že v srcu storjen. Le malo je še treba in storjen bo v dejanju. Tu se vzbudi vsled greha še poželjivost, ki je doslej mirovala. Eva pogleda sad in zdi se ji, da

je dober za jed in lep za oči in za pogled prijeten — in Eva vzame in jé — ter greh v dejanju dovrši. Ali ni to živa podoba vsakega greha? Dvom, nevera, napuh, poželjivost, ali niso to dejanja, ki pri vsakem grehu slede drug za drugim? Ako si že storil smrten greh, poglej v svoje srce in isto boš opazoval, kar pripoveduje sv. pismo o prvem grehu. Kako bi torej mogla biti ta zgodba le izmišljotina, le prilika? Da, prilika je, a prilika vsakega greha. „Tudi sedaj," pravi sv. Avguštin, „se vsakemu izmed nas, ki pade v greh, godi ista, kar se je godilo pri onih treh: kači, ženi in Adamu." (Gen. c. Manich II, 21.)

Ko je pa bil greh storjen, ali se ni ista godila prvima človekoma, kakor se godi vsakemu grešniku po storjenem grehu? Kadar storiš greh, ali ti ne stopi hudobija v vsej svoji strasti pred oči? Tedaj spoznaš, kaj si storil. Poglej ubijavca; šele tedaj se strezne, ko je izvršil svoje hudodelstvo. Šele tedaj mu nehote pride na jezik vprašanje: Kaj sem storil? In glej, o prvih človekih pravi sv. pismo, da so se jima odprle oči, da sta spoznala hudo, katero sta storila. Tu pa boš morda vprašal: Ali pa nista prej poznala dobro in zlo? Kako sta pač mogla grešiti, ako nista vedela, kaj je dobro, kaj je hudo? — O, dobro sta poznala, kaj je dobro in kaj je zlo, saj je bil njuni um razsvetljen, vedela sta, kaj je dobro in kaj hudo, a tega še nista poznala iz izkušnje. Šele sedaj, ko sta grešila, spoznala sta tudi iz izkušnje, kaj je hudo, kaj je dobro. Zlasti sta tedaj spoznala telesno hudo, namreč trpljenje, bolečine, katerih prej nista poznala. Ko je pa človek storil greh, vzbudi se mu vest, glas božji, ter mu očita pregreho. Bog mu ni več dober oče, ampak oster sodnik, pred katerim se trese in katerega se boji. Isto se je godilo pri prvih stariših. „In ko sta slišala glas Gospodov, sta se zbala in skrila." (I. Mojz. 3, 8.)

V zgodbi prvega greha nam torej sv. pismo živo opisuje zgodbo vsakega greha. Kako bi si torej mogli misliti, da je vsa stvar izmišljena! Razen tega pa ta dogodek v isti obliki nahajamo skoraj pri vseh narodih sveta. Ta dogodek je bil pač velikanskega pomena za prva človeka in ves človeški rod. Zato se je pač moral globoko vtisniti v njegov spomin. Prva človeka sta ga pripovedovala svojim otrokom, ti zopet svojim potomcem. Tako je šla ta dogodba takorekoč od ust do ust. Seveda se je po nekoliko izpremenila na tem potovanju, a v bistvu je ostala ista, kakor nam jo popisuje sv. pismo. Pri Perzijanih pripoveduje bajka, da je Ormuzd, bog vsega dobrega, človeka postavil na kraj prijetnosti in blagostanja. Ljudje so tu molili drevo življenja in jedli od njegovih sadov, kolikor so hoteli. To je trajalo toliko časa, dokler ni Ahriman, bog vsega hudega, v podobi kače premotil prve ljudi, da so jedli od njegovih sadov. On jih je pregovoril, da je on vse ustvaril. Ker so mu verovali, je bil on njihov gospodar in so izgubili sto sreč, katere so doslej uživali, samo eno so ohranili.

Po indijski bajki je Bog ustvaril človeka iz blata. Postavil ga je v deželo vsega dobrega, kjer je bilo drevo neumrljivosti. Spodnji bogovi so našli drevo in so jedli od tega drevesa, da bi ne umrli. Kača Sehnieu, ki je čuvala to drevo, se je vsled tega tako razsrdila,

da je svoj strup razlila po vsem svetu in ga vsega pokvarila, tako da bi bilo moralo umreti vsako živo bitje, ako bi se bog Šiva ne bil učlovečil in jo požrl. Obširno popisujejo tudi kitajske knjige srečno dobo prvih starišev in njeno izgubo. Povsod je vse rastlo samo od sebe. Človek je prebival sredi med živalmi, vse stvarstvo je bila ena družina. Čednost so izvrševali brez pomoči kake vednosti, in živeli so v nedolžnosti, ne da bi poznali poželjivosti mesa. In in Jang, prva človeka, mož in žena, sta živela v popolni edinosti in soglasju. To dobo imenujejo dobo velike edinosti. Ali to srečno dobo je človek izgubil zapeljan od Fohija, katerega je bil zmaj poučil v skrivnostih. Glavni vzrok nesreče pa je bila žena. Sloveči potovavec pl. Humboldt nam pripoveduje, da v meksikanskih izročilih ni nič tako znanega kot mati človeškega rodu, žena Kačina, ki je zapravila prvo dobo, ki je bila doba sreče in nedolžnosti. (Reisen in den Cordill. I, 137.) Isto zgodbo so našli potovavci na karolinskih otokih (blizu Avstralije), na jugu Afrike pri Hotentotih itd.

Egipčani imenujejo prvega človeka Oziris, ki je bil rojen v raju (Niša). Ta raj je bil po njihovem mnenju otok, katerega je obdajala sveta reka, in je visoko pogorje, strmo na vseh straneh. Tam so krasni travniki polni cvetlic, drevje z večnim cvetjem. Sestra in žena prvega človeka je bila Izis. Oba sta sezidala tempel. Njuna prva doba je bila zlata. Oziris gre iskat neumrljivost, zapusti Egipet in prepotuje ves svet. Slednjič ga premaga in umori hudobni duh Typhon (Tifon), ki se slika v kačji podobi. Izis, njegova sestra in žena, se bojuje s kačo. Njen sin Horus jo šele popolnoma premaga. Istotako govore Rimljani in Grki, kot smo že omenili, o prvi dobi človeškega rodu kot zlati dobi. Tedaj, pravijo, so ljudje občevali z bogovi. Da se je pa ta srečna doba izgubila, sta bila kriva Prometej in njegov brat Epimetej. Ta dva sta bila sinova Japetova, ki je bil pahnjen iz neba, in od katerega izvira ves človeški rod. Prometej je hotel najvišjemu bogu (maliku) Zevsu ukrasti njegovo skrivnost. Ukradel mu je sveti ogenj in ga je pri daritvi ogoljufal. Za kazen je bil k skali priklenjen in vedno ga je mučil jastreb, ki mu je izjedal čreves. Zevs pa je ustvaril ženo z imenom Pandora ter ji je dal škatlico, v kateri so bila vsa zla. Dal jo je Epimeteju za ženo. A žena odpre škatlico in vsa zla so šla iz nje ter se po vsem svetu razkropila. V dnu škatlice je ostalo le upanje. Vsa zla pa bodo enkrat zopet izginila in tudi Prometej bo enkrat rešen svojih muk.

Ako se pa te pravljice tako lepo skladajo s sv. pismom, ki je dokazano najstarejša listina sveta, kaj sledi iz tega? Ali ne priča to, da je bil človeški rod o svoji zibelki poučen in da mu usodepolni dogodek ni mogel več iz spomina? V čemur soglaša ves človeški rod, to pač ne more biti izmišljotina. Ravno te pravljice nam zgodbo sv. pisma kažejo v pravi luči in v vsi resničnosti. „Zgodovina najstarejšega modroslovja (katero se ravno v teh pravljicah kaže),“ pravi učeni Fr. pl. Schlegel, „je najlepša in najbolj podučna razlaga sv. pisma; zakaj nasprotje zmote nam kaže resnico v novi in svitlejši luči.“ (Über die Sprache und Weisheit der Inder, str. 198.) Ravno to soglasje vseh narodov z zgodbo sv. pisma nam je kaj očiten dokaz, da

je ta resnična. Zato je moral celo brezverni francoz Proudhon priznati: „Resnica o izvirnem grehu temelji na soglasju vsega človeškega rodu in dobiva s tem najvišjo stopinjo verjetnosti.“ (Systeme des contrad. écon. I.)

5. Posledice padca.

„Morte morieris. — Smrti boš umrl.“
(I. Mojz. 2, 17.)

Karol IX., francoski kralj, je vprašal nekoč slovečega pesnika Torquato Tasso, kdo da je po njegovem mnenju najsrečnejši. „Bog,“ odvrne pesnik. „To ve vsak človek,“ pravi kralj, „toda jaz bi rad vedel, kdo je za Bogom najsrečnejši?“ — „Tisti, ki je Bogu najpodobnejši,“ odgovori Tasso. Premoder odgovor! Ako je Bog najsrečnejši, potem pač mora tisti, ki mu je najbližji, biti najsrečnejši za njim. Kako srečna sta bila torej prva človeka, zakaj podobna sta bila Bogu po svojih naravnih, zlasti pa po svojih nadnaravnih darovih. A to srečo jim je hotel neskončno dobrotljivi Bog nekako še povečati. Povej mi, dragi čitatelj, kdaj je otrok bolj vesel, kadar mu kdo podari kak denar, ali če ga sam zasluži? Gotovo, otrok (in sploh vsak človek) je vesel, ako mu kdo kaj podari, a vse drugače, večje veselje razodeva, ako si je to sam prislužil. S kolikim veseljem hiti otrok k očetu in materi ter jima kaže zasluženi denar. Iste sreče je hotel Bog deležna storiti tudi prva človeka. Podaril jima je nepopisno srečo, a da bi ta sreča bila še večja, popolna, zato je hotel, da si jo tudi zaslužita, da bi jo uživala kot nekako plačilo. V ta namen jima je dal že omenjeno zapoved, katero sta pa, kakor smo videli, prva človeka lahkomišljeno prelomila. S tem sta si pa nakopala nepopisno nesrečo.

„Katerikoli dan boš jedel od njega, boš moral umreti,“ je zaklical Gospod prvima človekoma, ko jima je dal opisano zapoved. Prva človeka sta se dala premotiti od hudobnega duha, meneč, da ljubi Bog ne bo tako strogo ž njima postopal, a le prekmalu sta se morala prepričati, kako resnične so bile one besede, zakaj takoj po grehu se je oglasila smrt, in sicer najprej dušna. Izgubila sta namreč posvečujočo milost božjo, ki je življenje človekove duše, ki ju je tako lepo krasila, tako visoko povzdigovala, provzročila, da sta bila na poseben nadnaraven način podoba božja, njegova otroka, dediča. Vsled te milosti ju je Bog nepopisno visoko cenil in ljubil. Komaj je ta izginila iz duše, izgubilo se je tudi prijateljstvo božje. Greh jima je iztrgal iz duše svatovsko oblačilo pravičnosti in svetosti, da sta tako postala nesposobna za nebeško ženitnino in si zaslužila peklensko pogubljenje. „Ako kdo ne izpoznava,“ uči sv. Cerkev na tridentinskem cerkvenem zboru, „da je prvi človek takoj, ko je bil prestopil zapoved v raju, izgubil pravičnost in svetost, v katero je bil postavljen, bodi izobčen.“

Z milostjo božjo so pa izginili tudi drugi nadnaravni darovi. Kako je moral prvima človekoma otemneti um, nam pač jasno priča že to, da sta se skrila Bogu, meneč, da ju ne bo videl. Ako bi bila

ohranila prejšno vednost, bi bila pač vedela, da je Bog vseveden in povsod pričujoč. Iste besede nam pa tudi pričajo, da se je v njunem srcu pojavil nemir, oglasila nemirna vest. Spoznala sta sedaj, kaj je dobro, kaj hudo, a ne v tistem zmislu, kakor jima je bil napovedal hudobni duh, marveč ravno v nasprotnem. To spoznanje jima ni povečalo sreče, marveč jima provzročilo nepopisno bridkost in žalost. Odpovedala sta Bogu svojo pokorščino, zato je tudi meso odpovedalo pokorščino duši. Izginil je iz srca oni nepopisni mir, ki je prej v njem prebival, ko je še bilo meso podobno duši. Vzbudila se je poželjivost, oglasile so se strasti, začel se je boj, ki ne jenja prej, dokler se v grob ne vležeta. Prej sta bila brez obleke, a tega niti zapazila nista. Komaj pa storita greh, že to opazita in spoznata, da potrebujeta obleko, ko sta zapravila najdragocenejšo obleko milosti božje in nedolžnosti. Strasti so se vzbudile in postale enake konju, ki nima brzdi.

„Morte morieris — smrti boš umrl“, te besede so pa tudi veljale njunemu telesu. „V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh,“ je zaklical Gospod Adamu, „dokler se ne povrneš v zemljo, iz katere si vzet, zakaj prah si in v prah se boš povrnil.“ (I. Mojz. 3, 19.) S smrtjo so pa prišle tudi še vse bolezni, bridkosti in težave, ki navadno hodijo pred smrtjo in jo provzroče.

Kakor so pa prej nadnaravni darovi izpopolnjevali, krasili, povzdigovali tudi naravne darove, takoj je sedaj izguba nadnaravnih darov provzročila, da so tudi naravni darovi izgubili ono visoko moč in jakost, katero so prej imeli. Otemnel jim je razum in oslabela volja, se k hudemu nagnila, vendar ne v toliki meri, da bi ne bila sposobna z umom spoznavati nekaterih višjih resnic, ali da bi bila popolnoma izgubila prosto voljo. Prej se je um človekov povzpel do rajskih višav, vse stvari so mu bile odkrite, sedaj pa omahne in še naravnih zmožnosti ne more uporabljati, kakor nam priča dejstvo, da sta se prva človeka po grehu skrila, bežala pred Bogom, o katerem sta prej dobro vedela, da je povsod pričujoč in vseveden. Volja, prej trdna in stanovitna v dobrem, le po dobrem težeč, se sedaj obrne na nasprotno stran, ker uplivajo na njo strasti srca, ki so postale podobne konju brez uzd. Te strasti so pa dobile svoj vpliv tudi na um, da ima veliko raje za resnico to, kar prija strastem, kakor pa nasprotno. Z eno besedo: „Ves človek,“ kakor uči cerkveni tridentinski zbor, „se je vsled one nepokorščine poslabšal na duši in telesu.“

Kakor se je izpremenila vsa notranjščina v prvem človeku, tako se je izpremenil ves nju obdajajoči svet. Zapustiti sta morala raj veselja, zunaj raja pa veliko trpeti in naposled umreti. „Namnožil bom težave tvoje nosečnosti,“ je zaklical Gospod Evi, ki je bila razen kače vzrok Adamovega greha, „v bolečini boš rodila otroke, in on bo tebi gospodoval.“ (I. Mojz. 3, 16) Kdo se še ni prepričal, kako resnične so postale te besede? Kdo trpi pač več od žene? Med vsemi križi, ki jih nosi človek, nosi pač žena najtežavnejše. Otroci so njena čast, njen ponos. A teh ne more dobiti brez najhujših bolečin, da, brez smrtne nevarnosti. Bog jo je določil prvemu človeku za tovarišico,

a greh jo je postavil pod njegovo oblast. Kako huda in težavna je pa mngokrat postala za ženo ta oblast, smo že večkrat opozorili. V poganstvu, sploh zunaj krščanstva, je žena sužnja svojega moža, s katero sme delati po svoji volji. Jezus Kristus, ki je prišel popravit, kar sta prva človeka pokvarila, je ženi dal zopet prvotno veljavo, jo postavil družico njenemu možu, kateremu pa mora biti pokorna.

„Ker si poslušal glas svoje žene," zaklical je Gospod tudi Adamu, „in jedel od drevesa, od katerega sem ti prepovedal jesti, bodi zemlja prokleta v tvojem delu; v trudu se boš živil od nje vse dni svojega življenja. Trnje in osat ti bo rodila in zelišče polja boš jedel. V potu svojega obraza boš užival kruh . . ." (I. Mojz. 3, 17—19.) Kako globoko je pač padel prvi človek, najmogočnejši izmed kraljev, kar jih je kdaj videl svet. Vse je izgubil, drugega mu ni ostalo kot telo in duša, pa še to dvoje je oslabelo.

Odvzeto mu je neomejeno poveljništvo. Ker sam ni bil pokoren Bogu, odreklo mu je pokorščino tudi vse stvarstvo. Le prisiljeno in z veliko nevoljo mu služi. Zemlja mu rodi le trnje in osat, ako je s pridnim delom takorekoč ne prisili, da mu rodi potrebni živež. Njegovo življenje je postalo trnjeva pot, polna trpljenja, težav in bridkosti. Ko pa pride na konec te poti, pade v grob in razpade v prah in pepel. Onkraj groba pa čaka nanj oster sodnik, ki ga bo kaznoval za njegovo nepokorščino ter ga izključil od nebeške ženitnine, ker je lahkomišljeno zapravil ženitovanjsko obleko; izključil ga od dedščine, ker je za ubogi nič prodal svoje prvenstvo.

Kako uboga sta torej postala prva človeka vsled greha! Kako žalostna izpremememba se je vršila ž njima. Morda si že kdaj slišal ali bral o častniku, katerega vsled kakega pregreška ponižajo na prostaka? Odtrgajo mu zlato zvezdo, odpašejo častniški meč, slečejo častniško obleko ter ga oblečejo v obleko navadnega vojaka — prostoka. Kako srečen je bil prej kot častnik, kako lepo se mu je podala lepa obleka itd.; in sedaj, kako revna prikazen je v slabi ponošeni obleki ubogega prostaka! — Glej, nekaj sličnega se je zgodilo s prvim človekom. Prej sin najvišjega vladarja, visok častnik v njegovi vojni trumi, postal je ubog prostak, ubog človek. Vse je izgubil — ostal je le človek, a ubog, reven človek! Ali ni bila to strašna kazen? Morda se bo zdela komu še prehuda za tak, kakor se marsikomu zdi, malenkosten prestopek.

Ali imamo mar kaj vzroka pritožiti se nad Bogom, da je prestrogo ravnal s prvim človekom? Niti najmanj, marveč še občudovati moramo njegovo brezkončno potrpežljivost, da ni Adama in Eve vekomaj pogubil, kakor je storil z angeli. Adam in Eva sta se hudo pregrešila, zato sta tudi zaslužila hudo kazen. To že kaj lahko posnamemo iz dane zapovedi same. Čim lažje je izpolnjevati zapoved, tem večja je hudobija tistega, ki jo prelomi. Zapoved, katero je bil dal Bog prvima človekoma, je bila pa zelo lahka. En sam sad mu je prepovedan, dovoljeno mu je uživati vse druge sadove, s katerimi lahko zadosti vsem svojim potrebam, vsem svojim željam. Pa še tega sadu se ni mogel in hotel zdržati! Ali ni bila to skrajna hudobija, nehvaležnost? Vrhutega je bila zapoved tudi

imenitna, ker je imela visok namen, dasi je bila sama na sebi malenkostna. Bog je namreč dal to zapoved prvemu človeku, da pokaže svojo vdanost do njega, svojo pokorščino, spoštovanje in ljubezen.

Isto nam narekujejo tudi okoliščine, v katerih sta bila prva človeka. Podpirala ju je posebna milost božja, poželjivost je v njih mirovala. Živo sta se spominjala, da je Bog njihov gospodar, od katerega sta povsem odvisna. Poznala sta ga kot najvišjega gospodarja. Njima skoraj ni bilo mogoče grešiti. Ako sta pa vkljub temu prestopila zapoved, ali nista s tem razodela veliko hudobijo, storila velik greh? Kdaj je pač večja hudobija, ako razžališ človeka, od katerega še nisi ničesar prejel, ali pa človeka, ki ti je podelil že obilo dobrot? Zdrava pamet te pač uči, da je večja hudobija, ako razžališ človeka, od katerega si prejel že veliko dobrot, kakor če razžališ človeka, od katerega nisi prejel niti ene dobrote. Ali je pa kdo od koga prejel večjo dobroto, kot sta jo prva človeka prejela od Boga? Ni bil zadovoljen samo s tem, da ju je ustvaril, da jima je dal dušo in telo, kolikor mogoče popolno, ampak ju je okrasil še z nadnaravnimi darovi, ju sprejel za svoja otroka, za svoja dediča, jima podelil najvišjo srečo, neumrljivost.

Tudi s tem ne moremo prvega človeka zagovarjati, da ju je zapeljal hudobni duh. Ta okolnost je sicer provzročila, kakor smo že omenili, da jima je Bog mogel odpustiti, a njihove hudobije vendar ni zmanjšala. Morala sta pač vedeti, da se mora za kačo skrivati drugo bitje, saj jih je morala učiti izkušnja, da kača navadno ne govori. Razen tega sta bila pač dolžna bolj verovati Bogu, od katerega sta prejela že toliko dobrega, kakor pa kači, od katere še nista bila prejela nobene dobrote.

Kako bi pač mogli greh prvih starišev imenovati malenkostno stvar, saj je v tem grehu bilo združenih več grehov, namreč napuh, nevera in nepokorščina. Kaj ju je premotilo, da sta prestopila zapoved? Ali ne napuh, ker sta hotela biti kakor Bog, torej več, kakor sta po svoji naravi mogla biti? Previsoko sta letela, zato sta pa tako nizko padla. Grešila sta pa tudi z nevero. Dasi jima je Bog tako očitno razodel svojo vsemogočnost, ljubezen, dobrotljivost itd., vendar se dasta premotiti od hudobnega duha, da ne verujeta njegovim besedam. Ali ni bilo to velikansko razžaljenje? Slednjič sta pa grešila tudi z nepokorščino, katero sta bila pač v polni meri dolžna Bogu, svojemu stvarniku in najvišjemu gospodarju. Kako bi torej mogli reči, da je bil prestopek pri tolikih in takih grehih malenkosten? Ako bi pa mogli še kaj dvomiti, poglejmo na sv. križ. Jezus Kristus je prišel, da popravi Adamov greh. Ako bi bil ta le malenkosten, bi mu pač ne bilo treba za to toliko trpeti in naposled umreti. Ravno njegovo trpljenje in njegova smrt nam očitno pričata, da je bil Adamov greh velika hudobija, ki je zaslužila tudi veliko kazen. „Iz velikosti zdravila," pravi sv. Bernard, „sklepam na velikost rane, in ker je bilo zdravilo tako dragoceno, sklepam, da je morala tudi bolezen biti huda in nevarna." Iz katerekoli strani torej presojamo greh prvih starišev, moramo priznati, da je bil velik in vsled tega tudi zaslužil tako občutljivo kazen.

6. Naša dedščina.

„Po enem človeku je prišel greh na svet in po grehu smrt.“ *(Rimlj. 5, 12.)*

Dva popotnika, mož in žena, prideta do razpotja. Dober prijatelj ju opozori na pravo pot, na kateri bosta srečno živela in brez posebnih težav dospela do svojega pravega cilja; svari ju pa pred drugim potom, ki ju privede v nesrečo in pogubljenje. Razne okolnosti pa premotijo popotnika, da kreneta na napačno pot, ki se jima zdi tako prijetna in pripravna. Kakor jima je bilo rečeno, zadene ju na tem potu obilo nesreče in težav. A ne samo nju, ampak tudi njune otroke. Napako sta sicer sama storila, a trpeti morajo tudi otroci in nositi posledice njune napake. Nekaj sličnega se je zgodilo, kakor nas uči sv. vera, tudi prvima človekoma in njunim potomcem, človeškemu rodu. Vkljub prepovedi božji sta Adam in Eva zapustila pravo pot in stopila na napačno. Kakor jima je napovedal Bog, zadela ju je najobčutljivejša kazen. Ali pa mar samo nju? O ne, ampak kakor nas uči sv. vera, ves človeški rod, vse njune potomce, ki se rode na napačni poti, na katero sta zašla ona prva človeka. Kaj žalostna je dedščina, katero jè človeški rod podedoval po svojih prvih stariših!

Prva človeka sta z grehom stopila na napačno pot ter sta na tej poti ostala, ker si sama od sebe nista mogla pomagati na pravo pot, zakaj greh, ki sta ga storila, je bil neskončno razžaljenje, neskončen dolg, katerega ni mogel človek plačati sam. Vsled tega se vsi njihovi otroci, ves človeški rod na tej napačni poti rodi v grehu. Greh je torej dedščina naših prvih starišev. Tega se je zavedal že Job, ki toži: „Kdo bo očistil spočetega iz nečistega semena? Mar ne ti edini (Bog).“ (Job 14, 4.) — „Glej, spočet sem v hudobijah,“ zdihuje psalmist, „in v grehih me je spočela moja mati.“ (Ps. 50, 7.) O tem grehu nam kaj razločno govori tudi sv. apostol Pavel v svojem listu do Rimljanov v petem poglavju: „Kakor je po enem človeku prišel greh na svet in po grehu smrt in je smrt na vse prešla, ker so vsi v njem grešili ... (12) Kakor je po grehu enega nad vse ljudi (prišlo) obsojenje, tako (pride) tudi po pravičnosti enega nad vse opravičenje življenja (18). Kakor je namreč vsled nepokorščine enega veliko jih postalo grešnikov, tako jih bo tudi vsled pokorščine enega veliko opravičenih“ (19). S temi besedami nas sv. apostol uči: 1. Da je po Adamovem grehu prišla smrt na svet in da morajo vsi umreti, ker so vsi v Adamu grešili. Umrejo pa tudi otroci, torej so tudi otroci v Adamu grešili. Ker pa otroci niso mogli v Adamu grešiti na ta način, da bi bili njegov greh posnemali, in ker tudi sami niso mogli dejansko grešiti, torej so morali greh podedovati. 2. Kristus je umrl za vse tiste, kateri so vsled Adamovega greha zapadli pogubljenju. Po svojem trpljenju in smrti opravičuje vse te. Kristusovega posvečenja ali opravičenja pa postanejo deležni tudi otroci (pri sv. krstu), torej so tudi otroci zapadli večnemu pogubljenju, torej so tudi oni morali imeti greh, ker ga pa sami niso mogli storiti, so ga pač morali podedovati.

Dalje pravi tudi apostol, „da smo bili vsi od narave otroci jeze.“ (Efež. 2, 3.) Kako bi pa otrok mogel biti otrok jeze, ker še ne more grešiti, grešnega dejanja izvršiti. Zato je moral nanj priti od drugega greh, podedovati je moral greh. To je tako očividno, da so vsi cerkveni očetje soglašali v tem nauku. „Nisem si jaz izmislil izvirnega greha, katerega je katoliška vera od nekdaj učila, toda ti, ki ga tajiš, si brezdvomno nov krivoverec,“ je rekel sv. Avguštin nekemu krivovercu. Isto prepričanje nam razodeva sv. cerkev že v tem, da je vse čase krstila tudi majhne otroke, da zadobe odpuščenje grehov.

Nekateri so sicer učili, da podedovani greh ni v pravem pomenu greh, da je le nekaka slabost itd., a sv. cerkev se je odločno uprla tem naukom ter učila, da je podedovani greh pravi greh, zakaj sv. pismo določno uči, da ta greh izključuje od večnega veličanja v nebesih. Sam Jezus Kristus nas uči: „Resnično ti povem, ako kdo ni prerojen iz vode in sv. Duha, ne more iti v božje kraljestvo.“ Od božjega kraljestva izključuje pa edino le greh, torej mora biti izvirni greh — pravi greh. Isto nas uči apostol, ki pravi, da je smrt kazen za greh. Mnogi umro pa brez dejanskega ali osebnega greha, torej mora tudi podedovani greh biti pravi greh. Zato uči tudi sv. Cerkev na tridentinskem cerkvenem zboru, da je podedovani greh dušna smrt. Dušna smrt je pa le pravi greh. Da pa stvar bolje razumemo, moramo opozoriti, da pri vsakem grehu razločujemo dvoje: grešno dejanje in grešni stan. Ako na pr. kak človek greši s tatvino, je dejanje, ko je stvar ukradel, grešno dejanje. Vsled tega dejanja (posebno pri smrtnem grehu) pa človek postane sovražnik božji in ostane toliko časa, dokler se z Bogom ne spravi, ne zadobi posvečujoče milosti božje. To je pa grešni stan, človek je, kakor pravimo, ‚grešnik‘. Ako pravimo torej, da smo po Adamu podedovali greh, ne pravimo, da smo podedovali grešno dejanje, zakaj to ni mogoče, ampak le, da smo po njem podedovali grešni stan, da smo po njem postali grešniki, torej podedovali greh, ker brez greha niti grešniki ne moremo biti. Še jasneje nam to pojasni v začetku navedena prilika. Adam in Eva sta prestopila zapoved, to je storila sta grešno dejanje, katerega, kakor je samo ob sebi umevno, ne moremo podedovati. Vsled grešnega dejanja sta pa stopila na napačno pot, na kateri sta ostala, ker si sama iz nje nista mogla pomagati, to je pa grešni stan. Tega smo pa podedovali od prvih starišev, ali z drugo besedo: Mi se vsled krivde naših prvih starišev rodimo na napačni poti. Kakšna je pa ta pot, o tem smo že dovolj povedali v drugem poglavju. Ako torej čujemo vesoljni glas o sreči prvega človeka, ako opazujemo revo in bedo, ki biva v človeškem rodu, na svetu, in se vprašamo: „Odkod ta izprememba, odkod toliko gorja in zla v svetu,“ nam sv. vera in zdrava pamet odgovarjata: Greh prvih starišev je provzročil toliko izpremembo, to je žalostna dedščina naših prvih starišev, od katerih smo jo podedovali z grehom vred.

O tej dedščini so bili prepričani vsi narodi, kakor smo že prej slišali. Največji poganski modrijani so priznali, da mora človeški rod nositi veliko krivdo, za katero trpi na svetu. Tako nam priča Filolaj,

da so stari modrijani in pesniki učili in oznanjali, da je naša duša pokopana v telesu kakor v grobu, da trpi za velik greh.

Za ta nauk sv. vere nam priča tudi naša lastna pamet. Že prej smo opisali žalostno življenje tu na svetu, opisali človeško nagnjenje k hudemu. Vsega tega pač na noben način ne moremo pripisovati edino le Bogu. Bog bi bil pač najstrašnejši trinog, ako bi nam brez vsake krivde pošiljal toliko gorja; ako bi nam hudo tako lahko storil, dobro pa tako težavno. Ako ni izvirnega greha, potem izgubi nauk o odrešenju človeškega rodu po Jezusu Kristusu svojo podlago. Sv. vera nas uči, da je Jezus Kristus umrl za vse, in da je le v njem mogoče zveličanje. Čemu bi bil pa za vse umrl, ako ne nosijo vsi izvirnega greha na sebi, saj mnogi umro, preden store kak osebni greh? Zato je tudi sv. Cerkev na tridentinskem cerkvenem zboru izjavila, da je Adamov greh škodoval prvima človekoma in vsemu človeškemu rodu, da je greh prvih starišev z vsemi njegovimi posledicami prešel na ves človeški rod.

Kakor je pa še vsaka resnica sv. vere našla nasprotnike, tako jih je tudi ta. Ali je pravično, pravijo nekateri, da nas Bog kaznuje za tuj greh, katerega nismo storili sami? Kaj, tuj greh? Saj ni izvirni greh tuj greh. Adam in Eva sta bila prva človeka. Od njih izvira ves človeški rod. V prvih človekih je bil takorekoč zastopan ves človeški rod. V prvih stariših je bila združena vsa človeška narava. Udarec, ki je zadel prva človeka, je zadel vso človeško naravo, ves človeški rod. Prva človeka sta vsled greha na duši umrla, ker je greh smrt naše duše. Ker pa sama nista imela dušnega življenja, ga tudi naslednikom nista mogla zapustiti. Dušna smrt ali izvirni greh je povsem naravno prešel na potomce, tega ni Bog nikakor kriv, zatorej ga tudi ne moremo obdolžiti krivičnosti. To kaj lahko posnamemo iz prve prilike o popotnikih. Prijatelj, ki je popotnika svaril pred napačno potjo, pač ni nič kriv, ako se otroci rode na napačni poti, torej v revi in bedi. Kar se godi pri izvirnem grehu, to se godi tudi pri drugih lastnostih, katere otroci podedujejo po svojih stariših. Tako podedujejo otroci po stariših marsikatere telesne napake, na pr. jecljanje, in pa tudi duševne napake, na pr. razne strasti, nagnjenje k temu ali onemu grehu, pa tudi dobre lastnosti, na pr. nagnjenje k tej ali drugi obrti, k godbi itd. Otroci podedvajo po stariših tudi razne bolezni. Vsa človeška narava je bila v Adamu združena, zato je tudi udarec, ki je zadel prvega človeka, zadel vso človeško naravo. Kako bi torej mogli Boga obdolžiti krivičnosti?

Mislimo si imenitnega kralja, ki prejme kakega ubogega mladeniča za svojega otroka, ga določi za svojega dediča, mu podeli razna častna imena ter celo pokrajino, da se živi od njenih dohodkov. Prijatelj pa premoti tega mladeniča, da se zaroti zoper kralja ter ga hoče pahniti s prestola. Kralj to zve, obsodi mladeniča v smrt, mu vzame vse časti in dobrote, katere mu je bil podelil, in katerih mu ni bil dolžan dati. Ubogi nesrečnež pa ni samo sebe spravil v nesrečo, ampak tudi svoje otroke, katerim ne more drugega zapustiti kot bedo in revo. Sedaj pa vprašamo: Ali se morejo otroci kaj pritožiti nad kraljem, da je krivično ravnal ž njimi? Pameten človek pač ne

bo trdil kaj takega. Ali bo mar rekel, da je kralj dolžan postaviti njegove otroke v iste časti in dobrote, katere je prej užival njih oče, ker jih niti temu ni bil dolžan dati, in mu jih je dal iz zgolj dobrotljivosti, a jih je ta lahkomišljeno zapravil? Ako se torej rodimo v revi in bedi, pač temu ni kar nič kriv naš nebeški oče, ki je nam bil pripravljen podeliti že tu na svetu srečo. Krivi so le naši stariši, ker so nam lahkomišljeno zapravili to srečo ter nakopali s svojim grehom nesrečo, katero pa še mi pomnožimo s svojimi osebnimi grehi. Naše strasti, katerim le premnogokrat preveč strežemo, nas pogreznejo še v večjo revo in bedo. Kdor torej stvar trezno premisli, ne bo v nauku sv. vere o izvirnem grehu ničesar našel, kar bi nasprotovalo zdravi pameti. Nasprotno je ta nauk edini, ki nam najprimerneje razlaga vzrok splošnega nagnjenja k hudemu ter vsega gorja, katero zadeva človeka. Ta nauk je edino pravi odgovor na vprašanje: „Odkod velikanska izprememba, ki se je vršila s človeškim rodom?“ Katerikoli drugi nauk nam ne reši te uganke, ampak nam provzroči šele nove uganke, na katere ni mogoče najti odgovora. Zato je pač prav rekel znani Paskal: „Vrzel našega življenja se vije in mota krog prepada izvirnega greha, tako da je človek brez te skrivnosti bolj nerazumljiv, kot je pa ta skrivnost za človeka. Brez tega nauka je človek v svojem življenju in tudi večina naravnih pojavov le temna uganka.“ (Pensees II, 105.)

Res žalostna je dedščina, katero smo podedovali od svojih prvih starišev! Kdo je ne čuti? Ali naj pa vsled tega tožimo nad Adamom in Evo, da sta nam tako lahkomišljeno zapravila srečo, katero nam je namenil Stvarnik? Niti najmanj! Iz ene strani moramo pomisliti, da bi mi tudi boljše ne bili storili. Iz druge strani moramo pa pomisliti, da je greh provzročil, da je prišel na svet naš ljubi Odrešenik, po katerem smo prejeli neprecenljive dobrote, več kakor sta pa nam Adam in Eva zapravila. Tudi mi moramo v tem oziru klicati s sv. Avguštinom:

„O felix culpa! quae meruit talem ac tantum habere Redemptorem! — O blažena krivda (greh), ki je imela takega in tolikega Odrešenika!“

Vsebina III. zvezka.

Stran

Predgovor 3

Deseti del: Očetova podoba.

1. Prvo vprašanje človeškega srca 5
2. Najpopolnejše bitje — a brez telesa 8
3. Od vekomaj do vekomaj — eden in isti 14
4. Očetovo oko 20
5. Modra glava 31
6. Močna in dobra roka 36
7. Brez madeža 43
8. Mož beseda 51
9. Najblažje srce 54
10. Skrivnost vseh skrivnosti 58

Enajsti del: Odkod in čemu?

1. Mojzesova zgodba 62
2. Iz nič 67
3. V šestih dneh 72
4. Odkod življenje? 77
5. Odkod vrste? 83
6. Zakaj in čemu? 87
7. Očetova skrb 93

Dvanajsti del: Nevidni svet.

1. Duhovi 96
2. Boj v nebesih 100
3. Zvest tovariš 103
4. Človekov nasprotnik 110

Trinajsti del: Prevažna vprašanja.

1. Odkod sem? 119
2. Človek in opica 124
3. Prva človeka 129
4. Potomci ene dvojice 132
5. Starost človeškega rodu 136
6. Kaj sem? 138
7. Čemu sem? 150

Štirinajsti del: Osodepolni padec.

1. Zlata doba 153
2. Velikanska izprememba 159
3. Poskušnja 162
4. Padec 164
5. Posledice padca 168
6. Naša dedščina 172

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

00000442025